MARCI ANTONII

SURGENTIS

NEAPOLIS ILLUSTRATA.

MARCI ANTONII

SURGENTIS

PATRICII, ET EQUITIS NEAP.

DE

NEAPOLI ILLUSTRATA

LIBER UNICUS,

CUM

ADNOTATIONIBUS

MUTII FRATRIS

Olim Quæstoris Parricidii, & Regii Patrimonii Curatoris.

Ubi præter Præfecti Prat. cum Vicerege, reliquorumque antiquorum Magistratuum cum nostris, comparationem, eorumque potestatem, atque inter se, tum publice, tum privatim, ordinem, & præcellentiam; & præter omnium hujus Regni Tribunalium in jurediceundo ritum; quicquid ad optimum administrando justitiæ cultum, ac Urbis, & Regni regimen sit necessarium, perspicue commonstratur: quæstiones cunctis in supremis Auditorjis agitari solitæ in causis, etiam Status, hucusque non passim notæ, proponuntur, & deciduntur.

Lectio nedum Magistratibus, & causarum patronis, sed & privatis, nobilibus, & historicis utilissima; nova, & curiosa.

Editio secunda, mendis prope infinitis expurgata.

NEAP. Apud Nicolaum Nasum Typographum. M.DCC.XXVII.

SUPERIORUM FACULTATE.

Illustrissimo, & Excellentissimo Domino

D. D. FERDINANDO PAULO ALARCON ET MENDOZZA,

Domino domùs de Alarcon & Mendozza, nono Marchioni Vallis Siculæ, Rendarum & Monacileonis, Comiti Palleareæ, Rendarum & Gambatesiæ, Domino Toxiciæ, suorumque casalium, insulæ & suorum Casalium, Castellorum, Furcæ Vallis, Cerchiariæ, Petræ Camelæ, Fani Adriani, Querqueti, Intermesuli, Clausani, Collisdonici, Aquilani, Clareni, Castrileoniani, Casalis Cornu, Capsani, Collisalti, Aquævivæ, Besari, Turriti, Petrellæ, Collis aurei, Palumbariæ, Roccæ Ornani, Domino Baroniæ Fluminis Frigidi, Longobardorum, & Falconariæ, Montiscini, S. Felicis, Caroleorum, Domanici, S. Laurentii, S. Joannis, Marani, Spinæ, & Terrarum Canzani, S. Omeri, Podii Morelli &c. Inter Primores Hispaniarum Magnates &c. &c. &c.

DOMINICUS DE URSO S. P. D.

QUOD in civili Republica bonum parit (PRINCEPS EXCELLENTISSIME) *moralis vitæ legibus instituta cònformatio, ejusdemve, si quando temporum injuria dilapsa fuerit, restitutio: hoc in literaria præstant eruditorum hominum editæ lucubrationes, sive earumdem, cum, ut assolet, seù Typographorum incuria, seù transcriptorum ignavia corruptæ,*

ruptæ, mendisque deformatæ fuerint, in primævum nitorem accurata restitutio, emendataque reimpressio. *Quocirca cum* M. Antonii Surgente Jurisc. *historicique celeberrimi opera, quibus cum jurisprudentiæ loca omnia, tum felicissimæ hujus nostræ urbis initia, progressum, amplitudinem, seù profanam, seù sacram, cunctaque denique ministeria, cum vetera, tum recentia; eorumdemque potestatem, ac cum antiquissimis Romanorum Magistratibus, &* Proregis *cum* Præfecto *prætorio analogiam, luculenter, eruditissimèque pertractat, seu exemplariorum caritate, seu eorundem depravatione ab literatis hominibus jamdiù desiderarentur, gratissimam rei literariæ, utilissimamque operam me collaturum existimavi, si zizanias in messe defuncti viri superseminatas, evellere, ac extirpare satagerem, nova sui operis editione curata: qua mendis, lacunis, infideli que indice procul amandatis: Mutiique quas in opera germani fratris adjecerat, doctissimis notis proprias in sedes, a quibus longo errore peregrinabantur, restitutis, opus ipsum primævo suo nitori redditum appareret. Id autem plenè, probèque fuerim assecutus, aliorum esto judicium. Illud profecto*

affir-

affirmare ausim, hanc meis curis elaboratam editionem, longe priorem ordine, emendatione, ac nitore vincere. Quemadmodum autem quæ ad civilis reipublicæ, seù institutionem, seù reformationem spectant, Principum illa autoritate, & patrocinio nituntur, ita & quæ rei literariæ quoquo pacto juvandæ instituuntur, procerum ea quoque virorum tutamini commendari usu apud omnes ferè sapientes a primo ævo venisse compertum est. Neque id quidem injuria; quando ita veterrima consuetudine fieri videmus, ut cunctis in rebus, quæ Principes probant, ac tuentur, ea cæteri laudent, religiosèque suspiciant. Illud nihilosecius incommodi in hac parte accidere potest, nec raro solet, ne non illi inter viros principes (hos quippe in enormem plane numerum plus forte justo, ne dicam merito excretos dignoscimus) eruditorum laboribus patrocinandis advocentur, qui rem perficere & velint, & possint. Mihi vero M. Antonii mei opus, nitori suo restitutum, typis committere meditanti, sors illa beata contigit, ut omni consultatione sepofita, Tu omnium maxime, Princeps inclite, occurreres, cui & autoris, & restitutoris operam commendarem. Tu, inquam, cui

nec facultas ad hæc præstanda deest, nec voluntas. Ac voluntatem quidem parat eximia illa tua humanitas, qua cunctos, eos maxime qui literas profitentur, mire complecteris, omnique beneficiorum tuorum genere exornas: ita plane, ut quod literæ earumque cultores in reliquis fere exoptant juvamen atque præsidium, in Te uno se gaudeant nactas esse. Facultatem vero suppeditat nominis tui, sanguinisque claritas, cum pari dignitatis excellentia, ac fortunarum copia conjuncta. Princeps porro es, atque ille profecto Princeps, cui claritatem non divitiæ conciliant, divitias vero fortuna & casus, qui bona sua cæco ductu, atque adeo immeritis persæpe distribuunt; sed cui Atavorum virtus & celsitudo, ab ignotis pene seculis derivata, amplissimam, purgatissimamque nobilitatem comparat: Opes vero & copias æquissima populorum, jure tibi subditorum, dominatio instruit. Atque ad majores tuos quod attinet, vereor, ne si ipsorum decora vel commemorare simpliciter velim, in id rerum caput meam conjiciam orationem, ubi facile quidem sit initium invenire, difficile vero exitum. Quis etenim verbis complecti valeat magnitudinem, omni-

que

que ævo ſeſe efferentem gloriam familiæ de Mendozza, unde tot pene Heroes prodiere quot homines? Ex hac familia excellentior inter Hiſpanos Proceres dignitas, primæ nimirum quam vocant Magnitudinis poſt Regiam Majeſtatem, in quatuor celeberrimas eorundem Hiſpanorum domos derivata conſpicitur: in duas nimirum de Sandoval, *&* *de* Sylva, *ad quas ducatus* dell' Infantado, *cum ſuis omnibus juribus, dotis titulo translatus fuit: ac præterea in domos de* Ibañes, *&* Portocarrero, *quibus una cum ornamento hiſpanicæ Magnitudinis, amplas ditiones* Marchionatuum de Mondeſciar, *deque* Monteſclaros *prægrandis hujuſce familiæ fœminæ intulerunt. Ut non immerito ea hiſpanica Magnitudo, quæ tam excelſe in Europa celebratur, quinquies huic familiæ ineſſe prædicetur: ſemel ſibi in ſeipſa, quater vero aliis ex ipſa, ſuarum nempe ratione fœminarum. Quanquam perilluſtrium hujus familiæ matronarum decora, etiamſi excelſa, & clariſſima, obſcurari penè conſpiciuntur ſumma illius* Joannæ *excellentia & claritate, quæ Petro Gonzalez de Mendoza hujuſce domus domino procreata, atque Alonſo Henriquez, magno caſtellanæ claſ-*

ſis

sis Præfecto, seù quem vocant Grandi Castellæ Almiranti, *nuptui tradita, maximorum Imperatorum, Regumque, cum Hispaniarum, tum Galliarum magna mater exstitit, hodieque suis in augustissimis nepotibus exstat. At quid virorum gentis hujus pulcherrima, longeque præclara facinora hic commemorem? Me vox diesque deficient, vel nomina solummodo perhibentem eorum, qui ex inclyta hac familia seù in clamyde Sacra Ecclesiam suis virtutibus illustrarunt, seù in Toga pacis cultores, Reiquepublicæ probe administrandæ apud Regiam Majestatem Consiliarii sapientissimi: seù in sago exercituum Imperatores, militum magistri ac Duces longe fortissimi, Arciumque Præfecti strenuissimi exstitere. Paucos è multis recenseho: Quinque S. R. E. Cardinales amplissimos, innumeros pene Præsules doctissimos æque ac sanctissimos. Alvarum Petri II Marchionis tertio-genitum Mestansiæ celeberrimum commendatarium sacri ordinis Alcantaræ: Didacum ejusdem Petri quinto-genitum magnum Ecclesiæ S. Nicolai Barensis Priorem: Petrum & Alonsum Didaco propagatos, S. Jacobi; Antoniumque ex eodem Didaco natum, Calatravæ famigeratissimos equites. Alarconem vero*

pri-

primam hujusce familiæ in Italiam translatæ fœmineo ex latere stirpem, Petrum Marchionem II. Alvarum ex eodem Petro tertio loco procreatum, Petrique ex Didaco quinto-genito nepotem Antonium, Regis Consiliarios optimos, justitiæque incoruptissimos administros. Alarconem denique primum jam appellatum, Petrum Marchionem II. Rodericum, ac Didacum Petri filios, Antonium Didaco natum, Ferdinandum-Franciscum Marchionem V Andream germanum hujus fratrem, Paulum Ferdinandum VI. Ferdinandum Hieronymum patruum tuum VII. Marchionem, bellorum duces exercitatissimos: Alarconem item, Petrumque commemoratos, Joannem, Alvarum, Didacum, Petri secundo, tertio, ac quinto loco genitos, Alonsum Didaci filium, Alvarum alterum, alterumque Didacum, Alonso propagatos, majoris arcis Neapolitanæ, quod Castrum novum dicitur, summo imperio Præfectos longe dignissimos. Antonium insuper Didaci senioris filium, Arcis S. Erami ejusdemmet urbis, Andreamque V. Marchionis fratrem, Callipolitanæ, Capuanæque Arcibus Præpositos meritissimos.

Horum autem omnium, cæterorumque gentis

tuæ

tuæ procerum dignitatem, geſtaque pręclariſſima Tu, Princeps excellentiſſime, virtutum, omnium acceſſione cumulaſti: ratuſque gentilitium ſplendorem, niſi propria claritate augeatur, obtundi in nepotibus, tandemque interire, in omnem te extendiſti, extendereque pergis operam, ut prudentia, magnanimitate, juſtitia, eximia in literas, literatoſque omnes munificentia, cœteriſque animi tui egregiis, viroque Principi congruis dotibus, dignum te præbeas, in quem tot tantorumque Heroum majeſtas, bonaque omnia tum animi, tum ſanguinis ac fortunæ, jure optimo, deriventur. Excipe igitur, mecœnas optime, munuſculum, levidenſe illud quidem, ſi cum tenuitate mea, tuaque magnitudine conferatur, at dignum ex ſeſe, cui ſatis firmum clariſſimumque patrocinium impendas; quo fiet ut non me ſolummodo, ſed univerſam, maxime autem noſtri hujus Regni eruditorum hominum nationem Tibi devinctiſſimam æternum reddas. Vale Neapoli Idibus Novembris CIↃIↃCCXXVII.

M·ANTONII SURGENTIS

PATRITII, ET EQUITIS NEAPOLITANI PERILLUSTRIS.

DE NEAPOLI ILLUSTRATA.

LIBER SINGULARIS.

SUMMARIUM:

CAP. I.

1 *Neapolim Trojanos, vel Græcos condidisse, omnes consentiunt.*
2 *Pontificis, & Regis interest subditorum nationem scire.*
3 *Neapolitani Regni, usque ad Austrienses, dominii mutationes novem fuere.*
4 *Observatio diuturna ob causam mutari potest.*
5 *Subditi Dominum imitari assolent.*
6 *Neapolis & Romæ tractatus varii promittuntur.*
7 *Sedilium & Popularis Plateæ, aliorumque tractationem Serenissimo Hispaniarum Principi pollicetur.*
8 *Antiquiora præferenda sunt.*
9 *L. Fenestella author libelli* de magistratibus, *an idem sit qui ab Ulp. in* l. 1. ff. de off. quæst. *Pli. & Senecæ nominatur.*
10 *Consiliarius à latere prius dignitatem adeptus, prius suffragium præstat.*
11 *Consiliarii S. R. C. posteriores dignitate, post eum, cui causa demandata est, sententiam proferunt, cujus diversitatis rationes afferuntur.*
12 *Consuetudo locorum in prærogativis attendenda est.*
13 *Oratores Equitesque Sedilium, quid in præcedentiis observent, alibi tractandum promittitur.*

VETERES Historici, Cosmographique Parthenopem, quam nunc *Neapolim* appellamus, à Trojanis, vel Græcis conditam, auctam, restauratamque fuisse
1 autumant. Qui priorem sententiam, Æneam, qui posteriorem tuentur, Herculem, Phalaridem, Rhodianos, Cumanos, Pitacusæos, Diomedem, Athenienses, Calcidenses fundatores constituunt. Historiam ab initio, prout vel res tanti momenti exposcit, pro viribus elucidare nitemur, ne prætermissa, in obscuram brevitatem, damnatamque negligentiam incideremus, malevoli, ac amici etiam carperent, & obtrectarent.

Præterea Summo Pontifici, ac Re- 2
gi, hominum & civitatum nationes, progeniem, & conditores, ad Solares, Lunaresque dignitates, congrue distribuendas, multaque ob alia, scire satis necessum esse judicavimus, ut

scriptum est in *l. quod si nolit. §. qui mancipia. ff. de adil. ed. & l. forma, & eadem l. §. in servit. ff. de censib. l. quisquis. C. ad l. Jul. Majest. c. miramur. in argum. 61. dist.* Odof. in *l Julian. ff de act. & oblig.* Abb. in *c. si praeponente, de rescrip.* Dec. in *cons.* 541. Afflict. in *constit. Regni, incipiente Divinae.* 4. *not.* Grammaticus *consil.* 12. *num.* 6. Corsetus in notabilibus suis *verbo subreptio*. Nevizanus in sua *silva. lib. 2. n.* 115. Rip. in *tract. de peste, in remedio ad conser. uber. n.* 154. Tiraquellus in 7. *l. connub.* Cassanens *cathalogo glo. mundi.* 11. *par. consid.* 24. Hieronym. Cag. *prob. ff. num.* 12. Gometius in *primo, n.* 38. *& latius. §. sic itaque. n.* 18. *inst. de action.* Additio ad *primam Regni constit. col.* 3. Covarruvias *lib.* 2. *var. resol. cap.* 8. Avunculus meus *Marinus Fretia lib. 2. de subfeud. qu.* 23. Et ultra hos latissime omnium mores, & inclinationes scripsit Alexander ab Alexan. *genial. dier. lib. 4. c.* 13. inter quae praestat, ut affectionibus patefactis symmetram moderam dare valeant, ut legitur in §. *liceat* cum aliis ibi per Accursium adductis in *auth. quibus mod. natur. effic. legit.* etsi dominii mutatio (ex Graecis enim conditori-
3 bus ad Romanos, ex quibus ad Gothos: unde iterum ad Graecos, inde pene ad Sarracenos, ab iis ad Normandos, qui regium titulum à Summo Pontifice assecuti fuere; post hos ad Svevos, hinc ad Andagavenses, & ex ipsis ad Aragonenses, demum ad augustissimam semperque invictissimã Austriensium Familiam translatum est, & nullo unquam tempore recessurum esse, omnium acclamatione expetitur) morum etiam exterorum commixtio, & assiduus accessus, multa desuescere fecerunt; tamen evidens ratio fuit, ideo reprehensibile non est. *l. 2. ff. de const. princ. c. non debet, de consanguin. & affin.* idem est popu- 4
lus, etsi nemo ex illis vivat, *l. praeponebatur. ff. de jud.* & in uno etiam residere potest, *l. sicut. §. 1. ff. quod cujusque univers.* qui conditorum instituta veterumque mores, ad posteros transferre eisque propagare potuit, ut saltem si non scintilla, scintillula appareat, non multum abest, quod à Chrysostomo scribitur, *quales domini*, inquit, *tales servi, c. sicut,* & *c. pastoralis. 2. q. 7. c. ex merito. 6. q. 1.* & ibi *glo.* Claudiani carmina citat. 5

Totus componitur Orbis
Regis ad exemplum.

& idem Claudianus:

Mobile mutatur semper cum
principe vulgus.

Quales in rempublicam principes essent, tales reliquos fore cives, *Cic. epist. lib.* 1. Huic adhaeret *l. si mihi & tibi. §. regula. ff. de leg.* 1. & ultra in Adagiis. *Bonus dux bonum reddit comitem*, late scribit Tiraq. in *tract. de poen. causa* 51. *n.* 91. Hieron. Cag. in 6
Rub. prob. digestor. n. 13. Ad haec, Religionem erga Deum, Templa erecta, Majorum gesta, Bella terra marique commissa, Portus, Castra, Aedificia cõstructa, Urbis nomina, Situs, Moenia, Portas, Pomerium, Parthenopes, Virgilii, Sanazarii, Sepulcra, Fructus Fontesque copiosos, Hippodromum, Thermas, Insignia, Imperatorum ac multorum memoratu dignorum Adventus, Theatra, Fora, Vicos, Insulas adjacentes, Paludes, Terraemotus, Memorabilem maris Exuberantiam, ejusdemque craterae mensurae Descriptionem, Incendia, Munificentiam, Ritus, Mores, Ludos, Duces, Sexaginta

ta vel circiter epitheta, & quod prius dixisse debebam, Romæ, & Imperii fundationem, originem, translationẽ, epitheta etiam, & declinationem, cum Trojanis conjunctionem, Regum & Imperatorum seriem, & genealogiam, Æneæ ex Anchise, & Venere parentibus, Herculis, Phalaridis, Diomedis vitas, obitusque. De Cumanis, Rhodianis, Pitheacusiis, Atheniensibus, Chalcidensibus, Magna Græcia, Opicis, Oscis, Volscis, Nolanis, Campanis, Vesuvio, Herculano, Pompejano, Græcorum consilium de hac ora tenenda, urbeque fundanda, suo ordine recensebimus. Ad quæ pene singula probanda, id potissimum observavimus, quod à nemine hucusque factum esse comperimus, ut præter historicorum, aliorumque scriptorum authoritates, ex utriusque juris, Regnique Constitutionibus, & Feudorum usuum, fontibus, uberrimis testimoniis iis fidem compararemus. Ex quibus etiam juribus, quamplurimæ differuntur quæstiones. De Sedilibus, ac populari Platea, & Civitatis regimine, Magistratibus, Magistratuumq; prærogativis, Familiarũ Insignibus, & nobilitate; Regnique

7 Provinciis & Civitatibus, in aliis duob. lib. PHILIPPO ejus nominis III. Serenissimo Hispaniarum Principi nuncupandis, Deo auspice differetur. Et ut nil antiquitatis penitus ignoretur, ut admonet Justinianus in §. 1. *inst. de test.* ab ea, ut juris est, incipiam.

8 *l.1. ff. de alb. scrib. l.1. ff. de fid. instrumen. l.1. §. quibus. C. de nov. co. fac. l.1. C. de consul. lib. 12. §. singulorum, instit. de rerum division. l.1. juncto titulo ff. de jur. natu. gent. & civ.* Doctores in *l. cum. quid. ff. si certum peta.* Dec. in *c. clerici, de judi.* Affli. in *prob. const. regn. quæst. ultima*; quod à re-

gijs à latere consiliariis (bellicos & status consiliarios vulgo appellant) continue custoditur, ex Cic. *de senectute.* 9
L. Fenestella (de quo in *l.1. ff. de offic. quæst.* Seneca *epist.* 108. Plin. *lib.* 33. 10
natur. histor. cap. 11. si uterque idem 11
est) *lib. de Romanor. Magistrat. cap.* 1. habetur, & Aul. Gellius *noct. noct. lib. 2. capit.* 15. diversimode observatum refert. Et in Senatoribus ab iisdem genitis, dubio procul videtur, sed in lectis & pedariis ambiguum esse poterit. Et pro hoc more in Eccl. *cap.* 22. *loquere major natu, te decet primum verbum d. l.1. ff. de alb. scrib. l. spurii. § fi. ff. de decur.* & *l.1. C. de consul. lib.* 12. facit multum tex. in *l.2.* & *l.1. C. de præfec. præt. sive urbis, codem lib. 12. l.2. C. de offic. magist. off. l. providendum. C. de p'stula. l. fi. C. de tiron. lib. 12. l.1. C. de comit. & arch. sacri pal. lib. 12. l. quicunque. C. de proxim. sacr. scrin. lib. 12. l. fi. §. illud præcipue C. de primoc. lib. 12. arg. l. argentarius. §. edi. ff. de edend. cap. statuimus.* 61. *dist. c. 1. de major. & obedien.* 17. *dist. c. consilia. §. hoc quoque, & §. verum,* 74. *distin. c. episcoporum,* 75. *dist. c. fi.* Bal. in *c. 1. de controv. feud. inter par. ter. in principio*, & in *l. observare*, §. *antequam vero, ff. de offic. proconf. leg.* Roma. *sing.* 84. Bartholomæus Veron. in *tract. de Imperat. milit. eligendo*, Cassaneus in *cathal. de glo. mundi*, 11. *par.* 17. *consid.* & 10. *part.* 29. *consid.* & in *prob. consuetud. Burgund. verb. Ordonne*, Afflict. in 1. *Decision.* Gramma. *decision.* 64. *num.* 32. Octavianus Cacheranus in *prob. decision. Pedemont.* Venusini in *eorum speculo, in prin.* Tiraq. *de jure primogen. in præfat. num.* 112. Gaspar Vallascus in *l. imperium, num.* 10. *ff. de jurisdic. omn. judic.* Jacobus de Nigris in *let.*

num. 122. *ff. de verbor. obligation.* Sigismundus de Loffredo *paraphr. feud. in c.* 1. *si de feud. defun. milit. fuer. cont. ver. omnes*; ad hoc etiam Fretia *lib. primo, de subfeud. in prima editione, verbo, Alia fuit quæstio. fol.* 17. & ratio est, cum de bellicis rebus coram supremo Principe tractandis ad ejus Imperium augendum, tuendamque coronam pertinentibus, celerem expeditionem requirentibus, agitur, qui prius dignitatem adepti sunt, prudendentiores habiti, earumque magistri posteriores instruentes suffragia præstare d. bent, per ea quæ Iser. in *c.* 1. *hic finitur. l.* scripsit, magisque consulendum est iis, quibus majus periculum intenditur. *l.* 1. *§. sed & si quis. ff. de*
12 *carbon. edict.* Idem cæteri à latere consiliarii Regiam cancellariam Regentes, sive libellorum Præfecti, in aliis causis etiam observant; eodemque Neapolitanum Collegium jure utitur: in Sacro vero Consilio secus est, nam Junior post eum quem vulgo *causæ commissarium* vocant, suam affert opinionem. Et rationem Affli. in *d. prima* [illegible] adducit, & à DD. Jacobo Gaspare, & Octaviano, qui non absimilem excogitavit, refellitur; etsi à Tiraquel. & aliis referatur Et dici potest, quod cum in eo de ordinariis justitiæ causis disseratur, conveniens visum fuit, ut Juniores, tanquam ad studium laboremque aptiores, *l. præcipiunt. ff. de ædil. edict.* neve ab iis seniores corrigi videantur, prius suam proferant sententiam, *l. potioris gradus, C. de off. rect. prov. l.* 1. *§. sed neque in fi. C. de jur. enucl. l.* 1. *C. de emend. propin.* glo. in *l. sancimus. C. de pœn. c. esto subjectus* 95. *dist. c. cum inferior, de major. & obed. arg. tex. in cap. ut debitus, de appel.* Sylva nuptialis, *lib.* 5. Nec ab re id ejusmodi institutum esse videtur; in proferendis enim hisce sententiis, ad provocationum instar, nempe à minus ad magis dignum proceditur; quod etiam in collaterali consilio obtinet, ut scilicet dignitate Senior postremo sententiam dicat, cum ab isto ad illud provocatur. Nec contra rem facit, quod post seniorem, cui causa est demandata, Juniorem alloqui contingat: nam est æquum, ut causarum gravamina, decenter à Principis candidato inter eos distribuantur. At in hoc est spectanda consuetudo, quæ diversis in locis diversimode servatur, quam legis vim habere, nemo est qui dubitet; & præter allegata. *l. observare. §. ingressus. ff. de offic. procons. d. l.* 1. *ff. de alb. scrib. l. fin. C. quæ sit long. consue.* Cassan. in *catb. glo. mun.* 1.
par. 45. *concl.* probant. Quid autem 13
inter Oratores ad suam Majestatem missos, quidve inter Sedilium Equites observetur, cum de publicis agunt rebus in suis curiis, & coram Illustrissimo Prorege, quem nostri *Præfectum prætorio* appellant (de cujus officio, collateralisque authoritate libellum scribo) memoratis jam libris dicemus.

ADNOTATIONES

Mutii Surgentis

Ad *num.4. Idem est populus, etsi nemo ex illis vivat.*

Intelligendum de civitate diruta à tyranno vel ab hostibus; alioquin si ex superioris authoritate diruatur, cives non remanent ne ipsi quidem oriundi: imo & privilegia inanescunt atque expirant, *l.si usufruct. ff.quib. mod.usufr.amitt.* Abb.in *cap.2.extra de novi oper.nunt.* sicut & cum locus sacer destruitur absque superioris auctoritate adhuc remanet sacer, *l.ade, ff.de contrah. empt.* feudum autem quod ibi existit, ad dominum ne devolvatur, an ad Papam, habes ex Isern.in *c.1. §.item si clericus, in addi.nu.11. quæ sint regal.* ubi & irrationale animal quandoque & rem inanimatam puniri, ait. Porro variis ex causis potest ecclesia dirui à S. Pont. quippe si erit in loco silvoso, aut alias ubi receptantur latrones, *1.q.1. can.Judices* sicut & Civitas, ut per Odoffr.*de pa.const.ver.in perpetuum.*soli autem Principi competit civitates aratro exterminare. Innoc. in *cap. cum conjuncto, de novi op. nunc.* Cast.*de imp.q.110.nu.139.* quemadmodum & judici, contumacium prædia domosque diruere, *l.si is, ff.comm. div.* Boer. *decis.230.* Capyc. *decis.130.*

Num.5. Totus componitur orbis, Regis ad exemplum.

Theodoricus Rex scribens ad Senat.Rom.apud Cassiod. *Var.lib.3.c.12.* hæc protulit verba: *Qualis fuerit dominantis arbitrium, talem parit libertatis aspectum*, & subdit, *facilius est quippe si dicere fas est, errare naturam, quam dissimilem sui Princeps possit formare rempublicam.* Sed & Eccles.10. *in princ.* qualis rector est Civitatis, tales sunt & habitantes in ea, & Regum optimatumque delicta longe lateque divulgantur, quare Pindar. in *1. Pyth. nam si quid*, ait, *inhonesti patraveris, circumfertur undique, multorum Rex es*, & Juven. *sat.8.*

Omne animi vitium tanto conspectius in se
Crimen habet, quanto qui peccat major habetur.

Idque usque eo extenditur, ut exemplum ducatur ad necessitatem; quod enim ipse facit nos facere compellimur, *cap.in causis,de sent.& re jud.* Cassan. late in *Catal. par.5. consid.24. nu.208. Siquidem homines fere semper*, inquit Herodian. *lib.1. Principis vitam æmulari solent; quo fit ut cum Princeps sit sapiens, maximus sapientium hominum fit proventus.* Hinc est ut qui hæresi sint commaculati, in reges eligi sit prohibitum, imo & Reges ipsos si in hæresim labantur, regno moveri sit constitutum, *cap. excommunicamus, §. moveatur, de hæret. can. vox sanctorum, can. juratos, 15. q.7. can. venerabilem, ubi* Abb. *de elect. l.inter claras, Cod. de sum.trin.* Castald. *de Imperat. quæst.81.* facillime enim ad illius imitationem omnes subditi in hæresim dilaberentur, perinde ac filii, qui patris mores omnino imitari, sectarique præsumuntur, secundum Speculat. in

proæ.

prox. vers. Caterum, Bald. in *l. liberti*, *col.* 2. *Cod. de operib. libert.* Napol. in *consuet. Neapol. Et si testator*, *ver. Disponere.* Barbat. in *consil.* 34. Tiraq. in *legib. connub.* enimvero fides & religio, præstantissimum efficit Principem, Cassan. in *catal. par.* 5. *consid.* 13. & proinde nedum ob suam, sed & ob subditorum hæresim non correctam, cum unione & regno privatur. Viceque versa religiosi clientes vasallique, à fidei, homagiique nexu ipso jure liberantur, si domini patronive conspurcentur hæresi, Goffred. in *Sum. de hæretic.* n. 11. & 12. tantoque efficacius principis exemplum in populorum animis imprimitur, quod eam habet in ipsis potestatem, quam olim pater in filiis ex imperii translatione in illum facta, ut auctor est Xiphil. ex *Dione* in *Aug.* & hæreseos ceu immanissimæ pestis contagio, aliena afficit regna: quod multis probat exemplis Franc. Romulus in *Resposs. ad Apolog. falso inscriptam catholicam.* Non autem ob solam hæresim Principes regno privantur, sed & ob neglectum in ecclesiam auxilium, quam ob causam Imperium ex Græcis ad Gallos, ex quibus dein ad Germanos, atque adeo ad præfulgentiss. Austriacam progeniem perpetuo statuendum translatum novimus, à S. Pontifice, cui soli ad quasvis nationes illud transferre competit, *can. displicet*, 23. *q.* 8. Cardinal. Jacobat. in *tract. de consil. lib. ult. cap.* 8. Restaur. Castald. *de Imper. quæst.* 81. Cassan. in *cat. par.* 5. *consid.* 28. Lancellot. Conrad. in *templo om. jud. lib.* 1. *cap.* 1. §. 31. *de obligat. Imperat.* Sane autem regna ex regis mutatione immutari, atque nova fieri dicuntur, *l. observare* §. *antequam*, *ff. de off. proconf.* §. *pen. inst. de jure nat. gent. & civ.* imperium vero ex Pontificis authoritate usque ad sæculi consummationem perpetuum est, §. *pen. auth. quom. oport. episc. can. Constantinus*, 96. *dist.* Bald. in *auth. quas actiones*, *col. pen. Cod. de sacros. eccl.* & sedis nomine perennes paces facit, idem Bald. in *tit. de pace const. col.* 2. Cyn. in *l. si quis*, *Cod. qui testam. fac. poss.* & Castald. amplissime in d. tract. quæst. 72. Quanquam autem populi ex Principis exemplum ut plurimum capiant, ministrorum tamen adulationem, non raro Principum animos corrupisse legimus: exempla affert Herodiat. *lib.* 3.

Num. 10. *Loquere major natu, te decet primum verbum.*

Profecto advocati juniores primo causam proponere debent apud Judicem, tum seniores, quo eorum dicta & allegationes Judex melius memoriæ commendet, *de consecr. dist.* 2. *can. liquido.* peritiores enim ultimo assurgentes melius defendent rem propositam; nisi tamen junior excelsiore scientia præfulgeat, ut sic non primo, sed ultimo loqui debeat, *l. unicuique*, *Cod. de prox. sacr. scrin. lib.* 12. quod si pares sint scientia, paresque ætate, is præferendus cui plures sint liberi, *l. spurii*, §. *fin. ff. de decur.* & quæ alia ad id adducit Specul. in *tit. de advoc.* §. *jam nunc videndum*, *num.* 11. At in Reg. Camera, vel de Regii patrimonii regimine, vel de aliis ad id conferentibus agatur, decanus Præsidens incipit, deinde cæteri ex ordine prosequuntur, & Locumt. postremus est omnium. Contra, in almo hujus Civitatis collegio Prior prius fert votum, inde decanus, tum demum reliqui.

SUM-

SUMMARIUM.

CAP. II.

1 *Æneam Neapolim fundasse nonnulli asseverant.*
2 *Trojani belli gesta in multis num vera sint.*
3 *Trojanorum à sanguine genus ducere an magnum sit, &* num. 19.
4 *Francisci Connani in utroque erratum deprehenditur.*
5 *Asia pluribus distinguitur modis.*
6 *Trojam Asiæ regionem esse, Ilium vero ipsius civitatem Metropolitanam, Callistratus cum aliis in* l. non tantum. §. 1. ff. de excus. tut. *acclamat.*
7 *Ilus Ilium urbem à se denominavit.*
8 *Pergama arces Trojanæ, & metaphorice quæcunq; excelsa ædificia dicuntur.*
9 *Aula Priami pro toto Ilio capitur.*
10 *Trojanos à Græcis victos fuisse, Jabolenus in* l. verbum erit, ff. de verbor. sign. *& alii affirmant.*
11 *Equi Trojani Epaus opifex fuit.*
12 *Equus Trojanus erat Minervæ arte fabricatus.*
13 *Equus Trojanus* Durateus *appellatur.*
14 *Porcus Trojanus quis fuerit.*
15 *Trojani belli Adagia multa, memoratu digna, referuntur.*
16 *Papinianus ad Equi Trojani instar à Budeo describitur.*
17 *Ferra quibus Equus Trojanus factus, ubi visa fuere.*
18 *Troja capta ex ejus gentibus ibidem nonnullæ remansere.*
19 *Trojano à sanguine originem habere Imperatores, Reges, Romanique gloriantur.*
20 *Æneas ex Anchise, & Venere Jovis filia nascitur.*
21 *Julia familia ab Julio Æneæ filio, sive nepote denominata est.* L. pronunciatio. §. 1. ff. de verb. sig. *dilucidatur.*
22 *Julia gens, multis Regionibus, Civitatibus, & Legibus, uniqne Mensi nomen dedit.*
23 *Romulus, Cæsar, Octavianus, Nero, Justinianus, ab illis descendunt, & tex. in* §. 2. in Auth. ut præpon. nom. imp. *illustratur.*
24 *Austriaca familia ejusque Reges, & Imperatores ab eisdem progeniti.*
25 *Romanos originem à Trojanis, & cum eis conjunctionem habere:* l. non tantum, *in* d. §. 1. ff. de excus. tut. *cum aliis probatur.*
26 *Galli num etiam à Trojanis provenerint?*

1 ÆNeam Neapolim condidisse, Napodanus in *prob. ipsarum consuetudinum*, & in *rubr. de instrum. confect. per curiales Neapol. in fi.* Lutius Scoppa *collectan. cap.* 32. affirmant. Quæ opinio ex discursu hujus, & sequentis capitis ambigua apparebit. Duo nobis inter alia scitu digna differenda sunt: unum an ea quæ de Trojanis scripta legimus 2
vera sint; alterum num magnum sit ab eorum sanguine descendere. Franciscus Connanus *lib. 2. jur. civil.* 3
cap. 9. comenticias esse narrationes quæ de Trojanis feruntur, nec certi quicquam constitui posse, easque om-

omnes Poeticis oblitas esse colori-
bus asseruit; debileque etiam alte-
rum ac potius contemnendum cen-
suit; nam nil aliud esse, ait, quam
à victis genus ducere: quo fit ut Ro-
mani, Franci, aliique Europæ po-
puli hujus nationis esse, vane, at-
que absque ullo decore jactari vi-
4 deantur. Quæ duo etsi à peritissi-
mo quidem jacta, innumeris ta-
men legibus, illustribusque autho-
5 ribus adversari videntur. Asia à ju-
risconsultis in *l.in honoribus.ff.de va-
cat.& excus.mun. l.si duas.§.1. ff.de
excus.tut.l.fin.§.fin.ff.de cens.* diversi-
mode nominata,& alia etiam quæ or-
bis tertium est divortium a Plin. *nat.
hist.lib.5.cap.*27. Solino *polys.cap.*53.
& Cataneo *commentario in junioris
Plinii epist. lib.*4.& *lib.*8.& latissime
per Carolum Sigonium *de antiquo ju-
re provinc.lib.1.cap.*10. dividitur. Ac
nonnulli unam ab Oriente ejus par-
tem, minori Armenia, de qua in *l.fin.
C.de offic.magist.mil.l.cum antea.C.de
agri.& cens.lib.*10. determinari;alte-
ram itidem ab oriente Phrygia & Li-
6 caonia concludi volunt. Minoris au-
tem Asiæ Trojam regionem insignissi-
mam;Ilium vero Trojæ urbem Metro-
politanam fuisse omnes fere,post Ser-
vium *lib.*2.& 3.*Æneid.* consentiunt,
nec ipsam Trojam pro civitate capi
posse negant.Lucius vero Scoppa grã-
maticus diligentissimus *collect. cap.*
34. Ilium Trojæ arcem, etsi sæpe pro
civitate capi, Trojam autem urbem
esse ait, & nonnumquam pro regione
usurpari, idque ex Virg.Strabo.Liv.
Plaut. & Ptolomeo probat. Virg. 2.
Æneid.

*Trojaque nunc stares Priamique
arx alta maneres.*

Plautus:

*Expugnabo Urbem Trojam Ilium
arcem.*

Peritissimi Servii sententia, veterum
jurisconf.responsis,multisque optimis
classicisque authoribus roborata est.
l.non tant. §.1.*ff.de excusa. tut. Ilien-
sibus*, inquit,*propter inclitam nobili-
tatem civitatis. l.*1.*ff.ad mun.*Iliensi-
bus concessum est,ut qui matre Ilien-
si est, eorum municeps sit.*l.*1. §.*fin. ff.
de censib.* Et ante hos Plato *de ll. dia-
log.*3. *Nondum*,inquit,*sacra Ilii ma-
nia erecta in campo stabant,multarum
gentium civitas; conditum igitur ex
altioribus locis in magno pulchroque
campo Ilium accepimus, in colle quo-
dam non alto, quando juxta fluvios
defluebant.* Et postea. *Magna igitur
eos,devastationis illius cepisse videtur
oblivio,quando juxta multos fluvios,
ab altioribus locis fluentes,urbem con-
diderunt, seque ipsos collibus exiguis
credidere: unde perspicuum est mul-
tis seculis eos post illuvionis vastita-
tem fuisse. Alia praterea multa ur-
bes jam nunc propagato genere homi-
num colebantur, quæ scilicet adver-
sus Ilion militarunt, atque per mare
forsan quasi jam omnes, eo intrepide
uterentur; decennio autem Achivi
Trojam oppugnantes everterunt.* Et
iterum:*In eo igitur decennio,quo Tro-
ja obsidebatur.* Huc usque ipse. Ex
Aristot. etiam in *poetic.* idem patet.
Diodorus Siculus *lib.*5. *c.de Tantalo*,
Herodotus Halicar.*lib.*5.aperte osten-
dit. Nam ex Erichthonio natus est
Tros,qui à se populos *Troadas* appel-
lavit.Hic tres suscepit filios,Ilum,As-
saracum, Ganimedem. Ilus campestra
loca, ad habitandum eligens, urbem 7
ab se *Ilium* appellavit. Et idem Diod.
*lib.*2. *de fabulosis antiquorum gest.* de
The-

Thebarum sitibus, ac philoso. scripsit. Et Pindarus *olympia.ode* 8. Pli.*natur. hist.lib.*16. *cap.*44. Sunt hodie ex adverso Iliensiū urbis juxta Hellespontum in Protesilai sepulcro arbores, quæ omnibus ephebiis ejus, cum in tantum accrevere, ut Ilium aspiciant, inarescunt, rursumque adolescunt; juxta urbem autem quercus in Ili tumulo tunc satæ dicuntur, cum cæpit *Ilium* vocari. Idem Plin. *lib.*2. *c.*85. *Circa Ilium Troadis primum locum*, & *lib.*6. *cap.*32. *& a portu Ilium immune*. Et Svetonius in *Tiberium cap.*52. ubi Ilienſium legatos commemorat: expressim Pomponius Mela *lib.*1. *de orbis situ* ita alloquens. *Tum sinus alter* Ἀχιῶν λιμὴν *non longe ab Ilio littora incurvant, urbe bello, excidioque clarissima*. Livius *lib.*7. & in *Act. Apost. cap.*16. *Comment.in Homerum*, & Ennius *infra* allegandus, & Stefa. *de urbibus*. Cecinere etiam Virg. Horat. & Ovid. Virg. *lib.*2. *Æneid.*

Fuimus Troes, fuit Ilium & ingens
Gloria teucrorum --------

Idem *lib.*3. *Æneid.*

Postquam res Asiæ, Priamique evertere gentem
Immeritam, visum superis, ceciditque superbum
Ilium, & omnis humo fumat neptunia Troja.

Idemque *lib.*8.

Dardanus Iliacæ primus pater urbis & author.

Nec Virg. Diodorus *lib.*5. obstat, qui Ilum condidisse, & non Dardanum, asseverat; quia sat est Ilum à Dardano provenisse. Et iterum *d.lib.*2. & alibi. Horat. *lib.*1. *ode* 5.

Iracunda diem profert Ilio
Matronisque phrygum classis
Achilles
Post certas hiemes uret achaicus
Ignis Iliaca domos.

Ovidius *met.lib.*1.

------ *postquam alta cremata est.*
Ilios & Danaas paverunt pergama flammas.

Et idem Virg. arcem ab Ilio *lib.*3. *Aeneid.* distinguit.

Locum Regno nondum Ilium & arces.

Et Pergama *arces Trojanæ* dicuntur, 8
ut Commentario in *Pind.Olym.ode* 8. eodem Pind. authore, in hunc alloquente modum: *Postquam nova extructa est turris, horribiles visu dracones tres in hac insilientes apparuere; quorum duo quidem mox afflicti deciderunt, & spiritus abjecerunt; tertius vero vehementi clamore irruit; interpretatus est confestim intelligens infortunatum prodigium Apollo: Pergamus, inquit, ò heros, è tuis manibus operationibus capietur.* Sic allegatum mihi Saturni, Jovis graviter tonantis oraculum adferit. Ex Ovi. paulo ante allegato, & Virg.2. *Æneid.* etiam liquet.

Sorte tulit Trojam incensam & prolapsa videntem.
Pergama ------.

Licet metaphorice quæcumque excel- 9
sa ædificia *pergama* dicta sint, & aula Priami pro toto Ilio. Horat. *ode* 4. *lib.* 6. de Achille loquens.

Troas & lætam Priami choræis
------ *falleret aulam.*

Etsi pro Connano Crysostomus Prucensis philosophus ad Ilienses scribēs, & Ludovicus Ariost. *lib.*33. I'ii captivitatem non fuisse aperte asseverent, immo Græcos à Trojanis victos exi- 10
stiment. Cic. etiam *lib.*1. *de divinat.*

ad hoc addamus, cujus ista sunt verba:
Sint hæc, ut dixi somnia fabularum:
hujusque adjungatur etiam Æneæ
somnium, quod innumerum Fabii pi-
ctoris, Græcis annalibus ejusmodi est,
ut omnia quæ ab Ænea gesta sunt
quæque illi acciderunt, ea fuerint,
quæ ei secundum quietem visa sunt:
Fabius pictor magnæ fuit authorita-
tis, ut Plin. *nat. histo. lib.* 14. *cap.* 15.
scribit. Verumenimvero Trojanum
bellum, ac Trojam captam fuisse, id-
que jure etiam probabimus, *l. verbum*
erit. ff. de verbo. signific. l. 1. *ff. de con-*
trahen. emption. l. quæ extrinsecus,
ff. De verb. obligatio. Cic. *de orat.* &
epist. 67. Plin. *nat. hist. lib.* 33. *cap.* 1.
Solinus polyhist. *c.* 2. & per supra-
dicta, & *infra* alleganda patebit.
11 Nam insidiosa equi Trojani machina
fuit, cujus Epæus opifex. Virg. 2.
Æneid.

Et ipse doli fabricator Epæus.

12 Minervæ arte fabricatus, dictus Ho-
rat. *lib. carm.* 4. *ode* 6.

Ille non inclusus equo Minervæ.

13 Justinus *lib.* 2. *Durateus* etiam ap-
pellatur. Lucretius *lib.* 1. *rerum nat.*

Nec clam Durateus Trojani per-
gama partu
Inflammasset equus ------

Durateum, hoc est, ligneum. Angel. Po-
lit. *lib. miscellan. cap.* 5. interpreta-
14 tur. Porcus Trojanus, quasi aliis
animalibus inclusis gravidus, ut ille
Trojanus equus armatis gravidus
fuit. Macrob. *lib.* 2. *Satur. cap.* 13. Ce-
lius Rodogin. *lec. antiq. lib.* 29. *c.* 25.
Et denique pro tacitis insidiis capi-
15 tur, ut in *Adagiis*, Cic. *pro Muren.*
citatur: *Intus Intus, inquam, est equus*
Trojanus, à quo nunquam me consule
dormientes opprimemini; cum aliis
Cic. locis in *d. Adagio* adductis. Aliud-
que *Adagium* dictum est, quod ad
idem tendit: *Superavit dolum Troja-*
num. Plau. in *pseudulo: dolū Trojanum,*
atque vicit, pseudolus de equo Troja-
no intelligitur. Hinc aliud: *Sero sa-*
piunt Phryges, ex Tragedia Livii An-
dronici sumptum, quæ inscribitur
Equus Trojanus, in eos dictum, quos
sero pœnitet, ut Cice. *ibi* allegatus
probat. Aliud *Adagium* est, *Conando*
Græci Troja potiti sunt; hoc est, omnia
conando perfici. Et aliud: *ex Ilio*
me ducis præteritorum, & infan-
dum memoriam refricari. Et in 16
bonam capere partem possumus. At
de Papiniano; nam Papinianus tan-
ti nominis, *juris Asylum* dictus; ex
cujus officina, quasi ex equo illo
Trojano Ulpianus, Cels. Pompon.
aliique permulti interpretandi juris
proceres prodierunt. Budeus in *l.* 1. *ff.*
de justit. & jur. & in *l. nec quicquam,*
ff. de offi. proconf. & leg. Cott. in *verbo*
Juris, & Cic. licet alio tendat *lib.* 2. *de*
orat. adducit Metapuntum, hodie
vulgo *Torre de Mare* dicitur, in Ta-
rentino sinu existens, in eo ferra, 17
quibus equus ille Trojanus factus
fuit, visa fuere. Justinus *lib.* 2. *in prin-*
cipio, & Gallus anonymus in *Fran-*
ciscum Petrarc. invectiva fatentur.
Ex quibus facile, ni fallor, patet non
penitus esse commenticias de Troja- 18
nis narrationes; & ipsos adeo non
fuisse extinctos, ut nemo penitus ex
eis superstes fuerit, præter ea, quæ
supra *num.* 10. allegantur, ex subje-
ctis etiam apparebit. In quibus alte-
rum Connani dictum, quod scilicet
à Trojanis originem habere, ma- 19
gni non sit faciendum, repellemus;
licet enim gens victa fuerit, tamen
nil illustrius, quam ab illis genus du-
cere, cujus Reges, Imperatores, cæ-
terique

terique Romani, fuisse, gloriantur. Ennius ita cecinit.

O patria, o divum domus Ilium
inclyta bello.

Catullus.

Nam tum rapiu primores argi-
vorum.
Cæperat ad se se ciere viros
Troja nefas commune sepulcrum
Europæ, Asiæque
Troja virum, & virtutum om-
nium acerba cinis.

Virg. *Æneid.*

Quis genus Æneadum? quis Tro-
jæ nesciat urbem
Virtutesque virosque, aut tanti
incendia belli?

Cato in *origiuibus*. *Posterius*, inquit, *mixta iis nobilis Stirps Trojana*. Et Plin. *natural. hist. lib.5.cap.30.* Unde omnis rerum claritas provenit. Civitas libera Ilium fuit, ut per Appianum, & Carolum Sigon. *lib. de antiq.*
20 *jure provinc.cap.10.* Æneas ex Anchisæ, & Venere Jovis filia, sive Dardano nascitur, ex Homero, aliisque per Tiraquel. *lib. de Nobil. cap.32.* relatis, liquet. Idem Virgilius *lib.1. Æneid.* probat.

Tunc ille Æneas, quem Darda-
nio Anchisæ
Alma Venus, Phrygias genuit
Simoentis ad undas.

Et *lib.6.*

Anchisa generate Deum certissi-
ma proles
Tros Anchisiade, facilis descen-
sus Averni.

Lucretius *lib.1.*

Æneadum genitrix, hominum,
Divumque voluptas
Alma Venus. ------

Diodorus Siculus *lib.5.de Tantalo.* Livius *lib.1.* Lactantius Firmian. *lib.1. cap.15. & 17.* Justinus *lib.31.* sequuti sunt. Ab Ænea Ascanius, à quo Julius nascitur, unde *Julia Gens* di- 21
cta. Hujus fuit opinionis Livius, & Dionisius, & Virg. antiquitatum scrutator maximus *lib.1. Æneidos.*

Julius à magno demissum nomen
Iulio.

Quibus *Commentarii in Svetonium* in *Cæsaris vita*, & in *Horatium lib.4. ode 15.* & in *Virg.* in *loco proximè citato*, & Messala Corvinus Orator in *lib. de Progenie Octaviani Imperatoris.* Riverdus Areinus *de gente Julia*, & Ambrosius in *verb. Julius* subscripsere. Ab illis postea Romulus, Cæsar, Octavianus, aliique permulti provenere Imperatores: nam sanguinis, & Imperii ratione à fonte quodam memoriæ Familia Julia manavit, *l. pronuntiatio. §.pe.ff.de verb.signif.* Et non immerito Ovid. *lib.5. Fast.* cecinit.

Hinc videt Æneam oneratum
pondere caro,
Et tot Juleæ nobilitatis avos.

Quod nomen eo fuit gloriosum, ut 22
percelebres ex illo denominarētur Regiones, ut est *Forum Julium*, ubi multæ sunt frequētes urbes; ac in ejusmemoriam, quamplures ejusdem nominis conderentur civitates, præsertim in Bethica, ut est Julia Fidentia, Julia Claritas, Julia Fama, Julia Virtus, Julia Concordiæ, & aliæ, quæ habentur apud Plin. *lib. nat. hist.3. c.1.* & quamplures conderentur leges, ut ex corpore Juris patet, & à Zasio in *cathalogo Legum antiquarum*, & Hotthemanno in tractatu *de Legibus* referuntur. Immo & unus ex duodecim Mensibus, inde fuit *Julius* dictus, Macrobius *Saturn. lib.1. c.12.* unde *Kalendæ Juliæ. l. cum in plures. ff. loca. l. cum ab eo. ff. de contempt. l. qui balneum. ff. de pi-*

23 *gno. l.cum precario. ff. de prec.* Romulus primum Mensem à patre suo Marte; secundum ab Æneæ matre Venere nominavit, ut scribunt Macrob. *lib. 1. Saturn.* Divus Augustinus *de Civit. Dei lib. 3. cap. 3.* Commentarii in *Solinum*. Ovid. *Fast. lib. 3.* Cæsar ita dicere solebat: *Amitæ meæ Juliæ, maternum genus ab regibus ortum, paternum cum Diis immortalibus conjunctum est. Nam ab Anco Martio sunt Martii Reges: quo nomine fuit mater: à Venere Julii, cujus Gentis Familia est nostra.* Sveton. in *Cæsarem cap* 6. Et Cic. *Epist. fam. lib. 8. epist. 15.* de eodem loquens: *Verna pergnatus*, inquit: qui locus per Libanium emendatur, & legendus est, *Venere prognatus*; expressimque tradidit Sveton. in *Cæsa. c. 81.* ex testimonio æneæ tabulæ, in monumento quodam, Capuæ repertæ, paucos ante Cæsaris cædem menses, græcis literis inscriptæ, *Quando*, scilicet, *ossa Capys detecta essent, fore ut Julo prognatus, manu consanguineorum necaretur.* Sæpiusque idem Cæsar, Venerem, *genitricem* appellat. Sveton. in eum *cap.* 78. & 84. emitque Cæsar duas tabulas 80. talenta Thebani pictoris, Medeam, & Ajacem templo Veneris genitricis dicaturus. Plin. *nat. histor. lib. 7. cap. 38.* & sex dactyliothecas in æde Veneris genitricis consecravit, Plin. *nat. hist. lib. 37. cap. 1.* & rursus ex Strabone *de situ Orbis lib. 13.* infra referendo patebit.

De Augusto Virg. 1. *Aeneid.*

Nascetur pulchra, Trojanus origine Cæsar,
Imperium Oceano famæ, qui terminat astris.

Hor. *lib. 4. Ode 15.*

Trojamque & Auchisæ, & almæ
Progeniem, Venerisque canemus.

Et iterum:

Clarus Anchises, Venerisque sanguis.

Ovidius *Metam. lib. 15.*

Se dominam rerum, de sanguine natus Iuli
Efficiet -----

Lucanus *lib. 1.*

O magnæ, qui mœnia prospicis urbis
Tarpeja de rupe tonans; Phrygiique Penates
Gentis Iuleæ, & rapti secreta Quirini.

Sextus Aurelius Victor *de moribus Imperatorum*, de Octaviano loquens, *Octavianus igitur*, inquit, *patre Octavio Senatore genitus, maternum genus ab Aenea, per Juliam familiam, sortitus.* De Nerone Sveton. in ipsum *cap. 39.* per hæc carmina patefecit:

Qui negat Aeneæ magna de stirpe Neronem,
Substulit hic matrem, substulit ille patrem.

Justinian. in §. 2. *in authen. ut præpon. nom. Imperat. Si quis enim*, inquit, *respexerit ad vetustissima hominum, & Reipubl. Aeneas nobis Trojanus Rex Reipublicæ Princeps, & nos qui* 24
Aeneadæ ab illo vocamur. Cujus reliquiæ id in dies augumenti receperunt, ut nostra ætate multo illustrius, quam nusquam antea splendeant. Iis enim suam referre originem, Divam AUSTRIACAM Domum complurium Historicorum consensu fertur: Quæ tot invictos Imperatores, & Reges protulit, profertque, ut jure dici possit, Trojanos non extinctos fuisse, sed ex Asia in Europam Imperii sedem, gloriosissime firmandam transtulisse. Romani Imperii mater 25
ipsa

ipsa Troja, vel Ilium, unde origo est Populi Romani, de stirpe Aeneæ, ex cujus posteris Roma condita est. Divus Augustinus *de civit. Dei lib.3. cap. 3. 4. 5.* & *lib.1. cap.4.* Cæsarem præterea maximam, de Iliensibus curam habuisse, ac Alexandrum æmulatum fuisse, qui magnopere erga Ilienses, erat affectus; & propter cognationem nempe Cæsar, quia Alexandri amantissimus fuit, & certissima cum Iliensibus cognationis signa habuisse, quia Romanus erat. Strabo *de situ Orbis lib.13.* fatetur. Seneca etiam *lib.3. de beneficiis cap.37.* Aeneam inter conditores Romani Imperii posuit. Id etiam aperte Justinus, sive Trogus Pompejus *lib.31.* his verbis ostendit. *Et ingressi Asiam Romani, cum Ilion venissent, mutua gratulatio Iliensium, ac Romanorum fuit. Iliensibus, Aeneam, cæterosque duces ab se profectos, Romanis, se ab his procreatos referentibus; tantaque lætitia omnium fuit, quanta esse post longum tempus inter parentes, & liberos solet. Juvabat Ilienses nepotes suos, Occidentem Aphrica domita & Asiam, ut avitum Regnum, vendicare; optabilem Trojæ ruinam fuisse dicentes, ut tam fœliciter renasceretur. Contra, Romanos, avitos lares, & incunabula majorum, Templaque, ac Deorum simulacra, inexplebile desiderium videndi tenebant.* Hucusq; Justinus. Cecinerunt præterea Poetæ multi.

Ovidius *lib.15. Fast.*

> *Nunc quoque Dardaniam fama est consurgere Romam.*

Syl. *lib.4.*

> *Dii patrii quorum auspiciis stat Dardana Roma.*

Petrus Crinitus *lib.7. cap.11.*

> *Hinc Pater Aeneas Romanæ stirpis origo.*

Baptista Pius.

> *Troja te merito, quamvis veneretur honore,*
> *Roma. ----*

Michael Angelus.

> *Felsineosque lares, Phrygia quoque mœnia Romæ.*

Mantuanus.

> *Tibridis ad Jani collem, atque Aeneida Romam.*

Et etiam jure civili, hæc verissima videntur, ex *l. non tantum §.1. ff. de excusat. tut. Iliensibus, & propter inclytam nobilitatem civitatis, & propter cognationem originis Romanæ, jam antiquitus, & Senatusconsultis, & constitutionibus Principum, plenissima immunitas tributa est, ut etiam tutelæ excusationem habeant, scilicet eorum pupillorum, qui Ilienses non sunt, idque divus Pius rescripsit.* Et in *d.§.2. in authent præpon. nom. Imper.* Nec etiam Franci originem istam ha- 26
buerunt, cum Hector Trojanus nunquam Franconem progenuerit, à quo, *Francos* appellatos fuisse volunt, ut Michael Ritius *lib.1. de Regibus Gallo.* advertit. Et ex Platone in *Cratyl. vel de recti nom. rat. lib.23.* Ex quibus affatim, ni fallor, commonstratum est à Trojanis originem trahere, gloriosissimum esse: tantum abest ut parvi sit faciendum, ut Connanus fecit; cui si præfatæ authoritates notæ fuissent, aliter sensurum fuisse, non ambigo.

AD-

ADNOTATIONES

Ad *num.23. Nero à Trojanis descendit*.

In Nerone defecit Trojani sanguinis semen, ut author est Dion; nam is ultimus ex Julia familia, quæ ab Ænea profecta erat, regnavit.

SUMMARIUM.

CAP. III.

1 *Aeneas Italiam venit, Homerique carmina ad hoc emissa declarantur, & n.5.*
2 *Homeri authoritas maxima est.*
3 *Homeri tempus, laudes, & patria referuntur.*
4 *Homeri sententiæ à Jurisconsultis allegatæ, enumerantur.*
6 *Segestum, oppidum in Sicilia, ab Aenea conditum.*
7 *Aenaria, à statione navium* Aenea *dicta est.*
8 *Aeneas quibus, & quot navibus, & hominibus in Italiam venerit.*
9 *Leucosia una ex tribus Sirenis est.*
10 *Aeneas num patriæ proditor fuerit.*
11 *Nobilis, proditionem committens, nobilitatem amittit.*
12 *Nobilis, propter furtum, nobilitatem amittit, & per duas inficiatur leges.*
13 *Aeneas profugus fuit, & à crimine desertæ patriæ liberatur.*
14 *Aeneæ pietas commendatur.*
15 *Anchises mortuus est in Sicilia.*
16 *Aeneas Genitoris tumulo flores spargit, ludosque pollicetur.*
17 *Aeneas, quot annis, post Trojam eversam, vixerit.*
18 *Aeneas à Diomede ingenti saxo percussus.*
19 *Aeneas num Turnum in Latio interfecerit.*
20 *Aeneæ interitus, varius describitur.*
21 *Parthenope ante excidium Trojæ, authore Ovidio, condita fuit.*
22 *Insignia Trojanorum Leo fuit, quo major pars ex nobilibus Sedilium nostræ Civitatis utitur.*

NEapolim ab Aenea conditam fuisse complures affirmare diximus: at quia hujusmodi opinioni, tria non contemnenda, adversari videntur, de his summatim differere nō abs re judicavimus. Primo an post Trojam dirutam, Aeneas Italiam venerit; tum, an alias in Italia fundaverit urbes: demum, an ante ipsius adventum civitas hæc esset condita.

1 Nonnulli sunt, qui Homerum, alioqui virum doctissimum, Aeneam Italiam non petiisse, post Trojam captam à Græcis, per hæc carmina asseverasse, dicunt:

> *Jam Priami genus misertus Juppiter, at nunc*
> *Imperium Trojæ Aeneas violentus habebit,*
> *Et nati natorum, & qui nascentur ab illis.*

Cujus Homeri authoritas maxima est, nam cum *Poetam* dicimus, nec nomen addimus, egregius Homerus apud 2

Græ-

Græcos subauditur. §. *sed jus quidem. inst. de jure nat.* Servius *Aeneid.lib.3.* atque tam bene de humano genere meritus Seneca *de consolat. ad Polib. c.5.* longoque spatio Virgilium præcessit; nam etsi ejus tempora incerta
3 sint; tamen annis multis ante Romulum fuit, siquidem non infra superiorem Licurgum, Cic. *pro Brut. & Tusculan.quæst.lib.1.* & idem Cic. *de Senect.* Homerus multis ante Hesiodum sæculis, & Romam conditam, Aulus Gell. *att. noct. lib.17. cap.21.* Ovid. *lib.2.de.art. Antiquum* appellat.

Scilicet antiquo Nireus adamatus Homero.

Plin. *hist.nat.lib.25.cap.2. Antiquitatis parentem*: Et ante eum, Cic. *lib.5. Tuscul.* appellant; Diodorus Siculus *de gestis Philos. Maximum, antiquissimumque Poetam*, & Idem Plin. *nat. hist.lib.17.cap.9. Regium Senem*, Plin. *nat. hist. lib.17. cap.5. Ingeniorum fontem*, & *lib.3.cap.29. Græcorum vatem* acclamavere; & Cic. ad Cajum scribens *lib. 13. epist.14.* ad Homeri magniloquentiam se conferebat, & Cicer. Stat. & Pall. imitati sunt. Stat. Syl. *lib.5.*

Feri & magniloquo non postbabuisset Homero.

Pall.

Spiritus altiloqui non est infusus Homeri.

De ejus patria, multo maxime dissensum est; nam septem Civitates pugnant, atque contendunt. Cic. pro Archia Poeta, quas Aulus Gell. *att.noct. lib.3.cap.11.* recenset, & Commentarii in *Virg. opuscul. in Mecœnatis obitum*, ex Græcis carminibus ad Romanam linguam traductis.

Septem Urbes certant de stirpe insignis Homeri.

Smyrna, Rhodos, Colophon, Salamin, Chios, Argos, Athenæ.

Has Hipparchus, teste Aeliano, miro artificio sacras in ejus honorem colendas curavit, ex Ravisio facile etiam elici potest, quē Virg. in *Aeneide* imitatus est. Cujus libros Dicihyparchus primus in Athenarum urbem invexit; cætera de eo ex Platone *de Furore poetico*, Herodoto *in fin.* & Archilocho *de temporibus*, Plutarcho, Strabone *de situ orb. lib.10.* Solino *cap.16.* & *cap.53.* & ibi in eum *Commentarii*. Frequentius leges nostræ Homerum
quam Virgil. sequutæ sunt. Et *apud* 4
præcipuum poetarum scriptum est, l.aut facta §. eventus, ff. De pœn. Admonet & nos summus apud eos Poetarum Homerus, *l.qui venenum, ff. De verb. sign.* & Justin. in *proæm. ff.* §.1. *Omnis virtutis patrem* appellat: commemorant etiam *l. legatis* §. 1. *ff. de leg.3. l. 4. §. ad affines, juxta fi. ff. de grad.affin. l.legata, ff. De supellect.leg.* De cujus libris, *l.librorum §. si Homeri & seqq. ff. De leg.3 §. item pretium. Instit. de empt. & vend.*
Sed receptior est illorum sententia, 5
qui Aeneam in Italiam venisse affirmant, ut ex authorum calculo, & discursu apparebit. Nam Homeri carmina, superius descripta, aliter se habent, ita narrantes:

At genus Aeneæ, cunctis dominabitur oris,
Et nati natorum, & qui nascentur ab illis.

ut per Strabonem *de sit. Orb. lib.13.* & Virg.2. *Aeneid.*

Italiam nutu petitis, ventisque vocatis,
Ibitis Italiam, prorsusque intrare licebit:
Provehimur Pelago vicina ceraunia

nia juxta,
Unde iter Italiam ------
Et *lib.*1. *Aeneid.*
Ilium Italiam portans, *victosque Penates*.
Varro *lib.*2. *rerum humanarum*. Macrobius *Saturn. lib.*3. & *lib.*3. ubi secundus.
Pergama vos celsis nunc primum à navibus itis.
& *d. lib.*3.
Jam tandem Italiam, *fugientis pratendimus oras*.
Et *lib.*7. & *eodem lib.*3.
Dardanida duri, *qua vos à stirpe parentum*
Prima tulit Tellus, *eadem vos ubera lato*
Accipiet reduces, *antiquam exquirere matrem*;
Hic domus Ænea cunctis dominabitur oris,
Et nati natorum, *& qui nascentur ab illis*.

Et pluries. Hanc eandem opinionem
6 tenent Ovidius *Metamorph. lib.*14. Et Cic. in *Verrem. Segesta*, *inquit*, *est oppidum pervetus in Sicilia*, *judices*, *quod ab Ænea fugiente à Troja*, *atque in hac loca veniente conditum esse*:
7 & *lib.*2. *de Il.* Plin. *hist. nat. lib.*3. *cap.*6. Ænaria ipsa, à statione navium Aeneæ. Livius *lib.*1. *in primo in Meth. supplemento in Berosum*. Divus Augustinus *de Civitate Dei lib.*18. *cap.*16. & *lib.*1. *cap.*3. & 6. Salustius in *Catilinam*. Macrobius *lib.*3. *Saturn. cap.*4. Diodorus Siculus *lib.*5. Solin. *cap.*8. Eutropius *lib.*1. *de gestis Roman.* Pausanias *lib.*3. Justin. *lib.*43. Dionisius Alicar. *lib.* 1. Lactantius Firmian. *lib.*1. *cap.*17. Strabo *de sit. Orb. lib.*5. Rivardus Areinus *de gente Silvia*. Commentarii in *Solin. d. c.*8.

•Et cum viginti navibus in Italiam venit. Virg. *Æneid.*1. 8
Sum pius Æneas, *raptos qui ex hoste Penates*,
Italiam quæro patriam, *& genus à Jove summo*,
Bis denis Phrygum conscendi navibus æquor;
Classe veho mecum, *fama super æthera notus*,
Matre Dea mostrante viam fata data secutus.

Sed Dares Phrygius: *Æneas*, inquit, *navibus profectus est*, *in quibus Alexander in Græciam ierat*, *num.*22. quem omnis ætas sequuta est hominum in millibus tribus & 400. quem falsè refert Lutius Scoppa *lib. collectan. c.*34. quod ducentis venerit navibus; & ita Joannem Judicem de Columna, tenere asserit. Dissentit etiam Solin. in *d. cap.* 8. Sociis non amplius sexcentis in agro Laurenti posuisse castra, inquiens: *Signum Aquila ab Ænea in Latium translatum fuit*. Alexander ab Alex. *genial. dier. lib.*4. *cap.*4. Leucosiam etiam petiit. Ovid. *metam. lib.*15.
Leucosiam petiit, *tepidique rosaria Pesti*. 9

Est autem Leucosia una ex tribus Sirenis, circa quam duæ sunt veterum opiniones. Una quod contra Pestanum Sinum, vulgo dictum, *Pieste*, à Sirene ibi sepulta dicta. Plin. *hist. nat. lib.*3. *cap.*7. Strabo *de situ Orb. lib.*8. Solin. *cap.*8. Lucaniæ adjacens, secundum Festum; Altera, nam eo loco est, ubi ab Ulisse spreta in profundum se abjecit; & vide Aristotelem *de mirabilibus auscultationibus*. Utcumque tamen sit, Æneæ consobrina fuit. Et in Sardinia etiam fuit, de quo per Nicolaum Leonicum. *de var. hist. lib.*1. *cap.*1.

Sed

10 Sed quomodo sine proditionis suspitione Italiam venire potuerit, ambigitur. Ideo aliqui tunc in portu fuisse, alii à Priamo missum fatentur, ex Dionisio Alicar. *lib.1.* & Ludov. Vivis *commentariis in Divum Augustin. de civitate Dei lib.* 18. *cap.* 19. Aliqui vero cum Antenore, patriam prodidisse existimant; idque consulte factum, ut Dares Phrygius *de excidio Troja* scribit. Nam ut Seneca *de Beneficiis lib.6.cap.36.* inquit, *quis pium dicet Æneam, si Patriam capi voluerit, ut captivitate patrem eriperet?* Virg. 1. *Æneid.*

Antenor potuit mediis elapsus Achivis.

Et iterum in *eodem lib.*

Se quoque Principibus permixtum agnoscit Achivis.

Et *lib.2.*

Vadimus immixti Danais: haud numine nostro.

Et *libro 6.*

Descendo, ac ducente Deo, flammas inter & hostes,
Expedior----

11 Quo fit, si verum esset, ut obscurum genus hoc esset; quia licet alias Nobiles non debeant furca suspendi, secundum glo. in *l.3.§.pœna militum.ff.de re milit.* Tiraquel. in *tractat. de Nobil.cap.20.* & in *tractat.de pœnis,causa 47.* Tamen ob crimen proditionis, nobilitatem amittunt. Bal. in *c. cum quidam, de jure jur.* Marsilius *Sing.* 15. ita etiam propter furtum, Luc.de Penna in *l.1.n.14. & sequent. C.de desert.& occultat. lib.12.* est Regni *cap. quod Carolus Dei gratia sub rub. de furt.per lil.in const.Prosequentes*, & in
12 *const.terminum vitæ*. Doct.in *dict.Regni cap.* volentes pro furto Nobiles capitali pœna teneri: & cogita in hoc per *l.hac leg.§.1.ff. ad l.Jul.pecul.* quæ de illo clarissimo, & *l.1.§.1.ff.de effract.* quæ de Equite Romano loquuntur.

Sed ab hac calumnia defenditur Aeneas, cum strenue pugnasset; atque per Servium in d. carminibus defenditur: Nam cum fato profugus esset, ergo à crimine desertæ patriæ libe- 13
ratur; ita Commentarii in *primum Aeneidos*, & Ludovicus in *d. cap.19.* & alter Ludovicus Ariostus.

Horatius *primo carmin. sæcul.*

Cui per ardentes, sine fraude Trojam
Castus Aeneas, patriæ superstes
Liberum munivit, iter daturus:

& sequuntur Commentarii. *Bonus* ab Homer. & à Virg. 2. *Aeneid.* appellatur,

Quos bonus Aeneas----

Satisque Aeneæ pietas erga Patrem suum Anchisen commendatur, cum humeris extra portam sisteret, & po- 14
stea in Siciliam pervexit incolumem; Cœlius Rod. *antiq.lect.lib.2.cap.17.& lib.19.cap.23.* Seneca *de Benefic.lib.3. cap.37. Siquem impium, qui patrem verberavit, Aeneam docemus.*

Virg. 2. *Aeneid.*

Ergo age chare Pater cervici imponere nostræ.
Ipse subibo humeris, nec me labor iste gravabit.

Et *lib.6. Aeneidos* Virginem alloquitur.

Unum oro, quando hic Inferni Janua regis
Dicitur, & tenebrosa palus Acheronte refuso
Ire ad conspectum chari genitoris, & ora
Contingat, doceas iter, & sacra ostia pandas.
Illum ego per flammas, & mille sequentia tela

C Eri-

Eripui his humeris, medioque ex hoste recepi.
Ille meum comitatus iter, maria omnia mecum.

15 Mortuus est denique Anchises in Sicilia, & Drepani sepultus (hodie *Trapani* vulgo dicitur). Cœlius Rod. *antiq. lect. lib.* 17. *cap.* 20. Ludovicus *cap.* 19. Ariost. *cant.* 43. Virg. 3. *Aeneid.*

Hinc Drepani me portus, & illatabilis ora
Accipit; hic pelagi tot tempestatibus actus,
Heu genitorem omnis curæ, casusque levamen
Amitto Anchisen------

Et etiam in Laconica sepultus, Pausanias *lib.* 6. ac nonnulli Italiam vidisse ferunt, ut Strabo *de sit. Orb. lib.* 5.
16 & alii. Et præter epulum in ingressu, & ludos pollicetur, & ad tumulum vadit, floresque spargit: ac Anchisen Italiam non vidisse volunt Virgil. *lib.* 5. *Aeneidos*

----- Post epulum
Purpureosque jacit flores, ac talia fatur:
Salve sancte Parens, iterum salvete recepti,
Ne quidquam cineres, animæque umbræque paternæ.
Non licuit fines Italos, fataliaque arva,
Nec tecum Ausonium (quicumque est) quærere Tibrim.

Etsi metaphorice, Italiam venisse videatur, ut Servius in *primo Aeneidos*. Sed licet superius, potius ad facti contingentiam transcripta, vera esse videantur; tamen si conjectari licet, ve-
17 risimile hanc condidisse civitatem non est: Nam Aeneas sex post Trojæ captivitatem, annos vixit, & partim errando, partim regnando, annos duravit quinque, secundum Joannem Annium *de utriusque Italiæ chronographia fol.* 261. Immo Virgil. *lib.* 1. *Aeneid.* tres annos regnasse Italiæ voluit.

Tertia dum Latio regnantem viderit æstas.
Ternaque transierint Rutulis hyberna subactis.

eoque maxime cum ingenti saxo à 18
Diomede percussus fuerit.

Commentarii in *Div. August. de civ. Dei lib.* 14. *cap.* 16. & in *Horat. lib.* 1. *carm. ode* 15. *& serm. lib.* 1. *satyra* 5. ex quo facilius Diomedem ab Ænea necatum fuisse dignosci potest. Aristoteles *de mirabil. auscultat.* Virg. *Aeneid. lib.* 2. Commentarii in *Divum August. d. cap.* 14. & per Serv. *d. lib.* 2. & cæteri *lib.* 11. licet alii, ab Illiricis peremptum ibidem, asseverent. Et ab Epiro in Calabriam venit, illiusque adventu Diomedes territus, navigavit Scyllam, & Caribdim, atque magnam Siciliæ partem circuit. Ovidius *Metam. lib.* 15.

Et Diomedeos Æneas fugeret enses.

Servius *lib.* 3. & *lib.* 12. & aliqua per Lutium Scoppam *collect. lib. cap.* 24.
Fertur etiam Turnum in Latio in- 19
terfecisse: ultra alios scribit Cœlius Rod. *antiq. lect. lib.* 7. *cap.* 7. licet sint qui contrarium substineant. Diem clausit in Italia, in Laurento. Idque etiam varium est, secundum Commentarios in 4. *Æneid.* & Solin. *d. cap.* 8. & Divum August. *cap.* 19. Nam cum Rutuli Mezentio Hetruscorum Regi, belli socio, Aeneæ, qui Latio in Regno successit, bellum intulissent, nec procul à Livinio (namque primitias ejusdem Regis Mezentii, Marti obtulit. Virg. 2. *Aeneid.*

.....*Hæc*

..... *Hæc sunt spolia de Rege superbo.*)

& utrinque plurimis cœsis, ac cum in ambiguo victoria foret, nisi quod nox sola pugnam dirimeret, tunc Aeneæ corpus evanuit; & secundum Divum Augustinum in *d. cap.*19. Deum sibi fecerunt Latini, cum in Deos translatum existimarent, & *Indigetem* appellant. Alii in Numico amne, ubi fuit prælium, summersum crediderunt, vel cum supra Numicum flumen sacrificaret, lapsus est. Servius 4. *Æneidos*.

Sed cadit ante diem media arena.....

Et *libro primo* in illud:

At puer Ascanius cui nunc cognomen Iulo.

Et Virg. *libro* 7.

.....Hac fontis stagna Numici

ut per Eritraeum verbo *Numici*: & alibi sæpius. Et Catullus

Illic sanctus eris, cum te veneranda Numici
Unda deum cœli miserit indigetem.

Et Maphæus Vegius in *fine*. Et Liv. *lib.*1. Div. August. *d. cap.*19. Ovi. *Metam. lib.*14. Eique templum Latini, hac inscriptione adjecta, construxerunt. Dionis. *lib.*1.

PRÆDITUM PATRIS DIVI TERRESTRIS QUI FLUVII NUMICI GUBERNAT.

Ergo non potuit tam brevi tempore, in Italia, & in hunc sinum tempestate delatus cum fugeret, civitates condere. Sed alibi, ut scribit Pausanias *lib.*6. & in Thracia civitatem fundavit. Servius *libro* 12. Nec civitatem istam Romanis omni ævo cognitam, si Trojani, cum quibus conjunctionem habebant, fundatores essent, prætermisissent.
20 Denique expressim Ovidii authoritas *lib.*12. *metam.* obstat, qui Æneam post Trojam eversam, per hæc maria transeuntem, Parthenopem, non modo conditam, sed & muris circundatam vidisse, his carminibus fatetur.

Has ubi præterii, & Parthenopeia dextra
Mœnia deseruit, læva de parte Canori.

Et tamen Napodani opinio defendi potest. Nam Trojanorum Insignia Leo fuit, quo potissimum Hector usus fuit. Virg. *lib.*1. *Æneidos*.

.....Æneia puppis
Prima tenet rostro Phrigios subvecta leones.

Ut per Tiraquellum *de Nobilit. c.*6. & Cassaneum in *Cath. de gloria mundi* 1. *par. concl.* 56. Quæ incolumia, & perennia remansere: nam si patriam prodiisset, deleta, ac adempta forent, *l. eorum* ubi *Alber. ff. de pœn.* Tiraquellus *de pœnis*, *causa* 31. *n.*21. ex multis probat, & pro hoc vide *l. quisquis §.*1. *C. ad l. Jul. Majest.* & *supra num.*11. Quo factum est, ut Leo 21
in Italia, Nobilibus ad ea Insignia peculiaris fuerit; eoque quasi cunctæ antiquissimæ omnium Sedilium Familiæ (inter quas nostra est) ac aliæ etiam extra nonnullæ, diversimode utuntur. Nec necesse erat ut alii hac observatione, quam à nobis habuerunt,

buerunt, sese insignirent. Legi etiam græcam Inscriptionem annis præteritis, nunc vero pene labefactatam vidimus, de Ilio in hunc modum commemorantem.

Α. ΚΡΕΠΕΡΕΙΟΥ
ΠΡΟΚΛΟΥ
ΥΠΑΤΟΥ ΑΝΘΥ
ΠΑΤΟΥ ΤΩΝ ΙΛΙΩΝ
ΕΥΕΡΓΕΣΙΗΙ

ΑΡΤΕΜΙΣΙΟΙ ΦΡΗΤΟΡΕΣ
ΑΜΟΙΒΗΣ ΧΑΡΙΝ.

quæ dicit:

L. CREPEREI
PROCLI
CONSULIS PROCON-
SULIS ILIENSIUM
BENEFICENTIAE

ARTEMISIENSES TRIBULES
RETRIBUTIONIS GRATIAM.

Fuit autem Artemisium (Stephano teste) urbs Oenotriæ Regionis Italiæ. Itidem & urbs Eubojæ, licet Plutarchus in *Themistocle* litteram tantum fuisse dicat. Concomitatur Philostratus Philostrati Lemnii Philosophi (qui Severi principis tempore, Romæ floruit) filius sive nepos. Hic Athenis docuit, & inter cætera, iconas, quas Neapoli vidisse fatetur, descripsit. Is dum extra mœnia diverteret: *In suburbio*, inquit, *ad mare vergente, in quo porticus quædam ad Favonium ventum exædificata erat, quatuor, vel quinque tectis Tyrrhenum respiciens mare: fulgurabant autem, & lapidibus quousque delitiæ commendant, maxime vero picturis florebat ipsi appensis tabellis, quas (ut mihi videtur) non sine maximo labore quispiam collegerat. Plurimorum enim pictorum in ipsis indicabatur sapientia.* Hæc ipse. Qui locus, an qui hodie vulgo *Cappella* è regione sedilis Portus dicitur, an alter fuerit, alibi dicetur: Inter quas primo videbatur Ilium ardens, & Scamander fluvius, sublimis quidem hæc civitas: & hæc illi mœnia, eratque campus magnus, qui Asiam adversus Europam oppositam capiat, ut ex Stephani Nigri traductione *ibidem* legitur.

SUM-

SUMMARIUM.

CAP. IV.

1 *Roma nomen apud veteres ignotum fuit.*
2 *Angeronam silentii Deam cur Romani colebant.*
3 *Valerius Soranus Tribunus plebis quam ob causam in crucem levatus fuit.*
4 *Decuriones num durante officio torqueri possint.*
5 Princeps *quando consulendus est.*
6 *Secreta hostibus nuntians qua pœna plectatur.*
7 *Aulæ rotarum S.R.C. vel cujuscunque Tribunalis, secretarium appellatur.*
8 *Magnus Cancellarius cur solus in Regno Neapolitano sit.*
9 *Nominis quæstio pertinacibus relinquenda est.*
10 *Romæ Conditores ob longum temporis spatium incerti sunt.*
11 *Majorum dicta rationem ob eandem causam ignoramus, &* l. omnium ff. de ll. *ad hoc dilucidatur.*
12 *Saturni adventus in Italiam describitur.*
13 *Latium cur sic dictum fuerit, multisque juribus Varronis in hoc sententia refellitur.*
14 *Saturnus num Romam condiderit.*
15 *Saturni Numismata quæ fuerint.*
16 *Ærarium in Saturni æde Romæ collatum.*
17 Pecunia *in ædibus sacris servari, & etiam cum controversia erat, apud easdem deponi consueverat.*
18 *Sanctius ærarium quid sit, ejusque species enumerantur.*
19 *Aurum vigesimarium quid sit, num etiam cimeliarchium dici possit.*
20 *Cimeliarchion, & Cimeliarchus inter se differunt.*
21 *Cimeliarchus à Constantino Imperatore Neapoli primum inductus fuit.*
22 *Deposita antiquitus apud ejusdem civitatis Ecclesiæ Sacristam, facta fuisse fertur.*
23 *Argentariorum, nummulariorum, mensariorum, mensulariorum, officia, ex* pragmat. 1. de nummulariis *cum aliis illustrantur.*
24 *Bancha nonnulla hodie sub piorum locorum nomine exercentur.*
25 *Ærarium Regni Neap. sub Gallis Regibus in Megari, sive Arce Luculliana Salvatoris Castro, nunc Ovi castrum dictum fuit.*
26 *Ærarium Regni Neap. in castro novo fuit, & novissime ad locum quem vulgo Thesaurariam appellant, rediit.*
27 *Archæ inventio, in qua publica adservatur pecunia tribus clavibus seclusa, nova non est.*
28 *Ærarium, sive Neapolis pecunia quo in loco custoditur.*
29 *Archa universitatum Regni Neapolitani duabus recluditur clavibus.*

SEd postquam Romulus Æneæ in Imperio successit, Neapoli unquam non fuit potitus. At quia ipsummet Æneam, Romam aliasque in Italia urbes condidisse nonnulli sentiunt, non incongrue visum est ratione assumpti muneris, de Romæ etiam Nomine, & Conditoribus (de quibus præcipue apud historicos late dissensum est) ac de morum Mi-

Magistratuumve utriusque urbis sym-
1 pathia, & similitudine, scribere. Nomen igitur ipsius, & Tutelaris Dei, à quibus derivatur, ignotum fuit, ne detecto quicquam machinarentur: Ideo Angerona silentii Dea colieba-
2 tur, ne liceret illud palam afferre, quod ad salutem Reipublicæ veteres ore obsignato, intra pectoris arcana contineri voluere. Plin. *natur. hist. lib.3. cap.1.* Cajus Sempronius *de divisione Italiæ*. Macrob. Saturn. *lib.1. cap.10.* Solinus Polyhist. *cap.1.* Valer. Max. *lib. 1. cap. 14.* Servius *in fine lib.1. Georg.* & *lib.1. Æneid.* in carmine.

Romanos rerum dominos, Gentemque togatam.

Alex. ab Alex. *Genialium dierum lib.4. cap.26.* Ludovicus Vives in *divum Augustinum de Civitate Dei lib.18. cap.5.* Joannes Camertes *com.* in *Solinum in d. cap.* Tiraquellus in *d. Alex. ab Alex.* proxime allegatum, & habetur in adagio quod incipit: *Nil est ab omni parte beatum, fol.134.* Nicol. Erythraeus in *Virg. verbo, Roma,* & ante hos Ovidius *Fastorum lib.4.* cecinit

Sanctaque Bubasti, variisque coloribus apis,
Quique premit vocem, digitoque silentia suadet.

3 Valerius Soranus Tribunus Plebis, quod contra interdictum eloqui ausus esset, in crucem levatus fuit, ut per Plin. Serv. & alios, mox commemoratos authores liquet: Nec ei opem tulit, quod Decuriones, sicut cæte-
4 ri Magistratus, durante officio, minime conveniri possunt, neque torqueri. *l. nec magistratus ff. de injuriis. l. pars literarum ff. de judi. l.2. ff. de in jus vo. l. omnes judices C. de decur. lib.10.* Dec. in *cons.531.* Fel. in *c. legebatur, de major. & obedien.* Paris de Puteo in *tract. de sindi. in verbo, Compositio durante officio.* Grammaticus *decis. 15. n.40.* Tiraq. *de pœnis causa 58. num. 4. & 6.* Nec prin- 5
ceps consuli potuit, ut hoc casu jure faciendum erat, *l.2.§.1. ff. de bon. damn. l. Divi fratres §. 1. l. mores §. sed enim ff. de pœnis, l.2. §.1. ff. de quæst.* prout alias fieri assolet. *l. ad bestias ff. de pœn. l.2. de offic. Procur. Cæs.* Dec. in *c.1. lect.1. de constit.* & in *l. fin.* ubi alii, *C. de pact.* Pœna crucis patibuli, num eadem cum furcarum suspendio fuerit, scribit Covarru. *lib.4. variarum resolut. cap.5.* De aliis de facto pœnis, quas per plebis seditionem, ipsius Tribuni, ac de jure etiam Decuriones tum Romæ, tum hic passi sunt, *lib.2.* dicemus. Quo fit, ut secreta Regis hostibus nuntiantes, læ- 6
sæ majestatis crimen committant, *l. omne delictum §. exploratores ff. de re militari.* Isern. in *c.1. verbo Revelantes, quibus modis feudum amitt.* & Valerius Maxim. *ubi supra*. Et
non immerito Rotas sive aulas S.R.C. 7
vel cujuscumque Tribunalis, in quibus Magistratus causas audiunt, & cognoscunt, *Secretarium* appellare possumus, *l. fin. C. ubi Senatus, vel clariss. l. fi. C. de offic. diver. jud. l.1. C. de prox. sacro. Scrin. lib.10.* Et indicantibus causarum judicia, votorumque arcana pandentibus, propalantibusque, pœnæ per Regias sanctiones, & Magnæ Curiæ Vicariæ Ritus, necnon & per *ll.* impositæ sunt, quas *Commentarii in 2. Ritum dicta Mag.*
Cur. Vic. coacervant. Nec ab re esse 8
videtur, ut septem Regni officia in hunc modum, ac pro infrascriptis causis divisa videantur: Nam duo ter-

terrestri, navalique militiæ præfecti, *Magnus Comestabilis*, & *Maris Admiratus*, duo alii ad Justitiæ causas, *Logotheta*, & *Prothonotarius* unus: & *Magnus Justitiarius* alter, cæteri duo Regis patrimonio inserviunt(& in quibus casibus palam est, ut per Freccia meum avunculum *lib. primo de subfeu. tit. de offic. Magni Camer.*) *Magnus* scilicet *Camerarius*, & *Magnus Senescallus*: Ad secreta vero denique unus tantum ascitus est, qui *Magnus Cancellarius* appellatur, quod arcana intra pectora servari indicat. Silentium apud veteres in auspiciis dicebatur, quod omni vitio careret, Cic. *lib. 2. de Divin.* Latissime de his & similibus Dominic. Nanus in *Polyanthea verb. taciturnitas* scripsit.

9 Libenter equidem à nominis quæstione abstinere possumus, quæ pertinacibus relinqui assolet, per ea quæ in *l. 2. § fi. C. de constitut. pecun.* leguntur, ut præfatus Soranus, qui digito noluit compescere labellum, expertus est. Curiosus alias in hoc cumulare, novasque indagare opiniones poterit: Nam *Valentiam* scio etiam fuisse appellatam. Hoc expedito articulo ad Romæ conditores deveniamus.

10 Romam qui condiderint, quive ampliaverint, instauraverintque, certi quid statui, tradi, constituique ob longum temporis spatium, nequa-
11 quam potest: Ideo non omnium quæ à majoribus nostris dicta sunt ratio reddi potest, *l. non omnium ff. de ll.* non quod sancitum est ratione careat, nam tunc irridendum esset, *l. Sed an ultro §. 1. ff. de negot. gest.* at quia expressum non est, nobisque ob vetustatem ignotum. Enimvero non de Empiricis facti sectatoribus, neque de Oratoribus; sed de rationalibus Jurisconsultis ea loquitur lex: quam opinionem *ibidem* Zasius sequi videtur, & hoc in libro plenius dicetur. Quod nos, qui nostras in medium afferre sententias, judiciumque impartiri conamur, excusat, ut Virg. Sophocl. & Ovid. authoritates monent. Virg. 3. *Aen.*

Tantum ævi longinqua valet
mutare vetustas.

Sophocles in *Ajace*.

Omnia longum, & irremeabile
tempus
Producit in lucem occulta: &
manifesta occultat.

Ovidius *Metham. lib. 13.*

Tempus edax rerum, tuque invidiosa vetustas
Omnia destruitis, vitiataque
dentibus ævi,
Paulatim lenta consumitis omnia morte.

Et Tiraq. in *tract. de præscr.* vide Caton. in originibus conditarum urbium. Dissentio invenitur, adeo ut ne urbis quidem Romæ origo diligenter possit agnosci, quem Honoratus Servius in *Virgilium 7. Aen.* in carmine.

Nec Prænestinæ fundator defuit Urbis.

de Romæ Conditoribus his verbis assequi videtur: Si igitur tantæ Civitatis certa ratio non apparet, non mirum si in aliarum opinione dubitatur; unde nec historicos, nec commentatores varie dicentes, imperitiæ condemnare debemus: nam antiquitas creavit errorem, & plerique fundant, plerique augent: & ad se transferunt nomina. Quorsum referri potest & illud Sal. *in primo*: *Urbem Romam, sicuti ego accepi, condidere atque habuere initio Trojani; & cum*

& cum his Aborigenes. Verbum enim *Accepi*, ob varias opiniones incertitudinem notare. Virgil. 7. *Æneid*. in carmine.

Accipimus------

Ubi Servius, & novissime Joan. A. Meyen. fatetur, argum. *tex.* in *l. aliud est capere §. accipere ff de verb. sign.* Conveniens etiam visum fuit, nonnullos ex dictis magis insignes recensere, & ante omnes de Saturno
12 subnectam: Nam cum Juppiter Saturni filius, Babiloniæ Rex electus fuisset, suum omni cura, solertia, ingentique studio augere imperium nixus fuit: sed cum Saturnum, sive Sabatium Pontificem Maximum Regemque in Armenia commorantem, vel alium Saturnum, secundum Servium, impedimento esse cerneret, ipsum necandum fore censuit: quod tantum timorem in Saturnum incussit, ut illico apud Gabios se contulerit, ibique longo temporis spatio latitarit. Juppiter denique senio confectus Nino filio, ne ab inceptis ab se in Saturnum insidiis desisteret, præcepit. Saturnus majori metu affectus, Romæ Campaniam, in qua à Jano patre excipitur, petiit, ac cum in
13 ea latitasset, *Latium* dictum, non ut Varro voluit: quem optime Frater Leander Albertus diligentissimus, & doctissimus author in *Latii descriptione* confutat, in cujus rei fidem, nonnulla adducemus, & primo obviam venit Virgil. 8. *Æneidos*.

Primus ab æthereo venit Saturnus Olympo
Arma Jovis fugiens, & regnis exul ademptis,
Is genus indocile, ac dispersum montibus altum
Composuit, legesque dedit, Latiumque vocari
Maluit, his quoniam latuisset tutus in oris.

Ovid. *lib.* 1. *Fast.*

Hac ego Saturnum memini tellure receptum.
Cælitibus Regnis à Jove pulsus erat:
Inde diu genti mansit Saturnia nomen,
Dicta fuit Latium terra latente Deo.

Quod ad personam Latium referatur contra Varronem etiam *l. Fulcinus §. quid sit autem latitare*, & *§. latitare ff. quibus ex caus. in poss. eat. l.* 1. *ff. de receptat. l.* 4. *ff. de reb. aut. jud. possid. l. satisque ff. de in jus vocan. l.* 3. *ff. de judi.* & *C. de his qui latrones, vel al. crim. reos occulsaverint*, & *eod. tit. l.* 2. *l. fi. C. de requiren. reis l. fin. §. quod si C. de his qui ad eccles. confug. l.* 3. *C. de naufrag. lib.* 11. *pragmatica* 1. *tit. de nummulariis* astipulantur. Postea plura oppida in Latio fuisse, inter cætera Saturnia, ubi 14
nunc Roma est, apud Berosum Caldæum *lib.* 5. Plin. *nat. hist. lib.* 3. *cap.* 5. & Soli. legitur. Præterea Virg. & Ovid. carmina fundationem arguunt. Virgil. 8. *Aeneidos*:

Hanc Janus pater, hanc Saturnus condidit urbem
Janiculumque huic, illi fuerat Saturnia nomen.

Et Georg. *libro* 2.

Salve magna parens frugum Saturnia tellus.

Ovidius *Fastorum lib.* 6.

Si genus Saturnum prima parentum
Feci Saturni, sors ego prima fui.

A pa-

A patre dicta meo quondam Saturnia Roma,
Junctaque Tarpejo sunt mea templa Jovi.

15 Inde numismata in ejus memoriam cussa fuere. Ovid. *d. 6. lib. Fastorum.*

At bona posteritas puppim formavit in are,
Hospitis adventu testificata Deo.

Quod Ovidius puppim formavit in ære, Macrobius *Saturn. lib. 1. cap. 7.* satis pulchre in hunc advertit mo„dum. Cum primis quoque æra signa„ret, ut quoniam ille navi fuerat ave„ctus, ex una quidem parte sui capitis „effigies, ex altera vero navis exprime„retur, quo Saturni memoriam in po„steros propagaret. Æs ita fuisse signatum, hodieque intelligeretur in aleæ lusu, cum pueri denarios in sublime jactantes, capita aut navim lusu teste vetustatis exclamant. Illud etiam non prætermittam quod Saturni Comites in ejus honorem ædem condiderunt, ac in ea ærarium dictum, & factum, authore Valerio

16 Publicola, quo Saturno primum tabula, & imagine signatum fuisse nummum fertur, licet alii Janum, vel alios, de quibus *infra cap. 9.* dicemus, atque in tuto stare, cum nullum furtum eo in loco perpetratum legitur, vel aliis ex causis secundum Plutarchum: ac inductum fuit pe-

17 cuniam in Deorum templis servari, ut per Plautum; & cum controversia erat, apud istas ædes sacras deponi, ut jure probabitur. Servius *lib. 2. Georgic.* in carmine,

Insanumque forum, aut populi tabularia vidit.

Macrob. *Saturnal. lib. 1. cap. 8.* Plautus in *Aulularia Part. cap. 11.* Plutarchus in *Publicolam*, & in *problem. 41.* Solinus *polyst. 1.* & ibi Jo: Camertes. Justinus *lib. 45.* Festus, & Apollogius. Jo: Bartholomæus Mirlianus *Itrop. lib. 2. cap. 4.* Alexan. ab Alex. ubi Tiraquell. *genial. dierum lib. 2. cap. 2. l. acceptam. C. de usur.* cum aliis adductis per Tiraquell. *de retract. §. 4. glo. 7.* & apud eandem Saturni ædem 18

sarctius ærarium fuit, in quo illud congestum erat, quod ad ultimos casus tantum promi licere, ubi aurum vigesimarium collectum ex iis, qui 19

manumitterentur vigesima, ac etiam ex nonnullis prædis congestis à Cæsare bello Punico violatis. Cic. ad *Atticum lib. 7. epist. 12. & 26.* & in *C. Verrem.* Cæsar *de bello civili lib. 1.* Liv. *lib. 7.* & *lib. 27.* Lucius Florus *lib. 4.* Lucanus *lib. 3.* Budæus in *l. 1. ff. de just. & jur.* Alexan. ab Alex. ubi Tiraquell. *genial. dierum lib. 2. c. 2.* & optime Paulus Mancitius in *additamento ad Ambrosium, in verbo ærarium*, hoc *vigesimarium*, ab aliis 20

Cimeliarchum. Alexan. ab Alex. *ibidem* appellatum refert; nam Cimeliarchion locus est in quo res pretiosæ reponuntur. *l. fi. C. de bon. aut. jud. possid.* Justinian. *archium* in *§. si vero, etiam* in *Aut. quibus modis natur. effic. legit.* appellat. Cimeliarchus est thesaurarius, *l. litibus C. de agric. & censf. lib. 11.* licet legant etiam *Cimeliarchen*. De quibus per Budæum in *l. aut facta §. quicunque ff. de pæn.* Cælius Rodogin. *antiqu. lect. lib. 4. cap. 9.* Alex. ab Alex. *ubi* Tiraqu. *genial. dier. lib. 2. cap. 2.* Scribit Joannes Villanus, Chronista Neapolitanus *cap. 42.* Constantinum Imperatorem in eadem 21

Civitate instituisse Cæmonarcham hoc est *carimoniarum principem*, licet corrupte scripserit: *carimonar-*

cham enim dicere debebat : prout in aliis Græcis Ecclesiis feruntur. Nam in iis non omnes dignitatis gradus sunt. Hodie in Archiepiscopatu præter amplos opulentosque census, non omnia hæc habet quæ in *d.l. litibus*, cum de Cimeliarcho mentio, sive Cimeliarcha fit. Luc. de Penn.
22 dicit depositum apud Sacristam fieri. Audivimus antiquitus in hac Civitate Neapolis observatum fuisse. Non absimile in eadem civitate nunc videmus, nam Argentarii,
23 Nummularii, Mensarii, Mensularii, qui Tabernas, hoc est Mensas in foro habebant, *l.4.* & *l.argentarii ff.de eden.l.ventri.§.in bonis ff.de bon. aut. jud. poss.l.emptor. §.Lutius. ff.de pact. l.qui tabernam ff. de cont. empt. l. si hominem §.quoties*, ubi Budæus *ff. depos.* Joann.Bolognettus in *l.1. in præfationibus C.de edend.* hinc argentaria societas, *l.cum duobus §. fin. ff.pro soc.* qui & alia habuerunt nomina, de quibus per Pardulphum Prætejum in verbo *Argentarii* : ipsi & campsores, sive *banckerii*, qui mensularias mensas, hoc est bancha exercent, appellantur, ut declarat *prag-*
24 *mat.1.* Caroli V. sub *tit. de nummulariis*, & *pragm.3. §.item statuimus titul. de offic.quæst.general.* Auspicatiora aliqua hodie sub nomine piorum locorum, Regi visa sunt, verissima, ac sacrosancta Christi Salvatoris nostri religione non gentilium
25 superstitione facta. Regni Neapolitani Ærarium antiquitus, & expressim sub Carolo I. in Castro Salvatoris fuit. Idem Carolus in suis Capitulis in *cap.* incipiente, Pridem tibi, his verbis asseruit: *quicquid autem pro prædicta pœna acquiri contigerit, fisco nostro ad Cameram nostram Castri Salvatoris ad mare de Neapoli mittere debeas, nostris Thesaurariis assignandum.* Legimus in 4. *lectione S. Athanasii*, *lib.3. nat. hist. cap.6. Megalia* à Statio Silo *lib.2.* & *Arx Lucullіana* à Joviano Pontano *lib.6. de bello Neapolit. in fine* appellatur,
de quo separatim, & fusius *infr.* dicetur, & in Castro novo ibi, Archa 26
tribus clavibus seclusa per regias ordinationes cujus custodiebatur, hodie ad locum quem vulgo *Thesaurariam* appellant, rediit, & Federicus 27
Imperator scrinii trium clavium author fuit, quod in re non admodum absimili sanxit: & hoc in *constit.Regni*, quæ incipit, *cum juxta*, *in tit. de salario Bajulorum*, *jud. & not. cur.* habetur. Neapolis vero pro 28
ærario sive Archa, unum ex iis habet, quod *Banchum* vulgo appellamus: Regni universitates Archam 29
communem, ad Reipublicæ instar. *l.1. §. quibus ff. quod cujusque univers.* & novissime duabus recludi clavibus, quarum altera penes Sindicum, altera penes tertium ab universitate deputandum esse debere, per Regiam *pragmat.5. §.1. tit.de administ.Univ.* statutum est: & prædictorum ratio, non solum pro majori securitate, sed etiam pro faciliori commoditate, & ne administratoris, & alii privatim utantur. Pecuniæ publicæ fœneratio prohibita, *l.2. C. de his quæ ex publ. coll.* neve quæstio de lucro foret. Ripa in *tractatu de pest. de remedio ad conservandam ubertatem num.15.& 16.*

AD-

ADNOTATIONES

Ad *num.*8. *Arcana intra pectora servari indicat*:

Principis arcana celanda monet Cassiod. *var. lib.*4. *cap.*3. sed si auctorum testimonia quærere vellemus, qui id ipsum monent, dies quam opera potius deficeret: Certe ipsæmet voces commonent celanda esse; secretum enim idem est quod divisum & separatum, ut sic notetur à communi cognitione divisum esse debere, & arcanum quod in arca, sive in arce pectoris sit tenendum. Quod eo religiosum putatur, ut qui Principis arcana revelat, reus fiat majestatis, Isern. in *cap.*1. *num.*14. *quib.mod.feud.amitt.* Marf. *consil.*1. Jul.Clar. in *pract. crimin.* §.*læsa*, *num.*1. *in fin.*

SUMMARIUM.

CAP. V.

1 *Moneta templum Romæ Deæ Junonis, & cur ita dicta fuit.*
2 *Camillum ejusdem authorem fuisse creditur.*
3 *Monetarii qui apud Justinianum dicantur.*
4 *Materiæ puritas in cudenda pecunia requiritur.*
5 *Ponderis æquitas in eadem moneta esse debet.*
6 *Imago etiam domini regnantis imprimebatur.*
7 *Triumviri monetales, æris, argenti, aurique fusores quorsum Romæ creati.*
8 *Zygostates is erat qui Regiis ponderibus præerat.*
9 *Quæstores urbani qui, num apud eos ærarii claves fuerint.*
10 *Quæstores Provinciales comitandæ rei militaris causa eligebantur.*
11 *Quæstores, quos Principis candidatos vocant, maximam habuisse authoritatem.*
12 *Exquæstore, & id genus alios, pro Quæstorio usurpari.*
13 *Bis sive iterum & ter Consul, ac deinceps dici potest; de quo habetur &* nu.31.
14 *Tertium ne consul, an tertio dici oporteat.*
15 *Exquæstor cur ita appellatus, nova opinio affertur.*
16 *Aquila signum vexillare etiam ante Cæsarem apud Rom. fuit infra, &* nu.19.
17 *Primipilus quis dicatur.*
18 *Militaris annona Primipilus appellatur.*
19 Primipilaris *vel* Primipilarius *quis*: l. sed & milites ff. de exc. tut. *dilucidatur.*
20 *Comitis sacrarum largitionum, & comitis siliquatoriorum officium describitur.*
21 *Donativum Principis liberalitas in milites est.*
22 *Congiarium quid; in quo multi taxantur.*
23 *Vota nuncupare pro salute Principis, eidemque vota offerre, quid.*
24 *Sanctorum Natalis, dies obitus censetur.*
25 *Missilia quæ, à quibus jaciebantur, & unde promebantur.*
26 *Consules cur Kal. Januar. consulatum inibant*, l. Publius de

cond. *declaratur.*
27 *Strenæ quando dabantur?*
28 *Magistratum tria faciunt.*
29 *Munera & spectacula varii generis fuisse*, l. Charidem. de poll. *declaratur*
30 *Donarium quid.*
31 *Donum honorarium quod fuerit?*

HActenus de Romæ nominibus, & fundatoribus, & quemadmodum Ærarium, ac nonnulla alia à gentilibus suis Idolis, quod bonum, faustum, fœlix, fortunarumque esset, à nostratibus vero multo felicius, & longe tutius omnipotenti, veroque Deo dicata fuisse, *superiori capite*, licet non scite, neque eleganter locuti fuimus. Ne autem adeo longa esset oratio ut legentem fastidio afficeret, unde huc digressa erat, spatio interjecto, eodem redeat, simili ac pari animi gratulatione. Moneta Romæ in templo Deæ Junonis, & in civitate Neapolis in Castro divi Georgii cudebatur. Ideo non erit inutile aliqua, ut meam feram sententiam, de utriusque nominibus, artificibus monetæ, justitia, magistratibus, eorumque authoritate & officio, ponderibus, mensurisque *hic & sequentibus capitibus* subnectere, etsi alibi scribere opportunius fuisse sciam.

1 Principium igitur quasi pro ejus exordio sit, quod templum Romæ Deæ Junonis Monetæ fuit, à *monendo* dicte; nam post exactos Reges, clademque à Gallis factam, auditam fuisse vocem monentem, ut sue plena sacrum Junoni, & procuratio fieret, fertur; & etiam quia nos, signi impressione, vel authoris, vel precii monet: Vel eo dicta, quod cum Rom. ob Tarentinum bellum maxima immineret pecuniæ necessitas, ac Junonem orassent, votique compotes facti fuerint, monetam in ejus fano cudendam decreverunt. Hæc, & alia scripta sunt à Cic. *lib.2. de div.* Livio *lib.7.* Mac. Sat. *lib.1. cap.12.* Solino, ubi Joan. Cam. *cap.2.* Alexan. ab Alex. & in eum Tiraq. *genial. dier. lib.6. cap.4.* Suid. in *verb. Moneta.* Cassiodoro *var.* Greg. Gir. *de deis gent. Synt. de Junone.* Joan. Barthol. Mirl. *antiqua Romæ topograp. lib.2. cap.4.* Renato Chop. *de doman. Fran. lib.2. tit. de sing. gener. cas. Reg. nu.16.* & Ovid. *Fast. lib.1.* cecinit.

Candida te niveo posuit lux proxima templo,
Quæ fert sublimes alta monetæ gradus.

Camillumque authorem fuisse omnes affirmant, & Ovid. ante eos *Fasto. lib.6.*

Arce quoque ex summa Junoni templa Monetæ
Ex voto memorant facta Camille tuo.

2 **Monetarii sunt qui Principis** jussu monetam cudunt, hoc est monetæ artifices, *l. sacrilegii §.2. ff. ad l. Jul. pecul. l. nequis C. de dignita. lib.11. l.1.* ubi Lucas de Penna, Jacobus Cujacius, & alii *de murilegul. lib.11.* Corasius *miscellan. lib. 3. cap.13.* & in *l.2. §. constituti ff. de orig. jur.* Pardulphus Prætejus in *verbo Monetarii*; licet Alciatus in *d. l.1.* aliter sentiat: qui & viles homines fuere. In qua cudenda, tribus potissimum qualitatibus intendendum erat.

4 Materiæ puritati, *l. si id quod aurum ff. de verb. oblig. l. eleganter §. qui reprobos ff. de pignorat. act. l. quid tamen, & l. in venditionibus ff. de contrah. empt. l. aut facta §. pen. ff. de pœnis. l. qui-*

l. quicumque nummos ff. ad l. Cornel. de falf. glof. in *l.2. C. eo.tit.* Ifern. in *titulo,Quæ fint regal.verb. vectigalia, nu.* 20. Joan. Igneus in *l. neceffarios §. non alias nu.*98. *ff. ad Senatus Con-*
5 *ful.Silan.* Ponderis æquitati *l.1.l.univerfos C.de veter.numif. poteft. lib.*11.
6 *l. quoties C.de ponderato. lib.*10. *cap. quanta, de jure jura. cap.ut menfura de empt. & vendition.* Et denique nummi formæ, ita ut imago domini regnantis, literis aliifque fignis impreffis, videatur, *l.quintus §.fi autem ff.de auro & argen. lega.l.*1. *ff. de contrah. empt. l.facrilegii*,§.2.*ff. ad l Jul. pecul. l.fi. C. de veter. numifm. poteft. lib.*11. Ifern. in *conftit. Regni, Adulterinam*. Quin etiam *l.*12. tabularum juffum erat *AES, ARGENTUM, AURUM PUBLICE SIGNANTO*. Sed quando primùm factum *hoc eodem lib.* dilucidabimus. Quæ tria dicta probant *l.*1. *C.de veter. numifm. poteft.* & Lucas de Pen.in *eadem rub.n.*3. Ifer.*ubi fup.* & Covarruvias *in veterum collat.numifma. cap.*7. & 8. Multaque figna præter ifta Jacobus Cujacius qui & alios refert defcripfit in *l.2. C.de ponderat. & auri illat.lib.*11. Prædictorumque ratio in Regis & populorum damno fundata eft, & iftam & alias
7 Joann. Igneus in *dicto §. non alias*, affert. Ut ergo hæc in ufu perennia effent, Triumviri monetales æris, argenti, aurique flatores facti funt. Hujus rei teftes funt antiquiffima numifmata, & primum illud M. Salvii his notis infcriptum A, A, A, F, F. Quorum diligentia præcipua fuit in numif. auro, argentoque fabricandis, *l.2. §. conftituti ff. de orig. jur.* Cicero *epift. ad Trebat. lib.*7. Lucius Feneftella *de magiftratibus capite* 24. Pomponius Lætus *de Rom.magift. titul.de Prætor. & decemvir. &c.* Alexander ab Alexan. ubi Tiraquellus *lib.*3. *cap.*16. Zafius, Hieronymus Cagno.in *d.§ conftituti num.*75. ibique Corafius,& cæteri. Jacobus Cujacius *obfervationum libro* 3. *cap.*32. Renatus Choppin. *de domanio Franciæ lib.2. tit.7. num.*16. qui Galliæ monetalibus operariis hos comparavit. Verumenimvero triumviros monetales magiftratum gerere Pomponius, per ea quæ præcedunt, & fubfequuntur, aperte oftendit. At fi pro monetalibus operariis, monetarios de quibus fupra *num.*3. fenferit, viles homines effe videntur, & ab illis diftincti, fecundum Corafium in *d.§. Conftituti*: quapropter errare videretur. At id obiter dictum velimus, etfi Cagnoli declaratio, quam à Sipontino Antiftite habuit, Renatum 8
excufat. Fuit & Igoftates, feu verius Zygoftates, regiis ponderibus præfectus, qui ponderum, & ftaterarum rationem callebat. Is *libripens* etiam dicitur. Et præcipue nummorum, aurique probitatis judex, fecundum aliquos erat, vel non abfimilis,fecundum Alciatum, illi, qui ab antiquis nunc *Curio*, nunc *Magifter curiæ* appellatur; qui nummos fua in curia exiftentibus, erogabat, fingulæque Civitates eum habebant: quorum fidem perhibent *l. munerum §. legati quoque ff. de muner. & hono. l.Aquilius ff de donat. l.item quæritur §. fi quis menfuras ff. locat. l.pen. ff.ad l. Corn. de falf.* præfertim in *l.fi.de ponderat. & aur. illat.* ubi Lucas de Pen. *in principio*, & Alcia. *lib.*10. Budæus in *l. aut facta §.quicunque ff. de pæn.* Alciatus in *l.in quartam,numer.*45. *ff. ad l.falc.* & in *l.2.n.7.* ubi Pau-

Paulus de Castro in eadem *l.in §.mutui datio ff. si certum petatur.* Glosa Parisiensis in *l.2. §.fin. num.28. ff. de verb. oblig.* Renatus Choppinus *de dominio Franciæ lib.3. tit.22. n.24.* Dum hæc ederentur, ad nostras pervenit manus opus Guidi Panciroli *Comment. in Notitiam utriusque Imperii* in libello *de magist. municipalibus cap.15.* idem asseverantis.

9 Quæstores Romæ vetustissimos, acquirendæ, & conservandæ pecuniæ causa, primum patritios, postea indifferenter patritios,& plebejos creatos fuisse, nemo est qui ignoret. Urbani ærarii curam in Aede Saturni positi, ut dictum est, habebant. Bona damnatorum, vectigalia, omneque datum, expensum, in publicas referre tabulas consueverant. Nisi tamen Prætores quinque, tres Quæstores, & quatuor Mensarii præsentes forent, minime ex ærario pecuniã promere licebat. Hujusce legis author est Cicero; apud quos illius claves fuere, ut Livius his fere verbis asserere videtur. Scipionem à quæstoribus, qui contra legem, ex ærario quicquam promere non audebant, claves poposcisse, æariumque apertum se dixisse, qui ut clauderetur effecisset. Quorum etiam fuit munus secundum optimos authores à Zasio relatos, Reges, legatosque Romam venientes pro dignitate populi Romani excipere obviamque proficisci. Præcipue legatos in præfata Saturni Æde inscriptos donis prosequi, ægrotos curare, & si quando vitam defungerentur, sumptu publico sepelire. Nullo tamen imperio fungebantur, cum nec vocationem, nec prehensionem, nec alia, ut

10 alii Magistratus habebant. Qui vero Provincias sortiebartur, *Provinciales* appellantur, comitandæ rei militaris secundum Budæum ordinati. Nam cum Imperatoribus Romanis mittebantur, hoc est cum consulibus, Prætoribus administrandam rem pecuniariam, & prædam, ac manubias, sicuti quos mox recensuimus, in publicas referendum tabulas. Isti jus dicere poterant, Magistratuumque insignia deferre. Alias vero ipsorum species, ac quando Quæstura gratuita, & quando venalis, quibusque res frumentaria committebatur: olei, vini frugisque exigendi munus in Provinciis injungebatur, ex Sig. nosse licet, ac etiam quando pro Præfecto ærarii significantur: cura enim ærarii fuit à Quæstore ad Præfectum translata secundum Aul.Gell. & alios. Hæc omnia, similiaque leguntur in *l.1. ff.de off.quæst. l.2.§.deinde cum ærarium ff. de orig.jur. l.1. C.de quæst. lib.10. l.2 C. de off. quæst.* Cicero pro *l. Fla.* Livius *lib.38.* Aulus Gell. *Att.noct.lib.13.cap.23.* Luc. Fenestella *de magist. cap. 3.* & Pomponius Lætus *eod.* Budæus in *l fin. de quæst.* Zas.Cagnol.Corasius in *d.§.deinde cum ærarium*, & idem Corasius, Franciscus Duarenus, Cujacius *eod. titulo de quæstor.* & Lucas de Penna *Cod. lib. eod.* Afflict. in *const. Regni incipien.Justitiarius num.6.* Alexan. ab Alex.*lib.2.cap.2.* Boerius *de auth. Magni consil. num.8. & sequentibus*, Paulus Orianus ubi alii *l.1. num.20. & sequent. ff.de offic. ejus cui mand. est jurisd.* Carolus Sigon. *lib. 2. de antiq.jur. provin. cap.4. & 8. & antiq. jur. civit. lib.1. cap.20.* Scoppa *collect. lib.1. cap. 16.* Cassanæus *cat. glo. mundi 6. par.16. consid.* Lancellottus Conradus in *templo omni. judic.*

dic. lib. 1. cap. 1. §. 4. titul. Thesaurarii officium, Pardulph. Prætejus *verbo Quæstor*. Doctores post glos. in *proœm. Inst.* Renatus Choppinus *de domanio Franciæ lib 3. titul. 24. de Reg. quæst.* Raphael Volat. Philolog. *lib. 29. de Magist. Græc. & Rom.* Guido Pancirolus in *Notit. Imperat. Orient. com. cap. 72. & seq. & Occident. cap.* 34. Et licet hæ duæ Quæstorum species nostræ tantum deserviant orationi, tamen postquam in hunc incidimus locum, minime supervacaneum erat de iis, quos *Principis candidatos* & *Exquæstores* appellantur,
11 scribere. Iique primum epistolis, constitutionibusque in Senatu legendis occupari consueverant; sub posterioribus autem Principibus eorum authoritas magnopere crevit, *virique illustres, sacrique Palatii Magistri*, ut Tribonianus, dicti sunt, etsi aliqui hunc ab illo separent. Qua dignitate solummodo jurisperitos insigniri, *Assessoresque Principis* dici, & omnes causas vel ad Præfect. Prætorio, vel ad Exquæstores appellari liquet, *l. præcip ma. C. de appel. l. fin. C. ubi Senat. vel clariss. l. fin. C. de diver. rescrip. l. curial bus, C. de decur. lib.* 10. Plin. Jun. *ep st. lib. 3.* ubi Catan. Luc. de Pen. in *l. unica C. de quæst. lib. 10. in l. 2. de pet. bon. subl. lib. 12. n. 10.* & in *l. neminem, num. 2. C. de decur. eodem lib.* Marin. Freccia meus avunculus *lib. 1. de Subfeu. tit de offic. locot. & protbonot.* & *l. b. 2. de differ. inter feud. reg. tit. & alia num.* 19. & Lancell. Conradus *d. §. 4. cancellarii magni officium*, Cassanæus 6 *part. catal. glor. mund.* 17. *consid.* & per omnes supra collatos probatur, & nos alibi
12 scripsimus. Quod ad Exquæstorem attinet, latere neminem debere arbitror, *Quæstorem*, *Consulem*, *Præfectum*, aliosque Magistratus tunc dici, cum in officio sunt. *Ex quæstore* vero vel *Exquæstorem* (utroque enim modo proferendus est receptus) de quo agitur, atque quemvis ex jam memoratis alium: sicuti *Exconsulem*, & *Exconsularem*, & *Ex præfectum*, *Excubicularium*, *Exarchiatum*, *Exproximū sacrorum scriniorum*, *Exprotectorem*, *Ex præpositum*, *Excomitem*, & *Ex præsidem*, de quibus legitur in *l. 1. §. 1. C. de novo Cod. faciend. l. 1. §. ad istum, C. de Just. Cod. confirm. l. 2. §. 1.* & *§. Quæ omnia C. de vet. jur. enucl. l. petitione §. 1. C. de adv. divers. jud. §. cunque in proœm. inst. l. fin. C. de præfect. præt. sive urb. lib. 12. l. maximarum C. de excus. mun. lib. 10 l. medicos, de profess. & med. eod. lib. l. unica C. de magist. sacr. scrin. lib. 12. l. universi C. de legat. lib. 10.* & in Inscriptione Pontis salarii à Narsete instaurati, quæ legitur in vita Justiniani in *Novo Jur. comm.* descripta pro Quæstorio, Consulari, Præfectorio usurpari. Istorum mentio fit in *l. 1. ff. de de sena. l. 3. §. fin. ff. de recept. arbit. l. 2. §. post hos ff. de orig. jur. l. 2.* & *l. fin. §. narrantes C. de dignit. ord. lib. 12. l. curialib. C. de decur. lib. 10. l. pen. C. de consulib. lib. 12. d. l. 1. §. 1. C. de novo Cod. faciend. d. l. 1. §. ad istum C. de Just. Cod. confic. l. 2. §. quæ omnia C. de vet. jur. enucl.* Hi omnes censentur qui Magistratus munere jam functi sunt. Hujus opinionis multi post glos. in *d. proœm. Inst.* fuerunt: Albericus in *dictionario, ver. Exconsul.* Budæus in *l. 3 ff. de arbitr.* Alciatus *dispunct. lib. 4. cap. 3.* Joannes Corasius in *l. 1. ff. de Senat.* Antonius Augustinus *emend. lib. 3. cap. 3.* Novus Com. in *ver. Exconsul.* P. Crinitum

lib.

*lib.*10. *cap.pe. de bon.discipl.* afferentes authorem. Huic tamen sententiæ §. *& deditios Inst. de libert.* & §. *fin. Inst.de fideic.hæred.* adversari videntur, in quibus Justin. eundem Tribonianum,quem aliàs *Exquæstorem* appellavit, *Quæstorem* appellat: ergo non qui officium explevit Ex quæstore est: Nec obstat quod pro ea facere posse videtur; nempe fuisse Tribonianum aliquando Quæstorem, inde quæstura functum, iterum fuisse eadem dignitate insignitum, & sic *Exquæstorem* appellatum: Certe enim si ita foret, non *Exquæstor*, sed *bis*
13 vel *secundo Quæstor* appellandus venisset, quemadmodum bis, vel ter, sive tertio Consul dicitur.Cic.*Tuscul. quæst. lib.*1. & Nasica ille prudens, bis Consul. Item secundo consulatu. Cic. 2. *de offic.* & bis consulatu. Aul. Gel. *Noct.attic. lib.*4. *cap.*8. & tertio consulatu *l.2.§.fin. C.de veter.jur.enucle.* tertio, & quarto consulatu. Svetonius in *Cæsarem cap.*76. & Justinianus ter consul in §. *fin. in proœm. ff.* Plinius *natur. hist. lib.*8. *cap.* 3. & iterum *lib.*13. *cap.*13. Præterea Martianus ter Consul prodidit. Nisi dicamus notis scribendum III. vel Ter. Cum apud vetetes controversum sit Tertium ne Consul, an Tertio dici
14 oporteat. Verba M.Varron.ex *lib.*5. *disciplin.* hæc sunt. *Aliud est quarto prætorem fieri, & aliud quartum; quod quarto locum adsignificat, ac tres antefactos: quartum tempus adsignificat, & ter antefactum*; recteque conscripsit Ennius

------*Quintus pater quartum fit Consul.*

Factumque est, judice Cicerone,ut Pompeji in *theatro* Tert. inscriberetur, tum ei judicare de viris doctis veritum esse, ne quorum opinionem improbasset ipsos videretur improbare. Sed postea tribus tantum lineolis incisis significatus est. Aulus Gellius *noct.att. lib.*10.*cap.*1. Etsi indifferenter scribi posse,Hieronymus Magius *miscell. lib.*3. *cap.*4. asserat: & Hieronymus Cagnol. in *proœm. ff. in* §. *fin.* Ad hæc legatur & *quarti nostri felicissimi consulatus* in *l.*1. §. *his C. de emend. C.domini Just.*dicitur: Sunt alii qui *Exquæstore*, id est à *Quæstore* legunt, ut sit locutio Græca, à Latinis etiam aliquando recepta, cujusmodi sunt hæ, *à secretis, à cubiculis, ab epistolis*, id est Secretarius, Cubicularius; Similiter & *à manu*, *à pedibus*, quod dixit Cicero, & Svet. & aliæ id genus sexcentæ: nisi forte eam sententiam quis sequi malit, quam Alciatus in *præallegato cap.*ex Isidoro adducit: nempe esse Exconsulem, qui utcunque consulari dignitate est ornatus, licet nunquam administrarit, quasi Honorarius consul, vel qui ex consulari patre ortus est, quam etiam recepit Acc. in *l.* 3. & 4. *C. de consul. lib.*12. ubi text. apertissime id affirmat. Alii vero dicunt se observasse, hanc loquendi formulam familiarem omnibus fuisse scriptoribus, qui ad Justiniani tempora floruere, antiquioribus nunquam; quod etiam Antonius August. *libro Emend.*3. *cap.*3. innuit: idem prorsum autem significare, ac Quæstor,ut jam commonstratum est.Hanc opinionem vetustiores probant inscriptiones, quarum bonam partem Ald. Junior in suam transcripsit *Orthographiam*. Eos autem errare minime existimavimus, qui pro primo, 15
honorato, secundum Archiepiscopum Sipontinum, ac pro excellenti Quæstore

ftore intelligant. Cum & laudare Justinianum Tribonianum voluisse argumento sit. Nec *dd.§§. de libert. & fideicomm. hæred.* refragantur, cum sufficiat secundum Ægid. *de regim. Princip.* semel quempiam principem honorasse. Illud obiter adnotatum velim, frequentius præ cæteris Tribonianum fuisse à Justiniano Exquestorem nominatum. Ac ut nostram etiam nostræque Gentis vetustissimam, fereque innatam militiam memoremus, prætereundum non est quod Primipilaris eodem sensu à
16 nonnullis intelligitur. Nam cum signo vexillare Aquila etiam ante Cæsarem apud Romanos fuerit, Plin. *histor. natural. lib.* 10. *cap.*4. Valer. Max. *lib.* 1. *cap. de prodig.* & *lib.*6. *cap.* 1. Dio. *lib.* 40. Halicar. *lib.* 3. Cassanæus 4.*part. cathal. glor. mund.* 20. *consider. in fin.* & 1.*par.* 7. *concl.* Alexand.ab Alex.*genial.dier.* ubi Tiraquell. *lib.*4. *cap.*2. Corasius *miscell. lib.* 5. *cap.* 4. Julius Barbaranus in *officina tom.* 1. *tit.*3. *num.*15. Antonius August. ad *Modestin. lib. singul.* Covarruvias *variarum resolutionum lib.*1. *cap.* 16. *num.*7. Carolus Sigonius *de antiquo jure provinc. lib.* 2.
17 *cap.*2. Præficiebatur ipsi miles, qui *Primipilus* dicebatur, & non solum ei Aquilæ præerat, verum quatuor centurias, hoc est quadringentos milites in prima acie gubernabat; unde *primi ordinis ductor*, vel *primipili centurio* appellabatur, ejusque milites *primipilarios* vocatos fuisse volunt Cicero *pro l.Cor. Bal. L.Martius primipili Centurio*, & *Philipp.* 12. *Cum Aquila primipili aureos nummos daret*. Livius *lib.*2. *in fine*: *Alternis*, inquit, *prope annis*, *& Tribunus militum*, *& Primus Centurio erat*, *qui nunc Primipili appellantur*. Cæsar *lib. de bello civili*: *Pupius primipili Centurio*. Valer. Max. in *cap.de ira* in Appio Claudio. Alexander ab Alexan. *genial.dier.* ubi Tiraquellus *lib.*1. *cap.*1. Julius Barbaran. in *officina*. Alciatus in *rubr.C.de primip. lib.*12. Coras. Covarruv. Anton. Augustinus, Carolus Sigonius in locis jam allegatis. Et quia is militarem 18
etiam annonam per militum capita dividebat, factum est ut militaris annona *Primipilus* dicatur. Et ita per jura quæ sequuntur optimi authores declarant, *l. sed & milites §. fi.l. non solum §. qui Primipilum*, *ff. de excus. tut. l. pater. ff. de adimend. leg. l. fin. §. patrimoniorum.ff.de muner. & hono. l. pater §. Julius*, *ff. de leg.*3. *l.officiales C. de Episcopis*, *& Cler. l.*1. *C. de privileg. Fis.l.*3.*C.de Primipil.lib.*10. *l.*3. *l.ordinariorum*, *l.speciebus*, *l.solita*, *C.de cohor. lib.*12. *l.*1. *C. de condict.ex l.*ubi Francisc.Duarenus & *l.satis C. in quibus cau. pign. tacite contrah.* Alciat. *eod.titulo de Primip.*Jac. Cujacius in *l.*3. *C. de cohort. lib.*12. & *l.*8. *& sequentibus*,*de excusat.* Capycius *decisione* 129. Marcus Anton. Pellegrinus *de jure Fisci lib.*6. *tit.*6. *nu.*43. Alexander ab Alex. *dicto lib.*1. *cap.*5.& Covarruvias *variar. lib.*1.*dicto cap.*16.*n.*7. Barbaranus *dicto to.*1. *tit.*3. *n.*2. Guido Pancirolus in *notit. utramque cap.*22. A quibus Joannes Corasius *miscellan. lib.*5. *dicto cap.*4. excipitur, qui in contrariam ire sententiam nititur. Et nos hæc repetemus, aliaque abunde in *cap. de militia Neap.*differemus. Primipilaris ve- 19
ro sive Primipilarius, is æstimatur (secundum veterem *Authenticar.Constit.* interpretem) qui Primipilum exercet, *l. sed & milites §.fin. ff.de excus.*

tutor. At Ant. August. in *d. legem*, quem sequitur Anton. Contius *ibid.* Guid. Panc. in *d. not. utramque cap.* 22. non qui exercet, sed qui functus est Primipilo, interpretatur. Horum sententiam veriorem esse priore, græca Modestini verba luce clarius ostendunt, quæ ut citra fastidiũ cuique in promptu sint hic apponam: Πριμιπιλάριοι δὲ, inquit, ὅ νυν το μι' ζονται, οἱ δια νὺ σαντες τὸ πριμίπιλον. Διανύω enim unde oboritur difficultas, *compleo*, sive perficio, & expleo significat, non *exerceo*, ut vetus interpres transtulit. Hic obiter adnotarim, fuisse Primipilum in neutro genere à Modestino pronuntiatum, τὸ πριμίπιλον, non masculine Primipilus, etsi Govar. *d. cap.* 16. antiquorum opinionem, hanc non admittendo differentiam, tueatur. Et hic non amplius præerat Aquilæ signo militari, de quo diximus *supra hoc cap. n.* 15. Quorsum referri etiam potest *l. 2. §. initium ff. de orig. jur. l. pen. ff. ex quibus caus. maj. l. 3. §. ult. ff. de testibus*. Et vide alia jura allegata per Restaurum Revaldum *in tractatu de imper.* 89. *quæst. num.* 7. Et illud Virg. *in principio lib.* 8. *Æneid.* ubi perpulchre Servius:

Ut belli signum Laurenti Turnus ab arce
Extulit.

Militaris num id etiam significet in *Regni constit.* Isern. & Afflict. interpretibus ambigitur, ideo suo congruo loco *capitib. sequentib.* patebit.

20 Comes sacrarum largitionũ à Principe creabatur, illustrisque erat, sub quo monetarum procuratores fuere, qui locis assignatis cussionem curabant. Is etiam tributum exigebat, exactumque pro militum stipendiis cogebat: qui & *secretus Principis Thesaurarius*, *Majorque Eleemosynarius* appellari potest, *l. non utiliter*, *l. viros devotos C. de palat. sacrar. largit. & rei privat. lib.* 12. *l.* 1. *C. de aur. publ. persecut. lib.* 10. *l. sive ex prætoriano C. de execut. & exact. lib.* 11. *l. unica C. de offic. assess. l.* 1. *§.* 1. *& §. ad istum C. de novo Cod. facien. l.* 2. *§. tanta C. de vet. jure enuclean.* Cassiodorus *lib.* 6. *de comit. sacr. largit.* ex multis Cassanæus 6. *part. catal. glo. mundi* 14. *&* 17. *consider.* Cato Papiensis in *rubr. ff. de Senat. nu.* 24. Scipio Capycius in *libello de magistratibus*, Marinus Freccia meus avunculus *lib.* 2. *de suffeud. tit. Quis dicatur comes n.* 6. Renatus Choppinus *de domanio Franciæ lib.* 2. *tit.* 14. *nu.* 22. Pardulphus Prætejus *ver. comes*, Guido Pancirolus in *notitiam imper. Orien. c.* 72. *&* 74. & in *notitiam imper. Occident. cap.* 34. Huc facit quod Instin. in *§. nulli vero, Auth. de Collatoribus* scripsit. Eos autem, inquit, qui publica tributa exigunt, justis ponderibus, & mensuris uti præcipimus, ut neque in hoc nostros tributarios lædant. Sin autem collatores putant gravari se, sive in mensuris, sive in ponderibus habeant licentiam; specierum quidem mensuras, & pondera, à gloriosissimis Præfectis, Auri vero, & Argenti, & reliquorum metallorum pondera à gloriosissimo per tempora Comite sacrarum largitionum accipere. Hæc ille: Est & Comes siliquatoriorum apud Cassiodorum *varia. lib.* 2. qui ponderibus specierum illatarum & mensuris præerat, ne quid culpæ admitteretur. *Donativum* Principis liberalitas in milites, eademque in populum facta, *Congiarium* dicitur. Ipsumque liberalitatis atque mensuræ commune est ad 21 22

po-

populum conciliandum Kalendis Januarii, ut aliqui volunt, aliquando fieri consuetum, *l. patronus ff. de leg. 3. l. taberna ff. de fund. instruct. l. advocati C. de advoc. diver. jud.* Livius *lib. 2 & 37. in fine*, Svetonius in *Octavianum capite* 41. & in *Caligulam cap. 17.* Tacitus *lib. 12.* Plinius junior in *panegyrico*. Seneca *de benefic. lib. 4.* Quintilianus *lib. 6. cap. 4.* Budæus in *l. qui excubias ff. de re militari*, Alexander ab Alex. *genialium dierum*, *lib. 5. cap. 24.* ubi Tiraquellus, Pardulphus Prætejus *verb. congiaria*, Catanæus in *Plin. in dicto Panegyrico*. Cotta *memorabil. verb. Congiarium*, & Carolus Sigonius *lib. 2. de judiciis cap. 30.* Istorum tamen declarationem apertissime oppugnat Cicero ad *Atticum lib. 16. epist. 8.* ubi de legionibus loquens, *hæ*, inquit, *congiarium ab Antonio accipere noluerunt.* Unde apparet Congiarium non solum in populum, sed & in milites elargiri. In quibus Calendis, vel post triduum, Populus ipse pro salute Principis singulis annis vota nuncupabat, id est, ut Plutarchus in *Cicerone* declarat, precabantur, & sacrificabant pro Principe, id est pro ejus incolumitate. Quæ diversi generis fuere, *l. si calumnietur* §. 1. ubi Alciatus *ff. de verb. signif. l. omnes C. de fer.* Alciatus *parerg. lib. 5. cap. 9.* Corasius in *l. illud observandum ff. de officio Præf.* ubi etiam de votivis ludis agit, de quibus & nos

23 suo agemus loco. Offerre autem vota est offerre Principi, quod jure devotionis ipsi debetur. Quod primum institutum fuit ab Augusto, & Tiberio, deinde à Claudio sublatum, postremo ab Arcadio, & Honorio: sive secundum alios à Constantino innovatum, ac ad libram auri puri singulis annis dictis Kalendis solvendam taxatum fuit: Habetur *l. unica* in *Cod. Theod. de oblationibus votorum*, quæ à Justinian. relata fuit in 12. *lib. sui Cod. eodem titulo*, & Alciatus *loco citato*. Offerebantur etiam Principi à Præsidibus, & Excomitibus, cum primum codicillos dignitatis accepissent, equi ab his tres, ab illis duo, quod ex Cod. Theod. *De oblatione equorum* didicimus. Nec id solum pro eo precabantur, verum & Die Natalis ejusdem, & suscepti Imperii, annales celebrabant ludos. Hi tamen differebantur, si dies ipsi, cum festis concurrebant diebus, *l. omnes*, & passim *Cod. de fer.* Nec mirum si Natales Principis solemnes habebantur, quando & privati etiam homines hoc in suis observabant, ut passim apud Authores dignosci potest. Id non omiserim, Principis Natalem, longe à Sanctorum distare Natali. Illius enim dies ortus; horum autem obitus ha- 24
betur Natalis. Ratio assignatur ea, quod tunc ad gloriam nati censentur. *l. cum quidam, & ibi gl. ff. de ann. leg.* Accurs. *Inst. de Inge. § fi.* & in *l. Civitatibus. ff. de leg. 1. dicta l. omnes*, & *l. fi. Cod. de fer.* Roman. *singul.* 33. Erat præterea tantæ apud suos observantiæ Princeps, ut nefas esset id non adimplere, quod per Genium Principis juratum fuerat. Quid autem sit per Genium Principis jurare, alibi declaravimus. Cum jam memoratis largitionibus, non absurdum fuerit & Missilia commemorare. Missilia ita- 25
que sunt, quæ Coss. Prætores, atque Imperatores in ingressu dignitatis, (ingrediebantur autem Consules & Prætores Cal. Januarii, Impp. vero variis temporibus prout eligebantur) in Spectaculis, ac Triumphis, sub-

stentandæ liberalitatis gratia, ad incertum vulgus deliniendum jaciebant, instar Congiarii, quod à solis Imperatoribus elargiri solebat. Eaque varii generis fuere; aurum enim argentum, æs, vestes, tesseras frumentarias, & id genus alia, mittebant. Aurum tamen cæteris prohibitum, solique Imperatori spargere datum est, cui soli etiam contemnere præstat fortunæ fastigium, *l. neque emptio. ff. de contrahen. empt. l.si id. §.1.ff.pro derelicto.l.qua ratione.§.item si quis.ff.de acq. rer.dom. l.publius.ff. de condit. & demonstr. l.pridie. ff. de feri. l. item veniunt. §. pridie. ff. de petit. hared. l. 2. Cod. de consulib. lib.12. Auth. de consulib. §.spargere, & §. quanta, Inst. de rer. divis. §. hoc amplius*. Cic.*lib.2.officiorum*. Plin. *nat. hist.lib.23. cap.10.* Svetonius in *Neronem c.11.& 22.* & in *Calig. cap. 18.* Flavius Vopiscus in *Aureliano*; Alexan. ab Alex. *Gen. dierum lib. 2. cap.24.* ubi Tiraquellus. Ale. & Pyr. Engleber. in *rubr. Cod.de cons. lib.12.* Theophilus, Franc. Bald. Claudius Cantiuncula, Sebastian. Monticulus, Franc.Hottom.in *dicto §.hoc amplius*, ubi nonnulla addunt, & declarant: Joseph Moniardus in *Rubr. Cod. ut publ.latit.lib.12.pag.44.*Franc.Conn. *Comm. Jur. civ. lib. 7. cap.6. num.7.* Isern.in *cap.1.de feud. guard. num.3.* & in *Constitut. Regni,Occupatis.*Marinus Fretia *de Suffeud.*in *additione, num.45.* Verum nescio an ea Justiniani sanctione, & Conss. & Populo recte consultum sit; cum ex Missilium direptione verbera, vulnera, & omnis generis tumultus nasci, idem asseveret; an potius veluti prodigalitatis vitium, secundum Cic. *loco supra citato*, non sit hæc sparsio detestanda. Illud non omittendum, præfatas largitiones, omnes (præter Coss. & Prætorum Missilia, quæ eorum sumptibus fiebant) ex Ærario accipi solitas, & ad ejus Tribunum potissime spectabant; prout Fretia in *præallegato loco*, & *Novus jur.comm.*in *verbo, Beneficium*, & Cic. *pro Archia*, declarant. Quare autem Ma- 26
gistratus Cal. Jan. dignitatem ingrediebantur, id fuit in causa, quod cum exactis Regibus dictis Cal.Consules creati fuerint, institutum fuit, ut eadem die deinceps Magistratum inirent. Et hæc est ratio quare in *d. l. publius*, & aliis supra allegatis authoritatibus, ea die Consulatum ingredi dicantur. Quod si aliis etiam temporibus, honores à Magistratibus initos fuisse legitur, ut Cal.Sextilibus, Idib. Maji, Idib. Decemb. Idib.Mart.Cal.Quintil. & Cal.Octob. rationi absonum videri non debet. Certe enim sæpius, super anni principium Romani variarunt, ac ut res & tempus postulabant, annum incipiebant. Eaque variatio duravit donec ad Augusti tempora ventum est, in quibus rursus Calen.Januar. suscipiendis honoribus anni principium fecere. Consule Gell. *Noct.Att.lib.3. cap.16.*Plin.*lib.7. cap.4.* Macrob.*Saturnal. lib.1.cap.8.* Alexan.ab Alex. late *Gen. Dier. lib. 3. cap. 24.* & ibi Tiraquell. Covarr. *Var. Resol. lib. 4. cap.18.* & *lib.12.* Tiraqu. *de utroque Retr. §.1. glos.10.* Coras. in *l.2. §. & cum placuisset, ff.de or. Jur.* & in *l.divortio*, ubi Soc. & cæteri, & nos *ibi* scripsimus. *ff. sol. matrim.* Glos. in *Rubr. C. de indict. lib.10.* & in *l. post hanc Cod. de adv.diversi. judic.* Huc 27
etiam referri potest consuetudo dandi Strenas eisdem Calen. Jan. quod eo

se-

religiosum fuit, ut ne ultra Cal. ipsas darentur, Tib. Cæsar edicto præceperit. Svet. in *Octavianum cap.57.* & in *Tib. cap.34.* & in *Caligul. c.42.* Alciat.in *l.inter munus, ff.de verb. signif.* Dictæ sunt autem *Strenæ*, si Scaligero, *Poet. lib.3. cap.24.* credimus, quasi Trenæ, eo quod gratis dantur, & Gratiæ tres esse dicuntur. Hæ, *munera solemnia* dicebantur, quod singulis annis fiebant, de quibus intelligit Ulpianus in *l. cum plures. §.cum tutor. ff.de admin. tut.* Fœminæ autem Cal. Mart. ea munera facere solebant, *l si vir uxori ff.de donation. int. vir. & uxorem*, & *ibi* Bud. Quod evenisse poterat, vel quod anni principium dictis Cal. aliquando fuerat, ut jam diximus, vel quod Cal. Martiæ erant præcipue mulieribus dicatæ, ut Servius *lib. Aeneid.* 8. dicit; At nos id non moramur, tu vide, si vis, *Nov. Jur. comm.* in *verb. Kalen-*
28 *dæ.* Ex *d.l.publius* (non enim erit incongruum & id subnectere postquam in eam incidimus) notant Doctores, tria requiri ut quis proprie sit Magistratus, ac in Officii quasi possessione, ut ajunt; nempe, Designationem, Muneris editionem, & Ingressum. Aliqui addunt quartum, scilicet Administrationem; at hæc sub ipso Ingressu intelligi videtur. *l. Barbarius, vers. designatus.*, & *ibi* Coras. *n.5. de off. præt. l.meminisse. §.1.ff.de off. procons. l.sed & milites. §.fin. secundum unam literam. ff. de excus. tut.* Bar. Paul. Castr. Soc. in *d.l.publius*, Paris de Put. in *tract.de Syndic. vers.In officiis*, *pag.*144. *n.5.* Capyc. *dec.*77. Fretia *lib.2. de Suffeud. in quæst. Inter Regentes, num.*52. Quid autem sit Muneris editio, Doctores varie interpretantur; Accursius enim ibidem, Officii susceptionem, seu acceptationem, declarat. Alii aliter sentiunt. Nos ad veritatem dilucidandam, hujus vocis æquivocationes aliquas adducemus. Profecto, *Muneris* significatio, varia in jure est. Capitur enim pro Dono, pro Officio, pro Spectaculis. Hic pro Spectaculis sumi, Bud. declarat. Quæ & ipsa varii generis fuere; nam 29
& ludi Circenses, & Gladiatorii, & Scenici, & Theatrales, & Missilium conspersio, & Venationes, Saturno, de quo agimus dicatæ, eo nomine significantur. Ubi autem Muneris edendi fit simplex mentio, non solum de Spectaculis Gladiatorum secundum Budæum, sed & Missilibus spargendis, intelligi crediderim, ex multis Theodos. Cod. locis edoctus. Adducta probant *l. munus tribus*, *l.inter donum ff. de verb. signif. l. 2. §. postea cum Appius ff. de orig. jur. l.quæritur §.1. ff. de ædilit. edicto*, *l. civitatibus ff. de legat. 1. d.l.Publius ff.de cond.& demonst. l.legatam. §.1. ff.de administr. rer.ad civitat.pertin. l.1. cum aliis ff.de oper. publ. l.annuam ff.de ann.& menst. legat. l. de pollicitationib.* & *l.Septitia ff.de pollic. l.legatam ff.de usufr.legat. l.1. §.quies ff.de off. Præfect. urb. l.2. §.fin. ff.de his qui not. inf. l.3. Cod.de Consu.lib.*12. *l.1. C.de athletis lib.*10. *l.omnes*, & *l.fin. C. de feri. l.1. Cod. de Spect. lib.* 11. *l.* 1. *C. de Gladiat. lib.* 11. *Cod. de expen. ludor. lib.*11. *l.fi.Cod.ne quis liber invi.act.reipubl. ger. lib.*11. *Cod.Theod. tit.de Prætor. & Quæst.passim*, & *ff de muner. & honor. passim*, & *Cod. de mun. patrim.* & ibi gloss. *lib.*10. Cassiod. *variarum lib.4. epist.*51. Lactan. *lib.* 6. Jas. in *l.placet 1 & 2. lect.* & ibid. Coras. *C. de*

de sacrosanct. eccl. Budæus in *l. Charidemus ff. de pollicit.* & in *l. si ut certo §. interdum ff. commodati*; ubi ludos pluraliter pro Spectaculis capit. Coras. in *d. l. 1. §. quies ff. de off. Praefect. urb.* ubi & Svetonium, multis in locis allegat. Cic. *lib. offic. 2.* Plin. in *Panegyrico*: At ubi sumus hucusque trangressi, non erit inutile *d. l. Charidemus ff. de pollicitation.* elucidare, explosis aliorum sensibus, tum in *Rubr. ff. de verb. obligat.* tum *Cod. de pactis*. Nam cum in controversiam veniret, an pollicitatio absenti per epistolam fieri posset; & an si facta esset, is qui pollicitus fuit, compellendus esset, inter cæteras adducitur lex ista ad negationem. Et communiter concluditur absentem non obligari, ergo nec posse compelli. Cui sententiæ eo magis innitor, quod in nulla alia ejus tituli lege, de pollicitatione, absenti per epistolam facienda, fit commemoratio. Non autem mihi probatur quod communiter Doctores dicunt, ideo, scilicet, compelli non posse, quia non adest pollicitationis causa. Quandoquidem munus sine causa non dari, apertis verbis habetur in *l. inter donum ff. de verb. sign.* Si igitur hic adest munus, necessario supponenda erit causa, ac si editio muneris sit quædam remuneratio, ut Budæus exponit. Congruentiorem autem causam supponere nullam poterimus aliam, quam quod aliquis absens fuerit electus Magistratus, qui acceptato munere, idest officio, munus edere, id est ludos facere, vel Missilia spargere, per epistolam promisit. Is si justa fuerit causa præpeditus quominus stato tempore munus edere potuerit, compellendus non erit ad editionem. Verum si id genus neglexerit facere, non solum compelletur, sed & ad mulctam tenebitur, ut ex Cod. Theodos. in *præallegato tit. de Præt. & Quæst.* non semel patet. Quinetiam si ea *l. Charidemus* affirmative legatur, hoc est ad editionem compelli posse, præfatæ opinioni haudquaquam obstabit; cum congruo, justoque tempore intelligendum sit. Huc adde, quod si de cruentis spectaculis lex ipsa intelligatur, ex hoc ipso dignosci poterit quare compelli non possit; quandoquidem sunt ejusmodi spectacula, legibus prohibita. Quod si non de his, at de aliis ludis, vel de Missilibus erit sermo, dici poterit præcise non teneri, cum Senatus arbitrio servatum sit, vel ut munus ederetur, jubere; vel id quod ad ipsius editionem erogandum esset, in usum, Civitati utiliorem, vertendum curare. In his tamen casibus ad interesse compelli posse, non ambigerem: quod ex juribus, & *Glossis* supra, *de Missilibus spargendis*, allegatis, & signanter ex *TT. De administrandis rer. ad Civ. pertin.* & *de an. & men. leg.* perspici licet. Nec obstat *l. de pollicitationibus, eodem titulo*, ubi legitur posse opus pollicitum, per amicum explicari, quod ad quamlibet absentiam traxit Roman. *sing. 75.* quandoquidem ibi opus jam erat inceptum, etsi desertum esset Reipublicæ ornamentum, minutum esset: unde optima ratione eo modo compelli poterat, & pollicitatio fuerat jam facta à præsente. In casu vero nostro, & pollicitatio fit ab absente, & opus nondum est inchoatum. Adde tertio quod in *d. l. de pollicitationibus*, agitur de eo qui ob crimen ejicitur e Civitate, in qua jam inceperat opus publicum, quod pol-

pollicitus fuerat: Unde dici poterit compellendum esse, ad augendam pœnam: At de his satis. Nos ubi de variis egimus donorum generibus, & de Donariis pauca agere, non ab re judicavimus alienum.

30 Sunt igitur *Donaria*, dona quæ Deo offeruntur, & quæ in templorum parietibus appenduntur (*ἀναθήματα* Græci appellant) *l. sancimus Cod. de sacrosanct. eccles. Instit. de rer. divis. §. sacræ.* Bud. in *l. qui excubias ff. de re milit.* in qua tamen *l.* simpliciter pro donis accipi videntur. Et hæc ne, nisi ad redimendos captivos vendantur, allegatis juribus cavetur. Aliquando autem loca significant, ubi dona conduntur, Servius in illud Virg. *Georg. lib. 3.*

..........ductos alta ad donaria currus.

Donaria, inquit, *proprie loca sunt, in quibus dona reponuntur Deorum.* Et alibi: *Donarium ubi ponuntur oblata.* Corn. Fronto: *Ubi dona ponuntur, Donarium appellatur.* Aulus Gell. *lib. 2. cap. 10. Ubi reponi solerent signa vetera, quæ ex eo templo collapsa essent, & alia quadam religiose donariis consecrata.* Est & Do- 31
num honorarium quod honoris causa datur, nec tanquam debitũ exigitur; qualia dabantur olim Consulibus in provincias advenientibus; & qualia dantur etiam hodie Principibus cum suas primum urbes ingrediuntur. *Honorarium* etiam dicitur quod Advocatis patrocinii nomine datur, *l. 1. ff. de var. & extraordin. cogn. l. 1. ff. si men. fal. mod.* Budæus in *l. solet ff. de offic. Proconf.* Insuper & Honorarium id dicitur, quod à Decurionibus pro Curiæ introitu dari solet. Plin. *epist. lib. 10. epist. 116.* ad Trajanum scribens: *Superest, ergo*, ait, *ut ipse despicias, an in omnibus civitatibus, certum aliquid, omnes qui deinde buleutæ* (Decuriones intelligit) *leguntur, debeant pro introitu dare.* *Ad quod respondens Trajanus, Honorarium, inquit, Decurionatus, omnes qui in quaque civitate Decuriones fiunt, inferre debeant, necne, in universum à me non potest statui.*

ADNOTATIONES

Ad *num. 6. Sed quando primum factum hoc eodem libro dilucidabimus.*

Jam diximus per mortem non licuisse germano meo, lucubrationes suas nedum expolire, verum nec in ordinem redigere: quod ego pro viribus sum exequutus quantum à publici muneris vacatione datum est temporis, ut ita quis dicere recte possit duos partum hunc habuisse patres, M. Antonium, qui eum tumultuarie & præpopere informem edidit, & me qui illum Ursæ instar lambendo in formam reduxi: par est autem non negare me non illam prorsus formam & ordinem ei dedisse, quam author ipse dedisset. Idcirco ne quis miretur si aliqua in hoc promittuntur libro explicanda, quæ in aliis explicabuntur, cujusmodi est quod præsens adnoto, quo videlicet tempore moneta apud Rom. primum fuerit cussa: tu interim lege Polyd. Virg. *de inventor. rer.* Volaterr. in *Philol.* Andr. Pallad. *de antiq. Rom. cap. de ærar.* De æris autem & plumbi, item argenti & auri inventoribus, Cassiod. *var. lib. 3.*

cap.

cap.21. & *lib.4. cap.34.* Porro ante leges XII. Tab. Romani signatam pecuniam non agnoscebant, & proinde in ipsis legibus nominatim cautum fuit ut æs, argentum, aurum publice signaretur: patet ex *l.1. ff. de contrah. empt.*

Num.12. Exquæstore vero vel Exquæstorem.

Receptior est eorum sententia, qui *Exquæstorem* eum esse dicunt, qui perfunctus est quæstura, sicut *Exconsulem*, qui fuit Consul: qua loquendi forma usi sunt nostro sæculo linguæ latinæ proceres, dum *Exabbatem*, vel *Exministrum*, vel *Exprapositum*, & alia dixerunt, pro eo qui fuit Abbas, Minister, Præpositus.

SUMMARIUM.

CAP. VI.

1 *Ædes Moneta in Civitate Neapolis ubi sita.*
2 *Regiones Sedilis Furcilla, & Montanea una facta.*
3 *D. Georgius ad forum qui sit, disputatur*
4 *D. Georgius à quo constructus fuerit.*
5 *Constantinus Imperator qua natione fuerit.*
6 *D. Georgius ubi natus, & ubi mortuus.*
7 *D. Georgius Anglorum Patronus.*
8 *Castor, & Pollux, Apollo, & Sirena Neapoli adorabantur.*
9 *D. Georgii miracula quadam.*
10 *Castor & Pollux equorum cursibus, & colluctationibus praerant.*
11 *Equites Sedilis Montanea D. Georgium venerationi habuere.*
12 *D. Severi corpus ubi condatur.*
13 *Roberti Andegavensis Byzantiorum Imperatoris cineres.*
14 *D. Georgius olim ecclesia metropolitana.*
15 *D. Georgii ad forum disputatio resumitur.*
16 *Forum quid significet.*
17 *Vicaria unde, & quare sic dicatur.*
18 *Neapolitanus sermo variis immixtus exoticis dictionibus.*
19 *Civitas Neap. in 4. parochias dividitur, ac in vigintiduas subdividitur.*
20 *Basilica qua sit, & quid à Foro differat.*
21 *Sicla unde dicatur, & Siclus quid sit.*
22 *Sigla, sive Singula quid, & ad quid inventa* num.24. & 25.
23 *Nota qua sint, & quid à Singlis distent.*
24 *Notarii unde dicti: & Nota ad quid adinventa.*
Cifra, eodem.
25 *Secretarios Cifrarum statuunt sibi Reges in Civitatibus.*
26 *Dispositio facta per usitatas Notas, sive Cifras, valet.*

AT

AT ad nostrum tandem revertendum est institutum: & quæ in
præcedentibus de Roma disseruimus,
hic de Neapoli differenda, quo & ambarum uniformitas appareat; & non
hæc illius, sed illa hujus mores imitata videatur, inspecta utriusque
1 antiquitate. Ædes igitur Monetæ,
de qua nobis sermo erat, id est ubi
Moneta publice cuditur, in hac nostra patria priscis temporibus proxima Castro Divi Georgii ad Forum,
ut dicebant, constituta erat. Quare
autem ad Forum diceretur, vel quodnam ex duobus templis illi dicatis,
hoc nomine significetur, in controversiam vertitur. Certe enim alterum in regione Furcillæ, situm est;
2 alterum in regione Sedilis Montaneæ (quæ hodie in unam evaserunt
ut alias scripsi) ad vetus, quod dicunt, Forum. Ac illud quidem *Divus Georgius Major* appellatur; hoc
autem Minor, seu ut vulgo proferunt, *San Georgitello*. Quod nuper
venerabilibus, & nunquam satis laudatis Patribus Hieronymianis, & doctrina, & sanctitate, & morum compositione, clarissimis, concessum
est. Ubi ingens, ac non minus quam
quodvis aliud, Urbem hanc illustra-
3 turum, templum struunt. Nos ad
eorum accedimus opinionem, qui
Majorem D. Georgium, ad Forum
dici contendunt. Idque ex rationibus, & authoritatibus demonstrare
nitemur. Atque ut hinc exordiamur,
hoc D. Georgii templum à Magno
Constantino constructum fuisse pa-
4 lam est. Quare autem Constantinus
huic potius, quam alicui alteri Sancto fanum erexerit, his rationibus
adductum opinamur. Primo Græcum
Imperatorem saltem educatione (novimus enim fuisse natione Anglum)
ad honorem Græco Divo exhibendū, 5
nativa pene pietate inductum credi
potest. Natus est enim D. Georgius
in Cappadocia, ex illustri familia;
deinde martyrii coronam, Diocletia- 6
no imperante, anno salutis CCXC.
die XXIII. Aprilis, Diospoli est consecutus. Ibi ecclesiam in ejus honorem, Anglensium Regem quendam
erexisse, Græcosque in ipsa, sacra
ministraturos præfecisse ferunt. In- 7
de Anglos D. Georgium in Patronum
suscepisse, Terræ sanctæ testantur
Annalia. Eaque est altera, nostræ
opinionis ratio; nempe Anglum
Principem, Anglorum Patronum,
ubicunque oportune poterat, venerandum proponere voluisse, verisimile est. Quod autem ajunt, eum
Berythi Draconem in spelunca quadam septifauce commorantem, ad liberandam Regis filiam enecasse; id
non passim probatur, licet recepto
usu, id faciens pingatur; quamvis
ejusmodi Dracones alicubi inveniri
Srabo *lib.* 16. dicat. Adde, quod 8
cum Neapolitani Castorem & Pollucem, ingenti constructo templo, ac
itidem Apollinem & Syrenam adorarent, voluit pius Imperator, Sanctum ipsis adorandum proponere, qui
Numina prædicta, falsa & vana es- 9
se, facto miraculo, commonstrarat.
Apollinis enim statuam solo verbo
prostravit, ac in frustra redegit: Syrenamque Diocletiani uxorem, ad
fidem pervexit. Præterea cum Ca 10
stor & Pollux, equorum cursibus,
ac item colluctationibus (in quibus
Neapolitana exercebatur juventus,
ut suo loco dicemus) præesse crederentur; nil oportunius, nihilque
magis rationi consonum facere po-

terat, quam Divum ad eorum vicem, ipsis venerandum offerre, qui equo currentibus, ac in quavis se palæstra exercentibus, opem ferre vere posset, quando is & eques, & miles erat, ut tam ex Scriptorum monumentis, quam ex ipsius picturæ inspectione, dignosci licet. Vulgo enim, (prout in hac ipsa ejus majori Ecclesia, ad lævam primi altaris ligneus erectus inspicitur) cataphracto equo insidens, galeatus, loricatus, baltheatus, draconem equi pedibus premens, ipsumque hasta transfodiens, regina genibus flexa precan-
11 te, pingitur. Quem propterea Equites Sedilis Montaneæ præcipuum sibi venerandum susceperunt. Ex decem enim eorum Sedilibus (tot nanque dicti equites habuere) unum ad D. Georgium fuit; quod licet prius, Sedile ad Cimbrum diceretur; ob venerationem tamen cui ipsis erat, obsoleto priori nomine, Sedile D. Georgii appellare cœperunt. Et certe juris fuit, ut viri equites, Divum equitem venerarentur, quo equestrem ordinem, pie, ac religiose cordi habere, commostrarent. Hæc omnia excerpsimus ex Metaphraste, Pasicrate, Aloysio Lipomano, Alfonso Villega, Joanne Zuillardo *lib. 3. &* 5. Pomponio Læto in *lib. de Vetustate Urbis*, Jacobo Strada in *Epitome Thesauri Antiquitatum*. In hoc tem- 12
plo conditur corpus S. Severi Episcopi, ac Neapolitanorum Patroni, ejusdem Sedilis, ut fertur equitis. Qui Constantino Imperatore fatis concessit; ac pie colitur die ultimo Aprilis. Quod eo translatum fuit ex templo, extra mœnia constructo, suoque nomini nuncupato, anno Domini M. CCCX. Mense Martii. Idque ex inscriptione indicatur, quæ in ipso D. Georgio legitur, & nobis huc transcribere libuit.

Post annos Domini bis quinos mille trecenos,
Dum sedet Antistes Pius ac Umbertus in Urbe
Hujus & Ecclesiæ Petrus Barensis habetur
Rector, agit vernam mensis dum Martius auram
Præsulis est Sancti translatio facta Severi.

Humantur etiam ibi cineres Roberti Andegavensis, Constantinopolitani Imperatoris, quod ex epitaphio ibi sculpto, & hic annotato, apparet: 13

ILLUSTRI ROBERTO ANDAGAVENSI BYZANTIORUM
IMPERATORI, TARENTINORUMQ. PRINCIPI, CAROLI
UTRIUSQ. SICILIAE REGIS EX PHILIPPO FILIO, NEPOTI.
AB ANNO M. CCCLXIIII. OBSCURE JACENTI
USQ. DUM ANNO. M. CCCCLXXII. ANDREÆ
AGNENSIS HUJUS TEMPLI PRAESIDIS
PIETATE AC DILIGENTIA LOCUS DATUS EST.
NOBILIUM PLATEARUM
D. GEORGII INSTAURATORES ANNO M. D. LXXII.
MONUMENTUM HOC TEMPORUM INJURIA COLLAPSUM
PP.

Pro-

Prope hanc ecclesiam constructum
erat castrum, quod postea in D.Au-
14 gustini templum commutatum est;di-
cebaturque *Castrum D. Georgii*. Id-
que inde evenisse arbitror, quod cum
Georgii ipsius Metropolitana esset
Ecclesia, absque negotio effici poterat,
ut omnia circumposita loca, ab ip-
15 so denominarentur. Majorem hanc
ecclesiam esse, ut illo redeam, quæ
D. Georgius ad Forum appellatur,
arbitror. Ad quod eo potissimum
adducor, quod apud ipsam, Forum
judiciale erat, ubi adhuc servatur
nomen, & *Vicaria vetus* dicitur.
16 Licet enim Forum, inter alia, quæ
apud Festum & alios videri poterunt,
duo significet, & Locum exercendis
litibus destinatum, & Plateam, ubi
res venales exponuntur; quorum
hæc quidem est ad Minorem D.Geor-
gium, ille vero jam fuit ad Majo-
rem; tamen simplici nominatione
Fori, Judiciale intelligi crediderim,
17 ut nobilius. Quare autem Forum
id judiciale, hic dicatur *Vicaria*,
diversi diversas adducunt rationes.
Alii enim dicunt ita dici, quod ibi
vices Principis gerantur, id est quod
in ipso Principis Vicarius resideat.
Alii vero, idque magis mihi proba-
tur, ajunt, hoc nomen sibi mutuasse
dimidiatum ex Areopago Athena-
rum, qui erat locus, ubi capitalia
tantum agebantur judicia, ut Bud.
in *l. ult. ff. de Senat.* ex authoritate
Libanii Sophistæ declarat. Et quia
in ipso plectebantur homines usque
ad sanguinis effusionem, idest usque
ad ultimum supplicium; dicebatur
Tribunal illud Areopagus, idest,
Martis Vicus, vel Habitatio. Ares
enim Mars. Pagus, Vicus interpre-
tantur. Sic Vicaria, quasi Vicus
Areos, idest Martis. Nec obstare
videtur, quod id nomen sit confe-
ctum ex duabus vocibus diverso-
rum idiomatum: ex Vico, scilicet, 18
Latina voce, & ex Areo, Greca;
quandoquidem Neapolitanus sermo,
variis fuit, prout adhuc est, sem-
per immixtus linguis. Utimur enim
nonnullis Græcis vocibus, Latinis
non paucis, aliisque exterarum lin-
guarum innumeris. Quod si ibi ci-
viles etiam agitantur lites, nil est
impedimento, quo minus ex crimi-
nalibus tantum, nomen sibi assum-
psisse debuerit; cum pluris sit facien-
da criminum castigatio, quam calum-
niarum expulsio, tanquam quæ mul-
to sint quam calumniæ, noxiora
Reipublicæ. Præterea in annuis
annotamentis, quæ de Visitationi-
bus ab Ordinario factis in Archiepi-
scopali servantur Palatio, Majo-
rem hunc D. Georgium, ad Forum,
appellatum invenimus. Et putamus
hanc ipsi prærogativam deberi etiam
ex eo, quod cum desiisset matrix esse
ecclesia, remansit Princeps quatuor 19
majorum Parochiarum, in quas di-
visa est universa hæc Civitas. Mi-
nor autem D.Georgius, una est ex vi-
ginti duabus, in quas subdistribu-
tæ sunt quatuor illæ Majores, qui-
bus hæ Minores subordinantur. Huc
facit, quod cum de Minori D.Geor-
gio, mentionem factam invenimus,
non simpliciter ad Forum, sed ad
Forum vetus, dictum annotavimus.
Quod in Fratrum Franciscanorum
in D.Laurentii Cœnobio degentium,
prope Minorem hunc D.Georgium,
scripturis est videre. Et hoc modo,
Forum nundinationis, non Judicia-
le significari, vel inde patet, quod
adhuc vulgo ibi dicitur MERCATO

VECCHIO. Cum igitur D.Georgius ad Forum, absque illa veteris Fori recordatione, pronuntiatur, Majorem intelligi, neminem esse putamus, qui negare ausit. Etsi tria hæc, Templum, Forum, & Theatrum, connexa semper dici solita, non ignoremus. Et quod unum idemque Forum, utrumque significare velint; Forum, scilicet, Judiciale, & Nundi-
20 nationis. Quandoquidem in superiori parte jus reddi, dicunt, eamque proprie dici Basilicam, in inferiori autem, res venales exponi, & sic dici Forum, quasi quod foris id fiat. At de his hactenus. Ædes ea, ubi
21 Monetam publice signari diximus, tam per Reges, quam per veterum monumenta, *Sicla* appellatur,& vulgo ZECCA. Eo autem modo appellari autumo à Siclo, hæbraico nomine, quod ipsi, Sichel, proferunt. Est autem Siclus, monetæ genus antiquissimum, & viginti obolis constare, quasi omnes affirmant; licet non desint, qui ponderis genus esse dicant. Recordantur Siclum *Exod. cap.* 30. *Levit. cap. ult. Num. cap.* 10. *Ezech. cap.* 45. *can. judices*, 1. *q.* 1. gl. in *can. si quis aliquando*, *de pœnis*, *dist.* 1. Luc. de Penna in *l.* 1. *num.* 4. *Cod. de metallar. lib.* 10. Bud. *de asse, lib.* 4. Alciat. in *l. frugem ff. de verbor. sign.* & *Cod. de ponderat. lib.* 10. Covarruv. *vet. collat. numismat. cap.* 2. Ant. August. *emendat. lib.* 2. *cap.* 8. Alex. ab Alex. *Gen. dier. lib.* 4. *cap.* 24. & ibi Tiraq. & omnium latissime Be-
22 nedictus Aria in *libro de mensuris Habr. & Siclo*. Est etiam Sigla sive Singula (non enim absurdum fuerit de his etiam differere, ob affinitatem, quæ est ipsis cum Sicla) singulariæ literæ, quæ rem breviter, absque coagmentis Syllabarum comprehendunt, ut S.C. Senatus Consultum, TR. PL. Tribunus plebis, & id genus aliæ, quibus Justinianus, leges ab se digestas scribi prohibuit, *§. illud autem, in prob. ff. l.* 1. *§. penul. l.* 2. *§. eandem autem C. de vet. jur. enucl.* De quibus
etiam in *auth. quod sine Cod. de testa-* 23
men. Notæ sunt etiam compendiosum scribendi genus, *l. sed & patronus, §. fin. ff. de bonor. poss. l. inter eos, §.* 1. *ff. ex quib. caus. major. l. quotiens, §.* 2. *ff. de hæred. instit. l. Lucius, ff. de milit. testam. l.* 1. *§. ludi ff. de var. & extraord. cognit. l.* 2. *Cod. de conve. fisci debit. lib.* 10. Svetonius in *Cæs. cap.* 56. de usu ipsius, in scribendo loquens: *In epistolis*, ait, *si qua occultius proferenda erant, per notas scripsit, id est, sic structo literarum ordine, ut nullum verbum effici posset*. Quæ si quis investigare, ac persequi vellet, quartam elementorum literam, id est D, pro A, & perinde reliquas, commutabat. Meminere & Plutar. in *Catonem Uticensem*, Bud. in *dicta l. inter eos, §.* 1. *ff. ex quib. cau. maj.* Luc. de Penn. in *d. l.* 2. *Cod. de conv. fisc. debit. lib.* 10. & in *l.* 2. *Cod. de dignit. lib.* 12. Alex. ab Alex. ubi Tiraq. *Gen. dier. lib.* 2. *cap.* 30. Unde qui notis scribunt, *Notarii* dicuntur, glos. in *can. si monachus* 77. *dist.* & facit *d. l.* 1. *§. Ludi, de var. cogn.* Renat. Chopp. *de doman. Franciæ lib* 3. *tit.* 21. D. August. *de doctr. Christ. lib.* 2. Jacobus Ræward. in *l. si librarius, ff. de reg. jur.* & omnes tum allegati, tum mox allegandi sequuntur. Has Notas, pro singulariis literis, & econtra usurpari, Sipontinus Antistes, Ant. August. ad *Modestinum lib. sing. in l. spadonem, § neque librarios ff. de exc. tut.* Cujac. in *l.* 1. *ff. de orig.*

orig.jur. Petr. Faber *Semestrium lib.* 1. *cap.* 14. *ad finem*, affirmant. Pro quibus videtur facere prædictus Tranquilli locus, necnon Valerius Probus, & Volusius Metianus in suis libris *De notis antiquorum*, & Manilius *astronomicon lib.* 4. *cap.* 4. ubi in hæc scribit verba:

Hic & scriptor erit fœlix, cui litera, verbum est:
Quique notis linguam superet; cursumque loquentis
Excipiet longas nova per compendia voces.

Sed Pardulphus Prætejus in *ver. Singula*, Singlas multum à notis distare asseverat. Et proeo est Justinianus in juribus jam allegatis, & signanter in *proh. ff. & Cod. de vet. jur. enucl.* Ubi per literarum consequentiam, & non per singlas, vel per signorum captionem, leges scribendas jubet: ergo Singlæ sive signa, literæ erant, prout esse videntur, *l. oratio*, *ff. de sponsalibus*, *l. erga*, *ff. de jurisd. omn. jud.* & facit textus in *l.* 1. §. *stipulanti ff. de verbor. oblig.* Nec obstare deberet, quod prima litera non debet appellari litera, per ea, quæ in *l. si quis ante ff. de acq. possess.* At palam est per alia jura, notas non esse literas, *l. sed & patronus*, §. *fin. ff. de bonor. possess.* & *d. l.* 1. §. *ludi*, *de variis & extraord. cogniti.* ubi
24 Notarii sunt qui notis, Librarii, qui literis scribunt: Qui quidem textus novissime adductus omnem tollit difficultatem; Glosa Parisi. in *l.* 1. §. *eadem*, *ff. de verbor. obligat.* latissime de hac re scripsit, & differentiam admittit *num.* 13. Quandoquidem Notas, celeritatis, & compendii; Singlas autem secreti & clandestinitatis causa fieri, ait; ac de his loqui Tranquillum, & Gellium *lib. noct. atti.* 17. *cap.* 9. Utcunque tamen sit, has esse quæ vulgo *Cifræ* dicuntur, autumant. Nos ut resolutive loquamur, & ut aliquam inter ipsas differentiam assignemus, Singlas ipsas, vel Singularias literas, bifariam considerabimus. Uno modo (prout Probus, & Metianus intelligunt) pro iis scribendi formulis, quæ communiter intelliguntur; & sic haudquaquam Cifræ dicentur, cum usu passim recepto, in monumentis, in libris historiarum, in publicis sacris & scribantur, & sint notæ. Altero vero modo, pro literis illis transformatis absque syllabarum coagmentis, quæ per Tranquillum memorantur. Et hoc fuit inventum hominum, ad occultanda, ut diximus, arcana, cæteris omnibus in quos ejusmodi Singlæ inciderent, præter eos, qui mutuo eo sibi scribant modo. Inter quos tamen ut ipsarum communicatio præcedat, necesse est. Porro has tantum Notas, *Cifras* dici debere contenderim. Et hæ quidem sunt etiam status causa introductæ. Unde visum fuit opportunum Regni Regibus ut possint hujusmodi furtivis literis, scribere aliis Regibus ardua negotia, quæ temere notis literis scriberentur, aliquem in Civitate statuere, qui ob communicatas sibi singlas, ipsas quibus mittuntur explanarent. Hujusmodi interpres, ex hoc ipso, sumpto sibi nomine, *Secretarius Cifrarum* dicitur. Huc referri potest ut quævis dispositio per ulitatas Notas facta, valeat: quod probant tum quæ jam diximus, tum Alex. in *cons.* 146. *lib.* 5. M. Antonius Natta, & alii per ipsum adducti, in *l. hac consultissima*, §. *ex imperfecto*, *Cod.* 25

*Cod. de testam. num.*38. & 40. Hieronymus Cagn. in §.*illud autem, in prob. ff* Soccin. in *l. Gallus*, §. *item credendum*, *ff. de lib. & posth.* Dec. in *cap.nam concupiscentiam in* 2.*lect. de Const.* Hinc est illa praxis & consuetudo Notariorum, qui instrumenta conficiunt usitatis notis vel singlis, quas ipsi, *Caetera* vocant: & quia communiter scitur quid sibi velint eae notae, instrumentis ipsis adhibetur fides ac si per consequentiam literarum scripta forent.

ADNOTATIONES

Ad *num.*11. *ubi de D. Georg. templo*.

Ejus Ecclesiae olim perpetui erant curatores equites sedilis Montan.quod ex quammultis pervetustis apparet documentis: dum autem equites dico, jus noto; nam unus tantum, isque senior curator erat, una cum aliis quinque popularibus plateariis: quod quidem & regia fundatione & dotatione constitutum erat, & ubi curatione defungebantur, quod peracto anno faciebant, sexviris ipsius sedilis ministratarum rerum rationes reddebant: tum vero forsan ob negligentiam, quae in rebus communibus admitti solet, *l. in re communi ff. de servit. l.cum pater*, §. *dulcissimis*, *ff. de legat.*3. eo jure ceciderunt: quod cum recuperare tentassent anno M. D. LX. re in judicium perlata, succubuerunt. Idque idem evenit de regimine D. Arpini ad eosdem spectante ob sedile Furcillae, temporis longissimi lapsu rerum dominia transferente: quam facti speciem Afflictus in suas retulit decisiones.

*Num.*19. *Ad forum vetus*.

Conformitas, quae inter antiquam Romam, & nostram Neapolim intercedit, vel inde conspicua est, quod multa, eaque praecipua loca, eodem prorsus nomine iisdemque rebus agendis stata, utraque habuit. Est nobis forum vetus ubi D.Laurentii situm est Tribunal in quo Magistratus Neapolitani administratione cedunt peracto tempore, syndicatuique subjiciuntur: erat & Romae item forum vetus, ubi Magistratus Rom. imperium deponebant, ut author est Herodian. *lib.*4. *de foro ejusque varietate.* Si multa nosse cupis, adi Alex. ab Alex. *lib.*2. *cap.*12.

*Num.*22. *Singularia literae quae rem breviter absque coagmentis syllabarum comprahendunt, ut S.C. Senatusconsultum, &c.*

Similem quippiam inspicitur in Papa, quae cum concisae essent dictiones *Pa.Pa.* & patrem patrum denotarent, vulgus in unam contraxit, qua ipsum patrem patrum declarat, Summum videlicet Pontificem. Sunt autem ejusmodi notae periculo versutiae subjectae, ut scilicet in alium sensum accipiantur, quam fuerint ab usu vel auctoritate constitutae: exemplum habemus

in

in his, S. P. Q. R. quæ cum ex Sybillæ vaticinio id significarent, *salva populum quem redimisti*, à Romanis in suas usurpatæ fuerunt, ut ad ipsorum mentem *Senatum Populumque Romanum* innuerent: ut interim taceam in quot opiniones, ne dicam altercationes homines discerpant, quod in duplici *ff.* vidimus, quæ cum pro digestis accipiantur, causa notarum adhuc ignoratur: qua de re consule Alciat. & Jo:Coras. in *miscellan. lib.5. cap.15.* An autem signa pro animalibus recognoscendis, arboribus, dolio vini, & aliis hujusmodi dominii, & possessionis translationem inducant, vide Bart. in *l.stigmata*, *C. de fabric. lib.11.* & quæ tradidit Cassan. in *consuet. Burg. §.11. ver. & la prevve, pag.97.* Cifrarum autem inventorem faciunt Tyronem, Tullii libertum, ut admonuit Fret. *de suff. lib.1. fol.34. num.15.*

Ante num.24. Per literarum consequentiam & non per singlas, &c. l.1. §.stipulanti, ff. de verb. obligat.

Melior text. in §. *si quis ita*, *ea l.* ubi stipulatio per interpretem facta valet, per signa vero neutiquam: quorsum facere posset suffragandi usus per fabas jam olim improbatus, de quo Alexand. ab Alex. in *suis genial. lib.4. cap.11.* ex Cic. quo forte Cassius Longinus respexit cum legem tulit ab se *Cassiam* appellans, qua populus per tabellam suffragia ferre jubebatur, secundum Læt. in *lib. de legibus*, *& Spieg.* Sententia vero in scriptis tantum est proferenda, adeo ut nulli penitus, præterquam Principi, verbo sententiam dicere liceat: ut satis abunde germanus differit infra in *cap.18.* Literæ autem probatoriæ officiariorum Principis, ac privilegia, manu Principis propria ut subscribantur cautum est in *l. probatorias*, *Cod. de divers. offic. lib.12.* quod in Francia quidem per Secretarios, in Italia vero & Hispania aliisque Regis nostri regnis, aliter observatum vidimus, Alexand. *consil.207. in 7.vol.* Cassan. in *Catal. glor. mundi, par.5. consid.22. num.61.*

SUMMARIUM.

CAP. VII.

1 *Magistri Rationales Siclæ quare sic dicantur.*
2 *Regia Camera Summ. unde sibi nomen sumpserit.*
3 *Magistri Rationalis Siclæ ex illustrib. familiis olim eligebantur.*
4 *Archivum, & Archium quid, & quid inter se differant.*
Archivarius & Archiota) eodem.
5 *Ponderum & Mensurarum præfecturam ad Tribunal Siclæ pertinere.*
6 *Monetariorum nomina.*
Ponderatores.
Lubrierii.
Affilatores.
Cuneatores.
7 *Brundusinorum & Messanensium antiquatum privilegium.*
8 *Siclæ Tribunal divisum.*
9 *Tribunalia quisnã univerit Neap.*
10 *Mensurarum formulæ Neap. ubi resideant.*

11 *Men-*

11 *Mensurarum quotuplex genus.*
12 *Campion quid sit Neapoli.*
13 *Mensuræ archetypæ ubi constitui debeant.*
14 *Mensura passus Neapolitani ubi servetur.*
15 *Vicaria cur dicatur Magna Curia.*
16 *Curia unde dicatur.*
17 *Ponderum & mensurarum jus cujus sit imperii.*

1 SCiendum autem, Siclam Neap. de qua loquimur, suum habere Tribunal, suisque uti Magistratibus. Qui propterea quod rationibus ponderum & mensurarum præsunt, quorum æquitas ad Siclam pertinet, *Magistri Rationales Siclæ* dicuntur. Horum auctoritas longe major erat olim quam hodie. Fuit autem coarctata à Regina Joanna prima, anno 1370. die octava Maji 8. indict. Nam cum omnes ipsi ad se advocarent causas, sanxit stata pœna, ut à causis ad ipsos non spectantibus, abstinerent; quandoquidem absurdum & inconveniens videbatur, ac dissonum rationi, à qua denominabantur, ad alienam manum extendere. Etenim & Regii Consiliarii, & Fori, & Familiaritatis privilegia habebant. Et cum Regii Ministri, rationes, idest *computa* quæ vocant, in Reg.Cam. Summariæ exhibebant; si qui debitores inveniebantur, illico solvere jubebantur, ac rationes ipsæ ad Magistros Rationales Siclæ, discutiendæ mittebantur. Qui, si difficultas aliqua in jure oborta foret, iterum ad Regiam Cameram remittebant, ut summarie
2 ipsa dijudicaret. Hinc evenit, ut *Camera Summariæ* sit appellata, cum prius *Audientia Rationum* appellaretur. Nec id solum, verum & Regii Patrimonii cura ad Rationales Siclæ pertinebat, quæ postea à Carolo I. fuit in Reg.Cam. Summariæ translata; prædictorum autem usus fuit ab Alfonso rege sublatus anno 1450. qui rationum discussionem, & revisionem, per Reg. Cam. faciendam, jussit. Quid plura? Eorum auctoritas in tantum creverat, tum ratione jurisdictionis, tum qualitatis personarum, ut is Magistratus antiquitus, alicui ex illustribus & antiquissimis Civitatis Neapolis familiis, ob merita concederetur à Regibus. Ad quem e nostra multi acciti fuere, usque ad Genitorem meum, & fratrem & consanguineos, ut ex privilegiis videri potest. Non tamen id fuit perpetuum, id est ut ad nobiles tantum genere conferretur, quandoquidem & in alios quoque & virtute & scientia præditos, aliquando collatus fuit. Hodie vero ad Proregem ejus collatio spectat. Hæc omnia leguntur in cap. *Caroli primi*, in *capit. Ad audientiam nostram*, & Roberti, in *capit. Idem Magistris Rationalibus*, & Ferdinandi in quodam *privilegio* anno 1459. die 21. Novembris, sæpe ad Sedilium causas præsentato: & in capitulis Civitatis, & in *capit. Regis Catholici 55.& Caroli Quinti cap.26.* & plenius in *Gratiis expeditis in Imperiali Civit. Ratisbon. anno 1532. cap.40.& 41.* & in *Pragm.De offic.ad Reg.Majest.ejusque Vicereg. coll.spect.* Et in *Pragm.Quod regnicolæ,&c.*& in aliis: & in *Ritibus Reg.Cam.summ.* Fretia *lib.1.de suffeud. titulo De offic. Magni Camerar. num.3.* Tarcagnota *de situ & laudibus Neapolis libro primo.*

mo. Et legi adnotationes quasdam doctissimi cujusdam procuratoris Cæsaris, ubi multa coacervantur privilegia, quorum aliqua ex *libris Diversorum Reg. Cam.* excerpta erant, quæ in Archivo servantur, ubi reposita sunt Acta à Svevorum tempore, usque ad Alphonsum I. In quibus de omnibus fere causarum generibus, ad alia Tribunalia pertinentium, cognitio habetur; licet passim, & in dies adimantur. Est autem
4 Archivum, Chartophylacium ubi publica reponuntur acta; Archium vero est Regia, & Prætorium, & Magistratuum ædes, & Palatium, & Forum judiciale; ac Archivi custos, dicitur *Archivarius*; Archii vero *Archiota*, *l.moris.§.solet,& ibi* Bud. *ff. de pœn.* §. 2. in *Auth. de defensor. civit. coll.*3. *l.fin.* §.*hic quoque ff.de mun.& honor.* Alc. *l.urbana ff. de verb. signif.* Luc. de Penn. *Cod. de suscept. præpos. & arch.lib.*10.in *rubr. num.*2.Guido Pancirol. in *Notitiam Rom. Imperii.*
5 In eadem Sicla, nedum quæ ad monetæ cussionem, verum & quæ ad ponderum, mensurarum, & similium præfecturam pertinent, olim exercebantur. In cudenda vero pecunia, multa sunt officia distributa, ut ex *dictis Pragm.* liquet, nec non & ex *privileg. Federici II. Caroli III. Roberti, & Reginæ Joannæ II.* Monetariis, sive Siclariis. Et qui in ea operantur, his nominibus à Reg.Cam.
6 appellantur, *Ponderatores*, *Lubrierii*, *Affilatores*, *Cuneatores*. Ponderatores, ut ipsamet vox indicat, sunt qui metalla in frustra redigunt, ac ponderant, quantum quodque monetæ genus, ponderis exigat. Hi sunt quos supra *Zygostates* appellari diximus, Lubrierii, qui metalla in frustra redacta & ponderata expoliunt, ut commode cudi possint. Sic dicuntur, si conjicere licet, quod metalla lubricant, idest, lubrica faciunt, & asperitatem leniunt. Lubricatores dici minus barbare possent. Affilatores, qui metalla jam lubricata, rotundant, examinato prius pondere, ut si quid desit, addant; si quid supersit demant: Inde dicti, quod ad filum, idest ad lineamentum cudendæ monetæ requisitum, metalla redigant. Effilatores tamen rectius dicerentur; quando effilare, non affilare invenitur. Cuneatores, sunt qui metalla jam rotundata & effilata, & lubricata sive expolita, cuneis (sic vocant *typum* quo monetæ signantur licet minus proprie) supponunt, & Principis imaginem & insignia imprimunt. Cuneus autem quid sit disce ex Vitruvio, & Vegetio. Hi omnes, uno communi nomine, *Monetarii* dicuntur, in *præallegatis pragmaticis*, *ritibus*, & *privilegiis*. Qui ab hujus Tribunalis pene constitutione alii quam Brundusini, & Messanenses esse non poterant. Deinde vero, & Neapolitanos 7
posse admitti per Reg. Cam. decretum est. Ejus rei acta servantur in dicta Cam. per M.Antonium Rosam, ex ordine Scribam, in Grammatophylacio Terrusii. Atque hæc quidem hujusmodi se olim habebant. Postea vero placitum est Regibus, multas ipsi adimere prærogativas, ac Tribunal ipsum in duo dividere. Duo igitur Siclæ Tribunalia hodie 8
sunt, alterum cudendæ monetæ destinatum, de quo jam diximus, & quod in suo primo remansit loco; alterum quod ponderum & mensurarum æquitati præest, & quod est alio traslatum.

tum. Ejus rei, id causæ fuit: Magistrorum Rationalium munus erat curare ne una res pro alia venderetur, quod ex *privilegio Ladislai Regis*, ipsis indultum fuerat (de quo casu nos ipsius tribunalis, contra Thoracum artifices, patrocinium sumentes, allegationes late scripsimus) necnon & ut pondera & mensuræ, justæ observarentur, ut in *allegatis pragmaticis*, & in *cap. Caroli I. cap. Item prædicti secreti*, ubi DD. est videre; de quo etiam Afflictus in *Const. Regn. Ad legitima pondera*, privilegium se vidisse refert. Et quia id, est quædam species jurisdictionis, visum fuit rationi consonum, hanc, ut ita dicam, tribunalis partem, in Tri-
9 bunal M. C. Vic. transferre. Quod ab Excellentiss. Marchione Villæ Franchæ D. Don Petro Toledo, memorando Prorege (de cujus magnitudine & justitia nos alibi scripsimus) effectum est. Qui & omnia alia Tribunalia, tum pro litigantium commoditate, tum pro Regis servitio, in dicta M. Curia univit. Quæ quidem Magna Curia, & ipsa in dicta regione Sedilis Furcillæ, sive Montaneæ sita erat; ubi adhuc retinetur nomen, & *Vicaria vetus* dicitur. Tribunal igitur Siclæ, quod de ponderibus & mensuris cognoscit, in M.
10 C. Vicariæ residet. In cujus platea, magnum situm est marmor justarum mensurarum formulis designatum, & excavatum, quod ex jussu Ferdinandi Regis curatum fuit, prout hæc indicat inscriptio: FERDINANDUS REX IN UTILITATEM REIPUBLICÆ HAS MENSURAS PER MAGISTROS RATIONALES FIERI MANDAVIT. Et cum triplex sit 11
mensurarum genus; Liquidorum, scilicet, aridorum, & intervallorum; ibi omnia hæc commodissime signantur. Est enim ibi videre mensuram Vini, mensuram Olei, mensuram Frumenti, quod ad arida, & liquida pertinet. Pro intervallis vero est signata mensura Brachii, idest cubiti: Idque positum est quasi publicum testimonium, æenearum mensurarum, quas ipsi Magistri Rationales in suo tenent Tribunali, ut cum de mensuris vendentium, æquæ ne sint, an iniquæ, controvertitur, ad eas quasi ad archetypum reportentur examinandæ. Ad pondera vero tenent Sta- 12
teram quandam, quæ vulgo, *Campion*, appellatur; juxta quam pondera librant, & fidem librationis, impresso anni currentis numero, adhibent. Itaque eæ solæ mensuræ eaque sola pondera in universo Regno, justa putantur, quæ anno illo examinata fuisse, ex impressionis signo commonstrant. Quem quidem morem in publico statuendi mensuras antiquissimum esse, ostendit Contius Imperante Vespasiano, in Capitolio positus, & hujusmodi inscriptus.

IMP. CÆSARE
VESPAS. VI.
T. CÆS. AUG. F. IIII. Cos.
MENSURÆ EXACTAE
IN CAPITOLIO.
P. X.

Quod

Quod si hoc testimonium satis non videbitur, videatur hoc Valentiniani in *titulum de suscept. & arcar. lib.*10. *Cod.*relatum, ubi in hæc sancitum est verba: *Modios aneos, vel lapideos cum sextariis, atque ponderibus, per mansiones, singulasque civitates jussimus collocari, ut unusquisque tributarius, sub oculis, constitutis rerum omnium modiis, sciat quid debeat Susceptoribus dare, ita ut si quis Susceptorum, conditorum, modiorum, sextariorumque vel ponderum normam, putaverit excedendam, pœnam se sciat competentem*
13 *esse subiturum*. Quo in loco exponens interpres, dictionem, *Per mansiones*, ecclesias exponit, à Justiniano edoctus, qui *in fine §. nullus autem*, *Auth. de collat.* has mensuras, & pondera, in sanctissima uniuscujusque civitatis ecclesia servari jussit. Quod ipse quidem Justinianus non sine exemplo sanxit. Antiquissime enim fuerunt mensuræ, sacratæ Jovi à Rom. in Capitolio, ut testatur Q. Palæmon in *lib. de pond. & mensuris*, his versibus.

Pes longe spatio latoque notetur in anglo,
Angulus ut par sit, quem claudit linea triplex,
Quatuor ex quadris medium cingatur inane
Amphora fit cubus. Quam ne violare liceret
Sacravere Jovi, Tarpejo in monte Quirites.

Hoc est etiam adnotatum à Guid. Papa, *qu.* 490. Luca de Pen.*lib.*3. *de mensuris aridorum & liquidorum*.
14 Huc referri potest mensura ferrea Passus Neapolitani; qui (ut Georgius Lapazaja in suo *de Arithm. & Geometr.lib.* dicit) continet septem palmos & tertiam partem alterius palmi: Quæ quidem inspicitur affixa in quadam columna sita in angulo majoris Ecclesiæ hujus civitatis, ad januam quæ ducit ad Palatium Reverendiss. Archiepiscopi. Ejus rei, id est quare in templo reponendæ fine archimensuræ, ut sic dicam, ratio luculenter affertur à Palæmone in jam notatis carminibus, ne scilicet violare liceret. Hic obiter adnotari 15
poterit Vicariam, non ab re appellari *Magnam Curiam*, quando quatuor maxima continet Tribunalia, Summariam, scilicet, ubi de Principis agitur patrimonio: Consilium: utranque Vicariam, Civilium, scilicet rerum, & capitalium: & Siclam de qua modo loquebamur. Licet non me prætereat, id apud Græcos dici *Magnum Tribunal*, ubi publica dijudicantur judicia, ut Phavorinus his verbis afferit: Μέγα δικαστήριον ἐν ᾧ τὰς δημοσίας ἔκρινον δίκας. Nisi quis inde Magnam dici velit, quod magna curet; quandoquidem *Curiam, à curando* appellari, Pomponius *l.*2.*in princ. ff.de orig.jur.* testatum reliquit: Pon- 16
derum sane atque Mensurarum jus, mixti imperii, & de Regalibus esse affirmant, ultra prædictos Renatus Chopp.*de dom.Franciæ lib.*3. *rub.*22. Afflict. in *constit. Ad officium bajulorum*, *num.*4. *ad Magistros Rationales*, *Omnium ad omnia*, 1. *par. fol.*222. & in *constitut. Ad legitima pondera*. Cumque hoc jus apud Romanos, ad Ædiles pertineret, non erit incongruum, & de iis aliqua subnectere.

Grave scelus est in pondere vel in mensura peccare, Cassiod. *Var. lib.* 11. *cap.* 6.

SUMMARIUM

CAP. VIII.

1 *Ædiles unde, & quare dicti Curules.*
2 *Ædilium authoritas varia.*
3 *Ædiles Cereales unde dicti, & eorum munus.*
4 *Ceres quare in Sicilia nata dicatur, & unde dicta.*
5 *Leges à quo primum inventa.*
6 *Primitiæ & Rogationes cui primum factæ fuerint.*
7 *Pan unde dictus.*
Frumenti &
Panis inventor, eod.
8 *Aratri inventor quis fuerit, opiniones variæ.*
9 *Mensuræ à quibus cognoscantur.*

1 ÆDiles igitur vel *ab ædibus* dicti sunt, propterea quod ædes sacras & privatas procurabant, vel *ab aditu*, eo quod facilis ad eos aditus esset. Hoc tamen nomen fuit à Jureconsultis translatum ad Magistratum. Ac primum fuisse ex plebe creatos, omnes fere consentiunt. Deinde orta inter patres, & plebem contentione de Consulatu, factum est ut alter Consul plebejus fieret. At ne plebs penitus exæquaretur patribus, convenit inter utrosque, ut pro communicato plebi consulatu, patres ob quandam quasi compensationem, ædilitatem sibi vindicarent. Iterum tamen dissentientibus, sanxere ut duo ex patritiis, duo ex plebeis crearentur. Postea Julius Cæsar sex instituit Ædiles, ex plebe quatuor, ex patribus duos. Hi *Cereales* dicebantur. Hinc est ut duo Ædilium legantur ordines; Alter jus dicebat, & sella eburnea incurvos pedes habente, currenteque instar currus, (quam Theophilus *Consularem sellam* appellat) utebatur, unde *Curules* nominabantur, & *Magistratus*, simpliciter dicebatur: Alter popularis Magistratus erat. Eodem tamen die utriusque Comitia calabantur. Fuitque is Magistratus, antiquissimus, quandoquidem & in legibus XII. Tab. de eo sic legitur: SUNTOQ. AEDILES CURATORES URBIS, ANNONAE, LUDORUMQ. SOLEMNIUM, OLLISQ. AD HONORIS AMPLIORIS GRADUM, IS PRIMUS ASCENSUS ESTO. Unde patet hunc Magistratum haud sane à principio fuisse sublimem. Quorum omnium Ædilium authoritas licet ut plurimum, 2 ab Authoribus *infra* adductis, distinguatur; Curules tamen viarum, & aliorum complurium curam habebant, quæ à Papiniano describuntur. Licet non desint qui id muneris, Plebejorum fuisse Ædilium contendant, quod & Cagnolus etiam advertit. Nos hujusmodi ambiguitates, posteris solvendas relinquimus, Ædilium authoritatem confuse narrasse contenti. Si igitur servum, aut jumentum morbosum, aut vitiosum, pro integro sanoque quispiam

piam vendidisset, edicto Ædilium, emptori infra dies sexaginta succurrebatur. Hæc est *redhibitoria*. Quicquid etiam rerum vitiosarum pro sincero, fractum pro integro venisset, ædilitio edicto redhiberi solet. Hinc *ædilitiæ stipulationes*. Hi merum imperium habebant, ut & flagris cederent, & mulctam imponerent: Præerant arcendis incendiis: Ludos curabant publicos: In viis non permittebant rixari, neque stercora projici, neque morticinia, neque coria jacere. Eorum munus erat adæquari in Civitate vias, pontem fieri ubicunque oportebat: Templa, Theatra, Fora, Stadia, Porticus, Curiæ, Basilicæ, Mœnia, eorum cura reficiebantur ornabanturque. Ædilitatis etiam erat parandum convehendumque frumentum & oleum ad publicam annonam curare. Et hoc sensu *l. ideo* infra allegandam, lego; licet, *adulitatis*, aliqui legant. Mensuras iniquas frangere, justaque pondera curare ad ipsos spectabat. Eorum ætas præstituta erat. Multi tamen ab hoc Magistratu capessendo repulsi fuere, licet postea majorem fuerint affequuti; ut sciamus omni ævo invidos, malignitatis aculeos, improbos jaculasse. In Municipiis etiam & Coloniis Ædiles fuere. Nam ut colonis in lustrum agros locabant, sic & interdum in lustrum continuabant Magistratum. Hæc & alia est videre in *l. 2. §. postea cum Appius, §. deinde cum placuisset, & §. deinde Corn. Silla ff. de orig. juris l. ædiles curules ff. de via publ. l. 1. ff. de off. præfecti vigil. l. 1. & per totum titulum ff. de ædilit. edicto. l. qui utensilia, ff. de decur. l. stipulationum vero prætoriæ ff. de verb. oblig. l. qui insulam §. 1. & l. item quæritur §. mensura ff locati l. lectos cum l. seq. ff. de peric. & com. rei vend. l. ideo ff. de compensat. Instit. de jur. nat. gen. & civ. §. prætorum*, Arist. polit. *lib. 6.* Varro *de lingua lati. lib. 4.* Cic. *ad Atticum lib. 9. epist. 14.* & in *Oratione de Aruspicum, &c.* & in *Philippica 9.* & *de legibus lib. 2.* & in *Oratione in Verrem*. Plutar. in *Mario*. Plin. *nat. hist. lib. 33. cap. 3.* Liv. *lib. 3. 5. & 7.* Dio *lib. 43.* Aul. Gell. *noct. att. lib. 4. cap. 2.* D. August. *de civit. Dei lib. 2. cap. 27.* Alicarnass. *lib. 6.* Appian. *de bello civili lib. 1.* Fenestella *de Magistrat. cap. 13.* Bud. in *l. 2. vers. paulo post ff. de orig. jur.* Joann. Ferrar. *Instit. de divis. stipul. §. fin.* Purpuratus in *l. 1. num. 40. & seq. ff. de off. ej. cui mand. est jurisd.* Alexand. ab Alex. ubi Tiraquell. *Gen. dierum lib. 4. cap. 4.* & *lib. 6. cap. 19.* Alciatus in *l. pupillus. §. decuriones ff. de verb. signif.* Cotta in *memorab. ver. Annona*. Zasius in *d. l. 2. ver. Ædiles n. 22.* & *ibidem* Cagnol. *num. 50. ff. de orig. jur.* Pomp. Læt. *de Magistrat.* Sylvest. Aldobr. in *d. §. prætorum Inst. de jur. nat. gen. & civ.* Jacobus Spiegell. Pardulfus Prætejus in *ver. Ædiles*, Aimarus Rivall. Oldendorp. & alii in *dict. l. 12. tab.* Angel. Polit. *miscellan. c. 85.* Franciscus Duaren. *anniverf. lib. 1. cap. 26.* Carol. Sig. *de antiq. jur. civ. Rom. lib. 1. cap. 4.* & *lib. 2. cap. 8.* Blondus Flavius *de Rom. triumphante lib. 3.* Ædiles Cereales, annonæ præerant, & *à Cerere* dictos fuisse, tum 3 ipsa vox indicat, tum testatur Pomponius in *d. l. 2. §. deinde Corn. Sylla ff. de orig. jur.* Rationem hanc esse arbitror, quod cum Romani Cererem Deam ob fruges ab ipsa repertas, colerent, usque eo coluerunt ut ex ea de-

denominarent eos, qui rerum ab il-
la inventarum curam habebant. Eam
in Sicilia natam ferunt, frumenta
inveniſſe, cum antea glande veſce-
rentur, eademque molere, & confi-
cere in Attica, Italia, & Sicilia, at-
que ob id Deam judicatam putant.
Quod autem e Sicilia ortum duxiſſe
dicatur, inde profectum eſſe remur,
quod illius Inſulæ ea eſt fertilitas, ut
Homerus *Odiſſ. lib.*9. dicat, terram
ibi non ſatam, non aratam, & arbores,
& vites, non cultas, ſed ſua ſponte fru-
menta, hordea, fructus, uvas copioſe
producere. Unde Ovid.3.*faſt.gratam
domum Cereri*, eam appellat. Et Solin.
nedum uberrimos, verum & omnium
optimos fructus ibi naſci, ait. Memi-
nere etiam ejus copiæ Sil.Ital.*lib.*14.
Diodor.*lib.*6. M.Ant.Sabell.*Ennea.*1.
*lib.*6. Et Liv.*lib.*23.& Valer.Max.*lib.*
7.*c.*6. Siciliam & Sardiniam, *benigniſ-
ſimas urbis Romæ nutrices* appellant.
Quod inde itidem liquet, quod huic
noſtræ Civitati conceſſum aliquando
fuit, ipſi licere exportare ex Sicilia
frumenta ſuo uſui futura, etiam in-
ſoluto eo, quod pro venia ſolvi ſoli-
tum eſt, ut ex ejus *capitulis* liquet.
Liquet etiam ex pactis initis inter
Summum Pontificem, & Regni iſtius
Reges. Et dilucide ex Pancirolo in
4 *Notit.imp.Occid.cap.*53. Sunt qui *Ce-
rerem*, Terram eſſe dicant, & ſic di-
ci vel ἀπὸ τοῦ μαιεῦ, id eſt *à tempore*,
eo quod omnia ſuo tempore producit,
& ſic *Cæres* per æ diphtongum ſcribi
deberet, vel ἀπὸ τοῦ κερᾶν, id eſt à
miſcendo, cum fructus non pariat
niſi prius miſceantur in ſe humores,
& ſolis calore ferveſcant: Vel à Lati-
na voce *gerendo*, quaſi Gerens, quod
fructus gerat & alat, unde *Almæ* co-
5 gnomen ſibi vendicavit. Leges pri-
mas ab ipſa inventas ferunt, (licet
alii Rhadamanto aſcribant) unde
apud Græcos, *Theſmophoria*, id eſt
legifera, fuit appellata. Romæ fuit
illi ædes ad Circum maximum ere-
cta, ibique ſculpta & picta à Damo-
philo, & Gorgato artificibus illuſtri-
bus: primumque ipſi ſimulachrum
æneum fuit factum, ex peculio P.Caſ-
ſii. Princeps etiam omnium ſacro-
rum apud omnes gentes habita fuit.
Unde non immerito antiquiſſimi Ro- 6
manorum, primitias ei dare, atque
in ejus honorem Rogationes & Hym-
nos canere ſoliti fuere. Cic. in *Ver-
rem*. Plin. *nat.hiſt. lib.*7. *cap.*56. &
*lib.*33. *cap.*12. & *lib.*34. *cap.*4. Aul.
Gell.*lib.*5. *cap.*6. Diod.Siculus *de fa-
bulos. antiq. geſt. lib.*5. & *lib.*6. *cap.
nunc ad Cretam.* Solin. *cap.*16.& 11.
D.Auguſt. *de civit.Dei lib.*4. *cap.*10.
& Alexand. ab Alex. *Gen.dier. lib.*4.
*cap.*10. & *lib.*5. *cap.*24. Marius Are-
tius in *Chorograph. Siciliæ* paſſim,
Tiraq. *de jure primogen.* in *præfatio-
ne num.*70. & *ſequent.* Scoppa *colle-
ctan. lib. cap.* 3. Apud Caſſiodorum
in formula Præfecti annonæ hæc le-
guntur verba: Sic Ceres frumenta di- 7
" citur inveniſſe, Pan autem primus
" conſparſas fruges coxiſſe perhibetur;
" unde & nomine ejus, Panis eſt ap-
" pellatus. Ita ut illa prædicata eſt,
" quæ reperit, & iſte laudatus eſt, qui
" decenter edenda, humanis uſibus
" applicavit. Virg. *Georgic. lib.*1.

*Prima Ceres ferro mortales ver-
tere terram
Inſtituit, cum jam glandes at-
que arbuta ſacræ
Deficerent ſylvæ, & victum Do-
dona negaret.
Mox & frumentis labor addi-
tus, ut mala culmos*

Eſ-

Esset rubigo.

Et superius.

Liber & alma Ceres vestro si munere tellus
Chaoniam pingui glandem mutavit arista.

Et iterum.

Et Cererem clamore vocent in tecta, neque ante
Falcem maturis quisquam supponat aristis,
Quam Cereri torta redimitus tempora quercu
Det motus in compositos & carmina dicat.

Quod & repetit in *Culice*. Ovid. *Metam. lib.5.*

Prima dedit fruges, alimentaque mitia terris,
Prima Ceres unco glebam dimovit aratro,
Prima dedit leges. Cereris sunt omnia munus.

8 An autem & ipsa fuerit aratri inventrix, Servius ambigit in illud *primi Georg. Virgilii.*

------Uncique puer monstrator aratri.

Sunt & qui Osyrim ejus inventorem faciunt. Tibullus:

Primus aratra, manu solerti fecit Osyris
Et teneram ferro sollicitavit humum.

Aliqui vero id Buzygi Athenienfi, aliqui Triptolemo ascribunt. Ovid. 4. *Fast.* Plin. *nat. hist. lib.7. cap.56. Commentat. in dictum locum Virg.* Solin. & in *eum comment. cap.16.* Josephus autem *lib. antiquit. 4. cap.4.* Cayn authorem facit. Aedilium etiam erat 9 (ut eo revertamur) mensuras iniquas frangere, ponderaque examinare, *l. Item quaritur §. si quis mensuras ff. loca*. Persius *Satyra prima.*

Fregerit & heminas Areti aedilis in quas.

Juvenalis *satyra decima.*

Et de mensura jus dicere, vasa minora
Frangere pannosus vacuis aedilis.

Plaut. in *Ruden.*

Neptunus ita solet, quamvis fastidiosus aedilis est
Siqua improba sunt merces, jactat omnes.

SUMMARIUM

CAP. IX.

1 *Furtum conceptum &*
2 *Furtum concipere quid.*
3 *Perquisitio rerum furtivarum in suspectis domibus fit per publicas personas. Publicae personae testium vicem supplent.* Eodem.
4 *Domino invito nemo potest ingredi aliena.*
5 *Res furtiva inventa faciunt indicium ad torquendum eum, penes quem inveniuntur.*
6 *Mortuus alicubi repertus indicium facit ad torquendos eos qui ibi fuerint.*
7 *Furti perquirendi mos antiquus,* & num. 13.
Lictores unde dicti fuerint. Eod.
8 *Alguzerii, vel Speculatores quomodo appellati apud antiquos.*
9 *Lictores tenentur ferre signum sui officii.*
10 *Lictorum mos antiquus in praeeundis*

eundis magistratibus.

11 *Pœna in servos, liberos, & milites varia.*

12 *Porterii, qui vulgo dicuntur, genus lictorum sunt.*

13 *Furtum conceptum per lancem & licium quid sit.*

14 *Mulieres viros extraneos antiquitus aspicere prohibebantur.*

15 *Mulieres postulare non possunt ob pudicitiam.*

16 *Dominatores effæminatos Deus permittit ad pœnam populorum.*

17 *Magistratus in provincias absque fœminis proficisci debent.*

18 *Mulieres in publicum carcerem includi non debent, sed in monasterio servari.*

19 *Mulieres in causis criminalibus possunt esse in judicio per procuratorem, mares autem non.*

20 *Mulieres liquidant instrumenta in ecclesiis.*

21 *Mulieres non debent in publicis se præsentare conspectibus, nec per civitatem vagari.*

22 *Mulieres non debent audiri à Magistratibus.*

23 *Mulieres non coguntur ire ad petendam absolutionem à Sum. Pontifice ob periculum pudicitiæ.*

24 *Mulieribus non licet ferre corpora ad sepeliendum.*

25 *Mulieres in ecclesiis ab hominibus sejunctæ manere debent.*

26 *Mulieres in Chorum ingredi, ac Sacerdotibus ministrare prohibentur.*

27 *Mulieres cum organo in ecclesiis canere non possunt.*

28 *Actus distinguuntur ex voluntate.*

29 *Delicta voluntate separantur.*

30 *Consideratio in id tantum cadit, quod agi intenditur.*

31 *Lanx quid sit.*

32 *Bilances unde dicantur.*

33 *Justitia quare cum libra, sive bilancibus pingatur.*

34 *Licium quid sit.*

35 *L. XII. tab. de furto concepto per lancem & licium declaratur.*

36 *Furtum potest committi in ponderibus & in libra.*

37 *Delictum unum pluribus pœnis vindicari potest.*

38 *Furtum conceptum per lancem & licium à quo cognoscatur. Catapanes qui sint & unde dicantur.* Eodem.

39 *Furtum manifestum, & Fur manifestus qui dicatur.*

40 *Furti manifesti, & Furti concepti per lancem & licium pœna.*

41 *Professio natorum filiorum ubi fiebat, Romæ & à quo juvenia.*

42 *Professio natorum filiorum quomodo fiat hodie.*

34 *Professio ad quid conferat, & quotuplex sit.*

Numeratio focorum professio dicitur. Eodem.

MEnsurarum & ponderum recordatio, furtum, per lancem & licium conceptum, in mentem revocavit. Ejus meminere Aul.Gell.*attic. noct.lib.2.c.*18. & *lib.*16. *c.*10. DD.in *§.conceptum,Instit.de obligat. quæ ex delicto nasc.* Imo & *l.*12. *tab.* ita de eo cavebatur. FURTA PER LANCEM LICIUMQUE CONCEPTA SICUT MANIFESTA VINDICANTOR. Est autem furtum conceptum 1 (ut Justinianus *dict. §.conceptum* dicit)

cit) cum apud aliquem, testibus præ-
sentibus, furtiva res quæsita & in-
venta sit, idest furtum apud aliquem
2 inventum. Unde furtum concipere,
pro invenire usurpavit Paulus *lib.2.*
3 *Sent. tit. de furtis*. Hodie tamen te-
stes minime requiri Theophilus asse-
rit. Nec ab re, quando ejusmodi per-
quisitio per publicas fit personas, quæ
omnium testium vicem supplent,
l.omnium Cod. de test. Magna enim
Curia Vicariæ, domos & loca, furti
suspecta pervestigari facit, juxta *l.*
divus ff. de ser. fugit. l. requirendi,
ubi Bart.& Bald. & Additio, *Cod.eod.*
Jo: Milleus Bojus in *praxi criminali*,
ver. Persequendi, *fol.97. rubr.4.te-*
stis, & *ibi additio*, in *verb. tertio*,
4 quæ late distinguit. Etsi nemo, in-
vito domino aliena ingredi possit, *l.3.*
§.1. ff.de acqu. rer.dom. §.feræ, Inst.
5 *eodem*. Quod si res furtivæ invenian-
tur, & dominus loci, earum furem
indicare noluerit, vel si malæ fuerit
conditionis, torquendus erit, *l.civi-*
le, & *ibi glos.* in *ver.fuisse*, & *l.2.*
Cod.de furt. Bart. in *l.fin.num.5. ff.de*
quæst. Bartholom.de Capua in *Consti-*
tution. Pervenit, *rubrica*, *de furt.*
& *latroc.lib.3.* Paris de Put.in *tract.*
de syndicatu, in *ver. Tortura §. viso*
de inditiis, *fol.302.* Grammat. *cons.*
14. num.9. Hippol. de Marsil. *sing.*
392. Alc.in *tract. de præsumpt. reg.3.*
præsumpt.29. M.Ant.Blancus in *d.l.*
fin. ff. de quæst. num.416. Et sic limi-
6 tari potest *cons.* Dec.*37. num.9.* Et
mortuus in domo repertus indicium
facit ad torquendos eos, qui in ipsa
sunt, *l.1.§.si quis in villa ff. ad Sen.C.*
Syllan. vide *Constitution. regni*, *Si*
damna clandestina, *rubr.27. de ho-*
micid.clandest. & *ibi* Isern. & Afflict.
M.Ant. Blancus in *l. fin. ff. de quæst.*
num. 299. Quid autem sit furtum
conceptum per lancem, & licium,
Doctores longe lateque dissentiunt.
Dicunt enim quod perquisituri do- 7
mos furti suspectas, licio transver-
so cincti ingrediebantur, ex quo *li-*
ctores dicti erant. Qui & *Magistra-*
tuum viatores, vel *cursores* dicun-
tur; & aliis nominantur nominibus
per Cassan. coacervatis, quos hodie
Alguzerios & *Speculatores*, vulgus 8
appellat, & inter eos gradus præro-
gativa servatur. De quibus habetur
in *l.ego cum in villa*, & *l.manumissio*
ff. de manumiss. vind. l. divus, *ff. de*
bon.damnat. Aul.Gell.*att.noct.lib* 18.
cap.3. Bud. in *l.proconsules. ff de offic.*
proconsul. Cassan. in *consuetud. Bur-*
gund. de justices e droit, *rub.1. §.6.*
Car. Sigon. *de antiqu. jur. civ. Rom.*
lib. 2. cap. 15. Petrus Faber *Seme-*
strium lib.2. cap.24. prope finem, &
perpulchre Ang.Polit. *miscellan. lib.*
cap.98. Scoppa *collectan. lib. pag.15.*
Hieronymus Magius *miscell. lib. 4.*
cap. 16. Spiegell. & Pardul. Præte-
jus in *verb. lictores*. Etsi Ambr. in
eodem verbo ab his dissentiat & nos
congruentiori loco scripsimus. Hujus 9
generis homines tenentur ferre ba-
culum, aut quid tale, ut dignoscan-
tur, *l.stigmata, Cod.de fabricens. lib.*
10. l.pluraliter, C.de aquæduct. Anell.
de Clar. *sing.137.* Paris de Put. in
tract.de Syndic.ver.Nuntius fol.210.
Et moris erat ut ii, magistratus præ- 10
irent virgarum fasciculos cum secu-
ribus alligatis, portantes. Ac quo-
ties jussi erant, fasces illos solventes,
primo virgis cedebant, mox securi
sontes feriebant. Ex quo facile pu-
tant probari, ultimo supplicio dam-
natos, prius virgis flagellari solitos.
Servius in illud *vi. Æneid.*

Tum demum horrisono striden-
tes cardine, sacræ
Panduntur portæ------

diligenter ad hoc & ad alia ad idem
11 tendentia. Atqui pœnam in milites
fuisse fustes, & vites; in liberos fu-
stes, & virgas; in servos lora & flagel-
la; multa jura, multasque adducit
authoritates, temporum tamen di-
scrimine habito, Petrus Fab. *Semest.*
12 *lib.2. cap.6.* & *lib.1. cap.17.* Inter
hos & ii connumerandi veniunt, qui
Præfecto prætorio, Candidato prin-
cipis, sive Sacri Regii Consilii Præ-
sidi, aliisque summis Magistrati-
bus præeundo inserviunt, quos vul-
go, *Porterios* nuncupamus, de qui-
bus alibi commodius scripsimus.
13 Lictores igitur, qui rem furto sub-
tractam per alienas domos vestiga-
bant, lancem ante oculos ferebant
ne à mulieribus viderentur. Quod
si perquisitum furtum conciperent,
idest invenirent, furtum illud, con-
ceptum per lancem & licium ap-
pellari dicunt. Alii dixere, id
fuisse furtum conceptum per lan-
cem, & licium, quod perpetraba-
tur ab iis, qui furandi causa, se li-
ctores fingebant, cum revera non
essent: & ingressi alienas domos præ-
textu perquirendæ rei alicujus furti-
væ, ipsi in ipsis domibus furabantur:
& hos puniendos fuisse ac si in ma-
nifesto compræhensi fuissent furto,
Alexand. ab Alex. *gen. dier. lib. 6.*
cap.10. Alc. *parerg. jur. civil. lib.5.*
cap.8. Franc. Duar. in *tit. de furt.*
cap.2. Hotom. Ferr. & politiores cæ-
teri in *§.conceptum, Inst. de oblig. quæ*
ex delict. nasc. Franc. Baldu. in *d. l.*
xii. tab. quem ad verbum refert Ti-
raq. in *citato loco* Alexand. ab Alex.
Hos autem ridendos putarem nisi
Platonis authoritate suffulcirentur,
qui *lib. de legib.* 12. ait, facultatem ha-
buisse dominos rei furtivæ, alienas
ingredi domos ad perquirendam rem
suam, *ἢ γυμνοὺς ἢ χιτωνίσκον ἔχοντας*
ἀζώστους, idest vel nudos, vel tuniculam
habentes, discinctos. Ubi quod Plato
χιτωνίσκον dixit, & nos tuniculam vel
subuculam interpretati sumus, inter-
pretes legum XII. tab. *licium* verte-
re. Erat autem hujusmodi perqui-
rentibus, eundum vel nude vel sal-
tem cum subucula discincta, ne co-
lore pervestigandæ rei suæ, res do-
mini domus furarentur. Lanx autem
erat illis ferenda præ vultu tunc tan-
dem, cum pervestigata re furtiva in
omnibus domus partibus, nec in-
venta, in interiores domos ingredi
vellent, ubi mulieres morabantur.
Et id ne à mulieribus videretur; 14
quandoquidem nefas erat illis, alie-
nos cernere viros, quemadmodum
etiam jure civili aspici prohibentur;
naturalis enim pudor, non omnibus
perperam sese manifestare concedit,
l.1. optimam, C. de contr. & committ.
stipulat. l. si quis liberum, ff. de pro-
bat. Qua etiam ratione nec postulare 15
possunt, ut in Calphurnia, quæ
causam edicto dedit, statutum est: ne
contra pudicitiam sexui congruen-
tem, alienis causis se immisceant,
ne virilibus officiis fungantur mulie-
res, *l.1. §. secundo loco, ff. de postulan.*
l. fœminis, ff. de procurat. l.1. Cod. de
neg. gest. l. maritus, Cod. de procurat.
Gl. in *§. consequens, Instit. de suspect.*
tutor. Valer. Max. *lib.1. cap.3.* And.
Tiraqu. *de legib. conn. gl.1. num.83.*
Et in tantum est verum ut fœminæ 16
non admittantur in Republica ad
functionem virilium officiorum, ut
Deus ad populorum pœnam det effœ-
minatos

minatos dominatores, *Esai.3.* & Pax-
17 tei. in suo *Juris thesauro* refert. Et
Magistratus in suas provincias absque fœminis proficisci monentur,
18 *l.observare, ff.de offic. procons.* Cujus
etiam pudicitiæ ratione, in publicum carcerem conjici non possunt; sed ad ejus vicem, vel in monasterio quopiam Monialium, vel in circum-
19 specta recluduntur domo, *Aut.sed novo jure, Cod. de custod. reor.* In causis etiam criminalibus, per procuratorem in judiciis esse possunt, quod maribus haud est concessum, *l.1. §.1. ff. de publ. jud.* Glos. & Doct. in *§. consequens, Inst. de Jusp. tut.* Quin & de jure Regni plurimum ipsis in-
20 dulgetur. Siquidem in liquidandis, à muliere instrumentis (quod fieri debet curia sedente pro tribunali ac actore præsente) actus fit in aliqua Ecclesia prope Magnam Cur. Vic. & ut plurimum, in templo D. Tho-
21 mæ. Non enim debent se in publicis præsentare conspectibus, quemadmodum nec per civitatem vagari, *cap. mulieres, de jud.* in 6. Et in
22 *Constit. Mulieres* cavetur ne Magistratus aures præbeant mulieribus, nec domi, nec in foro; nisi tanta rerum, & personarum inopia laborent, ut ipsas, sui procuratri-
23 ces esse necesse sit. Imo & sacri Canones, satis hanc eandem pudicitiam faciunt, quando ad absolutionem, à Sum. Pontifice petendam, non compelluntur, ut mares, inspecto itinerum periculo, sed ipsis aliter providetur, *cap. proficisci, cap. de monialibus, & cap. quamvis, extra de sent. excomm.* Apostolus quoque præcipit velari in ecclesiis capita fœminarum propter Angelos, D.Hieronym.in *Homil.in Matthaum lib.3.*

Ob quam eandem honestatem ipsis 24
non licet corpora ferre ad sepeliendum, ne cogantur membra sua ad lasciviam incitantia denudare, secundum allegata per Jo:de Selva in *tract. de benefic. quæst. 5. nu.129.* Et Tri- 25
dentino Concilio jussum est, mulieres in ecclesiis, ab hominibus remotus, divinis interesse officiis, ne invicem videantur. Ad cujus observa- 26
tionem, Synodalibus Neap. Ecclesiæ constitutionibus decretum est, ne mulieres intra Chorum, seu Cancellos admittantur; neve Sacerdotibus à fœminis etiam Sanctimonialibus mi- 27
nistretur, & ne quicquam quamvis honestum & sanctum, cum organo vel sine, à quacunque muliercula cantari ullatenus permittatur. In annalibus etiam visitationum libris, aperte præcipitur Curatis omnibus, ut quam commode fieri possit, præsertim in concionibus audiendis, mulieres à maribus segregentur, quod passim, interpositis inter utrosque linteis aut simile quodpiam, observari videmus. Quarum sanctionum custodiæ optimo principi semper invigilandum esset. Utcunque sit doctissimos hos viros præteriit hujusmodi fures, falsi pœna plectendos fuisse, cum publicam fingerent personam, & sic pro alio se gererent, *l. eos, §.fin. ff. de pœn.* Aret. in *§. sed et si, Inst. de mili. test.* Dec. in *cap.* 28
tertio loco, nu.21. & seq. de probat. Duplici igitur pœna puniri jussum esset; licet actus distinguantur ex hominum voluntate, prout contractus, nuptiæ, judicia, testamenta, fideicommissa, & id genus alia docent: de quibus in *l. non omnis, ff. si cert. pet. l.nuptias, ff.de reg. jur. l.2. ff. de judic. l.3. ff. de reb. dub. l. voluntas*

29 *Cod. de fideicomm.* Unde & etiam delicta, voluntate & proposito separantur, *l. verum* & *l. qui injuria, ff. de furt.*
30 Sed tantum furandi animum habuit, ergo id quod præcipue agere intendit, considerari videtur, & per jura allegata, & per *l. si quis nec causam, ff. si cert. pet.* & late per Tiraqu. *de retract.* § 30. *glos.* 1. *n.* 4. *& ad omnia Glos. paris. de mat. feud.* §. 30. *n.* 151. & §. 8. *Glos.* 3. *num.* 30. in *tract. de usur. nu.* 184. *de divid. & individ. num.* 17. Dec. in *cap. præterea, de off. deleg.* Et ad textum in *l. qui saccum, ff. de furt.* solutio datur per Alber. in *d. l. verum,* & Ang. in *d. l. qui saccum*; quæ tamen non omnino tutæ sunt. Ego ab authoritate & opinione tantorum patrum, præsertim in re tam ambigua, recedendum minime censeo. Attamen si conjectari licet, rem breviter declarabo, & *l. xii. tab.* alio sensu veniet interpretanda. Quod commodius fecero, si quid lanx, quid-
31 ve sit licium, prius ostendero. Est igitur lanx vas rotundum, haud satis excavatum, mensæque deservit, *l. si quid, §. qui lancem, ff. de furt. l. rogasti, ff. si cert. pet. l. qui lancem, l. cum aurum, §. fin. ff. de aur. & argen. leg.* Ad cujus escarii vasis instar, lances in libra sunt duo vascula, quorum in altero, pondus; in altero res pon-
32 deranda imponitur. Unde hujusmodi libræ *bilances* etiam dicuntur, quod binas habeant lances. Hinc tritum adagium illud: *Æqua lance*, idest juste, æque, *l. non tantum, ff. de re jud. l. cum quis Cod. de nat. lib. l. maximum vitium Cod. de lib. præter. l. cum quæstio, circa fin. Cod. de leg. l. generaliter §. sint autem Cod. de jurejur. l.* 2. *Cod. de ponderat. & auri illator. lib.* 10. Ubi Lucas de Penna intelligit lancem pro hasta libræ, quæ amentum, seu ligamen in medio habet: & dicit æqua lance, quia æqualiter amento vibratur. Cic. in *v. de finibus*. Et ad hanc æquitatem no- 33
tandam, Justitiæ simulachrum bilances vibrans effingitur, *cap.* 1. *de re jud. in* 6. 24. *q.* 1. *can. non offeramus* 45. *distinct. can. omnis* 50. *distinct. can. ponderetur: in Auth. de non elig. sec. nub. mul. §. fin. coll.* 1. Pers. *sat.* 4.

Scis etenim justum gemina suspendere lance.

Licium vero, sunt fila, quibus 34
in texendis telis textores implicant stamina; unde & pro ipsis staminibus sumuntur: quæ à stando dici putantur, eo quod non moveantur, *l.* 1. *Cod. de vest. holober. & aur. l.* 11. Plin. *hist. nat. lib.* 8. *c.* 38. Est igitur licium stamina illa, sive funiculi, quibus bilances appenduntur. Qui ergo vendendo, aliquid fraudis, vel in lance, vel in licio commiserit, quo in ponderando citius justo descendat, dubio procul furtum committit. Quod si id furtum concipitur, idest 35
invenitur, furtum conceptum per lancem & licium dici puto: & hoc modo *l.* 12. *tab.* intelligendam opinor. Neque is sensus eo extraneus videri debet, ut titulo *de furtis* coaptari non possit. Quandoquidem illi suffragium præstat, *l. si quis §. si majora, eo titulo.* Ubi hæc leguntur verba: *Si majora quis tibi pondera commodavit cum emeres ad pondus, furti eum teneri venditori, Mela scribit: te quoque si scivisti; non enim ex voluntate venditoris accipis, cum erret in pondere.* Ex quibus est videre com- 36
mitti furtum in ponderibus, ergo & in lance, & in licio. Videtur id, in Cetariis, in Cupedinariis, & cæteris

teris ejusmodi venditoribus, qui ut plurimum vel nodo facto aut aliquo tali, in licio, quod lancem rerum ponderandarum sustinet; vel aliquo adjecto in ipsa lance, graviorem reddit altera, & sic justo carius vendit, & sic furtum per lancem & licium committit. Nec obstat quod ad *titulum de falsis* videri poterit pertinere, *l. 1. ff. de fals.* & Cassan. in *Conf. Burgun.* quandoquidem notum est, multis poenis posse unicum vendicari delictum, secundum diversa accidentia, *l. si quis forte*, *l. aut facta*
37 *§. 1. ff. de poen.* De hoc furto cognoscunt ipsi Magistri Rationales Siclae, non autem Decuriones, idest ii qui cor-
38 rupte vulgo *Catapanes* dicuntur, à graecis dictionibus *κατὰ πάντας*, eo quod sint super omnes, vel quod omnium vices praeseferant. Nisi mavis deducere à *κατὰ πάντων*, scilicet, quod pro universitate sint. Hi enim tantum poenam exigunt si pluris venditum fuerit, quam per ipsos statutum erat. Furtum igitur conceptum per lancem & licium, sicut manifestum furtum vindicatur, idest punitur.
39 Est autem furtum manifestum, quod vel deprehenditur dum fit, vel priusquam eo deferatur quo fur designaverat. Nec refert an à domino rei furtivae, an ab alio deprehendatur, *l. 2. & 3.* & *l. si quis in servitute, ff. de furt.*
40 Aul. Gell. *noct. att. lib. 11. cap. 18.* Et qui eo modo cum furto deprehenditur, *fur manifestus* appellatur. Hoc furtum, in quadruplum punitur, idest quadruplo plus dare condemnabitur fur. Idque poenae tantum persecutionem respicit; quandoquidem dominus rei poterit rem ipsam vel vindicare, vel condicere, *l. si pro fure, ff. de condict. furt. Inst. de oblig. quae ex deli. §. poena*, & *de act. §. ex maleficiis, §. dupli*, & *§. quadrupli, l. in furti actione, ff. de furtis*. Et sic etiam furtum per lancem & licium punitur. Huc nos divagari fecit Ædis monetae, tam hujus civitatis, quam Romanae, recordatio: quam Romae quidem in aede Saturni, hic vero in Castro D. Georgii ad forum fuisse dicebamus. At ubi haec expedivimus, eo- 41
dem revocamur. In eadem igitur Aede Saturni, sive apud Praefectos aerarii Saturni, natalium professio fiebat; idest parentes, filios sibi natos, in tertium, vel ut alii, in trigesimum diem imposito nomine profitebantur; hoc est publice apud acta, ultro denunciabant: quod vulgo, *insinuare*, appellari ait Budaeus. Ejus rei M. Antoninum Pium authorem facit Jul. Capitol. Ex quo, quoniam adjecto die, & Consulibus fiebat, facillime aetas ex professione probari poterat. Et eo sensu sunt intelligendae *l. fin. §. 1. l. etiam*, *l. de aetate* & universus titulus *ff. de probation.* & *l. 1. Cod. si min. se maj. dix.* Juven. *Satyr. 9.*

Tollis enim, & libris actorum spargere gaudes
Argumenta viri——

Servius in illud *Georg. 2.* id exponit.

——*aut populi tabularia vidit.*

Bud. *d. l. cum de aetate*, Alex. ab Alex. *Gen. dier. lib. 2. cap. 2.* & *ibi* Tiraq. Fran. Duar. in *d. l. 1. si min. se maj. dixer.* Ubi asserit hujusmodi profes- 42
sionem hodie fieri, cum pueri sacro baptismate abluuntur. Quo referri potest regia in hoc regno *Pragmatica*, quae est sub *tit. de parochis*; qua locorum Praesules hortantur, ut ab ecclesiarum ministris, quos *Parochianos*

nos appellant, librum de pueris ba-
34 ptizandis confici curent. Quod in præsenti servatur, & multum est Fisco proficuum ad delinquentium præcipue ætates convincendas, & ad immunitates Neapolitanorum fruendas. Est & aliud professionis genus, quod fit cum subditorum capita in censum referuntur, quæ vulgo, *Numeratio focorum* appellatur: de qua habetur in *sacro Evang. secundum Luc. cap.2. l.nec omissa*, & *l parentes Cod.de lib. con.* Præterea dicuntur profiteri merces, & is actus *professio* appellatur, cum apud publicanos eas insinuamus tributi exolvendi causa, quod vulgo, *revelare* dicimus; habetur de hac professione in *l fin.§.divus*, & *§.si quis professus, ff. de public. l.3. Cod.de vectigal.*

ADNOTATIONES

Ad *num.14. Jure civili aspici prohibentur.*

Ad reprimendam mulierum vesaniam, & lævitatem leges fere semper occurrere, in tantum ut vestium etiam valorem illis præscripserint: lege enim Oppia sancitum fuit ne superfluo uterentur ornatu Romanæ mulieres, neve plus uncia in auribus appenderent, neve pilentis veherentur: quod Pomp.Læt.refert in *lib.de legib.Rom.* Erat autem Pilentum vehiculi genus ita compactum & libratum ut considentes in pulvinis in aere suspensæ agitari viderentur: res sane turpis ac ab honestate romana absona; de quo Varro *de ling.lat.* Servius in illud *Virg.8. Æneid.*

------Castæ ducebant sacra per urbem,
Pilentis matres in mollibus-------

Coras. *miscellan. lib.3.cap.20.* Huc etiam respexerunt Romani in legib.XII. tab.cum nocturna sacrificia mulieribus inhibuerunt:quippe quod eo tempore magna daretur occasio peccandi; quod & nostræ religioni est receptum: prius enim in natalibus sanctorum noctu in templis vigilare solebant, postea honestatis causa sublatum: quod testatur Bapt.Mant. in *Febr.* his versibus:

Id quoque, nam scitu locus est dignissimus addam,
Quod nostri in templis atavi vigilare solebant
Excubiasque pati, solennia mane sequenti
Festa recepturi: morem nova sustulit ætas;
Nam quia nox sceleri solet esse occasio, & illud
Observant qui furta volunt committere tempus,
Jejunare diem visum est sapientius illam,
Quæ prait & clauso noctem dormire cubili.

Parthis autem mulierum pudicitia tantum erat prospecta, ut nedum uxores, verum & cuncubinas aliter exire permitterent quam opertis capitibus & velatis vehiculis, ad quæ nemini prope accedere licebat: Apud Sabæos vero eo restrictionis habebantur, ut extra domos & regias exire licitum non esset: si secus facerent, cuique de populo lapidibus illas obruere jus erat: quod refert Alexand.ab Alex. *gen.dier.lib.4. cap.23.* & *lib.5.cap.24.*

cu-

cujus etiam honestatis causa, omni sunt negotiatione interdictæ, etiam si lucri spe fieret, *l.pen. ff.de eden. l.fœmina ff de reg. jur.* imo quicquid lucri faciant licet honesta via, in ipsis, turpis dicitur quæstus, & quicquid habent, à viris habere censentur, *l.Quintus. ff.de donat. int.vir.& uxor*. Unde lanificio tantum sese addicere debent, aliisque mulieribus muniis, ut per Coras. *miscell. lib.3, cap.5.* quod in Regno Chinæ omnino observari ait, Jo: Boterus *lib.4. cap.de pauper. de rat.stat.* Sed & Jo: Gonzales exactissimam curam adhiberi ait educationi mulierum in dicto Regno, cujus cujus sint qualitatis dignitatisve, quo muliebrem semper honestatem servent. Quare autem major in fœmina quam in viro requiratur castitas, docet Goffr.in *summa, de bigam. num.3.* Quam ob causam Sanctiss. Pontifex ad preces Deo effundendas statis quibusdam diebus, quas idcirco *Stationes* nominant, alias ecclesias statuit mulieribus, alias hominibus: cujus exemplo, quod pro jussu haberi debet, cœnobitarum plerique in suis ecclesiis, mulieribus, quo ab hominibus sint secretæ propria constituerunt loca; quinimo ob solam mulierum licentiam Imperatores populo invisos fuisse legimus: quod de Heliogabalo, qui matrem in Senatum introduxit, refert Lamprid. in ejus *vita*; contra vero ob repressam illarum audaciam populi gratiam ferventiorem in se fecisse alios novimus, ut de Tiberio item cum matre narrat Xiphil.ex *Dione*: & militum corruptio mulierum sunt commercia, ut habes ex Jo:Botero *lib.9.* in *rubr.de disciplina*. Ne tamen hæc in sexus adeo digni indecorum dicta videantur, illud hic recensere ab re non est, quod mulierum merita, ex factis memorandis omnino obnoxiam habent omnium virorum salutationem atque reverentiam, qua de re vide late Cass. in *cat. 2. par. consid.37.* quod cum Gulielmo de Benedict. in *cap.Rainutius, verbo in eo, de testam.* latius dicemus *infra* in interpretatione sanctionis vestium, & latissime Tiraq. *de ll. connubialib. in 11. lege.*

SUMMARIUM

CAP. X.

Thea-

Theatra quare ovali forma fiant. Eodem.

Pollux ex ovo natus. Eodem.

13 *Templum Castoris & Pollucis in DD. Petri & Pauli commutatum.*

14 *Balivæ Tribunal in Templo D. Pauli olim exercebatur, unde adhuc Curia D. Pauli dicitur.*

15 *Nomen retinetur etiam facta translatione exercitii.*

16 *Balivi insulse dicuntur bajuli.*

17 *Bajulus unde deducatur, & quis proprie sit.*

18 *Bastasi nomen unde derivet.*

19 *Balivus vox gallica est, & quid significet.*

20 *Balivi apud Gallos de civilibus & criminalibus causis agunt.*

21 *Balivæ judices, equites Neapolitani esse debent.*

22 *Balivi sunt sub ordine Magistrorum Rationalium Siclæ.*

Ex Balivorum decretis, ad Magistros Rationales Siclæ appellatur. Ibid.

23 *Magna Curia Vicariæ quare non in medio Civit. posita, disquiritur.*

24 *Carcer debet esse remotus à privatis domibus.*

25 Prope mœnia *inconsulto* Principe *fabricari non licet, ad evitanda incendia.*

26 *Circa portas & muros Civitatis disponi debet publica familia ad custodiam.*

27 *Aer ne contaminetur, provideri debet.*

28 *Damnati ad ultimum supplicium deducendi sunt unde ab omnibus videri possint.*

29 *Pœna datur ad exemplum aliorum.*

30 *Damnatus quare punitur in loco delicti.*

Damnatorum corpora puniuntur ubi aspici possint, quo cæteri terreantur aspectu. Ibidem.

Theatra sive Sedilia universam repræsentant Civitatem. Ibidem.

31 *Civitas frequens civibus undequaque esse debet.*

32 *Palatium proregale quare ædificatum prope mare & arcem.*

33 *Princeps tenetur itinera tuta reddere.*

34 *Forum litigantibus commodum esse debet.*

35 *Petrus Toletus Neap. prorex Tribunalia univit.*

36 *Mag. Cur. Vicariæ olim erat arx.*

37 *Petrus Toletus Magistratus una habitaturos congregare intendebat.*

38 *Civitas ne deformetur, præses curare debet.*

39 *Publica utilitas, privatæ præferenda est.*

40 *Petrus Toletus eques Sedilis Montanea fuit, & ejus familia adhuc est.*

41 *Incommoditas multa facit licita, quæ alias non licerent.*

42 *Columna marmorea ubi fit actus cessionis bonorum, ante Mag. Cur. sita est.*

Mos cedendi bonis. Ibid.

43 *Romæ locus ad decoctores constitutus.*

44 *Beneficium cessionis bonorum, quare indultum fuit.*

45 *Mos cedendi bonis apud antiquos Romanos.*

Catamidiare quid sit. Ibidem.

46 *Cessio bonorum olim detectis posterioribus pudendis fiebat Neap.*

47 De-

47 *Debitores non solvendo, addicebantur servituti creditoris, aut si plures essent creditores, illis dilacerandus dabatur,* ex l. 12. tab.

48 *Creditor tenetur erogare impensas debitori pauperi in vinculis detento:*

49 *Qui bonis cedunt pileum signatum ferre debent.*

Latrunculi furti damnati, igni- to ferro signantur, ibidem.

50 *Famosæ personæ signandæ sunt ad publicam utilitatem.*

1 IN eadem regione Decuriæ montanæ, sive Sedilis Montaneæ ut vocant, templum à Tiberio Tarso, Augusti liberto, Castori, & Polluci constructum fuit. Cujus majestatis reliquias adhuc servant ingentes columnæ marmoreæ, græcam inscriptionem, constructoris indicem, sustinentes, quæ sic se habet: ΤΙΒΕΡΙΟΣ ΙΟΥΛΙΟΣ ΤΑΡΣΟΣ ΔΙΟΣΚΟΥΡΟΙΣ ΚΑΙ ΤΗΙ ΠΟΛΕΙ ΝΑΟΝ ΚΑΙ ΤΑ ΕΝ ΤΩΙ ΝΑΩΙ ΠΕΛΑΓΩΝ ΣΕΒΑΣΤΟΥ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΚΑΙ ΕΠΙΤΡΟΠΟΣ ΣΥΝΤΕΛΕΣΑΣ ΕΚ ΤΩΝ ΙΔΙΩΝ ΚΑΘΙΕΡΩΣΕΝ. Et communiter huc usque hoc modo interpretatur: TIBERIUS JULIUS TARSUS JOVIS FILIIS, ET CIVITATI TEMPLUM, ET QUÆ SUNT IN TEMPLO PELAGORUM AUGUSTI LIBERTUS, ET PROCURATOR, EX PROPRIIS CONDIDIT, ET CONSECRAVIT. Faciunt itaque per hujusmodi interpretationem, hunc Tiberium Tarsum, pelagorum Augusti, idest Marium Augusti procuratorem; ac si ei assimilaveris, qui hodie *magnus maris Admiratus* dicitur. Sunt tamen qui perperam eo modo intelligi contendant, & dictionem ΠΕΛΑΓΩΝ, non esse genitivum à nomine πέλαγος, idest mare; sed nominativum deductum à Πελαγωνία, ut sit Pelagon, incola Pelagoniæ, vel ex Pelagonia oriun-

2 dus. Est autem Pelagonia Stephano in *lib. de urb.* regio Siciliæ, cujus gentiles Pelagonæos, *incolas Pelagones* appellari dicit. Eam igitur dictionem, patriam Tiberii Tarsi notare ajunt, non mare; idque ratione suffulciunt. Ajunt enim sermonis structuram haud recte se haberi si Marium interpretabitur ΠΕΛΑΓΩΝ; sed hoc potius modo struendum fuisse: *Tib. Tarsus* &c. *Aug. Libertus & pelagorum procurator.* Vel saltem sic: *Pelagorum Aug. procurator*, non *pelagorum Augusti libertus & procurator*. Id negotium fecit usus non affigendi accentus in scripturis, majoribus notatis elementis: quan- 3
doquidem si minoribus esset inscriptum, utique ex ipso accentu dignosceretur an mare, an populum notaret. Nam si, Marium, Πελαγῶν circumflexe; si populum, Πελάγων penacute scriberetur. Nos quid certi statuamus in re tam ambigua, haud sane affirmare audemus. Inde tamē ad credendum inducimur, pro *marium*, interpretandum esse, quod *Dioscuris*; 4
idest: Castori & Polluci fuit templum consecratum. Sane quidem Castor & Pollux mari præesse creduntur. Unde Homerus in altero *ad Dioscuros hymno* τ῀ νηῶν σωτῆρας, idest *navium servatores* vel *salvatores* ipsos appellat. Licet Orphæus, simpliciter *servatores* nominet. Vero igitur est simile, maris Præfectum iis numinibus fanum erexisse, quia navigatio-

nes, tutas reddere posse credebat. Et-
si hæc eadem conjectura, pro altera
opinione adhuc facere posset. Cum
enim idem sit Pelagon, ac Siculus;
cumque Sicilia sit insula, unde ab
ipsa egredientibus necessario sit per
mare iter faciendum: credi potest,
Procuratorem Augusti subinde ivisse
ac rediisse, & inter navigandum Ca-
storem & Pollucem invocasse, sospi-
temque tandem, vota, constructo tem-
plo, exolvisse. Idque innuere vi-
dentur hæc inscriptionis verba, καὶ
τὰ ἐν τῷ ναῷ, idest: & quæ in templo
sunt; puta, donaria votiva. Fue-
runt autem Castor & Pollux, Jovis
ex Leda, filii, ad Taygetum, La-
coniæ montem geniti: ut Hom. in
5 *præcitato carmine* dicit. De quibus
in hæc verba scripsit Phavorinus:
Διόσκουροι ἐν τῇ Λακωνικῇ τραφέντες
ἐπιφάνειαν ἔσχον. Φιλαδελφίᾳ δὲ ὑπε-
ρήνεγκαν πάντας. Οὔτε γὰρ περὶ ἀρχῆς
οὔτε περὶ ἄλλου τινὸς ἤρισαν. Μνήμην δὲ
αὐτῶν Ζεὺς θέσθαι βουλόμενος τῆς κοινό-
τητος Διδύμους ὀνομάσας, εἰς τὸ αὐτὸ
ἀμφοτέρους ἀνέθετο ἐν τοῖς ἄστροις; idest:
6 *Castor & Pollux in Laconia nutriti,
claruerunt, fraternaque benevolen-
tia, omnes excessere. Neque enim
de primatu, neque alio quopiam con-
tenderunt. Unde volens Juppiter,
eorum societatis memoriam agere,
ambos in astris simul posuit, ac Ge-
minos appellavit*. Et paulo inferius:
Διόσκουροι ἀστέρες οἱ τοῖς ναυτιλλομένοις
φαινόμενοι; idest: *Castor & Pollux, stellæ
quæ navigantibus apparent*. Hoc af-
firmat & Lucianus in *Navigio*. Eo-
rum forma describitur ab Æliano, ut
refert Suidas, hoc modo: Καὶ μέν
τοι καὶ Διοσκούρων ἦν ἀγάλματα δύο.
νεανίαι μεγάλοι γυμνοὶ τὰς παρειὰς
ἑκάτεροι. ὅμοιοι τὸ εἶδος καὶ χλαμύδας
ἔχοντες ἐπὶ τῶν ὤμων ἐφημμένην ἑκατέ-
ρων καὶ ξίφη ἔφερον τῶν χλαμύδων ἠρ-
τημένας καὶ λογχὰς εἶχον παρεστώσας
ἐν αἷς ἠρείδοντο ὁ μὲν κατὰ δεξιὰν ὁ δὲ
κατὰ λαιάν, idest: *Atque etiam erant* 7
*Castoris, & Pollucis statuæ duæ:
adolescentes prægrandes, imberbes
ambo, forma similes, chlamydes
super humeros hinc inde alligati: en-
sesque ferebant ex chlamydibus pen-
dentes, hastis paratis, quibus inni-
tebantur: unus quidem ad dextram;
alter autem ad lævam*. Catullus &
Festus, pileatos etiam faciunt. Plu-
tarchus in eo quod de *Fraterna bene-
volentia* inscripsit, *opusculo*, testa-
tur solitos fuisse Spartiatas dedicare
Castori & Polluci, simulachra duo- 8
bus lignis parallelis compacta, duo-
bus aliis itidem parallelis ex trans-
verso positis, ita ut invicem inter-
secarentur, ad significandum eo-
rum, indivisibilē amorē, hoc mo-
do: ‡ Hi & equestri cursui, & pugil- 9
latui præfuisse credebantur. Un-
de Hom. *insessores equorum* ipsos ap-
pellat. Alii vero alterum equo, al-
terum pugnis excelluisse credidere;
quod & Horatius asserit in *primo
carm. lib.* cum ait:

*Dicam & Alcidem, puerosque
Ledæ
Hunc equis, illum superare pu-
gnis
Nobilem; quorum simul alba
nautis
Stella refulsit*.

Sunt & qui Pyrrhicham ab his ipsis in-
adinventam ferant, ut ait Scaliger
poet. *lib.* 1. cap. 17. Est autem Pyrrhy-
cha, ars gesticulandi armate, quæ
à Fl. Veg. *lib. de re milit.* 1. *cap.* 13.
Armatura, & vulgo *Scrimia* dicitur.
Unde *Pyrricharii*, qui armate saltant

& ge-

& gesticulantur, vulgo *Scrimitores*, de quibus in *l. aut damnum ff. de pœn.*
11 Bud. in *dictam l.* & in *l. athletas ff. de iis qui not. inf.* Et dicta est *Pyrrhicha*, à *Pyrrhicho*, ejus artis egregio judice, ut ait Julius Pollux *lib. 4. onomast.* licet Plin. *lib. 7. cap. 56.* à *Pyrrho* dici malit, à quo adinventam ait in Creta ad exercendos milites. Plato in *7. de legib.* eam valde commendat,
12 & graphice describit. Ex his inferunt Theatra locaque ejusmodi lusibus destinata, ipsis esse dicata. Imo & amphitheatra, ideo ovali forma facta fuisse, quod his diis pugilibus dicata essent: quorum Pollux ex ovo natus fertur. Vide Greg. Gyral. *de Deis Gent. Syntag. 5.* At de his hactenus.
13 Templum id de quo loquimur, Divis Petro & Paulo postea sacrum sanctiore cultu ampliatum, & instauratum fuit, ac ministerio venerabilissimorum Patrum Paulinorum assignatum.
14 Ibi Tribunal Balivæ à suo principio, quod antiquissimum fuit, exercebatur, quod mutuato sibi à templo nomine, *Tribunal D. Pauli* dicebatur. Et licet postea in palatium Magnæ Curiæ Vicariæ translatum fuerit, nomen tamen retinuit prout adhuc retinet, & *Curia Sancti Pauli* dicitur.
15 Quod quidem jus retinendi nominis, à jure tribuitur, prout jubetur in *cap. Ecclesia Sancta Mariæ, il pr. ut lite pendente: cap. quia monasterium extra de religios. domib. cap. & temporis 16. quæst. 1. cap. 3. & ibi gl. extr. de jur. patron.* Gl. in *cap. privilegium de reg. jur. in 6.* & facit text. in *l. sicut municipium §. decuriones ff. quod cujusque univer. l. eadem ff. de contr. empt.* Innoc. in *cap. cum ex injuncto, de nov. op. nunt.* Afflict. in *dec. 392. num. 5.* Id tamen in primis annotatim, ut ejus nominis sciatur origo, juxta text. in *l. 1. ff. de just. & jur. l. 1. ff. de orig. jur.* Balivos, satis inscie dici *Bajulos* tam in *pragmaticis* 16
& litibus, quam à frequentissimo pragmaticorum vulgo. *Bajulus* enim 17
à *bajulando* deducitur. *Bajulare* autem est suo corpore ferre, *l. ferri ff. de verb. sign.* Est igitur Bajulus qui aliquid super humeros bajulat, quem græci Βαστάζοντα dicunt, unde vulgo apud nos *Bastasi* nomen derivatum est. Et *Bastagarii* qui ne- 18
cessaria militibus portant, Alciatus *Cod. de metall. lib. 12.* Licet Gell. *att. noct. lib. 5. cap. 3.* eos tantum appellari *Bajulos* proprie dicit, qui pacta mercede aliquid bajulant, cujusmodi sunt, quos dixi, vulgo dici *Bastasos*. Itaque *Balivi*, 19
non *Bajuli* sunt dicendi. Est autem Balivus vox gallica (ipsi *Baillif* proferunt) & idem sonat ac Præpositus, Gl. in *cap. 1. §. potestas de pœn.* in *Clement. vulgare provincialium, cap. dilecto de sent. excomm. in 6.* Et Pardul. Pract. Balivos apud Gallos, de utrisque caussis capitalibus, scilicet, & ci- 20
vilibus cognoscere dicit. Albericus autem ait, hoc nomine significari Justitiarios, locorum Rectores, Judicesque temporales & seculares, quod rite probatur in *cap. quoniam de immun. eccl. in 6.* Simile est autem veri, fuisse id nomen huic tribunali à Gallis inditum, cum hoc potiebantur regno, mansisseque postea, Gallorum sopito dominio. In quo quidem 21
tribunali jus dicunt quinque Equites Neapolitani, ex singulis, scilicet, Sessionibus singuli. Quod cautum est in *pragmatica sanctione, de officio Bajulorum*. Pro cujus observantia, regiæ leguntur jussiones in *const. Bajulos*

julos omnes, & in *Ritib. Magnæ Curiæ Vicariæ*. Quid vero cognoscant Balivi, habetur in jam *citatis jurib.* & in *tit. de animalib. inventis in*
22 *damno*. Sunt tamen ipsi sub ordine Magistrorum Siclæ Rationalium; ex Balivorum enim decretis, ad istos fit provocatio. Huc usuvenit quod altero, ab hoc, capite dixisse deberem, cum alias Tribunalium unionem at-
23 tigi; quare, scilicet, maximum Tribunal hoc, quo hæc Civitas illustrissima redditur, in urbis angulum, & quasi extra mœnia rejectum sit; & non potius in urbe media, constructum, ubi construi debuisse videtur? Licet enim id inconsulte factum, primo intuitu videri poterit; subtilius tamen consideranti, consultissime ap-
24 parebit. Etenim omni jure constituendum fuit ubi erectum est, ut undequaque esset à privatorum habitationibus multis passibus semotum; ne qui in carcere detinentur, aliqua subterranea excogitarent machinamenta ad aufugiendum per privatas
25 domos. Quod si prope mœnia, absque jussu Principis, domum habere privato homini non licet, ad evitanda incendia & insidias, *l. fin ff. ne quid in loco sacro, l. sacra §. fin. ff. de rer. divis. §. sacræ, Inst. eod.* & utrobique DD. *l. ædificia Cod. de operib. publ.* & extat de hac re *pragmatica sanctio*; unde ad eorum custodiam fiebant nocturnæ excubiæ, *l. 1. ff. de off. præfecti vigil.* multo minus & prope publicum carcerem, ubi majus imminet periculum. Eoque magis, quod ibi servantur scripturæ, ut alias diximus,
26 patrimonii Regis indices. Et cum circa portas & muros Civitatis disposita sit, ad custodiendum, publica familia, juxta antiquum Romanorum usum, *d. l. 1. ff. de off. præf. vigil.* optime statutum fuit ad publicam portam, quo si opus foret, familia ad auxilium evocari posset. Et ne ca- 27
liginosus ac squallidus, & pene concretus carceris aer, ob detentorum multitudinem, vicinas infestaret partes, unde postea per contactum, universa contaminaretur Civitas: quod advertendum erat, cum publicæ salutis, & securitatis intersit, *l. de pupillo. §. si quis rivos ff. de novi oper. nunciat.* & Ripa in *tract. de peste, per totum*. Hinc est quod ejusmodi tribunalia, extra urbes posita leguntur, ut Areopagus Athenis. Et 28
cum inde deducantur damnati ad ultimum supplicium, ibi fuit construendum, unde commode per universam urbem absque itineris repetitione, iri posset, prout in præsenti fit, ut ab omnibus videantur. Sa- 29
ne enim pœna, dum uni infligitur aliis est exemplo, *l. si quis forte §. si quos, l. aut facta, in fin. l. si pœna l. si quis aliquid §. qui abortionis, ff. de pœn.* Ob quod etiam constitutum 30
est, ut capite damnatus ibi mulctetur, dum commode fieri poterit, ubi facinus perpetravit: ejusque corpus aut integrum, aut in frustra discerptum, ibidem affigatur, aut saltem ubi ab aliis delinqui solitum est; aut ad extremum, ubi publice videri poterit, quo cæteri deterreantur aspectu, *l. capitalium, §. famosos, eod. tit.* Et ut commode per omnia Theatra, sive Sedilia, damnatus ducatur (quod solemniter custoditur in famosioribus delinquentibus) cum ejusmodi Theatra, universam repræsentent civitatem, ab opportuniori parte, quam inde extrahi non posset. Ex hoc etiam factum arbitramur, 31
ut

ut ea urbis pars frequentior redderetur civibus; quemadmodum & in altero Civitatis angulo, quaſi huic oppoſito, ædificatum eſt proregale
32 Palatium. Etſi idcirco id factum videri poterit, ut Caſtris, & mari, ad tutiorem ſecuritatem propius eſſet. Quod innuere poteſt parvum ſpatium, quod inter Palatium ipſum, & Caſtrum novum intercedit; unde per ſublicium, ac ſubductilem transmeatur pontem, ut cum opus exegerit, hinc inde ſuffugium habea-
33 tur. Et ut itinera tuta redderentur, quod præcipue Principi curæ eſſe debet, *l.1.§.ſumma, ff.de his quæ eſſud.* Afflict.in *Conſt. Pacis cultum*, *nu.*85. ratio, quia viæ publicæ ſunt de demanio, *cap.*1. & ibi Bald. *tit. quæ ſint regalia.* Inſuper ad commoditatem nedum civium, verum & omnium, in civitatem, litium cauſa confluentium, Conſilia omnia in unum redigi neceſſe erat. Quando- 34
quidem Forum litigantibus commodum eſſe debet, *l.ſi locus*, *ff. de judic.l.item facile, l.ſi cum dies §.ſi arbiter*, *ff. de arbitr.* Luc. de Penn. in *l.1. Cod. ne ruſti. ad ull. obſeq.devoc. lib.*11. Quod & in inſcriptione, ad 35
fores magni illius Fori præfixa, teſtatum videtur; eamque huc transcribere libuit.

CAROLO V. CÆS. AUG. INVICT. IMPERANTE.
PETRUS TOLETUS MARCHIO VILLAE FRANCAE
HUJUS REGNI PROREX, JURIS VINDEX SANCTISS.
POST FUGATOS TURCAS, ARCEM IN CURIAM
REDACTAM, JUSTITIAE DEDICAVIT
CONSILIAQ. OMNIA HOC IN LOCO CUM
MAGNO TOTIUS REGNI COMMODO, CONSTITUIT.
AN. A PARTU VIRG. M. D. XXXX.

36 Ex qua quidem Inſcriptione notatur etiam, Magnam hanc Curiam fuiſſe antea Arcem. Quæ quidem commoditas, etiam reſpectu loci conſideranda venit. Siquidem quamvis Epiſcopo, in toto ſuæ diœceſis territorio tribunal erigere licet, *cap. cum Epiſcopus de off.leg.in* 6. hoc tamen ultra dietam egredi non debet, ſecundum Anchar. in *cap. nonnulli de reſcr.* & in *cap. ſane de foro comp.* Abb. in *cap. novit*, *in princ. de offic. leg.* & refert Felinus in *cap.fin. num.*2. *de judic.* Cujus etiam commoditatis publicæ gratia, deſtinaverat [illegible] prudentiſſimus, ac nun-
37 quam ſatis laudatus Prorex, omnes etiam Magiſtratus, ibidem una habitaturos congregare, quo facilius conſuli potuiſſent; quemadmodum à Romanis jam olim P. Scipioni Naſicæ in via ſacra, eandem ob cauſam data fuit domus; ut refert Pomponius in *l.2. §.& quidem ex omnibus ff. de orig.jur.* & facit textus in *l.prætoria Cod. de ædific.privat.* ac feciſſet utique ni fuiſſet morte præventus. Cumque Præſidis ſit magnificentiam, 38
in civitatem introducendam, ac deformitatem expellendam curare, *l.præſes* 7. *ff. de off. præſ.* huic etiam parti, prout id cæteris omnibus ſtudioſe vacavit. Et licet ea translatio haud facile concedenda fuiſſet, magni enim fa-

faciunt provinciales servari sibi con-
suetudinem & prærogativas, *l. obser-
vare*, *§. ingressurum*, *ff. de off. proc.*
l. si in aliquam eod. tit. & salvo ma-
jorum more etiam difficillima, *l. pen.*
ff. de just. & jure; publicam tamen
utilitatem privatæ præferendam me-
rito arbitratus est. Qui ejusdem Se-
dilis Montaneæ eques erat, & ejus
proles illius honoribus & muneribus
39 in præsentiarum gaudet, *cap. scias 7.*
quæst. 1. l. 1. Cod. de caduc. toll. §. co-
40 *gitatio*, *Auth. ut judic. sine quoquo*
suffrag. l. observandum ff. de off. præsid.
l. nam & salutem ff. de off. præfec. vi-
41 *gil. §. ob quam Auth. de testib.* Propter
incommoditatem enim in his multa
fiunt, quæ alias non licerent 16.
quæst. 7. cap. si quis vult; & quæ alia
Glossa commemorat in *cap. & tempo-*
ris 16. quæst. 1. Pro foribus magni
hujus Tribunalis sita est marmorea
basis instar antiquæ aræ; supra quam,
itidem marmorea locata est columna
quincubitalis. Hanc basim ascen- 42
dunt, & columnæ detecto capite in-
hærent, qui ære alieno gravati, ac
non solvendo effecti, bonis publice
cedunt. Ibi integra morantur hora,
cum prius præco præmissa tuba, con-
cepta conclamaverit verba, quæ ha-
bentur in *pragmat. sanctione de cess.*
bonor. Ejus rei idem vigilantissimus
Prorex author fuit ut ne penitus quis
liberaretur impune, sed ubi æris de-
bito solvitur, dedecoris nexu deti-
neatur. Quod literæ ibi incisæ & hic
annotatæ, manifestum faciunt: & li-
cet minus diligenter fuerint sculptæ
transcribendas tamen ut jacent, pu-
tavimus.

DON PETRUS DE THOLETO
MARCHIO VILLÆ FRANCHÆ
CES. ET CA. M. IN PRESENTI
REGNO VICEREX LOCUM
TENENS GENERALIS CAPI
TANIUS PRINCEPS JUSTSSI
MUS EXCELLENTE MILITE
U.J.D. FERDINANDO FIGUE
ROA PATRICIO HISPANO
REGENTE MAGNIAM CURIAM
VICARIE CURANTE AD ILLO
RUM MOREM ABOLENDUM
QUI CLAM NEMINE SPECTAN
TE BONIS CEDEBANT HUNC
LOCUM ERIGENDUM MAN
DAVIT UT QUI EO POSTHAC
BENEFITIO UTI VOLENT
SEPIUS HIO ITERATO
SPECTACULO ID COMMODUM
MAGNO CUM OPPROBRIO
COMPENSENT
AN. DNI. M. DLIII.

Fuit

43 Fuit & Romæ jam pridem decoctoribus constitutus certus locus in spectaculis, quo omnibus innotescerent, ut Cic. in 2. *Philip.* dicit. Hoc autem miserabile benefi-
44 cium adinventum fuit, ne debitores in carcere marcescerent, Glos. in *tit. de cess. bon.* Bald. in *l. societatem ff. pro socio*, neve locus daretur Ignominiæ & dedecori. Olim enim ex constitutione Adriani, ut refert Spartianus, qui bonis cedebant, ca-
45 tamidiabantur in amphitheatro, idest illudebantur, ut exponit Varinus in *Lexi.* & Bud. in *l. si hominem §. quoties ff. depositi*. Eam irrisionem detectis posterioribus pudendis factam arbitror, quemadmodum in hac civitate aliquando observatum ferunt.
46 Neve debitores creditoris fierent servi; aut ubi plures essent creditores, ne illis dilacerandi darentur, quod lege XII. tab. constitutum erat, teste Gell. *lib. noct. attic.* 20. *c.* 1. & Liv. *lib.* 8. Ad vitandas etiam impensas, quas creditor pauperi debitori in vin- 47
culis detento, erogare tenetur, Glos. & DD. in *c. Odoardus de solut.* Bart. in *l. sanctum ff. de rer. divi.* & in *tract.* 48
de carceribus, in fin. Felin. in *c.* 1. *de libelli oblat.* Ang. in §. *fin. Instit. de action.* in §. *sed & si quis eod. tit.* & facit textus in *l. fin. C. de errogat. milit. lib.* 12. & *l. sed si hæreditas, ff. ad exhibendum*, & alia adducta per Stephanum de Auferio in *repet. clem.* 1. *de off. ordin. nu.* 25. F. Duar. in *tit. de cess. bonorum*. Quemadmodum & patronus Inops alitur ex bonis Ecclesiæ, *can. contra sacrorum* 16. *q.* 7. Bart. in *l. si quis à liberis ff. de liber. agnosc.* Felin. in *c. cum omnes, extra de constit.* Et in capitalibus causis à fisco nutriuntur: ac medicorum ope & medicinis, aliisque infirmo necessariis rebus, illis providetur. Cujus rei causa, In salubriori carceris latere, locus valetudinariis paratus est, cum subjectæ inscriptionis indice.

PHILIPPO REGNANTE
DON JOANNES ZUNICA NEAPOLIS PROREX,
UT AFFECTÆ MORBO CUSTODIÆ NON
COMMODIORI MODO, SED AMOENIORI
ETIAM LOCO CURENTUR, VALETUDINARIUM
QUOD MULTI ANTE PROREGES DESTINARANT,
FELICITER EXTRUXIT: QUO TEMPORE
FILIPPUS REX CATHOLI. ET IDEM
DNS. NOSTER DEVICTOS BELLO
LUSITANOS IN SUAM DITIONEM
REDEGIT
M. D. L. XXX.

Id tamen postea ad Valetudinarium Sanctæ Mariæ Populi, quod vulgo *Hospitale incurabilium* dicitur, ad tutiorem infirmorum curam
49 translatum est. Eos autem qui bonis cedunt viridi signatos cruce pileos gestare Dux Ossun. Neap. Prorex *pragmatica sanctione*, stata pœna, jussit; quemadmodum & ignito ferro illos etiam in humero signari præcepit,

pit, qui furto quid subtraxisse depre-
30 henduntur. Ad publicæ enim utilitatis indemnitatem, ac ad communem notitiam signandi sunt habitus famosarum personarum, *l. mimæ*, *cum concordantibus Cod. de episcop. aud.* ex habitu enim talis esse præsumitur, *l. item apud Labeonem, §. si quis virgines, ff. de injur.* Et per signa quis magis dignoscitur, *cap. si judex laicus de sent. excom. in 6. l. stigmata Cod. de fabricens. lib. 10.* Det. in *cap. causam matrimonii num. 5. de probat.*

ADNOTATIONES

Ad *num. 5. Fuerunt autem Castor & Pollux, &c.*

Hi, *Tyndaridæ* dicti sunt, sicut & Helena eorum soror, Tyndaris, à patre Tyndaro Oebaliæ rege, licet Jovis filii crederentur. Causam vero qua Romæ ipsis templum erectum fuit, Dionys. *lib. 6. antiq.* ait, fuisse quia cum Romani pugnarent adversus Latinos, Castor & Pollux ipsis apparuerunt, opemque tulerunt: fugatisque Latinis, victoriam tribuerunt. Eorum formam, longe prius quam Ælianus, & Suidas, ad vivum describit Dares Phrygius *de bello Trojano* his verbis: ut Cornel. Nepos transtulit: *Fuere alter alteri similis, capillo flavo, oculis magnis, facie pura, bene figurati, corpore deducto.* Castoris mortis varia assignatur causa. Pindarus in 10. *Nem.* in bello periisse tradit. Scholiastes *Homil. in 3. Iliad.* in conflictu ab Ida occisum, quod illi uxorem rapuisset. Dares Phrygius narrat quod cum in littore Lesbio navim solverent ad portum Atheniensem appulsuri, quo omnes Græci conveniebant belli Trojanis inferendi gratia, maxima tempestate correpti, nunquam eos comparuisse, unde creditum immortales factos. Utcumque se tamen res habeat, Castoris mortem tam gravem fratri fuisse tradunt, ut Juppiter leniendi causa illi dolorem, optionem ei dederit quid mallet eligendi, ipse ne solus immortalis fieri, an cum fratre propriam vitam communem facere: O fraternam benevolentiam, alternis vivere maluit diebus, quam perpetua immortalitate frui. Pind. in *loco prænotato*, & ejus interpres Lat. in 11. *Pith. in fine*. Causam fabulæ dedit alterna Geminorum in cœlo apparitio.

Num. 31. Ut ea urbis pars frequentior redderetur civibus.

Certe civium frequentia urbem celebrem efficit, *l. si in aliquem, ff. de off. procons.*

Num. 37. Scipioni Nasicæ data fuit domus.

Publicæ commoditatis gratia diversis Regibus palatia in civitate assignata fuisse, narrat Alex. ab Alex. *gen. dier. lib. 3. cap. 6.*

SUM-

SUMMARIUM

CAP. XI.

1 *Castoris & Pollucis templum, Romæ in Foro Rom. fuit.*
2 *Carcer, & Carceres, quid inter se distent.*
Jani Gemini templum, Ibidem.
3 *Janus, cur Geminus dictus, & cur Biceps pingatur.*
4 *Januarius Mens à Jano denominatus, & quomodo pingatur.*
5 *Januarius quasi Æonoarius, ut sit Æonis, idest Ævi pater.*
6 *Jani portæ belli tempore tantum aperiebantur.*
Janus, Clusius, & Patulejus, quare dictus fuerit. Eod.
7 *Jani templum ter clausum usque ad Christi adventum.*
8 *Jani templum cur tempore belli aperiretur, rationes diversæ afferuntur.*
9 *Bellum vigilantiam requirit.*
10 *Vigilantia à jure civil. valde commendatur.*
11 *Belli portæ, Romæ, in templo Jani, an in urbis muris fuerint.*
12 *Belli portarum descriptio ex Virgilio.*
13 *Belli portas non in omnibus bellis, sed tantum in maximis aperiri solitas.*
Armamentarium P. R. in templo Jani situm. Eod.
14 *Armamentarium quid sit, & unde denominetur*, num. 18. in fin.
15 *Tarcenale, vel Arsenale quid, & quare sic dicatur.*
16 *Argumentum ab ethymologia sive allusione vocis valere.*
17 *Arsenale Civitatis Neapolis ubi structum, & cujus sit artificii.*
18 *Armamenta quid sint.*
19 *Armamentarium in omnibus Regni Castris esse debet.*
20 *Fabricenses publici, idest armorum artifices, privatis hominibus arma vendere probibentur.*
21 *Arma ferre nemini licet absque Principis licentia.*
22 *Armamentarium Civit. Neap. in Campanili D. Laur. situm.*
23 *Comes Armamentarii, Munitionerius appellatur.*
24 *Comitia generalia, sive Parlamenta Neap. in Tribunali D. Laur. celebrantur.*
25 *Ordo qui in babendis comitiis servatur Neapoli.*
26 *Syndicus qui primum occupat locum post Præfectum* Prætorio, *ex quinque Sedilibus tantum, alternatim eligitur.*
Syndicus universam repræsentat civitatem. Eodem.
27 *Tribunalia Civit. ad ejus patrimonium custodiendum in Div. Laur. reguntur.*
28 *Campana moneutur cives ad quotam noctis boram possint incedere armati.*
29 *Campanæ pulsatio ad civium monitionem, boni regiminis index est.*
30 *Horarium M.C.V. pulsatur, cum quis ad capitis ducitur supplicium.*
31 *Campana, ad quot signa inservire possit.*
Absentes citantur ad sonum campanæ in actibus Universitatis. Eodem.
32 *Campanæ signo utuntur Principes ad bannitorum persequutionem; nam ad ejus sonum, omnes con-*

concurrere tenentur.

33 *Campana vice praeconis fungitur.*
Vox praeconis paucis innotescit. Eodem.

34 *Ex d. camp. pulsatione multa tolluntur fraudes.*

35 *Campana est Dei tuba, & à Campania dicitur, ubi primum inventa fuit.*

36 *Campana ad quid in altum erecta. Qua occasione fuerit inventa.* Eodem.

37 *Currus triumphi Alfonsi Arag. Regis, in templo D. Laurentii diu pependit.*

38 *Arcus in templo D. Laurentii memorabilis.*

39 *Simon Senensis, Pictor celebris, apud Petrarcham, & ejus opus.*

40 *Templum D. Laurentii Summ. Pontificum, Impp. Regum, & totius fere Neapolitanae Nobilitatis, sepulchrum est.*

41 *Equites Sedilis Montaneae Divi Laurentii sunt* PP.

42 *Publica opera alterius nominis inscriptionem quam Principis, aut cujus expensis facta sunt, non admittunt.*

43 *Fundator, & Dator rei suae potest in traditione rei, legem quamcunque vult apponere, etiam in spiritualibus.*

44 *Authoris hujus libri, Fratrum, mors, & munera.*

45 *Status mutatio saepe contingit.*
Arma sint ne praeferenda legibus an e contra. Eod.

46 *Suffragia, in ecclesiis ferre non omnibus licet.*

47 *Sacris, & religiosis, quae inhaerent, sunt sacra & religiosa.*

48 *Equites Sed. Montan. quare Sedile ipsum immutare nunquam voluerunt.*

49 *D. Archangelus ad signum Neapoli quare sic dicatur.*

50 *D. Anellus Eques Sedilis Montaneae, monetur à D. Archangelo quomodo Neapolitani contra Saracenos victoriam reportarent.*

51 *D. Anellus quare vexillum cum insignibus Neapolit. gerat.*

52 *Falcem immittere in alienam messem non licet.*

1 CAstoris, & Pollucis Templum Romae in fine Fori Romani fuit. Pomponius Laetus in *lib. de Vetustate Urbis*. Ibi nunc est Cancellaria, idest Carceres, ut dicit Fabrit. Varranus in *Collectaneis de Urbe Roma*.
2 Licet *Carcer*, non Carceres dixisse
3 debuit. Porro enim Carcer singulariter prolatus, reorum Custodias significat; Carceres autem numero multitudinis, funes denotant, vel repagula, quae equis ad metam cursuris, opponuntur, ut ex Authorum observatione liquet. Templum etiam Jani Gemini, si Publio Victori credimus, eadem in Regione structum erat. *Geminus* dictus quod praeterita, pariter & futura respicere existimaretur. Ob quod etiam bifrons, sive biceps pingitur: quod, & antiquissima testantur numismata. Ovid. *labentis anni imaginem* ipsum appellat.

Jane biceps, anni tacite labentis, imago.
Solus de superis qui tua terga vides.

Virgilius *lib. Aeneid. XII.*

—————— Mare sidera juro
Latonaque Genus duplex, Janumque bifrontem.

4 Ab eo *Januarium* mensem appellatum ajunt Plin. *nat. hist. lib.* 34. & Macrob. *Saturn. lib.* 1. Quem Suidas hoc modo effingi narrat, qui & à Phavo-
18 rino repetitur: Ἰανουάριος ἄγαλμα τετράμορφον διὰ τὰς τέσσαρας τροπάς. οἱ δὲ πλάττουσιν αὐτὸν ἐν τῇ δεξιᾷ χειρὶ κλεῖδα καὶ ἔχοντα, ὡς ἀρχὴν τοῦ χρόνου καὶ ἀνοίξαντα τοῦ ἐνιαυτοῦ καὶ θυρεόν. ἕτεροι δὲ τῇ δεξιᾷ τ'. τῇ ἀριστερᾷ ξε' κατέχοντα ὥσπερ τὸν ἐνιαυτόν, id est: *Januarius, Simulachrum quadriforme, ob quatuor anni conversiones. Ac alii quidem in dextra manu, clavem tenentem, tanquam temporis initiū, annique apertorem, & janitorem, ipsum effingunt. Alii vero dextra, Tercentum, sinistra, Sexaginta quinque tenentem, ut annū denotet* Et subdit: Ὅθεν καὶ ὁ Λογγῖνος αἰωνάριον αὐτὸν ἑρμηνεῦσαι βιάζεται
5 ὡσανεὶ αἰῶνος πατέρα. Unde & Longinus, Januarium, idest *Æonoarium* ipsū interpretari nititur, quasi Æonis, idest Ævi pater: ubi, anni cōversiones dixit, quas *Stationes* vulgo dicunt: cum quo cōcordat Plinius, & Macro-
6 bius in *praenotatis locis*. Cujus portæ semper clausæ, tantum belli tempore reseratæ videbantur. Unde cum erant clausæ, *Clusius*; cum patebant, *Patulejus* cognominabatur. Quod Ovid. uno disticho significavit in *Fastis*, cum dixit:

> *Nomina ridebis, modo namque Patulejus idem,*
> *Et modo sacrifico, Clusius ore vocor.*

7 Sane hoc Jani templum, ter clausum stetisse legitur ad usque Christi Salvatoris tempora. Primum regnante Numa, tum post bellum Punicum secundum, tandem tempore Augusti, qui bella Attiaca confecit.
8 Cujus obserandi, vel reserandi ratio varie refertur. Alii enim dicunt quod Romulo, cum Sabinis pugnante, ac jam jam victoria aspirante, improviso ex eo loco aqua calida erupit, & Sabinorum exercitum fugavit; unde constructo ibi Templo, constituerunt ut pugnaturi, ipsum aperirent, quasi ad spem pristini auxilii. Alii quod ad bellum ituri, debebant de pace cogitare. Alii quod ad prælium exituri, locum sibi apertum relinquere debebant, quo possint tuto reverti. Refert Greg. Gyral. *de Deis Gent. Syntag.* 4. *cap. ult.* & ab eo mutuatus, Auctor *Dict. Hist. & Poet.* Ego autem, vigilantiam, quæ 9
in bello requiritur, id significare opinor. Porro enim januis apertis, liberum est exteris ingredi, unde ad ipsos expellendos, & ad res nostras tuendas vigilandum est. Clausis au- 10
tem obdormire possumus quando aditus non facile patet. Et est vigilantia adhuc nostro Juri quam commendata. *l. pupillus in fine ff. qua in fraud. cred.* & notat Interpres in *Proh. Inst.* §. 2. *ver. vigiliis*. Sunt tamen, qui 11
has belli portas, non in Jani Templo, sed in ipsis Urbis muris fuisse dicant. Pro quibus esse videtur vox ipsa; *Porta* enim (si Laurentio Vall. *lib. elegant.* 4. *cap.* 8. creditur) murorum est munitionumque atque Castrorum: *Janua* parietis, atque domorum. Et Auctor *Dict. Hist. & Poet.* Portam Janualem à Jano dictam Romæ fuisse dicit, Numamque instituisse, ut semper clausa, tempore tantum belli aperta teneretur. Hanc ipsam esse puto, quæ *Porta Clausa* dicebatur, ut Fabrit. Varr. ait, quam Liv. in bello Macedonico è cœlo tactā refert. Virg. *lib. Æneid.* 7. duas fuisse testatur.

Sunt geminæ belli portæ (sic no- 12
mine

mine dicunt)
Religione sacra, & savi formidine Martis.
Centum aerei claudunt vectes, aeternaque ferri
Robora, nec custos absistit limine Janus.
Has, ubi certa sedet patribus sententia pugnae
Ipse Quirinali trabea, cinctuque Gabino
Insignis, reserat stridentia limina Consul.
Ipse vocat pugnas, sequitur tum caetera pubes.

*Et lib.*1. Augusti tempora describens.

Asperatum positis mitescent secula bellis
Cana fides, & Vesta, Remo cum fratre Quirinus
Jura dabunt. Dirae ferro, & compagibus arctis
Claudentur belli portae: Furor impius intus
Saeva sedens super arma, & centum vinctus ahenis
Post tergum nodis, fremet horridus ore cruento.

13 Suidas autem in maximis tantum bellis aperiri solitas ait, & ad Auroram vergisse. Utcunque tamen sit, ibi Armamentarium P.R. fuisse, Joannes Bart. Mirl. *lib. Topogr.*3. *cap.*12.
14 & *lib.* 4. *cap.* 23. tradit. Est autem *Armamentarium* ubi machinae bellicae, Tela, Sagittae, aliaque ejusmodi generis arma, omnibus Bellandi generibus deservientia reponuntur. Id, in Instructionibus à R. C. Summ. ad ejus custodem, *Tarcenale* appellatur, sed quam apte alii viderint. Tarcenale enim, vel potius *Arsenale*, ut Veneti proferunt, 15
aliud profecto est, quam Armamentarium. Quippe quod proprie Navale est. Et dicitur *Arsenale*, quasi *Arsnavalis*, eo quod in eo naves fiant. Valet enim arguere ab ethymologia, sive allusione vocabuli, *l.*2.§. 16
appellata ff. si cert. pet. Inst. de tutel. §.1. *& de test. in princ.* & ubique Dec. Joan. Fab. Port. Jason, & caeteri omnes. Cujusmodi ingens, ac 17
magnificum haec Civitas habet Castronovo, & proregali Palatio, Turrique Divi Vincentii contiguum. Id columnis structum est fictilibus, & quadratis, ingentes arcus catenantibus (unde tota machina sustinetur) eoque ordine dispositis, ut undecunque intuearis ad lineam invicem sibi respondeant. Talique est artificio tectum, ut nullibi sit locus aquae pluviae, nullibi desit aditus aeri: tantaeque est magnitudinis, ut quingentas capiat commode carinas. Ad quas fabricandas innumeri laborant continue fabri. Quid multa? tot in eo gentes operam navant, tot sunt officia distributa, tot artificum divisiones, ut ibi speciale sit Tribunal erectum, speciales constituti officiales: ut non immerito supra Portam ejus majorem, quae ad Portum vergit, subsequens sit affixa inscriptio:

PHI-

PHILIPPO II. REGUM MAXIMO HISPANIARUM
ET UTRIUSQ. SICILIAE ETc. REGE.
DON JOANNE ASTUNICA PRINCIPE ILLUSTRISSIMO
IN REGNO PROREGE A. D. M. D. LXXXII.
SPECIOSA REGNI NAVALIS JANUA FINEM INDICAT
SPECIOSUM TOTIUS CHRISTIANI NOMINIS
NEMPE MUNIMEN.

Id tamen ſubticere nec potui nec debui, fuiſſe Navale hoc excogitatum & ſtructum ex juſſu Illuſtriſſ. D. D. Indici Hurtadi Mendotiæ Marchionis Mondejar, & dicti Domini D. Jo: Aſtunicæ deceſſoris Proregis.

18 Juſtinianus, ut ad Armamentarium revertamur, in *Auth. de armis §. ſi vero*, *Armamentum* nominat, ſed minus proprie. Armamenta enim ſunt cujuſcunque rei inſtrumenta, ſive ſupellectilia, ut in navi funes vela, clavi, & hujuſmodi, *l. 3. §. 1. ff. de rei vend. l. navis ff. ad leg. Rhod. de jact. l. 3. ff. de ſupellect. leg.* Licet (ut cuique ſuum tribuamus juxta radicale præceptum juris, *l. juſtitia ff. de juſt. & jur. Inſt. eod. §. 2.*) ſemel tantum is Armamentum dixit. In cæteris enim ejuſdem conſtitutionis locis, ubi Interpres *Armamentum* tranſtulit, Græce aliquando ὁπλοθήκη, aliquando ὁπλοφυλακή, ideſt armorum conditorium, & armorum cuſtodia legitur. Sic videri poterit ab Armamentis deduci Armamentarium, quod ſit Armamentorum repoſitorium. Hoc in omnibus regni Caſtris conſtitutum eſt, *d. Auth. de*
19 *armis, §. hanc igitur*, & in d. regiis inſtructionibus, *l. 2. §. 1. ff. ad leg. Rhod. de jact. l. quod quis ff de bon. aut. jud. poſſeſſ. l. interdum ff. qui pot. in pign. hab. l qui in navem ff. de privileg. credit. l. ſcapham, ff. de evict.* Armarium vero, ut neque id omittamus, eſt locus ubi libri, & ſimilia reconduntur, *d. l. 3. ff. de ſupellect. leg. l. 3. §. effractura ff. de offic. præfect. vigil. Inſt. de rer. diviſ. §. ſi quis ex aliena*, & vulgo *Scriptorium* 20
appellant. Et in hoc Regno fuere armorum magiſtri, & artifices (*Fabricenſes* à Juſtiniano dicuntur) qui ad multa tenentur, ut in Conſtit. *Magiſtros mechanicarum*; & præcipue ne privatis hominibus arma vendant. Nam illicita eſt armorum portatio, inſcio Principe, *l. 1. C. ut armor. uſus, lib. 10.* & in *auth. de armis*, & in *Conſt. Regni, Intentionis*. Nec ſo- 21
la Principis ſcientia, & patientia ſufficit, ſed expreſſam etiam, & ſpecialem intervenire licentiam oportet, *d. l. 1.* ubi Luc. de Pen. & ita Iſer. in tit. *Hic finitur lex*, & per *l. 3. §. 1. ff. ad leg. Jul. Majeſt. ver. injuſſu Principis, l. fin. C. ubi ſenat. vel clar.* Jaſon in *l. ſi quis mihi bona §. juſſum ff. de acqu. hæred.* & ſequitur *Gloſ. Pariſienſ. tit. 1. de mat. feud. §. 1. gloſ. 6. num. 13.* Quo fit non eſſe paritum decretis S. C. ob quæ dicatur aliquid fieri, vel non fieri, eo inconſulto, ſive cauſæ Commiſſario, niſi expreſſim de ejus conſenſu liqueat, *d. l. 1.* ob geminatas dictiones, *Nulli prorſus, & Nobis inſciis, atque inconſultis*; non obſtante; ut hoc anno in prælectione *d. Conſtitutionis, Intentionis*, diximus. Urbs noſtra Armamenta- 22
rium habet in ſacra Turri (vulgo *Cam-*

Campanile vocatur) Divi Laurentii Martyris Hispani, de quo Joan. Ann. in *lib. de Reg. Hispaniæ c.23.* verba facit. Exustorium tamen pulverem, ad pericula vitanda, tenet in turri ad Mœnia infra Portam Constantinopolis, quæ dicitur, & *Horrea*. Comes Armamentarii, idest is qui Arma-
23 mentario præest, *Munitionerius* communiter dicitur. Ejus munus est, inter alia, cum res exigit, tormenta muralia, aliaque bellica instrumenta, oportunis locis collocanda curare. Quòd ut maturius fiat, Curator viarum & ædium, sive *Magister Portulanus* qui dicitur, circumvicinis Villicis imperat, ut & sui, & bovum & curruum copiam faciant. Est ingens, ac magnificum (Gallorum opus) hoc templum, ad præfatam Decuriam Montaneæ, quantum quis manu jaceret. Ac inter ipsum, & Divi Pauli, publica tantum intercedit via. Cum enim per cives, ad civiles tumultus sedandos, Regio jussu deposita essent arma in Castro novo; Civitatis precibus fuerunt ei restituta bellica tormenta, quæ vulgo *Bombardæ* dicuntur, ut per Hieronymum Mag. *miscell. lib. 1. c. 1.* & nos
24 *alibi* scripsimus. Quod notorium factum *Prag. 3. in tit. de abolit.* declarat. In ea Turri, Comitia, sive Colloquia generalia, *Parlamenta* quæ vocant, pro Donativis Regi faciendis, celebrantur. In quibus Civitas universa, Regni Barones, & Universitatum ipsius Procuratores pro eorum liberalitate, fidelitate, & interesse diversimode præsto sunt. Non solum autem ob dictam causam, verum & ob alias diversas, ibi solemniter conveniunt, & servato ordine progre-
25 diuntur. Nam post Præfectum Prætorio, primum occupat locum Syndicus, qui ex uno de quinque Sedilibus 26
tantum, alternatim rotæ ordine eligitur, & Cives omnes repræsentat, *l. 1. §. 1. ff. quod cujusq. univers. no. l. muneris §. defensores ff. de mun. & hono. l. 2. §. 1. ibi, Ei & in eum. ff. de orig. ju. Inst. de jur. nat. gent. & Civil. §. sed & quod Principi*, Speculat. in *titu. de synd.* Fret. *de suffragiis lib. 3. cap. de ord. sess.* Quod & apud Reges, qui pro tempore incolatum fecere Neapoli obtinuit. Illo enim in ejusmodi solemnitatibus, Regis, Proregisve lævam tenente, per Civitatem equitant, Proceribus omnibus & Nobilibus ac Titulatis, insuper & Magistratibus ordinatim præeuntibus, innumeraque multitudine subsequente. Cujus ordinis progressum *altero capitulo* subnectemus. In hoc ipso 27
Campanili, Civitatis erecta sunt Tribunalia, ad ipsius patrimonium custodiendum destinata, ubi Deputati congregantur. Ad cujus maximæ 28
Campanæ signum, à prima ad secundam usque noctis horam tintinnatim pulsatæ, monentur Cives eousque ipsis arma ferre licere; deinceps prohiberi. Qui quidem usus, boni re- 29
giminis index est, dignusque quem aliæ imitentur Civitates, juxta vulgatum illud.

A bove majore discat arare minor.

Ad vitandas enim nocturnas insidias, quæ ob Civitatis magnitudinem facillime tendi possent, medio hoc meliore, Ministri Regii, uti non facile potuissent. Ac etiam deambulationes, quas lex exhorret; quia male agit qui odit lucem, *cap. consuluit §. 2. junct. a glos. extr. de off. delegat.* & notatur in *l. non existimo ff. de*

ff.de adminiſt.tut. Imo levius quod palam fit delictum reputatur, clam vero gravius punitur, *l. fin. ff. de ritu nupt.* Iſern. in *cap.1. §. ſi vero Caſtaldi, num.7. de feudo guard. & Caſtal.* Tenebræ enim aptæ ſunt ad fabricandum malum, *l.1.§.ſi mulier ff.de vent. inſpic.* Unde in legib.12.tab.cautum erat, NEQUIS IN URBE COETUS NOCTURNOS AGITARET, ut annotavit Hottoman. ex *Declamatione Port. Latr. in Catilinam.* Clandeſtinas enim coitiones lex vetat, ut ait Criſp. in *eam legem*; quia facinoroſis hominibus facultatem præbent, ut aliquid contra Remp. audeant. Et Menander noctem, *omnium malorum ducem* appellavit. Qua de cauſa veteres Noctem, *intempeſtam* nominabant, ſi Varroni ſtatur; quod tempus agendi nullum erat. Inde etiam eiſdem legibus jubebatur, ut SOL OCCASUS SUPREMA TEMPESTAS ESSET, refert Gell.*lib.17. cap.2.* & Varro *lib.5. de ling. lat.* & Macrob. *lib.Saturn.1.cap.3.* SUPREMA TEMPESTAS, hoc eſt, diei noviſſimum tempus exponit. Senatus Conſultum etiam apud Romanos ante lucem vel poſt occaſum diei factum, irritum fuiſſe liquet, docet Gell. ex *Varr. lib.14. cap.7.* Alexan. ab Alex. *Gen.dier. lib. 4. cap. 11.* & *ibi.* Tiraqu. Quorſum referri & poſſunt & debent Regiæ hujus Regni ſanctiones, quibus jubentur Magiſtratus, ſummo mane in unum convenire. Quod tamen *orto jam Sole*, ſacræ interpretantur literæ. Areopagitæ tamen noctu lites dirimebant, ut procul ab omni affectu, qui animos in diverſum agit, tantummodo facta cognoſcerent, perſonas non viderent; Macrob. *lib.7.cap.1.* Lucian.
in *Hermotimo*, Alex. ab Alex. *lib.3.* 30
cap.5. & *ibi* Tiraq. Quemadmodum
etiam Horarium Mag.Cur. Vic. pulſatur, cum quis ad capitis ducitur
ſupplicium, licet impari modo.
Quandoquidem hoc quidem flebile
& mortiferum; illa vero monitorium
quendam ſonum emittunt. Taliter
autem ſonando authoritate pontificia
fieri intelligitur, *cap. patentibus*, *de*
privileg. Et non præter rationem; 31
cum publica pulſatio, locum publicum ſacrumque denotet. Campana
enim eſt ſignum quandoque congregandi capitulum, *cap. in cauſis*, *de*
elect. quandoque congregandi homines ad parlamentum, ſecundum Abb.
in *cap.1. num.2. de offic.cuſtod.* Et in
actibus univerſitatis, abſentes non
citantur niſi ad ſonum campanæ, ut
per Gloſ. in *cap. præſentium*, *de teſtibus in 6.* & Bald. in *l.1. num.42.*
ff. de procurat. & *ibid.* Paulus de Caſtro; aliiſque deſervit divinis & humanis miniſteriis, & actibus, de
quibus per Speculat. in *tit. de elect.*
§. 1. ver. His igitur, ac ante eum
Gloſſ. in *cap. ſi capitulo*, *de conceſſ.*
præben. in 6. & per Addentes ad *Abbat.* in *prænominato loco*. Jure etiam 32
municipali Campana utuntur Principes ad Bannitorum perſecutionem.
Ad ejus enim ſonum omnes concurrere tenentur, ut probat Dec. in *d.*
cap. patentibus, *num.2. de privileg.*
Et tunc quidem vice præconis fungitur: quod ad ampliorem notitiam 33
videtur introductum; vox enim præconis paucis innoteſcere poteſt, *§. omnem*, *ver. vocem enim in Auth. de litigioſ. cum concordantibus*. Utebantur autem præcone Romani, ut & id
obiter adjiciamus, ad Comitia convocanda, atque etiam ad ſilentium indicendum

dicendum (quod ad rem nostram facit) Liv. *lib. 7. decad. 3.* Plaut. in *Pæn.* Appian. *lib. bell. civil. 4.* Alex. ab Alex. *lib. 1. cap. 27.* quemadmodum & Accenso ad conciones congregandas. Sunt autem comitia generalia, quæ *parlamenta* dicuntur; conciones autem specialis alicujus corporis hominum conventus, cujusmodi sunt quas Nobiles in suis Sedilibus agunt, & *Plateas* appellant. Modum autem convocandorum comitiorum, uti non passim notum, hic ex Theophilo depromptum scribam. Is, *Institut. de testam. ordin.* de hac re in hunc modum scriptum reliquit, καὶ τὸ μὲν, calatis comitiis (loquitur de modo faciendorum testamentorum) ἐγίνετο καιρῷ εἰρήνης δὶς τοῦ ἐνιαυτοῦ τοῦτον τρόπον. ὁ κῆρυξ ἅπασαν περιῄει τὴν πόλιν συγκαλῶν, καὶ πᾶς ὁ δῆμος συνέτρεχεν, καὶ ὁ βουλόμενος ὑπὸ μάρτυρι διετίθετο τῷ δήμῳ. εἴρηται δὲ calatis comitiis ἐντεῦθεν. calare γὰρ ἐστι τὸ καλεῖν, comitia δὲ ἡ σύνοδος, idest: *Et testamentum quidem calatis comitiis fiebat tempore pacis bis in anno, hoc modo: Præco universam circuibat civitatem conclamando, & omnis populus concurrebat, & qui volebat testari, coram populo condebat testamentū, quod inde, calatis comitiis dictum est; calare enim est vocare, comitia vero concilium significant.* Et is quidem Tinnitus (ad nos redeo) primum etiam ultra duas noctis horas conti-
34 nuabat. Quia vero ut plurimum fraus committi poterat, ex jussu Dom. Ducis Alcalanorum tunc Proregis, ad dictam horam arctatus fuit: cum enim antea ad Tinnitoris sive ut Plaut. in *Trucul.* appellat, *Tintinnaculi*, idest, qui campanam tintinnatim pulsat, arbitratum, tinnitus continuare posset absque aliquo stato signo, qui aliquid perpetraturi essent facinoris, puta si essent lusuri, si mulierem aliquam rapturi, si quid effracturi, dubitantes ne à publica depræhenderentur Familia, corrupto forsan Tinnitore, curabant ut ultra solitam horam tinnitum continuaret, quo si depræhenderentur audito postea ipso (eo enim tempore licebat armate incedere) non detinerentur. Quemadmodum & publica etiam Familia, ad componēdos quoscunque obviam inveniret, operari poterat ut tinnitus ante tempus finiretur, ut eo non audito, illos pœnæ reos esse, facile commonstraret. Quod nunc neutrinque committi potest; cum statim ac Horarium ejusdem Ecclesiæ secundam significat horam, Tinnitor multiplicatis tinnitibus, tinnire finiat. Itaque Horarii sive Horologii sonitus cum Campanæ hujus sonitu simul & semel ob Tinnitoris diligentiam auditur, & cessat. Monacho vero qui Campanam ipsam eo modo tinnire facit, ex fiscali pecunia statuta est merces. Pulsatur hæc eadem Campana cum mulieres partum agunt, quo Christi fideles preces fundant ad opem tum pro ipsis, tum pro fœtu implorandam: tutiore sane ac certiore spe quam antiqui facerent, dum in ejusmodi necessitatibus Junonem Lucinam advocabant, quæ partui præesse credebatur, *Terent. in And.* Cicer. *lib. 2. de nat. Deor.* Plin. *lib. 16. cap. 54.* Ovid. *lib. 2. Fast.* Campana 35
autem est Dei tuba, & sic dicitur à *Campania* nostra Provincia, ubi primum inventa fuit, ut ait Abb. in *d. cap. 1. in fine de offic. custod.* Gul. Durand. *lib. 1. cap. 4. de rat. divin. offic.*

Petr.

Petr. Mess. in *sua sylva var.* & Jo: Belethus in *explicat. divin. offic. cap.* 24.

36 Fuitque inventa ac in altum erecta ad agendum gratias Deo; secundum Franc. Petr. in *Hetruscis Lyricis par. prim.* Huic inveniendæ ansam præbuit latior tubæ pars unde flatus exit. Quod testatur tum forma ipsa, quæ utriusque est eadem, tum etiam nomen quo significatur apud Græcos, quod est κώδων. κώδων, enim Suida & Varino authoribus καλεῖται ϗ τὸ πλατὺ τῆς σάλπιγγος, idest, vocatur pars lata tubæ. Illud non potui non admirari quod Franc. Accurs. *Instit. de jur. nat. gent. & civil. §. constat autem*, dixit: nempe, solitum fuisse Populum Romanum cum lex fancienda esset, congregari ad sonum Campanæ; cum Campanæ usus quam longissimo postea temporum inter-

37 vallo inventus sit. Quippe cujus apud latinos antiquior mentio non inveniatur quam apud D. Hieronymum, qui diminuta quidem voce ca est usus, cum ad Eustach. scribens, dixit: *quousque Campanula in claustro pulsabitur*. Priore vero tempore præcones usui per omnia erant, ut paulo superius diximus. Ne cui autem sit mirum nos circa rem insensibilem longiuscule divagatos, & id subnectam, in res etiam inanimatas jura animadvertere. Domus enim aut locus, ubi falsa fabricata est moneta, Fisco vindicatur, *l. 1. §. domus Cod. de fals. mon.* Isern. in *c. 1. n. 8. de stat. & consuet. advers. li. Ecclesiast.* Capyc. *decis.* 130. *in fine.* Sicuti & propter contumaciam, *l. si is, ff. communi divid.* Boer. in *quæst.* 230. Qua etiam suadente ratione totus Populus deleri potest, *l. certa forma Cod. de jur. fisc. lib.* 12. *l. si usufructus ff. quibus mod. usufr. amitt.* ubi de Carthagine in qua aratrum inductum fuit, agitur, & *ibi Glos.* hoc etiam adducit exemplum. Quibus quidem authoritatibus in pluribus locis Iserniam usum fuisse observavimus, & præcipue in *cap. 1. col. 2. tit. qua sint regal.* Et nostra etiam tempestate ob tumultuariam seditionem & homicidium Tribuni plebis ab aliquibus ex vilioribus plebeis, colore defraudatæ rei frumentariæ, perpetratum, domus Pharmacopolæ cujusdam, tumultus authoris diruta fuit, anno M. D. LXXXV. in Platea *Sellaria* quæ dicitur. Quod tamen novum non esse testantur cum innumeræ historiæ (quarum nonnullas *infra* cum *de Praf. prat.* agemus, coacervabimus) tum *l. in his ff. sol. matr.* ubi de Graccho occiso ob seditionem ejus culpa mentio fit. De quo meminit etiam Isern. in *cap. 1. §. argentaria col.* 8. *num.* 16. *qua sint regal.* Sicuti etiam irrationale animal in atrocioribus, mortis pœnam incurrit, exemplis à jure Mosaico & Pontificio traditis; scilicet, quando mulier quæ ad omne accesserit pecus, & ab eo ascendi vult, ambo mori debent, *can. mulier* 15. *q.* 1. Guid. Pap. *quæst.* 236. Par. de Put. in *tract. de Syndic. verb.* Juramentum §. 1. *num.* 18. Boer. *quæst.* 306. *num.* 4. Decurionum autem decretis etiam cautum est (ut ad Civitatis tribunal redeamus) si necessaria hujus tribunalis translatio foret, tenimenti Sedilis Montaneæ fines minime egressuram, prout ex Codice conclusionum dicti tribunalis Sancti Laurentii sub die 11. Februar. M. D. LXXIX. videre licet. In hujusmodi enim fundationibus honorifice jus moris &

consuetudinis, magnifacere solent
provinciales, *l.observare §. ingres-*
38 *surum ff.de off.Pr. conf.* Super ostium
hujus templi in interiori parte, ad
memoriam usque nostram, pepen-
dit deauratus Currus, quo Alphon-
sus, Aragonum Rex invictiss. pu-
blica lætitia triumphantium more,
per universam urbem vectus fuit,
cum ipsius imperio fuit primum po-
titus; de quo etiam Antonius Pa-
normita, qui triumphum illum de-
scripsit, mentionem egit. Postea
temporum injuria, & hominum in-
curia, corrosus in frustra decidit.
39 Arcus, qui transversam templi par-
tem sustinet, licet ex nostrate la-
pide structus, tantæ est altitudinis,
tantæque magnitudinis, ac tanta
diligentia fabricatus (exactissimum
enim semicirculum conficit, cujus
diameter ad pedes plus minus sexa-
ginta porrigitur) ut non insulse una
ex memorabilibus hujus Civitatis
rebus reputetur. Eoque magis quod
in tanto temporum lapsu, ne rimu-
la quidem, ingens illa machina mi-
nutisque compacta lapidibus, est il-
40 lisa. Ad dextram summi altaris in
exteriori parte Ædiculæ, quæ *Re-
gum* à Regibus in ea sepultis adhuc
dicitur, videtur in deaurata tabula
elegantissime depictus D. Ludovicus,
manu Simeonis Senensis, celeber-
rimi tum apud Franciscum Petrar-
cham *Hetruscis lyricis*, tum etiam
apud alios pictoris. Altare vero pri-
mum à dextris dicti primi altaris,
D. Antonio Patavino est sacratum;
in quo Sanctus iste ea civium fre-
quentia, ea pietate, religione, & fide
colitur & exoratur, ut nil nisi no-
men desit quo Civitatis protector
patronusve dicatur. Docent hoc in-
numeræ tum argenteæ, tum ligneæ
votivæ pictæ tabellæ, quæ in testi-
monium impetratæ orationis, à fi-
delibus vota solventibus, in dies, cir-
ca sacram ejus imaginem appendun-
tur. Quorum quidem fidelium piæ
in eum largitiones ad decem aureo-
rum millia brevi crevere. Ex quo-
rum fructibus sex in annos singulos
egenæ puellæ nuptui dantur. alia-
que pia exercentur opera, quæ Oeco-
nomi ad id nominatim designati,
tam ex Nobilibus dicti nostri Sedi-
lis, quam ex popularibus, procu-
rant. Conditur in ea Ecclesia cor-
pus Innocentii summi Pontificis
ejus nominis IV. qui primus Car-
dinales purpureo insignivit galero:
quique cum sacros constituere atque
sancire posset canones, explanare ta-
men à decessoribus Pontificibus jam
sancitos maluit, quam suos posteris
explanandos relinquere. Testimo-
nium ejus sepulturæ perhibent Mar-
tin. Polon. Fr. Jacob. Philip. in *suis
chroni.* & Bapt. Plati. in *ejus vita*
his verbis: Accersitus deinde à pro- „
ceribus Regni Siculi, Neapolim „
nuper instauratam statim proficisci- „
tur, ibique moritur ac sepelitur in „
Ecclesia Sancti Laurentii, pontifica- „
tus sui an. 11. men. 6. die 12. Et præ- „
ter cæteros Serenissimos, qui in d.
Regum humantur sacello, Cathari-
na filia Regis Alberti, & consors spe-
ctabilis Caroli primogeniti domini
Principis domini Roberti, Dei gra-
tia Hierusalem ac Siciliæ Regis, il-
lustris Ducis Calabriæ ac Vicarii ge-
neralis, illustrissimo inspicitur se-
pulchro in ingressu Chori. Qui qui-
dem Chorus, post majus altare si-
tus est, eoque modo est locatus, quo
nullus hujus Civitatis alius; pul-

cherrimo

cherrimo enim cingitur ambulachro, illustrium Familiarum Ædiculis & monumentis miro artificio distincto. Nec mirum si templum hoc, Regum est sepulchrum, quando Regum etiam est ædificium. Porro quidem à Carolo I. fuit extructum, vel saltem augustius factum: dein à Carolo II. primi fil. muneribus adauctum. Demum à Ladislao, & à Margaritha ejus matre, aliisque Regibus, Regumque filiis beneficiis ampliatum. Quod tum ex historiis, tum ex Regiis diplomatibus, quæ in ejus Archivo servantur, tum tandem ex compluribus ibi inscriptionibus liquet. Quapropter ad illorum animas expiandas annuatim à Cœnobitis, regali in medio templi structo cenotaphio, solemnia sa-
41 cra fiunt. Ibi cineres totius fere Neapolitanæ Nobilitatis conditi videntur, nostrique Sedilis plerique omnes ut Carminiani, Standardi, Russi, Puderici, Constantii, Rocchi, Oriliæ, Cicinelli, Capuæ, Pignoni, Russi à Leone, Musettulæ, nostrique Surgentes. Et jam extinctorum nonnulli, ut Facellæ, Cecalesii, Spiccicasii, Bonifacii, Pappansogni, Francones. Et hi quidem ibi quasi in hereditaria sedilitia humantur sepultura. Præter quos & aliorum Sedilium innumeri subteguntur etiam illustrium Familiarum viri, ut sunt Baltii, Sansseverini, Aldemorisci, Olerii, Capycii, Tomacelli, Caraccioli, Minutuli, Aprani, Piscicelli, Galeotæ, Bonifacii, Guindacii, Barresii, Marræ, Barrilii, Oriliæ, Vulcani, Capuæ, Pagani, & Titulares complures, compluresque septem Regni Officiis authorati, aliique nobilis generis viri, ac Regum qui pro tempore regnaverunt, familiares. Qui quidem omni qua decuit majestate, & monumentorum splendore humati videntur. Il- 42
lius autem jure, Equites Sedilis Montaneæ, soli potiuntur. Nam in Capitulum ipsius, ad Sedilitias res pertractandas conveniunt, locique sunt protectores, ita ut eorum tantummodo consensu, omnia quæ ad Cœnobii regimen spectant, una cum loci Custodis, vel *Guardiani* quem dicunt, interventu, pie peragantur, ex summorum Pontificum, Regumque concessionibus & decretis. Quod intantum protrahitur, ut ne Ædicula quidem vel Altare in ea Ecclesia concedi possit, insciis & inconsultis sex Dominis à dicto nostro Sedili deputatis, ut ex ipsius Capitulis videre licet. Et quamquam jam inveniantur concessæ Ædiculæ quædam aliquibus Civibus, Familiarum longe ab Equestribus disparium, tamen id evenit Oeconomorum incuria & dissimulatione. Absque enim dictorum Equitum expressa licentia, fieri non poterat, etsi in Ecclesia personæ non excipiantur. Eam vero incuriam & dissimulationem, juribus dicti Sedilis ita obfuisse non puto, ut concessiones ipsas scindere non possent quandocunque libuerit. Eam jurisdictionem & protectionem præfatis tantum Equitibus debitam, notam facit, præter publica documenta, marmorea inscriptio ipsi Campanili affixa, & huc transcripta ut jacet.

QUOD CIVIBUS CONTRIBULIBUSQ; OMNIBUS
UNIVERSAEQ; URBI FAUSTUM FORTUNATUM
Q; SIT DEI OPT. MAX. AC DIVI LAURENTII MARTY
RIS HONORI DICATUM OPUS ATQ; A PRIMIS COEP
TUM FUNDAMENTIS AN. SAL. M.CCCCLXXXVII.
VI. K. APRILIS INCLYTO REGE FERDINANDO
ARAGONIO REGNUM OBTINENTE, JOANNES BOFAR
DI F. CICINELLUS, ET CAROLUS PETRI F. SERGENTIUS
EX MONTANEA TRIBU NOBILES, VIRIQ; UNDEQUAQ;
ORNATI, TEMPLI PROCUR. NULLA ALIUNDE
QUAESITA OPE, SED EX TEMPLI IPSIUS BONIS
ID SUMENTES FACIUNDUM CURARUNT.

Quæ quidem inscriptio, inde Montanei Ordinis præstantiam in-
43 dicat, quod ejus Equites, inscriptos habet: quandoquidem si publicum esset campanile illud, inscriptionem hanc absq; Principis offensione non admisisset: in opere enim publico, alterius nomen inscribi quam Principis, aut cujus pecunia id opus factum sit, non licet. Idque intantum est verum, ut ne Præsidis quidem nomen licebit superscribere, *l.2.3.4. & fin. ff. de operibus publ. l. si qui judices Cod. eod.* Et hic aperte dicitur, eos nulla aliunde quæsita ope, sed ex templi ipsius bonis faciundum curasse. Adde quod communiter observatur, quod in rebus in quibus quis habet authoritatem, facit nomen suum scribi, & apponi, secundum Jacob. Rebuff. in *l.2. C. de frumen.* Cassan. in *cathalogo gloriæ Mundi in 55. consid.* Pallii etiam hastæ in majori hebdomada, cum sacratissimum Christi Salvatoris Corpus solemniter conditur sepulchro, vel quandocunque in ea Ecclesia id fieri contingerit, equitibus dicti sedilis tantum, antiquo jure portandæ deferuntur: patronorum more, quibus semper prærogativa debetur, *can. pia mentis, & can. Frigentius 16. quæst. 7.* Anchar. in *cap. nobis 2. col. de jure patr.* Abb. in *rubr. eod.* Quod ab Ipsius Conventus fundatione obtinuit, lege à Regibus posita, ut duo semper Equites Theatri Montaneæ, illius protectioni præessent, ita ut etiam expensæ in rebus dictæ Ecclesiæ necessariis, fiant per dictos Equites & Guardianum qui pro tempore ibi erit. Quod Reginæ Margaritæ, Ladislai Regis matris, documenta, quæ in dicti Conventus Archivo servantur, adhuc indicant. Idque jure fundationis optime factum fuit. 44
Cuique enim licitum est in traditione rei suæ, legem quamcunque vult, apponere, etiam in spiritualibus, prout est text. in *cap. generali, de elect. in 6.* Glos. in *can. Eleuterius 18. q. 2.* Abb. in *cap. quanto, extra de censib.* Innoc. in *cap. quoniam, ne prælati vices suas.* Domin. in *cap. cum ex eo, in ult. notab. de elect. l. ob res ff. de pact. dotal.* & late Arnulf. Ruzeus in *tract. de regalib. num. 6.* Et ex his *Regalem* vocat *fundationem* Joan. de Sel. *de benefic. quæst. 23. par. 2. num. 37.* Ubi hæc tuetur etiam ex textu in *cap. cum nobis, de jur. patr.* Glos. Paris. *de mat. feud. §. 27. nu. 9.*

Et

Et omnium latissime Dn. Mutius, meus major germanus in largis suis, quas circa hæc fecit lucubrationibus typo quam dignis & cum Fisci patronum jam diu ageret, & cum ad D. Claræ Consilium allectus esset, & nunc ubi Regiæ Cameræ Summariæ præsidens, Regium tuetur patri-
45 monium. Sed heu, heu Germani hujus recordatio, ac item & Dn. Fabii tertii superstitis absentia, (militaris enim copiæ Tribunus Cypro insulæ à Turcis obsessæ suppetias it, & equestris jam copiæ designatus præfectus, longiorem protrahet absentiam) aliorum quatuor amissorum memoriam fricuit. A quo eo plus urgeor, quo in eorum amissione plus est nobis amissum. Joannis enim Francisci primogeniti miram in civilibus peragendis negotiis dexteritatem, dexteram diligentiam, diligentem celeritatem, celerem promptitudinem testantur tum Philippus Hispan. Rex ac dominus noster, cum etiam nostra Civitas. Hæc quidem dum ad Siculos, ille vero dum ad Venetos, ardua ob negotia, ipsum Legatum mittunt. Aloysius pariter & Bernardinus Hierosolymitani Equites, licet adhuc per gloriam vivere censeantur, *Instit. de excusat. tut.* §.2. cum pro Rep. & pro Christiana Religione in Melita à Teucris circundata an. M. D. L X V. strenue occubuerint, adhuc tamen homines sumus, & quos oculis frui non possumus, corde lugere cogimur. Marius tandem Jureconf. summis Magistratibus integerrime functus, & Provinciarum Principatus citra, & Basilicatæ, seu Picentinorum & Lucaniæ præses, & ad sublimia negotia per universum Regnum à Principe delegatus, & Regis à consiliis jam designatus, qui in primo juventutis aditu (octavum enim & vigesimum ætatis annum nondum compleverat) morte præreptus, ingentem omnium de se conceptam spem, misere est frustratus, relictis innumeris ad diversas causas Responsis, *Consilia* quæ vocant, præclara sui ingenii monumenta: quæ etiam & ad communem studiosorum utilitatem, & ad fratris memoriam à temporis injuria vindicandam, edenda cum primum curabuntur. Sed quidni Philippum ex patruele nepotem etiam lugeam? qui jam nuper in Cercina cum compluribus aliis Neapolitanis equitibus annum vix XVIII. attingens, misere à barbaris transfossus interiit. Est autem Cercina, insula maris mediterranei cum urbe ejusdem nominis ex adverso Aphricæ, ad promontorium minoris Syrtis sita. Plin. *lib. nat. hist.* 5. *cap.* 7. Pompon. Mela *de situ Orbis*. Hanc Ptolemæus *lib. Geographia* 4. *tab.* 2. CERAUNAM etiam dici ait. At satis est meruisse lugeri. Id tamen dixisse liceat, nos tantum tres, ex vetustissima nostrorum serie, juri operam dedisse, cæteros omnes militiæ. Idque nemini mirum 46
videri debuerit, cum temporum varietate, statum mutari persæpe contingat, *cap. non debet de consanguin. & affin. can. sciendum*, 22. *dist.* 34. *quæst.* 4. *can. quis ignoret* 3. *distinct. can. erit autem*, & *ibi Glos.* Eoque 47
minus quod inter arma, & leges ea est affinitas, ut non ab re diu disceptatum fuerit inter Doctores quibusnam primas deferre debeamus. Quæstio agitatur ut plurimum in *prob. Instit. in principio* ubi perbelle & succincte Jason, & Paulus Fuscus in

suis

suis *singularibus* . Non parum est igitur decoris quod Milites dictæ Montaneæ Tribus præter aliorum morem, qui in loco in ipsis Sedilibus apparente, id agunt, in prænotato Divi Laurentii capitulo conciones celebrent. Quando vota atque suffragia publica, in eccleliis ferre, non omnibus, nec passim licet, prout est tex. in *l. denunciamus Cod. de iis qui ad eccl. confug.* ubi vide *Glos.* Senatores etiam in loco profano ad consultandum non conveniebant, sed in aogusto & sacro, & ubi Deorum templa essent, Gell. *lib.14. cap.7.* Alex. ab Alex. *lib.4. cap.11.* & *ibi* Tiraq. nec immerito, cum Senatus *sanctus*, & *sanctior* dicatur, quemadmodum & *sanctius consilium*, idem Alex. *lib.4.cap.11.* & Decuriones qui ordinis sunt ad instar sunt Senatorum, *l.senatores Cod.de decur. lib.10.* & quælibet Civitas habet Senatum suum, *Auth. de nat. lib. in cur. deput. in princ.* Luc. de Penn. in *rubr.* & in *l. omnes*, *la prima*, *Cod. de decuri.* Cassan. in *Catal. glor. mun. par.7. consid.12.* Ad quod illud etiam addi potest, quod oculata fide inspicitur, nempe affinitas quæ ipsi sedili est cum Ecclesia *Divi Archangeli* qui *ad signum* dicitur (ut interim taceam Ædiculam aliam quæ alio ex latere est ipsi contermina) quæ eo est ipsi contigua, ut unus & idem paries hinc sedile, inde Templum sustineat, in unum quasi corpus ambo redigendo, ut ipsum etiam sedi-
48 le quodammodo religiosum dici possit; cum quæ sacris & religiosis inhærent sint religiosa, *l. quæ religiosis ff. de rei vendic. l. inter stipulantem §.sacram ff. de verb. obligat.* Quod quidem non parum est ipsi decoris & privilegii, cum quæ ecclesiis inhærent per xl. passus si majores fuerint, per xxx. vero si minores, vel cappellæ circum, sacra censeantur, *can. sicut antiquitus*, & *can. quisquis 17. q.4.* & facit *cap. ad hæc*, *de relig.domibus*, *l.si quis sepulchrum*, *ff.de relig. & sumpt.funer.* sicuti & palatia Principum non sunt parietibus & ædificiis privatorum coarctanda, *l. quicunque Cod. de oper. publ.* facit *can.nulla & ibi gl.12.q.1.* Cassan.in 49
Catal.gl. mun. in auth. princ. 150. Cujus rationis causa, ac item ne veneranda illius vetustas aboliretur, ipsum Sedile ejus Milites nunquam immutare voluerunt. Eoque minus quod quanto quid est antiquius, tanto censetur dignius, & plus decoris & majestatis habet: ideo nec vetustate consumpta reficiebantur, nec effracta resarciebantur. Alex. ab Alex. *lib.5. cap.14.* Plut. *cap.36. Instit. de rer. divis. §. singulorum*, *l. semper*, *ff. de jur. immunit.* Et ut Sedilis fines intacti remaneant, juxta *univer. tit. ff. & Cod. fin. regund. & de termin. moto.* Dicitur autem *D.Archangelus* 50
ad signum (ut id interim non omittamus) Ecclesia illa, ob cubitale quadratum marmor, æreo clavo in medio infixum, ac ad ipsius scalas in via infossum. Quod positum fuit signum ad futuram memoriam vindicatæ Neapolis à Sarracenorum injuria & incursibus, ingentisque illorum stragis eo loco factæ. Res ita se habet. 51
Angentibus Sarracenis nostram hanc, ultra modum, Civitatem, D. Anellus ejusdem Sedilis Eques, & notioris sanctitatis, quam ut nostro indigeat elogio, qui tunc inter mortales agebat (evenit hoc circa Sal. an. DL.) à D. Archangelo monitus fuit, Nea-

politanos

politanos dubio procul victuros si ibi
in illos vim impeterent. Quod exe-
quuti fuerunt adeo strenue, ut san-
guis ex interemptis Sarracenis efflu-
xus, ad mare usque decurrerit. Est
autem spatium illud ad duo stadia.
Victoria itaque potiti Cives, locum
illum D. Archangelo consecravere,
templum erexere, præfatum signum
affixere, & D. Anellum in patronum
52 suscepere. Indeque factum est ut huic
Sancto vexillum Neapolis insignibus
pictum tribuatur; quod omnes, qui
ea de re scripserunt, una voce testan-
tur. Ne autem temere id factum vi-
deatur, ideft æreum clavum in mar-
morea tabella infixum, operæ pre-
tium erit scire, quod usus æris ait
Plin. *lib. nat. hist.* 34. *cap.* 9. ad per-
petuitatem monumentorum jampri-
dem translatus est. Ob quam causam
leges XII. tab. in æreis tabulis incisæ
fuere, secundum Dionys. *lib.* 10. Diod.
Sicul. *lib.* 14. Liv. *lib.* 3. Plin. *loco ci-
tato*, & alios. Quorum authoritate,
Pomponii sententia *l.* 2. §. *exactis de-
inde Regibus*, facile refellitur, qui
eboreas fuisse dicit. Et Cic. ubicun-
que de incidendis legibus commini-
scitur, in *ære incisas* ait: quod vi-
deri poterit in *Philipp.* non semel,
in *Catilin. de Divinat.* & *alibi*. Qui
quidem mos incidendarum in ære
constitutionum & legum, ex Græcis
ad Romanos translatus fuit. Minos
enim Cretæ Rex ter singulis annis
leges æneis tabulis incisas, per po-
pulos circumferendas curabat, ut
sanctius adservarentur. Plato in *Mi-
noe*, & refert Bud. in *l. unica ff. de off.
præf. prætor.* Postmodum vero ad
usque posteriorum Cæsarum tempora
deductus fuit; Theodosius enim & Va-
lentinianus in tabulis æneis jubent
incidi legem, quam de frumento ur-
bis Constantinopolitanæ sciscerunt,
l. 2. *Cod. de frum. urb. Constant. lib.* 11.
Et Moses, leges ab Deo ipsi datas, in
lapideis tabulis insculpsit: innume-
raque hujusmodi adducuntur exem-
pla. Illud autem non omittendum
& huc valde confert, quicunque ejus-
modi tabulas refixerit sive revulse-
rit, in pœnam legis Juliæ peculatus
incurrit, *l. qui tabulam ff. ad leg. Jul.
pecul.* Hunc pertinere posset, quod
Livius *lib.* 7. 8. 9. & *alibi* memoriæ
prodidit; solitos, scilicet, fuisse anti-
quos ad pestem sedandam figere cla-
vum ad januam alicujus templi,
prout ad dextrum latus ædis Jovis
opt. max. aliquando fixum. Ad quam
rem solemnius peragendam, Dicta-
torem creabant: at ne cum vera no-
stra religione, fallacem antiquorum
superstitionem commiscere videa-
mur, lubens pertranseo. Id tamen
non subticebo, antiquæ & ridiculæ
superstitionis illius, adhuc vestigia
quædam apud plebeculam alicubi
inveniri. Ad tonitrus enim pellen-
dos, solent rusticuli quidam, aut
clavum, aut gladium, aut quid simi-
le ferreum æneumve humi figere: ita
credentes altissimi Dei, ad quem in
necessitatibus est recurrendum, ful-
gura avertere. Porro autem multi-
plicem æris usum apud antiquos re-
censet Ludov. Rhodig. *lect. antiq. lib.*
16. *cap.* 6. Omnino siquidem ad rem
divinam, pleraque ænea adhiberi so-
lita dicit: & in iis maxime sacris,
quibus delinire aliquos, aut devo-
vere, aut morbos expellere volebant.
Inde Thuscos æneo vomere in desi-
gnandis urbibus usos. Et Sabini
æneis cultris tondebant sacerdotes.
Et in Lunæ defectu silenti nocte
æris

æris sonitum adhibebant, authoribus Liv. *lib.*26. Ovid. *Metamorph.lib.*4. *&* 7. Plutar. in *Æmilio.*Id etiam scitu non indignum refert Rhodig. moris fuisse venatoribus sicubi aliquod animal mortuum reponerent, ne computrescеret, clavum æneum illi infigere; veluti ad avertendam putrefactionem efficacissimum remedium. Unde natum adagium ait, ut cum aliquis significari velit, qui tutus sit à periculo, *clavum æneum habere*, vel *clavo æneo infixus* dicatur. Statuæ quoque ex ære potissimum conflari consuevere ad diuturniorem memoriam protelandam, quod annotavit Ravis. in *sua offic.* &c. Cassan. in *Catal. glor. mundi par.*1. *consid.*34. D.Joann.in *apocal.* Eman. Moschop.in *select.voc.act.* Phavor. in *comment. ling.græc.* Ex quo cum vario, tum antiquissimo æris usu, & apud Romanos, & apud alias nationes frequenti, ac à Neapolitanis in re tam celebri mutuato, Sedilis Montaneæ antiquitas innotescit. Cujus 52 gloriæ vetustissima memoria loco ubi jacet, præservata & defensa fuit; cum in alienam messem falcem immittere nemini liceat, *cap.dudum,de reb.eccl. non alien. in 6. c.Ecclesia Sancta Maria, extra de constit.* Isern. in *cap. imperialis* §. *inter duos num.*31. *de probib.feudi alienat. per Frider.* Et quæ certam habuerunt interpretationem, minime sunt mutanda, *l. minime, cum notatis ibi per Gloss. ff. de legib.* Quod tamen nedum marmor illud, verum & Regni *capitula*, & innumera publica monumenta testantur.

ADNOTATIONES

Ad *num.*1. *Licet carcer, non carceres dixisse debuit.*

Germanus meus in eorum inclinat sententiam, qui custodias reorum in numero unius tantum, *carcer* appellari volunt: & certe si ad Ciceronem cæterosque primæ classis authores respiciamus, haud dubie id affirmandum censebimus: alioqui tamen apud Jureconsultos *carceres* in numero multitudinis pro custodia non semel leguntur: nunc autem id mihi suppetit Pauli in *l.ne quis, ff. de custod. reor. Si quos*, inquit, *ex his qui in carceribus sunt, &c.* ut *Cod.* interim rubricam *de privatis carceribus* penitus dissimulem, tanquam quæ ad hanc rem nullius sit authoritatis: imo & Plautus in *Asinar. Qui adversum stimulos*, ait, *laminas, crucesque compedesque nervos, catenas, carceres, numellas, pedicas, bojas, tortoresque acerrimos*, &c. quamvis hoc loco carceres pro funibus quibus alligantur criminosi, posuisse videatur. Id ex animo subnotarim, quod etiam advertit Sigon. de *jud. lib.*2. *cap.*3.nempe facinorosos apud Romanos non statim quam comprehensi essent, conjici soluisse in publica vincula, sed tradi in liberas custodias usque dum confiterentur, inde in vincula coercebantur: *liberas* autem *custodias* dicebant, cum domi alicujus magistratus, aut etiam alicujus privati nobilis, ponebantur custodiendi: & huc respexit Venulejus in *l.si confessus ff. de custod. reor.* cum dixit: *Reus confessus donec de eo pronunciaretur, in publica vincula*

cula conjiciendus, & Scævola item *alibi*, *Reus confessus ob solam confessionem conjici in vincula consuevit*. Ejus autem rei cognitio, an scilicet in liberas custodias, an in publica vincula mittendi essent, sub Cæsaribus Proconsuli tradita fuit, *l.1. d. tit.* Sed & Magistratus etiam ob levissimam suspicionem in carcerem conjicere potest, Bald. in *l.nullus*, *Cod.de exhib.reis*.

Num.13. Armamentarium P. R.

Prope templum Pacis alii fuisse tradunt, quod eodem tendit.

Num.47. Inter arma & leges ea est affinitas.

De hoc vide ad saturitatem Cassan, in *Catal. par.9. consid.1.*

SUMMARIUM

CAP. XII.

1 *Chronicis fides adhibetur, & secundū ea in dubiis judicatur.*
2 *Rerum custodia ad eos spectat qui jus habent in illis.*
3 *Digniores in concurrenti numero præferuntur.*
4 *Sigillum castri, & Civit.regimen apud Nobiles manere debent.*
5 *Scripturæ paternæ apud primigenium conservantur.*
6 *Patrimonium Civit. Neap. quare in tribunali D.Laurentii servetur.*
7 *Præsumptio potest fieri ex præsenti de præterito.*
8 *Ocularis inspectio omnem superat probationem.*
9 *Marmoribus & æri ab antiquo literis incisis præstatur fides.*
10 *Summa platea ubi fuerit Neap. & in ea Equites Sedil. Mont. conveniebant.*
11 *Summa platea cur ita dicta. Summates sive summani, qui sint*, & num.sequ.
12 *Pluto Sūmanus dicitur, & quare.*
13 *Summi dicuntur divites & potentes.*
14 *Summi Magistratus eminentiores sunt, & qui cæteris præsunt.*
15 *Nomen rei consequens esse debet.*
16 *Archon sive Archos* Princeps *est, & quare locus Sedil. Montaneæ Archo dicatur.*
17 *Archon summus Magistratus Atheniensium, à cujus nomine, fasti scribebantur.*
18 *Civitatis* Princeps, *Magistratus est.*
19 *Alciatus carpitur in declaratione* l. pars literarum ff.de judic.
20 *Andegavensium Reg. habitatio Neap. ad Sedile Mont. fuit.*
21 Oliernus *Cutonus eques Sedil. Mont. Neapolis Dux, idest Archon fuit. Et omnibus de Ducatu Amalfiæ privilegium immunitatis Neapolitanorum concessit, quo adhuc Amalfitani utuntur.*
22 *Archiater summus medicus, qui vulgo protomedicus dicitur.*
23 *Archigerontes sunt seniores & principes.*

M 24 *Ju-*

24 *Judex curare debet ut capite damnati peccata confiteantur.*

25 *Clericis non est expediens in ultimo puncto supplicii, animam damnatis commendare, quia videntur mortem illis accelerare; ex summi tamen* Pont. *indulgentia id agunt.*

26 Patriarcha *summus patrum; Archiepiscopus summus Episcopus.*

27 *Archidiaconus praest archipresbytero; acchipresbyter autem praest presbyteris.*

28 *Archigubernus, primus classis gubernator. Archimimus, mimorum primus.*

29 *Archimandrita praefectus est Cœnobii, idest Abbas, vel Guardianus, vel Prior, vel* Praepositus.

30 *Archipirata piratarum primus, idest eorum qui in mari praedantur.*

31 *Piratarum bona, tempore quo piraticam exercent, praedari possunt.*

32 *Piratae ter in anno à Papa excommunicantur.*

33 *Dictiones incipientes ab Archo, vel in eam terminantes, eminentiam & superioritatem significant.*

34 *Archion Magistratuum aedes, palatium, Regiam, praetorium significat.*

35 *Christiana religio in regione* Se*dilis Montan. & in uno ex equitibus ipsius, ortum habuit in hac Civitate.*

36 *Porta Nolana in regione est Sedilis Mont. & quare sic dicatur.*

37 *D. Asprenus Sicula eques Sedil. Furcillae primus Christianus* Neapol.

38 *Neapolis ad Christianam fidem per Divum Petrum convertitur.*

Missae Sacrificium Neapoli à D. Petro celebratum, eod.

39 *D.* Petrus *ad aram Neapoli quare dicatur.*

Jubileum Neapoli *ad D.* Petrum *ad aram celebratur*, eod.

40 *Neapolis Christianam fidem quasi ante omnes gentes amplexata est.*

41 *Janua dicitur caput aedis, & ubi est caput, totum corpus esse censetur.*

42 *D. Severus de Familia Carminiana; D. Anellus de* Puderica, *nobiles Sedil. Mont. D. Arpinus de Sedili Furcillae.*

43 *Sedile Furcillae quare sic dicebatur.*

44 *Y, cur* Pythagor*a litera dicatur.*

Literas Graecas Palamedes primus invenit, eod.

45 *Vita humana unum habet initium, duplicem finem; virtutum scilicet, & vitiorum.*

46 *Equites Sedilis Furcillae quare y in insignia sibi elegerunt.*

Juventus Neapolit. cursu exercebatur propositis praemiis, eod.

47 *Sedili Montaneae, quod unitum habeat Sedile Furcillae, duos facit decuriones.*

48 Pr*aemia vincentibus proposita ponebantur in ulmo ad templum Cast. &* Pollucis, *& quare.*

49 *Capuana & Nidus quare utuntur equo pro insignibus.*

50 *Magistratus omnes & Primores Civitatis, ad Tribunal. D.Laurent. in regione Sedil. Mont. ad res decernendas publicas accedere*

dere debent.

51 *Juramentum de bene administrando in tribunali D. Laur. à Magistratibus præstatur.*

52 *Juramentum in templo Jovis Feretrii fiebat à Rom. & in juramento addebant sceptrum.*

53 *Æquales dignitate in proprio territorio sunt majores.*

54 *Decuriones in proprio oppido omnes præcedunt.*

Civis mediocris civitatis in propria patria præcedit civem majoris Civitatis, eod.

55 *Homo locum nobilitat.*

56 *Exilio damnatus exulare debet tam à loco ubi damnatur, quam ubi* Princeps *resedet.*

57 *Delinquentes ad* Principem *accedere prohibentur.*

58 *Locus illustratur ex* Principis *præsentia.*

Civitate divisa per quarteria, quodlibet quarterium dicitur una Civitas.

59 *Civitas absque Principis indulgentia dividi in quarteria sive Sedilia non potest.*

60 *Civitate divisa per quarteria, illicitæ oriri possent conventiones, monopolia & dissensio, & seditiones.*

61 *Nobilitas divisa in sedilia, adhuc una censetur.*

Collegium unum censetur, licet diversæ sint sectæ collegiatorum.

62 *Tutela, una dicitur, licet à pluribus administretur.*

Officiales diversi, diversas non faciunt curias.

Regnum una censetur provincia.

63 *Sedilis furcillæ cum Montaneæ unionis causa.*

64 *Sedile Montaneæ cur duos eligat decuriones: cur latius tenimentum quam alia: cur duas regat Civitatis portas.*

65 *Portis Civitatis Capitanei ad guerram ex Equitibus præficiuntur.*

Capitaneorum ad guerram munus & authoritas.

66 *Civitas divisa est in sedilia ut melius regatur.*

67 *Sedilia instaurantur communi collatione omnium, qui in eorum regione habitant, vel prædium habent.*

68 *Montaneæ sedile decem sedilia habebat; & quæ fuerint, connumerantur.*

69 *Sedilis Montaneæ cum Roman. porticibus collatio.*

70 *Sedile Montaneæ in salubriori Civitatis regione situm.*

HUjus etiam Sedilis vetustatem, ut hanc rem absolvamus, innumeri testantur Authores, ex quibus tres tantum, & ipsos quidem sedilitios, in medium afferam. Panormita ig tur Nidi ordinis eques, in *triumpho Alphonsi*, ubi omnia commemorat sedilia, hoc, *vetustissimum* appellavit, quod de nullo reliquorum dixit: & superlativum non mutat gradum, sed majorem infert qualitatem; nam accidentia denominant subjectum, Bald. in *cap. ult.* §. *cæteri, quis dicatur dux*, Cassan. in *Catal. glor. mund. par. 7. consid. 2.* Idipsum fatentur Sarnus & Pappansugna in suis, quæ de sedilibus conscripserunt *chronicis*; quibus in judicando sacer Senat. Neapolit. eam fidem adhibuit, ut secundum ea sententiam di-

dixerit, teste Afflict. in *decis.245.* & Fret. *de subfeu.tit. de orig feud.n.68.* & *tit. de sum.reg. num.70.* Et id quidem nedum Senatoribus & causarum patronis, verum & cæteris etiam curialibus notorium est: chronicis stan-
1 dum esse notat Bald. in *l.un. ff. de off. quæst.* Gloss. in *cap. inter dilectos, ver. magis, de fide instrum.* & in *cap. venerabilem de elect. & can. in nomine domini dist.23.* Bart. & communiter DD. in *l.1. ff. si cert. pet.* Isern. in *præl. feud. in fine.* Verum ante omnes conclamant hoc ipsum literæ in marmorea basi, quæ ipsum Sedile sustinet, annis ab hinc plus minus mille tercentum inscriptæ hunc in ordinem.

PIISSIMAE AC VENERABILI DOMINAE.
NRÆ. HELENAE AUGUSTAE MA
TRI DNI. NRI. VICTORIS SEM
PER AUGUSTI CONSTANTINI ET
AVIAE DOMINORUM NOSTRORUM BEA
TISSIMORUM CAESARUM
ORDO ET POPULUS NEAPOLITANUS.

Et non multis ab hinc diebus, aliud marmor inventum fuit, ac in collegium societatis Jesu importatum, his literis insculptum.

PIISSIMAE AC CLEMENTISSIMAE
DOMINAE NOSTRAE AUGUSTAE
HELENAE MATRI
DNI. NRI. VICTORIS
SEMP. AUGUSTI CONSTANTINI, ET AVIAE
DOMINORUM NOSTRORUM
CAESARUM BEATORUM
UXORI DIVI CONSTANTINI
ORDO NEAPOLITANUS
ET POPULUS.

Quæ quidem inscriptio etsi totius urbis antiquissimæ nobilitati maximam afferat gloriam, alibi enim hucusque visum non observavimus, ipsi tamen sedili particularem præbere asseverare possumus, cum ejus
2 memoria apud ipsum servetur. Rerum enim custodia ad eos spectare notum est, qui jus habent in illis, *l. fin.*
3 *ff. de fid. instr.* ac in concurrenti numero digniores præferendos, *l. si qua ff. famil. ercisc. l. semper ff. de jur. imm. l. si plures ff. depos. l. 1. ff. de privil. credit. l. in finalibus ff. fin. regund.* Angel. in *§. actio, Instit. de act.* Cassan. in *catal. glor. mundi par. 1.* 4
consid.38. arg.50. & 51. sicuti & castri sigillum, & Civitatis regimen, quo ad statum, apud Nobiles tanquam digniores, & paternas scripturas ad primogenitum conservandas 5
tradi, Bald. in *cap. fin. de fratr. de nov. benef. invest.* Andr. in *cap.1. de pace & jur. firm.* refert Capyc. in *decis.27.*

Ex

6 Ex quibus eisdem juris rationibus, civitatis hujus patrimonium ex antiquis & novis documentis cautum in Tribunali D. Laurentii in ejusdem sedilis, ut diximus, regione fundato, conservandum patet: & ex eisdem, Nobiles ipsius, in ipso, jure quodam patronatus potiri ut *supra* diximus. Nec intelligi potest populares hujusmodi habere custodiam: tum quia una platea non potest esse totus populus; tum etiam, quia cum novissimo loco Nobilitas sit regimen totius universitatis, medio
7 etiam tempore præsumi necessario debet hoc ipsum fuisse, quia ex præsenti præsumitur in præteritum, *l. si hi, Cod. de adult.* Et cum oculari inspectione appareat, omnem aliam
8 superat probationem, *l. si in ruptio-*
9 *ne §.1. ff. fin. regund. l. eandem, in fin. ff. de ser.* & in dubio, antiquis marmoribus vel æri, literis incisis non modica præstatur fides, *l. vel quæ*, & *ibi* Bald. *ff. de relig. & sumpt. funer.* post *glos. ordinar. in l. monumentorum Cod. eod.* Glos. in *cap. quanto, de jurejur.* Mayn. in *l.1.* & *ibi*
10 *DD. ff. si cert. pet.* Quibus consequens est summam Plateam non ab eventu in eadem fuisse regione nominatam, quum cuncti nostrates Historiographi primam conditam fuisse asseverant, & in ea Nobiles sedilis Montaneæ conveniebant ad publica gerenda negotia. Quod ultra quamplurimas alias authoritates ex antiquissimis documentis in rerum commercio commemoratis, indicat Reginæ Joannæ I. scriptura, in qua asseritur locum fuisse, qui *summa Platea* dicebatur, ubi Nobiles sedilis Montaneæ congregari consueverunt, & postea ab ea venditus fuit in *Registro Reg. Joannæ secundæ fol. 1432. fol. 293.* nonnullasque hujus Theatri columnas præteritis annis inventas fuisse scimus, & impræsentiarum Notarii, aliique memoriarum scriptores in contractibus & testamentis quæ in ea regione conficiuntur, & potissimum ad Theatrum hujus Civitatis, cujus adhuc ingentia videntur vestigia, & ab antiquitate quam præseferunt vulgo *Antiqualia* appellantur, in *summa Platea* factum esse proclamant: meorumque majorum incolatum ibidem antiquissime fuisse, scripturæ penes nos existentes etiã testantur. Quod quidem epithetum circumspectiorẽ efficere locum illum ex pluribus comprobari poterit: *Summa* enim vocabatur, quod Summates 11
sive Summani, idest Civitatis optimates & Principes, sive Primates in ea habitabant, juxta expositionem Ambros. ad quod adducitur textus in *l. quinque summates Cod. de decur. lib. 10.* ubi Glos. *summates*, inquit, *primi ordinis Alexandrini corporalibus injuriis immunes esse censemus*: & vocabantur *summates*, quasi summi, qui præerant decurionibus Curiæ, & *summanus* dicitur Pluto quasi summus 12
deorum inferorum, Martian. in *nupt. philolog.* Et *summates*, idest, principes in civitate, Plau. in *Pseud.*

Nec ego loquor delitiæ summatum virum.

inde *summatus* substantive, idest dominatus. Lucan. *lib. 3.*

Imperium sibi, eum ac summatum quisque petebat.

Connan. *lib. 2. jur. civil. cap. 9. n. 6.* dicit. *Neque enim consentaneum fuerit prædium inferius meliore jure esse quam superius cui servit*: facit Bart. in *l. 2. ff. de furt.* & Aul. Gell. *lib.*

lib. noct. attic. 2. *cap.* 1. dicit, *ſupremam eſſe cæteris provinciis Italiam*,
ideſt ſummam & maximam. Val.
Max. *lib.* 2. *cap. de modo comed. antiq. Inſtit. de jur. perſ. in princ.* & *ibi*
Gl. *& de publ. jud.* §. *fin. l. tria ff. de*
ſervit. ruſt. præd. l. 1. *cum gloſſ. Cod.*
de quib. muner. vel præſtat. nem. lic.
13 *ſe excuſ. in verſ. ſummis*. Summi
etiam dicuntur divites & potentes
Tiraq. *de nobilit. cap.* 2. ubi *ſummo*
loco nati, prout eſt videre, & facit
text. in *l.* 1. §. *denique ff. de aq. pluv.*
arcen. His enim locis eminentioribus
etiam circa dominium *Conſuetudo*
Neapolitana quæ incipit *Si duorum*,
in *rub. de ripa & efrico*: & idem jure communi vocatur *ſummitas riparum* ſecundum Napod. & cedit habentibus terram ipſius ſummatis *ff. de*
14 *flumin.* Hinc etiam *ſummi Magiſtratus* dicuntur, ideſt, eminentiores,
& qui cæteris præſunt, *l. pars literarum ff. de jud.* & quæ in *rubr. Cod. de*
ſumma trinit. & fide cath. & in *l. ſunt*
perſonæ ff. de relig. & ſumpt. funer.
cum quamplurimis correlariis ſive
ſimilibus. Oſtendit prætereà dicti
ſedilis vetuſtiſſimam nobilitatem, no-
men quo ubi ſitum eſt ſignificatur;
vulgo enim *Archo* dicitur, quod non- 15
niſi ex adæquata dignitate impoſitum
fuit; nomen enim rei conſequens
eſſe debet, *l. decernimus, in fin.* & *ibi*
Gloſſ. *Cod. de epiſc. & cler. l.* 1. *in fin.*
ff. de offic. præf. urb. l. defenſores Cod.
de defenſ. civ. Inſtit. de donat. §. *ſed*
primus, & *ibi* Gloſſ. & DD. Plato in
Cratylo. Nam *Archon* ſive *Archos* 16
princeps interpretatur. Et quanquam
vulgus ignarum inde *Archo* appellari exiſtimet, quod longus parietum
tractus juxta ipſum ſedile ad templum uſque Caſtoris olim & Pollucis,
nunc DD. Petri & Pauli arcuatim ſit
ſtructus, prout hodie magna ex parte videtur: (quæ quidem opinio aures demulcere videtur ob loci faciem
& à communiter accidentibus) tamen
qui humanas profitentur literas, non
ad ædificii ſtructuram, ſed ad nominis vim referunt, ideſt, ubi *Archon*,
ideſt Reipublicæ Neapolit. Princeps
incolatum faciebat. In cujus rei fidem adducitur vetuſtiſſimum marmor, paucis ab hinc menſibus inventum, & his inſcriptum litteris.

D. M.
MARTIAE MELISSAE
CONJUGI INCOMPARABILI
FOELIX ARK.
REIP. NEAPOLITAN.

17 Hoc eſt, *Archon Reipublicæ Neapolitanorum*. Eſt enim, ut diximus
Archon, Princeps, & eſt ſummus
Magiſtratus apud Athenienſes, à cujus nomine faſti præſcribebantur,
quemadmodum à Conſulum Romæ,
quod clare colligitur ex Cic. *de Fato*,
ubi, *Morietur*, ait, *Epicurus cum*
duos & ſeptuaginta annos vixerit,
archonte Pytharato. Præerat etiam
Judicibus, judiciorumque moderator erat, & ea fere munera gerebat,
quæ Romæ Prætor, ut ex Demoſthene, & Iſæo oſtendit Bud. Unde *ff.*
de judic. ſcribitur ea lex *Pars literarum Divi Adriani*, inde græcæ 18
li-

literæ sequuntur, idest Archontas,
idest Atheniensium summos Magi-
stratus; nam Civitatis Princeps Ma-
gistratus est, *l. spadonem §. si civita-
tis princeps*, *ff. de excus. tut.* In qua
l. pars literarum, duo quæ ad hujus
Inscriptionis declarationem confe-
runt, optime faciunt: unum quod
de Adriano loquitur qui in hac Civi-
tate Demarchus fuit, ut ait Ælius
Spart. in ejus *vita*, & Alexand. ab
Alex. *lib. 3. cap. 23.* Alterum quod de
Atheniensium Magistratibus loqui-
tur, à quibus Neapolitani genus du-
cunt, ut diximus in principio hujus
libri, secundum Dionys. *lib. 5. in fine.*
Alexand. ab Alex. *lib. 3. c. 23.* & ibi
Tiraqu. Quo fit, ut Alc. haud sane
sensisse dicamus, qui *d. l. pars litera-
rum* localem fuisse dixit, idest quod
tantum Athenis habuisset effectum:
19 fuit enim ubique locorum servata, se-
cundum Anton. August. *lib. sing. sub
tit. de tut. excus.* & ita antequam ip-
sum viderem naturaliter sensi. No-
stra vero conclusio de Archo, inde
etiam probatur, quod ibi Andega-
20 vens. Reg. habitatio fuit, prout eo-
rum insignia, ad parietes domorum
contra ipsum Sedile sitarum affixa,
adhuc indicant; quæ ad præsens sunt
D. Fabii Cicinelli ejusdem Sedilis
equitis. Is, Neapolit. Reip. Princeps,
qui antiquitus, ut diximus *Archon*
græce dicebatur, temporibus postea
21 non adeo antiquis, latina voce *Dux*
dictus fuit, ut de Olierno Cutono,
dicti Sedilis milite, ac Neapolitano-
rum Duce, documenta legimus, quæ
opportuniori loco referemus; in pri-
vilegio, scilicet, à Civitate Neapolis
omnibus de Ducatu Amalfiæ concef-
so, inter *Ritus Reg. Cam.* quibus
impræsentiarum, etiam non denega-
tur, certis sub circumstantiis, prout
suo loco latius dicemus, & à Fretia
non suo ordine recitato. Eodem ten-
dit, quòd de *Archiatro* scribitur, ut 22
princeps sit medicorum, vel summus
medicus, ut aliis placet, de quo in
rub. de comit. & archiat. Cod. lib. 12.
l. medicos, & *l. si quis*, *Cod. de pro-
fess. & med. lib. 10. l. archiatros, Cod.
de met. & epidemet. lib. 12. §. jubemus
igitur*, *in auth. de sanctiss. episc.* per
Alciat. in *d. rubr. de comit. & archiatr.*
Tiraq. *de nobil. cap. 31. num. 18.* adde
text. in *l. final. §. 1. Cod. de inoff. testam.
l. 2. Cod. quibus non objic. long. temp.
præscr.* Cassan. in *catal. gl. mun. par. 1.
consid. 13.* tenet fuisse Ostiarium prin-
cipis, quod confutatur per prædi-
cta per Tiraq. & per ejus *formulam*,
quæ legitur apud Cassiodor. Boer. in
tract. de auth. magni Consil. num. 150.
ex Bart. in *l. de comit. & archiat.
C. lib. 12.* *Archigerontes* eodem sen- 23
su intelliguntur ut sint seniores &
principes, *l. archigerontes Cod. de
episc. aud.* Qua *l.* provisum fuit ut ip-
si archipresbyteri, pœnitentialem
confessionem *Ergasiotarum*, hoc est
christianorum damnatorum in metal-
lum, intelligerent, ut Accurs. Bald.
Salic. & aliis placuit. Unde præter
ipsos Paris de Put. in *tract. de Syndic.
vers. Judex qui aliquam*, *car. 92.* per
eam *l.* notabat, Judicem debere cu-
ram condemnatorum, ut confiteren-
tur habere. Sed Alciat. *lib. dispunct. 3.* 24
cap. 88. aliter declarat, dum ibi de
dioceta ergasti eorum mentio fit, &
superiori expositioni assensit. Tamen 25
non sine dubio fuit evitatum cleri-
cos confratres non esse condecens in
furcarum pedibus, ad mortem dam-
natis, ut moris est, animam com-
mendare, quia videntur illis mortem
ac-

accelerare ; quod eis non est per-
missum. Sed hodie sublata per Suam
Majestatem confrarernitate prædicta,
aliquibus ex causis suam rectissimam
mentem moventibus, ut *alibi* fusius
scribam, tantum clerici confratres
ad damnatos associandos relicti fuere,
quibus & à Summo Pontifice dispen-
26 satum fuit. Hinc etiam, ut eo re-
deam, *Patriarcha*, Summus Patrum
interpretatur, *Archiepiscopus* Sum-
mus Episcopus, idest primus, con-
tra Alciatum, *can.cleros* 21. *distinct.*
hinc *flamines*, *archiflamines*, *proto-*
27 *flamines*, *can.* 1. 21. *distinct.* Idem
de Archidiacono & Archipresbytero,
qui Archidiacono subest, presbyteris
præest *cap.* 1. *de off. Archidiacon.* &
*cap.*1. *de off. Archipresb.* Hinc *Ar-*
28 *chiguberuus*, classis præfectus, sive
primus gubernatorum classis, *l. Sejus
ff. ad Senatusc.Trebell. Archimimus*,
mimorum primarius, *l.patronus ff. de*
29 *ope.lib. Archimandrita*, præfectus
cœnobii, idest Abbas, vel ut alibi
dicunt *Guardianus*, vel ut alibi
Prior, vel ut alibi *Præpositus* & si-
miles, *l. nos reddentes Cod. de Sum.*
30 *trin. & fid.cath.* Inde etiam *archi-
piratæ*; nam sunt piratæ qui in ma-
ri prædantur, de quorum insidiis le-
girur in *l. in rebus ff. commod.* & de
eorum pravitate, in *auth. navig.
Cod. de furt.* Alciat. in *cap.*1. §. *na-
vigia, de stat. & conf. con. lib. eccl.*
31 Quorum bona, tempore quo pirati-
cam exercent prædari possunt, alias
secus, Soccin. in *cons.*262. *col.*3. An-
32 gel. *conf.*190. incipiente, *Thema ta-
le est*: *sacr. conf.*170. *lib.* 2. Et ter in
anno à Papa excommunicantur,
Host. in *Sum. de sent.excomm.* Abb.
in *cap. excommunicationi*, *de rapt.*
Cic. *lib.* 2. *de offic.* Archipirata nisi
æquabiliter prædam dispertiat, aut
occidetur à sociis, aut relinqui-
tur. Mare infestum habent; nam
cum quidam pirata ab Alex. Magno
ad eum adductus interrogaretur, cur
infestum mare haberet? *Quid tibi*,
inquit, *qui orbem terrarum habes
infestum? sed quia id ego exiguo na-
vigio facio, latro vocor, tu quia ma-
gna classe, imperator*. D. Augustin.
in *lib.de civit. Dei*. Alciat. in *l.bo-
na, in fin. ff.de verb.signif.* Et ut ge- 33
neratim dicam, omnes dictiones quæ
ex hac parricula *Archos* incipiunt,
vel in eam finiunt, præstantiam &
præeminentiam significant. Prout in
Dictatore, apud veteres *populi ma-
gister* vocato, & in eo sæpe Respubl.
& imperium stetit, & apud Græ-
cos *Æsymetes*, apud Lacedæmo-
nios *Armostes*, apud Thessalos *Ar-
chos* dicebantur qui parem Regiæ di-
gnitatem potestatem habent. The-
bani vero *Archinum* dicebant. Æl.
autem Spart. quem *supra* retulimus,
Neapoli *Demarchum* appellatū fuis-
se dicit: vide Alexand. ab Alex. in
prænotato loco, & Tiraq. Vel dici-
tur *Archo* ab ἀρχῇ, idest, *principio*:
ibi enim primum ædificata fuit ci-
vitas, quæ postea ad differentiam
novæ civitatis conditæ, *Palæpolis*,
idest, *vetus civitas* dicta fuit, ibi-
que adhuc sunt indicia: vetustiora
enim ædificia quam ibi, in hac ci-
vitate non videntur. Poterunt etiam 34
literæ illæ *supra* memoratæ Inscri-
ptionis ARK. licet parum apte, in-
terpretari *Archion*, quod, ut alias
diximus, Magistratuum Ædem si-
gnificat, & Regiam sive Prætorium,
& Palatium, & judiciale Forum, ex
Bud. in *l. moris* §. *non inquam ff. de
pæn.* Non solum autem gentilium 35
tem-

tempore regio hujus Sedilis, imo ipsum Sedile illustrioribus fuit exornatum ædificiis, quorum adhuc superbissimæ supersunt reliquiæ, & vestigia, ut templum Cast. & Pollucis in DD. Petri, & Pauli, ut diximus commutatum. Huic affine Theatrum, & Prætorium sive Archeum, ideſt ubi civitatis Archon vel Dux residebat, & hujusmodi alia, quæ suis enumeravimus præcedentibus locis; verum & nostra, ideſt christianorum religio, in ea primum fundamenta jecit, ac in cor unius ex equitibus ipsius, Dei verbum seminavit. Rem cunctis notissimam brevi attingam. Petrus Apostolorum princeps, post Christi Salvatoris ad cœlos ascensum, Romam petiturus per nostram hanc civitatem iter agebat:
36 prope Portam regionis tunc Furcillæ & nunc Montaneæ, quæ propterea quod Nolam versus vergit, *Nolana* dicitur, spectatæ honestatis mulieri obviam factus, de civitatis religione, de civium vita & moribus percontatus, singulatim responsum accepit; hominem autem præ cæteris justum, nomine *Asprenum Siculum*, Sedilis Furcillæ equitem, membrorum ariditate in lecto laborare intellexit, & proinde mulierem discessum accelerare; erat enim Aspreni soror. Apostolus, mirabile facturus opus, baculum suæ senectutis comitem, ad illum misit, jussitque ut ei innixus ad ipsum veniret. Fidens mulier acceptum baculum ad Aspre-
37 num attulit, rem nunciavit. Is sancto afflatus spiritu, misterium statim sentiit, credidit, baculum accepit, quo vix tacto (mirabile) sanus factus est & ad Petrum accessit.
38 Ille cum de Christiana fide instruxit, Episcopumque civitatis instituit: miraculum evulgatur, confluunt undique cives, Apostolique verba audiunt, Christianam amplectuntur fidem, aram Deo Optimo Max. erigunt, Petrus sacra facit Aspreni ministerio usus. Ibi postea Christi fide- 39
les Templum construunt, D. Petro dicant, ab *Ara*, ubi ipse celebrarat sacra, nomen imponunt & adhuc retinet: *Divi* enim *Petri ad Aram* vel hodie appellatur. Ibi sanctissimum celebratur Jubileum ubi anni celebritas advenit. Vita demum functo Aspreno, inter sanctos refertur, ejusque caput adhuc cum cæteris Civitatis patronis religiose in theca argentea servatur, pieque colitur in ædicula Majoris Ecclesiæ *Thesaurus* nominata; ubi & baculum præfati miraculi instrumentum custoditur: ejusque natalitia die Augusti tertia colimus. Illius vero familiam, ideſt Siculorum annis ab hinc plus centum extinctam novimus, jam muneribus & honoribus dicti Sedilis Furcillæ sive Montaneæ usque dum floruit functam. Ex quibus perspi- 40
cuum est Neapolitanos veram religionem quasi ante omnes gentes, & in ipso religionis initio amplexatos esse, ac nunquam defecisse, ut fusius in epitheto, *Christiana*, dicemus. Major item Ecclesia hujus civitatis in eadem regione constructa fuit, quæ nunc dicitur, ut & à sui constructione dicebatur, *Divus Georgius Major*: quod præter antiquissima & frequentissima documenta à nobis *supra* relata, vestigia non parvipendenda etiam in præsenti demonstrant. Sedes enim marmorea in qua Præsul pontificalibus indutus vestimentis, in sacris peragendis assidere solebat, ad-

huc integra & immota suo loco videtur: quemadmodum & Tribunal Magnæ Cur. Vic. item & Tribunal Siclæ in eadem regione sita erant, ut *supra* diximus. Ædes etiam monetæ, idest ubi moneta publice cuditur, ejusdem est tenimenti; licet enim in confinio sit regionis Furcillæ & Portæ Novæ, quia tamen janua est in regione Furcillæ, tota ædes in ea regione esse intelligitur; cum janua sit caput ædis, & ubi est caput totum corpus esse censetur, *l. quod conclave ff. de damno inf. l. si cui ædes ff. de leg. 3. l. prædiis §. balneum eod. tit.* & Bart. in *d. l. quod conclave*, per text. in *l. cum in diversis ff. de relig. & sumpt. funer. §. religiosum Inst. de rer. divis.* Cujus quidem Aspreni exemplum imitati cæteri ejusdem Sedilis equites, in eam devenerunt, cooperante Deo, sanctitatem, ut adhuc tres alii ex eis, & in sanctos referri, & in civitatis patronos item suscipi, unanimi omnium Christianorum cul-
41 tu & veneratione meruerint. Divus enim Severus de Familia Carminiana, Divus Anellus de Puderica fuit,
42 Montaneæ Sedilis ambæ. Divus Arpinus, etsi cujus fuerit Familiæ ignoretur, insignia tamen quibus notatur, Furcillæ fuisse equitem probant, cum ea sint propria illius Sedilis quæ sunt Y. Eaque videntur tum in propria ipsius Ecclesia structa ubi erat dictum Sedile, & ubi adhuc nomen retinetur *Furcilla*, tum etiam in supranominato Archiepiscopatus Thesauro, ubi cum cæteris Civit. patronis conditur. Dicebatur autem Sedile illud *Furcilla*, à similitudine furcæ, quam dicta insignia
43 præseferunt. Non enim re ipsa est furca ut vulgus insulsum sentit, sed *Ypsilon* litera græca, quam Virg. in *epigramm.* PYTHAGORÆ LITERAM appellat. Diciturque *Pythagoræ*, non quod Pythagoras illam invenerit 44
(inventio enim Palamedi refertur, qui primus Græcis sexdecim adinvenit literas, cum antea Phœnicium characteribus uterentur, teste Plin. Varino, & aliis) sed quod Pythagoras, humanam vitam dixerit unum quidem habere principium, duplicem 45
vero finem, virtutum, scilicet, & vitiorum; quemadmodum litera y ab uno incipit stipite, & in duos postea dividitur. Ubi puto, ut Pythagoræ similitudo conferatur, hanc literam non rectis utrisque cornibus designatam fuisse, sed sinistro ad terram declinante, dextero ad cœlum tendente, hoc modo, y, ut recte dixerit viam vitiorum lævam esse ac ad terram proclivem, virtutum autem, dexteram, ac superiora spectare, & proinde difficilem aditu. Elegerunt autem equites 46
dicti Sedilis eam sibi in insignia, quod ad exercendam juventutem, cursum inde instituerant sursum versus ad templum usque Castoris, & Pollucis, ubi præmia proponebantur illi reddenda, qui prius metam attigisset, & insimul arduam esse ostenderent virtutis viam. Ponebanturque præmia in ulmo in montanea, quia erat via difficilis quæ depingitur ad virtutem, ubi congeries Deorum descendebat ad danda præmia. Ex qua mutua inter hæc Sedilia rela 47
tione, jure in unum tandem coivisse affirmari poterit. Ex qua unione duo decuriones in Sedili Montaneæ eliguntur & administrant, & ob id ejus tenimentum seu quarterium, reliquorum tenimentis est latius. Et opti-

48 optima quidem ratione præmia ad templum Caſt. & Pollucis proponebantur. Hos enim curſibus, & colluctationibus præeſſe diximus; & etiam quia ibi Theatrum erat, cujus adhuc veſtigia ſuperſunt; eiſdem dicatum, quo univerſa multitudo,
49 ad ſpectacula concurrebat. Eratque prout adhuc eſſe videtur, locus ille equeſtri etiam curſui aptus. Fuitque templum Caſt. & Polluci factum ut non immerito Capuana, & Nidus, Sedilia Montaneæ Sedili collateralia & cōtermina (hinc enim Capuana illinc Nido exiſtente Montanea ſedet media) equos pro inſignibus faciunt, quia hi Dei curam equorum habebant. Imitati ſunt igitur exercitium quod in ipſo Sedili Montaneæ fiebat, atque ut fortuna Deorum eſſent adjuti. Nec parvipendendæ eſt conſiderationis quare in Sarracenorum incurſibus, ut *ſupra* commemoravimus, in hoc ſedili moniti fuere Cives convenire debere, ibique unanimiter hoſtem impetere, quando locus is ſub equitum erat protectione.
50 Augetur etiam non parum ejus gloria, quod Reges, Proreges, omnium reliquorum Sedilium Equites, Civitatis proceres, Officiales, Decurioneſque ad regiminis res decernendas; ad ejus tribunal ideſt D. Laurentii etiam ex Reg. Feder. Aragon. ſententiis, accedere debent, & neutiquam alias, in quo Equites ipſius Sedilis jus habent, ad patronorum inſtar, ut *ſupra* diximus, & ut late Caſſan. diſſerit in *Catal. glor. mun.* 4. *par.* 81. *conſid.* & quæ de rectore idem *par. ead.* Et Syndici aliorum Sedilium cum res exigit, cum Decurionibus, eodem ſe conferre tenentur, alioque non poſſunt. Prætor inſuper, qui *Regens Mag. Cur. Vic.* dicitur, Judiceſque Civiles, & Criminales, & 51 Conſiliarii qui ex delegatione Proregis cum duobus temporalibus Judicibus ſingulis duobus annis, in auditorio criminali interveniunt, & omnes coram eiſdem Decurionibus ſindicantur, ex juris diſpoſitione *tot. tit. ut omnes judi. tam civil. quam crim.* & ex innumeris Regni *Capit.* ſanctionibuſque demandatum, ibidem de bene adminiſtrando juramenta præſtant, quemadmodum Romani in Templo Jovis Feretrii faciebant: & ſi alibi contingiſſet juramentum fieri, inde ſaltem ſceptrum ſumebant per quod jurarent. 52
Neque id quidem dignitatis eſt contemnendæ; cum vera concluſio juris ſit, quod inter æquales dignitate, qui eſt in ſuo territorio aliis major eſt, *gloſ. ult.* in *l. apud eum ff. de manumiſſ.* & in *l. nihil*, *Cod. de palat. lib.* 12. & *ibi* Jo. de Plat. Luc. de Pen. *ibid. col.* 1. *per tex.* in §. *juſjurandum*, *in fin. Auth. de defenſ. civit. coll.* 3. & in *Auth. ut jud. ſine quoquo ſuffr.* §. *illud videlicet*, *verſ. non ſinimus collat.* 2. & *can. qui ſe ſcit* 2. *q.* 6. & *can. quanquam* 23. *diſt.* Et in his terminis in congregatione ſtatuū atque civitatum etiam Caſſan. his juribus uſum eſſe in *Catal. glor. mun. par.* 4. *conſid.* 22. & *par.* 10. *conſid.* 13. 53
Idemq; in Decurionibus, ut in proprio oppido omnes præcedāt, & in cive primariæ civitatis, quem civis mediocris civitatis, in propria patria præcedet, ut per Bartol. quem refert Det. in *c. ſi clericis, extra de judic.* & per Cagnol. in *l.* 2. §. *ſi quinque conſules col. fin. ff. de orig. jur.* ſecundum Fret. in *quaſt.* 2. *parlam. lib.* 1. *num.* 16. licet multa alia ad id, loci prærogativa parit ut *ibi* per eos. Sed hic, per- 54

sonarum illustrium cum Viceregе accessus ad parlamentum, prout *infra* latius dicemus, in eod. D. Laurent.
55 Templo. Et eo magis hic locus dignus redditur, quod homo locum nobilitat, *can. nos qui*, & *can. multum*, *& per tot. 40. distinct.* Tiraqu.
56 *de nobilit. cap. 3.* Hinc curialis praxis illa in decretis exilii hic assueti ponitur, ut à loco tribunalis jubeatur exulare, & à loco ubi Princeps residet, ex tex. in *l. 3. §. ignominiae*, *lo*
57 *2. ff. de his qui not. infam.* Et demum ex novis *pragmaticis*, delinquentibus accessus ad Principem denegatur. Etsi personae, honori attribuitur prope Dominum assidere, Gl. in §. *aliam*, *Instit. de bonor. possess. l. 1. Cod. de consul. lib. 10.* & Tiraqu. in *tract. primogen. in princ.* & nos *infra*
58 fusius dicemus. Eademque ratio militat in loco, qui Principis praesentia illustratur, ut est hoc Montan. Sedile. Civitate etiam divisa per quarteria, quodlibet quarterium dicitur una civitas, *l. 3. ff. de off. assess.* Bar. in *l. 1. Cod. ubi decur. & cohort.* Aret. *cons. 29. col. 1.* Anchar. *consil. 414. in fine*, Anna in *sing. 83.* Bart. in *l. omnes populi*, *num. 3. ff. de just. & jure.* Ad quod dubitatur an unum quarterium dicatur civitas, ut in controversiam ducatur an statutum factum per unum quarterium liget alia, li-
59 cet una sit civitas; quae absque Principis indulgentia minime dividi in quinque Sedilia potuisset, *cap. cum tempora*, *extra de arbit.* Felin. in *cap. dilecti*, *de major. & obed.* Jas. in *l. debitorem §. pactionibus*, *Cod. de*
60 *pact.* Ex eo enim possent de facili illicitae fieri conventiones, Bart. in *l. actor ff rem rat. hab.* Ex quibus prompta essent monopolia & seditiones, regnique sectio, & divisio, Cassan. in *Catal. gl. mun. par. 5. consid. 24. artic. 196.* qui seipsum allegat in *consuet. Burgund. tit. ultimo*, *art. 6. incipiente, gens de poete.* Licet una ea- 61
demque sit nobilitas atque Civitas, exemplo Collegii quod unum censetur quamvis diversae sint sectae collegiatorū, Bart. in *l. fin. ff. de colleg. illic.* Et tutela una est, licet à pluribus administretur, *l. tres tutores ff. de ad-* 62
min. tut. diversique officiales, diversas non faciunt curias, Andr. de Isern. in *Const. reg. Humanitatis*; sicuti totum Regnum una est provincia, aliisque modis Fret. ponit in *tit. de suffeud. num. 30.* Unionis autem Sedilis Fur- 63
cillae cum Montanea, praeter praedictam relationem, causam fuisse novimus extinctionem nobilium Familiarum illius Sedilis. Cum enim Equitum penuria laborare coepisset, nobilitatis propagatione indiguisse in consequenti venit. Cujus rei legimus documenta Caroli I. *anno M. CCLXIX. indict. 13. lit. A*, *fol. 35.* Quae huc inserenda ad verbum curavimus, & sunt talia. Ex parte „ militum plateae Furcillae de Neap. fi- „ delium nostrorum, nostrae Majestati „ fuit expositum, quod cum inter ipsos „ ex una parte, & milites aliarum pla- „ tearū ex altera, quaestio verteretur de „ quantitate Collectae solvendae ab ipsis „ Militibus plateae Furcillae: & Milites „ aliarum platearum contenderent ip- „ sam Collectā debere solvere sicut sol- „ vebant tempore quond. Federici olim „ Rom. Imperat. Dictique Milites Fur- „ cillae assererent ex adverso se nullo „ modo sic posse solvere vel debere, cum „ tempore dicti Imperat. reperirentur „ in dicta platea furcillae novem Casa- „ tae Militum, & tempore dictae con- „ tentionis

„ tentionis tres Casatæ Militum tantummodo inveniri. Tandem pari voto & communi voluntate ad hanc inter se concordiam venerunt, videlicet, quod Milites dictæ plateæ Furcillæ de duodecim unciis quas olim solvebant, solverent septem tantum, & alias quinque solverent Milites aliarum platearum; Nos ergo præstamus assensum in eadem. Ex qua qui-
64 dem unione, Sedili huic Montaneæ duos eligendi Decuriones, potestatem factam fuisse liquet. Hinc multo latius tenimentum quam aliis, ei contigit; hinc authoritas & custodia duarum urbis Portarum, *Nolanæ* scilicet & *Januariæ*, seu D. Januarii ut dicunt cum reliqua Sedilia, singula singulas tantum habeant. Quæ quidem Portæ etsi semper in eorum sint protectione & custodia; tempore tamen belli, aliisque exigentibus publicis necessitatibus, talis authoritas majorem educit effectum, & valde confert ad omnes in dicto tenimento
65 habitantes. Militaribus enim regulis & mandatis, singulis Portis singuli Duces belli, sive Comites rei militaris, vulgo *Capitanei ad guerram* dicti, præficiuntur. Luc. de Pen. in *l. tam collatores 2. col. Cod. de re milit.* Cassan. in *catal. gl. mun. par. 6. consid. 14.* Pyrrus in *tract. de Magistrat. Roman.* Alias *Magistri militum* dicuntur; quorum ea est dignitas, ut an illustres vel spectabiles sint ambigatur, & adest scribentium magna perplexio, ut in *l. 1. & 2. Cod. de off. mag. mil.* Specul. in *l. 3. Cod. de comitib. rei milit. lib. 12.* Cassan. in *catal. gl. mun. par. 7. consider. 4.* Quorum præcipua cura est Portarum claves servare, vigilias caute faciendas curare, regionem sibi commissam circuire & regere, ut dicit Claud. *de re milit. lib. 2. cap. 5.* & meminit Fret. in *tract. de off. Magni Comestab. n. 16.* Quibus eo tempore magna datur authoritas more militari; prout annis præteritis in Dn. Prospero Pignono, Marchionis Orioli germano & patruo meo vidimus; qui cum id munus pro Sedili Montaneæ, in Porta D. Januarii, & Nolana iniisset, civi cuidam notæ strenuitatis & nominis, quod suis jussis stare nollet, vulnus inflixit, eo mortale, ut mors inde sit illum sequuta. Et hi quidem anno quolibet innovantur ad futuris necessitatibus occurrendum, & à quolibet ex quinque sedilibus tantum eliciuntur: qua quidem authoritate 66
ex Regum benignitate, & subditorum fidelitate concessa, tolerata, atque permissa, omnia Sedilia potiuntur, & gaudent. Et proinde Sedilia ista, ut præsidia, stante civitatis magnitudine, pro illius defensione, & per quinque quarteria instituta, & melius regendi, confutata opinione illorum, qui animo imperandi divisionem nobilium factam, ajunt, ut in *tit. de Sedilibus* dicemus. Id non 67
tacuerim, ad refectionem, & instaurationem Sedilium conferre, & contribuere debere, nedum Nobiles ipsius Sedilis reficiendi, sed & omnes in ea regione habitantes, vel sint ex aliis Sedilibus, vel populares; imo omnes qui habent prædia in eo tenimento, *arg. text.* in *l. 2. §. viarum ff. ne quid in lo. publ.* & pro hoc est *tex.* in *§. ad hoc scimus Auth. de eccles. tit. coll. 9.* Ex publicis enim colloquiis, quæ in ipsis Sedilibus celebrantur, ad bella aliaque rerum discrimina occurrendum, urbis propugnacula, & incolumitates esse videntur. Eas autem con-

contributiones, & collationes *Taxas* vulgo appellant: ac ad Sedilarias causas in Sac. Conf. exhibitæ, aliquando fuere: idque ex juris dispositione factum est; publica enim ad vicinos pertinent, *argum. text. l. adiles curules*, §. *construant ff. de via publ. l. si locus ff. quem. servit. am.* ad instar murorum, *l. per bithiniam Cod. de immun. nem. conced. l. turres Cod. de oper. publ.* & late per Guliel. de Cun. in *l. neminem col. 4. Cod. de sacrosf. Eccl.*

68 Ad commodiorem autem deambulationem subdialem, Romanis porticibus familiarem, ut fuit illa Claudiæ, de qua per Alex. ab Alex. *lib. 3. cap. 23.* decem, & plura Sedilia habuere equites Sedilis Montaneæ, & ab ipsis postea partim vendita. Quorum quinque quidem vendiderunt D. Fabio Ruffo ejusdem Sedilis equiti anno 1552. ut per instrumenta novimus Not. Scipionis Fogliæ, & sunt hæc, ut à dicto Not. describuntur: videlicet; Unum ex eis in platea Portæ S. Januarii subtus domum magnifici Hieronymi Granati tabularii neap. juxta duas vias publicas. Item alium consistentem ad modum supporticalis aperti in medio cujusdam viæ publicæ, prope plateam Fori veteris, juxta quandam parrochiam sub vocabulo *Sancti Georgitelli*. Item alium in platea dicta *la Vicaria vecchia*, subtus domum magnifici Jacobi Antonii de Palma U. J. D. juxta duas vias publicas. Item & alium in platea Forcellæ prope Ecclesiam Sanctæ Mariæ *ad Chiazza*, juxta viam publicam, &c. Habebant præterea aliud ad superiorem Theatri partem, ubi *Antiqualia* appellamus, ab iisdem postea venditum Domino Jo: Baptistæ de Letteriis U. J. D. & id quidem, *ad Salitum* dicebatur, juxta templum Monialium Divi Potiti, & magnificam domum illustris. Principis Avellini. Item & aliud in Summa platea, quod à Reg. Joan. venditum fuisse *supra* diximus & aliud ad D. Georgium majorem, quod prius *ad cimbrum* dictum fuisse, *superioribus capitulis* memoravimus. Nonum erat ipsum *Sedile Furcillæ*. Decimum, hoc *Montaneæ*. Quæ quidem Notarii prædicti verba eo religiose transcripsimus, ut ejus etiam barbarismos admiserimus. Eaque quidem omnia in ædificiorum angulis posita erant, ita ut hinc inde à publica circundarentur via, ut præfata documenta testantur. Ex quibus quidem tot porticibus, & ex ipsius quoque Sedilis facie, nullum aliud porticibus Romanis magis comparari 69
posse quam ipsum, patet, & signanter Portic. Octaviæ, quæ erat juxta Ædem Junonis, hæc autem juxta templum olim Cast. & Poll. nunc Divi Pauli, & D. Archangeli: ibi insignia militaria, olim à Dalmatis, Domitio adepta, mox ab Augusto restituta diu remansere; hic vero sunt insignia victoriæ contra Sarracenos, ut diximus, habitæ. Et ad Circum Flaminium Porticus altera, fuit duplex, structa à Cn. Octavio, qui de Perseo navalem triumphum egit. Et Philippi Porticus, Herculis, & Helenæ imagine Xeuxidis manupicta fuit; nostra vero de Helena mentionem facit in inscriptione *supra* relata; quo autem ad Herculem, D. Archangelum, & D. Constantinum recolit. Et Athenis Porticus erat pœcile, & altera varia, ubi pugna Marathonia depicta erat, & altera ubi Pythianactia; & pœcile in Helide,

lide, quam *Echum* vocabant. Ut videri possit memorabiles victorias semper in publicis locis, frequentioribus, ac dignioribus depictas fuisse. Quo conferri potest, & Angiportus Patricia juxta Ædem Dianæ, ad quam ingredi viros religio non sinebat. Ad cujus instar, duo Monialium monasteria propinquiora huic Sedili commemorare possumus. Unũ Divi Gregorii, sive *Ligorii*, ut proferunt: alterum Virginum templum, nuper in regione Sedilis Montaneæ erectum, & sub ejusdem Equitum protectione distinatum; & proinde ejus insignibus ad fores signatum, ære quidem & sumptibus Dominæ Joannæ Scortiatæ exemplarissimæ mulieris, & cui nullam aliam sui ævi, aut vitæ integritate, aut morum sanctitate præferres. Monasterium item monialium *Divæ Patriciæ* in eadem est regione, haud multum ab ipso Sedili distans. De porticibus supra memoratis diffuse loquitur Alex. ab Alex. *lib.3.cap.25.* Situs etiam dicti Sedilis & regio, vel aeris salubritatem, vel aquarum nobilitatem spectes, cæteris omnibus eminet, ut nil sit mirum si Civitatis Archon, idest Dux, & Reges, & Summates, idest, optimates, & Primores, eam sibi incolendam elegerint. Imo, & quæcunque Civitatem, & Remp. exornare possunt in ea videntur, ut nil aliunde desideres; ut Theatra, Stadia, Deorum templa, Prætoria, Tribunalia, & id genus cætera.

ADNOTATIONES

Ad *num.4. Quæ de sedilibus conscripserunt chronicis.*

De authoritate chronicorum & fide, consule Cassan. in *Catal. par.10. consid.46. & par.5. consid.28.* ubi de iis late.

Num.2. Rerum custodia ad eos spectat, &c.

Adde quod Castri claves apud primigenium custodiuntur, & insignia exercitus apud majorem, *l. quæ sunt cautiones, ff. famil. ercisc.* Cassan. in *Catal. par.1. consid.38. concl.50.*

Num.11. Summates, idest Civitatis Principes.

Summates majoris dignitatis esse videbantur quam Consules & Prætores, secundum Cassiod. *var. lib.6. cap.15.* Erantque summates, nobiliores decuriones, idest, qui honoribus functi fuerant; ut admonuit Guid. Pancirol. *de Magistrat. municipal. cap.1.*

Num.35. Non solum autem gentilium tempore.

Antequam veri Dei lumine illustraretur orbis, nostra Urbs, atque adeo ip-

ipsa regio sedilis Montan. ea colebat numina, quæ sanctiora tunc habebantur: & proinde Castor & Pollux venerationi potissimum ipsi erant, qui vel ex lege 12. tab. inter eos Divos relati fuerant, qui ascensum ad cœlum mortalibus præbebant. Cic. 2. *de leg.*

Num. 42. D. Anellus de Puderica.

Variæ circunferuntur opiniones cujus fuerit familiæ D. Anellus: sunt qui Marogano illi cognomento fuisse tradant, sunt qui Puderico, vel Suderico, quod idem puto ac per μετὰ χαμμανεμὸν idest transliterationem, ut sic dicam, factum reor: etsi Sudericam familiam Venetiis illustrissimam æque ac vetustissimam haberi velint: omnes tamen eum ex Montanea tribu nobilem fatentur; Marogana enim una est ex quamplurimis iisque vetustioribus ejus sedilis familiis jamdiu extinctis.

Num. 53. Qui est in suo territorio aliis major est.

Accessus ad negotia in alieno territorio pertractanda majorem infert dignitatem iis qui ibi existunt, probat text. *juncta glos. fin. ff. de condit. & demonstr.* Cassan. in *Catal. par.* 8. *consid.* 38.

Num. 54. Homo locum nobilitat.

Personæ nobiles & insignes, locum faciunt nobilem & insignem, *cap. statutum*, §. 1. *de rescript. in* 6. locusque ab actu denominationem capit, *l. pen.* §. *alia ff. de just. & jure*. Unde viculi, & solitaria municipia, & obscura loca non merentur habere sacerdotale fastigium, idest episcopatum, nec illustres dignitates, idest titulares, *can. illud* 85. *dist.* Luc. de Penna in *l. nullus*, *Cod. de agent. in reb. lib.* 12. Præsentia enim Principis id facit, *l.* 1. *Cod. de præpos. lab. lib.* 12. Cep. & Bon. de Curt. & alii per Cassan. adducti *ubi supra*.

SUMMARIUM

CAP. XIII.

1 *Theatrum Neapol. in regione Sedil. Montaneæ situm fuit.*
Nero in Theatro Neapolitano cecinit, eod.
2 *Theatrum ad ornatum Civitatis pertinet, & cujus sit figura: & sunt Universitates*, num. 3. & 13.
3 *Specus, locus est in quo despicitur. Spectacula à specu dicuntur.*
4 *Manumissio solet fieri à prætore, & à proconsule, etiam cum in Theatrum eunt.*
Ludi theatrales prohibentur fieri in Ecclesiis, eod.
5 *Theatrum, Amphitheatrum, & Scena inter se differunt.*
6 *In theatro musica, & similia exercebantur.*

Am-

tes in Scena ob mercedem, ſunt infames.

57 *Equorum Tripudium à Sybaritis inventum.*

Sybaritæ populi qui, & eorum delitiæ, eod.

58 *Expugnationis oppidorum in ludendo ritus.*

Ludi omnes ex Romanis ad nos devenerunt, eod.

Majuma ludus apud Romanos quis fuerit, eod.

59 *Maji ludus apud Neapolitanos, quomodo fiat.*

60 *Ludi Piſcatorii, & Navales Romæ, & Neapoli celebres.*

1 THeatrum, quod ſupra proxime memoravimus, ad tergus templi Caſt. & Polluc. (quibus theatra dicari diximus) ſitum erat: ejus veſtigia ſemidiruta adhuc videmus; erat enim ex lateritiis parietibus confectum, de quo Sveton. in *Neronem cap.* 10. ita alloquitur: Et prodiit Neap. primum, ac inconcuſſo quidem repente motu terræ theatro, non ante cantare deſtitit quam inchoatũ abſolveret; & *ibidem*: Sæpius & per plures cantavit dies, ſumpto etiam ad reficiendam vocem brevi tempore, impatiens ſecreti, à balneis in theatrum tranſiit; mediaque in orcheſtra frequente populo epulatus, ſi paulum ſubbibiſſet aliquid ſe ſufferri tinniturum græco ſermone promiſit. Captus autem modulatis Alexandrinorum laudationibus, qui de novo commeatu Neapolim confluxerant, plures Alexan-
2 dria evocavit. Corn. Tacit. etiam *lib.* 15. Ad ornatum Civitatis inſtruendum Theatrum pertinet, *l. civitatibus, ff. de legat.* 1. Eſt theatrum in mediæ lunæ forma, ex quo ridiculum, quod noſtri Auctores canent recludere, cum in amphitheatri potius formam incidant. Theatrum Athenienſes *Viſorium* nominaverunt, agreſte principium in urbanum ſpectaculum collegere.
3 lum collegere. Caſſiod. *var. lib.* 4. Li. in ſimilis ſpecus eſt, locus in quo deſpicitur, unde *ſpectacula* ſunt, *d. l.* 4. *§ ſpecus ff. de rivis*. Univerſitatis ſunt, *l. in tantum. §.* 1. *ff. de rer. diviſ.* ac *Inſt. eod.* uſui populi perpetuo expoſitum, 4
§. 2. *Inſtit. de inutil. ſtipul.* Præſides & Proconſules in theatrum euntes manumittere ſolent, *§. ſervi, Inſtit. de libertin.* Prohibentur ludi theatrales in eccleſia fieri, etiam prætextu conſuetudinis, *cap. cum decorem, de vit. & boneſt. cler.* Nec in tragædorum modum guttura & fauces dulci medicamine illiniendas, ut in eccleſia theatrales moduli audiantur, & alia, ut in *c.* 2. 52. *diſt.* Faber eleganter in *d. §.* 2. *Inſtit. de inut. ſtipul.* 5
multum intereſſe inter theatrum, amphitheatrum, & ſcenam, exiſtimat. Declarat ſcenam etiam, & Theatrum optime Luc. de Pen. in *l. ſi qua C. de ſpectac. & ſcenic. & lenon. lib.* 11. & ante declaravit Ulpianus, ſecundum allegant, in *l.* 2. *§. ult. & pen.* & etiam in *l.* 1. *ff. de his qui not. infam.* & Bud. 6
in *l. athletas eod. tit.* In eo muſicam, & ſimilia exercebant, ut ex Sveto. liquet. De amphitheatro in *l.* 3. *ff. de operib. publ.* in ovi forma; cum theatrum, quod eſt hemiſphærium græce dictum *amphitheatrum*, quaſi in unum juncta duo viſoria, recte conſtat eſſe nominatum, Caſſiod. *variar. lib.* 5. *epiſt.* 42. Eſt autem *Theatrum*, locus 7
in Civitate, ubi publici aguntur ludi. Et hoc Athenienſes primum in Ci-

vitates introduxerunt,rusticos æmu-
lati, qui festis diebus una convenire
solebant, & sacra diversa ludosque fa-
ciebant. Id intantum placuit Athe-
niensibus, ut quod rustici in silvis,
ipsi in Civitate facere cœperint, & lo-
cum ubi id celebrabant, *Theatrum*
appellavere: Vide Scaliger. *lib. pri-
mo poetic. cap.*21. Postea Romani iis-
dem delectati moribus, constitue-
8 runt & ipsi in urbe Theatra. Hæc
primum ex lignis arborumque ramis
compingebant, sessoriaque ex cespi-
tibus componebant. Ovid.

Primus sollicitos fecisti Romule
ludos,
Cum vidit viduos rapta Sa-
bina viros.
Tum neque marmoreo pendebant
vela Theatro,
Nec fuerant liquido pulpita
rubra croco.
Illic quas tulerant nemorosa pa-
latia frondes,
Simpliciter posita, scena si-
ne arte fuit.
In gradibus sedit populus de ce-
spite factis, &c.

Postea crescente populo, ac impe-
rii finibus dilatatis, majorem in illa
sumptum impendebant; licet adhuc
lignea, & temporalia forent, quem-
9 admodum de M. Scauro ædile legi-
tur, qui theatrum ad mensem fecit
octuaginta millium hominum capax.
Quod cum cæteris quæcunque jam
facta fuissent, majus esset, æmula-
tionem suscitavit Curioni. Qui cum
ejus magnificentiam imitari non pos-
set, ad patris funus jam ludos insti-
tuturus, ad industriam se se volvit.
Duo igitur Theatra lignea, quæ axi-
bus sustinerentur ædificavit, ea ar-
te fabricata, ut sedente, & spectan-
te populo, versari & circumvolvi
possent. Itaque aliquando bina Thea-
tra videbantur, aliquando in unum
concurrebant,ut amphitheatrum effi-
cerent, cum res exigebat. Res mira
profecto; sed omnium periculosissi-
ma, cum populus Rom. universus,
velut duobus navigiis impositus, bi-
nis cardinibus sustineretur, ut ait
Plin. *lib.*36. De hoc theatro versatili
putat Spiegell. loquutum fuisse Ul-
pianum in *l.* 2. §. *ult. ff. de his qui
not. inf.* cum ait: *Scena est, ut La-
beo definit, quæ ludorum faciendo-
rum causa, quolibet loco, ubi quis
consistat moveaturque, spectaculum
sui præbiturus.* Sed longe fallitur,
una cum Nebriss. quem citat autho- 10
rem; quandoquidem de persona, quæ
movetur in scena, loquitur, non de
ipsa scena. Postea vero Gn. Pompe-
jus Theatrum lapideum fecit, omni
qua Pompejo decebat magnificentia,
& ornatu: Deinde Cornel. Balbus
Augusti suasu, aliud constituit. De-
mum Vespasianus Aug. ædificavit
Amphitheatrum eo mirabile, quippe
cujus adhuc ruinæ admirationem in-
ducunt, ut Martialis septem Orbis
mirabilibus rebus, quæ tunc existe-
bant, præponere non dubitarit. Fue-
runt & in aliis Italiæ, & Galliæ ur-
bibus structa Theatra, tum lignea,
tum lapidea, & laterítia, ut erat hoc
nostrum,quæ ex historiis petas.Pro- 11
fecto autem in salubriori urbis parte
constituendum est theatrum, ut hoc
nostrum constitutum fuisse videmus.
Cujus rei Vitruv. *lib.5.cap.*3. ratio-
nem afferens, ita scribit: Cum ,,
forum constitutum fuerit, tum ,,
Deorum immortalium, diebus festis ,,
ludorum spectationibus eligendus est ,,
locus theatro, quamsaluberrimus. ,,

Per

„ Per ludos enim, cum conjugibus,
„ & liberis persedentes, delectationibus
„ detinentur, & corpora propter vo-
„ luptatem immota patentes habent ve-
„ nas, in quas insidunt aurarum flatus,
„ qui si à regionibus palustribus, aut
„ aliis regionibus vitiosis advenient,
„ nocentes spiritus corporibus infun-
„ dent.

Porro autem Theatri tres erant præcipuæ partes, Scena, Pulpitum,
12 & Orchestra. Scena est frons Theatri, sive tota illa structura actoribus destinata, proprieque umbraculum significat, ex frondibus, culmis, arborum ramis, & similibus, compactum. Cum enim ex rusticis ludis, ut jam diximus, originem sumpserit theatrum; & rustici, hujusmodi scenas, idest umbracula, vel tabernacula, & tuguria faciebant, remansit nomen adhuc, mutata materia, & artificio. Non tamen antiquissimæ rusticalis actionis vestigia penitus evanuerunt; quandoquidem, vel hodie in Satyricis actionibus, quas nostri *Eglogas* vocant, ejusmodi Scenæ fiunt, ac aliter fieri non possent, si actionis decorum servari vellet. Altera pars est Pulpitum, quod alias proscenium dicitur, & est locus ille editior in scena, ubi actores recitant. Tertia est Orche-
13 stra, idest, locus ille planus in medio Theatri, ante Pulpitum constitutus: & in hoc loco Senatorum subsellia collocabantur, Authore Vitru. *dict. lib. 5. cap. 6.* Hinc est, quod Zas. in *l. 2. ff. de orig. jur.* Orchestram, primum spectandi locum in theatro esse dixit. Dicta *Orchestra* ἀπὸ τοῦ ὀρχεῖσθαι, idest, à saltando, quod ibi actores saltus agerent, secundum Bud. in *l. athletas, ff. de his qui not. imfam.* Post scenam, inquit Vitruv *cap. 9. ejusdem lib. porticus sunt constituendæ, uti cum imbres repentini ludos interpellaverint, habeat populus quo se recipiat ex theatro*. Et hinc patet, quare longus ille porticuum tractus ad Sedile Montaneæ fuerit constitutus; nempe, ut qui in theatrum ibant, haberent ubi deambularent, vel priusquam ludi inciperentur, vel jam finitis.

Profecto autem Civitatis ornatum respiciunt, nedum Theatra, verum 14
& Stadia, *l. in tantum ff. de rer. divis. §. universitatis, Instit. eod. & publica balnea, & porticus, & his similia*, inquit Theoph. *d. §. universitatis*. Est autē *stadiū* (ut hic præteream balnea publica, & porticus, de quibus ultimis, jam aliqua tetigimus) *propriè mensura centum vigintiquinque passuum*, inquit Plin. *lib. 2. cap. 23.* idest, octava pars milliaris. Et quia tantundem longitudinis efficiebatur locus, in quo equi hominesve certatim currunt, evenit, ut is locus *stadium* diceretur, quem etiam latini *Curriculum* dixere. Horatius carmin. *lib. 1. Ode 1.*

Sunt quos Curriculo pulverem olympicum
Collegisse juvat.

Quod quidem spatium Herculem uno anhelitu cucurrisse fertur, deinde stetisse, & ex ea statione *stadium* nominatum ajunt. Qui vero 15
in stadio currebant, *Stadiodromi*, idest, stadii cursores dicebantur.

Est etiam stadiodromus, nedum cursor, verum & in quo ludi, & cursus exercentur, Plin. *lib. 34.* quemadmodum & *Hippodromus*, locus equorum cursibus constitutus, de quo alias. Stadium vero in nostra

hac

hac Urbe, cum Theatro conjunctum fuisse crediderim; ac duos illos parallelos muros lateritios, quos *Anti-*
16 *qualia* nuncupari diximus, Stadii reliquias esse: Theatrum autem, templum ipsum contigisse. Est etiam & *Palestra* ad Civitatis ornatum facta, eaque proprie Græcorum est; de cujus constitutione vide Vitruv. *lib.5. cap.11.* Nedum autem pro loco exercitationis, verum & pro ipso exercitio capitur, & est proprie *colluctatio*, dicta ἀπὸ τοῦ πάλλειν, idest à motu urnæ; inquit, Bud. nam an-
17 tiqui ducta sorte luctabantur. Ea dictione utitur Ulp. in *l. sed & si quid ff. de usufr.* Et quia hæc pastorum fuit inventum & exercitium, evenit ut *Pales*, quæ idem est, quod lucta, Pastorum Dea crederetur. Cujus sacra, quæ 11. Kal. Maji celebrabantur, quod à Pastoribus in agris hujusmodi exercitio fiebant, *Palilia* dicta fuere. Alii *Parilia*, à pariendo, nominant; eo quod pecudum partibus præesse crederetur. Solinus autem *Parilia* à partu Iliæ dicta putat, quod ea die Ilia Romulum, &
18 Remum peperisset. At de ludis pauca dicamus. Neapolitanos gymnicum agonem, quinquennalesque ludos, jubente oraculo celebrasse, scribit Strabo *de sit. Orb. lib.5.* ut non immerito templum Castori, & Polluci, à Tiberio Augusti Liberto fuerit dicatum in regione Sedilis Montaneæ, postea in D.Pauli commutatum, ut dictum est: nam cum uterque ex eodem ovo esset prognatus, ut gemelli videantur, quod pugili esset, alter equis, quorum insignia fuere, delectaretur. Horat. *lib.2. sermon. Satyra 1.*

> *Castor gaudet equis, ovo prognatus eodem*
> *Pugnis.*

Et Stat. Sil. *lib.2.* dum de Amyclea 19
matre commemorat, de Polluce, palestræ inventore in Amyclea cum Castore nato intelligit.

> *Cive catenatis curvatus membra palestris,*
> *Staret Amyclea conceptum matre putares.*

Idem *lib.3.* expressim de hac Civitate.

> *-------ridetque benigna*
> *Parthenope gentile sacrum nudosque virorum*
> *Certatus.*

Et *lib.2.*

> *Huc me post patris lethum quinquatria lustri,*
> *Cum stadio jam pigra quies canusque sederet,*
> *Pulvis ad Ambracias conversus gymnade frondes.*

Is enim quinquennales ludos, & 20
maxime luctam, spectavit. Gymnici enim ludi, quinque exercebantur modis, disco, scilicet, cursu, saltu, palestra, & jaculatione: de quibus Jul. Poll. in *Onomast. Philostr. in imagin.* Alex. ab Alex. *lib.3. cap.31.* & *lib.4. cap.13.* & *lib.5. cap.8.* & *lib.6. cap.9.* & ubique Tiraqu. & omnium fusissime Hieronym. Mercurial. in *lib. de re gymnast.* Hi, *sacri* dice- 21
bantur, quia in Deorum honorem instituti erant, & sacra corona victori dabatur. & alios hujus generis, *l.2. §.1. ff. de alea lusu*, *l. septicia*, *ff. de pollicit.* adde textum *l. comœdis*, *ff. de re jud.* *l.1. C. de athlet. lib.10.* *l.1. C. de expens. lud. lib.11.* *l. athletas*, & *ibi* Bud. *ff. qui not. infam.* *d. l.1. C. de athl.* Coras. *Miscellan. lib.4. cap.24.* Athletæ species, & alii, ut prællegati scribunt, inven-

tor

22 tor Hercules Olymp. Plin. *natur. hist. lib. 7. cap. 56.* & gymnicos in Arcadia, Lycaonem, idem Plin. & gymnicos agones declarat Bud. quia nudi athletæ in ludis exercebantur. Hinc *gymnasia* exercitationis loca, & *agon* pro exercitatione, & vide in *l. 1. C. de expens. lud.* agonis voluptas. Dicti sunt autem *athletæ*, quod *athlon*, idest, præmium portabant, teste
23 Moschop. Ludorum vero celeberrimi quatuor fuere apud Græcos, Pythia, scilicet, Apollini dicata in honorem cæsi ab ipso draconis, qui *Python* dicebatur; eorum victor pomis donabatur. Olympia Jovi sacra, ab Hercule quinto quoque anno celebranda instituta, ex quo *Olympias*, idest, spatium quinque annorum dinumerari cœpit, cujus victor oleastri coronam præmium ferebat. Nemea in honorem Archemori, Eurydices & Lycurgi filii in regione Nemea, ab dracone interempti, ab Argivis instituta: in eo, qui vincebat, pinea honorabatur corona. Isthmia tandem Palæmoni sacrata, ad Isthmum celebrari cœpta ob pestilentiam ab eo sedatam: victor, apio coronabatur. Hos omnes, præter nota Pindari opera, mire complexus est Archias in percelebri illo tetrasticho:

> Τέσσαρές εἰσιν ἀγῶνες ἀν' Ἑλλάδα,
> τέσσαρες ἱροί
> Οἱ δύο μὲν θνητῶν, οἱ δύο δ' ἀθανάτων.
> Ζηνὸς, Λητοΐδαο, Παλαίμονος,
> Ἀρχεμόροιο,
> Ἆθλα δὲ τῶν, κότινος, μῆλα,
> σέλινα, πίτυς.

Quod quia certatim nostri transferre conati sunt, & nobis de certamine sermo est, multipliciter latine translatum subnectam, cui vero corona debeatur, alteri judicandum relinquo. Hunc igitur in modum transtulit.

RAPHAEL VOLATERRANUS.

> *Græcia concelebrat duo bis certamina sacra.*
> *Quorum hominum duo sunt, cætera cælicolum.*
> *Sacra Jovis, Phœbique Palæmonis, Archemorique.*
> *Dona oleaster erunt, mala, selina, pinus.*

IO: BAPT. PIUS.

> *Quatuor insignis certamina conficit Hellas,*
> *Sunt duo quippe hominum, sunt superumque duo.*
> *Archemori, Jovis, & Phœbi, atque Palæmonis ipsa.*
> *Pinus, olivaster, præmia, poma, apium.*

ANDREAS ALCIATUS.

> *Sacra per Argivas certamina quatuor urbes*
> *Sunt, duo facta viris, & duo cælitibus,*
> *Ut Jovis, & Phœbi, Melicertaque Archemorique.*
> *Præmia olivaster, poma, apium, picea.*

INCERTUS EX Calep.

> *Quatuor Argivis certamina sacra feruntur.*
> *Bina hominum natis, binaque cælitibus.*
> *Phœbo, ipsique Jovi, puero Archemoro,*

chemoro, & Melicertæ.
Poma, oleastra, apium, præmia, pinus erant.

Innominandus.

Bis geminos celebrat divinos Græcia agones.
Sunt hominum gemini, sunt superum gemini.
Ammonis, Phœbi, atque Palæmonis, Archemrique
Præmia sunt pomum, pinus, oliva, apium.

MAR. ANT. PITSILLIUS.

Græcia bis geminis, duo bis certamina sacrat.
Sunt duo sacra Diis; sunt duo sacra viris,
Dii, Sol cum Jove, virque Palæmon Archemorusque
Poma oleaster iis, dona, apium pytis his.

IDEM aliter.

Bisbinos celebrat, bis binis Græcia ludos
Cælicolisque duos, terrigenisque duos.
Juppiter; & Phœbus, sacri, Archemorusque, Palæmon;
Dona, apium, pinus, poma, oleaster, erant.

Angelus Politianus cum latinis versoribus concurrere forsan dedignatus, cum Archia certamen græce inire maluit, ac in eandem rem suum lusit tetrastichon: quod, quia ad Archiæ epigramma est quasi scholion, cum & nomina ludorum sive certaminum, & præmia, quæ quibusque dabantur, adnotet, huc affigere non pigebit.

Ζηνὸς ὀλύμπια νικῶντες φέρον ἀγριέλαιαν,
Μῆλα δ' Ἀπόλλωνος πυθικὸς ἔφερ' ἀγών.
Ἰσθμιακὴν δὲ πίτυν φέρει Ἰνῶος Μελικέρτας.
Σὺ δὲ σέλιν ἔθηκας Ἀρχέμορ' ἐν Νεμέᾳ.

Quod ad verbum, sic latine sonat,
Qui Jovis Olympia vincebant, accipiebant agrestem oleam,
Poma autem Apollinis Pythii ferebat certamen.
Isthmiacam vero pinum præbuit Inoi Melicertæ,
Tu vero apium posuisti Archemore in Nemea.

Non autem prætermiserim Alciatum lapsum esse, cùm pro *pinu*, piceam verterit, cum diversæ sint arbores, ut ex Theophr. *lib.3. cap.10.* Plin. *lib.16. cap.10.* Dioscor. *lib.1. cap.86.* Barba in *Vitruv. lib.2. cap.9. prope finem* nosse licet. Nisi dicere mavis, quod erroris vitandi gratia in quem impigit Volaterr. ubi *pinus*, primam sillabam, natura longam, corripuit, alteram pro altera sumpsit. Tiraq. autem in Alex. ab Alex. *lib.5. cap.8.* ubi de his ludis agitur, & utrunque refert epigramma; Archiæ scilicet, & hanc Alciati versionem, ultimum versum, non quomodo nos retulimus, ac ab aliis relatum legimus, sed hoc refert modo.

Præmia sunt pinus, poma, apium, atque olea.

Qui quidem an fuerit ab Alciato immutatus, nescio; nam præterquam quod non debuit poni olea pro oleastro, satis est confusus præmiorum

ordo, ut ex eo cognosci non possit, quid cui detur, quod in primo est perspicuum. Erant & alii apud Græcos non tam illustres ludi, in quibus præmia proponebantur agninæ pelles,
24 in aliis lebetes. Erant, & certorum populorum festivitates, ut Panionia, & Panathenaica, in quibus utriusque sexus pulchriores adolescentes, mutuis nexibus sese manibus complicantes, saltabant. Multo autem plura apud Romanos ludorum genera fuere, partim & ipsis Diis, partim hominibus dicati. Primos autem Romæ lu-
25 dos Romulus instituit. Ovid. in *Fast.* quem nuper citavimus.

Primus sollicitos fecisti Romule ludos,
Cum vidit viduos rapta Sabina viros.

Omnium autem primi, quos noverim, *Compitalitii* fuere. Hi ante urbem designatam celebrabantur, itaque dicebantur, quod à Compitis, idest à vicorum viis, ubi tunc vitam agebant agrestem, undique concurrebant ad illos celebrandos: designata vero urbe Romulus indixit Consualia ad raptarnm Sabinarum, ut Ovid. in memoratis versibus innuit, memoriam: dictaque sunt *Consualia* à Conso, quem consiliorum Deum credebant, ipsique dicavere; propterea quod eo consilio uti, rapiendi, scilicet, Sabinas, ipsum commonstrasse existimabant: Liv. *lib.*1. Fuerunt & alii postea instituti,
26 ut Megalenses, Apollinares, Liberales, Circenses, Saturnalia, Cereales, Quirinales, Capitolini, Taurii, Funebres, Scenici, Plebei, Votivi, Seculares, Juvenales, & id genus alii, quos videri poteris apud Gyrald. Lyl. Megalenses Junius Brutus, in honorem magnæ matris Deûm, idest Rheæ, instituit, ut inquit Liv. *lib.*2. unde græca voce, *Magni* sunt dicti. In iis, ea permissa erat ludendi licentia, ut juvenibus personatis, Magistratuum privatorumque personas, insignia, officia, & dicta: item ætatum atque ordinum mores, gesta ac orationem imitari liceret. Idque, nedum vulgares homines, verum & honestissimi Rom. vultu dissimulato, ut nosci non possent, agebant: licentiosissime per urbem vagabantur, nullis verbis factisque fœdis parcentes, ut author est Herodian. in *Commodo*, & Alex. ab Alex. & Tiraqu. *lib.*6. *cap.*19. Quem morem & in Juvenalibus etiam sibi mutuarunt; qua de re in hunc sensum scripsit Dion in *Nerone*, ut refert Tiraqu. eodem loco. Quod si quis non posset aliter spectaculum præbere, ad choreas ibat. Cumque multi pudore adducti, ea facerent personati, Nero, petente populo, ab eis personas auferebat, eosque patefaciebat hominibus, apud quos ipsi paulo ante magistratum gesserant. Cujusmodi bacchanaliorum tempore, nostri juvenes faciunt, cum personati incedunt, ac facerent profecto licentius, nisi eorum luxuries à superiorum prudentia coarctaretur. Fuerunt autem 27
Megalenses instituti in memoriam vindicatæ Romæ à Regum jugo; & proinde servos in iis interesse nefas erat. Celebrabantur autem die V. Aprilis. Apollinares die IV. Jul. celebrabantur, populo laureato spectante, unde *Apollinares* dicti: laurus enim Apollini sacra est, Festus. Liberales iidem, quæ & Bacchanalia, Libero patri, idest Baccho di-

28 dicati. *Liberalia*, inquit Varro, *dicta, quod per totum oppidum, eo die sederent Sacerdotes liberi*: eorum celebritas mense Martii fiebat. Dicti *Bacchanalia*, tum à Baccho, cui sacri erant, tum à bacchando, idest, furendo, ut est in *l.1. §.idem Vivianus, ff. de ædil. edic. Inst. de success. sublat. § fin. Auth. quibus mod. nat. eff. legit. §.novimus*. Hi noctu celebrabantur, fœminæ faces ardentes præferebant; quæ, magia quadam, eum in modum accensæ erant, ut nec in aquam demissæ extinguerentur. Inde permixti viri fœminis turpiter admiscebantur, nullumque libidinis genus missum faciebant: tandem & virorum inter se, & fœminarum passim concubitus fiebant: postea ob dedecus à Posthumio Consule, re ab Ebutia, ac Hispala ejus liberta indicata, sublati sunt. Liv.
29 *lib. 9. decad. 4.* Circenses Castori & Polluci dicati, ac à Tarqu. Prisco instituti, in Circo max. fiebant, unde *Circenses* dicebantur. Isid. *Etymol. lib. 18.* Liv. *lib. 1.* Cic. *verr. 7.* Mentio de his habetur in *l. 12. §. equitii, ff. de usu & habit. l. 1. ff. de mun. & honor. l. 122. ff. de legat. 1.* Hi etiam *magni* dicebantur; propterea quod *magnis impensis*, inquit Asconius, *fiebant*. *Saturnalia*, quod Saturno fuerint sacra sic appellabantur: in eorum celebritate epulis & lætitiæ tantum indulgebant, ita, ut nefas esset bellum sumere, aut noxios punire: qui mos ex Græcis, & præcipue ex Atheniensibus, ad Romanos manavit, quod testatur L. Accius in *Annalibus* à Greg. Gyral. citatus his versibus.

Maxima pars Grajum Saturno, & maxime Athenæ,
Conficiunt sacra, quæ Cronia esse iterantur ab illis,
Cumque diem celebrant, per agros urbesque fere omnes
Exercent epulis læti, famulosque procurant.
Quisque suos, nostrique itidem; & mos traditus illinc
Iste, ut cum dominis famuli tum epulentur ibidem.

De his satis abunde Macrob. Luc. & alii. *Cereales* & ipsi in Circo fiebant 30
ad memoriam Cereris peregrinantis dum filiam quæritabat accensa face: à solis matronis celebrabantur, eæque candido induebantur colore, qui tunc lugubris habebatur, ut inquit Scalig. in *poet. lib. 1. cap. 27.* Ceres summa veneratione colebatur, & apud Argeum campum in Libia, unde & dicta *Libyssa*, auct. Festo. Hujus sacris noctu theda accendebatur in memoriam earum lampadum, quas dum filiam quæreret apud Ætnam accendit, de qua re dixerat Ovid.

------accendit geminas pro lampade pinus
Hinc Cereris sacris nunc quoque theda datur.

Huc tendit illud Claudiani:

-----templumque remugit
Cecropium, sanctasque faces extollit Eleusis.

Inde *votivam lampadem* Statius appellat. Lampades Cereri & Vulcano sacræ, reperti primum ignis ratione. Unde Neapoli quotannis in 31
horum memoriam agebantur lampadum cursus; quos primus Diotimus Atheniensium classis præfectus instituit, & Parthenope rem divinam fecit, editis ludis Cerealibus; in quibus discurrentes cum facibus operabantur,

bantur, ut auctor est Timæus, & memorat Jan. Parrhas. Hujus ludi reliquiæ adhuc videntur in hac Civitate: Prope enim Sedile Nidi, Portam Nolanam versus, in angulo quodam parietum publicæ viæ, ara marmorea videtur eo antiqua, ut inscriptio intra umbonem penitus legi non possit, extra autem umbonem his literis incisa.

FIGULI.

In altero vero ex lateribus, fascem accensarum facium insculptum habet. Hujus ludi modus quis fuerit, quisve victor, varium est. Ambros. in *verbo, Lampas*; Lucius Scoppa in *Collectan.* expressim utrunque de-
32 scribunt. Hoc notum est, cursu celebrari consuetum. Cursurus accensam facem manu ferebat, quæ si ad metam usque accensa perdurasset, is vincebat, sin minus, ubi extinguebatur cursum sistebat, & facem alio dabat. Unde ortum adagium, *Lampada cursu tradere*; quod idem est ac sese dedere, & victum confiteri. Ejus usus similitudo adhuc privatim apud nos est. Tripudium enim cum cuique libuerit noctu agitur à viris fœminisque, ac accensam facem invicem sibi porrigunt, unde *Tripudium facis* nominatur, & vulgo *Ballo della torcia*: ut missum interim faciam Tripudium quod in aliquibus solemnitatibus à duodenis equitibus duodenisque nobilibus fœminis, singulis facem manu gestanti-
33 bus, fieri solet. *Quirinales* in honorem Dei Quirini, idest Romuli instituti, mense Aprili agebantur. *Capitolini* à Domitiano Jovi Capitolino sacrati, triplici fiebant modo, musica, equis, gymnico agone. *Taurii* sub Tarquinio Superbo inferis diis dicati fuere; eo modo dicti, quod taurina carne in illis vescebantur. Scalig. 34
Funebres, sic dicti quod in funeribus & exequiis fiebant, antiquissima sunt origine, quippe quos Achilles ad Patrocli mortem, & Æneas ad Pallantis celebravit; ad quorum celebritatem gladiatores constituebantur, idest servi, qui sese mutuo interficerent, horribili sane spectaculo. Primus gladiatores Romæ dedisse fertur Jun. Brutus in defuncti patris honorem; alij Appium Claud. & M. Fulv. Cons. authores ejus rei faciunt. Hos postea Claud. Cæs. eam immanitatem exosus, publice quidem fieri prohibuit, privatis autem jus remansit. Verum cum multi, ob eam rem ad inopiam redacti essent, sub Tiberio S.C. cautum fuit, ne eos facere auderet, qui minus quatringentis millibus census esset. Tandem à Theodorico Gothorum Rege is usus penitus sublatus est. Nicephor. *hist. lib.7. cap.46. l.un. Cod. de gladiat. lib.11.* Et qui ad hunc ludum 35
damnabantur, ad gladium damnati dicti erant, *l.25. §.si quis plane ff. de acq. hered. l.6. §.irritum ff. de injust. rupt.* Paul. *lib.5. sent. tit.17.* Ii vero servi ad hunc ludum damnabantur, qui à dominis aufugerant. Capitol. in *Macrino*. Servos qui à dominis fugissent, repertos ad gladii ludum deputabat. Hujus meminit Theodosian. in *l.1. suo Cod. ad leg. falcid.* Isid. *lib. etymol.* 18. *cap.52.* Et qui in eum damnabantur intra annum consumendi erant. Paulus *lib.5. sent. cap.17.* Nec servi solum, 36
verum & cives Romani delinquentes, ad id damnabantur. Et eo modo damnati,

nati, *servi pœnæ* dicebantur, de quibus loquitur Justin. *Instit. quib. mod. jus patr. pot. sol.* Eaque damnatio duplicis erat generis; aut enim se se mutuo servi interficiebant, & dicebatur *ludus gladiatorius*, aut cum bestiis pugnaturi constituebantur, & dicebantur *damnari ad bestias*, & ludus
37 is, *ludus venatorius*, de quo in *l.* 8. *§. ult. & pen. ff. de pœn.* Licet autem, ut diximus, sublati fuerint, in nostra tamen hac civitate vel tempore Francisci Petrarcæ celebrati sunt; quibus celebrandis ipse aliquando interfuisse fatetur, ac abominabilem detestatur morem: locus est in *Epist. famil. lib.* 5. *epist.* 37. *ad Joann. Columnam*. Et Nero vetuit ne Præsides provinciarum gladiatorum munus ederent. Corn. Tacitus *lib.* 13. Svet. in *vita illius*, Alex. ab Alex. *lib.* 4.
38 *cap.* 6. Votivi ludi aliquando Sybillinis versibus, aliquando Augurum præceptis, aliquando Imperatorum promissis & votis celebrabantur, vel ante bellum, vel post devictos hostes: in quibus populo epulum ab ædilibus dabatur. *Scenici* pro bona populi valetudine fiebant: sic dicti quod scenici, idest ludiones sive histriones, quæstus causa, eos repræsentabant, prout & hodie in hac civitate repræsentari videmus: quorum repræsentatores sive actores infamia notari cautum est, dum tamen pretio ducti id agant; *l.* 2. *ff. de his qui not. infam.* Vide *tit. de spectacul. & scen. & len. lib.* 11. *Plebei*, ob memoriam integratæ plebis cum patribus concordiæ, post secessum in montem sacrum, instituti fuere, in quibus etiam populus ab Ædilibus epulo donabatur. *Seculares* à P. Valerio Publicola primum 39
constituti fuere, ac centesimo quoquo anno celebrabantur in honorem Apollinis & Dianæ; ex quo spatio nomen fuit illis inditum. Seculum enim spatio centum annorum terminari voluerunt antiqui. In iis hymnum concinebant pueri puellæque, patrini & matrini; ac etiam pro incolumitate Pop. agebantur: cujusmodi est videre in Horat. *Carmine seculari*, & in *hymno* Catulli ejusdem 40
speciei. *Juvenales* à juvenibus celebrari cœpere, unde sibi nomen retinuerunt, animi recreandi, exercendique causa: dein vero etiam viri in ipsis admissi fuerunt. Ludos autem & in hac civitate actos fuisse testis est antiquissimus lapis, paucis ab hinc annis in erutis veterum ædificiorum ruderibus effossus, græcisque insculptus literis: quarum eas quæ legi potuerunt, ad strenuissimi Pancratiastis à temporis voragine memoriam vindicandam, huc non transcribere, piaculare fuisset, & sunt hæ.

Τ. ΦΛΑΟΤΙΟΣ ΑΡΤΕΜΙΔΩΡΟΤ
ΤΙΟΣΚ. ΤΡΕΙΝΑ. ΑΡΤΕΜΙΔΩΡΟΣ
ΑΔΑΝΕΤΣΟ ΚΑΙ ΑΝΤΙΟΧΕΤΣ ΑΠΟ
ΔΑΦΝΗΣ ΝΕΙΚΗΣΑΣ ΤΟΝ ΑΓΩΝΑ ΤΩΝ
ΜΕΓΑΛΩΝ ΚΑΠΙΤΩΛΕΙΩΝ ΤΟΝ ΠΡΩΤ.ΩΣ ΑΧΘΕΝΤΑ,
ΑΝΔΡΩΝ ΠΑΝΚΡΑΤΙΟΝ ΟΛΤΜΠΙΑ Β, ΠΥΘΙΑ Β, ΝΕΜΕΙΑ Β,
ΑΝΤΙΑ ΝΕΑΝΠΟΛΙΝ ΑΝΔΡΩΝ ΠΑΝΚΡΑΤΙΟΝ, ΙΣΘΜΙΑ ΑΓΕ
ΝΕΙΩΝ ΠΑΝΚΡΑΤΙΟΝ, ΚΟΙΝΟΝ ΑΣΙΑΣ, ΕΝ ΣΜΤΡΝΗ ΑΓΕΝΕΙ
ΩΝ ΠΑΝΚΡΑΤΙΟΝ, ΚΑΙ ΤΗ ΕΞΗΣ ΠΕΝΤΑΕΤΗΡΙΔΙ ΑΝDΡΩΝ
ΠΑΛΗΝ ΚΑΙ ΠΑΝΚΡΑΤΙΟΝ, ΚΑΙ ΠΑΛΙ ΑΝΔΡΩΝ ΠΑΝΚΡΑΤΙΟΝ
ΠΡΩΤΟΣ ΑΝΘΡΩΠΩΝ ΚΟΙΝΟΝΑΣ ΕΝ ΠΕΡΓΑΜΩ
ΑΝΔΡΩΝ ΠΑΝΚΡΑΤΙΟΝ ΕΝ ΕΦΕΣΩ, ΒΑΛΒΙΛΛΗΑΠΑΙΔΩ
.... ΠΑΝ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΞΗΣ ΑΝΔΡΩΝ ΠΑΝΚΡΑΤΙΟΝ,
.....ΕΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ ΤΟΝ ΙΕΡΟΝ ΠΕΝΤΑΕΤΗ
...ΚΟΙΝΟΝ ΣΥΡΙΑΣ, ΚΙΛΙΚΙΑΣ ΦΟΙΝΕΙΚΙΑΣ, ΕΝ ΑΝ
ΤΙΟΧΕΙΑ Β ΑΝΔΡΩΝ ΠΑΝΚΡΑΤΙΟΝ, ΕΝ ΕΦΕΣΙ.....
.... ΔΙΣ ΛΙΔΕΙΣ Ε, ΜΤΔΙΚΕΙΑΝ Β......
.....Ν ΕΞΑΡΓΟΤΣ ΑΣΠΙΔΑ, ΚΑΙ ΑΛΛΩΣ ΕΝ
.... ΗΡΟΤΣ ΑΓΩΝΑΣ Ρ Ζ Τ...Σ......
......ΑΡΤΕΜΙΔΩΡΟΝ ΑΘΗΝΟΔΩΡΟΤ.....
.......ΗΘΕΝΤΟΣ ΑΘΗΝΟΔΩ.........

Quæ quidem monumenta, ordina-
tim latine reddere non curavimus;
tum quia integre reddere non potui-
mus; quando post medium, literæ
aliquæ semirosæ ut vix dignosci po-
tuerint, aliquæ penitus abolitæ vi-
debantur; tum etiam, quia eorum
sensus eo est facilis, ut etiam græ-
carum literarum elementariis pa-
teat; quando notissimorum tantum
locorum, & certaminum in eis men-
tio habeatur. Summa vero eorum
est, positam fuisse eam memoriam
T. Flavio Artemidoro Adaneo Antio-
41 chensi, qui vicit certamen Magno-
rum Capitolinorum primo actum,
virorum Pancratium Olympia bis,
Pythia bis, Nemea bis. Neapoli viro-
rum Pancratium. Isthmia adolescen-
tum Pancratium. Commune Asiæ.
Smyrnæ, adolescentum Pancratium
& sequenti quinquennio virorum
Luctam, & Pancratium, & iterum
virorum Pancratium. Primus (vi-
cit) commune Pergami, virorum
Pancratium Ephesi, & iterum viro-
rum Pancratium. Alexandriæ sa-
crum quinquennale. Commune Sy-
riæ, Ciliciæ, Phœniciæ. Antiochiæ
bis virorum Pancratium. Et hæc
sunt quæ aperte intelligi potuere, quæ
autem sequuntur, alia ejus viri egre-
gie alibi gesta continuisse, & demum,
certaminum ab ipso victorum, in
summam redigere liquet, id enim
innuere notæ illæ ΦΖΤ videntur, cum
immediate sint positæ post dictionem
ΑΓΩΝΑΣ, idest Agones; at quia cum
nullo Græcorum numerandi modo,
congruunt, ut ex Hadriano Amero-
tio videri potest, aliis interpretan-
dum relinquo. Quod vero ad univer-
sam inscriptionem attinet, & id le-
ctores commonere volumus, esse in
ip-

ipso lapide perpetuo ordine incisas literas, ita ut dictio è dictione sejuncta non videatur (qui usus antiquis perpetuus fuit in majusculis literis, quemadmodum in Græca constitutione majoribus notata elementis, ac Florentinis præfixa Pandectis observatum ait Ant. Contius) imo, sicubi aliquid cernitur spatii, id dividit aliquam dictionem, eum in modum, ut principium videatur dictionis ubi non est dum finita præcedens. Id admonere volui ut si qua dictio originem agnoscere non videatur, videat qui velit, si ipse eam ad viam reducere possit, dum tamen credat, literas fideliter è lapide transumptas. Utcunque tamen sit, duo ex eo in primis notanda veniunt.

42 Unum quod de Neapoli mentionem facit; ad refellendam eorum opinionem, qui ab Augusto Cæsare, huic Urbi, Neapolis nomen inditum fuisse dicunt, cum hæc inscriptio facta sit annis plus minus quingentis antequam Cæsar esset: quippe quæ tempore primorum Ludorum Capitolinorum inscripta fuit; quos à Junio Bruto institutos fuisse diximus, qui ejiciendorum ab Urbe Regum Pop. Rom. auctor extitit. Alterum quod notandum duximus ad rem grammaticam spectat, & est, quod regula, quam Græci Grammatici de orthographia tradunt, & communiter recipitur nempe ante K scribendum Γ loco N, neotericorum est commentum; quandoquidem hic non παγκράτιον cum γ, sed πανκράτιον cum ν, scriptum perpetuo videtur. At de Pancratio, cujus in hac Inscriptione subinde repetitur mentio, pauca dicamus, utque recto progrediamur ordine, pugnandi artium genera, quæ supra tetigimus, huc repetenda veniunt. Quinque igitur artes gymnasticæ in ludis exercebantur, scilicet Discus, Cursus, Pugilatus, Palæstra, & Jaculatio. Quæ 43
omnia dilucide complexus est Virgil. *lib. Æneid.* 5. cum ait.

> *Quique pedum cursu valet, & qui viribus audax;*
> *Aut jaculo incedit melior, levibusve sagittis;*
> *Seu crudo fidit pugnam committere cæstu,*
> *Cuncti adsint meritaque expectent præmia palmæ.*

Discus, præter notam significationem rotundi vasis, est moles rotunda, saxea, ferrea, vel plumbea; cujus jactu juvenes inter se certabant; & is fortior dijudicabatur qui aut altius, si in altum certabatur, aut longius, si in tractum, quam cæteri projecisset. Cursus, Pugilatus, Palestra, & Jaculatio quæ sint ex se patent. Exercitatio itaque horum 44
ludorum, apud Græcos dicebatur *Pentathlon*; & lusores *Pentathli*; dum tamen in omnibus pugnassent, dictum à πέντε, idest, *quinque*, & ἆθλον idest, *præminm*; quod in iis dabantur quinque præmia: apud Latinos vero dicebatur *Quinquertium*, quasi quinque artium: & lusores, *Quinquertiones*. Qui igitur in his quinque pugnandi generibus pugnabant, & in omnibus vincebant, dicebantur *Pancratiastæ*, & eorum victoria, *Pancratium*. Sic dicti à πᾶν, idest, 45
omne, & κρατοῦμαι, idest *vinco*; quod, scilicet, omnia illa certamina vicisset. Ita optime exponit Hermolaus Barbarus in *Plin. lib.* 34. *cap.* 8. licet Bud. in *Annot. prioribus* ἀπὸ τῶν πάντων κρατῶν, idest ab omnibus viribus,

de-

deducere malit; quod, scilicet, certatores, advocatis omnibus corporis viribus, omniumque nervorum con-
46 tentione certarent. Differt igitur *Pentathlum* à *Pancratio*, quod Pentathlum dicitur ratione quinque dictorum certaminum; Pancratium vero, ratione illius qui in omnibus iis victor extitit. Sic differt *Pentathlus* à *Pancratiaste*, quod Pentathlus erat qui in quinque illis ludis certabat, vel vicisset, vel succubuisset; Pancratiastes autem erat, qui in omnibus
47 victoriam ferebat. Erant & *Periodi victores* teste Festo, qui quatuor supra memorata Græciæ certamina, Olympia scilicet, Pythia, Isthmia, & Nemea circum eundo, in omnibus victoria potiebantur. Ex quibus perspicuum est, Flav. hunc Artemidorum fuisse non solum Pentathlum, sed & Pancratiastem, atque adeo Periodi victorem, quando hæc omnia non semel vicisse, præfata Inscriptio indicat.

48 Sunt & hodie in nostra Civitate complura ludorum genera in usu, ut est Certamen hastarum, quod nonnisi ab equitibus agitur & vulgo *Jostram* appellant; Hastarum fractio, quæ vel ad parietem vel ad armatum plebeum ad id consulto destinatum, franguntur, & ludus *Facchini* dicitur. Tornæum sive tornamentum. Ludus arundinum. Ludus testaceorum vasculorum, qui *carufelli* nominantur. Venatio tauri. Tripudium equorum. Expugnatio oppidorum. Ludi maritimi sive piscatorii. Cursus ad anulum, sive Quintanæ, vel Sorticis. Cursus ad metam ad auferendum bravium pedestris. Ascensus ad arborem, sive Majum, & similes. Horum, equestres quidem & hastati, equitum sunt proprii: in quibus eam operam semper dedere, ut eorum valor complures nedum Italos, verum & exterarum gentium equites, periculum de eo facturos traxerit, qui famam à valore superari in seipsis ut plurimum sentiere. Cujus rei, ex multis quæ adducere possem, exemplis, unum tantum ex *Chronicis* Petri Gajetæ excerptum, & ab Ant. Terminio in Apologiam Sedilium relatum, adducam: id tale est. Arnaldus Burgundus prodigiosæ fortitudinis eques, peragratis innumeris Europæ partibus, tandem se Neapolim contulit, ut & hic suam ostenderet strenuitatem. An. sal. MCCCCXII. Ladislao Rege. Ubi proposito provocationis libello, altera die, paratis carceribus, sive Tela, ut nuncupant, ad S.Laurentium, Bartholomæus Russus ex Montan. Tribu eques, tres exhibuit filios cum Burgundo equite certaturos, illosque instruxit quomodo hastam dirigere, ac in adversarium impetum facere, quomodove se super equum celerem quo pugnaturi erant, regere deberent: sic enim dicere possumus equum *Sella rasa* ut dicunt, instratum, cujusmodi equis præcipue ad prælium uti omnes ultra montes nationes, & maxime Germanos, Gallos, Burgundiones, ex Cæs. *lib*.4. didicimus. Dato igitur signo, concitatoque cursu, parum abfuit quin primus filius ad primam hastam à Burgundo prosterneretur; ad secundam autem maximo impetu prostratus fuit. Bartholomæus ira percitus quod ideo filium prostratum vidisset, quod ejus monita neglexerat, aliis filiis certamen vetuit, armaque sibi ferri jussit

ſit, eaque allata, ita ærugine commanducata ut erant, (multis enim antea annis ea poſteris ceſſerat, agebatque jam tum is ætatis ſuæ ſecundum & ſexageſimum) ſibi induit, ac prima haſta Burgundum eo impetu proſtravit, ut plus tribus horis ſubmortuus remaneret. Qui in ſe tandem reverſus, gallico idiomate loquens, *Domine, in amicum te compello*, dixit. Unde victor Eques eum ſibi hoſpitem domi adhibuit, atque quam maximo potuit honore affecit: ſequente vero die Burgundus pudore ſuffuſus, *inſalutato*, quod ajunt, *hoſpite*, diſceſſit. Rex autem qui cuncta ſpectaverat ex throno quod eam ad rem ſpectandam, ad ſcalas D. Pauli ipſi paraverant, in tantum in eo ſibi complacuit, ut Bartholomæo, tercentum aureos annuæ penſionis ex regalibus functionibus ſtatuerit; ordinario hujuſmodi certaminum Judice, ipſo conſtituto. Huc pertinere poſſet nominis, Tribus hujus compendioſa ratio, quare, ſcilicet, *Montanea* dicatur, prout in Campanili D. Laurentii legi alias diximus, & quare Montem ſibi in inſignia uſurparit; ſed congruentiori loco fuſius ſcribemus. Certe enim non inde *Montanea* dicitur, quod in ea montanea aliqua, ſive mons fuiſſet, prout nec eſſe videtur; alioquin equorum curſibus, atque militaribus diſciplinis, item & omnis generis ſpectaculis quæ ibi agebantur, ob loci difficultatem regio apta non fuiſſet; ſed fuit illi hoc nomen inditum, ut oſtenderetur hanc regionem, primam reliquarum urbis regionum eſſe, ad imitationem Romanæ diſtributionis. Quemadmodum enim Romæ, Urbanæ Tribus quatuor fuere, quarum prima erat Suburbana, in cujus regionis parte princeps erat Cœlius mons, & dicebatur *Suburbana*, quod eſſet ſub antiqua urbe, ut ait Varro in libris *de lingua lat.* & refert Sigon. *de antiquo jur. civ. Rom. lib.*1. *cap.*3. ita & noſtræ urbis diſtributores, primam Tribum ſub antiqua urbe collocarunt, quam in hac regione conditam fuiſſe diximus, & *Montaneam* appellaverunt, Montemque ei in arma addiderunt: quod alibi pluribus proſequemur. Qui quidem ludi, ut ad inſtitutum revertamur, licet ordinata temporum ſerie ab antiquis ad nos deveniſſe, non temere crederentur; temere tamen quis ex noſtris, cui ex illis comparari poſſit, aliquis affirmabit: cum ob temporum varietatem, & nomina & ritus immutata eſſe, vel in toto, vel ſaltem ex parte contingerit. Quandoquidem 49.
qui noſtrum, quem *Tornaum* nominari diximus, perpendet, cum Juvenalibus Romanorum, vel poſito pignore conferre audebit, cum eædem prorſus actiones in hoc fieri videantur, quæ in illo fieri ſolitas, deſcribit Virg. *lib.*5. *Æneid.* cum inquit.

Olli diſcurrere pares, atque agmina terni.
Diductis ſolvere choris; rurſuſque vocati
Convertere vias, infeſtaque tela tulere.
Inde alios ineunt curſus, alioſque recurſus.
Adverſis ſpatiis, alternoſque orbibus orbes
Impediunt, pugnaque cient ſimulacra ſub armis
Et nunc terga fugæ nudant, nunc

nunc spicula vertunt,
Infensi, facta pariter nunc pace feruntur.

50 Verum contra, nescio quomodo dici poterunt iidem, cum in Tornæo non nisi equites admittantur; in Juvenalibus autem etiam anus & grandævas natu matres, senesque ingravescenti ætate admissos comperimus, Alex. ab Alex. *lib.6. cap.*19. Sveton. in *Neronem cap.*11. Corn. Tacit.
51 *lib.*14. aliique per Tiraqu. congesti in dicto loco Alex. Sunt qui Tornæum, sive Torneamentum ex Ludo, *Troja* nuncupato, factum esse velint; & sic dici quasi *Trojamentum*, auctore Fardul. Prat. in *Thes. jur.*
52 *utr. lib.*15. *in fine.* Qui quidem ab Ascanio Æneæ filio institutus fuit, ex quo ad Romanos fluxisse, ait Virg. *lib.* quem supra memoravimus, his verbis:

Hunc morem cursus, atque hæc certamina primus
Ascanius, longam muris cum cingeret Albam,
Retulit, & priscos docuit celebrare latinos.
Quo pater ipse modo secum quo Troja pubes
Albani docuere suos. Hinc maxima porro
Accepit Roma: & patrium servavit honorem;
Trojaque nunc, pueri Trojanum dicitur agmen.

Et hoc quidem facit ad Neapolitanorum originem, quam à Trojanis ducere aliquos sentire alias diximus; ut scilicet, suorum majorum ritus & mores jure quodam hæreditario, adhuc servent. Utcunque sit, is ludus ab ingenuis pueris tantum celebrabatur, ut ex ultimo versuum supra relatorum liquet; & refert Svet. Tranq. in *Cæs. cap.*39. & in *Aug. cap.*43. & alibi sæpe, Corn. Tac. *lib.*11. Dion Nicæus *lib.* 43. 48. & 51. Tiraq. in *Alex cap.*19. *lib.*6. Et ex hoc quidem, nedum *Torneamentum*, verum & plures alii ex supra relatis fluxisse videntur, ut Certamina hastarum, Arundinum in adventu Imp. Caroli V. celebratum, Testaceorum vasculorum, & Jostra: omnes enim ut inter se invicem, ita cum Troja simi-
litudinem quandam habent. Est au- 53
tem ludus Arundinum, & Carusellorum prorsus idem ritu; tantum differunt, quod in lusu Arundinum, arundineis spiculis; in Carusellorum vero, testaceis vasculis, quos *carusellos* appellari diximus, alii alios impetunt. Equester uterque, ut videri possit is iste ludus, à Marone expressus in ultimis versibus, quos de Juvenalibus tulimus, & huc referimus.

Et nunc terga fugæ nudant, nunc spicula vertunt,
Infensi pariter, nunc facta pace feruntur.

In quo quidem ludo, prout & in cæ- 54
teris omnibus, siquis ludendo alium occiderit, impune occidet, dum tamen dolo malo id non fiat, *l. item si obstetrix §. fin. ff. ad leg. Aquil.* & *§. 2. Instit. eod.* in quibus locis, de ludo jaculatorio, ut est hic Arundinum, nominatim mentio fit. Alex. ab Alex. & Tiraq. Trojam cum Pyrrhicha confundunt, at quam apte alii judicent, cum Troja, equestris sit; Pyrrhicha vero pedestris: quod & admonuit Strabo *lib.*10. Plin. *lib.*7. *cap.*56. & idem Tiraq. non negat, & nos de Pyrrhica aliquid *supra* diximus. Venatio tauri ad instar antiquæ venationis cum bestiis fit, cujus-

Q modi

modi immaniſſimas venationi tradidit Philippus Imperator, ut Elephantos, Leones, Tigres, Alces, Hyænas, Hippopotamum, Rhinocerotem, & ſimiles, ut ait Capitolinus in *Gordia*.
55 Oroſ. *lib.7.cap* 13. Alex. & Tiraq. ubi ſupra. Noſtra vero tempeſtate ludus hic celebratus eſt in adventu Don Joannis Auſtriaci in hanc Civitatem, poſt devictam Turcarum Claſſem ad Naupactum: in quo quidem & ipſemet in arenam deſcendit, ac ſtrenuiſſime cum Neapolitanis Nobilibus pugnavit: quemadmodum in Joſtra quam etiam ſuſtinuit contra quoſcunque obviam ſibi fierent ſolus ſtetit: quæ, eo quod omnibus facta erat poteſtas pugnandi, *ad campum aper-*
56 *tum* dicti fuit. Porro autem qui cum beſtiis pacta mercede pugnant, vel ſi operas ſuas ad pugnandum cum beſtiis locant, etiam ſi non pugnaverint, infamia notari cautum eſt, *l.1. §. removet ff. de poſtul.* quemadmodum & qui artis ludicræ pronuntiandive cauſa in ſcenam prodierit etiam notatur, *l.1. 2. & 3. ff. de his qui*
57 *not. infam.* ubi vide Bud. Equorum tripudii ludum, antiquiſſimum eſſe nemo eſt qui ignoret: plane quidem à Sybaritis inventus fuit. Erant autem Sybaritæ populi Magnæ Græciæ, qui eo delitiis indulgebant, ut præter alias libidinum illecebras, equos compoſito ſaltatu ad Symphoniæ cantum ſeſe moventes, introduxerint & inſtituerint, quod poſtea ultimam eis attulit perniciem. Nam cum bellum gererent cum Crotoniatis, exercitum tercentorum hominum millium contra eos eduxerunt, qui, quod eorum equorum diſciplinam ſcirent, commiſſo prælio ſymphonia pſallere cœperunt: qua audita equi tripudio ſeſe, de more, dederunt; unde Crotoniatæ citra pulverem, quod ajunt, Sybaritas profligarunt, auct. Æliano *de var. hiſt. lib.6. cap.*23. Suida, Athenæo *lib.*12. *cap.*6. Tiraq. in Alex. 58
*lib.5. cap.*21. Expugnatio oppidorum, quæ fit ſtructo ex tabulis oppido ad inſtar veræ obſidionis obſeſſo, ex Romanis, ut alii ludi omnes, ad nos devenit. Ii enim ad Oſtiam eum ludum faciebant, de quo ſic ſcribit. Suidas: *Πανήγυρις ἐγένετο ἐν τῇ Ῥώμῃ κατὰ τὸν Μάϊον μῆνα. τὴν παραθάλασσαν καταλαμβάνοντες πόλιν τὴν λεγομένην Ὀστίαν. οἱ τὰ πρῶτα τῆς πόλεως τελοῦντες ἡδυπαθεῖν ἐνέχοντο ἐν τοῖς θαλαττίοις ὕδασιν, ἀλλήλους ἐμβάλλοντες. ὅθεν καὶ Μαϊουμᾶς, ὁ τῆς τοιαύτης ἑορτῆς καιρὸς ὀνομάζετο*, ideſt: Solennitas fiebat Romæ menſe Majo, hoc modo: Maritimam obſidendo Civitatem, quæ Oſtia dicitur, qui primas civitatis partes pertingebant, oblectabantur in marinis aquis invicem ſeſe invadentes: unde & ejus ſolennitatis tempus, *Majumæ* nomen eſt ſortitum. Suidæ ſi credatur, mirum videri poterit cur Ovid. in *Faſtis* nullam hujus ludi mentionem fecerit, ſi tamen non fuerit inſtitutus poſt ipſum. Omitto etiam quod Arcad. & Honor. Impp. non ſe civibus Rom. à quibus Suid. fieri ſolitum ait, ſed provincialibus, ejus ludi faciendi poteſtatem reddere reſcripſerunt, *l.un. C. de Maju. lib.* 11. qui antea interdictus fuerat ab Anaſtaſio, ut ait Alciatus, quod parum honeſte celebraretur, ut ex *d. l.* percipitur. An autem idem ſit, ac is quem à Suida retulimus, non ſatis affirmare poſſumus, vide Alciat. in *d.l.* Ex hac *Ma-* 59
juma ortum habuiſſe dicerem, quem nos *Majum* nuncupamus, ſi in alio

quam

quam in tempore cum illa conveniret, cum mense Majo fieri soleat, quemadmodum & Majumâ à Romanis. Plane ritus celebritatis longe est ab illius, diversus: figunt enim humi altissimam rectissimamque trabem abiegnam, quam ex triremum malis eligunt, sæboque illiniunt & impinguant, quo lubrica reddatur; in cujus summitate præmiis appensis, qui eousque ascendere audebit,
60 ea sibi capit. Ludi piscatorii olim Romæ ex quæstu piscantium fiebant quotannis trans Tyberim mense Junio, teste Pomp. Festo *lib.*14. Alex. ab Alex. & in eum Tiraq. *lib. Gen. dier.*6.*cap.*19. quemadmodum eodem mense, in celebritate scilicet D.Mariæ Gratiarum matris, quæ secunda die ejus mensis fit, singulis etiam annis apud nos celebrantur à piscatoribus in mari. Quibus non temere fortasse conferri poterunt & ludi navales, qui in Circo maximo immisso euripo, navibus fiebant, authore Svet. in *Cæsarem cap.*39. Plin.*lib.*8. *cap.*7. Alex. ab Alex. *lib.*5. *cap.*8. *prope finem*. Quos quidem ludos, Heliogabalus, euripis vino plenis exhibuit, auth. Spart. Est autem *Euripus*, ductus aquæ & fossa, in quam, aquam immittebant, ubi navales ludos erant acturi. Et id quidem nedum publicæ lætitiæ causa (ob quam omnes ludi exhibentur, *tot. tit. Cod. ut publ. lætit.*) sed & ad juvenes in re navali exercendos fiebat, ut cum opus exigeret, in ea re experti haberentur. Certe à Scipione Africano post devictam Carthaginem, in modum justæ pugnæ ordinato exercitu & terrestri & maritimo, milites exerceri jussos, ait Liv. *lib.*26. *in fin.* Quod quidem cunctis Principibus Rebusque publ. curæ esse deberet, quando omne artificium per continuum exercitium recipit incrementum, *l. legatis §. ornatricibus, ff. de legat.*3. Et proinde Imper. Leo sanxit ut milites nulli alio sese immiscerent negotio, nisi solius rei bellicæ instructioni, *ut armorum quotidiano exercitio*, ait ipse, *ad bella se præparent*, *l. milites*, *Cod. de re milit. lib.*12. Quam ob causam Romani, ut tyrones instituerentur, curabant, authore Veget. Quo in loco mihi subvenit quod alias scripsi, miratus Caroli Sigon. viri alioqui disertissimi, incuriam quandam, qui dicit Neapolitanos circa T. Livii tempora rei navalis curam gessisse; cum Polybius, author longe primus Livio, dicat, Romanos in prima pugna navali quam unquam egissent, Neapolitanorum, Tarentinorum, & Locrensium navibus usos fuisse. Quod si eo tempore Neapolitani naves triremesque habebant, rei navalis expertos fuisse, necesse est affirmare. Sed redeamus unde divertimus.

A D N O T A T I O N E S

Circa Ludorum materiam & Theatrorum, vide Cassan. in *Catal. par.*11. *consid.*42. & Alexand. ab Alex. *lib.*5. *cap.*26.

Num.24. Multo autem plura apud Romanos ludorum genera fuere.

In eum luxum processum erat in ludis celebrandis Romæ, ut ad illum reprimendum lege fuisset opus; itaque *lege Fannia* statutum fuit ut in solennib s ludis centena tantum æra consumerentur in singulos dies: imposuit, & generatim profuso sumptui metam ea lex.

Num.39. Ludi seculares.

Hos Romæ spatio trium ætatum jam prætermissos se celebrari vidisse narrat Herodianus in *Severo*, ac nedum urbe tota, verum & per Italiam ibant præcones convocatum omnes ad ludos, quos nec eatenus vidissent, nec visuri deinceps forent.

Num.57. Equorum tripudii, &c.

Equorum tripudio in orbem composito, motuque Pyrrhichio utebantur equites Romani in consecrandis mortuis Imperatoribus, cujus rei ritum ut describitur ab Herodiano nos *infra* referemus. Verum & diebus nostris celebravit hunc ludum Don Petrus Toletus junior; nepos videlicet illius D. Petri, qui Regni hujus gubernacula gloriosissime diu sustinuit, cujusque frequens habetur mentio in hoc mei Germani libro: cumque tam efficacem edidit, quæ sua est in omnibus magnitudo & dexteritas, ut equi ipsi magna cum spectantium admiratione, sese innumeros moverent obliquasque gesticulationes contexerent, nil secius quam si homines, ejus artis optime instructi, fuissent: quod non leve fuit præsagium in quem virum evasurus erat, qui jampridem in classis Præfecturam ascitus fuit, nuper autem equestris militiæ ad bellum Flandrum Imperator electus est, majoraque belli publicique status munera ipsum morantur.

Num.60. Romani ut tyrones instituerentur, curabant.

Imper.Justinian. in *l.2. §.hac autem*, *Cod. de offic.præf.prat.Afr.* arctius præcipit tribunis ducibusque militum, ut semper in armorum exercitatione teneant milites: & ante eum Leo in *Cod. de locato*. *Milites*, inquit, *conductores, procuratores, fidejussores, mandatores fieri prohibentur, ne omittant armorum usum, in quo semper occupati esse debent*. Et Princeps militiæ probare debet tyrones, ac in milites non assumere nisi fortes & habiles, *l.si militiæ, in fin. ff. de castr. pec.* cum aliis adductis per Cassan. in *Catal. par.1. consid.24. num.36.* Quam ob rem præter pedestria exercitia, erant Romæ constituti euripi, qui erant factitii lacus, ubi naumachiam sive pugnam navalem exercebant: quos Heliogabalus, ut auctor est Spart. in *Circensibus ludis*, vino implevit, & naumachiam exhibuit. Quo autem tempore tyrones præliis operam darent cujusve conditionis & qualitatis esse deberent,

rent, habes ex Veget. *de re milit.* & Alexand.ab Alex. *lib.1. cap.20.* & *lib.4. cap.7.* Habentque & tyrones sua privilegia, inter quæ illud non est minimum, quippe ut facilius illis parcatur quam cæteris, etiam in iis quæ desertioni comparantur, *l. qui commeatus*, *ff. de re milit.*

Jam passim compertum habemus, quod olim probi milites atque adeo ipsi Duces licet pagani, detestati aleæ lusum bellicis tantum exercitiis præliique similitudini vacabant. Proinde legimus Hadrianū quotidie ad viginti milliaria incessisse armatum atque instructum variis modis, pro futuris hostium victoriis, prout quisque, studendo lucubrationibus pro reip. utilitate adjuvanda. Et apud Vegetium hoc singulariter profertur, in pugna usum amplius prodesse quam vires: in Regno autem Siam certus agebatur ludus in civitate Udiæ in rivo Menun, ubi tria millia Paraì (sic enim ibi vocantur naves) militariter invicem præliabantur. Et quanti conferat militum strenuitati bellicarum rerum regulis exercitium militare, habes ex Jo:Bot. *de rat. stat. lib.9. in rubr. de disciplina.*

Ibid. Carolus Sigonius.

Locus est in *lib.5. de Regno Ital.* sed non satis teneo an id expressim dicat.

SUMMARIUM

CAP. XIV.

1 *Equitatus solennis Proregis Neap. ordo.*
2 *Magistratuum antiquorum cum hodiernis difficillima comparatio.*
3 *Vicerex Magistratuum omnium dignissimus, Præfecto Prat. assimilatur.*
4 *Simile non est idem.*
5 *Præfectura duo significat, regionis tractum, & dignitatem Præfecti.*
6 *Provinciæ, in quas est divisum Regnum Neap. Præfecturis Rom. assimilantur.*
7 *Præfectus, nomen est generale, & omnes comprehendit, qui cuicunque rei præficiuntur.*
8 *Præfectus Pratorio est qui præficitur Prætorio.*
Prætorium diversimode sumitur in libris Digestorum, ac in libris Cod. eod.
Prætorium in libris Dig. significat quodvis ædificium urbanum ubicunque constructum: in libris autem Codicis, est Palatium Prætoris, & cujuscunque Magistratus, qui jus reddit, eod.
9 *Viceregi quare dicatur Tua Excellentia.*
Vicerex in ambiguitatibus Regem consulit, quemadmodum olim Præfectus Prat. Imperatorem, eod.
10 *Præfecti Prætor. origo à Pharaone Ægypti Rege manavit.*
Nomophylax apud Græcos idem erat qui apud Latinos, Præfectus Prætorio, eod.
Minos Rex Cretens. ter in anno circumferendas curabat leges

per

per suam ditionem ut asservarentur, eod.

11 *Praefectus Praetor. ab Imperatoribus excogitatus, ad instar Magistri militum sub Dictatorib. & Tribuni Celerum sub Regib.*

12 *Cancellarius Franciae Praefecto Praetor. comparatur.*

13 *Praefectus Praetor. tempore Romuli quis esset.*

14 *Praefectus Praetor. ab Augusto primum institutus.*

Praefectura Praetorii Equitibus Rom. tantum dabatur, eod.

15 *Praefectus Praetorio ex fidelitatis experientia, ab Aula Principis ad Provincias regendas mitti coepit*, eod.

Familiaritas parit contemptum inter rusticos, non autem inter prudentes, eod.

16 *Familiaris quis dicatur, & multis impertitur privilegiis.*

17 *Praefecti Praetor. designandi ritus.*

18 *Praefecti Praetor. quatuor tantum erant per Imperium Roman. Justinianus autem addidit quintum.*

19 *Africa Praefectura, Italiae subjecta erat tempore Justiniani.*

20 *Praefectus praetor. Principis personam repraesentat, & quare in provincias mitti coeperit.*

Regis interest locupletes habere subditos, eod.

21 *Rex in Regno non minorem habet potestatem, quam Imperator in Imperio.*

1 Quia solennem Proregis equitatum, servato ordine fieri dixi, illum quam breviter recensere, ab re non esse putavi. Omnium igitur primi, Continui apparent, tum Barones sive Titulati, tertio loco Civitatis Electi, quarto septem Regni majores Officiales, idest magnus Cancellarius, magnus Contestabilis, magnus Siniscallus, magnus Camerarius, magnus Justitiarius, magnus Admiratus, magnus Prothon. deinde Vicerex cum Syndico ad laevam, undique satellitibus stipatus, Sceptriferis praeeuntibus. Et hi quidem armatam repraesentant militiam. Sequitur deinde Togatorum ordo, & immediate post Protegem incedunt Regentes Cancellariae cum Consiliariis status, qui hoc jure inter se utuntur, ut Consiliarii titulo insigniti, Regentes praecedant; titulo vero destituti, Regentes subsequantur: quod clarius *infra* dicemus. Praesidens Sac. Cons. Locumtenens Reg. Cam. Sum. Thesaurarius, Regens Mag. Cur. Vicariae, Secretarius Regni: tum regii Consiliarii, postea Praesidentes Summar. Hos subsequuntur Judices Vicariae Criminales & Civiles. Advocati Fiscales; Mag. Cur. Vic. scilicet, & Reg. Cam. Summ. quorum qui prius in id munus assumptus est, in omnibus locis praecedere deb. re, judicatum est. Auditor Campi, & Judices Siclae. Quos quidem Magistratus cum communibus, quibus nunc vulgo appellantur, nominibus nominaverim, e re mea fore duxi, si & quomodo antiquis appellati fuerint, subnectam. 2
Et licet difficillima sit, & quae doctissimos absterruit viros ob rerum vicissitudines, inter hos & illos comparatio; ne tamen sicco, ut ajunt, pede, in re tanta pertransirem, in arenam hanc & ego descendere decrevi.

vi. Et quoniam librum *de Magistratibus*, haud sane infructuosum, contexui; ex eo, quæ ad rem præsentius facere videbuntur, arctiori, quo fieri poterit modo, huc transcribam. Et primo de Vicerege, tanquam de Magistratuum omnium primo & longe dignissimo, sermo erit nobis. Hic cui ex antiquis Magistratibus comparari possit, nullus, nisi me fallit memoria, Regni Cõstitut. Interpres expressit Nam Isern. Afll. Loffred. & Camerar. *Regis Vicarium* semper appellavere, de quo nos *infra* dicemus. Capyc. tamen in
3 *Compend. de Magistrat.* VICEREGEM, eundem esse ait, qui apud antiquos *Præfectus Prætorio* dicebatur. At Isern. in *cap. Imperialem, de prob. feu. alienat. per Fridericum*, aliter sentit; unde Juniores quidam non Præf. Prætorio, sed Proconsuli, aut Præsidi assimilari autumant: adducunt ad hoc Bald. in *l. observare*, §. *proficiscenti ff. de off. proconf.* ubi Præfectum Præt. in Italia hodie non extare asserit, ut refert Clar. in *pract. crimin. lib.2. §. fin. qu.35.* Ego vero Capycii sententiam haud sane aspernendam esse commonstrare nitar. Li-
4 cet enim non esset prorsus idem, sed similitudinem quandam cum illo tantum haberet, juxta *l. quod Nerva ff. depos.* ea tamen similitudo in tantum concurrere videtur, ut confundi tandem posse sit asseverandum. Quod ut clarius pateat, paulo altius exordiar: ex indagine, scilicet, quid sit *Præfectura*, & ejus specierum, unde dictus sit *Præfectus Prætorio*, quo tempore, quibusve juribus & qua causa fuerit institutus, & quam
5 haberet auctoritatem. Duas igitur significationes prorsus habet Præfectura: uno enim modo significat regiones sive tractus territorii, in quibus jus dicebatur, & nundinæ agebantur, inquit Festus, atque ad eas à Romanis mittebantur Præfecti in illis jus dicturi: de quibus vide Sigon. *de antiq. jur. Ital. lib.2. cap.10. & sequ.* Et his quidem assimilare 6
quodammodo possemus, quas hodie in Regno, *Provincias* nominamus, ad quas singulas mittuntur singuli Præfecti, quos vulgus *Provinciarum Viceregis* appellat: at de hac Præfecturæ specie non loquimur hic. Alias autem, Præfectura est dignitas 7
sive auctoritas Præfecti: est autem *Præfectus*, nomen generale omnes illos comprehendens, qui alicui rei administrandæ, gerendæ, vel gubernandæ præficiuntur: idque eo extenditur, ut etiam qui vilissimæ cuique rei præficitur, *Præfectus* dicatur: unde usuvenit, ut in Præfecto notando, rei etiam cui est præfectus, nomen subjiciatur. Hinc & in libris veteribus, & in lapidibus passim legitur: Præfectus urbis, Præf. cohortium sive cohortis, Præfectus ripæ, Præfectus alæ, Præfectus militum, Præfectus fabrum sive fabrorum, Præfectus ærarii, Præfectus classis, Præfectus legionis, Præfectus fisci, Præfectus vigilum, Præfectus annonæ, & id genus sexcenti. Cujus Præf. annonæ, usus & operâ, ut id obiter 8
dicam, difficili tantum tempore, & caritate annonæ potissimum exigebatur, secundum Fenest. *de Magistrat. cap.15.* ratio est ea, quod omnes Judices ei rei operam dare debent, adeo est publica & privilegiata, text. est in § *consideravimus. Auth. ut jud. sine quoq. suffr.* Præf. igitur Prætorio is est, qui Prætorio præficitur. Sane au-

autem Prætorium aliter apud Jurisconsultos in libris Pandectarum, aliter apud Cæsares in constitutionibus Codicis accipitur. In libris enim Pandectarum Prætorium proprie est ædificium urbanum, id est quod qui in urbe habitat, voluptatis causa sibi paravit, licet id in villa structum sit, *l. urbana prædia ff. de verb. sign. l.2. § 1. ff. de servit. rust. c. prædior. l.injuriarum §. fin. ff. de injur. l.plenum ff. de usu & habitat. l. prædiis §. ex his verbis ff. de legat.*3. Tertullian. in *lib. de Idolatr.* Pallad. *lib.*1. *cap.*8. Sveton. in *Caligul. cap.*38. Franc. Connan. *jur. civil. lib.* 4. *cap.*10. *num.*16. In Constitutionibus autem Prætorium, est domus magnifica Prætorum, Præsidum, Judicumve, commoditate juris dicendi causa, in urbibus extructa, *l. omnes §. nullus, Cod. de episc. & cler. l. penult. Cod. de off. rect. prov.* & hoc modo *Palatium* vulgo dicitur: licet in *d. l. penult.* palatium, & prætorium differre videantur. Omnia igitur Palatia in quibusvis urbibus constructa, regendæque justitiæ deservientia, *Prætoria* recte dicuntur, & qui iis præest, *Præfectus Prætorio* recte dicetur. Locupletes sunt ejus rei testes, præter Suidam aliosque Græcos scriptores, græcæ & Cod. & Auth. constit. ad Præfectos Præt. nuncupationes: in quibus ubi latine dicitur, *Joanni Præf. prætorio*, ut de uno exemplum afferam, perpetuo scriptum est ἐπάρχῳ τῶν πραιτωρίων, idest: *Præfecto prætoriorum*. Quod si Vicerex, omnibus hujus Regni Prætoriis est præfectus, Præfectus Prætorio merito dici poterit; nec obest quod Præfectus prætorio singulariter in latina versione profertur; quandoquidem per excellentiam, eminentiori & excelsiori Prætorio, cui cætera prætoria subjiciuntur, *Præfectus* intelligetur, *Inst. de jur. nat. gent. & civil. § sed jus quidem civile*: & id quidem est illud ubi ipse Vicerex residet; secundas enim partes post Principem gerit: quo factum est ut in supplicibus libellis ipsi porrigendis, *Tua excellentia* illi dicatur, sicuti Præfecto prætorio ab Imperatoribus dictum fuisse passim patet, ut est *Auth. de triente & semisse*, & *Auth. ut non fiant pignor. §§. final.* & alibi: imo & 9 Vicerex *illustris* appellatur à Rege, sicut *Præf. prat.* ab Imperatore, *l. de ordinario Cod. de off. præf. prat.* Ori. *lib.*12. *l.nemo Cod. de jurisd. om. jud. l.* 2. *Cod. de senten. ex brev. recit. l. illustres, Cod. de modo mulct. l. defensores, Cod. de defens. civ.* cum aliis *infra* oportuniori loco allegandis: quamvis eum titulum, & Imperatori tributum fuisse sciam, ut est text. in *cap. nos, in usibus feud. de pa. const. cap. solitæ, de major. & obed. cap.*2. *de supplen. neglig. prel. in 6. cap. fundamenta, §. proinde, de elect. in 6.* & per Regni leges, & capitula liquet, *l.nihil, l. ea quæ ad speciale decus, l.patres pro filiis, l crebra, l.occupatis, l.comite, l.post mortem, l.in aliquibus*, & Carol. I. in *cap. Regni Justitiario Terræ Hydrunti*. Idem *à magnificentia nostra*, in *cap. Nuper apud Tranum*: *cap. venerabilem, de elect.* Et quemadmodum Præfect. Præt. in ambiguitatibus emergentibus, Principem consulere tenebatur, qui, quid statuendum esset, juberet (quod causa fuit ut omnes Codicis & Auth. constitutiones, Præfectis Præt. directæ legantur) ita & Prorex in aliquibus novis sanciendis prag-

pragmaticis, Regem consulit ut placitum ipsi suum aperiat. Ejus originem Aurel. Cassiodor. quem mox referemus, ab Ægyptiis manasse ait: quorum Regem Pharaonem, Joseph primum Prætorio suo præfecisse proditum est, & Reges Assyriorum constituebant sibi quoque Præfectum, auctore Archilocho in *lib. de temporib.* & Fab. Pictore *de aur. sec.* quorũ fortasse exemplo, Græcorum vel Reges, vel Respubl. etiam ipsi, sibi Præfectum constituerunt, apud quos *Nomophylax* dicebatur; propterea quod asservandarum legum cura, ipsi demandabatur, quemadmodum & Viceregi demandatam esse videmus. De Regibus quidem testis est uberrimus Plato in *Minoe*, ubi de Rhadamanto loquens Νομοφύλακι γὰρ, inquit, αὐτῷ ἐχρῆτο ὁ Μίνως (Erat autem Minos Rex Cretensium) κατὰ τὸ ἄστυ, τὰ δὲ κατὰ τὴν ἄλλην, τῷ Τάλῳ. ὁ γὰρ Τάλως τρὶς περιῄει τοῦ ἐνιαυτοῦ κατὰ τὰς κώμας, φυλάττων τοὺς νόμους ἐν αὐταῖς, ἐν χαλκοῖς γραμματείοις ἔχων γεγραμμένους τοὺς νόμους, idest: Utebatur enim Nomophylace Minos, eo quidem, (Rhadamantum innuens) in urbe, Taloe vero in reliqua regione: qui quidem Talos annuatim ter pagos circuibat, jubens in ipsis servari leges, quas æneis in tabulis incisas secum ferebat. De Rebuspubl. autem Suidas testatur: qui etiam ait, quod hi Nomophylaces Athenis fasciolis albis ad redimicula utebantur in spectaculis, quodque Magistratus cogebant, omnia recte & ex præscripto legum agere. Tandem, qui vel præsente vel absente Principe, ejus vice fungitur, & quodammodo Interrex esse creditur, *Nomophylaca*, recte dici posse Bud. existimat: quod quidem in Vicerege satis clare inspicitur. Sed Romanam ejus officii originem quæramus. Aurel. Arcadius in *l. un. ff. de off. Præf. prætor.* ab Imperatoribus hoc nomen ejusmodi Magistratui inditum fuisse dicit: ac eundem prorsus esse qui apud Dictatores, penes quos summi imperii potestas per sex menses erat, *Magister militum* vel *equitum*, & apud Reges, *Tribunus Celerum* dicebatur: cum quo concordat Pompon. in *l. 2. §. populo deinde, ff. de orig. jur.* Fenest. in *lib. de Magistrat. Rom. cap. 22.* Læt. *Magistrum stabuli*, & Egid. Perrin. in *d. l. unic. Conestabilem*, Præf. Præt. esse ajunt: quod quidem si ad Tribunum celerum, vel ad Magistrum militum referatur, tolerari poterit; sin ad Præfectum Prætorio à Cæsaribus institutum, minus. *Conestabilis* enim sive *Constabularius*, ut Bud. appellat, alius profecto est hodie à Præf. Præt. quippe qui unus e septem Regni primoribus officialibus est, & vulgo etiam *Magnus Contestabilis* nuncupatur. Cassan. in *Catal. gl. mundi*, *par. 7. consid. 17.* ubi late de Præfect. Præt. differit, & ante eum Bud. in *Annot. priorib.* Cancellarium Franciæ, Præfecto Pretorio exæquat, quod Cancellariæ sit caput & Princeps, & Cancellariatum, summum honorum fastigium, ultra quod nihil sperare privato homini liceat, quasique quoddam, summa quæque ambientis animi solstitium, Cancellariumque ipsum, *Magistratuum omnium Antistitem* appellat: *est enim*, ait, *omnium jura reddentium norma, & in omni ferme parte constituendæ Reipubl. Principis vicem implere, aut certe obtinere creditur*: quæ verba, Viceregis munus exacte, ni fallor, designant; eoque magis, quod, quæ apud Francos *Cancella-*

R *rius*,

rius,ea apud nos *Vicerex* gerit. Nec re-
pugnat, quod idem Bud. dixit in *An-
not. poster.* eos quod nunc Vicereges
dicuntur, Legatis comparari posse:
quando de Viceregibus provinciarum
loquitur, qui etiam apud nos hoc no-
mine appellantur. Sed Cancellarii
apud Cassiod. videntur esse Præsides
provinciarum, qui Præfecto præt. sub-
jacent, ut videri potest ex XII. *Va-
riar.* ubi à Præfecto præt. diversis Pro-
vinciarum Cancellariis aliquid jube-
tur, ut est, Anastasio, Cancellario
13 Lucaniæ & Brutiorum *cap.14.* Porro
autem Præfectum prætorio tempore
Romuli, eum appellatum ait Spie-
gellius, qui prætorio præerat, idest
militibus cohortibusque Prætorianis
circa palatium Principis: quod ex
Ascon. Pædiano in Cic. patet, ubi,
„ Veteres, inquit, omnem Magistra-
„ tum cui pareret exercitus, Prætorem
„ appellaverunt, unde etiam Prætorium
„ tabernaculum ejus dicitur, & in ca-
„ stris porta prætoria, & hodie quoque
„ Præfectus prætorio. Hæc Asconius.
Sub Cæsaribus quoque, disciplinæ
tantum militari præfuisse Lætus ait.
In Gallia vero Præfectum prætor. di-
ctum ait Pyrrhus, qui & *Præfectus
palatii* & *Magister domus* vulgo dici-
tur, quod cum superioribus conve-
nit. Id autem institutum, constituen-
14 di scilicet in Prætorio, id est in Prin-
cipis aula sive palatio, Præfecti, ab
Augusto manasse, fatetur Svetonius in
ejus *vita*, & Dion *lib.55.* Quæ præ-
fectura olim non nisi Equitibus Ro-
manis mandabatur, secundum eun-
dem Svet. in *Vespas.* & in *Tito cap.6.*
& Plin. in *præfat.* Sic itaque id mu-
nus ex castris & militia, deductum
fuit ad Palatia, & quietis tranquil-
litatem: & sic observatum videmus
in Hispania & in Italia, ut scilicet
Regni proceres & Cardinales in id of-
ficium sint asciti. Cujus postea au-
ctoritas usque eo posteriorum Cæsa-
rum beneficiis crevit, ut primum
quidem ad civiles, dein vero etiam
ad provinciales causas dilatata fuerit.
Adde, à Prætorib. eligebatur secun-
dum Alex. ab Alex. Isti vero à Philip-
pi & Cæsaris Consiliariis ut pluri-
mum, Cardin. de Granvela, M. A.
Columna, Jo: Andr. d'Oria in classis
præfecturam, Dux Terræ novæ, Mar-
chio Guasti, Marchio Sanctæ Crucis
Viceregis in Regno Portus Galli,
& alii: ideoque summo cum Imperio
ad regendas aliquando provincias,
mittebantur. Fabius tamen Pictor in
lib. de aur. sec. Saturnum à Jano Ita-
liæ Rege, Aboriginibus & Latio præ-
fectum fuisse dicit, ut videri possit
hæc eadem præfecturæ species anti-
quissimi fuisse instituti. Sunt autem
Aborigenes populi Latio finitimi, 15
de quibus alibi diximus. Quod eve-
nire potuit, tum ob fiduciam, ex ex-
perientia ejus fidelitatis contractam,
ut scilicet ubi Princeps ex persona
adesse non posset, alterum se adfu-
turum mitteret; tum ob arctiorem
familiaritatem, ob assidua servitia
ab ipso Præfecto præstita, inter eum
& Principem initam & roboratam:
quæ licet contemptum parere sit in
proverbio, & habetur in *l. observan-
dum, ff. de off. præsid.* id tamen in-
telligi sane poterit inter rusticos, non
autem inter prudentes, inter quos
etiam amorem auget, *l.3. ff. de pecul.*
secundum Abb. & Felin. in *cap. si ju-
dæis, de judi.* Familiaris autem se-
cundum Isern. & Affl. in *const. Juris- 16
gentium, notab.8. num.19.* Luc. de
Penna in *rubr. Cod. de domest. lib 12.*

ex

ex l.item apud,§.si quis virgines,ff.de injur. Ris. M.C.V. 66. is dicitur qui omni die est infimul cũ domino in domo & extra,ipsumque associatur,& cũ eo semper assistit si equitat vel aliud agit, licet in domo propria comedit, & dormit: & hic multis communicatur prærogativis atque privi-
17 legiis, *l.2. Cod.de episc.& cl.* ex quo optimi Principis bonitas elucescit, quandoquidem suam dignitatem, uti bonam, cæteris communicat: bonum enim quanto latius patet, idest quanto magis commune fit, tanto divinius est existimandum, auct. Arist. 1. *polit. in prob. Imo bonum*, ait Aver. 3. *de an. com.51. & 7. metaph. com.10. non est bonum nisi omnibus fit commune.* Quod si omnibus ea communicatio convenit, præcipue tamen Principis familiaribus, qui pars corporis sui dicuntur, *l. quisquis, Cod. ad leg. Jul. majest.* Ritus autem designandi sive instituendi Præf. prætorio is erat, ut Imperator cingulum una cum gladio, & ipsius potestate, ipsi Præf. daret: unde memorabile Trajani dictum, hac de re literis traditum est. Is cum quempiam Præfectum prætorio institueret, hoc modo illum alloquutus est: *Accipe hunc ensem, & siquidem recte atque è Rep. imperavero, pro me; sin secus, in me utere.* Plin. Jun.in
18 *Paneg.* & Dion *loc. cit.* Hujusmodi Præfectorum prætorio, idest ad regendas provincias missorum, quatuor genera, ad orientalis Imperii tempora commemorantur in volumine Justiniani; per Orientem, scilicet, per Illiricum, per Italiam & per Gallias; quod & ex *Notitia Imper.* cognoscere licet. Et Cæsareis temporibus tria illa aderant, scilicet, Dictator, Magist.militum,& Præf. prætor. & secundum temporis antiquitatem præcedebant,& Præf.prætorio,præfectus Urbis,& Magister equitum & peditum in pari gradu dignitatis erant:& qui eorum primo dignitatem adeptus sit, præcedit, *l.1. & 2. C.de præf. præt.* & Jo:de Plat. in *l.fin. Cod. de decurion. lib.10.* Cassan. in *Catal.gl. mun. in 9.par. consid.17. in fine.* Justinianus autem, exactis Vandalis, Africam ab Italiæ præfectura, 19 cui suberat,exemit, propriamque ipsi præfecturam assignavit,*l.1.& per tot. tit.C.de off.Præf.præt.Afr.*His initiis, ejus magistratus eo crevit auctoritas ut appellari à Præf.prætor.non posset, ut paulo inferius dicemus: credidit „ enim Princeps, ut Archadii verbis „ utar,eos qui ob singularé industriam, „ explorata eorum fide & gravitate, ad „ hujus officii magnitudinem adhibe- „ rentur, non aliter judicaturos esse „ pro sapientia & luce dignitatis suæ, „ quam ipse foret judicaturus. Unde „ patet præfectum præt. Principis per- 20 sonam repræsentare, ac in illis tantum locis designari, in quibus Princeps ipse personaliter interesse non possit; quod causæ fuit quare in provincias mitteretur, argum. tex. in *l.sed hæ persona, §.1. ff. de procurat.* Isern. & Camerar. in *cap. Imperialem, de prob. feu. alienat. per Frid.* quibus extra Regnum subditi Regem quærere non tenentur, & ratio potest esse ex tex. in *l. fin. Cod. qui admitti*; ubi bonorum possessio hodie à quocunque judice decerni potest, rejecta antiqua dispositione,qua prætoribus tantum competebat: & totam provinciam circuire cum casus contingeret,egestatem subditis maximam inferendo, secundum Bol. *ibid.*

R 2 & in-

& intereſt Regis locupletes habere ſubditos, *Auth. ut jud. ſine quoquo ſuffr. §.conſideravimus*, *l.cum ratio*, *ff.de bon. damnat.* Et id quidem dignoſcitur ex eo, quod ubi Princeps reſidet, ibi ipſe idem vices ſuas exercet, ac nulli alio mandat, quod in Rege dom. noſtro videmus. Et quamvis reſpectu ſolius Imperat. Præfectus præt. dici debere videri poſſit, cum de eo ſolo in legibus mentio habeatur, nihilominus, quoniam non minorem habet Rex in Regno ſuo poteſtatem, quam Imperator in im-
21 perio, Det. in *conſil.*390. Iſern. in *prælud. feud.* immo plus habet Rex in Regno, quam Imperator in imperio, Luc. de Pen. in *l.* 2. *num.* 1. *Cod. de conduct. & procur. præd. fiſc. lib.*11. & tanto magis Rex noſter invictiſſ. cujus potentiæ & ditionis magnitudini, paucorum quotquot unquam fuerunt Imperatorum potentiam, & magnitudinem coæquandam invenies, & præcipue ob novam Indiarum regionem; qui, cum ſit Rex Sicil. etiam dicitur *Monarcha* in Regno, nec recognoſcit Superiorem, Iſern. in *cap.*1. *col.*2. *de his qui feud. dare poſ.* & in *prælud. feud. q.*3. ſicuti de Rege Franciæ dicitur, Luc. de Penn. in *l.cum per alia*, *Cod. de colon. paleſt. lib.*12. Det. *loc. cit. l.*1. *ff. de conſtit. princ.* ibi: *in eum omne imperium*, & *l.un. ff.de off. Præfecti prætorio*, ibi: *regimentis Reipublicæ ad Imperatores perpetuo translatis*, Gloſ. Pariſ. in *gl.* 3. *ver. la bouche & les mains*, *num.*10. omni jure poterit is, quem ſuis prætoriis præficit, & Viceregem appellat, Præfectum prætorio nuncupari. Præfectus prætor. capitur etiam pro procuratore Cæſaris, *l.*4. §. *ſi bona*, *ff.de fideicom. liber. l.* 2. §. *hoc interdictum*, *ff. ne quid in loco publ.* Gloſ. in *l.ad fiſcum*, *Cod. ubi cau. fiſcales*. Nemo autem ex Spectabilibus & Clariſſimis vocabatur ad præfecturam Prætorii, *l.*1. *Cod.de prætor. & honor. præt. lib.*12. Sed de urbe tantum eligebatur, *l.tres*, *Cod.de off. præt. lib.*12. & vide textum in *ff. & Cod. de off. præf. præt. eod. lib.* Certe hoc magis perſpicuum fiet, ſi utriuſque auctoritas, Præfecti prætorio, ſcilicet, cum Viceregis comparetur. Quod commode fieri poterit, ſi Formula utriuſque diplomatum, id eſt principalium literarum, quas *patentes* appellant, examinetur & conferatur. Quorum quidem officiorum comparationem publicæ conferre utilitati putamus: cum inde pateat ſemper occurſum fuiſſe neceſſitatibus ad Reip. ſtatum conſervandum & regendum, & præcipue ex Magiſtratuum creatione: quod ſi recte rerum adminiſtrationi exemplum hoc ſatisfecit, his temporibus ob Principis optimi prudentiam, facilius & commodius ſatisfacturum videtur. Porro non tacuerim, quod ſequentem Formulam tranſcribendam mei inventi eſſe, atque adeo à nemine in ſua ſcripta relatam putabam, verum cum Luc. de Pen. evolverem, eam ab ipſo in *l.duos*, *Cod. de ſuſceptor. & præpoſ. lib.*10. ad unguem tranſumptam agnovi. Quare ut aliquid novi adderem, explanationem, & collationem ſubjungendam curavi. Prius tamen, & id notandum cenſeo, fuiſſe & à lege poſitas formas officiorum præſidalium, ut verbis dicti Auctoris utar, in *auth. de mand. princ. §.oportet*, *uſque in finem*, & ſubdit: *Nam & juriſconſulti formas etiam contractuum*, *& ſti-*

& stipulationis, *ut acceptilationis*, *in legibus ponere voluerunt.*, *ff. de acceptil.l.& uno* §.1. Hæc ipse. Quibus adde formulas Clausularum, ut est clausula de dolo malo, *l.& per jusjurandum*, §. *eum qui*, *d. tit. de acceptilat. l.doli*, *l.ex ea parte ff.de verb. obligat. l.hac verba ff. de verb.signif.* Clausula de re defendenda, *l.3.§.fin. l.judicatum*, *ff. judic. solv.* Clausula codicillaris, *l. ult. Cod. de codic. l.si jure*, *Cod. de testam. manum. l. cohæredi* §. 2. *ff. de vulg. subst. l. ex ea scriptura*, *ff. de testam. l.3. ff. de testam. milit. l. Lucius*. §. *ult. ff. de legat.*2. Formula deferendi nominis, idest denunciandi alicujus, *l.3. ff. de accusat.* Formula exceptionum *l.1.§. Labeo*, *ff. de fluminib. l. si vitem*, *ff. quod vi*, *aut clam*, *l.2. ff.de doli mali except. l.1. ff.famil. ercisc. l.4.* §. *ult. ff. de dol. except. l. sicut*, *ff.quib. mod. pign. vel hypoth.* Formulæ fidejubendi habentur in tit. *de fidejuss.* Sigon. *de judic. lib.*1. *c.*5. Formulæ hæredum instituendorum, vel substituendorum, Ulp. in *fragm.tit.*21. *& ff.& C.& Instit. de hæred.instit.& de vulg. & pupill.* Formula judicii recuperatorii, *Instit. de action.* §. *sic itaque.* Formula jurisjurandi præstandi à Judice, *l.rem non novam*, *in princ. C. de jud.* ab Advocato *eadem l.§. patron.* à testibus, *capit. præsentium*, *de testib. in* 6. à Feudatario, *c.1. qualit.vassal.jur.deb.dom.fidelit. in usib. feud. can. de forma* 22.*q.*5. Formula matrimonii contrahendi, *cap.si inter virum*, *de sponsalib.& matrim.* Et generatim ejusmodi formulæ passim in utroque jure invenire licet, quæ aliud non sunt nisi quædam verba, vel ab usu communi, vel à lege præscripta, quibus in iis actibus celebrandis utuntur. Formula igitur Præfecti prætorio ex Cassiod. *lib.*6. *Variar.* deprompta, hæc est.

FORMULA PRÆF. PRÆT.

" Si honoris alicujus est origo laudabilis, si bonum initium sequentibus rebus potest dare præconium, tali auctore Præfectura Prætoriana gloriatur, qui & Mundo prudentissimus, & divinitati maxime probatur acceptus. Nam cum Pharao Rex Ægyptius, de periculo futuræ famis, inauditis somniis urgeretur, nec visionem tantam humanum posset relevare consilium, Joseph, vir beatus, inventus est, qui & futura veraciter prædiceret, & periclitanti populo prudentissime subveniret. Ipse primum hujus dignitatis infulas consecravit: ipse carpentum reverendus ascendit: ad hoc gloriæ culmen evectus, ut per sapientiam conferret populis, quod præstare non potuerat potentia dominantis. Ab illo namque patriarcha, & nunc pater appellatur imperii: ipsum hodieque resonat vox præconis, instruens judicem, ne se patiatur esse dissimilem. Merito, ut cui tanta potestas potuit dari, videretur semper subtiliter admoneri. Quædam enim huic dignitati, & nobiscum jura communia sunt. Exhibet enim sine præscriptione longinquos: magna quantitate mulctat errantes: fiscum pro sua deliberatione distribuit: evectiones simili potestate largitur: vacantia bona proscribit: delicta provinciarum judicum punit: verbo sententiam dicit. Quid est, quod non habeat commissum? cujus est vel ipse sermo judicium. Pene est, ut leges pos-

possit condere, quando ejus reverentia potest negotia sine appellatione finire. Ingressus palatium nostra consuetudine frequenter adoratur: & tale officium morem videtur solvere, quod alios potuit accusare. Potestate igitur nulla dignitas est æqualis. Vice sacra ubique judicat. Nullus ei miles de fori sui auctoritate præscribit, excepto officiali Magistri Militum: credo, ut vel illis aliquid Antiquitas cederet, qui videbantur pro Repub. bella tractare. Curiales etiam verberat, qui appellati sunt legibus Minor Senatus. In officio suo jus retinet singulare, & talibus tantisque noscitur jubere, quos etiam provinciarum non audeant judices in aliqua parte contemnere. Officium plane geniatum, efficax, instructum, & tota animi firmitate prævalidum; qui sic peragent jussa, ut nullis morentur dilationibus imperata. Militia perfunctis Tribunorum & Notariorum honorem tribuit, & milites suos illis exæquat, qui inter proceres mixti, nostris conspectibus obsecundant. Gratanter implemus, quæ ille constituit, cujus reverentia & nos ita constringimur, ut sine dubitatione faciamus, quæ illum decrevisse cognoscimus. Non immerito, quando palatium sua provisione sustentat: servientibus nobis procurat annonas: humanitates quoque judicibus ipsis facit, Legatos gentium voraces explet ordinationibus suis. Et licet aliæ dignitates habeant titulos præfinitos, ab ista totum pene geritur, quicquid imperio nostro æquabili moderatione tractatur. Hanc denique curarum omnium pulcherrimam molem (quod prosperum nobis, utile Reipubl. sit) ab illa indictione tuis humeris decenter imponimus: quam tu & ingenii virtute sustineas & summa fide tractare contendas. Quæ quantum diversis sollicitudinibus constringitur, tanto magis laudes amplissimas dignitas hæc triumphat. Et ideo tantum lumen gloriæ sit actionibus vestris, ut & in palatio nostro fulgeat, & in provinciarum longinquitate reluceat. Par tibi sit cum potestate prudentia: conscientiæ tuæ quadrifaria virtus assideat. Tribunal tuum ideo tam excelsum factum esse noveris, ut locatus ibi nihil humile abjectumque cogitares. Considera quid debeas dicere, quod à tantis excipitur. Monumenta publica talia contineant, quæ se legisse nullus erubescat. Præsul mirabilis partem non habet cum delictis: quia nisi aliquid egregium assidue fecerit, culpam vel ociosus incurrit. Nam si prædictus auctor sanctissimus ille recolatur, quoddam sacerdotium est, Præfecturæ Prætorianæ videtur competenter agere dignitatem.

FORMULA VICER.

Ex Digestis Cancellariæ descripta.

Philippus Dei gratia Rex, &c. Recognoscimus & notum facimus tenore præsentium universis. Cum in singulis Regnis, quæ Deus optimus maximus sua benignitate nobis commisit, uno eodemque tempore præsentes esse non possimus, in hoc omni cogitatione & cura incumbimus, ut eos viros ipsorum gubernationi præficiamus, quorum con-

con-

„ consilio & virtute quam optime administrentur. Cumque fidelem nobis dilectum Don Joannem de Zunica Principem Petræ Persiæ, ac majorem Commendatarium Ordin. Sancti Jacobi de Spata in provincia Castellæ, qui munus Viceregis, Locumtenentis, & Capitanei generalis in fidelissimo nostro Regno Neapolis, nostra cum gratia, sua magna cum laude, ac Regni ipsius utilitate; gessit geritque, ad nos accersiri jusserimus; necesse porro fuerit eidem muneri Virum præponere, non solum veteri & illustri prosapia, sed etiam magna morum gravitate, ac longo rerum usu & experientia commendatum: qui rebus, pro temporibus consulat, & ea quæ Regni tuitionem, ac populorum pacem salutemque respiciunt, recta ratione provideat. Hæc cogitantibus nobis, & accurate omnia circumspicientibus, Illustris consanguineus noster Don Petrus Gironius, Dux Ossunæ, Comes Ureniæ, Marchio de Pennafiel, fidelis nobis dilectus ante alios summos & singulares viros, occurrit aptus quem tanti Regni administrationi præficeremus. Ejus enim prudentiam & æquitatem, cum non vulgari pietate & fide conjunctas, præter majorum suorum decora & ornamenta, multis variisque in rebus cognitas, & perspectas habemus. Ipsum itaque eligere voluimus à quo tam præclarum & fidelissimum Regnum, tot Florentissimæ urbes, tot tantique viri, Principatuum, Ducatuum, Marchionatuum, Comitatuum dignitates, atque alios honorum titulos sustinentes, gubernentur atque regantur. Tenore igitur præsentium de certa scientia regiaque auctoritate nostra deliberate & consulto, ac ex gratia speciali, maturaque sacri nostri supremi Consilii accedente deliberatione, præfatum Illust. Ducem Ossunæ, Comitem Ureniæ Marchionemque de Pennafiel, ad unum triennium à die captæ possessionis computandum; Viceregem, Locumtenentem generalem nostrum, à latere nostro dextero sumptum, personamque nostram & alterum nos repræsentantem, armorumque Capitaneum nostrum generalem tam in mari, quam in terra, in dicto nostro Siciliæ citra farum Regno, facimus, deputamus, creamus, constituimus, & ordinamus. Ita ut deinceps dicto triennio durante, sit Vicerex, Locumten. & Capitaneus generalis & alter nos in dicto Regno, ac vice, loco, & nomine nostris, & in personam nostram præsit & præferatur omnibus & singulis Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Prælatis, ac Religiosis personis; necnon fidelissimæ Civitatis nostræ Neap. Principibus, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, aliisque Civitatibus, & Terris & Universitatibus; ac universis & singulis Tribunalibus & Officialibus nostris, & aliis personis tam majoribus, quam minoribus, quovis officio, dignitate, auctoritate & gradu, atque conditione distinctis; & præcipue Castrorum Castellanis armorumque nostri terrestris exercitus, & maritimæ classis Capitaneo. Dantes & concedentes, eidem Duci amplissimam authoritatem & potestatem, ut nostris vice, nomine & auctoritate, & tanquam persona nostra & alter nos, possit & valeat super ipsos, & quemlibet ipsorum universaliter, singulariter, ac

di-

,, distincte, disponere, mandare, ordinare & statuere pro suo arbitrio, ,, quæ servitio nostro, bono status conservationi, & beneficio reipublicæ ,, dicti Regni nostri, videbuntur expedire: atque in ipsos, & alios quoscumque dicti Regni subditos nostros, ,, ac etiam super extraneos ibidem existentes, & quomodolibet declinantes ,, & transeuntes seu moram trahentes, ,, præsentes pariter & futuros per se ,, aut Officiales nostros ad id deputatos, ,, seu deputandos; nostro nomine exercere & exerceri facere omnem jurisdictionem, civilem & criminalem, ,, altam & bassam, & aliam quamcunque, merum & mixtum imperium: ,, cum omnimoda gladii potestate quoscumque delinquentes & culpabiles ,, castigare, & pœnis debitis plectere, ,, aut si ei videbitur, de & super criminibus, excessibus, seu delictis quibuscunque quoque supplicio dignis, ,, etiam de crimine læsæ Majestatis in ,, primo capite, guidare, remittere, ,, indulgereque, atque reos & culpabiles punire, componere, castigare, ,, pacisci, & pœnas tam civiles, quam ,, criminales remittere: causas quascunque patrimoniales, & alias quasvis civiles & criminales motas, & ,, movendas etiam supplicationum, & ,, appellationum jam introductarum ,, & introducendarum, & alias quascunque tam viduarum, pupillorum ,, & pauperum, quam Universitatum ,, & singularium personarum, ad se & ,, audientiam nostram regiam evocare; ,, easque committere & decidere, & fine ,, debito terminare, & servatis in omnibus, Privilegiis, constitutionibus, ,, pragmaticis sanctionibus, capitulis ,, & observantiis dicti Regni, ad effectum deducere: & etiam cum potestate summarie & de plano procedendi. Præterea guidatica, crimina, ,, & debitorum, ut vocant, elongamenta, salvos conductus & empazamenta concedere: quoscunque ex illicito & damnato coitu procreatos, ,, aut procreandos, tam ad honorem, ,, quam ad successionem bonorum burgen. & feudalium legitimare, & habilitare: deferendi arma tam offensiva quam defensiva facultatem concedere: tutores & curatores, ac ballias, pupillis, minoribus, & aliis ,, dare, illosque confirmare: ac in ,, causis spiritum vitæ insufflare: ,, mercandi & repræsaliandi licentias ,, impartiri. Quoscunque officiales, ,, majores & minores tam ad beneplacitum, quam ad vitam, Castellanos ,, Castrorum, Doctores in nostris Consiliis, & regiis Tribunalibus, Gubernatores, & Auditores provinciarum, Capitaneos, Justitiarios, Advocatos & procuratores fiscales, & ,, Magistros Portulanos, Dohanerios ,, nostros, provinciarum secretos, Credentiarios, & alios quoscunque officiales, tam in casu vacationis, ,, quam alias, donec consulto, provideatur, creare & instituere, & illos creatos, etiam si fuerint à nostra ,, Majestate creati & ordinati, punire, ,, & ex causa, ab eorum officiis suspendere & privare, & alios de novo ,, constituere & ordinare, prout ei visum fuerit: equites quoque aut milites, & Doctores in quacumque facultate, Judices ad contractus, & Notarios ,, creare, Magistros actorum, ex causa facere & assumere, etiam in casu ,, non ordinato: acta & processus revalidare. Necnon contractibus super ,, rebus feudalibus assentire, exceptis ,, tamen casibus per Regiam pragmaticam

cam; vel alias, reservatis: Novas investituras quorumcumque Principatuum, Ducatuum, Marchionatuum Comitatuum, Baronorum, & aliorum quorumcumque bonorum Feudalium, tam titulatorum quam sine titulo, legitime successoribus, & aliis personis, de rebus feudalibus facere; & Homagia, & fidelitatis Juramenta à Feudatariis accipere possit. Insuper matrimoniis, quæ per Magnates, & Barones, & alios regnicolas prædicti Regni fieri contingat, assensum præstare: & ordinationibus, & statutis, per quascunque universitates faciendis consentire. Nec non prohibitiones, ne Victualia seu pecuniæ, seu aliæ quæcunque res à prædicto Siciliæ citra farum Regno, extrahantur, facere, & super illis dispensare. Nec non possit, & valeat in dignitatibus, Archiepiscopatibus, Abbatiis, & aliis Prælaturis, cæterisque quibuscumque beneficiis Ecclesiasticis, ad provisionem, collationem, & præsentationem nostram pertinentibus, & spectantibus, providere, & præsentare personas idoneas. Et executorias de quibuscumque Bullis Apostolicis, & rescriptis concedere, consultationibus super dispensatione Reg. pragmat. digestis per bon. mem. Alfonsum II. Ferdinandum II. & Federicum, prædecessores nostros in dicto Regno, respondere. Et quæ facienda per consultatores erunt, disponere & ordinare cum quibuscumque legibus, pragmaticis, & constitutionibus ad supradictorum omnium effectum nostro nomine. Et dispensare, & generaliter, omnia alia & singula facere, statuere, exequi & ordinare quæ ejusdem Regni, bono & pacifico regimini & administrationi, ac defensioni in præmissis, & circa ea, cum dependentibus & emergentibus ex iis, necessaria visa fuerint & opportuna, & quæ nos ipsi faceremus & facere, & exequi, & mandare possemus si personaliter interessemus, etiam si talia fuerint quæ de jure vel de facto, personaliter nostram præsentiam exigerent; & sine quibus præmissa, vel eorum aliquod, ad debitum effectum deduci nequirent; etiam si majora vel graviora fuerint superius expressis; & quæ de jure, vel de facto, aut alias, mandatum exigerent magis speciale quam præsentibus est expressum. Nos enim in & super prædictis omnibus, & singulis ex eis dependentibus, & emergentibus, incidentibus & annexis, ac eis quovis modo connexis, totum, & plenissimum posse nostrum eidem Duci Ossunæ per præsentes concedimus, & plenarie elargimur, cum libera & generali administratione: quibuscumque in contrarium facientibus, non obstantibus; etiam si talia forent de quibus expressam mentionem fieri oporteret. Quibus omnibus, & singulis eisdem nostra scientia, & authoritate derogamus, & derogatum esse volumus per præsentes. Supplentes ad cautelam, de nostra regiæ potestatis plenitudine, omnes, & quoscumque defectus, & solemnitatum omissiones, si qui, aut si quæ forte in his omnibus & singulis intervenire, aut allegari possent. Exhortantes universos & singulos Archiepiscopos, Episcopos, Abbates, Prælatos, & alias Ecclesiasticas personas. Mandantesque fidelissimæ Civitatis nostræ Neapolis Principibus, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, cæterisque Universitatibus, Officialibus & sub-

„ ditis noſtris, quocunque titulo, officio „ & auctoritate fungentibus: Capitaneis „ quoque militum & equitum, triremium aliarumque navium, Præfectis „ Caſtrorum, & quibuſcunque aliis in „ prædicto noſtro citerioris Siciliæ Regno conſtitutis, & conſtituendis, ut „ prædictum Illuſtrem Oſſunæ Ducem, „ dicto triennio durante, pro Vicerege, Locumtenente & armorum Capitaneo generali, & altero Nos, eorumque ſuperiore, & auctoritatem, poteſtatem & perſonam noſtram omnino repræſentante, habeant, teneant, „ & reputent, revereantur, & obſervent: eique, & juſſionibus ſuis, ut noſtris, obtemperent & obediant. „ Omneſque ei aſſiſtant, ſervitiis, honore, & honorificentia, etiam ſi oporterit manu forti, & non contrafacere vel venire permittant, ratione aliqua, ſive cauſa, ſi præterire indignationis noſtræ incurſum, & pœnā confiſcationis omnium bonorum ſuorum „ cupiunt evitare, ac fidelitati noſtræ, „ qua adſtricti ſunt, non contravenire deſiderant. In cujus rei teſtimonium præſentes fieri juſſimus, magno noſtro negotiorum prædicti citerioris Siciliæ Regni impendenti ſigillo munitas. Dat. &c. „

ADNOTATIONES

Præfectus Prætorio.

Præfectus præt. ſub Cæſarib. diſciplinæ militari præerat, dein ejus auctoritate aucta, ad forenſes etiam cauſas diſcernendas diductus fuit: ubi autem Imperium declinare cœpit, mutato nomine, *Magiſter ſtabuli* nuncupatus fuit, qui antea ſub Regibus *Tribunus celerum*, & ſub Dictatore *Magiſter equitum* nuncupabatur, ut author eſt Pompon. Læt. *de Magiſtrat. Rom.* Cui ſit autem hodie comparandus diverſæ circunducuntur opiniones. Duaren. in *tit. de offic. præf. præt. cap.* 3. nulli prorſus ex noſtris Magiſtratibus niſi tantum Regi comparandum putat, quia ſe Imperatoribus ſubditos fatebantur: quem ſequitur Pancirol. in *Notit. imper. Orient. cap.* 5. Germanus meus Viceregi comparat, non tamen priorem opinionem omnino improbat.

Num. 8. *Præfectus annonæ uſus difficili tantum tempore, &c.*

Et extra ordinem utilitatis cauſa creabatur, ſecundum Alexand. ab Alex. *lib.* 6. *cap.* 20.

Ibid. Omnes judices ei rei operam dare debent.

Adde text. in *l.* 1. *Cod. de offic. præf. urb.*

Num. 15. *Ob arctiorem familiaritatem.*

Iſti videntur eſſe curiales, de quorum privilegiis conſule Caſſan. in *Ca-*

tal.

*tal. par.6. consid.*28. & Aristot. *lib.5. polit. cap.*2. quem allegat Lancell.Conrad. in *Templo omn.jud. lib.*1. *cap.*1. *de Imperat. in ver. Aditu facilis*: ubi Regis esse, ait, egregios viros sibi familiaritate conjungere; plebis vero & multitudinis favorem & gratiam in obsequio retinere.

*Num.*17. *Principis bonitas elucescit, quando suam dignitatem cæteris communicat.*

Principis enim est sublimare, *l.fin.* & *ibi* Glos. in *ver. ordinarie, Cod. ubi senat. vel clariss.*

*Num.*18. *Qui eorum primo dignitatem adeptus sit, præcedit.*

Cassiod. *Var. lib.*6. *cap.*3. quæ est formula præfecti præt. ob solam antiquitatem Magistrum militum cæteris præferri dicit, cum pro Rep. bella tractare videatur.

*Num.*20. *Quod causa fuit quare in Provincias mitteretur.*

*L.*2. §. *novissime*, & §. *deinde cum placuisset*, *ff.de orig. jur.*

S U M M A R I U M

C A P. XV.

1 *Vicerex derogat jurisdictionibus Baronum, etiam privative.*
2 *In transferendis jurisdictionibus Rex majorem sibi retinet, tanquam quæ suis affixa est ossibus.*
3 *Pontifex max. omnium est Judex ordinarius.*
4 *Mulcta sive pœna pecuniaria quæ à delinquentibus extorquentur, in opera publica sunt convertenda.*
Pœna pecuniaria ab ordinariis tantum judicibus imponi potest, eod.
5 *Mulcta minima est sex solidorum aureorum; maxima vero, trium millium.*
6 *Vicerex maximam mulctam imponit cum voto Collateralis Consilii.*
7 *Mulcta magna personam etiam coercent.*
8 *Bona, secundus dicuntur sanguis, & hominis vita.*
9 *Qui non habet in ære punitur in corpore.*
Modicum in persona, multum est in rebus, eod.
10 *Cives Neapolit. confiscatione bonorum non mulctantur nisi in crimine hæresis & læsæ majestatis*, & num.19.
11 *Peccatum censetur gravius in persona in dignitate constituta, quam in aliis, & proinde gravius puniendum.*
12 *Miles severius punitur quam paganus.*
13 *Magistratus Principi non obtemperans, vitam & substantiam amittit.*

S 2 14 *Ma-*

47 Tra-

47 *Tractas, idest licentias extrahendi frumentum & similia,*

HÆ Formulæ, ut ordinatim sibi non respondent (quod enim in Viceregis formula in medio, exempli gratia, habetur, in Præfecti prætorio, legitur in principio) ita eandem explicant auctoritatem & dignitatem, & quod illa, *Præfecti prætorio*, inquam, laconica quadam brevitate complectitur; ista, pluribus verbis & morosa sermonis dilatatione prosequitur: ut ecce, in illa brevissime ordinatio personæ fit in fine, ibi: *Hanc denique curarum omnium pulcherrimam molem, quod prosperum nobis, utile Reip. sit, ab illa indictione tuis humeris decenter imponimus*: in ista vero diffusissime statim à principio fit, ubi dicitur: *Tenore igitur præsentium, de certa scientia, regiaque auctoritate nostra, deliberate & consulto ac ex gratia speciali, maturaque sacri nostri supremi Consilii accedente deliberatione, præfatum illustrem Ducem ad unum triennium à die captæ possessionis computandum, Viceregem, Locumtenentem generalem nostrum, à latere nostro dextero sumptum, personamque nostram, & alterum Nos repræsentantem, armorumque Capitaneum nostrum generalem tam in mari, quam in terra, in dicto nostro Siciliæ citra farum Regno, facimus, deputamus, & creamus, constituimus, & ordinamus*, &c. Sed id quidem generatim fit dictum. Ut autem commodius utriusque formulæ collatio fiat, à principio ex ordine incipiemus. Et quamvis integra volumina, ad ejus dignitatis & auctoritatis amplitudinem explanandam, exposcerentur, carptim tamen &

Vicerex quomodo, & quando concedat.

quasi summo digito, quæ nostro instituto profutura censeo, percurram: qua in re, eum ordinem aptiorem puto, ut Formulæ Præf. præt. verba adscribam, deinde explanem, & tandem concordantia verba Formulæ Viceregis subjungam. Ne autem, si longius quam par sit, *capitulum* protraham, fastidium lectoribus inferam, in plura *capitula* hujusmodi explanationem, & mutuam collationem, dividā prout rem exposcere videbo: in illa igitur ita, *EXHIBET SINE PRÆSCRIPTIONE LONGINQUOS*. *Exibet*, idest in carcerem conjicit, ut actori fiat potestas experiundi quod intendit, *l. 2. ff. ad exhib. Sine præscriptione*: idest, sine limitatione; quod scilicet potestatem habeat conjiciendi in carcerem, tam sibi propinquos, idest qui immediate suo prætorio subsunt, quam longinquos, idest qui cæteris prætoriis suæ jurisdictioni subjectis, subjacent. Et hæc clausula, *in ista*, idest in Form. Vicer. prolixe enarratur his verbis: Atque in ipsos & „
alios quoscunque dicti Regni subdi- „
tos nostros, ac etiam super extra- „
neos ibidem existentes, & quomo- „
dolibet declinantes & transeuntes, „
seu moram trahentes, præsentes pa- „
riter & futuros, per se aut Officia- „
les nostros ad id deputatos seu depu- „
tandos, nostro nomine exercere & „
exerceri facere omnem jurisdictio- „
nem, civilem, & criminalem, altam & „
bassam, & aliam quamcunque merum „
& mixtum imperium, &c. Hinc est „
quod Vicerex derogare potest om- 1
nium Regni Baronum jurisdictionibus, licet ex causa onerosa concessis

quo

quo ad causarum criminalium cognitionem, quæ ad eos spectat, non auferatur, *l.1.* §. *& post opus*, ubi Bart. *ff. de novi oper. nunt.* Curt.Jun. in *consf.5.* quod autem contra extraneos, locum habet text. in *l. præses*, *ff. de off. præs.* & potest cognoscere de causa spectante ad Baronem licet privative, Affl. in *cap.1.* §. *si quis infeudatus 3. not. Quib. mod. feud. amitt.* Silvan.in *cons.34. dub.2.* licet cumulative semper præsumatur, prohibita vassallorum proinde prorogatione, *Auth.babita, Cod.ne fil.pro pat.* & *ibi* Bald. Angel. in *l. testamenta*, *Cod. de testam.* Fel. in *cap. cæterum*, *de judic.* Doct. in *l. 1. ff. de judic.* Ca-
2 pyc. qui multa refert in *decis.9.* In his enim jurisdictionis translationibus majorem Rex retinet, *cap. dudum*, §.*nos igitur*, *de præbend.in 6.l.1. Cod. de off. præf. urb.* cum suprema potestas uti suis affixa ossibus abdicari non censeatur, secundum Luc. de Penn. in *l.in sacris*, *Cod.de prox.sacr. scrin. lib.10. in ult. col.* & in his Fisco instante, quotidianam prospicimus praxim, ut causa judicanda sit per Magnam Cur. Vicar. pro ea vice tantum, & citra præjudicium jurium & privilegiorum Baronis, demandante Viceregе decernitur, ut hic aditus per saltum miserabilibus personis ob Principis benignitatem atque pietatem promptus sit, *tot.tit.Quando Imper. int. pup. & vid.* & in *Constit.Reg. Statuimus*: aliisque personis juxta delictorum earundem qualitatem, & ipsius Proregis beneplacitum in nonnullis causis, aliquibus sub circunstantiis juxta forenses interpretationes, concessus fuerit: aliis autem, omissis mediis, est inhibitus, *Auth. ut differ.judic.§.si quis vero, collat.9.* ut per Specul. in *tit. de legat.* §. *super-*
perest. Secus autem in Summo Pont. 3
qui singulorum ordinarius est judex, *2. q.7. can. si quis*, *cap. dilectis, extra de privil. cap. antiqua*, & *cap.dilectis*, *ext. de appellat.* Sane quidem prælibatæ praxis forma facilius cum Regiis provincialiū Audientiis, & Civitatum, Terrarumque demanialium Curiis, aliisque quæ nomine Regio exercentur, procedit, quam cum Baronalibus, & Feudatariis Regni, ut diversa videantur esse tribunalia, & ex causa onerosa impetratis, illorum magis interesse perpenditur. *MAGNA QUANTITATE MULCTAT ERRANTES*. *Mulctare*, est pecuniaria pœna punire: inde pœna pecuniaria, *mulcta* nuncupatur, & 4
pœnæ, seu mulctæ quæ à delinquentibus extorquentur, non sunt Fisco applicandæ, sed in ipsis operibus publicis convertendæ, utputa in extructione viarum aut murorum Civitatis, *l. 2. Cod. de Episcop. audi. l.1.* §.*ult. Cod. de rat. oper.publ.* Luc. de Penn. in *l. un. num.4. Cod. de palat. & domib.domin.* & ab ordinariis solum Judicibus, ac pro tribunali sedentibus irrogantur, *l. aliud*, & *l.si qua*, *ff.de verb signif.* Alciat. *ibid.* 5
& varia est mulcta pro modo erroris; omnium vero minima quæ à minoribus judicibus infligitur, sex est solidorum aureorum, *l.2. Cod. de sport.* & *l. eos*, *Cod. de mod. mulct.* maxima autem, quæ & *suprema* dicebatur, trium millium erat aureorum, auct. Festo ex Varr. Gell.*lib.11.* Halicarn. *lib. 9.* Bud. in *l. 2. ff. de jud.* Alexand.ab Alex. & Tiraq. *Gen.dier. lib. 3. cap. 5.* Præfectus igitur præt. maximam mulctam irrogare poterat, quam nulli alio irrogare licebat; 6
quam

quam quidem potestatem hodie Vicerex habet, cum consilio tamen, & voto Collateralis Consilii, juxta text. in *l.humanum, ff. de legib. cum concord.* formidine enim pœnæ oderunt peccare mali: quod jus mulctandi quibusdam etiam judicibus datum erat, *l.un. ut sine juss. judic.* Et

7 hæ mulctæ magnæ personam etiam coercent, cum inter capitalia connumerentur delicta, *l. 2. ff. de publ. jud.* & ita punitur quis in persona, prout in rebus, Anton. de Butr. in *rub. de jud. extra.* Gemin. in *cap. un. de cler. conjug. in 6.* Det. in *dict. rubrica de jud. col. penult. vers. 3.*

8 Bona enim, *secundus* dicuntur *sanguis*, *l.advocati*, ubi Glos. *Cod. de advoc. divers. jud.* & dicuntur hominis vita, *cap. si quis objecerit 1. q. 3.* Luc. de Pen. in *l. domini*, *Cod. de agric. & censit. lib. 10.* Tiraqu. *de*

9 *pœn.can.31.* & ære deficiente puniendum esse in corpore, *l.1. §.generaliter, ff. de pœn.* Imper. Leo in *constit. si Magist.aliquis res fisc.furat.fu: in fine*, Cassiod. *Var. lib.10. cap.28.* & modicum in persona, multum est in rebus, *l. in servorum, in fin. ff. de pœn.* Isern. in *Constitut. Regni, Post mundi machinam.* Sed cum hic de magna mulcta tractetur, in mentem venit quod Illustriss. Marchio de Mondejar, cum Vicerex esset, mandatum aliquando fecit cuidam Titulato, equiti Neapolitano, ad pœnam ducatorum decem mille: cui cum Titulatus non paruisset, Vicerex pœnam exequendam mandavit, & super bona illius, manum injecit: qua de re conquæsta fuit Civitas, quod ea pœna indirecte confiscatio videretur; ac privilegia sibi observari petiit, quibus cavetur, Cives

10 Neapolitanos confiscatione nullatenus puniri debere, præterquam ob crimen læsæ majestatis divinæ & humanæ, juxta primæva capitula Regis Catholici. Sed cum aliquando

11 gravius peccare videatur qui in majori est dignitate, *can. præcipue, 11. q.3. l.presbyteri, Cod.de episcop. & cler.* ibi: *multo magis, & graviori pœna digni sunt, quibus quamplurimum honoris delatum est, l.quadam, ff. de pœn.* eadem ratione severius punitur miles quam paganus, Luc. de Pen. in *l. frustra, Cod. de re*

12 *milit. lib. 10.* & in *l. prædia observant, Cod. de locat.præd.civil.* Prout videtur mihi quod ultra civilitatem Neapolitanam, Titularis accedit dignitas, quæ ipsum à latere officialem corporis Regis efficit; & proinde *Consiliarius* appellatur, *cap. Imperialem, de prohib. feudi alienat. per Frider.* Minad. in *repetit. Constitut. In aliquibus.* Et Baro ordinariam habet jurisdictionem, Afflict. in *proœm. Constit. quæst.8.* Magistra-

13 tus enim Principis mandata non servans, nedum vitam, verum & substantiam amittit, idest bona, *l.1.§.fin. C.de offic. Præf.Præt.Afr.* & prædicto privilegio, si officialis qualitas prævaleret, gaudere non deberet: qua ratione Visitatores Regni damnarunt Magistratus, licet Neapolitanos, ad pœnam pecuniariam: quod etiam passim hic fecere Judices etiam delegati: & licet duarum personarum repræsentatio detur, *l. tutorem ff. de his quibus*, ut in *d. l. inter officium ff. de rei vendicat.* Isern. in *cap.1. num.3. qui success. tene.* Interest enim scire, an causa sit intuitu officii, an personam sigillaret, in animadversione inferenda, per ea

quæ

quæ in tex. in *l. fin. ff. de pœn.* Isern. in *rubr. quæ sint regal.* §. *argentariæ*,
14 *in addit.* Et si ipse quidem Officialis, sublato officio, maluerit ut privatus contendere, adhuc pœna locum haberet, de qua in *l. quisquis, Cod. ad leg. Jul. Majest.*. cum illud officium Regis à se abdicare non possit, *l. legatis ff. de offic. procons. l. fin. Cod. de defensor. civit.* Jo: Fab. in *l. servus*, *Cod. de pœn.* prout Cassan. post multa tenet in *Cat. glor. mundi par.* 7. *consid.* 13. & in *Consuet. Burgun.* in loco per eum allegato. Mulctarum enim impositiones & publicationes
15 satis differunt. Cumque ex legib. & Constitutionibus statutum sit judices mulctare posse, *l. aliud* § 1. *ff. de verb. sign. l.* 1. *ff. si quis jus dic. non obtemper. l.* 2. *Cod de sport. tot. tit. C. de modo mulct.* quæ proprie ad pecuniam refertur, *d. l. aliud ff. de verb. signif.* & tamen ex aliis, eis publicandi potestas denegatur sine jussu Principis, *tot. tit. Auth. ut sine jussu Principis*. In his autem privatus eadem potitur facultate, *tot. tit. ff. & Cod. de his qui pœnæ nom. adjic.* Dictum vero capitulum Regis Catholici, de delictis tantum loquitur, quibus jure communi fit confiscatio,
16 vel omnium vel partis bonorum. Et ex auctoritate scribentiū, Præfectum præt. bona publicare posse, negari non potest. Capyc. *decis.* 130. *nu.* 46. *in* 5. *dub.* post latam discussionem, hanc opinionem veluti veriorem amplexatus est: nam etsi certis judicibus sine jussu Principis publicare non liceat, ex reg. tex. in *l. cum prætor ff. de judic.* Præfectus prætor. nedum excluditur, sed scribentes in *d. tit. Cod. ut cert. judic. sine jussu Princ.* eum includunt: cum hoc jus inter Regalia connumerari sciamus, *cap.* 1. *quæ sunt regal.* Mulcta enim ab homine indicitur, de qua non loquitur *d. capitulum*, sed de ea tantum quæ ex juris dispositione imposita est. Quod etiam confirmandum 17
venit ex continua hujus generis praxi, etiam à Civitatis Decurionibus, & præfectis annonæ continuata, cum pœnas exigunt à subditis annonariæ jurisdictioni, circa res comestibiles vendendas; & etiam à Justitiario grassiæ, qui certis vicibus, certisque bannis, primum pœnas pecuniarias, deinde corporales imponit: quæ cum notoriam habeant consuetudinem, justam reddunt hujusmodi interpretationem; consuetudo enim optima est legum interpres, *l. minime*, & 18
l. de interpretatione ff. de legib. & in jurisdictionalibus præcipua est, & valde confert, *l. viros*, *Cod. de divers. offic. lib.* 12. *cap. cum contingat*, *de foro compet. cap. duo simul*, *de offic. ordin.* Luc. de Pen. in *l. missi*, *Cod. de exact. tribut.* Bald. in *l. fin. Cod. de præscript.* & cum Cives Neapolitani, dictorum capitulorum intuitu, ob delictorum contumaciam, tertiæ partis mobilium pœnam non patiantur, id satis ad fisci exclusionem conferre patet. Sed Civitate dicti Titulati partes ad præfati capituli observantiam, sustinente, ac ad invictissimum Regem nostrum, aditum exposcente, gratiam potius ab eodem Vicerege, is obtinere maluit, quam 19
justitiæ complemento inniti: & communis est scribentium conclusio, confiscationem in crimine læsæ Majestatis & hæresis locum habere, *cap. cum secundum*, *de hæret. in* 6. ut inde tex. in §. *fin. Auth. ut nulli jud.* ut sic respondendum veniat quando ul-

ultra corporalem, illa imponitur, secus si sola confiscatio, per ea quæ late Luc. de Pen. in *l. defunctorum*, *Cod. de re milit. lib.*12. Incidit au-
20 tem disceptatio an hæc bonorum confiscatio sive publicatio, ut idem videantur esse, secundum Glos. Paris. in §.30.*num.*182. si ad invictiss. nostrum Regem, an ad Barones sub verbis generalibus vel specialibus, transferri intelligatur, multa per Cassan. in *Consuet. Burg. de confiscat. rub.*2.§ 1.*fol.*346. & quæ 276. *eod.*§. Afflict. *decis.*282. Det. in *cap.*1. *de*
21 *off. deleg. col. fin.* ubi in generali arbitrio alicui dato, non venit potestas confiscandi bona, Purpur. in *l.*1. *num.*646. *ff. de jurisd. om. jud.* quod in generali delegatione non venit potestas publicandi, & *ibi* per Cassan. enumerantur casus ex dispositione juris communis, bonorum publicationem patientes, & Clar. *lib.*5. *sent.* §. *fin. quæst.* 78. & 79. Quid autem in crimine usurariæ pravitatis ex Regni *Constit. Usurariorum nequitiam*, & *Ritu Magn. Cur.* 21. & aliis *pragmaticis* eandem publicationis pœnam imponentibus, si in Baronum privilegiis specialis non adest concessio, an ea ex criminis consequentia, gaudere jure possint, Luc. de Pen. in *l. facultas*, *Cod. de jure fisc. lib.*10. bona interim esse describenda dixit: in his non est
22 quæstio inter peritos quin pertineat ad Regem ratione majoris dominii, quod est ut habeat Fiscus bona quæ publicantur, *Auth. ut nulli judic. in fin.* quod non habent Civitates sine privilegio, arg. *l.*1.*ff. de bon. vacant.* Isern. in *cap.*1. *vir. Quid de mobilibus*, *de pace tenen. & ejus violator.*
23 Quod quidem meri imperii esse testatur Specul. *de jurisd. om. jud.* §.1. *num.*13. *ex l.*3. & *fin. ff. de off. præf. urb.* & alii. Sed in hoc articulo amplius ambigendum non esset, cum junctis tribus Sacri Senatus Neapolitani aulis, ex differenti M.Cur. Vic. ejusdemque Senatus, judicandi modo, ac inde justa perplexitate sequuta, Dn. Mutius Surgens meus major germanus, Fisci præfecturæ vacans, licet exquisitas lucubrationes & jurium allegationes in medium attulisset, ex litium eventu (siquidem casui fortuito multoties comparari, dubiumque illum esse, jura testantur, *l. cum debetur ff. de pecul.*) succubuerit; tamen provocationis sive supplicationis remedio, fisci indemnitati consulendum esse sperat; sopita quæstio redditur ut interim vicem legis robur habeat prout in cæteris Senatus communi nota ejus authoritate. Sed hæc inter Urbis Epitheta *infra* subnectenda, cum Domum esse regiam late firmabimus, eo in loco pertractanda aliisque cum novis considerationibus, transferimus. An au- 24
tem Præfectus prætorio jus habeat relegandi & deportandi, expeditum non habemus, nisi distinctionis alicujus circuitu utamur: nam & majores Judices, ut sunt Provinciarū Præsides, etsi jus gladii habeant, & in metallum damnandi facultate non careant, deportare tamen nequeunt, text. est in *l. illicitas*, §. *qui universas*, *ff. de off. præsid.* rationem affert *ibi* Glo. quæ singularis reputatur à Baldo, quia insulæ sunt in proprio Principis dominio. Sed dubium facit, quod insulæ non semper Principis sunt, sed etiam aliquando privatorum: nam aut in mari insula nascitur, aut in flumine; primo casu, occupantis fit;

secundo vero, proximorum dominorum, §.*insula, Instit. de rer.divis.* Sed profecto nobis explorandum venit an Judex propria auctoritate insulas deportatis assignare possit, & siquidem cum de status mutatione, & Ci-
25 vitatis juribus tractetur, à quatuor tantum judicibus explicari posse scimus, scilicet ab Imperatore, vel ab eo, qui vice sua judicat, ut est Præfectus prætorio, atque Præfectus Urbis, *l.2.§.1. ff de pœn. l.1.§. à Præfecto, ff. de legat.3. l.3.§. inter pœnas, ff. de interd. & relegat.* idemque in Senatoribus, qui parem videntur habere authoritatem, *l.1.§.1. ff à quib. appel. non lic.* sunt enim maximi Judices, secundum Glos. in *l.illicitas, §. qui universas, ff.de off. Præsid.* qui autem habet merum imperium, relegare posse non ambigitur, *l. relegatorum, §1. ff. de interdict. & releg.* Alius autem Judex super his si judicare auserit, sententia minime sustinetur, nec exequutioni inconsulto Principe, demandatur; ut insula, & locus ab eo, necessario veniat assignandus, *l.1.§.2. & §. deportatos, ff.de legat.3. l.si quis, §.ejus ff.de injusto, rupto, & irr.testam.* Quæ omnia ex dictis per Glo. siquidem judicio meo synodalem, colliguntur in §.2. *ver. deportantur, Instit. quib. mod. jus patr. pot. sol.* & facit text. in *l.1. ff. de off. Præf. urb.* ibi, *in insulam quam Imperator assignaverit, licentiam habet* Gloss. *ibi* dicit, *ho-*
26 *die antequam assignet, Procurator Cæsaris deportandi jus non habet, quia hujus pœnæ constituendæ facultas ei non competit, l. fin. ff. de off. procurat. Cæsar.* Præfectus vero urbi an hanc potestatem habeat multa Alex. ab Alex. *lib.6. cap.20.* & ex
tex. in *l.1. ff. de off. præf.urb.* Certis 27
autem temporibus civibus Romanis inhibita fuit hæc relegationis pœna quibusvis criminibus obnoxii fuissent, ut per Alex.ab Alex *lib.3.cap.21.* Ab insulis autem, & locis assignatis deportatos, seu relegatos absque Principis indulgentia discedere non posse inhibetur, cum nemo possit dare 28
commeatum & remeatum ex quacunque causa, nisi solus imperator, *l. relegati, ff. de pœn.* imo eorum cadavera alio transferri sepeliendo inconsulto Principe non licet, *l.penult.ff.de cadaver. punit.* Hinc illa inolevit praxis, ut hodie quæcunque Tribunalia, & urbis, & Regni, quæ merum habent imperium, & ultimi supplicii pœnam imponendi facultatem; cum aliquem deportant, addunt in sententiis: *In insulam declarandam per Illustriss. & Excellentiss. D. Proregem.* Et proinde supplex ei, postea 29
porrigitur libellus ad eam declarandam: qui ut plurimum per privatum chirographum, idest per *Villetum*, ut vocant, ipsissmet damnatis nuncupatum, quam ipsi libet, assignat: ut mirum videri non debeat si, qui fines deportationis excesserint, in mortis naturalis pœnam incurrant: non enim aliunde videtur oriri, quam ex novo contemptu mandatorum Principis; prout est contumacia, *l. contumacia, ff. de re jud.* Isern. *cap.1. contrahentium, num.17. Quæ sunt regal.* quæ ad longævam pœnam mortis naturalis, ex Regni Constitutionibus pœnam eorum parit, quæ præscriptio, & vulgo, *Forisjudicatio* dicitur. Idem in excommunicato infra annum non comparente, ut hæresis suspectus pro convicto habeatur, *11.q.3.can.rursus*, & *can. quo-*

quocunque, *cap. excommunicamus*, §. *qui autem*, *extra de haret.* quod quidem an ipso jure, an mediante sententia, in *d. cap. excommunicamus*, §. *credentes*, & late Iser. in *cap.* 1. *num.* 19. *de stat. & consuet.*
30 *contra libert. Eccl.* Siquidem tanta est virtus obedientiæ, ut qui rem à Principe prohibitam, fecerit, aut mandata non servaverit, capite punitur, *l.* 3. §. *in bello*, *ff. de re milit.* & multa quæ *ibi* allegat Gloss. Gramm. *decis.* 40. Paris de Put. *de syndic. vers. an propter. fol.* 44. & *vers. quia sape*, *fol.* 243. Isern. in *Constit.* 1. *vers. contempserit*, Afflict. in *Constit. Inconsutilem nu.* 48. in §. *receptantibus*, *de pace ten.* Bell. in *Specul.* §. *restat.* Ex quibus etiam comparationem Præfecti præt. cum Vicerege non tantum procedere ostendimus, sed efficaciorem reddidimus: ut sicuti Præfectus prætorio deportare, & relegare poterat, ita & Vicerex: quod & ipsum solum facere posse, novum non est: præcipue autem patuit in ipso Duce Ossunæ Illustriss. Vicerege, qui sæpe sæpius absque judiciaria cognitione, sed simplici chirographo id jubebat: cui obeditum fuisse ad eam rem, etiam à personis illustribus, idest, titulatis notum
31 est. Nihil autem mirum, cum velut Præfectus prætorio triplicem habeat jurisdictionem, scilicet dispositivam, idest condendi jura, ut notatur in *l. omnes populi*, *ff. de just. & jur.* judiciariam sive exequutivam; *l.* 1. *ff. de off. ejus*, *cui mand. est jur. l. imperium*, *cum seq. ff. de jur. omn. jud.* & gratiosam, idest dispensandi & gratias concedendi, *l.* 1. *ff. ad leg. Jul. de amb. cap. si gratiosa*, *extra de rescriptis*, Isern. & Afflict. in *Constit. de judicib. annal.*

FISCUM PRO SUA DELIBERATIONE DISTRIBUIT: idest, mulctitias pecunias ad libitum distribuit: vel pœnas, quæ Fisco debentur, ut sibi placet, remittit vel exigit. Fiscum, de quo alibi scribimus, hoc modo à Græcis definiri, ait Pardul. Præt. Φίσκος κόφινος ἦν ᾧ τὰ τῶν δημευομένων ἐτίθετο χρήματα. μετὰ ταῦτα δὲ ταμεῖον γέγονε Καίσαρος ἐν ᾧ παρεφυλάττετο τὰ φισκάλια χρήματα, καὶ ἐγίνοντο ταμιακὰ ἅπερ τὸ παλαιὸν ὄντα τοῦ δήμου μετετέθησαν ἐν τῇ τοῦ βασιλέως οὐσίᾳ, idest: *Fiscus, cophinus erat in quo proscriptorum reponebantur bona, post quem erat Ærarium Cæ-* 32 *saris, ubi fiscales adservabantur pecuniæ, & fiebant publica; quæ cum prius essent populi, transferebantur in Principis substantiam.* Unde colligitur, quod bona quæ publicabantur, prius inferebantur in Fiscum, postea ex fisco transferebantur in Ærarium, quod hodie *Thesaurariam* vocant, nisi Præfectus Præt. aliter de iis disponere voluisset: & id quidem in formula Vicer. his verbis explicatur. Cum omnimo- „
da gladii potestate quoscunque de- „
linquentes, & culpabiles castigare, „
& pœnis debitis plectere, aut si „
ei videbitur, de & super criminibus, „
excessibus, & delictis quibuscunque „
quocunque supplicio dignis, etiam „
de crimine læsæ Majestatis in primo „
capite, guidare, remittere indulgere- „
que, atque reos & culpabiles punire, „
componere, castigare, pacisci, „
& pœnas, tam civiles, quam criminales remittere, &c. „
Remittendo igitur, aut exigendo pœnas, Fiscum distribuere censetur. Pœnas enim, 33 quæ ex crimine descendunt remissi-

biles Princeps facilius arbitratur; quam rei alienæ donationi annuere, *cap. in pœnis, de re judic. in 6. l. Arrianus, ff. de actionib. & obligat. l. si præses, ff. de pœn.* Sed partis læsæ indemnitati providendum est, 23. q. 4. *can. illic, l. rescripta, Cod. de precib. Imper. offer.* Glos. in *l. 1. ff. de constit.* Isern. in *cap. 1. ver. Bona committentium, quæ sunt regal.* & in *cap. 1. de rat. & consuet. cont. lib. eccles.* Luc. de Pen. in *l. pradia, C. de locat. prad. civil. lib. 12.* Et in visitatione genera-
34 li quam incertis temporibus, idest, cum necessitas & opportunitas exegerit, facit Prorex in Mag. Cur. Vic. assistentibus Collaterali Consilio omniumque tribunalium Judicibus, aliisque Proceribus & Curialibus, ejusdemque Mag. Cur. Judicibus criminalibus, Fisci patrono, Advocatis pauperum, & procuratore fiscali & pauperum, & judicibus criminalibus referentibus causas omnium, qui in carcere detinentur, ipse Prorex gratias facit quibuscunque voluerit, etiam post latam sententiam, licet fisci patronus contradicat, & jura fisci tueri nitatur, etsi ordinario jure id fieri juridicum sit, *l. apud acta, ff. de re judic.* & ex *novella pragmat.* Baronibus Regni hoc etiam inhibitum est: præter tamen incorporata Fisco, *l. 3. Cod. de bon. vacant.* & ea quidem pretextu principalis largitionis impetratæ, vindicari prohibentur, nisi tamen nemine poscente processerit, *tot. tit. Cod. de petit. bonor. subl.* Duar. *de jure fisci, cap.* 6. quæ in generalibus abolitionibus, ob publicam lætitiam, Regni augmentum producentem, concessis, ut de anno M. D. LXXI. ultimam prospicere possumus in *pragmat. Reg. in tit. de abolition.* editis satis clare excipiuntur: quod foret ex sententia criminis declarati in fisci favorem, *l. 1. Cod. ubi cau. fiscal. l. 1. §. an bona, ff. de jure fisci*, Andr. de Isern. in *cap. 1. §. sin autem dixerit, quo temp. mil.* Jus enim quærendum facilius 35
quam quæsitum remittitur, *argum. l. fin. Cod. de acquir. possess.* & Glos. in *l. servis, Cod. de pact.* à cujus quidem generis gratia abstinere solent Vicereges, & fisco instante non remittuntur. Unde rescriptum si fit 36
contra fiscum, respuitur prima jussio & expectatur secunda, *l. nec damnosa, Cod. de precib. Imperat. offer. Auth. ut nulli jud. §. & hæc quoque jubemus, & §. deinde, de mandat. princ.* Goffr. hæc allegat jura in sua *summa* in *tit. de rescript. num. 19.* quemadmodum etiam rescriptum contra fisci commodum nullum est, Luc. de Pen. in *l. pradia, num. 24. Cod. de locat. prad. civil. lib. 11.* per *d. l. nec damnosa, de prec. Imper. offer.* Non autem erit incongruum si usum 37
distributionis pecuniarum fiscalium subnectam. Omnes igitur regii patrimonii introitus, in Ærarium Principis, idest in generalem Thesaurariam sunt inferendi: exiguntur autem per Ministros pecuniarios Regni, & per Conductores rationum regalium, & vectigalium, sive *Adohanarum*, ut appellant. De his tamen exactionibus, & de conductorum debitis aliorumque officialium, ad quos perveniunt introitus & rationes regales, cognoscit Tribunal Procuratoris Cæsaris, idest Regia Cam. Summariæ: & quicquid minus solutum invenitur, vel quod penes Exactores remanserit, in Ærarium inferri curat: qui quidem Exa-

ctores, statis temporibus exactionis rationem reddunt: & si quid ex fiscalibus functionibus, singularibus personis alienatum fuerit, id Consignatariis præstitum fuisse docent (*Consignatarios* appellant singulares personas, ad quas aliquid ex fiscalibus pecuniis, quovis titulo pervenit) reliquum autem ad Comitem Ærarii, idest ad Thesaurarium
38 transmittitur: non enim licet Administratoribus fiscalis pecuniæ, eam fœnori aut mutuo dare, ut per Franc. Duar. *de jure fisci c.*6. Qui vero diminutas exhibuerit rationes, idest qui minus exegisse monstraverit, quam ei exigendum injunctum fuerat; ad quantitatem deficientem significabitur: hoc verbo utuntur cum aliquem ex eis, aliquid debere declarant. Est autem *significare* ostendere, docere, declarare, & notum facere, seu certiorare, ut loquutus est Ulp. in *l. si fidejussor* §. 1. *in fin. ff. mand.* & *l.* 1. *in fine, ff. de eo qui pro tut. vel curat. negot. gest.* Plaut. in *Trucul. Etenim sic istbuc volo ne inter vos significetis*, & Cic. *pro Rosc. Amer. Quid hac tanta celeritas festinatioque significat?* Idem in *Tuscul. His ego pluribus nominibus unam rem declarari volo, sed utor, ut quam maxime significem, pluribus.* Tunc perceptor significationum, sive significatoriarum, ut vocant, significationem exequendam curat. Cum autem pecuniæ in generalem Thesaurariam pervenerint, non erogantur de ordine Reg. Cameræ, sed solum de ordine Viceregis & Regentium: ea tamen erogatio non fit ritu Cancellariæ, sed Scriptorii, idest, non per Secretarium Regni, sed per Secretarium privatum ipsius Viceregis. Scribitur enim libellus, qui *Mandatum* dicitur, ad *Scribam Rationum*, (ita vocatur Rationarius, qui erogationes regias rationibus inferri curat) quo ipsi jubetur, ut mandet Thesaurario, ut solvat, tam ordinarias, quam extraordinarias Regni impensas: cujus vigore, cum ad Scribam Rationum pervenerit; novus expeditur ordo ad generalem Thesaurarium, ut eam pecuniarum quantitatem, quam Vicerex solvendam mandavit, solvat: & hic novus ordo, *Liberatio*, sive *Liberantia* nuncupatur: cujus virtute Thesaurarius solvit, cum interventu tamen Officialis dicti Scribæ Rationum seu portionum; utroq; enim modo dicitur: de cujus officiis & authoritatibus late etiam Fret. *de suff. lib.* 2. *diff. tit. & al. fe. n.* 20. Fiunt etiam erogationes pecuniarum aliquæ citra præfatum ordinem, in iis maxime rebus quæ secreto per Dn. Viceregem aguntur, & solutionis causa non exprimitur, ut puta cum exploratoribus & hujusmodi personis solvitur; tunc enim mandatur solvi illis tantum pecuniæ de ordine Viceregis, suppressa causa quod si ea Liberantia, per eum cui pecunia debetur, amissa fuerit, pecunia etiam in ea designata, ipsi amittetur, hoc enim ex antiquissimo stilo, & consuetudine receptum est, nec Registri copiam dari, aut datam valere, cautum est, nec renovari absque novo Regis mandato speciali: eas etiam liberantias alteri transferri, aut cedi, ex novis sanctionibus prohibetur. Sed prima quidem facie dura videtur esse lex ista, ut liberantia deperdita, prout variis & justis ex causis evenire solet, quis & creditum & actionem amit-

39 amittere censeatur, cum contenta in instrumento perdito, certis sub circumstantiis probari possint, *cap. cum olim*, *de privileg. in 6. l. fin. Cod. de fide instrum.* quod eo est verum, ut aliquando juramentum amittentis tantum sufficiat, cum probatio angustari non debeat, *l. quoddam*, *Cod. de haeret. l. curent*, *ff. de testib. cap. dilecti*, *extra eod.* & sententia probari potest per testes,
40 secundum allegata per Bald. in *l. gesta*, *Cod. de re judic.* & Felin. in *cap. sicut*, *ext. eod.* In iis enim quæ scripturam requirunt & est de forma atque de substantia, prout est sententia, vel Gratia Papæ, testes non repelluntur, certis tamen sub modis, *l. testium*, *in fin. Cod. de testib.* & alia adducta per Afflict. in *decis.* 274. Guid. Papa in *quæst.* 582. & in rebus feudalibus transferendis an assensus regius, qui necessario requiritur, testium depositionibus fundari possit, Afflict. *decis.* 219. quod ex Aragon. sanctione cautum
41 est. Eoque magis quod testes uti vivæ vocis oracula, monumentis atque scripturis digniores esse censentur, *l. in exercendis*, *Cod. de fide instrum.* & *l. censibus*, *ff. eod.* Sed mi-
42 rum quidem id videri non debet, cum innumeri sint casus, in quibus de essentia scriptura est præcipua, de quibus Glossa vulg. in *cap. 1. de censib. in 6.* & *ibi* Host. & Guid. Pap. in *quæst.* 528. inter quos unum prætermissum observavimus, de quo in *l. ne cui*, *Cod. locati.* At illa Liberantia Principis mandatum continet, cujus probatio alibi, ex superioris defectu, fieri non decet, tex.
43 est in *l. un. Cod. de mand. Princ. cap. Joannes eremita*, *de fide instrum.* Glossa in *d. cap. cum olim*, *de privil.* Afflict. *decis.* 319. Sed cum contra Fiscum quotidianæ insurgant insidiæ, quæ deperditionis casu frequenter insurgere possent, his consulendum recte Rex prospexit, *l. in fundo*, *ff. de rei vendic.* Et sic non dura videri debet hujusmodi consuetudo, dictis jam sanctionibus roborata: & si foret, observanda veniret, *l. prospexit*, *ff. qui & à quib.* licet in Principe voluntas justam habeat causam, Glos. in *l. relegati*, 44
ff. de pœn. & adeo est præsumptio juris & de jure, ut non admittatur probatio in contrarium, Cyn. in *l. rescripta*, & *l. fin. C. si contra jus*, *vel utilit. publ.* & qui contrarium asseveraret, sacrilegii pœnæ reus efficeretur, *l. disputare*, *Cod. de crim. sacril.* Profecto pecunia in The- 45
saurariam illata, quæ semper in pecunia numerata infertur, reponitur in arca tribus obserata clavibus: quarum una Procuratori Cæsaris, idest Locumtenenti Reg. Cam. Summ. altera Scribæ Rationum; tertia ipsi quæstori Ærarii, idest Thesaurario custodienda traditur, ut etiam diximus *sup. cap. 4. num. 27.* Locumtenens Reg. Cam. adsignat suam uni ex Rationalibus Cameræ, qui in arca Thesaurariæ assistere debet in recognoscendis acceptis, & expensis, idest introitibus, & exitibus, ut ajunt. Scriba Rationum suam tradit suo Officiali, qui ibidem intervenit; & Thesaurarius dat suam Arcario, sive Capserio, qui eam ob rem, à Regia Curia salarium meret. Hæc vero forma distribuendi provenit ex *pragmat.* & *regiis instructionibus sub titulis de offic. Quæstoris generalis*, *seu Thesaurarii*,

rarii, *& alior. Quaestor. seu Tribunalium*: in quibus exactius, & curiosius hujus praxis usus inspicitur, & nos *de Ærario*, *dicto cap.*4. nonnulla diximus; plura tamen infra dicenda omittimus. Fiscalis autem solutio quomodo sit facienda, late disse it Luc. de Pen. in *l. fisco*, *Cod. conven. fisci debitor. l b.*10.

EVICTIONES SIMILI POTESTATE LARGITUR, idest sicut ad libitum potest disponere de Fisco, ita ad libitum elargiri potest evectiones. Sunt autem *evectiones*, quod ad hanc
46 rem pertinet, extractiones, idest potestas extrahendi aliquid vel navibus, vel curribus, vel jumentis, unde licentiae, quae alicui conceduntur extrahendarum rerum, quae alias extrahi non possent, *evectiones* dicuntur. Budaeus in *annotat. poster.* evectiones interpretatur diplomata, sive chartulas, signo Principis obsignatas, quae potestatem rei vetitae faciunt: hodie vulgo *Tracta* dicuntur; unde *elargiri evectiones*, dare Tractas nuncupant, quod in Form. Vicer. hoc modo exprimitur: *Necnon prohibitiones ne victualia*, *seu pecunia*, *seu alia quaecumque res à prafato Siciliae citra farum Regno extrahantur*, *facere*, *& super illis dispensare*. Has tamen immoderatas nunquam elargitur Vicerex, prout inferius latius *de Tractis* dicemus. Et ubi ex hoc Regno, ca- 47
teris Regnis, etiam Hispaniae, provideri contingerit, verbis expressis Regis fieri permittitur, dum tamen ipsi Regno nil deficiat; & licet ex vectigalium impositione super hujusmodi evectionibus, maximum consequeretur lucrum, publicam tamen utilitatem, suae praeferendam utilitati Rex noster mandavit, ne seditionis scandalum, ob famis necessitatem popularibus inferatur; prima enim charitas incipit à seipso, *vulgata l. prases*, *Cod. de servit. & aqua*, Jo: de Plat. in *l. si quis per divinam*, *Cod. de aquaduct. lib.* 11. quaevis enim dispositio nunquam Regiae potestati, ac publicae utilitati detrimentum jure facit, *l. fin. Cod. de cursu publ. lib.*12. & *l. jubemus*, *de navib. non excus. l.*1. *C. ut nem. lic. in empt. specier. eod. lib.* Afflict. in *decis.*248. *num.*29.

ADNOTATIONES

Ad *Num.*1. *Vicerex derogare potest*, *&c.*

Etiam ratione causarum evocandarum ex Baronibus, Innoc. in *cap. ut nostrum*, *extra de appellat.* Bal. *de pace jur. firm.* § *ad hoc*, *colum.*3, aliique per Cassan. relati in *Catal. par.*5. *consid.*24. *num.*91.

Rex enim trahit causam ex publica causa de una in aliam provinciam, § *si vero illam*, *ver. nisi forte*, & *ibi* Glos. *Auth. ut omn. obed. jud.* Det. in *cons.*297. Restaur. *de Imp. quaest.*110. *privil.*160.

*Num.*3. *Pralibata praxis forma*, *&c.*

Per ea quae Capyc. in *decis.*166. Silvan. *consil.*34. 2. *dub.*

Num.

Num.28. Eorum cadavera transferri inconsulto Principe non licet.

Loquitur de cadaveribus punitorum, & ratio est quia pœna etiam post mortem remanet, quam solus Princeps remittere potest, cum corpus puniti jam sit confiscatum ipsi Principi, *l.fin. ff.de cadaver.punit.* Unde Joseph ab Arimathia nobilis Decurio, petiit à Pilato, qui tunc Hierosolymis vice Principis fungebatur, corpus Jesu ut sepulturæ traderet, *Matth. cap.27.*

Sed tametsi dominus sit personarum, ut ex pluribus Regni constitutionibus, quæ jam per illustrium Regni Interpretum ora sunt frequentes, an hoc idem & post mortem illi competat, nunc non affirmo; etenim si damnatus pœnæ sit servus, *l.Imperatores ff. de jure fisci*, dominus in servum mortuum nescio quid juris retineat, cum mors omnia solvat.

Nec est præter juris dispositionem, nam qui delinquit efficitur servus pœnæ, *l.Imperatoris, ff. de jure fisci, Instit.quib.mod. jus pat.pot. sol.*etenim servi, & qui efficitur servus amittit jura civitatis, inter quæ est jus sepulturæ: est & ratio coutumaciæ, nam qui vivus non potuit in aliqua civitate morari, mortuus non potest in illa sepeliri, *l. 2. Cod. qui testam. fac. poss.* quam ibi singularem reputat Jason. Abb. in *cap. ad hæc, de privil.* Dec.in *cap.2. de except.* Quod in praxim receptum esse ait Jo: de Arro. in patria sua, *lib. de sing. fid. cath. sing.62. in fin.* Imo vero Gassan. in *Consuet. Burg. fol.96. post num.5.* generatim in Gallia jus civile servari dicit, idest ut sepulturæ non tradantur inconsulto Principe; contra, in Italia jus canonicum obtinere, quod damnatorum corpora humari permittit prævia judicis licentia, *can. quæsitum, 53. qu.2.* quem morem Italicum Gallico præferendum asserit: tametsi nonnunquam ob criminis immanitatem, nedum non sepeliuntur, verum & in partes dissecta secus publicas affiguntur vias, quod & Ign. ait in *l.1. §.si sibi, post num.96. ff. ad Syllan.* & id quidem à nobis penitus observatur in iis, qui ad supplicium per Urbem trahuntur. Est autem casa plus minus mille passus Neapoli distans, ad viam basilicam consulto cadaveribus punitorum aut integris aut dilaniatis constructa: ibi appenduntur parietum pinnis ut transeuntibus sint terrori: eaquæ bis in anno, nempe in die commemorationis defunctorum, atque die lunæ post Domin. palmarum, de more sepeliuntur ab eademmet religiosorum societate, cui munus est iis qui ad supplicium aguntur animas commendare, ex perpetuo Principis permissu, ut latius explicat Germanus *lib.2.in epith. Civit. Pia.* At vero honestiores qui obtruncantur, simul ac caput est à trunco divisum, ligneo cenotaphio jam ibi parato illico immittuntur, atque in ecclesiasticum inferuntur sepulchrum: quinimo cum his mitius agitur, præsertim si equites fuerint Neapolitani: sæpe enim non in foro magno Mercati, ubi scelerosi omnes, morte plectuntur, sed ante fores ipsiusmet templi justitiæ, idest Mag. Cur. Vicariæ. Quid autem de damnatorum bonis atque vestibus sit statutum, pete ex Jul.Claro in *pract. crimin. quæst.100.* Porro multi sunt casus, qui criminis persecutionem etiam post mortem exposcunt, ut puta hæresis, læsæ majestatis, repetundarum, peculatus, homicidii sui, de

qui-

quibus per Clar. in *dicta pract. quæst.* 51. *ver. Sunt tamen aliqua*; quanquam mors omnia solvat, *l. defuncto ff. de publ. jud.* & est communis scribentium conclusio, relata per Cagnol. in *l. pupillum*, §. *in hærede*, *ff. de reg. jur.* Quandoque etiam cadaver ipsum suspensioni atque exustioni ob criminis immanitatem, damnatur, licet in illud sævire nefas sit, Ign. in *d. l.* 1. & §. *post num.* 46. & 54. *ad Syllan.* contra regulam de consuetudine ante servari, Bald. in *l.* 2. *num.* 2. *Cod. qui testam. fac. poss.* Cagnol. in *d.* §. *hærede*, quos cum aliis multis adducit Clar. in *alleg. quæst. ver. Sed hic incidenter quæro*. Profecto & jurisdictio ecclesiastica in ea cadavera jus habere dicitur: quippe defunctis excommunicatis absolutio datur, *cap. à nobis*, *il* 2. *extra*, *de sent. excomm.* servata illius ritus forma, quæ est ut fustibus cædatur cadaver: & id quidem de consuetudine in maribus tantum obtinuit, quod latius pete ex Sum. Sylvestr. in *verbo*, *absolutio*, *num.* 3. & 4. & Sum. Angel. *ver. eod. versic. consuetudo*. Regulariter autem sententia in mortuum lata, ipso jure est nulla, *l. pen. ff. quæ sent. sine appell. rescind. l. in summa*, § *fin. ff. de re jud.* & judex suspendens cadaver, actione injuriarum tenetur, idem Jo: Ign. in *l.* 1. §. *si tibi manus*, *num.* 42. *ff. ad Syllan.* Corset. in *sing. pone aliqui dividentes*, Roman. in *l. si vero*, §. *de viro*, *f. all.* 46. *ff. sol. matr.* Quod etsi in pœnis sit constitutum, ad favorabilia etiam dilatatur, utputa in legato, *l.* 1. §. *fin. Cod. de cad. toll.* nec doctorari nec privilegium ei dari, *l. inde Neratius ff. de reg. jur.* Abb. in *cap. à nobis*, *il* 2. *de sent. excomm.* Decius in *l. ejus qui in provincia*, §. *quod si stipulatus*, *in princ. ff. si cert. pet.* etsi locum non habeat in crimine hæresis, *cap. accusatus*, §. *fin. de hæret. in* 6. nam propter criminis detestationem potest post mortem in eum inquiri & ejus ossa vel effigies concremari, *can. in primis*, 2. *q.* 1. ut optime interpretatur Jo: à Rojas in *sing.* 134. in favorem fidei. Sed priscis temporibus defunctorum corpora comburebantur non in pœnam, sed de more, ut cinis servaretur, *l.* 2. *ff. de in jus voc.* & *ibi* Glos. in *ver. busta*, *l. pro hærede*, §. 1. *ff. de acquir. hæred.* unde *urna ossuaria* dicebatur *conditorium illorum cinerum*, *l.* 2. & *ibi* Glos. *ff. de sepul. viol.* ut hinc videri possit temporum vicissitudines quas inducant novitates, cum quod olim de more fiebat honoris causa, nunc in pœnam irrogetur. Profecto multa sunt delicta quæ flamma ultrice vendicari constitutum est, ut est hæresis, *l.* 2. *C. de jud.* sacrilegium, *l. sacrilegii*, *ff. ad leg. Jul. pecul.* idolatria, *l.* 1. *C. de pagan.* falsæ monetæ, *l.* 2. *C. de fal. mon.* & alia, ut per Jo Mill. in *praxi crimin. sub tit. tractatus pœnarum mortis*, & hodie qui præpostera luxuriantur venere. Nec sepultura solum, sed & justis exequiarum, scelerosi damnati carebant, si Ciceroni credimus, qui *lib.* 2. *de legibus*, id asserit: & proinde cadaver puniti, injussu Principis ne medicis quidem facultas est accipere ad anatomiam faciendam, licet publicam respiciat utilitatem, ut per Bartol. in *d. l. fin.* & recensuit cum aliis notatu dignis Gul. de Bened. in *quæst. an occidere peccat. lic. num.* 25. An autem cadaver jam sepulchro illatum, exhumari liceat ad partis læsæ vel fisci instantiam, ad detegendum venenum ne delicta remaneant impunita, late dicemus in *tract. de Regal. Reg. Neap.* unde constat à Principe ipso, non à Magistratu id petendum, secun-

dum Duar. in *d.tit. ff. de cadaver. pun.* Idque usque eo est verum, ut non solum damnatorum corpora; verum & quorumvis mortuorum, atque adeo ipsorum sanctorum, perpetuæ sepulturæ tradita, alio transferri absque Principis indulgentia non possunt, *can. corpora*, & *ibi* Glos. *de consecrat.dist.1. l.ossa ff. de relig. & sumpt.fun. l.fin. Cod. eod.* Quod quidem non venit jure dominii quod habet in homines; eo scilicet, quod sit dominus personarum, id enim dominium jam morte solutum est prout omnia morte solvuntur ut diximus; sed jure sacrorum & religionis, cujus ipse Princeps est assertor & vindex, *l.sacra ff. de rer. divis. l.ult. ff. ut in possess. legat.*

Num.36. Rescriptum si sit contra fiscum, &c.

Certe Princeps non præsumitur velle derogare juribus fisci, Cassan. in *Consuet. Burg.fol.296. col.4.n.56.* Alciat. *de præsumpt. par.3. præsumpt.11.* & instantiæ peremptio fiscum non includit, Goffred. in *summa, de judic. num.16.*

Scilicet in civilibus, secus autem in criminalibus, cum dispositio *l.fin. Cod. ut intra cert. temp.* contra fiscum illæsa remaneat in cunctis urbis auditoriis, & nunquam ab ea recessum est: & à die litis contestatæ tempus biennii currere, communis fuit moris ob infinitam causarum criminalium molem: ne tamen in hanc temporis desidiam delinquentibus proficuam incurratur, in Mag. Cur. Vicariæ fiscus à Principe obtinet rescriptum, siquidem per alium annum prorogativum, & singulo quoque anno repetitum est.

Num.39. In generalem Thesaurariam.

Hæc olim Romæ, *Arca Vaticana sedes* appellabatur, quam Vicarius Urbis tenebat, Cassiod. *Var. lib.2. cap.24.*

Num.40. in fine. Quod si ea liberantia amissa fuerit, &c.

Adde *l.prohibitum, Cod.de jure fisci, cap. cum in jure, de offic. deleg.* at certe id locum habet in mandatis à Principe secreto datis, atque in gratiosis; alioquin in iis quæ ex justitia procedunt, probatio non denegatur: quod latius explicat Restaur. in *tract. de Imper. quæst.109.* Potest autem qui tributa solvit ac syngraphas deperdit, ex libris communibus solutionem probare, *l.2. Cod. de discuss. lib.10.*

SUMMARIUM

CAP. XVI.

1 *Publicare, proprie est in populi usum, & commoditatem convertere.*

2 *Bona publicatâ, Romani in populi usus convertebant.*

3 *Publicatio bonorum sequebatur supplicium dominorum.*

4 *Publica proprie dicuntur, quæ sunt Populi Romani, ita dicta*

qua-

quasi populica.
5 *Praescribere est aliquid per scripturam venale proponere.*
Bona proscribi quando dicantur, eod.
6 *Proscribi homines est vulgo banniri.*
Proscripti homines impune occidi possunt, eod. & 19.
7 *Confiscare est Principis aerario applicare.*
Proscribere, publicare, & confiscare confunduntur, eod. & 20.
8 *Publicandorum bonorum cognitio ad tribunal Procuratoris Caesaris spectat.*
9 *Consultationes Principi datae ab judicibus, ad libitum revocari possunt.*
10 *Sententia diffinitiva ab eodem judice revocari non potest, quod in Principe non habet locum.*
Sententia interlocutoria potest ab eodem Judice revocari, eod.
11 *Sententia non requirit expressionem causae.*
Consultatio in causa expressione innititur, eod.
12 *Bona vacantia quae sint.*
13 *Caduca bona quae.*
14 *Bona vacantia ad Fiscum pertinere.*
Fiscus est ultimus successor omnium, eod.
15 *Pecuniae depositivae quarum dominus nescitur, Fisco cedunt.*
16 *Bonis vacantibus nunciandis quadriennium est praescriptum.*
17 *Bona vacantia impetrari non possunt.*
Fiscus attendere debet ne bona vacantia usurpentur, eod.
18 *Proscriptio multa significat.*
19 *Vectigalia non proscribebantur nisi Romae per publicum praeconem accito populo.*
20 *Bona proscribuntur non solum ob delictum, sed etiam ob aes quod Fisco debetur.*
Proscriptionis author L. Silla fuit, eod.

VACANTIA BONA PROSCRIBIT, idest in Principis aerarium redigit: vel, Fisco applicat, sive, ut communius dicunt, *publicat* & *confiscat*: sane autem *Publicare*, *Proscribere*, & *Confiscare*, idem esse, sive potius confundi, admonuerunt Catan. in *Panegyr. Plinii*, & Glos. Paris. *de nat. feud.* §. 30. *num.* 170. cum aliis. Sed certe si singulorum proprietatem intueamur, satis differre inveniemus. *Publicare* enim
1 praeter vulgarem significationem, manifestandi, scilicet, & notum faciendi; est rem aliquam in Reipublicae potestatem, & commodum redigere, sive in populi commoditatem convertere, quod aperte ostendit Cic. *lib. 2. art. vet.* cum ait: *Lex est apud Rhodios, ut si qua rostrata in portu navis deprehensa sit, publicetur. Quum magna in alto tempestas esset, vis ventorum, invitis nautis, Rhodiorum in portum, navim coegit. Quaestor navim Populi vocat: navis dominus negat oportere publicari*. Et Romani, publicatis pro criminibus bonis, certis temporibus, illa publico usui destinare consueverunt, ut de Tarquiniorum agro Marti dicato legitur, unde *Campus Martius* dictus est, Liv. *dec. 1. lib. 10. non multum post principium:* & Domus M. Manlii Capitolini, qui ob 2

regni suspitionem pœnas dedit è sa-
xo dejectus, Ædes, atque officina
Monetæ facta fuit, idem Liv. 1. *de-
cad. lib.* 6. & M. Flacci turbulenti
civis, quod cum C. Gracco seditio-
nem molitus erat, fuit domus in
porticum conversa, quæ *Catulli* di-
cebatur. Alia compiura ejus rei
exempla affert Alex. ab Alex. *Gen.
3 dier. lib.* 3. *cap.* 23. & rationem sub-
dit, quod ad dominorum suppli-
cium, bonorum etiam publicatio
sequebatur, ut supplicii insignis fo-
4 ret memoria sempiterna. Hinc est
quod ea sola proprie dicuntur *pu-
blica*, quæ sunt Populi Romani, *l.
bona civitatis*, & *l. eum qui vecti-
gal, ff. de verb. signif.* ita dicta, quod
eorum usus omnibus expositus est,
quasi populica, ut ait Alc. *ibid.* pro-
prietas vero non item, *l. riparum*,
ff. de rer. divis. §. *riparum*, *Instit.
eod.* quod igitur in populi usum
5 convertitur, publicari dicitur. *Pro-
scribere* vero est aliquid per scriptu-
ram venale proponere & publicare,
sive notificare: qua de re Ulpian. in
l. sed etsi, §. 2. *ff. de instit. act.* sic scri-
bit: *Proscribere palam sic accipimus,
claris literis, ut de plano recte legi
possit.* Unde *proscribi bona* dicuntur,
cum fixis publice libellis, venditio
eorum, in diem certam, edicitur
6 & significatur. Hinc proscribi etiam
dicuntur qui ob capitale facinus
perpetratum in jus vocati, copiam
sui facere neglexerunt, quorum no-
mina palam in foro scribebantur,
ac publicæ persecutioni supponeban-
tur, ut ad necem usque quærerentur, proposito persecutori præmio,
& occultatori supplicio: quod hodie
banniri dicitur: qua voce identi-
dem utitur Frider. in *constitut. de
stat. & consuet. contra libert. Ec-
clef. Confiscare* autem est Fisco, idest 7
Principis ærario applicare, *l. fin. ff.
de bon. eor. qui sibi mort. consciver.
l.* 4. *Cod. de re milit.* Utcunque ta-
men sit, ab Authoribus confundun-
tur, ut jam diximus, & videri po-
test ex his Marciani verbis in *l.* 3. *in
fine, ff. de bon. eor. qui ant. sent.* ubi,
An non prius, inquit, *bona in fiscum
cogenda sunt, quam si de crimine
fuerit probatum, an vero omnimo-
do publicanda sunt? Sed D. Pius re-
scripsit, si parati sint hæredes de-
fensiones suscipere, non esse bona pu-
blicanda*, & in *ead. l.* confiscandi, &
publicandi verbis promiscue utitur:
Munus igitur proscribendorum bo-
norum vacantium ad Præfectum
prætorio incumbebat. Et hæc qui-
dem clausula non explicatur in for-
mula Viceregis; quia ejus rei co-
gnitio ad Regiam Cameram Sum-
mar. spectat, tanquam ad Tribu-
nal Procuratoris Cæsaris. Porro au- 8
tem, tam ex parte fisci, quam ex
partium supplicationibus adiri solet
ad Viceregem, qui mandat coram se
& suo Collaterali Consilio fieri con-
sultationes & relationes: & quando-
que aliis judicibus aliorum tribuna-
lium adjunctis, pro causæ qualitate,
vota præberi, ac terminari jubet,
quandoque eidem Reg. Cam. remit-
tit: & sic omnia intelligitur ipse fa-
cere, cum omnibus suam impartiat
authoritatem, juxta regulam tex. *l.* 1.
§. *omnia*, *Cod. de vet. jure enucl.* Sed 9
cum hujusmodi consultationes, à ju-
dicibus ad Principis judicium sint
ferendæ, §. *pen.* in *Auth. de judic.* Gl.
in *l. ex illo*, *Cod. de appellat.* secreto
fiunt, ideoque provocationi locus
non datur, *l. jubemus*, *Cod. de appel-
lat.*

Ait. nimirum qui illas ferunt, possunt ad libitum revocare, cum non in forma judiciaria proferantur vota, sed consultoria: quæ an exequutionem mereant nec ne, ex Principis beneplacito pendet; & hoc jure, Regiam Cameram & Collaterale Consilium passim uti non ambigitur. Si enim vel diffinitive vel interloquutorie judicatum foret, aliter respon-
10 dendum esset. Profecto enim diffinitivam sententiam idem judex revocare non potest, *l.Paulus*, & *l.judex postquam, ff.de re judic.* Bart. in *l.ab exequutore, ff.de damno inf.* Bald. in *l.hac lege, Cod.de sent.ex brevit.recit.* Innocent. in *cap. cum dilecta, de rescript.* & in *cap.cum Bertoldus, de re judic.* quod quidem in Principe locum non habet, prout in aliis quamplurimis casibus, de quibus late per Felin. in *cap.qualiter & quando, de accusat.* ratio est ea in judice, quod jam functus est officio suo, idest non est amplius judex in ea causa, ut in *d.l.judex* habetur: in interloquutorio vero decreto secus esse, satis clarum est ex vulgata *l.quod jussit, d.tit.*
11 *de re jud.* In eo etiam inspicitur differentia inter sententiã & consultationem, quod in sententia non requiritur expressio causæ, unde moveatur judex ad eo modo judicandum, consultatio vero in causæ expressione & justificatione precipue innititur: quod & juris, & moris esse videmus, cum non in forma judicii, ut diximus, proferatur: sicut in militis missione nominari debet causa, quare mittatur: triplex enim est ejusmodi missionis species; scilicet honesta, causaria, & ignominiosa, *l.2. §.ignominia, ff. de iis qui not. infam.* & late Alex.ab Alex.*lib.6.cap.22.* & ibi Tiraq. si enim decreti vim haberet, utique illa opus non esset, ex regula tex. in *cap. sicut, extra de re judic.* & *capit.cum Bertoldus, eod.tit.* Maran.*char.137.* sed quid in appellatione, Glos. in *can.tantum, 21.distinct.* Specul. in *tit.de sent.§.qualiter, ver. verum.* Felin. in *cap. cum Joannes, de fide instrum.* & quid in sententia contumaciæ, excommunicationis, & absolutoria ab instantia judicii, plene per eundem Felin. in *d.cap. sicut*, & ante eum Abbas *ibidem. Bona* 12
autem *vacantia* dicuntur, quorum neque hæres, neque possessor extat: sic dicta quod domino vacua sunt, *l.2.ff.ad senatusc. Tertullian.l.1.Cod. de bon.vac.* Hæc alio nomine, *caduca* dicuntur, ut est in Cod.Theodos.*l.ult. de bon.vac.* & *l.2. cum aliis, tit. seq.* & *l.proxime, ff. de iis quæ in test.del. l.cum fisco, ff.ad SC.Syllan. l.si quis, ff. de ritu nupt.* & id quidem largo 13
modo nam caducum, secundum Ulp. in *fragm. tit.17.* id proprie dicitur, quod quis sibi testamento relictum, cujus jure civili sit capax, aliqua ex causa non ceperit, quasi ab eo ceciderit: veluti & in hunc sensum protulit Cassiod. *var. lib. 16. cap. 8.* cum curare ne bona caduca sint vacantia, ad Comitem privatarum spectare dixit: tribus autem modis ea quæ testamento relinquuntur, cadere possunt, idest caduca fieri possunt, de quibus Justin. in *l.un.Cod.* 14
de cad. toll. Bona autem vacantia multis ex causis ad Fiscum pertinere, ex *l.1. ff. de jure fisci* satis plene colligitur, & præcipue ex successoris defectu, cum ipse ultimus sit omnium successor, *§.si vero institutio, in Auth. de hæred. & falc. l.1. l.vacantia, Cod. de bon. vac. lib.12.*

& an

& an fiscus ab uxore defuncti superetur, sive juris communis dispositionem, sive municipalis intueamur, Isern. late in *cap.1. §.bona vacantia, quæ sunt regal.* aliasque innumeras refert Duar. *tit.14. cap.2. sub rubr. quib. ex causis res aliena fisco acqui-*
15 *rantur*. Depositivæ quoque pecuniæ, quæ longa vetustate competentem dominum amiserunt, & proinde vacant, fisco vindicantur, Cassiodorus *Variarum, lib.6.cap.8.* alias autem pecunia vacare dicitur, quæ non occupatur, idest non traditur alicui ad annuum fœnus percipiendum, *l.cum plures, in fine, ff. de*
16 *administr. tut.* Sane nunciandis bonis vacantibus, quadriennii tempus præscriptum est, *l.intra quatuor, ff. de var. & temp. præscript.* A sententia vero, qua bona esse vacantia declarantur, provocari licet, *l. lata, Cod. de appellat.* provocatione tamen deserta, sententia statim exequenda curatur, *l. quoniam nonnul-*
17 *li, eod.tit.* Horum autem bonorum impetrationem, Princeps facit irritam, secus vero si nemine poscente conferantur, *tot. tit. Cod. de petit. bonor. subl.* Duaren. *de jure fisci, cap.6. in rubr. de aquis. & administr. rer. fiscal.* imo & oculis fiscalibus intuendum est ne usurpentur, secundum dicta per Cassiod. *d. lib.*
18 *Var.6.cap.8.* Et merito *proscribi* hæc bona dicuntur; nam etsi proprie loquendo proscriptionis verbum ad confiscationis pœnam dirigatur, condemnationis vero ad personam, cujus differentiæ Isern. author est in *d. cap.1. §.bona condemnatorum, quæ sint regal.* tamen proscriptionem ipsam multas habere significationes scimus: quandoque enim publicam venditionem significat, *l. si quo præscribente, Cod.de fide instrum. lib.10.* & ex Cic. *pro Flacco*, ibi, *emptiones falsas, prædiorum proscriptiones fecisti*. Et Censoribus quidem 19 vectigalia proscribere nisi Romæ & accito populo, ac publico præcone consulto, non licebat, ex Cic. in *prima orat. pro lege Agraria*, secundum Alex. ab Alex. *Genial.dier. lib. cap.13.* & *ibi* Tiraqu. Inde damnati alicujus bona, palam & aperte scribuntur, *l. si quis posthac, & l. pen. §. pen. Cod. de bonis proscrip. lib.11.* & quandoque salva pace Dn. Iserniæ, ad personam etiam hoc verbum extenditur; olim enim proscripti dicebantur ii, quos velut hostes Resp. ut jam diximus, impune licebat occidere: & meminit Cic. 3. *act.in Verr.* legis Corneliæ, quæ proscriptum inhumari vetat. Vellej. Paterc. *lib.2. de Syllaniana proscriptione*, secundum Duar. in *tit.de bonis damnat. col.2.* Et horum bona 20 non solum ob delictum proprium publicantur, sed etiam uti Fisci debitorum, ideo forte quod palam proscribi & proponi solebant, *d. l. pen. §.pen. Cod. de bon. proscript.* Qua autem forma describenda veniant, declarat Valent. in *constit. l. si quis, Cod. eod.* secundum Duaren. in *præallegato tit. cap.5.* Cujus quidem 21 pœnæ L. Syllam authorem faciunt, cum is prius proscriptiones introduxerit, qui magis in cives, quam in hostes crudele gessit imperium, Appian. *de bello civ.* Or *s.lib.5.ad August.* Vellej. Paterco *lib.2.* Luc. de Pen. *l.si qui, col.1. Cod. de bon. proscript. lib.11.* Duar. in *d. tit. de bon. damnator. col.2.* Eorum autem publicationem in Fiscum privatum redigi ali-

aliquando vetitum fuit, sed in Ærarium publicum reponi, Plin. in *paneg.* Corn. Tacit. *lib.*5. Spartianus in *Adri.* Sed profecto promiscue aliquando sumunt sensum, ut in *l.*2. *ff. ne quid in loco publ. l. bene à Zenone, Cod. de quadr. præscript.* Duar. *de jure fisci*, *cap.*1. & nos etiam *supra* diximus & latius in Urbis epitheto, *Domus Regia*, dicemus.

ADNOTATIONES

Ad *Num.*7. *Confiscare est Principis ærario applicare.*

Fiscus pro pecunia publica, dicitur confiscationis actus, quod non erat nisi in pecunia Imperatoris, sed cum major sit summa pecuniæ publicæ quam privatæ, idcirco factum est ut pro ea, etiam pecunia publica confiscari dicatur, Bald. in *tit.de off.quæst.* Cassan.in *Catal.glor.mun.par.*7. *consid.*3. & cum reorum bonorum confiscatio, principi sive publico usui sit applicanda, (his enim introducta est finibus) nonnulli, æris ingluvie tracti, reatus cujus prætextu, ne in se confutationis scrupulum excitarent, insigniores homines,eosque ditiores neci dedere, bonaque confiscavere, ut fecit Tiberius qui ex confiscatis eo modo bonis, vicies septies millies sestertium coegisse ac Neroni & Caligulæ nepotibus reliquisse dicitur ab ejus Βιογρά-φοις; quæ est summa nostræ monetæ sexagies septies decies centena millia aureorum, idest, ut vulgus ait, *sexaginta septem millionum*; Gallicæ vero sexaginta sex millionum & quinquaginta millia aureorum coronatorum, ut supputat Bud.in *lib.de asse.*

*Num.*9. *Qui illas ferunt possunt ad libitum revocare.*

Consultationes, quia non sunt decisivæ possunt utcunque revocari, de quibus late Jo: à Rojas in 11. *assert.fol.*100. & rescripta ad consultationes, quando videlicet in ambiguis Judices consulebant Principem, in ea tantum causa de qua ambigebatur, jus constituebant, secundum relata per Connan. in *Comment. jur. civ. lib.*1. *cap.*15.

SUMMARIUM

CAP. XVII.

1 *Magistratus delinquentes gravius puniuntur quam privati; & proinde fures dicuntur & infamia notantur, & inter plebejos numerantur, & exauctorantur.*

2 *Magistratus exauctorati, ubi Princeps residet, demorari non possunt.*

3 *Negligens expellitur ab officio, & amittit salarium & capitaliter punitur: quod & in milite locum sibi vendicat.*

4 *Judex qui debitam pœnam reo non imponit, ipse illam meret.*

Judex à Carolo II.suspensus ob pœnæ in reo dissimulationem, eod.

5 *Principi secundum majorem Consilia-*

filiariorum partem decernere debet.

6 *Judex ob intercessionem electus, impune olim occidi poterat.*

7 *Qui nobilitatem vel Titulum vel Magistratum emunt, non sunt vere nobiles, nec titulati, nec magistratus.*

8 *Magistratus vel eorum filii, item & Barones in provincia ipsorum jurisdictionis, matrimonium contrahere prohibentur.*

9 *Magistratus Atheniensium prohibebantur bibere vinum tempore administrationis.*

10 *Officia in eadem domo non sunt continuanda, sed aequaliter etiam per vices distribuenda.*

11 *Officia omnia erant annalia, & quanto sublimiora erant, tanto brevius ab uno administrabantur.*

12 *Officialis, uno discrepante ex civib. refirmari non potest.*

13 *Officialis ad beneplacitum creatus, perpetuus censetur.*

Regentes Cancellar, singulis quinque annis mutari & syndicari cautum, eod.

14 *Officia plura uni non sunt concedenda, & gradatim conferri debent.*

15 *Magistratus ex nobilioribus Civitatis sunt eligendi.*

16 *Jus civile apud Romanos à nobilioribus tantum addiscebatur.*

17 *Civibus magis est deferendum quam alienigenis.*

18 *Officiales sunt cives loci ubi jus dicunt.*

Civis patriam deserens, civilitatem amittit, eod.

19 *Officiales ex nobilibus fieri, interest Reipublicae.*

Regentes Cancellariae ex equitibus Neapolitanis fieri constitutum fuit, eod.

20 *Judex à Cambyse excoriatus quod ob pecuniam inique judicaverat.*

Senator à Tib. Caes. privatus ob indicium avaritiae, eod.

21 *Vicerex à Turcarum Principe occisus, quod Thesaurarium populos extorquentem, non castigasset.*

Vicerex ab eod. Turcarum Principe privatus, & capitaneus unius loci remanere jussus, quod munera à populo accipiebat, eod.

Judex ab eodem Principe necatus, quod ab altero litigantium Lusciniam acceperat, eod.

22 *Judicibus publica salaria à Pescennio Nigro primum constituta.*

Judices apud Romanos, nec prandium nec vini amphoram poterant dono accipere. eod.

23 *Xenia quomodo à Judicibus accipi possint.*

Xeniorum appellatione veniunt pulli, ova, fructus, &c. eod.

24 *Sententiae venales ipso jure & absque provocatione sunt irritae.*

25 *Judex qui pecunia corrumpitur, efficitur infamis.*

Judicum corruptorum poena varia, eod.

Magistratus qui fiscales extorquet pecunias, magistratu movetur & in duplum mulctatur, eod.

26 *Judici furi oculum digito eruere, promptum esse dicebat Alex. Severus Imp.*

Prandia legatorum debent esse se-

DELICTA PROVINCIARUM JUDICUM PUNIT. Profectò magnum est hoc dicere: nam si semetipsos Judices judicarent, utique non judicarentur secundum christianam veritatem: & nempe eorum ex-
1 cessus sunt reliquorum excessibus graviores, ob graviorem imperii dignitatem, *l. presbyteri, Cod. de episc. & cler.* cum aliis *supra* allegatis: & extremum cum eis agitur, ut quanto fulgent honore, tanto dedecore notentur: maximus enim est illis honor à Principe vocari, *l. fin. Cod. de dignit. lib.* 12. *Auth. qua in provincia, C. ubi de crim. agi opor.* Cassan. in *catal. gl. mun. præd. conf.* Deinde sceleris & furtorum titulum & reatum incurrunt, *l. judices, Cod. de dignit. lib.* 12. *l. si aliquid, Cod. de suscept. lib.* 10. & ibi Isern. propter quod infames efficiuntur, *l. furti, ff. de his qui not. inf.* Et ob scelus, quod grave & atrox facinus interpretatur: & ob furti nomen non ex eorum qualitate velati, prout inter patrem & filium, uxorem & virum, honoris causa scriptum est, rerum amotarum actionem inter eos exerceri, ut *tot. tit. ff. rer. amot.* & ex doctoratus atque militaris cinguli dignitate, inter pessimos & plebe-

is connumerari dicit ille tex. *l. ju-*
2 *dices Cod. de dignitat.* Et merito à gradu ejiciuntur, Alex. ab Alex. *gen. dier. lib.4 cap.6.* & uti exauctoratis, in loco ubi Regia vel Cæsarea Majestas residet demorari eis non licet, *l.2. §. ignominia, ff. de his qui not. inf.* Et jure, nam videntur sapientes & non sunt, cum in anima malevola, si intrat, non regnat sapientia: postquam sacrarum legum scientiam profitentes, scienter illam in stultitiæ dedecus convertunt: quid autem eorum proditionibus obviam non dedit jurisprudentia? sola tamen negligentia abs-
3 que dolo, ad hæc devenire ipsos obnoxios facit, ut negligens ab officio repellatur, *l. si quos Cod. de off. præf. præt. lib.10.* & perdit salarium, *l. purpuræ, Cod. de vestib. holober. l. pen. de ann. & tribut.* Bald. in *l. mancipia, C. de ser. fugit.* Corset. *sing.28.* Et ut sine mora negligens expellatur ob damnum quod Reip. infertur, Abb. in *cap. cum ad monasterium, & ibi* Glos. *de statu monach.* quam allegat Fret. *lib.1. de suff. tit. de offic. Mag. Senesch.* Et pari modo contra milites, ob desidiam eorum in exercenda militia, capitales pœnas constitutas refert Alex. ab Alex. *gen. dier. lib.3. cap.13.* Et judex ob negligentiam, capitaliter punitur, *l. fin. Cod. ne sacr. bapt. l. pen. Cod. de pagan. l. pen. Cod. de suscept. & archar. lib.10.* Ad Reip. etiam damni
4 levamen facit cum pœnam dissimulatam, judices ipsos pati decretum est, *l.1. Cod. ne sacr. bapt.* & proinde Carolus II. judicem suspendi damnavit, propterea quod homicidam, manus tantum mutilatione punivit, cum morti tradere debuisset, Aud. de Isern. *quæ sint regal. cap. bona committentium,* Par. de Put in *tract. de Syndic. de paupert. cap.3. num.3.* ne autem in utriusque pœnæ incurrant notam, indefessis lucubrationibus attendere debent, & si alterum pedem in fovea haberet adhuc discere quidem iis opus esse, *l. apud Julianum, ff. de fideicomm. libert.* nulla enim ætas usque ad 88. annum sera est ad discendum, *can. si habes, 24. qu. 3. can. esto 95. dist.* & studium literarum solatium est; intantum ut literatis novum genus supplicii fuit studio interdici, quod à Tib. factum refert Sveton. sicuti foro & advocationibus, causarum patronis, *l. moris cum concord. ff. de pœn.* literæ enim secundum Arist. inter prospera sunt ornamentum, inter adversa refugium. Plin. *lib.9. epist.* omne solatium sibi ex studiis advenire dicebat, nec aliqua in mundo potest esse fortuna, quam literarum non augeat gloriosa notitia, Cassiod. *Var. cap.3.* Est autem in tantum studiis laborandum, ut M. Tull. aliquando rogatus perorare, excusavit se quod pridie non legerat, Luc. de Pen. *l. 1. num. 10. Cod. de legation. lib. 10.* Et Mitylenæi, devictis hostibus, cives aliquos, qui pro patria arma capere neglexerant, nulla majore pœna affici posse censuere, quam si discendi literas & ipsis & posteris facultatem adimerent: imo & perduelles omnes hoc modo corripiebant: sic rati, satis puniri, cum illo viverent privi ornamento, quod homines a brutis potissimum discernit. Author Ælien. *de var. hist.* nec ingenii eruditionem, nec negotiorum molem incommendatam, nec gratiam ad illa ambienda importunatam sufficere recte arbitra-

5 bitrari valemus. Princeps enim qui vel ſuo arbitratu, vel paucorum conſilio uſus, negotia expedit, quum majorem partem Regni ſui convocare teneatur, in exceſſum incurrit, Innoc. in *cap. quanto*, *de jurejur.* Par. de Put. in *tract. de ſynd. cap.1. num.18.* ut quid de perjurii contemptu, quod olim etiam Imperatores dabant primo, deinde ſuo ordine Legati, Trib. militum, Centuriones, & qui ſequuntur, ſingulis quidem annis Kalend. Jan. à Cæſ. *lib.3. bel. civil.* Alexand. ab Alexan. *gen.dier lib.1. cap.20.* & in eum Tiraq. Et qui ad rem judicandam, ſive Judices, ſive arbitri, pecuniam acceperint, aut qui turpe judicium nundinarentur, capite puniri ſtatutum eſt: & pluries hac de cauſa judices interemptos, ut mox dicemus, alios cruci affixos fuiſſe, teſtatur Alexand. ab Alex. *gen. dier. lib. 2. cap.1.* Herod.*lib.5.*& *lib.7.* & in tantam deteſtationem, pecuniam in forenſibus cauſis atque foris veniſſe novimus, ut patronis illam, nec donum quidem accipere liceret; ut ſi Judici juſtum judicium vendere merito inhibitum ſit, *11. q. 3. can. non licet*, ſed patrono & juriſconſulto, ob conſilium, conceſſum fuiſſe, idem Alexand. ab Alex. in *cap. 17.* & per Tiraq. *ibid.* Et maxima cum ratione, ex noviſſima *pragmatica* cautum eſt, patronos, ſententiarum eventus à clientibus emere non debere; ut pactum de quota lite improbatum ſit hac eadem de cauſa, *l.ſi remunerandi*, *§.Maurus*, *ff. mand. l.litem, C de procurator.*ut præſervatæ remaneant Judicum opiniones, ne in ingreſſu, ſpe, & cupiditate improba, imperia & honores aſſumerent, Alexand. ab Alex. *lib. 4. cap. 6.* Sed quod majus zelum, quæve major virtus, paganorum virtute in recta juſtitiæ adminiſtratione dignoſci poteſt? Qui ad expellendam interceſ- 6
ſionem, quæ imperfectorum judicum creationem ut plurimum parit, conſtituerunt ut qui ita judicem elegiſſet, impune occidi poſſet, Alexand. ab Alex. *lib. 4. cap. 6.* ut neque hanc retinere inter regalia facultatem, *cap.1. quæ ſunt regal.* ut quæ Imperator in *l.1.de ambit.*dixiſſe legitur, quod pœnam ambitus, poteſtate à populo ſibi translata nunquam everſuram putabat, ut ex deſiderio immenſo, & efficaciſſimo nexu, res futuras evitare, & mortalium animis dominari voluiſſe videatur, contra naturæ imperium atque libertatem. Non ſolum autem ambitus pœna in cunctis adipiſcendis honoribus locum habuit, ut ſuis titulis *ff. & Cod. de amb.* verum & in Tribuum ſuffragiis aucupandis, ut ſcilicet, qui ſuffragia venderet, ſeveriſſime puniretur, prout ex Cic. ad *Att.1.* & pro *Cn. Plauco* patet, relato à Tiraqu. in Alexand. ab Alex. *lib.3. cap.17.* Quod ad noſtra Sedilia facit, quæ Tribubus comparari commonſtravimus *ſupra*, ex inſcriptione in D.Laurent. affixa, & fuſius *infra* de Sedilibus dicemus: & qui eo
modo Sedilitii fiunt, non cenſen- 7
tur nobiles, prout qui Titulum, vel Magiſtratum emunt non ſunt Titulati nec Magiſtratus, quod ſuo monſtrabimus loco. Et ſicuti lex nunquam decipitur, ut qui emit, vendat, *§. illud*, *Auth. ut jud. ſine quo. ſuffr.* & quæ dicit Boer.in *quæſt.149.* etſi honoris ſit, inter munera tamen perſonalia connumerari, *l.munerum.*

§. *judicandi*, *ff. de muner. & honor. l. pen.* §. *qui duo*, *ff. de vacat. & excusat. muner.* ita dum ingenuæ obligationis esse deberet, ad antidora remanent, *l. sed si lege*, §. *consuluit*, *ff. de petit. hared.* quod quantum à recto judicio præbendo abesse debet,
8 & ipsi Judices & cuncti sciunt. Et imperialibus catholicisque jussionibus inhibitum est Magistratibus eorumque filiis in provincia ipsorum jurisdictionis, inconsulto Principe, matrimonia contrahi; quæ licet libera sint & voluntaria ex primæva sacramenti religione, in his tamen, concussionis atque officii authoritas in subditorum necem verti posset, *l. 1. C. si rector provin.* prout etiam Baronibus Regni alia municipali sanctione, diversoque respectu ob statuum Regalium custodiam, ut à suspectis insidiis indemnes reddan-
9 tur. Quid ultra? nec vinum quidem apud Athenienses, Magistratibus bibere administrationis tempore concessum erat, tantus in iis recti zeli amor perspiciebatur: & qui avare, superbe & insolenter se gessissent, ante tempus finiti honoris imperio desistebant: ne autem diuturna essent imperia, ad tempus, & non ad vitam, prout ab initio observatum fuisse scimus, conferebantur, Alexand. ab Alex. *lib. 4. cap. 6.* & ab eis administrationis ratio exigebatur: tantum aberat ut ea propagari, & collateralibus ac familiaribus cō-
10 municari possent. Certe officia in eadem domo continuanda non esse cautum est in *l. 1. cum not. ibi* per Glos. *Cod. de muner. & honor. lib. 10.* ne jure quodammodo successionis atque hæreditario illis potiri contingat, *cap. ad decorem*, *extra de instit. cap. consuluit*, *de jurepatron. cap. venerabilem*, *de elect.* unde ab Atheniensibus lege sancitum fuit, Authore Demost. in *Lept.* ne cui iterum syndicum fieri liceret creari que à populo, ut refert Bud. in *annot.* Et M. Rutilius iterum censor creatus, populum gravissima oratione corripuit, quod eam potestatem sibi bis contulisset, dicens non esse ex usu Reip. eosdem censores sæpius fieri, & proinde censuram adire noluit. Val. Max. *lib. 4. cap. 1.* Plin. *de vir. illustr. cap. 32.* Leguntur autem plures in eadem domo plura exercuisse officia, ut de Q. Metello tradit Valer. Max. *lib. 7.* & refert Bud. in *l. 3. de recept. arb.* qui eodem tempore tres filios vidit Consulares, unum Censorium, duos triumphales.

Sed ii non uno tēpore fuere Consules, & Censor, sed servatis interstitiis: æqualiter enim etiam per vicos, honores in Civitatibus sunt distribuendi, *l. & qui originem*, §. *præses*, *ff. de munerib. cum concordantib.* Et Rationales, de quibus *infra* dicemus, tam cito Imperator mutabat, ut nemo nisi annum compleret, eos *malum necessarium* vocitans, secundum Duar. *de offic. procur. Cas.* ex Suet. in *Claud.* Omnia enim of- 11
ficia annalia erant, *l. 1. Cod. ut omn. caus. tam civil. quam crimin.* §. *fin. in Auth. de defensor. civit. l. neminem*, *Cod. de suscept.* & *ibi* Luc. de Pen. *l. Publius Mævius*, *ff. de condit. & demonstrat. cap. 1. de feudo guar.* Quinimmo quanto sublimius erat officium, tanto brevius ab uno administrari sinebatur; prout de Dictatore legitur cui ultra sextum mensem dictaturam retinere non licebat, quoniam summam potestatem.

tem habebat, *l.2.§.exactis*, *ff. de orig.jur.* quo facit Viceregis potestas, in qua per tres tantum annos à Rege constituitur: quo tempore finito, eam ipsi prorogare, ut persæpe vel tacite vel exprefse videtur, in ejus est voluntate, ex quo, inter Proregem & Præfectum præt. comparatio concurrere strictius videtur, cum & ipse mutaretur, ut ex Cassiodori verbis dignosci potest ubi inquit: *Hanc pulcherrimam molem*, *ab illà indictione*, *tuis humeris imponimus*, &c. verba enim *ab illa indictione*; tempus decessoris Præfecti nondum finitum designant, & *lib.9. cap.ult. in fin.* id clarius perspicitur & nos
12 etiam *infra* dicemus. Et uno discrepante ex civibus refirmari non potest, Boer. jura quibus aulæ Sac.Cons. utuntur, affert in *q.* 149. Et ab honoribus ad honores, idest vel ad eadem, vel ad alia officia, certis temporibus vacationem, necessariam arbitrantur jura, ex tex. in *l. ab honoribus*, *dict.tit. de muner. & honor.* Ad plus autem biennalia fieri posse, *dict.l.neminem*, *Cod. de susceptor.lib.* 10. Abb. in *cap.fin.de jud.* secundum allegata per Capyc. in *decis.* 121. Ad vitam autem concessa, tantum detrimenti Romæ attulisse scitur, ut proinde ejus memorabilissimum Imperium corruerit: quod si ad beneplacitum hodie creari soleant, id ex Regis nostri innata benignitate fieri,
13 honestum est dicere. Porro Officialis ad beneplacitum creatus, perpetuo comparatur, *l.sufficit*, *ff. de condict.indeb.cap.si delegatus*, *de off.delegati*, *in* 6. Capyc.*decis.*116. Carolus autem V. Imp. immortalis memoriæ, Regis nostri genitor, illam sectatus rationem, ex *capitulo* huic fidelissimæ Civitati concesso, anno 1532. etiam Regentes regiam Cancellariam, singulis quinque annis mutari, & syndicari jussit. Cujus capituli exequutioni locum nunquam datum fuisse video, & rationem non deficere; ut ob potentiorum minas, atque in eos syndicandos discrimen, & indebitæ vexationis causa, eos regalibus juribus armis nec illos punire, nec impotentes tueri valuisset, cum id eorum proprium sit officium, *l.illicitas*, *§.ne potentiores*, *ff. de off. præsid.cum concord.* jure optimo in desuetudinem abiit, quum tanta cum circunspectione eligantur, ut merito pars authoritatis Præfecti prætorio, eis communicata videatur, ut in *l.* 1. *ff. & Cod. eod.* Habentque rigidam, singulis quindecim annis, Visitationem ex Regis delegatione, Viceregum optimo exemplo & disciplina, ut his mediis consultum esset magis publicæ utilitati, quam illorum mutatione. Sed 14
plura concedi officia uni, abstinendum esset, quandoquidem si sunt honores, impertienda sunt aliis benemeritis; si sunt onus, æqua lance distribuenda sunt, ne qui plus justo graventur, *l.& cum*, *§.præses*, *ff. de muner. & honor.* & gradatim conferenda, *can.sicut*, 48.*dist.l.ut gradatim*, *eod.tit.* majorem enim dignitatem habere quis non debet, nisi prius minorem habuerit, *l.honor*, *§.gerendorum*, *d.tit.* Nam casum appetit, qui ad summi loci fastigia, postpositis gradibus, per abrupta quærit ascensum, *l. nulli*, *Cod. de mun.lib.*12.& *ibi* Luc.de Pen.Cassan. in *Catal. gl. mun. par.* 1. *consid.* 9. in gradibus enim ordinum, & honoribus conferendis, sunt servanda inter

interstitia, *cau. in singulis, cum seq. 77. dist. tot. tit. Cod. de muner. non contin.* Cassan. *ibid.* Et pro futuris, parat hoc idem publicum beneficium, ut seminarium fiat fructuosum; exorbitans enim est, si ad illud redeat unde exivit. Quæ autem legum præsidia contra Magistratuum insolentiam majores nostri invenerint, ad plenum agit Alexand. ab Alex. *lib.* 4. *cap.* 6. & quibus modis excedant, Par. de Put. in *tract. de Synd. in tit. de excessib. official.* &
15 multa per Bœr. in *quæst.* 153. Sunt autem Magistratus ex nobilioribus Civitatis & habitatoribus, & præcipue ex oriundis, eligendi; ut publicæ utilitati, & rectæ justitiæ administrationi consulatur, *l. ad subeunda, Cod. de decur. lib.* 10. quam allegat Boer. in *decis.* 153. *Auth. de defens. civit. §. interim, §. fin. in Auth. de refer.* Guido Pap. *quæst.* 378. & facit text. in *l.* 1. §. *ad istum, in fin. Cod. de no. C. compon.* ubi Theophilus, *illustris* appellatur. Cajus item Aquilius, qui primus de dolo invenit formulas, eques fuit, & *juris scientissimus* dicitur à Cic. in *lib.* 3. *de off.* Alex. ab Alex. *lib.* 6. *cap.* 11. à quo *Legem Aquiliam* denominatam fuisse, notius est quam ut probationibus sit opus; tradit autem Tiraq. in
16 dictum locum Alex. Et id quidem antiquissimi instituti fuisse, testatur cognitio jurisprudentiæ regendo orbi necessariæ, cui apud Romanos Nobiles tantum operam dabant, eod. Cic. teste in *Orat.* quod etiam à Pomponio innuitur in *l.* 2. §. *Servius, ff. de orig. jur.* ubi, *Turpe est*, inquit *patricio, & nobili viro, jus in quo versatur, ignorare*: idque insinuare volui, tum ne causam meam facere viderer, tum etiam, quia plebeji, utcunque sint ignari, non tantum notantur turpitudine, quantum nobiles: ideo igitur ex nobilibus lex statuit eligendos esse Magistratus, quia jus scire præsumebantur, tanquam scientiam ipsis peculiarem, & quam qui nesciret, turpitudine notaretur; unde mirum non est si Servius Sulpicius à Q. Mucio objurgatus quod jus civile ignoraret, ea velut contumelia tactus, juri operam dedit, ut in *d. l.* 2. refertur. Sunt etiam originarii eligendi in Magistratus ob experientiam rerum patriarum: extranei enim ob ignorantiam earundem, aggravant subditos: quod jussum fuit à Papa Honor. Regibus hujus Regni, in *capitulis*, quæ de illo regendo ipsis tulit. Et civibus magis est, quam alienigenis deferendum, *cap. fin. de cler. peregr. l.* 2. *Cod. de annon. civi-* 17
lib. divid. lib. 11. Cic. *de amicit.* potiores esse nobis cives quam peregrinos, & alii per Cagnol. adducti in *l.* 2. §. *exactis, num.* 285. *ff. de orig. jur.* Qui enim ex natalibus nobilitatem adepti sunt, quid amplius quærere ac optare possint, ignoratur: multum autem interest, in metropoli oriri & residere, avitisque honoribus & dignitatibus fungi. Sane vero eorum potentatum uti subliniorem, in regiam majestatem quid conspiratum ire, non est verendum; id enim nullo unquam tempore evenisse scitur. Cumque duo vincula, ad Remp. incolumem reddendam, magis ligent, natalium quippe & officiorum dignitates, quæ etiam ipsos Officiales, cives 18
faciunt, *leg. fin. Cod. de incol. lib.* 12. & *ibi* Gl. *leg.* 1. *ff. ad municip. leg.*

Magi-

Magistratus, *ff.eod.* imo & civium caput est Magistratus, *l.quo ad statum, ff.de milit.testam.* per Par.de Put. in *tract.de Synd.* relatum, in verbo *Civilitas, cap.1. & 2.* & patriæ muneribus atque indemnitati Cives intantum sunt obnoxii, ut qui ea prætermittant, vel patriam deserant, Civitatis juribus & privilegiis cadant, idest civilitatem, ut dicunt, amittant, Bald. in *l.2. Cod.de infant. expos.* Jas. in *l.1.§.hujus studii, ff.de just. & jur.* & quæ Afll.in *decis.*384. patriæ enim, & parentibus ut obedientia debeatur, gentili religione jussum est, *l.veluti ff. de just. & jur.* Et amor propriæ patriæ, melius populi regimen præstat, & affectu quodam paterno, sollicitudinem gerit, prout ex Caton. & Salust. sententia, probat Cagnol.in *tract.de regim.boni Princ.num.*13. Quorum quidem nobiliorum atque potentiorum electiones, summa cum prudentia, ad pacem atque justitiæ administrationis cultum custodiendum, S. Pontifex statuit,ne fiant absque speciali licentia Sedis Apostolicæ, *cap.fundamenta, §.proinde, de elect.in 6.* Et in dubio, ad rectam justitiæ administrationem, pro nobilitate præsumitur: quod ultra jura allegata, probatur ex *can.quando Episcopus 24.dist.*Bart.in *l.1.col.3.Cod.de dignit.* Jo.de Plat. in *l. 1. per illum text. Cod. de cond. in*
19 *publ.horr.* & Reipublicæ interest per nobiles,non autem per plebejos regi, Capyc.*decis.*26.quod & in beneficiorum collationibus procedit; secundum late adducta per Cassan.in *Catal. gl. mun. par.* 8. *consid.* 36. inde est quod Dictator ex patricia gente & consulari primitus institutus fuit, & ex Senatoria Præfectus prætorio: cujus quidem electio, cum tempore Heliogabali coinquinata foret, in pristinam originem demum reintegrari cœpit, Alex. ab Alex. *lib. 4. cap.*23. & generaliter Judices apud Romanos ex equitibus tantum creabantur, quod late differit Bud. in *l.ult.§.judicandi, ff.de mun.& honor.* & *l.ult. ff.de Senator.* ex Cicer. Svet. Plutar.Ascon.Plin.& aliis. Et proinde Cæs. Majestas Sedilitios tantum hujus Civitatis equites ad Regentis Cancellariæ munus admisit. Qua de re ab ipsa Civitate illi supplicatum fuit, ut quemadmodum Reges Aragonenses consuevere in Regio Collaterali Consilio equites Neapolitanos, siquidem circumspectos, adhibere; quorum interventu, ob Regni rerum experientiam, illius negotia recte acta & expedita fuerunt; ita ut ipsa Majestas, aliquos ex equitibus Neapolitanis, aut ex Regno oriundis, adhiberet: & sicut Rex Catholicus tenere solebat unum apud se Regentem pro rebus Regni hujus, ita deinceps ibidem teneretur Regens Neapolitanus. Cujus quidem supplicationis decretatio hæc fuit: *Placet præterea admittere unum Regentem Cancellariæ in suo Collaterali Consilio, ut supplicatur: & circa aliorum admissionem in Collaterali Consilio providebitur pro rerum qualitate, & temporum occasione, & hujus Regni favore & beneficio*: quod est videre in *Capit. Reg.fol.*145. Ad quod munus primus omnium accersitus fuit Dominus Hieronymus Severinus ex nobilissima Sedilis Portus familia: qui vitæ integritate, morum & doctrinæ splendore, eo præcelluit, ut neminem illi præferendum fuisse asseverare possimus: postea

ſtea Præſes Sacri Conſilii conſtitutus huc revertitur, & in ejus locum mittitur Dominus Sigiſmundus Loffredus, ex Capuana nobilitate eques & ipſe undecunque ſpectes, nihilo priore inferior. Tertio aſciſcitur Dom. Marcellus Pignonus, meus avunculus, ex Tribu Montanea. Qui in eo munere adeo ſe geſſitglorioſe, (abſit jactantia) ut præter complures, ab Rege ad hanc Urbem, gravia ob negotia, delegationes, præter generalem in Regno Siciliæ Viſitationem ei demandatam, & ſumma cum laude peractam; Marchionatus titulo de Orioli feudo, ſponte à ſacra Regis majeſtate elargitus fuerit; quod nemini eo uſque evenerat. Quidquid autem delinquere potuerunt Judices, ut inſtitutum proſequamur, in furti nomen, quaſi in ſuum compendium, coincidere puto: quod delictum nunquam non fuit legibus exoſum, nunquam non ſevere punitum, & exagitatum: omnium autem antiquiſſimum ejus rei exemplum legimus apud Herodotum de Syſamne quodam, Aſiæ partis ju-
20 dice, à ſuo Rege Cambyſe caſtigato: Res narratu digniſſima ita ſe habet. Cambyſes Perſarum Rex cum audiviſſet Syſamnem judicem, pecunia corruptum, inique judicaſſe, eum occidi juſſit & excoriari; ejuſque cutem cadaveri detractam, inſtar pellis in Tribunali unde ſententiam protulerat, extendendam mandavit: cumque poſtea Otanem Syſamnis filium, judicem inſtituiſſet, ſic illi inquit: *Cum judicas, memineris te ſuper pellem tui patris ſedere*. Sic ratus Princeps optimus, formidine ſimilis cruciatus, ab iniquitate illum fuiſſe abſtenturum. Et Tib. Cæſar Senatorem dignitate privavit, quem cognoviſſet ſub Kal. Julii demigraſſe in hortos, quo vilius poſt diem, ædes in urbe conduceret, ut Svet. tradit in ejus *Vita*: eo enim tempore fiebant apud Rom. conductiones domorum, quæ apud nos fiunt Kal. Maji, & paucis ante annis die 15. Auguſti. Eam forte memorabiliſſimam Cambyſis actionem, imitati X. viri in XII. tab. ut refert Gell. *lib.* 20. *cap.* 1. hanc etiam legem retulerunt. JUDEX QUI OB REM DICENDAM PECUNIAM ACCEPISSE CONVICTUS EST, CAPITE PUNITOR. Et 21
memoria noſtra, anno ſcilicet 1536. Turcarum Princeps, capite mulctavit Abrahamum, præcipuum ejus Viſirum ſive Baſſanum (ita appellant quem nos Viceregem dicimus) quod Scenderum Celebyum Quæſtorem Ærarii non puniviſſet, quod populos nimium extorquebat: ipſum vero Scenderum ſuſpendi, & Geſtium Balyum, illius œconomum, excoriari juſſit. Nec minoris eſt exempli pœna, quam idem Princeps Caſſuno, item Baſſano, inflixit: eo enim quod munera à populo capiebat, illa præfectura movit, ac unius loci Capitaneum remanere præcepit: quod eſt ac ſi Prorex quiſpiam deponeretur, & in aliquam regni civitatem mitteretur Capitaneus. Author eſt rerum harum Guliel. Poſtell. *lib.* 3. *orient. hiſt.* quam ſuo materno, ideſt Gallico, ſcripſit idiomate: imo ab eod. Principe, judicem necatum fuiſſe fertur, quod à quopiam litigantiũ, Luſcinia n acceſiſſet. Et nimirum Judicis perfidiæ, qui jusjurandum ſuum pecunia vendere non erubeſcit pœna ca-
pitis ultima, condigna eſt pœna: Sa 22
ne autem Peſcennius Niger Princeps Ro-

Roman. qui Judicibus publica salaria constituit, Judicem neque dare quicquam debere, nec accipere, dicebat: quo in universum pertinet Justiniani *constitutio* in *Auth. ut Jud. sine quoq. suffr. fiant*: quod quidem apud Romanos, eo fuit religiosum, ut ne prandium quidem, aut vini amphoram accipere Magistratibus licebat, ut late differit Alex. ab Alex. *Gen. dier. lib. 3. cap. 17.* Profecto detestantur etiam munera, jura civilia, §. *oportet*, & *ibi* Glos. *Authen. de mandat. prin.* Boer. *quæst.* 152. licet *xeniis* recipiendis (ita enim appellantur munuscula dari solita) modum adjecerint Severus, & Antoninus Impp. ut scilicet, non omnia, non semper, nec ab omnibus recipiantur, *l. solet*, §. *non vero*, *ff. de off. proconf.* & prandia Legatorum sint secundum loci mediocritatem, 10. *q.* 3. *can. fin.* Specul. in *tit. de legat.* §. 1. nec curare debent de lautis conviviis, & epulis multo labore conquisitis, 33. *distin. can. ecclesiæ*: nam cum de substantia pauperum mittantur à Sede Apostolica, esset furti species velle de alieno largiri, *l. si pro pignore*, §. 1. *ff. de fur.* secundum Spec. *loc. cit. n.* 26. Porro, quæ xeniorum nomine dabantur, erant pulli, ova, olera, poma, & cæteræ res agrestes, auth. Vitru. *lib. 6. cap.* 10. Bud. in *annot. prior.* Verum superioribus tantum Magistratibus id fas erat, inferiores autem, & præsertim Judices qui publica habent salaria, à privatis munuscula accipere prohibentur, *Auth. ut jud. sine quo. suffr.* §. *penult.* De quibus prohibendis, leges Austriacæ in hoc Regno passim latæ sunt, ut est videre in *vol. pragmat. Regni*, & in tantum postremo crevit pecuniæ vis, & imperium atque temeritas, ut pœna fuerit constituta contra eos qui id tentare præsumpsissent, ut ab honestate profanus ambitus auferretur, quod Athalaricus Rex in tabulis marmoreis præcepit incidi, & in testimonium publicum collocari, Cassiod. *var. 9. cap. 16.* in tantum enim prævaluisse scitur, ut Judas triginta argenteorum ambitione, Dominum nostrum, & Salvatorem tradiderit. Principum vero rescripta severam hanc, & justissimam 12. *tab.* legem lenierunt. Diocletianus enim, ex Divorum Principum authoritate, in hujusmodi casibus, plus partium indemnitati, quam Judicis delicto, consulisse videtur, *Cod. quan. provoc. non est necess.* cum inquit: *Venales sententias, quæ in mercedem à corruptis Judicibus proferuntur, ipso jure infirmas esse sine provocatione.* 24 Et Antoninus Imp. *l.* 1. *Cod. de pæn. jud. qui male judic.* sanxit, eum amittere actionem, qui judici pecuniam dedit, & diffidentia justæ sententiæ, in pecuniæ corruptelam, spem negotii reposuerit, quod & à suo Imperatore factum etiam ait Ulp. in *l.* 1. *ff. de cal.* Huc facit, quod de sportulis constituit Constantinus Cæsar, ut refert Hermenop. *lib.* 1. *jur. civil.* his verbis: *Sancimus ne quis civilium Judicum, ex qualicunque occasione quicquam accipiat, sed manus habeat incontaminatas, & omne omnino aurum aspernetur*: idque & Justinianus sanxit in *Auth. de mand. princ.* §. 1. Quod autem 25 ad ipsius Judicis corrupti pœnam attinet, Constantinus in *l. ult. C. de pæn. jud. qui ma. jud.* eum infamem fieri sanxit, & ei, quem iniqua læserit sententia, æstimationem litis

præstare. Lex autem Julia repetundarum acrius in eos invehitur, qui pecuniam ob judicandum acceperint; puniri enim jubet vel deportatione, vel alia pœna capitis, pro modo scilicet delicti: ut si ob hominem necandum pecuniam acceperint, & innocentem damnarint, *l. lex Julia*, §. *ult. ff. ad leg. Jul. repe.* Magistratus autem qui fiscales extorserint pecunias, omnino morti obnoxios fieri cautum est in *Cod. de crimin. pecul.* eam tamen pœnam emendavit Leo Imper. cognomento *Philosophus* in sua *constit.* 105. jussit enim, ut dignitate expulsi, quæ surripuerint ad duplum dependant. Notabile est id, quod de Alexandro passim fertur; nempe quoties in judicio actor aliquis dicebat absente reo, alteram sibi occludere soluisse aurem, quo intactam accusato illam servaret: officium plane optimi Principis, & integri Judicis, Charion in *chron. lib.* 2.

26 Scitum est illud, quod de Alexandro Severo Lamprid. refert, nempe dicere soluisse Principem illum, si unquam Judicem furem vidisset, paratum habuisse digitum, ut illi oculum erueret. Nec præter juris dispositionem, nam qui justitiam vendiderit, *proditor* dicitur, & contra ipsum proceditur ad instar criminis læsæ Majestatis, *l.* 1. & in *auth. ibi posita*, *Cod. de pœn. jud. qui male jud.* Par. de Put. in *tract. de Synd. ver. Syndicatui Officialium.* Et sunt ejusmodi mores in Judicibus in tantum legibus exosi, ut Leo, & Alex. Impp. præter pœnas in eos statutas, in imprecationes contra ipsos proruperint, quod refert Constant. Hermenop. *lib.* 1. *epit. jur. civil.* loquentes de „ Judice fure in hæc verba: Experiatur is sibi hostem Deum, & omnes ei „ cœlestes potestates adversentur. Ex- „ cidat hac vita latenter, & jacturam „ quoque futuræ faciat. Ignis devoret „ fundamenta domus ejus; semen ejus „ sit perpetuo infame, & mendicet pa- „ nem, eo quod legum libertatem, „ servam falsis subjugarit judiciis. Ea- „ que est pecuniæ vis, ut doctissimos homines ab ea corruptos legamus: qua de re unum protulisse exemplum sat erit. Legati Mileti Athenas profecti, auxilii petendi gratia, cum rem per advocatos exposuissent, Demosthenes illorum postulatis insurrexit, neque Milesios auxilio dignos, neque e Repub. id esse contendens: res in posterum diem prolata fuit. Legati ad Demosthenem tacite eunt, ac ne iterum contradiceret exposcunt, ingenti pecunia illi exhibita: postridie, cum res iterum esset agenda, Demosthenes lana sibi collum circumvolvit, ac anginam pati finxit, ideoque contra Milesios loqui nequire, tum e populo unus exclamavit, se non angina sed argentangina suffocatum, quod postea sibi in gloriam tribuit; cum enim interrogasset Aristodemum actorem fabularum, quantum mercedis accepisset ut ageret, & Aristodemus talentum respondisset, *at ego plus*, inquit, *accepi ut tacerem*, Gell. *lib.* 11. *cap.* 9. & 10. Non solum autem justitiam non divendere Judex debet, verum nec injuriosis verbis aliquem compellare, alioqui publice vivus concremandus est, *l. uni-* 27 *versi*, *Cod. ubi causa fiscal.* Sed hactenus circa hæc digressum fuisse sit satis, ad quæ non rerum necessitas quidem, sed Reip. recte gerendæ zelus me divertit: nunc rem nostram prosequa-

ſequamur, quomodo, ſcilicet Præfectus prætorio, ſive Prorex, delicta provinciarum Judicum puniat. Sane vero pluribus modis animadvertendi in judices, ab Cæſareis poteſtatibus illi conceſſum eſſe perpendimus. Primo quidem ſyndicando, ut ex juris communis diſpoſitione compro-
28 batur: olim enim ad Epiſcopum, & ad ipſum Præf. prætorio ſyndicandi poteſtas ſpectabat, *l.* 1. *in fi. Cod. ut om. cau. tam civil. quam crimin.* §. *neceſſitatem*, *in auth. ut jud. ſine quoq. ſuffrag.* Par. de Put. in *tract. de Synd. car. mihi* 93. & in Provinciarum præſidibus hanc ſibi ſoli retinuiſſe Præfectum prætor. obſervavimus, & ſatis dignam relatu ejus rei
29 praxim putavimus. Vicerex igitur, cum Provinciæ præſidis, adminiſtrationis tempus lapſum præſciverit, aliquem in illius prætorium delegat, qui ſyndicatui præſit, uſque ad ſententiam excluſive: adhibita generali inquiſitione famæ, tam ejus, qui ſyndicatu detinetur, quam univerſæ Audientiæ in qua jus reddidit. Cujus rei acta tranſmittuntur Neapolim, & perſcrutatis per unum ex Judicibus M.C.V. in criminalib. cui id munus demandatur, fit relatio facti in Collaterali Conſilio coram ipſo Vicerege. Quod ſi Præſes, de cujus agitur ſyndicatu, liberationem merere inveniatur, ipſa expeditur in forma Cancellariæ, ideſt ſubſcripta ab Vicerege, & Regentibus: ſin autem pœnæ reus videbitur, eidem Magnæ Curiæ remittitur cognitio quæ perpenſis delictorum caſibus, quid juris eſt, pronuntiat: parti autem condemnatæ, vel ſit ipſe Præſes, vel ſingulares perſonæ, provocandi jus ad ſacrum Conſilium, non denegatur, ubi lis ordinaria via, de more, terminatur. Generalis autem ſyndicandi pote- 30
ſtas, quæ prius apud ipſum Viceregem, ut dictum eſt reſidebat, ſucceſſivis temporibus, ad ſucceſſores Officiales translata fuit ex *Reg. Conſtit. Volumus* & *ibi* per Affl. & per *pragm. Regiæ dignitati*; Proſtremo per *pragm. Car. V. Volumus*, hujuſmodi ſyndicatum per ſyndicatores, ab Univerſitatibus in quibus Judices adminiſtraverunt, eligendos, abſque ſucceſſoris Officialis interventu, agi cautum eſt, ita privative per interpretationem omnium comment. Rit. Mag. Cur. Vic. *Ritu* 295. Sed certe multis in locis contrarium obſervatum novimus, & ſignanter quo ad Baronum, & Provinciales Officiales, atque Aſſeſſores Civitatum domanialium, præter hanc Urbem, cujus Decuriones, & Regentem M.C.V. omneſque Judices, tam civiles quam criminales, etiam Regios Conſiliarios, qui illis temporalibus, per biennium, ex Sacro Conſilio Viceregis juſſu, adjunguntur, alioſque Judices temporales aliarum Curiarum ibidem exiſtentium, ſyndicant. Re- 31
ſpectu autem Provincialium Judicum, qui communi nomine *Auditores* appellantur, & ſingulo quoque biennio mutantur, ſyndicatus procedit ſecundum Provinciæ conſuetudinem, & morem, qui in his præcipuus eſt, *cap. cum contingat*, *de foro competen. cap. duo ſimul*, *de off. ordin. l.* 1. *Cod. de emancip.* Una vero Provincia diverſum ab altera ſyndicandi morem ſervat. In Provinciis enim Picentinorum, & Lucaniæ, ſive Principatus citra, & Baſilicatæ, eliguntur per Regiam Audientiam duo ſyndicatores, ex civi-

bus, nobilis unus, & popularis alter: qui in eadem Audientia conveniunt cum de alicujus ſyndicatu inquirunt, Secretario & Actuario ejuſdemmet Audientiæ, inſuper & regio ſigillo utentes. Sedent autem in ſcabellis juxta tribunal: quorum decretum nominibus Regis, Præſidis Provinciæ, ſi adfuerit, & Auditorum, præmunitum, ipſorum ſyndicatorum ſubſcriptionibus roboratur. In Provinciis Brutiorum & Magnæ Greciæ, id eſt, utriuſque Calabriæ, altæ, ſcilicet, & baſſæ, ſive *ulterioris*, & *citerioris*, ut vocant, tres eliguntur ſyndicatores per regimen Civitatis Rhegii, qui adhibent ſibi in magiſtrum actorum, publicum tabellionem. Si quis autem ex ſyndicatoribus abeſſe contingerit, reliqui duo nil morantur quin actum explicent. Decretum liberatorium eorum ſubſcriptione munitur, ac Syndicorum fide declaratus, ipſos fuiſſe legitime à Civitate in ſyndicatores electos: ab eorum tamen ſententia ad Audientiam provocatur. In Provinciis Salentino, & Peucetia, ideſt, Terra Hydrunti, & Terra Barii, item & Caracenis, & Frentanis, ideſt, Principatu ultra, non interveniunt ſyndicatores, ſed apud Rectorem ipſum Provinciæ ejuſque Auditores fit ſyndicatio, cujus decretum ab ipſis etiam ſubſcribitur, regioque ſigillo imprimitur. In Daunia, & Hirpinis, ideſt Capitanata ſive Apulia plana, & Comitatu Moliſii, duo eliguntur ſyndicatores à Civitate Luceria: qui adhibent ſibi in Magiſtrum actorum, publicum Notarium, item & Conſultorem: decretum ſubſcribitur à ſyndicatoribus, & ſigillo Univerſitatis munitur. In Marſis, & Pelignis, ideſt, Aprutio, ſententiam ſubſcribit civitatis Camerarius, ſive Camerlingus, deinde tres ſyndicatores à Metropoli conſtituti. Præſides Provinciarum, ſive Rectores, ſyndicantur à Delegato Proregis, qui ſyndicatum inquirit ad ſententiam uſque excluſive: ea enim fertur à collaterali conſilio: poteſt etiam Delegatus ipſe, nedum contra Rectorem, verum & contra Judices, cæteroſque Provinciales Miniſtros, generaliter inquirere, dum mala de ipſis fama vagetur: non poſſunt hi Provinciarum Rectores, in jus capitaliter vocari, ſeu *citari ad informandum*, ut dicitur, de patratis ab ipſis facinoribus, & coerceri etiam, inconſulto Rege: quo jure hodie Vicereges utuntur.
Qui quidem ſyndicatores merum & 32
mixtum habent Imperium, Bal. in *l. obſervare*, §. *proficiſci*, *in* 1. *quaſt. ff. de off. proconſ.* & ordinarii ſunt judices, *l.* 1. *Cod. ut omn. cau. tam civil. quam crimin.* & *d.* §. *neceſſitatem*, *Auth. ut jud. ſine quo. ſuffrag.* Par. de Put. in *tract. de Syndic. cap.* 4. Et à lege ſiquidem, & non ab homine, judicandi juriſdictionem limitatam, & ad tempus habent, ut idem, *cap.* 3. *verſ. dicit conſtitutio.* Et eorum cauſa, ordinaria & ſummaria dicitur: & in fine officii, & non ante, hæc incipit juriſdictio, ut dictis juribus perpenditur, & facit text. in *l.* 1. & *ibi* Gloſſ. *ff. de appell.* Guliel. de Cun. & Bart. in *l.* 1. *ff. quod quiſque jur.* Sed de omnium officialium 33
exceſſibus, ſola Magna Curia, ſive active, ſive paſſive cognoſcere ſolet, ſecundum allegata per Capyc. in *deciſ.* 27. ex *ritu ejuſdem*, incipiente, *Item quod Curia*. In cujus juriſdictionis

ctionis exercitio, intereſt an ex cauſa officii, vel extra, de officialium animadverſione tractetur, *l.officiales, Cod. de offic. rect. provinc.* & *ibi* Bar. Alber. in *l.ſi quis forte*, *§.ſi quos comitum*, *ff. de pœn.* Boer. in *deciſ.*9. *num.*5. Jo: Fab. in *l. quod promulgatis*, *Cod. de off. præfect. urb.* & alia abunde per Carav. in *comment. dicti Ritus*, *qui eſt* 49. An autem regius Officialis qui in terra Baronis deliquerit, ab ipſo Barone ſit cognoſcendus, vel ad Regem remittendus, late ex Authorum teſtimoniis differit Fretia in *tit.differ.feud.quat.diff.*40.

34 Sed prædicta in temporalibus Magiſtratibus locum ſibi vendicare videntur: unde quid in perpetuis obſervetur, juſte quærendum venit. Nam etſi Urbs & Regnum, omnes, etiam Regentes Cancellariam, mutandos & ſyndicandos aliquando ſupplicaſſet, Carolus tamen V. viſitandos tantummodo ſingulo quoque triennio juſſit, ut legitur in *cap.Regni*: idque ad cunctos Magiſtratus, itidem ad Rationarium ſive Scribam rationum extenditur: quod jure fecit, per ea quæ Capyc. in *cap. Imperialem*, *fol.*19. *col.*1. *de prohib. feu. alien.* & loco viſitationis inquiſitio ſuccedit, ſecundum allegata per Fret. *de ſubfeud. in* 35. *auctor. Baron. n.*3. Sed hucuſque ſingulis quindecim annis id obſervatum vidimus, cum oportuna reſidentia Viſitatoris ab invictiſſimo Rege noſtro delegati, cum poteſtate etiam ſuſpendendi ab officio: per quem, inſtructo proceſſu, eorum cauſæ, vel in ſupremo Italiæ Conſilio peraguntur, vel coram aliis ab Rege ad id deſtinatis: quod in pro-

35 xima Viſitatione ſervatum eſt. Quorum ſententiæ, aliaque cuncta demandata in Viceregis prætorio publicantur, coram eodem Vicerege, Magiſtratibuſque & Populo, apertis januis, & perſæpe tragici inde eventus produci videntur, qui cunctorum oculis perſpicui eſſe debent, ne & ipſi cadant. Ipſe autem Prorex nec ſyndicatui, nec viſitationi unquam ſubeſt. Alias autem ſpeciales Viſitationes nuper ſequutas perſpeximus: & pari modo Principis motu proprio ex his ſupremis nonnullis nunciatum fuiſſe eorum ſervitio atque opere non indigere, & ſolo hoc verbo deſtitutos fuiſſe: quod an jure procedat verendum veniret, prout hujuſmodi aſſeverare mandatum juſtiſſimum eſſe, ambigi non debet. Sed ſi locatoris vice 36
fungi intelligatur Rex, male verſantes in eo miniſterio expelli poſſe durante tempore licet. De primo facit text. in *l.diem functo*, *ff. de off. aſſeſſ. l.diem functo*, *ff.locati*, *l.qui operas*, *eod. tit.* De ſecundo vero, *l. quæro*, *§.inter locatorem*, & *l.cum domini*, *ff.loc.* adſitque illa communis clauſula, *Dummodo bene & fideliter ſe geſſerint*; licet ex Regni municipali jure, aliqua in his tradita ſit forma, quando ordinario jure contra eos inquirendum venit, ut ex *capit.*incip.*Vulgaris famæ proloquium*. Id autem etſi utcunque liberet, facere poſſet; ex innata nihilominus ſua benignitate, ſacros Theologos aliquando conſuluit, an id ipſi liceret: quos reſpondiſſe audivimus, licere quidem, dum ipſis Magiſtratibus injuriæ nota non inferatur: & quandoque hos Præfectos prætorio, his repentinis mandatis uſos fuiſſe ſcitur, prout meminimus tempore Illuſtriſs. Don Petri Toleti: at ſi ordine Regio proceſſerit ignoramus, vel ex cauſa juſta Domi-

nos

nos impellente fieri potuit, ex reg. text. in *l. si hominem*, *ff. mand.* Et quidem vel de minoribus, vel de majoribus Magistratibus quæratur, scire interest sit ne quæstio civilis vel criminalis: primo casu differentia esse posset, ex text. in *l. pars literarum*, *ff. de judic. l. 2. ff. de in jus voc. l. nec Magistratibus*, *ff. de injur. l. quemadmodum*, *§. municipales*, *ff. ad leg. Aquil.* ut si reciproce conveniant, & conveniantur, an conveniantur tantum, intelligi deberet secundum Glos. in *d. l. pars literarum*, in causa etiam civili. Etsi in Senatoribus, qui *Illustri* & *super illustri* titulo insigniuntur, *l. fin. ff. de Senator.* nullo jure prohibitum est id fieri posse, sed coram illis judicibus ex dispositione text. in *l. 2. Cod. ubi Senat. vel clariss.* In causa vero criminali si in officio deliquere, adhuc majores Magistratus posse, dicit text. in *l. jubemus*, *C. ad leg. Jul. repet.* & *§. illud*, *Auth. ut judic. sine quo. suffr.* sed non omnia sufficiunt in his delicta, ut ante syndicatus tempus conveniantur: quod quomodo intelligatur discutit Cyn. in *l. si præses*, *C. de episc. audient.* Bart. in *l. 2. Cod. repetund.* & an ex causa officii, vel alias,
37 *d. l. nec Magistratibus*, *ff. de injur.* & ob *barattariam*, quam appellant, quæ in justitiæ, ob pecuniam, distractione vel commercio consistit, durante officio puniri potest, secundum late per Par. de Put. in *tract. de Syndic. ver. Mulcta*, *pag. mihi 72.* ut id superioris mandato, jure in aliis quidem casibus fieri, Grammat. late in *decis.* 40. & an interim officio interdici, sive suspendi debeat, abunde discutit ad instar tutoris, *l. eum quem*, *C. de suspect. tutor.* Bar. in *l. libertus*, *§. in quæstionibus*, *ff. ad municipal.* Bald. in *l. Barbarius*, *ff. de off. præs.* Jo: de Plat. in *l. 1. C. de reis postul. lib. 10.* Luc. de Pen. in *l. Judices*, *Cod. de dignit. lib. 10.* Etsi ne terreantur testes, ad eam suspensionem devenire opus sit, ex notatis per Parid. de Put. in *tract. de Syndic.* in *ver. Accusatus*: an criminis probatio antecedere debeat, secundum Innoc. in *cap. licet*, *il 1. de simon.* & ibi quid in prælato, communiter scribentes, Bertran. in *cons. 83. 1. volum.* & an in eo esset juris ordine procedendum, facit quod Innoc. tradidit in *cap. ad hæc*, *extra de appellat. n. 4.* & Tiraq. in *tit. de pæn. cau* 58. Secundo autem consideratur modus citra syndicatus viam, de quo hactenus, si Provinciales Judices delinquere contingerit, qui sui *Vicarii* dicuntur, quia ipsius vice funguntur, ut Bud. adnotat in *tit. de off. Præf. præt.* & Duar. considerat in *tit. de potest. præs. fol.* 23. Et Provincialium Magistratuum, sive Gubernatorum vel Capitaneorum atque Assessorum domanialium excessus, etsi per solam M. Cur. ut dictum est, cognosci deberent, aliquam tamen præcedentem formam habent ex hujus Præfecti præt. supremæ authoritatis reliquiis retentis, ut scilicet, inconsulto Vicerege contra eos, nec Regiæ Audientiæ inquirere, sive informationem capere possint, nec citare, nec aliter manum injicere. Si secus agetur, præter actorum nullitatem, maxima cum indignatione corripiuntur, eaque forma continuata ex praxi inter M. C. V. cum prædictis Regiis Audientiis, S. Cons. appellationis Judex, contra d. M. C. civilem, & criminalem facere non auderet, licet aliquando, 38

ob

ob reatum, etsi clarissimi sint dignitate, fori declinatoriam amittant, *l. 1. Cod. ubi senat. vel clar. l. quoties, Cod. de dignit. lib. 10. l. 3. ff. de off. præf. Auth. ut omn. obed. judic. §. hoc considerantes*. In aliis autem Provincialibus Judicibus, hoc idem esse dicit tex. in *l. 2. Cod. ubi quis de curial. vel cohortal.* Sed in aliis curialibus, qui *minor Senatus* dicuntur, nulla est controversia: quod præterquam quod habetur in *l. 3. C. de off. Præf. prat.* ubi Judices inferiores animadvertunt, & Duar. in *d. tit. de potestate præfectorum*, ex ipsius formulæ verbis clare patet ubi inquit: *Curiales etiam verberat qui appellati sunt legibus minor senatus*.

39 Curiales, ita dicti quod Reipublicæ curam gerant, ii sunt, quantum huc faciunt, qui regendis Civitatibus præficiuntur: idque perspicitur ex eorum formula apud eundem Cassiod. *lib. Var. 7. cap. 23.* quæ est talis: „Utile est unum semper eligere, cui reliqui debeant obedire, quia si voluntas diversorum vaga relinquitur, confusio culparum amica generatur. Itaque civitatis vestræ comitivam, per indictionem illam, nos illi largitos fuisse noveritis; cui saluberrimam patientiam commodate, ut causis vestris ferat remedium, & jussionibus publicis procuret effectum. Scituri quod si quis probabili devotione tractaverit, similia de nostris sensibus, haud irrite postulabit. Horum igitur curia, idest cœtus eorum qui causis peragendis requiruntur, dicebatur *minor Senatus*: qua de re Athalaricus Rex, apud hunc ipsum Authorem, *lib. 9. cap. 2. in fin.* alloquens curiales ita dicit: *Non enim incassum vobis Curiam concessit antiquitas, non inaniter appellavit minorem Senatum, nervos quoque vocitans, ac viscera Civitatum.* ad quod facit text. in §. 1. *Auth. de ma. princ.* qui minorem vel mediam administrationem gerit, ubi Gl. quinq. dignitatum genera connumerat, & hæc clausula *& authoritas*, in formula Vicer. amplior inspicitur, cum inquit: „Quoscunque Officiales majores, & minores, tam ad beneplacitum, quam ad vitam, Castellanos castrorum, Doctores in nostris Consiliis, & Regiis Tribunalibus, Gubernatores, ac Auditores Provinciarum, Capitaneos, Justitiarios, Advocatos, & Procuratores Fiscales, Magistros Portulanos, Dohanerios, Thesaurarios, Provinciarum secretos, Credentiarios, & alios quoscunque Officiales, tam in casu vacationis, quam alias, donec consulto provideatur, creare & instituere, & illos creatos, etiam si fuerint à nostra Majestate creati, punire, & ex causa, ab eorum officiis suspendere, & privare, & alios de novo constituere & ordinare, prout ei visum fuerit. Et profecto quin Curiales, 40
idest, minorem Senatum Vicerex verberet, dubium non est; an autem in majorem Senatum eadem utatur potestate, quærendum venit. Nam etsi in omnium Urbis supremorum Magistratuum, ut in Præsidentium R. C. ejusque Locumtenentis, Consiliariorum sacri Consilii, & ejus Præsidis, Regentium Reg. Cancell. Consiliariorum Status creatione, magnam habeat Prorex partem atque honorem, nominando, scilicet, illos Regi, qui in ea munera assumi poterunt, & pariter extra Regnum in supremo Italiæ Consilio in Hispania resi-

residente, duos alios Regnicolas, & Hispanum, & ut plurimum ex iis quos ipse nominaverit eliguntur; tamen actus à confirmante potius quam à nominante vires accipit, *l. testamenta*, *ff. de testam. tut. l. si quis*, *ff. ad Trebell. l. furti*, §.1. *ff. de his qui not. infam. l. si quis*, §.1. *ff. ad Turpil. l. lege obvenire*, *ff. de verb. sign. cap. Imperialem*, *in princ. col.4. de prohib. feu. aliè. per Frid.* tex. Isern. familiaris in *tit. qui succes. ten.* & multa
41 Afflict. in *decis.* 248. *num.*6. In actibus enim mixtis, quod plus est, operatur, *l. quæritur*, *ff. de statu hom.* & actus à digniore sui parte denominatur, *l. 1. in princ.* ubi Glos. & scribentes, *ff. de stipulat.* Et hoc idem eadem ratione constitutum esse poterit, vel ob dignitatum insignium decorem, utpote dignitates obtinentes illustres, & inter patritios, & Senatores connumerantur, ut à Præfecto præt. cui Imperator, & in causis arduis, siquidem criminalibus, in
42 quibus eis per Procuratorem respondere non licet, solum coram ipso, vel cui ipse commiserit, accusari possunt, & ab eo tantum absolvi; accusari vero Imperatore inconsulto non debent, aliisque illustribus ex privilegio, non ex præcedente administratione sub certis judicibus accusari, juxta tex. in *l. quoties*, *Cod. ubi Senator. vel clariss.* secundum Bal. & Paul. de Castro *ibidem*. Sed cum mox omnium Magistratuum subnexuri simus derivationem, originem & comparationem, ne hæc quæstio nuda reddatur, hic de Regiis tantum Consiliariis breviter agemus, quorum exemplo quod attinet ad illam intuendam sufficere noscimus. Quid autem sit consilium atque Consiliarii, late Isern. in *cap. hic finitur lex* & in *cap.6. §. fin. de Cap. qui cur. vendid.* & in *cap.1. col.3. qui success. tenean.* Capyc. in *investit. feu.* consilium Senatum esse dixit. Afflict. vero in *prob. decis.* in sua oratione ibi recitata ait: *Cum mecum ipse cogitarem hunc Senatum* & in *decis.* 120. ibi: *Ideo S. Cons. posse sententiam M. C. V. reformare, quia regiam exequendam similitudinem ad instar Senatus repræsentat*: cui consequens est quod ea ratione, ejus Præsidenti, *Sacra Regia Majestas* tribuitur. Et *Majestas* 43
dicitur amplitudo, & dignitas Pop. Rom. à magnitudine sic dicta, Cic. in *part. Orat.* olim authoritas dicebatur esse in Senatu, majestas in Populo, & abusive in prætore, *l. si familiæ*, *ff. de jur. om. jud. l. penul. ff. de just. & ju.* secundum Duar. in *leg. 1. ff. ad leg. Jul. Majest.* quæ quidem Majestas in Principem cadit, in *prob. instit. in prin.* & in Regem, *l. regiæ*, *C. ut nem. princ.* & in Prætorem, *d. l. pen. de just. & ju.* & in quemlibet Judicem: quæ *major status* dicitur, *cap. filius*, *de pæn. in 6.* & in *Clement. eod. tit. cap. 2. de statu mona. cap. pastoralis*, *de senten. & re judic. l. quisquis*, *ad leg. Jul. Majest.* Val. Max. *lib.2. c. de majestate*: & non immerito, cum Reges Sacerdotes esse soluerint; & majorum hæc consuetudo fuit, ut Rex *Sacerdos*, & *summus Pontifex*, & *Principes* Imperatores appellati sunt, 21. *dist. can.* 11. & Reges hujus Regni non sunt mere laici, ut voluit Andr. de Iser. in *prob. constit.* & Fret. *lib.1. de suffeud. fol.*47. Par. de Put. *de Synd. ver. Rex.* Inde boni Reges sacri sunt propter sacratissimã justitiam quam colunt, & quæ eorum cordibus inhæ-

rere

rere debet : & propter leges quas constituunt, nam & ipsæ sacratissimæ sunt, *l. leges*, *ff. de legib.* Alber. in *Dict.* in *ver. Rex.* Rex olim sacerdos erat & Pontifex, & ideo Imperatores, *maximi Pontifices* appellabantur, 21.*dist. can.cleros*, & per justum, & Sacrum dicitur procedere de cultu suo, *cap.1. in princ. ut eccl. benef.* ut etiam Imperatores, *Divi*, ut in *constitutionibus* : vel quia Sacerdotes sunt dominici Patres, & Magistri, 26.*dist. can. quis.* Sententia S. Conf. facit jus in casu dubio, quoad omnes casus similes, Guid. Pap. *quæst.*215. & 574. Afflict. *decis* 96. & 169. Minad. *decis.*39. ubi ad hoc allegat *l.fin. Cod. de legib.* est ergo ad instar Sena-
44 tus qui facit leges ut noti juris est. Consiliarii sunt Judices delegati, ex quo nihil ex se agere possunt, nisi à Præsidente ipsis committatur, quod est de mente Bal. in *l.præcipimus*, *C. de appell.* inde est quod in decretis ab iis ferendis, dicitur nominatim, *Ad infrascriptam causam delegatus per S. C.* ut voluit Afflict. in 1.*decis.* & ideo prius votum affert suum Commissarius ipse, deinde juniores Consiliarii, ut in principio diximus. Cum autem Senatoris nomen æquivocum sit, improprie enim cujusque Civitatis decuriones, *Senatores* dici possunt, *l.Senatores*, *Cod. de decur. lib.*10. distinctione utendum est, ex Aristot.præcepto 1.*cæli*, 110. 1.*Rhetor.*14. & quæ Accurs. scribit in *prob. Instit.* & scribentes in *l. pen. de just. & jur.* & *Instit. eod. §. hujus studii.* Quod autem præsens tempus exigit, duo scrutabimur: Primum quo tempore Sacr. Consilium introductum fuerit. Secundum quæ sit ejus autho-
45 ritas, & an similitudo existat. Et certe à Regib. Aragonensib. Sac. Conf. constitutum fuisse notum est, & signanter à Ferdinando, quod patet in *pragm.*1. *in titu. De offic. S. Conf.* & eis quæ ipsi incumbunt, ibi: *Inter quos Magistratus Sacrum hoc in Regno supremumque in administratione justitiæ à Serenifs. Aragonens. Regib. constitutum ordinatumque reperitur.* Nec obstat, quod dicit, *Magistratus*, quia potest intelligi de Prætore, *Instit. de ju. nat. §. præterum*, & aliis in *l.1. ff. de off. ejus cui man. est jur.* cum plures sint or- 46
dines Magistratuum, ut plenissime Glo. docet in *d. l.1.* & in *prob. Instit. §.2.* Similitudo existit quia dicitur *supremum consilium* in *d. pragm.*1. & in *pragm.*2. *Regis Ferdinandi*, ibi: *Igitur sacrum supremumque Consilium ordinavimus*. Senatus erat summum consilium, ut patet per Authores allegatos. *Supremum*, hoc est, ultimum, *l. divortio*, *ff. sol. matr. l.1. Cod. de Senator.* bonus textus, *de judic. l.1.* & *l.1. Cod. de collat.* vel prope finem, cum ultimum sit, quod jus honoris habet, secundum Isern. ut refert Afflict. in *decis.*1. cum finis sit nobilior iis quæ sunt ad finem, unde dicit philosophus 2.*de an.* 49. *à fine unumquodque denominari justum est*, *l. si filiusfam. §. fin. ff. ad S. C. Macedon.* Afflict. in *decis.* 210. *Supremum* hoc est maximum, ut non sit alibi majus, *l. cives*, *Cod. de incol.lib.*10. vel supremum, idest, primum, vel breve, *l.1. ff. de rer. divis. Instit. de jure person. in princ.* & *ibi* Gl. vel supereminens, & proprie dicebatur summum, *l. cum ususfructus*, *ff. quib. mod. usufr. am.* vel ultimum, *l. capitalium*, *ff. de pœn.* Supremum, & summum similia sunt.

„ Petrum vero in summum sacerdo-
„ tem elegit, dum ei pro omnibus cla-
„ ves Regni cœlorum tribuit, *21.dist. cau. 1.* Dicitur etiam *consilium*, ut *supra* sæpius dictum est, & ubique per Cicer. & declaratur per Boet. cum Consilium sacrum in ea *pragmatica* capitur pro loco ubi exercetur jurisdictio, *Cod.de manum.vind. in rub. & nig.* vel pro authoritate *l. 1. ff. de offic. Consul.* vel pro arbitrio, & deliberatione, *Cod. qui & advers. quos.* ab assensu, *cap. cum olim*, *extra de arbitr.* vel pro loco ubi fit deliberatio de aliquo: & sic in quo fit, ponitur pro eo quod fit, *l.pen. ff.de just. & ju.* Dicitur eubulia, quia bona conclusio cum quæstione secundum Arist. *6.Ethic. l.dubium*, *Cod. de repud. c.cum in veteri*, *de elect.* Assimilatur prudentiæ, cum sit dispositio virtutis, secundum Ægyd. *de regim. princ. lib.2. cap.4.* Dicuntur liberi, & consiliarium liberum, *de elect. in 6. cap. fundamenta*: & sunt principes, ut ibi Consiliarios nostros graves, & expertos habere participes, *1. quæst. 1. can. estote*, *Consiliarii sint tibi de mille unus*, *Eccl. in 6.* Consilium pro collegio, *l.fin. Cod. de naufrag. lib.11.* CONSILIARII hoc est Assessores, *Cod. de assessor. l. Consiliaries.* Merito arguitur qui consilia sapientium, & recta consulentium non suscipit, *48.dist. can.1.* Et in *pragm. prædicta*: cum sedem locumque in urbe Neapolitana, & Regni urbium Domina *suprema* ac Metropoli, constituimus: pro *suprema* summa & maxima exponitur, Gell. *lib. 11. cap.1.* Et proinde si ex his, ad comparationem cum Senatoribus inferendam sufficere sat erit, Vicerex ex dispositione tex. in *d.l.quoties*, *Cod. ubi Senat. vel clariss.* consulto Principe, prælibatos Regios Consiliarios, carcerare pro delictis, siquidem in officio, sive extra commissis, sive condemnare potest: & per ea quæ foris observare voluimus in occurrentibus casibus jure fieri, atque præsumi debet, cum eorum intentionem juri atque rationi consonam esse sciamus.

ADNOTATIONES

Ad *num.1. Eorum excessus sunt reliquorum excessibus graviores.*

De magistratibus loquitur: & nempe *lex magistratibus præest*, *magistratus autem populo*, ut ait Læt. *de legib. col.1.*

Num.2. Exauctoratis ubi Princeps resides demorari non licet.

Idem in senatore, *l.sed & milites*, *§.qui nimirum*, *ff. de excus. tut. §.quibus*, *Instit. eod.tit.* & ob causam non infamem dimissus interpretandus venit, *l.senatores*, & *ibi* Glos. *ff.de senat.* Et milites exauctorati intra centesimum lapidem ab urbe exulabant: ritum autem exauctorationis militum ad instar clericorum, exponit Herodian. *lib.2.* & Dion in *Severo.*

Num.

Num.4. Indefessi lucubrationibus attendere debent. A

Principis consiliarios doctissimos esse oportere, admonet Cassiod. *Var. lib.8. cap.12.* licet corporis salutem & principales amittere sensus discrimen sit: quod ex studiorum frequentia evenire solet; sæpe enim literati & eruditi homines, variis casibus & audiendi & loquendi facultatem amittunt, *Instit. quib. non est perm. fac. test. §. item surdus.*

Foro & advocationibus interdicuntur causarum patroni.

L.1. §.penult. ff.de offic. præf. urb. Speculat. in *tit. de legat. §.superest, num.41.* in eo enim sunt puniendi, in quo delinquunt, *cap. literas, de* B *tempor.appellat. cap. pastoralis, de jur. patr.* & *ibi* Glos.

Num.5. Princeps majorem partem sui consilii convocare tenetur.

Authoritas paucis ex senatoribus concessa, reip. multoties perniciem intulit: argumento sit C.Gracchus trib.pl. qui postquam Senatus authoritati detrahere studuit, omnium rerum cognitionem populo vindicare conatus, seditiones & homicidia civiliaque bella eo commovit, ut perpetuam subirent servitutem. Status igitur publicus ordinariorum magistratuum ministerio feliciter conservatur, quod nulli erudito est ignotum.

C

Num.6. Ad expellendam intercessionem.

Non precibus sed meritis eligendos esse magistratus sancitum est in *l.1. Cod. de off.magistri offic. l.si quemquam, Cod. de offic.* Præfecti *præt. afr.*

Num.9. Vinum apud Athenienses magistratibus bibere non licebat, &c.

Idem de Ægyptiorum Rege docet Alexand. ab Alex. *lib. 3. cap.9.* ex Diodoro Sic. *lib.2. cap.3.* cui certa vini mensura taxata erat quotidianis potionibus, ne per occasionem & licentiam, sui impos factus, turpitudini & sordibus vacaret. D

Num.11. Omnia officia annalia erant.

Cur honores non continuandi, quæve officia essent perpetua, & de Imperatoribus, Regibus, Ducibusque, habes ex Restauro Castaldo in *tract. de Imper.quæst.67.* & an expediat Magistratus esse temporales vel perpetuos latissime scripserunt quidam juniores? Profecto ex diuturna administratione in insolentiam transgredi videmus officiarios, ob quam solam Romæ Censores, qui ad quinquennium eligebantur, annales fieri cœperunt, ut author est Feneft. *de Magistr. cap.17.* & Interrex quinque dierum spatio fun-

A gebatur authoritate, eodem Feneſt. auth. *cap.* 4. Quo reſpiciens Genutius trib. pl. legem ſcivit ab ſe *Genutiam* dictam, ne quis eundem magiſtratum intra decem annos caperet, nec duos magiſtratus uno anno gereret, quod refert Spieg.

Num.14. Sed plura concedi officia uni abſtinendum eſt.

Et uno quis contentus eſſe debet, *l.1.Cod.quemad.civ.mun.*in *d.lib.*10. & habetur in *l.quiſquis, Cod. de cohortal. lib.*12. ubi Bar. & alii adducti per Caſſan. in *Catal. par.* 1. *conſid.*61. difficile enim eſt ut unus duorum vices ſuſtineat, *l. ſi plures, ff. de pact.* Et ſicuti membrorum varietas per diver-
B ſa officia robur corporis ſervat, & pulchritudinem repræſentat; ita & perſonarum diverſitas Rempublicam ornatiorem facit, & circumſpectiorem, qua de re longe differit Reſtaur. Caſt. in *tract. de Imper. quæſt.*81.

Num.15. Sunt autem Magiſtratus ex nobilioribus Civitatis & habitatoribus, & præcipue ex oriundis eligendi.

Regi eligendos eſſe nobiliores & meliores in rep. adminiſtranda, latius proſequitur Napod. in *conſuet. Neap.fol.*13. *num.*274. unde Magiſtratus ex patriciis, non autem ex plebeis Romulus inſtituiſſe legitur: & quomodo urbana publicave negotia ſint miniſtranda, refert Alexand. ab Alex. *lib.*5.
C *cap.*28. in recipiendis autem Regibus aliiſque Magiſtratibus extraneos præferri debere oriundis, idem eſt author *lib.*1. *cap.*27. Sed an in temporalibus & ſpiritualibus præferantur extranei oriundis reſpectu dignitatum officiorumque promotionum, multa cumulat Caſſan. in *Catal. par.*11. *conſid.*22. Lege autem Manilia cavebatur ut quando à nobilibus adverſæ res geſtæ fuiſſet, ii ad magiſtratus gerendos admitterentur, quorum majores in Rom. rep. magiſtratus nondum exercuiſſent. Alias Romani Cæſares, præſertim Auguſtus militarem atque politicam præfecturam ſenatoribus ac nobilibus antiquæ proſapiæ nunquam conferebant, ſed mediæ conditionis, timentes ne ab iis imperio ejicerentur, experientia edocti quod patricii Imperatores ſæpe in ſuperbiam elati, inferiores deſpiciunt, ait Herodian. in
D *Macri.* Contra vero non defuere Reges quibus mos fuit ad ſua conſilia non aſciſcere niſi nobiles, & ut plurimum ex ſibi ſanguine conjunctis, quod ex hiſtoriis paſſim ſcire licet.

Num.20. Judex qui ob rem dicendam, pecuniam accepiſſe convictus ſit, capite punitor.

Avari Judices, ait Caſſiod. *var. lib.6. cap.* 21. neſciunt quantum delinquunt, nam cum vendunt aliena crimina, ſua faciunt eſſe peccata, & de avaritiæ deteſtatione, idem aliqua *lib.* 12. *cap.* 1. Verum deteſtabilis avaritiæ efferatique ambitus labem, uſque eo in mortalium animis graſſatam legimus,

gimus, ut nedum sententiæ, sed Imperium ipsum Rom. auctioni positum venale fuerit, quod post Pertinacis necem, evenisse tradit Herodian. in 2. & Xiphil. *ex Dione in Juliano*. A

Num. 23. Detestantur etiam munera jura civilia.

De munerum detestatione vide Cassiod. *Var. lib. 6. cap. fin.* non enim manibus sed sensibus suscipienda dicit. Quod si æque omnibus exosa esse debent, multo magis Magistratibus, qui ut ab omni sorde se abstineant, plus doni munerisve in anno accipere non possunt, quam quod sit aureorum centum, *l. eadem lege ff. ad leg. Jul. repet.* qua de re vide Alciat. *lib. 3. dispunct. cap. 9.* Eratque *lex muneralis* nuncupata, prohibens ne cui munus accipere liceret, secundum Spiegell. & in sacris literis munera oculos excæcare legimus: quinimo paradisi fruitione privant, quando Is habitabit in tabernaculo Domini, qui munera super innocentem non accepit, *Ps. 14.* B

Num. 25. Qui pecuniam ob judicandum acceperint.

Princeps & leges nunquam occurrere cessarunt sordibus pecuniarum, mediisque quæ in eligendis Magistratibus interponi solent, ne eam post ob causam tributariis gravamen inferretur, eoque in id insudarunt, ut ne quid pluris erogaretur quam res exposcat: probatoriis etiam literis seu codicillis promotionum & duplomatibus recipiendis, quantum impendi oporteat taxarunt, stata pœna si quis ulterius quid exolvisset, nedum privationis officii trigintaque librarum auri, sed & ultimi supplicii, *l. 1. in fin. Cod. de offic. praef. prat. Afr.* Quod si in re tam modica constituta est pœna tam severa, quanto erit severior ubi in ipsa promotione impetranda pecunia intercedat? His affine est quod in *Auth. ut jud. sine quoquo suffr.* cavetur, ejusmodi scilicet Magistratus latrones esse habendos. C

Magistratus qui fiscales extorserint pecunias.

Institut. de publ. jud. §. item lex Julia, & Cod. de crimine peculatus, pœna capitis irrogatur ejusmodi Magistratibus eorumque ministris, quam Gl. *ibi* ex *l. 3. ff. eod* pœnam deportationis interpretatur. Germanus meus ultimum supplicium impositum ait ex assertione Leonis in *constitut.* 105. ubi postquam asseruisset fuisse aliquas leges eo asperas ut ultimo punirent supplicio Magistratus qui fiscalem surripiunt pecuniam etiam minimæ quantitatis; & contra, aliquas eo leves ut nullam fere talibus infligerent correctionem etiam si maximam exhausissent quantitatem, ipse media utens via, eo modo castigandos constituit, quem Germanus refert. Et certe Regni *constit. Officiales, de officialib.* primam juris dispositionem repetit, quæ capitis pœnam irrogat: est autem capitis pœna in nobilioribus quidem deportatio, quæ successit loco interdictionis aqua & igni, *l. peculatus, ff. ad leg. Jul. pecul.* D

in

A in humilioribus vero damnatio in metallum, & hodie remigatio, *l.hac lege ff. eod.* Qui vero pecuniam sibi adsignatam, in alium quam in destinatum usum consumpserit, vel qui fiscalem pecuniam nondum fisco incorporatam, tamquam fisci creditor sibi acceperit, non legis Jul. peculatus, sed de residuis pœna mulctatur, *l.4. §. sed & qui ff. ad leg. Jul.pecul.* Glo. in *l.1. C.eod. l.sacrilegii, §.Labeo, juncta gl. ff. d. tit.* eaque in duplum est taxata, *l. aufertur §. qui aliquid, de jure fisci.* Quemadmodum de residuo obligatur etiam qui minorem pecuniarum quantitatem in tabulis publicis retulerit, quam res venierit, vel qui in tabulis expensi summam aliquam geminaverit, atque in nonuplum mulctatur, *d.l.hac lege ff.eod.tit.* Et id quidem in Perceptoribs Provinciarum, aliisque pecuniarum ministris evenire B posset, de quibus habes Fret. *de suff. lib.2.* prout ex lege regia in cognitione seu visitatione Regni ab Illustriss. Card. de Toleto factum, compertum habemus. In ambiguis autem summis, eum qui succubuerit, centesimas usuras pendere cautum est ea lege: qua de re latius vide apud Par.de Put.in *tract.de Synd.in vers.Syndicantur etiam de subtractis pecuniis, fol.38.* Quas usuras pendebunt & Magistratus municipales, qui publicam pecuniam in suos converterint usus, *l.ult. Cod.de usur.rei judic. l.si ut proponis, Cod. de ædific. priv.* quemadmodum & pro trajectitia pecunia, & pro expensis factis in re communi reficienda, & pro re judicata, & pro eo quod tutor ex rebus pupilli clanculum in suam convertit utilitatem, *l.nihil, & l.periculi, ff. de naut. fœnore, & l. qui sine ff. de negot. gest.* Est autem *centesima usura*, cum C pro eo quod interest, dependuntur aurei duodecim pro singulis centenis in anno: sic dicta quod singulis mensibus exolvitur nomine usurarum quanti est centesima pars sortis: ita Hermenop.declarat in *epit. jur.civil,lib.3.tit.7.* Quarum usurarum ratio ad usque Soccini tempora omnes latuit jurisperitos, eo ut deridicula viderentur de ea interpretamenta. Soccinus tandem ab Hermolao Barbaro edoctus, qui antiquarum usurarum rationem in *cast gat. Plinian.* explanavit, ejus rei veritatem aperuit in *l. si hæres, §. item si reip. ff.ad leg.Falc.* Alciat. in *l.1.§.si quis simpliciter, ff.de verb. obligat.* vide Vigl. Zuich. in *præfat.in Theoph. ad Carol.V.* Qui vero fiscalem pecuniam ad militum stipendia destinatam extorserit, & qui per fraudes eorum stipendia ad suum lucrum converterit, quique commeatalem victum, idest alimenta D quæ in commeando seu *marciando*, ut vulgo dicunt, in partem stipendii conferuntur ex publico, minuerit, & officii privatione & quadrupli repensione corripi sancitum est, *l.2. ver. nam si usurpaverit, Cod. de offic. præf. præt. Afr.*

In quam quidem pœnam quadrupli incurrit etiam Princeps si absque summi Pontificis & Imperatoris authoritate, extraordinarias collectas & taleas imposuerit, Luc. de Pen. in *l.1. Cod.de superind.lib.11.* Capyc.*de invest. feud. in ver.collecta.*

Et Alberic. *ibi* in iis affert exemplum qui supponunt milites, & vigintiquinque, verbi gratia, dicunt esse, cum re vera non sint plures viginti, sicut & qui prædam ex hostibus captam surripit, ad quod vide *tex.* in

l.pen.

*l.pen.ff.ad leg.Jul.peculat.*imo & qui frumentum exercitui destinatum in proprium verterit lucrum, honestior quidem proscriptioni, humilior autem capitis supplicio subjacet, *l.ult. Cod. quæ res vendi non poss.* Et profecto acriter est in eos animadvertendum, qui militum numeros vel stipendia aut etiam commeatum ex fraude tractant; cum ea res maximum inferat reip. detrimentum, cujus exempla non sunt nobis longe quærenda. Romanorum rès diu prave infeliciterque gestæ fuere ob diminuta militiæ stipendia, ut author est Læt. in *legeJunia*, & adhæc tempora Gallorum Regem Franciscum cum Car. V. adverso marte certasse novimus, quod multo plures, quam ei erant, certatores habere credebat, juxta largitatem stipendiorum, quæ in annos singulos erogabat. Dabantur autem stipendia partim ex publico, partim à Regibus & nationibus, ut ex Liv. *lib.2.dec.5.* notat Tiraq.in Alex.ab Alex. *lib.2. cap.2.* Suntque stipendia bellorum nervi, qui si deficiant, deficit & victoria: & proinde non defuerunt qui illis supplendis, nedum suis non pepercerint pecuniis & facultatibus, sed nec amicorum, nec publicis, nec sacris atque adeo quæ in templis erant, si Herodiano credimus *lib. 2. Stipendiorum enim largitio*, ait idem alibi, *omnem tollit militibus mæstitiam, eosque Principi benevolos reddit, imperiique incolumitatem parit*. Quod barbari uberrime testari possunt, qui cum mercenario non uterentur milite neque stativis castris, sed multitudine confusa viri & mulieres, dum se occasio exhiberet, ad bellum properabant, facillime expugnabantur. Quod recte prospiciens Augustus, ærarium militare novis vectigalibus auxit atque edidit, unde prompta pecunia stipendiis sufficeret, ut testis est Svet. in ipsius *vita*, *cap.44.* Alex.ab Alex. in *genial. lib.2. cap.2.* Et Macedones pecuniam ad belli usum reponebant secundum hunc ipsum auct. *ibi*, & Tiraquell. in eum. Romani quoque, Proconsules, Quæstores, Prætores in provincias mittebant, quorum præcipuum erat munus stipendia militibus erogare, maximeque curabant ne quid fraudis dolive in illis distribuendis admitteretur; quapropter summæ industriæ notæque probitatis Scribæ eligebantur, iique graviter aliquando à Catone correcti fuere, quod parum ex fide persolvissent æra. Et de Balbo Magno quæstore legitur in *Epistola Asinii Pollionis inter famil. Cicer. lib. 10. epist. 31.* quod magno argenti pondere coacto de stipendiis militibus non redditis, ex Hispania aufugit. Et notabile est, quod simile Cassan. in *Catal. par.6. consid.19.* factum fuisse ait tempestate sua die 9. Augusti 1527. in Gallia, nempe quod quidam Generalis Franciæ (utar ejus verbis ad finem usque) detentus incarceratus Parisiis in arce quæ vulgo *Bastille* dicitur, fuit condemnatus per judices commissos à Rege, ut in patibulo Montis falconis suspenderetur & strangularetur (quod & factum fuit die lunæ 12. ejusdem mensis sequente) omnia bona sua confiscando. Et in dicta sententia continetur quod dicti Judices declaraverunt dictum Generalem astrictum & convictum de furtis, falsitatibus, abusibus, interversionibus, hoc est callidis surreptionibus, & malis administrationibus finantiarum regis mentionatis in processu, & privatum ab omni honore & statu pro reparatione dictorum criminum & delictorum: ordi-

A ,,dinantes insuper summam tercentum millium Parisiensium super dictis bo-
,, nis & confiscationibus accipi pro restitutione summarum & partium male
,, captarum per dictum Generalem super finantiis Regis, & aliis damnis &
,, interesse in eis factis, dictam summam adjudicantes Regi pro restitutione
,, prædictorum. Hucusque Cassanæus: & optime ita statutum fuit; Magistratus enim qui Principis mandata contemnunt, nedum vitam, sed & substantiam, idest bona, amittunt, *l.1. §.fin. Cod. de offic.Præf.prat.Afr.* Nec minus est exemplare quod de Sultano Selymo narrat Paul.Jov.*historiar. lib.*18. Is princeps subacta Ægypto ejus regimen Ciajerbejo commisit, jussitque Junusso Bassano summo in eo bello imperatori, ut militibus stipendia augeret, quo præteritos labores præsenti compensaret præmio, militesque
B in pugnando deinceps alacriores redderet. Junussus principio Selymi voluntati obsequutus fuit, non multo tamen post tempore destitit; idque consulto ut milites irascerentur seditionemque patrarent in Ciajerbejum, cui æmulabatur quod ille ad Ægypti præfecturam, quam ipse ambierat, prælatus fuisset: eam rem ut agnovit Ciajerbejus statim Selymo significavit: is Junussum coram se trahi, strangulari, dilacerari, canibusque discerpendum objici jussit.

Adde, quod multos thesaurariorum seu quæstorum ærarii bona in Francia taxata sunt; & habito respectu ad facultates antiquas & acquisitas ac etiam ad salaria, fuit æstimatum quantum pecuniarum ex ærario regio rapere & mala inversione subtrahere potuerunt, idque totum confiscatum
C fuisse Cassan. est author in *Catal. par.12. consid.72.*

Stipendia vero, ut ad ea revertamur, in hoc regno propriam non habent arcam, sed ex generali promuntur ærario, præter ea quæ hospitiorum causa debentur. Et id quidem cum aliter antea obtineret, fieri cœpit anno si recte recolo M.D.LXXIIX. ubi pro gravi levique armatura patrocinium præstiti maximo cum honorario, ex jussu Illustr. Marchionis de Mondejar Viceregis: & acerrime controversum fuit inter Thesaurarium, & Perceptores provinciarum, illo hoc sibi vendicare tentante, his contra nitentibus. Est autem separata censio sive impositio in regno, octo & quadraginta assium (*grana* quæ vocant) in singulos focos pro hispanis tantum copiis, atque in universale inferuntur ærarium: pro equestri autem mi-
D litia, nulla est censio nisi ratione hospitiorum, septemdecim assium ex quolibet foco; eaque solum pecunia seponitur. Urbs vero Neapol. omni hac de re, gravamine levatur. Certe autem fiscalium creditorum exactio nedum militibus & privatis, sed & ipsis templis atque adeo universæ reip. utilis est & necessaria, §.*publicorum*, *Auth. de mand. princ. coll.3.* & quæ alia exclusa sunt, habes ex Rebuffo in *comment. ad constit. Gall. glo.1. fol.71. to.2.* Porro sunt & Regibus quodammodo stipendia constituta pro administranda justitia, cujusmodi sunt regii introitus regnorumque tributa & vectigalia, ut dicit D.Thomas 2. 2. *quæst.63.* Isernia in *constitut. super incisionibus*, & in *cap.1. de pac. ten.* & in *cap.1. ver. vectigalia*, *quæ sunt reg.* nam debitor est justitiæ, eamque subditis facere tenetur, *can. re-*

gum,

gum, 33. *q*. 5. unde qui regios introitus regaliaque usurpat, capitis fe- A
ritur pœna, ut est in *const.Reg. ea quæ ad speciale decus*, quod quomodo
rite procedat, dicemus in nostro *tract. de Regal.Reg. Neap.* Id quasi aucta-
rium subnecterim, stipendia intantum esse privilegiata, ut æri alieno non
sint obnoxia nisi in subsidium, *l.commodis,ff.de re jud. l.stipendia, C.de exe-
qu.rei jud.*quod & ad clericorum præbendas diducitur secundum Glos.*ibi*,si-
cut nec arma militum, nec scolarium libri,Gl.in *l.nepos Proculo, ff.de verb.
signif.*quam Jason singularem reputat in *§.fin.Inst.de act.* Quid autem in feu-
di fructibus,an aliquid sit feudatario relinquendum ut militare valeat,habes
ex Afflicto in *Const.reg.Si quis post litem*,& in *dec.*26.ubi Urfill. Camerar.la-
te in *c.imperialem, de prohib.feu.alien.car.*20.& an in feudis locum habeant
dd.l.commodis,& l.stipendia,Isern.in *cap.*1.*col.*1.*n.*6.*de invest.de re alie. fa-* B
cta; & super his ample Tiraq.*de retractu*, *fol.* 243. Alioqui apud Romanos
ipsimet creditores addicebant debitores suos militiæ, stipendiaque sibi exige-
bant; quod ex *legib.* 12. *tab.* originem sumpsit, ubi constitutum fuerat
debitores addici servituti creditorum, ut latius Germanus explicat hoc ipso
lib. cap. 10. & nonnulli juniores tradunt. Licet autem stipendia militum
sancta essent, aliquando tamen ob levia crimina mulctabantur milites sti-
pendiis vel integri anni vel sex tantum mensium: & isti, *ære diruti* dice-
bantur, quod æs diruebatur in fiscum non in eorum sacculum, Fest. *lib.* 4.
& 16. Frontin. *lib.4.stratag.cap.*1. Alex. & Tiraq. in *genial. lib.*2. *cap.*13.
alias ob graviora delicta non stipendiis quidem, sed aut cingulo & honore
aut capite privabantur: & quidem qui recte penset, optime id in eos sta- C
tutum judicabit, quippe qui tantis sunt privilegiis communiti, ut gravis-
simum sit censendum levissimum quodque scelus quod ipsi admittant, tan-
quam qui suis prærogativis abutantur. Et profecto milites privilegiis au-
ctoratos esse decet, est enim armata militia reipubl. manus: *Nam sicut ma-
nus*, ait Seneca, *naturæ imperio*, *ad corporis nociva expellenda introdu-
cta est*; *ita ad reip. tutelam adinventa est militia*; *omnis enim à ferro salus*:
quæ quantum imperio Rom. adjumento fuerit, exponit Valer. Max. *lib.*2.
cap. de disciplina militari. Eoque respexit Arist. cum *lib. polit.*7. ait, mi-
lites partes esse civitatis ac veros cives, quod & à jure nostro civili etiam
agnoscitur, quando milites ubi stipendia merent, ibi domicilium habere
dicuntur, etiam si nihil in patria possideant, *l.municeps*, *ff. ad municip.* nos D
vero & *filios civitatis* recte vocari posse asseveramus, cum à rep. alimenta
ipsis ministrentur, *l.milites*, *Cod. locati*; quemadmodum & milites cœ-
lestis militiæ, idest clerici, quod *infra* latius explicabimus, ubi de camera
reservata agemus; pacem enim tribuunt universalem, *l. mulierem*, *ff. de
accusat.* Quamobrem non defuere qui armatos milites, togatis tanto præfe-
rendos asseruerint, quanto facta dictis: de quorum origine atque præstan-
tia, ac necessitate & privilegiis, præter alios, uberrime agit Cassan. In
Catal. par. 9. *consider.* 47. *& per omnes fere præcedentes*. Hinc est quod in
milites cujusvis sint nationis in quibuscunque hujus urbis auditoriis se ju-
dicio sisti cogantur ob quævis scelera, ad quæ inquirenda quæstione opus

A esset & tortura, non ex processu informativo, sed ordinario proceditur judicio, ad instar civium Neapolit. quod ego non semel observatum vidi cum pro fisco crimina persequebar, ut in meo *tract. de Regal. Reg. Neap.* late dissero. Quod recte perpendens Illustriss. & Excellentiss. D. Don Henricus Guzman Comes Olivaris & Prorex, ea quæ ipsum decet vigilantia & prudentia, quam in omnibus præsefert maximam, summopere invigilat ne militum stipendia parum ex fide erogentur, latis ad id sanctionibus, quarum mentio frequentior erit nobis in dicto tractatu. Et proinde fraus quæ in stipendiis admittitur, pro admissi qualitate gravissime est corrigenda, *l. eos, in fin. ff. de falsis*, ubi Glo. exempla ponit, ut cum deberet quis equitare cum decem equis, equitavit cum viginti, vel cum deberet percipere sala-
B rium pro viginti miliaribus, accepit pro duobus diebus cum unus sufficeret. Quod facit contra eos qui à Scriba rationum mittuntur in provincias ad solvenda stipendia, ac tales admittunt fraudes; contra quos inquirit Reg. Camera prout hodie extat ejusmodi inquisitio. Huc facit quod Thesaurarii cum de susceptis non faciunt cautionem solemnem, & ii qui singulis quatuor mensibus rationem suæ exactionis non transmittunt, vel quod ex causa lucrativa acquirunt, non scribunt, puniuntur per Principem, *l. 1. in fin. Cod. de apoc. publ. lib. 10. & ibi* Bart. Restaur. Castald. *de Imper. qu. 110. num. 106.* At vero singulis mensibus Perceptores & Limenarchæ, idest, *Magistri portulani* ut vocant, has exhibent rationes in Reg. Cam. quod *bilancium* appellant: in fine autem anni, totius administrationis rationes excu-
C tiuntur, eæque si fuerint defectivæ, arbitraria mulcta vindicantur: in singulas præterea hebdomadas danda est à Quæstore ærarii, accepti & expensi notitia Proregi & Comiti patrimoniorum sive Locumtenenti, eamque *Relationem* appellant, singuloque semestri rationes exhibendæ, quam *Cedulam* nominant: quod si neglexerit mulctæ fit reus. Certe Præfecti prætorio munus erat nosse præscribereque quantum in milites esset insumendum, eo tempore quo populis, imperialis indicebatur necessitas: quam formam si prætermitterent Præsides, omne damnum ex suo farciebant si quid minus solutum esset; idque *delegatio* appellabatur, *l. annonas, Cod. de erogat. milit. anno. l. 1. Cod. de annon. & capitat.* Guid. Pancir. in *Not. imp. orien. cap. 5.* Sane in *cap. Regis Car. Adhæc volentes, de publicand. gag.* nonupli pœna
D statuta est in ministros qui fiscales subtrahunt pecunias; in privatos vero, quadrupli. Nil autem mirum si in stipendiis servandis & distribuendis tantum curæ adhibuerunt leges; cum bella obedientiam ministrorum in Principem potissimum exposcant; adeo ut si quis non steterit jussis, etiam si rem feliciter gesserit, capitis sit ultima pœna mulctandus, qua de re non rara in historiis habentur exempla. Notissimum autem est id Manlii Torquati, qui filium suum securi percussit quod injussu suo certasset, tametsi vicisset, ut author est Cic. in *2. de finib.* Liv. Plin. Val. Max. Et scitum est in *l. desertorem, §. in bello, ff. de re milit. l. fin. ff. de usu & habitat.* ubi res immutata etiam in meliorem statum præter domini voluntatem, deterior esse censetur. Culpam autem in his, ex loci, temporis, causæ, & personarum qua-

qualitate, dolo exæquari habetur ex Principum observationibus, & A
Alexander ab Alexand. late de his agit *dict. lib. 2. c. 13.* cui titulus est, *Quæ mulcta militares majores, & quæ minores, & ob quæ delicta inferri solebant*. Decedenti autem militi (& sic finiverim) absque hæredibus, succedit legio, *l. 2. Cod. de hær. decur.* eam tamen successionem hodie dominus Rex noster pietatis ergo transtulit ad Valetudinarium D. Jacobi hujus urbis, ut latius exponit Germanus in *hoc lib. cap. 26. num. 13.* Est etiam in hoc Regno novum quoddam genus militiæ, cum equestris, tum pedestris, quasi auxilium, & vulgus *Battaglionem* appellat: institutum quidem ab Illustriss. Marchione de Mondejar Vicerege, excogitatum autem & procuratum à Cæsare Januario patritio Neapolitano, Portusque sedilis equite, dum provinciæ Hydrunti præsideret. Suntque hic auxiliares, ut sic licet mi- B
nus proprie dixerim, ad certum numerum ex universo regno lecti, statisque temporibus innovantur: stipendia vero tunc tantummodo faciunt, cum bellicæ oportunitates arma illos induere coegerint; alio autem tempore, ærarii quidem non sunt, sed aliis prævalent immunitatibus, quæ in *pragmaticis sanctionibus* de iis æditis sunt videre. In hac militia equestris copiæ institutus fuit tribunus Fabius Surgens meus alius germanus. Quod autem paulo ante diximus milites in Mag. Cur. Vic. id prærogativum habere, ut in ipsos non procedatur *ex processu informativo* (sic dicunt ubi reo jus se defendendi negatur) ad instar civium Neapolitanorum, alias apud militarem Judicem controversum fuit, me pro fisco militis crimen persequente. Et certe potestatem hanc non habet nisi ipsa Magna Curia, suo C
arbitratu, quam idcirco *præeminentiam*, & *arbitrium Vicariæ* appellant: & eam quidem, ipsam Magnam Cur. sibi usurpasse volunt, cum fere dubitetur an Magistro Justitiario sit concessa, & singulari tantum personæ, idest Joanni de Aya concessa reperiatur, per ea quæ cumulat Constantinus Papa in suo *tract. de Arbitr. Mag. Cur. Vic.* quem posthæc scripta mihi videre contingit. Usurparunt eandem etiam præeminentiam & Reg. Audientiæ, cum antea ad tempus ipsis concederetur: cumque militaris Judex consuetudini inniti studeret, res fuit ad Collaterale Cons. perlata, quod decem dierum spatium militi ut se defenderet, permisit: siquidem omni jure jus hoc defendendi reis permittitur, *cap. qualiter & quando, il 2. de accusat. l. unius, §. cognituram ff. de quæstion.* facit *text.* in *l. eum qui puerum, ff. ad leg. Jul. de vi publ.* Profecto Vicerex ad famosiora crimina per- D
sequenda cum hàc ipsa præeminentia Legatos constituere solet, nedum contra criminum principes, verum & contra conscios, complicesque, atque adeo contra testes: cujusmodi me nuper legavit ad quærendum facinus adulteratæ monetæ, commissum ab operariis in ipsamet æde monetæ, de quo loquitur *text.* in *l. sacrilegii pæna, §. qui cum, ff. ad leg. Jul. pecul.* ubi, qui cum in moneta publica operantur, extrinsecus sibi signant pecuniam forma publica; vel signatam furantur, hi non videntur adulterinam monetam exercuisse, sed furtum publicæ monetæ fecisse, quod ad peculatus crimen accedit: cum eaque me delegavit facultate nil mora-

A tus quod ii operarii cives essent Neapolitani: ad quos torquendos jussus principis expectari debet, quod *mandatum regium* nuncupamus, cum M. Cur. in hoc nil eis præemineat. Mandati autem regii interponendi ordo est, ut M.Curia Vicariæ referat Proregi esse indicia quæ satis sint ad inferendam torturam, eaque justificat; qua re prorex cum voto Collateral. Consilii, torqueri jubet: contra tamen hoc mandatum Neapolitani jus habent appellandi seu reclamandi ad Sac. Consilium respectu indiciorum; ubi quid examinandum veniat, titulus ne an indicia, in dicto nostro tractatu plene explicuimus. Barones autem cæterique quibus reos coercendi facultas est, si crimina persequi cum hac præeminentia maluerint, proregi supplicant; is alicui ex Judicibus Vic. mandat ut qualitatem titulumque delictorum & delinquentium scripto ipsi deferat: quibus cognitis si ita aptius
B ei visum fuerit, fieri jubet.

Num.30. Generalis autem syndicandi potestas.

Extant *capitula* Civitati Neapol. hac de re concessa.

Num. 36. Locatoris vice fungi intelligatur Rex:

Ad eum solum approbatos officiales removere pertinet, *l.2.Cod.de agent. in reb. lib.10.* & eorum numerum reformare, Cassan. in *Catal. par.5. con-*
C *sid.24. num.97.*

Num.39. Curiales ita dicti, &c.

Curiales in Civit. Neap. Napodan. in *Consuet. Curiales*, in *rub. de instrum. confect. per curial. Neapolit.* aliquos originarios, aliquos adventitios ponit, *l.ex omnibus*, *Cod. de decurion.* ac de prioribus loqui eam *rubricam*, quorum cura & sollicitudine urbs Neapolitana antiquitus regebatur, explosa illorum opinione, qui cum Longobardis venisse autumant, cum per cives Neapolit. illis temporibus jam adinventos sciatur: iique eligebantur de melioribus atque adeo legalioribus civitatis, qui & jurgia
D plurium civitatum terminabant, ad instar triginta curiarum Romanarum, *l.2. §.1. ff.de orig. jur.* Erantque alii curiales qui, eo quod reip. certis negotiis consulebant, *Decuriones* appellabantur, ut in suo *tit. Cod. de curial. urb. Roman. lib.10.* quemadmodum & regimini dictæ urbis expediebat, in unaquaque civitate à Senatu constitui curiam, *§. nec interest*, *Institut. de hæredit. quæ ab intest.* Et hæc publica curia dignitas est; tenetque civitatis vicos seu casalia, *l. si quis vel liber*, *Cod. de natural. lib.*

Pro his facit text. in *l.2. §.1. ff.de orig. jur.* jam allegatus, ubi curia capitur pro societate quæ est inter nobiles sediliarios, ut abunde docet Germanus in *epith. Civit. Curia.*

Sunt-

Suntque Civitatis consiliarii ut *ibi*, & primates secundum Spiegell. De A quibus mentio fit in *Ritu M. C. V.* 160. ubi vera interpretatione curialium sumpta, de omnibus nobilibus quinque Sedilium intelliguntur, quibus urbis regimen semper curæ fuit: quam sententiam sequutus est Par. de Put. in *tract. de Syndic.* in *ver. Fidejussor Officialium, n.8.fol.*135.& Boer. in *dec.*315. *n.*2. allegando *tex.* in *l.curialis, Cod. de locato*; in quo fidejubere prohibentur, sicut & milites, *l. milites eod. tit.* aliique cummuniter comment. in *d.Ritum*, & novissime Caravita. Et profecto in cunctis sedilibus nobilitas militaris semper extitit, & imperiti esset interpretari contrarium, ac fidejubendi restrictionem inducere, quæ in commercio est, *l. si remunerandi*, *§.fin. ff. mandati*, Bald. in *l.antiqua*, *Cod. eod.* Det. in *consil.*7.*col.*1. & facit *text.* ubi Bart. in *l.hoc jure*, *§.Labeo*, *ff. de donation.* Quod etiam B multas habet limitationes in causa mutui vel reditus redimibilis, Glos. Paris. in *tract. de usur. quæst.*31. *num.*251. *& seq.* Et cum hoc officium ex charitate nascatur, denegari sine peccato non potest; imo ad illud compelli, secundum Glos. & Archid. in *can. sicut*, 11. *q.*1. & quæ Luc. de Penna in *l.quicunque*, *num.*9. *Cod. de fund. patrimon. lib.*12. & ex officio & amicitia originem trahit, *l.*1. *ff.mand.* Bald. in *l.si per ea*, *Cod. eod.* Et si bonum non fiat, certe non invenitur, *l. sed si lege*, *§.consuluit*, *ff. de petit. hær.* idcirco ad certos restringere nobiles in malam partem, interpretatio prava & sinistra redderetur, prout latius prosequitur Germanus meus in 3. *lib.* ubi *de sedilib.* agit.

*Num.*42. *Accusari vero inconsulto Imper. non possunt.* C

An illustres condemnari possint inconsulto Principe, vide Panciroĺ. in *notit. imper. orient. cap.*2. Et profecto cum electi sint à Principe, & administratione honorati, non potest Præfect. Præt. sive Prorex ipsos dignitate movere, *cap. cum inferior*, *de major. & obed. l.*2. *Cod. de lib. & eor. lib.* Restaur. Castald. in *tract. de Imper. q.*82. & *quæst.*110. *casu* 62. ubi adduxit exemplum septemvirorum imperii, qui Imperatorem deponere non possunt, licet illum eligant.

*Num.*44. *Senatus qui facit leges ut noti juris est.* D

L. non ambigitur, *Cod. de legib.* Qui vero legis ferendæ, præter senatum potestatem habeant, repetit Goffr. in *sum.* in *rubr. de constit.*

S U M M A R I U M

C A P. XVIII.

1 *Sententiæ sine scripto ferri regulariter non possunt.*

Sententiæ, quibus in casibus libellum non requirant, eod.

2 *Sententiam sine scripto ferre, maximæ est dignitatis.*

Illustres personæ absque scriptura in jus vocari non debent, eod.

3 *Sen-*

3 *Sententiæ, quæ libellum requirunt, etiam à Principe sunt in scriptis ferendæ.*

4 *Libellus Viceregi porrectus, litis contestationem non facit.*

Princeps solo verbo, Condemno; *vel*, Absolvo, *sententiam dicit*, eod.

5 *Sententiæ a* Principe *sine scripto ferri possunt.*

Feudi investitura solo Principis *verbo fieri potest*, eod.

6 *Dominium acquirendum, possessionem requirit.*

Dominium sine apprehensione acquiri potest, si consuetudo id patiatur, eod.

7 Princeps *nutu, & præsentia, sententiam dicere potest.*

Nutus, vel capite, vel humeris fieri dicitur, eod.

8 Princeps, *Judex est, & ordinem judiciarium servare non tenetur.*

Princeps *libelli vires egredi potest, & ipsum supplere*, eod.

Princeps *solus secundum conscientiam judicare potest*, eod.

9 Princeps, *lex est animata, & quasi quidam Deus corporalis.*

10 *Verbum Regis habetur pro lege.*

Cardinalis, Regi æquiparatur: & si cui ad mortem damnato, galerum suum imponi mandet, cum ducitur ad supplicium, ipsum à morte liberat, eod.

11 *Rescriptum ex supplicatione ad Principem, impetratum, litis contestatæ vim obtinet.*

Sententiæ libello non conformes, à Præfecto prætorio ferri possunt, eod.

Sententia quæ in rem judicatam jam transivit, à Vicerege rescindi potest, eod.

12 *Sententiæ inferiorum, solo verbo ab Vicer. irritantur.*

Appellatio deserta potest à Præf. præt. reparari, eod.

13 *Honores, & dignitates, solo verbo à* Principe *conferuntur.*

14 *Excommunicatio solo verbo à* Papa *aboletur.*

Doctor solo verbo à Principe *creatur*, eod.

Privilegium solo verbo concessum, æquipollet concesso in scriptis, eod.

15 *Nobilium promissa pro factis habentur.*

16 *Gratiæ, quarum solus* Princeps *est distributor, solo verbo fiunt.*

17 Scriptura *ad privilegia probanda non est necessaria.*

Privilegia *à die concessionis executionem habent*, eod.

18 Princeps *authoritate absoluta uti potest, si bono publico expedit.*

19 *Neapolitanorum causæ, licet criminales, sunt in tribunalibus terminandæ.*

20 *Collaterale Consil. quibus rebus potissimum intendat.*

VERBO SENTENTIAM DICIT. Idest, absque causæ cognitione: vel verbo, quia non cogitur scripto sententiam ferre, *l.* 2. *Cod. de sent. ex brevic. recit.* Idque in formula Vicer. his verbis exprimitur: *Et etiam cum potestate summarie, & de plano procedendi*. Hoc autem cum in judicando, tum in elargiendis gratiis, ex his quæ sequuntur, potissimum apparet, cum ex his potissimum ejus excelsæ potestatis radii aliqui nobis elucescant: nec temere dixi, *radii aliqui*; nam 1 co-

cogitatione plenitudinis potestatis illius, hallucinatur intellectus, æque atque oculi intuendo solem. Sententias autem sine scripto proferre, regulariter non licet: nam scriptura libello pariter eget, *l.fi. Cod.de sent. ex brevic.recit. §.sancimus, Authen. de exhib. vel introduc. reis, coll.5.* Et quibus in casibus excusari fertur, id speciale esse dicimus, de quibus in §. 1. *in princ. Auth. ut cler. apud propiu. epis. collat.* 6. puta in laico clericum conveniente, vel si inter ipsosmet clericos quæstio oriatur, vel inter personas viles, parvisque causis pertractandum venit, *§.fit tibi, Auth. de mand.prin.* Alius etiam expresse perpenditur casus, de quo, item & cum aliis sermo est, in *§. necessitatem, ubi* Glos. in *ver. ex non scripto, Auth.ut judic. sine quo. suffr. l. 2. Cod. de senten. ex brev. recit. l.fi. Cod.de princip. agent. in reb. l.1. Cod. de mand. princip.* Glos.in *l.*
2 *pen. Cod. de dignit. lib.*12. Maximæ autem est dignitatis, verbo & non in scriptis sententiam promulgare: quandoquidem personæ illustres, nec civiliter, nec criminaliter sine scriptura in jus vocari debent, *l.quoties, Cod. de dignitat. lib.* 12. Feli. in *cap. 2. de jud. col.* 4. & quæ in his adducit Cassan. in *catal. glo. mun. par. 7. considerat.* 3. Idque etsi ex *Constit. Reg.* omnibus in causis confirmandum veniat, tamen locum habere in ea præcipue dignoscitur, quæ libellum requirit, ut in aliis *Constit.* scilicet 1. *de dilation. & constit. In pecuniariis,* & ex tex.in *cap.fin.de re judic. in 6. l.statutis, Cod. de sentent.* quo casu, in scriptis etiam à
3 Principe sunt proferendæ, *§. si vero aliqui, in Auth. in medio litis, collat.*8. quod quidem jam dictis pro limitatione deserviret, & quomodo intelligatur, ex *§.necessitatem, Auth. ut jud. sine quo. suffr.*Specul.in *tit.de sentent. §.juxta, ver. non enim, Luc.* de Pen.in *l.in subeundis, Cod. de Castr. omn. palat. pecu.* Alex. in *l. jubemus*, *§.1.ff.de in lit. jur.* Paul.Castr. in *l. hac consultissima, §.at cum humana,C.qui testam.fac.poss.*ubi etiam Baldus. Quid autem in causis brevioribus dicendum veniret, ut in mercedis præstatione, an inspecta rerum & personarum conditione, arbitrarie judicetur, late deducta per Par. de Put. in *tract.de Synd.de sent. cap.*1.Quidque in libellis pauperumque causis,celeritatem requirentibus: quidque in causis ex non scripto, à lege vel à statuto terminandis, & quid tandem alia dispositione interpretandum veniat illis sub verbis, in Delegatorum mandatis apponi consuetis, scilicet, *Levato velo, & summarie procedi mandatur*: diffuse congestum est per eundem Par. de Put. in *d. Tract. tit. Libellus qualit. form. in Synd. cap.2. ver. An contra.* Quæ autem res scripturam requirant, præter ea quæ *supra* recensuimus, ubi de liberantia egimus, habetur per Jas. in *l.non solum,§.morte, col.2. ff.de nov.oper. nunciat.* & in *l.cum proponas, Cod. de pact.* & per Cassan.in *Catal.glor.mun.par.5. considerat.* 61. Sane autem id perspicitur speciale in Præfecto præt. idest in 4
Vicer. ut libellus ipsi porrectus, litem contestatam non faciat, *l.1. Cod. de offic. Præf. præt.* non secus ac si Principi porrectus fuisset, *l. 1. Cod. quan. libell. Princ. dat.lit. contestat. fac.* secundum Duaren. in *tit.de potest.præfect. cap.*3. An autem senten-

tiæ

tiæ verbo prolatæ, appellationibus, ſive provocationibus, & reclamationibus ſint ſubditæ; quæve in his detur forma, nos *infra* dicemus. Quas quidem ſuas ſententias, per alios legere, ipſi conceſſum eſt, *l.1.C.de ſent. ex brevic.recit. cap.fin. de re jud. in* 6. Et ſi nullum aliud proferret verbum, id tantum ſufficeret, *Condemno*, vel, *Abſolvo*; ut ex Jaſon. doctrina in *l.1 ff.de off.ejus*, & aliorum per Caſſan. adduct. in *Catal.gl.m.par.7.*
5 *conſid.*3. Princeps igitur ſententiam ferre poteſt ſine ſcriptura, Alber. de Roſ. in *auth. niſi breviores, Cod. de ſenten.& interloquut. omn. judic.* de quo meminit Caſſan.in *Catal.par.5. conſid.*73. Et id quidem in tantum extenditur, ut ſolo Principis verbo, feudi inveſtitura procedat, cum ſcilicet coram paribus Curiæ dixerit, *Vade in poſſeſſionem illius feudi, & teneas illud pro feudo,* tex. eſt in *c.1. de conſuet.recti feudi,* licet præcipuus modus acquirendi feudi ſit ipſa inveſtitura, *cap.ſciendum, quib.mod.*
6 *feud.conſtit. poſſ.* In quærendo enim dominio, ultra cauſam illius transferendi, ut noti juris eſt, poſſeſſio requiritur, *l.traditionibus, Cod.de pact. l.ſi agere,* ubi Gloſ. *ff.de rei vendic.* idemque requirendum in feudi conceſſione, ut corporalis inveſtitura interveniat, *cap.1.quid ſit inveſtit.* In Regis tamen conceſſione contrarium eſt, ut dominium & poſſeſſio transferatur, juxta adducta per Jaſ. in *l.quotiens, la 2.col.3. Cod. de rei vendicat.* An autem conſuetudine fieri poſſit, ut ſine apprehenſione transferatur dominium, non ambigitur, *cap.2. de conſuet.* à Principe autem induci poſſe clarum eſt, ex §. *quod Principi, cum ſequent. Inſtit. d. tit. l. fin. Cod. de fidejuſſor.* eoque magis, quod in his conceſſionibus feudalibus, hæc ex conſuetudine ponitur clauſula: Quam inveſtituram, vim, & robur veræ, & realis traditionis, & poſſeſſionis habere volumus, Luc.de Pen. in *l.prædia, Cod. de locat.præd. civil. lib.* 11. Bal. in *prælud.feud. in* 6. *col.* cum aliis adductis per Loffred. in *prælud.* An autem per actus fictos, ut puta per anulum, biretum, & ſimilia, quæ propria authoritate adeptam poſſeſſionem, quam tranſactionem poſſeſſionis indicant, & an dicatur imperfecta, & abuſiva inveſtitura, ſi adipiſcendi vel recuperandi interdictum parant, late eſt videre per Afflict. in *deciſ.*299. & quæ circa hæc curioſius tradidi & prælegi in *repetitione l.traditionem, Cod.de pact.* & in *rubr. ff. de legat.*1. quas Deo duce, ſuo tempore edendas curabimus. Nedum 7
autem verbum, verum & nutus Principis aliquando ſententiam dicitur: antiquitus enim Princeps nutu poterat revocare feudum, per ea quæ diſſerit Gloſ. in *cap. 1. de his qui feud. dar. poſſ.* & ibi Iſern. quam allegat Loffred.in *paraphr.feud.in princ.* In contractibus autem, qui verba expreſſa requirunt, ut eſt contractus ſtipulationis, in quo id de ſubſtantiali forma eſſe non ambigitur, nutus reſponſionem parit defectivam atque imperfectam; quia verba neceſſaria ſunt, nec per æquipollens adimplere ſufficit, dum tamen contractus ſolo conſenſu non perficiatur, ex text.& Gloſ.in *l.1.§.ſi quis ita,* & *l. ſi ſtipuler, §.fin.ff de verb. oblig. l.in venditionibus, ff. de contrah. empt.* Nutus autem, vel capite vel humeris fieri dicitur, ſecundum

dum *d. glo.* actus autem & signa non prodesse, tradit Bart. *ibi*, & licet ex *Leonina Constitutione*, sublata in his verborum solemnitate, sensus & consonans intellectus ex utraque parte solum desideretur, quibuscunque verbis exprimatur; id tamen interpretandum venit, verbis habilibus, *l. qui autem*, *§. fi.* & *l. seq. ff. de constit. pec. l. ut gradatim*, *§. etsi lege*, *ff. de muner. & honor.* & notatur per Glos. in *§. in hac re*, *Instit. de verb. obligat.* Nutus autem in milite muto, testandi facultatem habere non dubitatur, *§. quinimmo*, *Instit. de milit. testam. l. discretis*, *Cod. qui testam. facere poss.* quod secus est in pagano, & in aliis, hujus testandi juris incapacibus, ut est *glo. magistr.* in *§. item surdus*, *ver. ex lege Cornelia*, *Instit. quib. non est permiss. fac. testam.* & aliquando etiam sola Principis præsentia, regium assensum qui in contractibus requiritur, præstitum facit; dum coram ipso contrahatur. Fret. in *quæst.* 31. & ideo contractus Principis, juris & legis vim habet, *l. 2. Cod. de donat. inter. vir. & uxor.* licet enim connubiales donationes sint prohibitæ; si tamen Augustæ ab Imperatore, vel e contra, emanaverint, valent, ut videatur contrarium legi, disponenti per hujusmodi contractum, aliam legem prioris derogationem parientem, ut per Connan. præter alios, differitur in *comm. jur. civil. lib.* 1. *cap.* 16. idque & locus etiam facit, ubi enim in comitatu Cæsaris aliquid gestum est, omni timore prorsus caret, *l. 1. in fin. Cod. de his qui per met. jud. non appell.* & not. per Boer. *decis.* 100. & ejus latus extollit actum, *l. omnium*, *Cod. de testib.* Joan. de Plat. in *l. 2. Cod. ut dignit. or. ser.* & excusat aliquem ab oneribus, & honorandum præbet, secundum Lancil. Conr. in *templo omn. jud. tit. de Cancell. Mag. offic.* & Summus Pontifex, solo verbo creare potest Sacerdotem, vel Episcopum, Felin. in *rubr.* & *cap.* 1. *de Constit.* & per verbum, *Fiat*, gratia censetur perfecta, & post mortem nobilitat, & militiæ gradum præbet, Bart. in *l.* 1. *Cod. de dignit. lib.* 12. Abb. in *cap. nobis*, *il* 2. *de sent. excom.* & hominem, quem Princeps honorat, quisquis honorare tenetur, *l.* 1. *Cod. de domest. & protect.* Mart. Laud. in *tract. de Princ. quæst.* 206. per dict. Lancil. relati. Et quodcunque Princeps per epistolam, vel subscriptionem, cognoscendo & de plano interloquutus est, legem esse constat, & *constitutiones appellantur*, dicit Ulpianus, sed non de omnibus judicabat causis, sed de quibus visum erat, nunc Prætorum loco, nunc in Senatu, aut domi: & Julius Cæsar nonnunquam in nocte, & cubans, & aliquando in prandio, & cum primoribus Civitatis, sententias ferebat, juxta *l. humanum*, *Cod. de legib.* Et hoc sectatus Robertus Andegavensis, Rex, in edicto osculi violenti, omnes Urbis nostræ primates convocavit, idest, omnium nobilium platearum, tamquam de negotii experientia imbutos: quæ vero Principis cognitionis forma, in his adhibita sit, quæve circumstantia, plene habes per Gonnan. *lib. 1. jur. civil. cap.* 16. Ipse enim Princeps, judex 8
est, in *Auth. de dignitat. §. 1. collat.* 6. secundum Bald. in *cap. quis dicatur Dux*, nec ordinem servare tenetur judiciarium, Felin. in *cap. in causis*, *ext. de re judic.* Jacob. de S. Geor. in

 tract.

tract. feud. ver. Princeps, Jas. in *l. certum, colum. penult. Cod. unde legit.* viresque libelli, ipsi tantum egredi licet, Ant. de But. in *cap. licet, il 1. extra de simon.* & ex causis sibi notis, eundem supplet libellum, sicut coram Principe, Angel. in *l. omnium, Cod. de testam. in princ.* & Scribentes in *l. edita, Cod. de eden.* Ratio est ea, quia causa potius quam conclusio attenditur, secundum dicta per Innoc. in *cap. super literis, extra de rescript.* & in sua Regali Curia, instantia non currit, Felin. in *d. cap. in causis, de re judic.* ipsumque solum, secundum conscientiam judicare posse, tradit Bart. in *l. 1. in fin. Cod. ut qua def. advoc par.* Jason in *l. sive nostrum ff. de in lit. juran.* Nec mirum id videri debet, cum omne jus quo utimur, aut constet ex scripto, aut ex non scripto, *instit. de jure nat. §. constat autem*: ex scripto jus esse, quod in voluminibus est C. d. & *Digg.* nemo non novit; quod autem Principi placuit, legis habet vigo-
9 rem, *eod. tit.* Princeps enim lex est animata, ut est tex. in *Authen. de consul. circa fin. collat. 4.* & in *Auth. quib. mod. nat. effic. legit. §. sat igitur, collat. 6.* & Glos. in *l. more, ff. de jurisd. omn. jud.* & tanquam quidam corporalis Deus dicitur, Bal. in *cap. 1. § fin. de probib feu. alie. per Frider.* ut dicitur de Papa, qui Dei viventis vicem in terris obtinet, *can. inter hac de pœnit. dist. 3.* cujus voluntas pro ratione habetur, Spec. *de legat. §. nunc*, & Principis epistola in omnibus causis vim legis obtinere, ex multis patet in *l. item veniunt, §. pen. ff. de petit. hared. & ex decreto, §. sed & quod Principi, Instit. d. tit.* quod in Judice non est, nam ejus vox non est sententia, *l. ex stipulatione, C. de sent. ex peric. recit.* & verbū Regis habetur pro lege, *l. bene à Zenone, C. de* 10
quadr. præscr. l. pen. C. de donat. inter vir. & uxor. Afflict. *dec. 299.* Idque ad Cardinales extenditur, qui Regibus æquiparantur, Det. in *l. 1. ff. de offic. ej. cui man. est jur.* Lancel. Conrad. in *temp. om. jud. par. 3. concl. 77.* in quibus residet tota fere majestas Christianę Reip. in tantum ut si damnato, dum ad supplicium dicitur, obviam factus Cardinalis aliquis, galerum purpureum illius capiti imponi mandaret, liberandum esse tradidere, Bal. in *l. addictos, in fin. Cod. de appell.* Paul. Castr. & alii adducti per Tiraq. *de pœn. can. 55.* Jul. autem Clar. in *pract. crim. lib. 5. § fin. quæst. 58.* hoc in praxim deductum nunquam vidisse testatur, ipse tamen ejus est sententiæ, ut saltem ad leviorem pœnam condemnandum esse putat, ob dictæ Regalis dignitatis reverentiam. Non tamen omnis Principis voluntas lex est putanda, nisi publico decreto, non privati juris causa statuisset. Unde D. Trajanus, ne contra leges moresque majorum ad alias causas transferrentur, neve in foris, pro lege acciperentur, duplomatibus libellis nunquam ex scripto respondebat, sed tantum verbo quibus visum est, assensus fuisse fertur, licet vetus esset mos Principem scripto adire, & consulentibus per libellum respondere, juxta Neronis stilum, aliorumque Principum qui jusserunt suis decretis impune adversari licere, si contra leges, & jura emanassent. Multi etiam ex Illustribus Oratoribus, conciones ex scripto edere abstinuere, ut plurimum enim sibi ipsis contrarii depre-

prehendebantur. Quod cum L. Crasso evenisset in duabus orationibus invicem repugnantibus, & proinde ea de re increparetur, *Orationes*, respondit, *esse temporum, & causarum, non hominum*, ac si vellet significare, contrarietatem, non sibi imputandam, sed causis quæ eam requisiverant. Alex. ab Alex. *l.b.*6.
11 *cap.*23. Et rescriptum, quod ex supplicatione Principi porrecta, impetratur, litis contestationis vim obtinet, *l.*1.*&* 2.*Cod. quan.libel princ. dat.* Duar. *de potest.præfect.cap.*3. potestque suo Officia i demandare, ut ita pronunciet, Bal. in *l.*1. *col. ult. C. quom. & quan. jud.* abstinere autem debet, nequid justum inhibeat, *c.*1.*de re jud. in* 6. Sententias item, libello non conformes ferre potest, Bar. in *l.Æmilius, in fi. ff.de minor.* quod ad dirimendas lites conceditur, Alex. in *l.vinum, colum. ult. ff. si cert. pet.* Et sententiam, quæ in rem judicatam transivit, rescindere, & revocare potest, Abb.in *cap. qualiter, ext. de accusat.* Glos. in *l.fin.Cod. sent.rescin.non poss.* Det. in *l.cognitio, ff.de off. ejus*, & sententiam ex suo rescripto abolere, Arch. in *can. omnibus* 35. *q.*9. *l. Divi, ff. de pæn.* Luc.de Pen. in *l.prædia, Cod.*
12 *de locat.præd.civil.* Verbo etiam inferiorum sententias irritat, Ang. in *l.*1.*Cod.de sent.pass.* & absque suæ potestatis plenitudine, aliqua subsistente causa, potest citationem tollere, Glos. in *l. antepen. ff. ex quib. cau. major.* Hostiens.in *cap.in nostra, extra de procur.* Cur. Jun. in *cons.* 49. & pari modo desertæ appellationis detrimentum reparare, cum clausula, præcisam suam intentionem declarante, Bal.in *l.impetrata, circa fin. Cod.sent.resc.non poss.* ab ejusque sententia appellari non potest, Bart. in *l.ult. in fin. ff.de off Præf. præt.* & nos *infra*, ex ejusdem Cassiod. textu, latius dicemus: tanta enim est ejus authoritatis imperium, ut nemo possit illi dicere, cur ita facis? *Eccles.*43. & *can. in memoria, dist.*19. Jas.in *l.rescripta, Cod.si cont. jus vel util. publ.* & *cons.* 95. *vol.* 4. Soc. *cons.*13. *vol.* 1. Det. *cons.* 655. Lanc. Conr.in *T.o. jud. lib.*1. & apud eum, sufficit pro ratione voluntas, Glos.in *c.investivit*, & in *cap.proposuit, extr. de concess.præb.* & in *cap.si gratiose, de rescript.in* 6. & in *l.relegati, in fi. ff.de pæn.* Et hæc quidem ejus autho- 13
ritatis summa, majore ex parte ex Cassan. *Catal.* excerpta est, *par.* 5. Sed quod ad dignitates atque honores conferendos & acquirendos attinet, proprium Principis est, absque scriptura, sed quasi ad instar divinæ potestatis, dicendo, & loquendo, efficaciorem suam voluntatem explicatam facere: ea enim cõparatione tantum in mundi creatione, ut dixit Deus & facta sunt, *Genes. cap.*1. verba enim sunt signa voluntatis, *l.Labeo, ff. de suppell. leg. l.ille aut ille, §. in verbis*, & *l. non aliter, ff. de legat.*3. Aristot. in *lib. periher.* & quod vult fieri pro facto habetur, *l.apud eum, ff. de manumiss.* Luc.de Pen. in *l.contra, Cod. de re milit.lib.*10. & quod dari mandat, pro dato habetur, *can. in novo*, 21. *dist.* quicquid enim voluerit, faciet, & sermo illius, potestate plenus est, *Eccles.*8. quemadmodum & Papa, solo verbo excom- 14
municationem delet, 6.*q.*3.*can.debet*, & sola nominatione Episcopum creat, 93. *dist. can. domnus*, 2.*q.*

2. *q.* 1. *can. sacerdotibus*, & *cap. per tuos*, *ex. qui fil. sint legit.* Et militi à Principe, sola voluntate testamentum condere, concessum est: quæ quidem cum aliis, luculenter enarrantur per Luc. de Pen. in *l. prædia*, *Cod. de locat. præd. civil.* Et solo verbo Doctorem facit, Angel. in *l.* 1. *C. de sent. pass.* quem refert Cassan. in *catal. glor. mun. par.* 5. *consid.* 91. ubi ex Jasonis relatione in Maximiano Imper. hanc praxim de Medico atque Doctore obiter visam fuisse testatur, & Fret. *de suffeud. lib.* 1. *tit. De origine Baronum*. Paria enim sunt privilegium verbo, vel vivæ vocis oraculo, datum, & in scriptis, in *clement. dudum*, §. *nos etenim*, & *ibi* Glos. sicut & paria sunt, voce exprimere, vel scribere, Alex. *cons.* 33. *lib.* 3. Corn. *consil.* 79. *voto* 4. Et verbo, à diffinitiva sententia appellatur, *l. scio*, ubi Bar. *ff. de appellat.* prout Boer. in *quæst.* 1. multa subnectit: imo propter ejus excellentiam, soli ipsius verbo statur, *can. nobilissimus*, 65. *dist. cap. literis*, *de probationibus*, cum aliis adductis per Cassan.
15 in *loc. præd.* nec immerito Nobilium promissa, pro factis habentur, *cap. nobilium*, *ex. de donat.* Isern. in *cap.* 1. *colum.* 1. *qui succ. ten.* ut id, ex celeritate circuitum excludente, proprium & naturale videatur esse Nobilium, *cap. grande*, *de suppl. negl. prælat.* eoque magis in Principe, cui magnificentia, & liberalitas peculiares esse debent, *l.* 1. *Cod. de thesaur. lib.* 10. Luc. de Pen. in *l.* 1. *Cod. de veter. lib.* 12. *l. cum multa*, *Cod. de bon. quæ lib. l.* 1. & *l. fin. Cod. de cad. toll. l. cum fundus*, §. *servum*, *ff. si cert. pet.* Cagnol. in *l.* 2. *ff. de pact. int. empt. & vendit. num.* 201. quas, ex multis authoritatibus, celebrat Cassanæus in *catal. glor. mun. par.* 5. *consid.* 8. & 9. qui quidem circuitus, pro efficaciori atque breviori actionis explicatione, si inutilis sit, rejicitur, *l. dominus*, *ff. de condict. indebit.* In 16 gratiis autem & honoribus conferendis, quorum quidem solus Princeps est distributor, secundum allegata per Cassan. verbum ipsum & sermonem maximæ esse efficaciæ, ambigendum non venit: quandoquidem si in gratiarum concessionibus innitamur, dubium non est quin illico perfectæ reddantur, Archid. in *decret.* & in *proh.* 6. Bald. in *l. humanum*, *Cod. de legib.* Felin. in *rubr. de constit.* Afflict. *decis.* 253. Fret. *de suff. in alleg. Regent. Albertini*, *num.* 66. Solo item verbo civitatem 17 facit. Scriptura enim in privilegiis, non est ad probationis vires necessaria, Bald. in *l. si qua per calumniam*, *Cod. de episcop. & cler.* & in his ex sola nominatione jus quæritur, *cap. capitulum Sanctæ Crucis*, *de rescript.* Rebuff. in *tract. nominat. qu.* 21. *num.* 9. Oldr. *cons.* 180. *colum.* 3. Ripa in *lib.* 2. *de rescript. cap.* 2. Tiraq. *de Nobilit. cap.* 6. Cassan. in *consuetud. Burg. tit. Des Judices*, *doctr.* 2. *rubr.* 1. §. 5. & à concessionis die, omnimodam sibi exequutionem trahit, Bart. in *l. fin. Cod. de sent. pas.* & absenti etiam prodest, *cap. si tibi*, *de preb. in* 6. Bald. in *l. illud*, *Cod. de sacrosanct. Eccles.* & ignoranti pari modo, *l. Labeo*, *ff. de jurejur.* Doct. in *l. qui absenti*, *ff. de acquir. possess.* Luc. de Pen. in *l. prædia*, *Cod. de locat. præd. civil. lib.* 11. Fret. in *d. tit. quæst.* 29. quod

secus

secus est in officiorum largitionibus, ubi tria requiruntur, ut alias diximus, electio siquidem, acceptatio, & administratio, *l sed & si*, §.*quæsitum*, *ff. de excusat. tut.* ubi Bal. Par. de Put. *de Syndic.* in *ver. Officio*. Boer.*decis.*150. Idque etiam in contractibus Principis locum habere, satis clare patet, ex quo dominium, sine traditione, & possessione transfertur, propter regulam tex. in *l.in traditionibus*, *C.de pact.* & limitatur text. in *l.quoties*, *C. de rei vendic.* ut ex donatione, primævo jure sequuta, licet possessione roborata, non officit, secundum Caffan. in *loc.cit.* & Luc. de Pen. in *d.l.prædia*, *Cod. de locat.præd.civil.*

18 Tunc autem est maxime perspicua ejus authoritatis sublimitas, cum potestate absoluta, vel ordinaria Princeps usus fuerit: potest enim excedere potestatem ordinariam, si bono publico expediet, Isern. in *cap.*1. §. *contrahentium*, *n.*17. *quæ sunt regal.* & quando ordinaria, vel absoluta uti censeatur. Idem *ibidem* in *apostill. num.* 6. peccat autem si id absque justa causa faciat, Innoc. in *cap. novit*, *de elect.* notatur in *l. relegati*, *ff. de pen. l. fin. Cod. si contra jus vel util. publ.* Profecto si quando Principes absoluta authoritate sunt usi, magnam alterationem populis intulerunt, ut etiam tumultus inde sint orti: quod cives Neapolitani & Nobiles ad tempora Illustriss. Dn. Petri Toleti Vicer. experti fuere: qua de re ad

19 historias me refero. Et certe Neapolitanorum Civium causæ, licet criminales, in Regiis Tribunalibus sunt ventilandæ, & terminandæ, ut ex compluribus *capitulis* Civit. concessis liquet: quorum custodiæ, si Civitas ipsa invigilasset, ut illæ, sive ordinariis, sive delegatis demandarentur, ex novellis etiam sanctionibus inhibitum esset, ex suæ Celsitudinis amplitudine: dum inde visum est absolutæ potestatis, & circa causas, & personas militares, officiorum nexui non subditas, ut in *præcedenti cap.* diximus, eos cives esse, ex regula text. in *l. magisterium*, *ff.de jurisd.omn.jud.* Postea successores Viceregės, omni qua decet religione, abstinuissent. Præter tamen Alcalanorum, & Offuni Duces, qui nonnullas etiam illustres personas, & ab Urbe & Regno exulare jusserunt ex abrupto, per privatum libellum, cui statim exequutio, & obedientia data fuit. Sed quam breviter negotia expediantur per Præf.præt.idest, per Vicer.absque ordinaria juris forma, tum libellorū brevitas, tum sui Consilium Judicij, idest, Regentium, exiguus numerus indicat. Sunt enim tres tantummodo, licet olim quatuor esse consuevissent. Regnicolæ duo, duoque Hispani: & quamvis multi sint modi sententiarum à Principe ferendarum, ut per epistolam, per edictum, per decretum, per subscriptionem libellorum: hoc ultimo, Viceregem suumque Collaterale Cons. frequentius uti videmus: & moris quippe erat, inquit Tacitus, quamquam præsentem, libello adire Principem in quo Neronis diligentia celebratur, qui postulatoribus non temere, sed per libellos & sequenti die respondebat, ut ait Svet. Cui vigilantiæ, & pro subditorum indemnitate, & pro Principis bono, vacare convenire: alia etiam exempla refert Connan.

nan. *lib.* I. *cap.* 16. ut non sine ratione, Regentes Cancellariam, dicantur *Præfecti libellorum*, ut *infra* la-
20 te dicemus. Vacat autem hoc Collaterale Consilium, nedum Urbis, sed Regni totius regimini, & annonis universalibus; omnibusque præest tribunalibus ad rectam justitiæ administrationem coadjuvandam: insuper & rerum Fiscalium custodiæ, & incremento, latronum vires atque infestationes compescendo; hospitiorum militarium oneribus, inimicorum insidias publicas, & tacitas expellendo: aliorum autem Tribunalium causas, ipsos audire perraro evenit, & tunc tandem, cum maximi fuerint ponderis, & qualitatis: intenti solum rebus prædictis ad ipsos spectantibus.

ADNOTATIONES

Verbo sententiam dicit.

Si Imperator scribens alicui corpori civium quod non erat civitas, & appellaverit civitatem, illico efficitur civitas ex certa scientia, Bar. in *Extrav. ad reprimendam*, in *Clem. si summus Pontifex, de verb. signif. idem* Bar. in *l.* I. *ff. eod.* Alexand. ad *eund.* in *l.* I. *C. de metrop.* Ber. *lib.* 12.

Tiranni esset non Principis per libellum vel literas aliquem indemnatum mori jubere, quia rei imperatæ argumentum cædis extinguendum veniret, Herodian. *lib.* 3. At vero solus Princeps sententiam libello difformem profert, Abb. in *cap. cum super, extra de confess.* Bar. in *l. Æmilius, ff. de minor.* Jas. in *l. vinum, ff. si cert. pet.*

Num. 4. Libellus ipsi porrectus litem contestatam non facit.

Facit *text.* in *l. sicut, §. nec sufficiat, Cod. de præscr.* 30. *vel* 40. *ann.* Host. in *cap.* 2. *de dilat.* & conclusio pari modo non est necessaria sing. est Innoc. in *cap.* I. *de lit. cont.* Ang. in *l. omnium, Cod. de testam.* Jas. in *§. omnium, Instit. de action.* Restaur. in *tract. de Imp. quæst.* 110.

Num. 7. Princeps nutu poterat revocare feudum.

Ad instar fere divinæ potentiæ, cujus virtus est ad nutum omnia perficere, quod & christiani & gentiles uno testantur ore, & habes ex Pind. in *Pyth. Ode* 2.

Et inferius: *Sola Principis præsentia.*

Sola Principis præsentia invalidos instaurat actus, *l. adoptio, ff. de adoption. l.* 2. *ff. de reb. eor.* cum aliis adductis per Cassan. in *Catal. par.* 5. *consid.* 35. & sola præsentia nobilem facit, & qui ipsum comitatur, nobilis præsumitur; Bald. & Jas. in *l. omnium, Cod. de testam. idem* Cassan. in *Catal. par.* 8. *consid.* 38.

Num.

*Num.*10. *Cardinalis aliquis galerum purpureum, &c.* A

Hoc prærogativum, liberandi videlicet à morte damnatum, olim Romæ Vestalibus debebatur; ut scilicet qui ad supplicium ducebatur si qua ei Vestalis occurrisset Virgo, liber esset, quod admonuit Spiegell.

Inferius: *Licet vetus esset mos Principem scripto adire.*

Et id quidem ne inconsulte responderet, ut ex Tranq. in *Tib.* adnotatur.

*Num.*12. *Verbo etiam inferiorum sententiam irritat.* B

Ambigi contingit an Principi sit facultas commutandi remittendive pœnam in reum constitutam à Judice, læsa parte non quiescente. Et certe Judex ipse ut agere id non possit post prolatam sententiam jam cautum est, & habetur ex Isern. in *cap.*1 *§.argentaria, quæ sint regal.* Par. de Put. in *tract. de synd. vers. licet*, *fol.*23. sed ante sententiam potest pœnam ipsam ex causa imminuere vel augere, Luc. de Penna in *l.*1. *num.*42. *C. de desertor.* & *l si apparitor*, *num.*17. & 18. *C.de cohort.* Ang. *de mal.fol.*361. Joann. Millæus in *praxi persq. crim.* in *rub. Denunciationis formula*, *vers. sed quaritur quomodo*. Grammat. *decis.*5. 23. 107. sicut & immutare pro personæ, temporis, loci, ætatis atque rei conditione, & criminum universitate, & delictorum qualitate, ita ut pro corporis coerctione pecuniariam infligat pœnam, ad quod late divagatur Afflict. in *decis.*287. & Capyc. *decis.*27. quod tamen sine causæ cognitione facere non potest, iisdem authoribus. Non autem nova pœnarum genera excogitare potest contra jura etiam municipalia, ut admonet Paris de Put. in *d. tract.* in *ver. An in causa pecuniaria*, *fol.*334. nam debet irrogare pœnas jam à legibus constitutas, facti enim quæstio in arbitrio judicantis relinquitur, pœnæ vero persequutio non ejus voluntati mandatur, sed legis authoritati reservatur, *l.*1. *ff. ad Turpil. l.ordine*, §.2. *ff. ad municip. c.si quem pœnituerit*, 2. *q.*3. & facit *text.* in *l.sed hodie*, *l.moris*, §.*sed enim*, *l.capitalium*, §. *majores*, *ff.de pœn. l.*1. § *sed & judex*, *ff. ad leg. Corn. de fals.* Bald. in *l.incredibile*, *Cod. de pœn.* Isern. in *loco alleg. num.*9. Tiraqu. late in *præfation. de pœn.* habes ex *l.sed si severior*, *Cod. ex quib. caus. infam. irrog.* *l. quid ergo*, §.*pœna gravior*, *ff. de his qui not. infam.* quinimo judicibus immodice sævientibus fræni temperies est adhibita, *l.si quis in ea*, *Cod. de cust. re.* nec enim ira excandescere, nec precibus calamitosorum illachrimare debent; sed ita jus est illis reddendum, ut dignitatis authoritatem nihilo minuant, secundum Millæum, in *d. praxi pag.*185. Sed & variorum tormentorum gradus, numeri & qualitates, variis ex causis atque temporibus, reis inflictas, commemorat Alex. ab Alex. *lib.* 3. *cap.* 5. Ideo non debet judex suam sententiam propere & tumultuarie exequutioni mandare, & tunc præcipue cum de crimine lata fuerit; relinquendum est enim principi tempus de-

(Margin letters: C beside "versitate"; D beside "Tiraqu. late in præfation.")

A deliberandi an velit gratiam facere, pœnamque illam relaxare, *l.pen.* & *ibi* Salicet. *Cod. de pœn.l.vindicari, ff. eod.* ubi communis scribentium schola, Gul. de Bened.in *repetit.cap.Rainutius, in quæst. an occid. peccat.lic.* ex auctoritate Guliel. de Cun. Bald.in *auth.interdicimus, Cod. de episcop. & cler.* & in *l.1. Cod. de calumniator.* Imo vero aliquando sententia non statim exequenda curatur, quæ alioqui intra decem dies est exequutioni mandanda, *can.sicut, 2. q.1. l.cum reis, Cod.de pœn.* primo si Princeps iracundia motus severius judicavit; secundo cum mulier prægnans morti damnatur: tertio cum in eum profertur sententia, qui publicis est obnoxius ratiociniis: quarto cum in insulam quis condemnatur, quæ à principe est assignanda, Gosfred. in *summa de judic. num.13.* In civili vero negotio longum præstituitur B exequutioni tempus, quippe quatuor mensium, *cap.quærenti, de off.deleg.* §.1. *Instit. de off. jud.* rationem diversitatis ponit Guliel.de Cun.in *l.addictos, Cod.de episc. aud.* & est quod primo casu quilibet appellare potest, secundo vero unus tantum. Secundo quia sententiæ in pœnalibus accuratius proferuntur, & ex clarioribus probationibus, quam in civilibus, *l.fin.Cod. de probat.l.qui sententiam, ff. de pœn.* Ideoque in sententiis sibi Principes reservant facultatem vel gratiam faciendi, vel redimendi, quod Guliel. *loc.allegato* improbat, & judicibus inhibitum est, *l.apud acta, ff.de re judic.* itidem & baronibus aliisque regiis officialibus ex *nov.pragm.* Postea vero ad reorum copiam exhauriendam cum ego fisco patrocinarer. insteti ut id faciendi facultas esset in M. C. Vicariæ & in iis criminibus quæ triennii pœna corri-C pienda essent, obtinui. In principe vero absolutum est ut ipse solus illam commutationem facere possit, *tex.* in *l.divi, ff.de pœn.* ubi Glos.in *ver.minuta*, in aliis Codicib. dicit legi, *immutata*: & per æquipollens id fieri recte dicitur, *l.si mater, Cod.de instit.l.fideicommissa, §.si cui, ff.de legat.3.* Sed pœnam jam dictam à judice, remittere ne possit princeps aut minuere dubio vertitur, nulli autem dubium quin princeps latam jam sententiam ac transactam in rem judicatam, rescindere possit, Abb. in *cap. qualiter & quando, colum.2.de accusat.* dum tamen clausulam adjiciat, *non obstante, &c.* Glos. in *l.1. Cod. sent. resc. non poss.* Angel. in *l.1. Cod.de sent. pass. l.fin. eo.tit.* Jus enim tertiis in his aufert, *l.quaris, ff.de natal.restituen.l.item si verberatum, §.1. ff.de rei vendic. l.Lucius, ff.de evict.* Jas. in *l. conventio-*D *nis, ff. de pact.* & alii quos habes ex Cassan. in *Catal.par.5.consid.24.* & Capyc. *decis.166.& 169.* ut tamen id intelligatur secundum Luc. de Penna in *l.fin.col.ult. Cod.de condit.in publ. horr.lib.10.* nec remittit pœnam, ut dicit Isern. in *§. item nulla vers. banno imperiali, de stat. & consuet. advers. libert. eccles.* id tamen sine causa & in alterius juris necem, *l.2. Cod. de precib. imper. offer.* in publicam utilitatem & in grassantium extirpationem, *vulgata l.non omnes, §.fin. ff.de re milit.* Ad principem enim spectat pœnam corporalem post latam sententiam remittere, Isern. in *constit.Reg. Intentionis*, Par. de Put. *de Syndic. in verbo, licet, fol. mihi 230.* item & deportatum restituere in integrum provinciæ honoribus & muneribus, *l.1. Cod.de sent. pass.* & Senatorem ob turpitudinem remotum, ad originalem patriam revo-

revocare, *l. filii*, §. *Senator*, *ff. ad municip.* Et liberare post confessionem & A damnationem, constante innocentia & sine appellatione, *d. l. divi*, *ff. de pœn. l. 1. §. fi. ff. de quæstion.* & uno verbo irritare sententias inferiorum judicum absque appellatione prænarratas, Det. *conf.* 638. Restaur. *de Imper. quæst.* 110. *num.* 321. ubi etiam de Abbate episcopo remoto: omnemque pœnam arbitrariam facere, Bald. in *l. cunctos populos*, *colum.* 3. *Cod. de sum. trin. & fide cath.* & in *cap. nos Romanorum*, *de pace const.* Levem insuper ac modicam læsionem privatorum disponit, *l. quoties*, & *l. rescripta*, *Cod. de precibus Imper. offer.* quemadmodum in magnum regalis jurisdictionis præjudicium Rex non posset successorem obligare, secus in parvum, *cap. Abbate sane*, *de re judic. in* 6. Bart. in *l. prohibere*, §. *plane*, *ff. quod vi aut clam*, ex interpretatione *cap. intellecto*, *de jurejur.* modica enim damna tolerantur, *arg.* B in *can. terrulas*, 12. *q.* 2. & *cap. si quos*, *de servit*, *l. Sejo*, *ff. de in integr. restit.* sicut & modica læsio, *l. in causa*, §. *idem Pomponius*, *ff. de minor.* magna vero rescinditur, *l.* 2. *Cod. de rescin. vendit.* Cæterum rescripta, quæ enorme inferunt damnum jura absorbendo, non valent, *cap. suggestum*, *de decim. cap. ad apostolicæ*, *de donat. cap. quid pro novale*, *de verb. signif. l.* 1. §. *si quis à principe*, *ff. ne quid in loco publ.* Quæ quidem citra delicta locum habent, at ea si extant, cuncta etiam bona auferunt, ut *Cod. de bon. damnat. per tot. cap. ad liberandum*, *de hæret.* alias non esset verisimile principem improbe indulgere velle actioni, *l.* 1. *Cod. de pet. bonor. sublat. lib.* 10. *l. denique*, *in princ. ff. de minor.* quæ habes ex Goffr. in *summa*, *de rescript. col.* 4. Princeps etiam optionem dat damnato pœnam quæ sibi libuerit eligendi, *l.* C *aut damnum*, §. 2. *ff. de pœn.* cum Glos. quod Nero fecisse dicitur Senecæ magistro, Bald. in *l.* 1. *Cod. de his qui ad libert. perven.* Roman. in *l. si quis bona*, §. *fin. ff. de acquir. hæred.* & id quomodo sit intelligendum pete ex Felin. in *cap. inter cæteras*, *col.* 3. *de rescript.* & Restaur. *de Imper. quæst.* 110. *num.* 95. Et ob delictorum enormitatem licitum esse jura transgredi in puniendo, non autem in procedendo, ex Innoc. docet Jul. Clar. in *pract. crim. ver. Superiore*, *fol.* 1. indulgentia enim Principis in corporalibus pœnis magis quam in pecuniariis prona est, Isern. in *cap.* 1. §. *argentariæ*, *col.* 1. *in fi. quæ sint regal.* dum tamen parti læsæ sit satisfactum; præter causas privilegiarias, prout idem dicit in *d. cap.* 1. §. *contrahentium*, *num.* 6. & 7. & in *cap.* 1. *n.* 14. *de stat. & consuet. contra libert. eccles.* & quando in modicis consistit, nullus D datur scrupulus, Glos. in *l.* 1. *ver. non egreditur*, *ff. de constit.* quod quandoque in temporis beneficio exercetur, *l. quoties*, *C. de prec. Imperat. offer.* quandoque etiam verendum venit ne debita introitusque veniant, ut per Boer. in *quæst.* 296. & Isern. in *d. cap.* 1. §. *condemnatorum*, Guido Papa in *quæst.* 211. Grammat. *decis.* 14. *num.* 34. Campa. in *cap. Reg.* 112. *num.* 11. Id etiam scire oportet quod judex mulctam remittit perinde ac Rex pœnam, sed diversis rationibus, ut ob inopiam, *l. eos*, *Cod. de modo mulct. l. illicitas*, §. *fin. ff. de off. præs.* & si ad pinguiorem devenerit fortunam dubitatur, prout *ead. l.* §. 2. ob gratiam, *l.* 1. *ff. de quæst. l.* 1 *in fi. ff. de pœn.* præviis tamen distinctionibus *supra* adductis, & signanter ex Isern. in *d. cap.* 1. *num.* 13. *de stat. & consuet.*

A *contra lib.eccles.* Cæterum ab hoc gratiarum genere principes se abstinere deberent, non enim sunt congruæ decori; & licet dicantur soluti legibus, subjiciuntur nihilominus legibus naturalibus, & divinis, *can. sunt quidam, 25. q.1. can. quo jure, 8. dist.* sunt enim liberi secundum quid, at in Dei foro nequaquam: quod in tantum arctatur ut ne intercessio quidem pro aliquo ipsi conveniat, quam sanctissimi viri exhorrent, quod de D. Augustino fertur, cum eo modo judicibus etiam peccandi ansam præbeant; prout cum aliis notatu dignis explicat Navar. in *rubr. de jud. num.* 110. *&* 111. Profecto rescriptum impetratum super mutatione pœnæ ampliando vel minuendo, post sententiam, non valet, nec ei creditur nisi expressim dicat, non obstante ea lege, Glos. est not. in *l. stata*, §. 1. *ff. de re jud.* & *ibi* Bart.
B quæ etsi sententia confirmetur tenet aliquam altercationem relatam per Restaur. *de Imper. quæst.* 111. Sed passim Viceregis arbitrio pœnarum commutatio reis condemnatis relinquitur, quod quidem moris est justa suadente causa fieri, cum ab ejus voluntate dependeat, *l. relegati*, *ff. de pœn.* unde cum non semel id infringere pro fisco tentassem, haud quivi.

His consequens est dicere, quod licet sententia contra sententiam non teneat, ex reg. tex. in *l.1. Cod. quan. provoc. non est nec.* fallit tamen in sententia consulta cum Principe in causa criminali, *l. fin. ff. de quæstion.* & alia adducta per Restaur. de Imperat. *quæst.* 110. *privil.* 234. certe qui sententiam propriam interpretando corrigere potest, idem Restaur. *ibid. privil.* 241. Sed & Præses & Procurator Cæsaris possunt suas sententias interpretari, & non
C alii, *l. ab exequutione, ff. de appellat.* Glos. in *l. si ut proponis, Cod. de exeq. re jud.*

Huic proxima est ambiguitas an Viceregi facultas sit transigendi de rebus fiscalibus, scilicet immobilibus, inconsulto Principe; tametsi dubio id verti non posse videatur, cum apertissime jam vetitum sit hoc jus procuratori Cæsaris, *l. nulli, ff. de transact. l.1. Cod. de offic. procur. Cæs.* ubi Doctores, & præcipue Bart. & Jas. in *d. l. nulli* ampliant in omnes rerum alienarum administratores; ut tutores curatoresve, & tales, *l.1. Cod. si advers. transact.* & tunc potissimum cum de re immobili transactio esset, cumque transigendo res ipsa remaneret penes adversam partem, quod in tantum est coarctatum ut non possit transigi etiam si res de qua lis est, possideatur ab adversario, secundum Bar. & Jas. *ubi supra*, & idem Jas. *cons.* 108. Glo.
D Par. §. 22. *glo.* 20. *num.* 67. Ratio poterit esse vel ad vitandas fraudes, vel quia minuerentur jura principalis transigendo, quæ procurator non potest eo inscio nisi augere; vel potius quod ad vitandas litium ambages procurator pronior esset in transactiones, & sic quod totum per jus & justitiam uni competeret, alteri injuste impertiretur. At vero in Reg. Camera, quod est tribunal procuratoris Cæsaris, id nunquam à fisco in controversiam deductum memini quo tempore ibi præsideo; sed perpensis causa, negotio, & fisci commoditate, cum ipsius Reg. Cam. consultatione & Collateralis Cons. voto, coram Vicerege terminari, in causis indifferenter civilibus & criminalibus: facilius autem annui moris fuit si fiscus ageret, quam si exciperet. Et id quidem non ex adversariorum importunitate, sed ex of-

ficio

ficio & sponte sua, Regia Cam. facere consuevit, cum viderit causæ perplexitatem., sæpius autem vota super recipiendæ transactionis examine panduntur; & qui pro ea votum tulit, pro ea etiam in judicando suffragium præstat, & fisci deterius fit jus: aliquando tamen fiscales hanc veriti Viceregis potestatem, adierunt Regem; hucusque autem mos ille haud immutatus fuit. Cæterum in pecuniariis pœnis atque etiam in corporalibus in pecuniarias commutandis læsa parte non amplius persequente, quod *redemptio* & *compositio*, quas vocant, locum habere possint, quotidiana praxi jam compertum habetur: eæque fieri novimus ab experto cum fiscalem advocatum agebamus, ad M.Cur.Vicariæ consultationem, prævia relatione: idque sane intelligendum cum judex suum jam interposuit officium, idest, cum sententiam tulit aut exilii, aut relegationis, aut deportationis, aut etiam mortis: tunc autem proniores in hujusmodi compositiones Vicereges esse scimus, cum fisco aliqua imminet præsens pecuniæ necessitas, & vidimus Cardinalem Granvelam, quo tempore christiani orbis proceres in turcas inierunt fœdus, maximam in fiscum coegisse æris summam ex compositionibus, & ad remiges comparandos, qui morti damnati erant, triremibus destinasse. Est autem compositio idem quod transactio, *l. ab accusatione, ff. ad Turpilian.* licet compositio proprie tunc dicatur, cum ab reo pro corporali pœna pecunia extorquetur, *cap. presbyteri, extra de pæn.* quamvis nemo debeat recipere pretium à reo sanguinis, unde improbantur statuta, quibus homicidia pecuniis vindicantur, Archid. 23.*q.*4.*can. duo*, §.*item illud*.Host.in *sum.de consuet.*§.4.*in fin.* Jo:Andr. in *cap.cum tanto*,*eod. tit.* Suntque etiam jure nostro improbatæ, in *Auth.ut non fiant pignorat.in princ.* tametsi in publicos Curiæ usus, non autem in privatos magistratuum conversæ, tolerentur. Et judices ante sententiam multis perpensis circumstantiis componere possunt, post vero sententiam soli principi licet; qui ut *ibi*, si pars adversa querelam non abolevit, compositioni locum dare non solet. Qui autem magistratus & quibus in delictis, quove tempore componendi facultatem habeant, & quid constare debeat in inquisitione, late explicat Par. de Put. in *tract.de Syndic. in ver.compositio*, *cum seqq.*

A B C

Num. 13. *Quasi ad instar divinæ potestatis.*

D

Princeps plenitudinem potestatis habet, & ipse solus hanc potest apponere clausulam, & specialiter exprimi debet, ut per Cassan. in *Catal. par.*5. *consider.*22. *num.*132.

Num. 14. *Papa solo verbo excommunicationem delet.*

Cap. si aliquando, de sent. excomm. quam allegat Specul. in *tit. de legato*, §. *nunc*, *num.*43. cum aliis, ubi multa visu digna super Principis potestatem congerit, sicut & solo verbo sacerdotem facit vel episcopum, prout Princeps doctorem, Det. post Angel. in *cap.* 1. *colum.* 6. *de constitut.*

A Felin. *ibid.colum.7.* & *l.nemo præfectus, in fin. Cod.de dign. lib.12.* Castald. *de Imper. quæst.110.* Huc facit quod princeps potest judici mandare ut sic judicet, Bald. in *tit. si de invest. int. dom. & vass. col. 2. vers. nota sententiam*, Innoc. in *cap. significantibus*, *de off. deleg.* Cassan. in *Catal. par.5. consid.22.* ubi habes 400. regulas. Hinc ortum reor habuisse praxim quæ in proferendis votis coram Viceregе servatur à Magistratibus, ut scilicet statim quam suam propalarint sententiam, subdant, *probabiliori tamen tua Excellentia me omnino sententiæ remitto*.

Num.15. Nobilium promissa pro factis habentur.

B Idque ex majore fide quæ est illis adhibenda; ob dedecus enim ab ipsis frangendam non esse præsumitur, quod secus est in ignobili, secundum Cassan. in *Catal. par.8. consid.34.*

Num.19. Per privatum libellum.

Epistola à Principe missa vim habet legis, Angel. in *l. item veniunt*, *§.pen. ff. de petit. hæred.* Cassan. in *Catal. par.5. consid.22. num.104.*

Num.20. Vacat autem Collaterale Consilium.

C Suprema consilia majestatem tuentur, cum rebus solum gravioribus vacent quæ ad illam spectant: unde abstinere ab his debent, quæ Magistratuum ordinariorum cognitioni sunt demandata; proinde Caligulæ perfidiam detestantur, qui Jurisconsultorum sententias repellebat inquiens, *faciam ut nihil respondeant nisi æquum*. Principem autem decens est rebus tantum gratiosis vacare, criminosas vero & forenses magistratibus relinquere: cum enim Respubl. ex præmio in bonos & pœna in facinorosos servetur, debet Princeps præmia ipse conferre quo sibi subditorum animos devinciat benevolosque reddat; pœnas autem à Magistratibus infligendas relinquere, ne populare in se odium concitet: nam qui punitur naturaliter odio habet punitorem; sicut & qui beneficio afficitur, benevolentia prosequitur benefacientem.

SUMMARIUM

CAP. XIX.

1 *Præfectus Prat. ad tempus creatur, quemadmodum Prorex.*

2 *Præfectus Prat. Regi comparatur ab aliquibus.*

3 *Appellatio in sententia Regis locum non habet, nisi cum judicaverit ut Comes, vel nisi sit evidenter iniqua, vel cum de Judicis competentia agitur, vel cum fuisset male informatus: quod & in Papa etiam currit.*

4 Ap-

QUID EST QUOD NON HABEAT COMMISSUM? CUJUS EST VEL IPSE SERMO INDICIUM. BENE EST UT LEGES POSSIT CONDERE, QUANDO EJUS REVERENTIA POTEST NEGOTIA SINE APPELLATIONE FINIRE. In formula Viceregis hoc modo exprimitur: *Causas quascunque patrimoniales, & alias quasvis, civiles & criminales, motas, & movendas, etiam supplicationum, & appellationum, jam introductarum, & introducendarum, & alias quascunque, tam viduarum, pupillorum, & pauperum, quam Universitatum, & singularium personarum, ad se, & audientiam nostram Regiam, evocare: easque committere, & decidere, & fine debito terminare: & servatis in omnibus privilegiis, constitutionibus, pragmaticis sanctionibus, capitulis, & observantiis dicti Regni, ad effectum deducere, &c.* Verba tamen Cassiodori, quia Regis potius quam ejus Vicarii potestatem indicare videntur, me pene in eorum traxere senten-

tiam,

tiam, qui Præfect. Præt. Regi æquiparandum censent: sed duas potissimum ob causas Viceregi coæquandum suscepi. Primo ut Viceregis authoritas, & circa quæ versatur, magis elucesceret; dein, quia ordo literæ idipsum expoposcit, ut huc hanc comparationem rejicerem: idque non eo me movit, ut vel meæ me opinionis pœniteat, vel ut aliorum adverser:quando,si Regi æquiparetur, poterit & Proregi commode æquiparari, qui Regis personam, per omnia refert. Prorsus autem Præfectum Præt. Viceregi comparari, inde patet quod ab alio, idest, ab Rege dependet, & constituitur, quemadmodum Præfectus Præt. ab Imperatore constituebatur: & Viceregi defertur Regni administratio à Rege, per diplomata, sive Regios codicillos, vel *patentes literas*, ut nuncupant, non secus ac Præf. præt. deferretur ab Imperatore, ut ex hac formula inspicitur. Rex autem non habet qui administrationem sibi demandet, est enim perpetuus Regni Dominus jureque successionis transfertur, quod in Præfecto præt. nequaquam erat, cum ad tempus

1 crearetur, ut *supra* innuimus, & hic repetendum diximus. Erat igitur Præfectus prætor. temporarius, non perpetuus; sicut & temporarius est Prorex: idque præterquam quod patet in ejus formula, clarissime patet ex *l.2. Cod. de offic. Præf. prat.* ubi vocantur *Exprafecti*, qui præfectura jam functi erant, quemadmodum exconsules, exvicarii, excubicularii, &c. qui consulatus, vicariatus, cubiculariatus munere abierunt: qua form[illegible] terit etiam *Exprorex* dici, q[illegible] ɡe aliquando fuit: patet etiam ex innumeris & *Cod.* & *Authenticarum* constitutionum ad Præfectos directionibus, in quibus dicitur, *Imper. Justin. Joanni Præf. prat. secundo*, idest, secunda vice: & in inscriptione mox subnectenda, *Saturnino Præf. prat. iterum*: & licet Rex sit subditus S. Pont. *c. solitæ*, *ex. de major. & obed.* non tamen est impedimento nostro instituto. Antiquorum igitur scribentium, Regi comparandum opinio fuit: eamque tuentur Gulielm. in *l.1. ff. eod.* Bart. in *l.1. ff quod quisque jur.* & in *l.omnes populi*, *n.8. ff. de just. & jur.* Bald. & Alber. in *d.l.1.* Affl. in *prob. constitut. Reg. quæst.21.* Cato Papiens. in *rubr. de Senator. num.7.* Alex. in *l.1.* ubi omnes, *ff. de offic. ejus*, *cui mand. est jur.* Lancell. Conr. in *tem. om. jud. par.3. de provoc. conclus.77. num.4.* Quibus facile Franc. Duar. *eod. tit.* si Regi, Imperatori, subdito assimiletur, assentit. Et Dictatori jure comparari posset; cujus ductu jamdiu Imperium stetit: & apud Græcos, Lacedæmoniosque parem Regiæ dignitati potestatem habuit: & pulsis Regibus, & Consulari imperio erecto, cum omni Regia potestate decorato, ex Pomp. Læto, *De Magistrat. Roman. cap. de consulib.* omnesque illius temporis Summos Magistratus, ne authoritate penitus regia uterentur, Suffectos sive adjunctos habuisse legimus: unde Tribunus celerum Regi aderat, cujus ope nitebatur; & Legatus Consuli, & Prætori Quæstor, & Dictatori Magister equitum; & denique Cæsari Præfectus prætorio; qui eis auxilio, & adjumento erant: & eis absentibus, ne regiminis moles impedimento

2 (margin, beside "igitur scribentium")

pedimento foret, quasi suffecti honore præsidioque erant ex Fenest. *de Magistrat. cap.*9. & Alex. ab Alex. *lib.*6.*cap.*23. quod poterit inde constare, quod cum desinit præfecti præt. nomen, successit nomen Regis: prius enim nemo regium nomen sibi vindicabat, sed *Præfectus prat.* appellabatur, secundum Alexan. ab

3 Alex. *lib.*6.*cap.*23. Cujus opinionis rationes esse possunt, quia sicut à sententia Regis non appellatur, *l.*2. *§ exactis*, *ff. de orig. jur. l.*1. *§.*1. *ff. à quib. appell. non lic.* nisi quando, ut Comes judicaret, Glos. in *prob. sex.* in *ver. Filii*, Bald in *l. si quando*, *Cod. de appellat.* Barbat. in *tract. de prast. Cardin. col.* 14. Guido Pap. *quast.*436. Purpur. in *l.*1.*colum.*44. *ff. de offic. ejus*: vel nisi evidenter esset iniqua, Corset. in *tract. de potest. Reg. quast.*22. Jac. de Nigr. in *d.l.*1. *de off. ejus*, *num.*14. vel nisi de judicis competentia disceptaretur, Glos. in *clem.*1. in *ver. non obstante*, *de sequestrat. possess. & fruct.* quæ singularis reputatur à Bal. in *l. generalis*, *C. de episc. & cler.* Marsil. *singul.*10. Det. in *cons.*8. & à mala Principis informatione, Det. in *cap. cum omnes*, 2. *lect.* 4. *notab. de constit.* ex text. in *l.*1.*C. de relat.* & in *l.*1.*§. quasitum*, *ff. de appellat.* Idemque in Papa: nam ad seipsum bene informandum, appellari potest, 35. *qu.* 9. *can. cum apud*, & per alia jura per Cassan. in *Catal. glor. mun. par.*5.*con-*

4 *sid.* 34. *privil.* 103. Ita à sententia præfect. præt. non appellatur, sed supplicatur, *l.*1. *§.*1. *ff. eod. l. prafecti*, *ff. de minor. Cod. de sentent. praf. prat. l. si quis*, & *Authen. qua supplicatio*, *Cod. de precib. Imper. offer. l. à proconsulibus*, *Cod. de appellat. l. episcopale*, *Cod. de episc. aud.* §. *aliud*, *Auth. ut sponsal. largit. can. anteriorum*, 2. *quast.*6. Sicuti etiam à sententia Papæ, & Imperatoris supplicatur, *cap. ex literis*, *extra de in integr. restitut. cap. cum causam*, *ext. de re judic. l. prafecti*, *ff. de minor.* appellari vero nequaquam potest, 11. *qu.*7. *can. anteriorum*, 9.*q.* 3. *can. cuncta.* A Consulibus autem, licet Regis vice fungerentur, provocari tamen poterat ad populum, ne per omnia regia potirentur authoritate, ob Regis nomen, ob Tarquinii facinus, exosum: neve injussu populi in caput Civis Roman. animadverterent: ex Pomp. Læto, in *tit. de consul.* & adversus omnes Magistratus erat provocatio, Fenest. in *lib. de Magistrat. can.*7. A Dictatore verò ad populum provocatio non dabatur, & capitis animadversio concessa: quia summus erat Magistratus ex Pomp. Læt. *de Magistrat.* & *tit. de Dictatore*. Fenest. *cap.*8. Alexand. ab Alex. *d. lib.*6. *cap.*23. de quibus per text. in *l.*2. *§. populo*, *ff. de orig. jur.* Nec etiam à sententia Magni Camerarii, cujus vices Regia Camera Summar. gerit, appellatur, sed reclamatur, non suspensa exequutione, sicuti à sententia præfecti prætor. Fret. in *tract. de suffeu.* tu vide *l. cum post sententiam*, *Cod. de appell.* quæ non allegatur à Fret. Extenditur ad sententiam Sac. Conf. sub Regio nomine latam, Afflict. in *prob. Constit ut. quast.*21. *in princ.* Serenissimi Ferdinandi Regis *pragmatica*, quæ incipit, *Sacrum*, sententias Sac. Reg. Conf. nomine Regio proferendas esse, sancitum est: & ex alia ejusd. Regis *pragmat.* 3. quæ inci-

subditorum, probari potest; quo factum est, ut nunc in istis sententiis Regiis superinscribatur PHILIPPUS DEI GRATIA REX; præcedit tamen, *In Dei nomine*, *amen*. Sed in actis antiquis aliter legimus, scilicet: *Quod Nos Philippus Dei gratia Rex*, quod Sac. Consilium Senatui comparari, ex hac etiam communitate constat, præter ea, quæ hac de comparatione diximus *supra*. In Delphinatus Gallorum parlamento, ad instar Præfectorum prætorio redactum ajunt, ut simili modo supplicetur, Guid. Pap. *quæst.*80. & *quæst.* 436. *n.*53. secundum Speculat. in Rege Franciæ, in temporalibus superiorem non cognoscente, *cap. venerabilem*, *qui fil. sint legit.* in §.*videndum*, *tit. de appell.* & ibi an ab Episcopi, Arbitri, exequutoris & communiter electi. Ampliatur etiam in Ducis Venetorum sententiis locum habere, Cyn.in *l.fin. Cod.de petit. hæred.* Angel.in *l.item veniunt*, §. *fin.d.tit.* In Senatus sententiis idem est, *cap. opposita*, *de arbitr. l.* 1. *ff. à quib. appell. non li.* Specul.in §.*videndum*, *tit.de appellat.* Phil. Franc. in *rubr.de appellat. colum.* 4. Dilatatur in Principum Delegatis locum habere, Capyc. *decis.*111. Gram.*decis.*35.licet huic sententiæ refragari videatur *l.etiam*, *Cod. de appellat.* ubi Bal. & Salicet. cum etsi imago Principis sit, non tamen essentialiter est, & Principem non decet, sine causa, tollere etiam quæ de jure positivo, & civili sunt; nisi expresse eam abstulerit, nec omnimoda potestas, cum causarum universitate sufficit, ut inde appellabilis sit Delegati sententia, licet Principis sit inappellabilis, quibus verbis & aliis cum authoritatibus, utitur Lancell. Conrad. in *Templo omn. jud. lib.*1. *cap.*1. in *ver. Sententiam inappellabilem*. Octavo in sententiis M. C. Vicariæ procedit, nam licet ab illis non supplicetur, sed appelletur, Affl.in *Constit. Reg. quæ incipit*, *Magna Curia*, *num.* 6. tamen quando Princeps, ut bannum sive edictum aliquod faciat, committit, minime appellatur, sed supplicatur, *l.*1. *ff.quand. appell. sit*, cum aliis adductis per Carav. in *pragm. Per excellentem*, *ad Senatusc. Maced.* §.14. *num.*9. Vendicat pariter locum, ut si Regia Majestas eidem M. C. vel cuivis alio inferiori Tribunali, committeret, ut appellatione remota procederet, supplicari possit, quia cum remedium ordinarium cessat, extraordinarium non denegatur, not.in *cap. ex parte*, *il* 2. per Abb. & Dec. *de rescript. l. plane*, & *l.fin.ff.de petit. hæred.* Fab. de Pep. in *auth. ex causa*, *num.* 40. *Cod. de liber. præter.* Carav. in *Ritu* 252. *num.* 7. expressim ex aliquibus Doctoribus asseruit. Et mihi persuadetur ex communi regula, quæ se habet, quod appellatione remota per statutum, supplicatio non denegatur, Dec. in *consf.* 533. & *consf.* 34. per ea quæ Franc. Ripa in *l.nemo potest*, *num.*92. *ff. de legat.*1. citantes, inter cæteros Gloss. in *l.*1. *Cod. eod.* & adde satis notanter Isern. in *Constit. Reg. Disputare*, & 5 præcipue quando de jure communi appellatio non est prohibita; quia supplicatio non admittitur, nisi favore matrimonii, & minoris ætatis, secus autem quando est prohibita appellatio ob excellentiam Judicis; ut est in Præfecto præt. tunc

enim

enim supplicatio admittitur, Jas. in *auth. qua supplicatio*, *col.2. Cod. de precib.Imper.offer.* Marf.in *l.1. §.opportune*, *n.68. Cod. de rapt. virg.* Lancell.Conrad.in *Templo omn.jud.* Idem in omnium sententiis non recognoscentium Superiorem, ut Ducis Januensium, & aliorum, quos referunt, & sequuntur DD. & maxime Jac.de Nigr. *num.15.* & Orian. in *d.l.1. ff. de off. ejus.* Nec est contemnenda ampliatio in omnibus confœderatis, & adhærentibus, qui sint positi sub alterius protectione, nam liberi videntur, *l.non dubito*, *ff.de capt.& postlim.rev.* quæ literis aureis esset scribenda, eamque Hieron. Cagn. in *prob. ff. num.19.* commendat, limitat tamen, nisi tenor
6 adhærentiæ aliter dictaret. Et licet à sententia Judicis prorogati, sive de partium consensu dati, appellari possit, *l.ex consensu*, ubi Bart. *ff.de appellat.* tamen à sententia Episcopi prorogati, cum ad instar sit Præfecti præt. non potest appellari, sed supplicari, Doct.in *l.episcopali,Cod.*
7 *de epis.& cle.* Effectus, licet vulgatus, tamen maximus est, qui ex prædictis sequitur, nam cum appellatur, exequutio suspenditur, quia appellatio in justitia innititur, & merito pendente appellatione nihil innovandum, *tot. tit. ut pend.app.* Sed cum reclamatur, supplicatur vel revideri petitur; quod idem est, licet de revisione Afflict. dubitet, *decis.231.* Carav. *prag.54.* ex Principis benignitate concessa videtur, Afflict. *decis.341.& 346.* & ideo exequutio non suspenditur, per prædicta, & alia allegata per Afflict. *d.decis.231.* Appellatio enim, quia iniquitatem indicat, Judicis authoritatem tangit, quæ illis summis Magistratibus illæsa remansit, *cap. non solum, de appellat.in 6.* supplicatio vero etiam adversarii circumventionem, *d.l.præfecti*, *ff. de min. cap. cum olim, de re jud.* in restitutione autem in integrum, juri etiam innitenti, mixtam habet gratiam, à jure sic introductam. Supplicatio enim habet præsumptionem contrariam ex persona proferentis, cum Præfectus præt. etiam legis condendæ potestatem habeat, prout Papa, Imperator, & Rex, *l.2.Cod.de offic. Præf.præt.* idcirco media hæc est supplicandi forma inventa, ut infra decem dies porrecta, cautionis nexum pariat; postea vero biennii spatium sufficere, *d. Auth. quæ supplicatio, §.illud, Auth.ut sponsal. larg.cap. suscitata, de in integ. rest.* & ad id conferunt tradita in *c. quærenti, de off. deleg.* Sed nonnullas 8
advertimus esse differentias inter provocationem, atque supplicationem: in prima enim bis appellatur, in secunda, semel supplicatur: in prima nil innovatur, secunda exequutioni demandatur: prima, ante sententiam recipitur, secunda vero secus: prima, super quibus interposita est sententia, *d.l.præfecti*, & *d. cap. suscitata*, secunda, etiam super novis: prima Judicis iniquitati innititur; secunda vero, proprii erroris culpæ, ut supra dictum est: prima, solo verbo explicatur, secunda, cappello & pallio deposito, & flexis genibus, humiliter preces porrigit: & denique, ne prolixior fiam, supplicationis causam, solius est Principis examinare: quæ quidem, cum aliis adhæc conferentibus notata percipiuntur per Spe-

cul. *tot. tit. de supplicat.* & *ibi* per Jo: And. in *apostill.* & per Lancell. in *Tem. omn. jud.* Hanc autem extrinsecæ humilitatis in supplicationibus formam, prætermissam videmus, attamen in S. Cons. in omnibus supplicationibus verbo exprimitur, cum in principio dicitur, *Humiliter supplicatur pro parte*, &c. Nec mirum esse debet, ut in eodem S. Cons. hac gratia recepta, idem suas reformet sententias, & revocet etiam ex novis deductis, ut *supra* dictum est, & in clausulam ordinariam devenit, *Si illa noviter deducta fuerunt*; cum Principis nomine agitentur, & accipiantur supplicationes. Cujus potestati, & corrigendi, & interpretandi atque mutandi sententias suas, subjicitur, per ea quæ Bart. in *l. 2. Cod. de sent. ex peric. recit. l. 1. in fin. ff. de quæst.* & facit tex. in *cap. cum olim, de re jud.* Bal. in *d. l. 2.* Abb. in *cap. tum ex literis, de in integr. resti.* idemque in successore locum haberet, Matt. Laud. in *tract. de Princip. quæst.* 389. secundum Lancell. Conrad. in *Templo omn. jud. lib. 1. cap. 2. ubi supra*. Quibus consequens esse arbitror, ut idem dicendum veniret in Judicum diversorum fororum contrariis sententiis, siquidem super eadem facti serie prolatis; ut proinde in suspenso sint jurgia; multoties super his consulendum Principi venit, ne magis Reip. exosum sit, per ea, quæ Scribentes tradidere in *l. ingenium, ff. de statu homin.* & in *l. 1. Cod. quan. provoc. non est nec.* Et quid judicandum foret Princeps rescribebat; exemplo Trajani, quem Plinius, quid sequi deberet, rogabat: & in his, an victo appellare liceret, eadem nempe reverentia, non tanquam ab iniqua sententia, sed tanquam Principi obreptum fuisset, nec in ea appellatione obtinebat, nisi Principi non bene relatam fuisse controversiam ostenderet, *l. 1. Cod. de relat.* & ex tex. in *l. 2. Cod. de appellat.* ubi Bal. & Salyc. qui de sententia lata secundum Principis responsionem, præcedente judicantis relatione, seu consultatione appellari posse, in casu tamen si relationi dissentierit; sin autem & provocare voluerit, quasi male Princeps consuluerit, prohiberi. Sed de novo si aliquid probare obtulerit, admitti, secundum justificatam distinctionem Lancellotti Conr. in *Templo om. jud. lib. 1. cap. 1. §. 4. de Imperat.* exemplaque in foris sequuta idem recenset: & Connan. *lib. 1. cap. 15. comment. jur. civil.* Idemque in S. Pont. observandum venit, si ambiguitas in foro vel Ecclesiastico, vel civili, si de causa criminali, aut civili quæstio oriatur, & ejus judicium perquirendum esset, Abb. in *cap. per venerabilem, de foro compet.* Ant. Butr. in *cap. super literis, colum. 3. de rescript.* Lanc. Conr. *loc. cit.* & praxim inde sequi in Urbis foris videmus. Quandoquidem si à Sac. Cons. aulis differenter super eodem facto judicaretur, si idem in R. Cam. Summ. contrariumque in Sac. Cons. hoc sortiretur; Vicerex omnium unionem jubet, & si ipsi libet, Collaterale etiam convenire, & quod inde judicatum remanet, id præcipue à Judicibus postea intuendum venit. Etsi de consultationum viribus, quas R. Cam. ad Viceregem transmittit, in *cap. præcedenti* diximus, id tamen mihi animadverten-

tendum in mentem venit, & in his quæ rerum illius fori regimen concernit; non autem privatorum justitiæ complementum. Quod si Viceregis votum cum Collaterali, sequi fas non foret, sua Majestas consulenda venit: quæ si cum adjunctorum Judicum numero, explicandum mandaverit, vel si quorum Collateralis, & R.Cam. votis adhærere maluerit, recte cautum erit, nullam Collaterali in his superioritatem tribuens, nisi unicum votum, prout, & alio R. Cam. potitur. Et in *pragm. Ferd. quæ incipit, Sententias*, duabus ejusdem Sac.Consil. sententiis conformibus latis, perpetuum ponatur silentium. Quando autem sumus in criminalibus, in quibus actus est irreiterabilis, etiam si relatio sit in Collaterali facta, volens Princeps clementer & benigne se gerere, per viam recursus ex eisdem actis reclamatio est permissa, Grammat. *decis.* 35. de recursu qui fisco conceditur, qui de jure in criminalibus potest appellare, præterquam per Ritum M.C. scribit Grammat. *decis.* 14. de quo alibi dicetur. Rationem autem quare à Præfecti præt. sententia non appelletur, sed supplicetur, Aurelius in *l.* 1. §. 1. *ff. eod.* ita pulchre replicat, ut & nos *supra* retulimus. Præfectorum authoritas initiata, in tantum meruit augeri, ut appellari à Præfectis prætorio non possit; nam cum ante quæsitum fuisset, an liceret à Præfectis prætorio appellari, & jure licere, & extarent exempla eorum qui provocaverunt, postea publice sententia Principali lecta, appellandi facultas interdicta est; credidit enim Princeps, eos qui ob singularem industriam, explorata eorum fide, & gravitate, ad hujus officii magnitudinem adhibentur, non aliter judicaturos esse, pro sapientia, & luce dignitatis suæ, quam ipse foret judicaturus. Hermogenes etiam in *l. præfecti, ff. de minor.* ita scripsit: *Præfecti etiam prætorio ex sua sententia, in integrum possunt restituere, quamvis appellari ab his non possit*: hæc idcirco tam varie, quia appellatio quidem, iniquitatis sententiæ querelam; in integrum restitutio vero, erroris proprii veniæ petitionem, vel adversarii circumventionis allegationem continet, & Bal. in *d. l.* 1. *ff. eod.* præsumit pro his qui sunt à Principe electi, & facit *Constit. Reg. quæ incipit Disputare*, ibi, *An is dignus sit, quem ea elegit*. Sed præcedens conclusio, pro nunc, duas recipit restrictiones, primam, quando ex natura causæ non licet appellare; quia nec licet supplicare; si vera est *decis.* Dec. contra Pau. de Cast. in *l.* 1. *Cod. de edicto D.Adr. toll. num.* 50. Alteram, conclusio intelligi potest quando ob dignitatem proferentis non licet appellare, sed supplicare; secus quando in contumaciam, tunc enim nec posset supplicari, Par. de Put. *de Synd. in ver. An si statutum, fol.* 54. Potest autem Rex & Præfectus præt. appellationem desertam admittere, innoc. in *cap. ex literis, in fi. de in integr. restit.* Guido Pap. *decis.* 158. Carav. in *Ritu* 260. quod in Form. Vicer. his verbis exprimitur: *Ac in causis spiritum vitæ insufflare*. A sententia vero Collateralis Consil. sicut & aliorum tribunalium delegatorum, in causa cri- 9

minali lata, non reclamatur; licet ordinarii juris sit, ut statim exequutioni mandetur, 2. *qu.* 1. *can. sicut*, *l. cum reis*, *Cod. de pæn.* & quatuor ex causis limitatur, secundum Goffr. in *sum. de judic. n.*13. cujus jura, cum aliis affert Cassan. in *catal. glo. mund. par.* 5. *consid.* 22. *privileg.* 96. Cujus rei cum causam quærerem, quidam primi ordinis Magistratus ex more tantum id procedere dixerunt; nos vero ex plenitudine potestatis Principis, nam cum in eo Princeps etiam interveniat, plenitudine potestatis uti videtur, quando à competenti Judice causam ad se evocat, omnia autem per eum gesta, rite & recte geri præsumuntur, Felyn. in *cap.* 1. *n.* 26. *de constit.* Hippolit. *sing.* 24. Castr. in *l. ex imperfecto*, *Cod. de testam.* text. in *l.* 1. *§. credidit*, *ff. de off. Præf. præt.* & consequenter secundum veritatem judicasse præsumitur, cum neque fallere, neque falli posse præsumatur, Bart. in *l. Æmylius*, *ff. de minor.* Unde quia reclamatio præsumeretur potius ad dilatandam exequutionem, quam ad alium finem, res maxime legibus exosa, *l. cum reis*, *Cod. de pæn.* non permittitur: tractu enim temporis, aliud non detegeretur quam falsitas: & eo magis quod ex judicio sapientissimorum virorum sententia manavit, qui Principis latere digni sunt reputati, & proinde magna cum maturitate, prolata censetur, 3. *q.* 9. *can. Apostolica*: quod vel inde colligi poterit, quod tale decretum non sicut cætera pronunciatur, sed hoc modo: *Illustriss. Dom. Prorex mandat atque decernit*: & firmatur à Regentibus, aliisque omnibus delegatis: quod non observatur in decretis, & sententiis Sac. Consil. & Reg. Cam. in quibus sufficit causæ Commissarii subscriptio: & hoc jure utuntur. Verum hæc ratio minus arridere forte poterit: quandoquidem, cum Princeps omnium sit ordinarius, & competens Judex, ut *supra* diximus, jure ordinario, & non plenitudine potestatis utitur, cum aliquam causam coram se agitandam jubet; nam licet diversa constituerit tribunalia, quæ diversis causarum generibus præsint, id fecit quod non omnes causæ apud se agi poterant; dilatarentur enim lites contra juris formam, & Reipub. utilitatem, vulgata *l. properandum*, *Cod. de judic.* ad recidendas igitur lites erexit plura Tribunalia: ex quibus, ad ipsum Principem, tanquam ad ultimum, & supremum Judicem, recursus tandem habetur: quorum Tribunalium Judices licet respectu partium, competentes, & ordinarii dicantur; tamen respectu Principis, delegatorum vice funguntur. Cum igitur Princeps coarctare voluerit litem, ut debito mandetur fini, apud se terminari mandat: sciens quod si à competenti Tribunali terminaretur, adhuc ad ipsum deduceretur, & sic lis prolongaretur: pars enim succumbens, non statim cederet sententiæ, idque inde manifestum est, quod causas tantum graves, & quæ inter potentes partes vertant, ad se evocat. Possent enim Judices, vel corruptione vel timore alicujus partis, inique judicare, quod coram ipso Principe locum non habet, cum ejus comitatus omni timore prorsus careat, ut *supra* diximus. Quia igitur crimi- 10
nalis

nalis causa coram Principe definita, ultimo judicio definita est, supplicationi locus non datur. Secunda æquiparatio est respectu Tituli, nam Præfectus præt. est illustris, *l. de ordinario*, *Cod. de offic. Praef. prat. or. l.nemo*, *Cod. de jur. omn. jud. l. 2. Cod. de sent. ex brevic. recit. l. 1. C. de mo. mulct. l. defensores*, *Cod. de defens. Civit. l.fin. Cod.ubi Senat.vel Clariss. l. pracipimus*, *§. 1. Cod. de appellat. §. illud*, *Auth. de appellat.* Lanc.Conr. in *Temp.omn.jud.par.3. de provoc. conclus.77.num.4.* Est autem illustris, qui multis claret, ut splendore generis, vel sapientiæ vel nobilitatis. Fuit etiam *Magnificus* ab Imperatoribus appellatus, *l.pracipimus*, *Cod. de appellat. l.fin. Cod. de advoc. diversf.jud.* magnificæ ejus sedes, *l.fin. Cod. ubi Senat. vel Clariss.* & sub nomine magnificentiæ rescribitur, *l.sancimus*, *la 1. Cod. de advoc. diversf. judic.* quæ jura minime præcedentibus adversantur; nam Magnificus & Illustris idem est titulus, Tiraq. in *tract.de Nobil.cap.8. num.15.*& doctor in *d. l. 1. ff. de off. ejus cui mand. est jur.* illustrissimus dictus est, *§.illud*, *Authen. de appell.* Cassan. in *Catal. glor. mun. par. 7. consid.7.* & magnificus, & excelsus idem, *l.fin. Cod. de prox. sacr. scrin.* Luc. de Pen. in *l.2. num.6. Cod. de pet. bon. sublat. lib.10.* Nec obstat, quod dicatur *Clarissimus*, *l.1. Cod.de sent. pass.* Tiraquell. *de Nobil.cap.2. num.13.* nam Clarissimus pro Illustrissimo, & e contra, usurpatur, Tiraq. *de Nobil. cap.8.num.16.* Declarat idipsum inscriptio in Concordiæ templo, Romæ inventa, in marmore his literis incisa, quam memorat Bartol. Marl. *lib. topog. urb. Rom.cap.2.*

FL. STILICONI V. C.
FLAVIO STILICONI ILLUSTRISSIMO VIRO
MAGISTRO EQUITUM PEDITUMQUE,
COMITI DOMESTICORUM, TRIBUNO PRÆTORIANO
ET AB INEUNTE ÆTATE PER GRADUS CLARIS
SIMAE MILITIAE AD COLUMEN GLORIAE
SEMPITERNAE, ET REGIAE ADFINITATIS EVECTO
PROGENERO DIVI THEODOSI, COMITI DIVI
THEODOSI AUGUSTI IN OMNIBUS BELLIS
ATQUE VICTORIIS, ET AB EO IN AFFINITATEM
REGIAM COOPTATO, ITEMQUE SOCERO D. N.
HONORI AUGUSTI APHRICA CONSILIIS EJUS
EX PROVISIONE LIBERATA EX SC.

Idque etiam ex alia liquet inscriptione, Romæ ad Forum Trajani posita, per Ald. Manuc. in *Ortograph.* relata.

SA-

A deliberandi an velit gratiam facere, pœnamque illam relaxare, *l.pen.* & *ibi* Salicet. *Cod. de pœn.l.vindicari*, *ff. eod.* ubi communis scribentium schola, Gul. de Bened.in *repetit.cap.Rainutius*, *in quæst. an occid. peccat.lic.* ex auctoritate Guliel. de Cun. Bald.in *auth.interdicimus*, *Cod. de episcop. & cler.* & in *l.1. Cod. de calumniator.* Imo vero aliquando sententia non statim exequenda curatur, quæ alioqui intra decem dies est exequutioni mandanda, *can.sicut*, *2. q.1. l.cum reis*, *Cod.de pœn.* primo si Princeps iracundia motus severius judicavit; secundo cum mulier prægnans morti damnatur: tertio cum in eum profertur sententia, qui publicis est obnoxius ratiociniis: quarto cum in insulam quis condemnatur, quæ à principe est assignanda, Goffred. in *summa de judic. num.13.* In civili vero negotio longum præstituitur B exequutioni tempus, quippe quatuor mensium, *cap.quærenti*, *de off.deleg.* §.1. *Instit. de off. jud.* rationem diversitatis ponit Guliel.de Cun.in *l.addictos*, *Cod.de episc. aud.* & est quod primo casu quilibet appellare potest, secundo vero unus tantum. Secundo quia sententiæ in pœnalibus accuratius proferuntur, & ex clarioribus probationibus, quam in civilibus, *l.fin.Cod. de probat.l.qui sententiam*, *ff. de pœn.* Ideoque in sententiis sibi Principes reservant facultatem vel gratiam faciendi, vel redimendi, quod Guliel. *loc.allegato* improbat, & judicibus inhibitum est, *l.apud acta*, *ff.de re judic.* itidem & baronibus aliisque regiis officialibus ex *nov.pragm.* Postea vero ad reorum copiam exhauriendam cum ego fisco patrocinarer insteti ut id faciendi facultas esset in M. C. Vicariæ & in iis criminibus quæ triennii pœna corri- C pienda essent, obtinui. In principe vero absolutum est ut ipse solus illam commutationem facere possit, *tex.* in *l.divi*, *ff.de pœn.* ubi Glos.in *ver.minuta*, in aliis Codicib. dicit legi, *immutata*: & per æquipollens id fieri recte dicitur, *l.si mater*, *Cod.de instit.l.fideicommissa*, *§.si cui*, *ff.de legat.3.* Sed pœnam jam dictam à judice, remittere ne possit princeps aut minuere dubio vertitur, nulli autem dubium quin princeps latam jam sententiam ac transactam in rem judicatam, rescindere possit, Abb. in *cap. qualiter & quando*, *colum.2.de accusat.* dum tamen clausulam adjiciat, *non obstante*, *&c.* Glos. in *l.1. Cod. sent. resc. non poss.* Angel. in *l.1. Cod.de sent. pass. l.fin. eo.tit.* Jus enim tertiis in his aufert, *l.quaris*, *ff.de natal.restituen.l.item si verberatum*, §.1. *ff.de rei vendic. l.Lucius*, *ff.de evict.* Jas. in *l. conventio-* D *nis*, *ff. de pact.* & alii quos habes ex Cassan. in *Catal.par.5.consid.24.* & Capyc. *decis.166.& 169.* ut tamen id intelligatur secundum Luc. de Penna in *l.fin.col.ult. Cod.de condit.in publ. horr.lib.10.* nec remittit pœnam, ut dicit Isern. in *§. item nulla vers. banno imperiali*, *de stat. & consuet. adversus libert. eccles.* id tamen sine causa & in alterius juris necem, *l.2. Cod. de precib. imper. offer.* in publicam utilitatem & in grassantium extirpationem, *vulgata l.non omnes*, *§.fin.ff.de re milit.* Ad principem enim spectat pœnam corporalem post latam sententiam remittere, Isern. in *constit.Reg. Intentionis*, Par. de Put. *de Syndic. in verbo*, *licet*, *fol. mihi 230.* item & deportatum restituere in integrum provinciæ honoribus & muneribus, *l.1. Cod.de sent. pass.* & Senatorem ob turpitudinem remotum, ad originalem patriam

revo-

revocare, *l.filii*, §.*Senator*, *ff. ad municip.* Et liberare post confessionem & damnationem, constante innocentia & sine appellatione, *d.l.divi*, *ff.de pœn.* *l.1.§.fi. ff. de quæstion.* & uno verbo irritare sententias inferiorum judicum absque appellatione prænarratas, Det. *consf.*638. Restaur.*de Imper.quæst.*110. *num.*321. ubi etiam de Abbate episcopo remoto: omnemque pœnam arbitrariam facere, Bald.in *l.cunctos populos*, *colum.*3.*Cod.de sum.trin. & fide cath.*& in *cap. nos Romanorum*, *de pace consf.* Levem insuper ac modicam læsionem privatorum disponit, *l.quoties*, & *l. rescripta*, *Cod.de precibus Imper. offer.* quemadmodum in magnum regalis jurisdictionis præjudicium Rex non posset successorem obligare, secus in parvum, *cap. Abbate sane*, *de re judic. in* 6. Bart. in *l.probibere*, §.*plane*, *ff. quod vi aut clam*, ex interpretatione *cap.intellecto*, *de jurejur.* modica enim damna tolerantur, *arg.* in *can.terrulas*, 12.*q.*2. & *cap.si quos*, *de servit*, *l.Sejo*, *ff.de in integr.restit.* sicut & modica læsio, *l.in causa*, §. *idem Pomponius*, *ff.de minor.* magna vero rescinditur, *l.*2. *Cod. de rescin. vendit.* Cæterum rescripta, quæ enorme inferunt damnum jura absorbendo, non valent, *cap.suggestum*, *de decim.cap.ad apostolica*, *de donat.cap.quid pro novale*, *de verb. signif. l.1.* §.*si quis à principe*, *ff.ne quid in loco publ.* Quæ quidem citra delicta locum habent, at ea si extant, cuncta etiam bona auferunt, ut *Cod.de bon.damnat. per tot. cap. ad liberandum*, *de hæret.* alias non esset verisimile principem improbe indulgere velle actioni, *l.1. Cod.de pet. bonor. sublat. lib.*10. *l.denique*, *in princ. ff.de minor.* quæ habes ex Goffr. in *summa*, *de rescript.col.*4. Princeps etiam optionem dat damnato pœnam quæ sibi libuerit eligendi, *l. aut damnum*, §.2. *ff.de pœn.* cum Glos.quod Nero fecisse dicitur Senecæ magistro, Bald. in *l.1.Cod.de his qui ad libert.perven.* Roman. in *l.si quis bona*, §.*fin. ff.de acquir.hæred.*& id quomodo sit intelligendum pete ex Felin.in *cap. inter cæteras*, *col.*3.*de rescript.* & Restaur. *de Imper. quæst.*110. *num.*95. Et ob delictorum enormitatem licitum esse jura transgredi in puniendo, non autem in procedendo, ex Innoc. docet Jul. Clar. in *pract. crim. ver. Superiore*, *fol.* 1. indulgentia enim Principis in corporalibus pœnis magis quam in pecuniariis prona est, Isern.in *cap.* 1. §.*argentariæ*, *col.*1. *in fi. quæ sint regal.* dum tamen parti læsæ sit satisfactum; præter causas privilegiarias, prout idem dicit in *d.cap.*1. §.*contrahentium*, *num.*6.& 7. & in *cap.1.n.*14. *de stat.& consuet. contra libert. eccles.*& quando in modicis consistit, nullus datur scrupulus, Glos.in *l.1.ver.non egreditur*, *ff. de constit.* quod quandoque in temporis beneficio exercetur,*l.quoties*,*C.de prec.Imperat.offer.*quandoque etiam verendum venit ne debita introitusque veniant, ut per Boer. in *quæst.*296. & Isern. in *d.cap.*1. §.*condemnatorum*, Guido Papa in *quæst.*211. Grammat. *decis.*14. *num.*34. Campa.in *cap.Reg.*112.*num.*11. Id etiam scire oportet quod judex mulctam remittit perinde ac Rex pœnam, sed diversis rationibus, ut ob inopiam, *l. eos*, *Cod.de modo mulct.l.illicitas*, §.*fin. ff.de off. præs.* & si ad pinguiorem devenerit fortunam dubitatur, prout *ead.l.* §.2. ob gratiam, *l.1. ff.de quæst.l.1 .in fi. ff.de pœn.* prævis tamen distinctionibus *supra* adductis, & signanter ex Isern. in *d.cap.*1. *num.*13. *de stat.& consuet.*

A *contra lib.ecclef.* Cæterum ab hoc gratiarum genere principes fe abſtinere deberent, non enim funt congruæ decori; & licet dicantur foluti legibus, fubjiciuntur nihilominus legibus naturalibus, & divinis, *can.funt quidam*, 25. *q.*1.*can. quo jure*, 8.*diſt.* funt enim liberi fecundum quid, at in Dei foro nequaquam: quod in tantum arctatur ut ne interceſſio quidem pro aliquo ipfi conveniat, quam fanctiſſimi viri exhorrent, quod de D. Auguſtino fertur, cum eo modo judicibus etiam peccandi anfam præbeant; prout cum aliis notatu dignis explicat Navar. in *rubr. de jud. num.* 110. *&* 111. Profecto refcriptum impetratum fuper mutatione pœnæ ampliando vel minuendo, poſt fententiam, non valet, nec ei creditur nifi expreſſim dicat, non obſtante ea lege, Glof. eſt not. in *l.ſtata*, §. 1. *ff. de re jud. & ibi* Bart.
B quæ etfi fententia confirmetur tenet aliquam altercationem relatam per Reſtaur. *de Imper.quaſt.*111. Sed paſſim Viceregis arbitrio pœnarum commutatio reis condemnatis relinquitur, quod quidem moris eſt juſta fuadente cauſa fieri, cum ab ejus voluntate dependeat, *l. relegati*, *ff. de pæn.* unde cum non femel id infringere pro fifco tentaſſem, haud quivi.

His confequens eſt dicere, quod licet fententia contra fententiam non teneat, ex reg.tex. in *l.*1.*Cod.quan. provoc.non eſt nec.* fallit tamen in fententia confulta cum Principe in caufa criminali, *l.fin. ff.de quaſtion.* & alia adducta per Reſtaur.de Imperat.*quaſt.*110.*privil.*234.certe qui fententiam propriam interpretando corrigere poteſt, idem Reſtaur. *ibid. privil.*241. Sed & Præfes & Procurator Cæfaris poſſunt. fuas fententias interpretari, & non
C alii, *l.ab exequutione,ff.de appellat.* Glof.in *l.ſi ut proponis,Cod.de exeq.re jud.*

Huic proxima eſt ambiguitas an Viceregi facultas fit tranfigendi de rebus fifcalibus, fcilicet immobilibus, inconfulto Principe; tametſi dubio id verti non poſſe videatur, cum apertiſſime jam vetitum fit hoc jus procuratori Cæfaris, *l.nulli, ff.de tranſact.l.*1.*Cod. de offic. procur. Caſ.* ubi Doctores, & præcipue Bart. & Jaf. in *d.l.nulli* ampliant in omnes rerum alienarum adminiſtratores; ut tutores curatorefve, & tales, *l.*1.*Cod.ſi adverſ. tranſact.* & tunc potiſſimum cum de re immobili tranfactio eſſet, cumque tranfigendo res ipfa remaneret penes adverfam partem, quod in tantum eſt coarctatum ut non poſſit tranfigi etiam fi res de qua lis eſt, poſſideatur ab adverfario, fecundum Bar. & Jaf. *ubi ſupra*, & idem Jaf. *conſ.*108. Glo.
D Par. §.22.*glo.*20. *num.*67. Ratio poterit eſſe vel ad vitandas fraudes, vel quia minuerentur jura principalis tranfigendo, quæ procurator non poteſt eo infcio nifi augere; vel potius quod ad vitandas litium ambages procurator pronior eſſet in tranfactiones, & fic quod totum per jus & juſtitiam uni competeret, alteri injuſte impertiretur. At vero in Reg. Camera, quod eſt tribunal procuratoris Cæfaris, id nunquam à fifco in controverſiam deductum memini quo tempore ibi præfideo; fed perpenfis caufa, negotio, & fifci commoditate, cum ipfius Reg. Cam. confultatione & Collateralis Conf. voto, coram Vicerege terminari, in caufis indifferenter civilibus & criminalibus: facilius autem annui moris fuit fi fifcus ageret, quam fi exciperet. Et id quidem non ex adverfariorum importunitate, fed ex officio

ficio & ſponte ſua, Regia Cam. facere conſuevit, cum viderit cauſæ perplexitatem, ſæpius autem vota ſuper recipiendæ tranſactionis examine panduntur; & qui pro ea votum tulit, pro ea etiam in judicando ſuffragium præſtat, & fiſci deterius fit jus: aliquando tamen fiſcales hanc veriti Viceregis poteſtatem, adierunt Regem; hucuſque autem mos ille haud immutatus fuit. Cæterum in pecuniariis pœnis atque etiam in corporalibus in pecuniarias commutandis læſa parte non amplius perſequente, quod *redemptio & compoſitio*, quas vocant, locum habere poſſint, quotidiana praxi jam compertum habetur: eæque fieri novimus ab experto cum fiſcalem advocatum agebamus, ad M. Cur. Vicariæ conſultationem, prævia relatione: idque ſane intelligendum cum judex ſuum jam interpoſuit officium, ideſt, cum ſententiam tulit aut exilii, aut relegationis, aut deportationis, aut etiam mortis: tunc autem proniores in hujuſmodi compoſitiones Vicereges eſſe ſcimus, cum fiſco aliqua imminet præſens pecuniæ neceſſitas, & vidimus Cardinalem Granvelam, quo tempore chriſtiani orbis proceres in turcas inierunt fœdus, maximam in fiſcum coegiſſe æris ſummam ex compoſitionibus, & ad remiges comparandos, qui morti damnati erant, triremibus deſtinaſſe. Eſt autem compoſitio idem quod tranſactio, *l. ab accuſatione, ff. ad Turpillan.* licet compoſitio proprie tunc dicatur, cum ab reo pro corporali pœna pecunia extorquetur, *cap. presbyteri, extra de pæn.* quamvis nemo debeat recipere pretium à reo ſanguinis, unde improbantur ſtatuta, quibus homicidia pecuniis vindicantur, Archid. 23. *q.* 4. *can. duo, §. item illud.* Hoſt. in *ſum. de conſuet. §. 4. in fin.* Jo: Andr. in *cap. cum tanto, eod. tit.* Suntque etiam jure noſtro improbatæ, in *Auth. ut non fiant pignorat. in princ.* tametſi in publicos Curiæ uſus, non autem in privatos magiſtratuum converſæ, tolerentur. Et judices ante ſententiam multis perpenſis circumſtantiis componere poſſunt, poſt vero ſententiam ſoli principi licet; qui ut *ibi*, ſi pars adverſa querelam non abolevit, compoſitioni locum dare non ſolet. Qui autem magiſtratus & quibus in delictis, quove tempore componendi facultatem habeant, & quid conſtare debeat in inquiſitione, late explicat Par. de Put. in *tract. de Syndic. in ver. compoſitio, cum ſeqq.*

A B C

Num. 13. Quaſi ad inſtar divinæ poteſtatis. D

Princeps plenitudinem poteſtatis habet, & ipſe ſolus hanc poteſt apponere clauſulam, & ſpecialiter exprimi debet, ut per Caſſan. in *Catal. par. 5. conſider. 22. num. 132.*

Num. 14. Papa ſolo verbo excommunicationem delet.

Cap. ſi aliquando, de ſent. excomm. quam allegat Specul. in *tit. de legato, §. nunc, num. 43.* cum aliis, ubi multa viſu digna ſuper Principis poteſtatem congerit, ſicut & ſolo verbo ſacerdotem facit vel epiſcopum, prout Princeps doctorem. Det. poſt Angel. in *cap. 1. colum. 6. de conſtitut.*

A Felin. *ibid. colum.* 7. & *l. nemo præfectus, in fin. Cod. de dign. lib.* 12. Castald. *de Imper. quæst.* 110. Huc facit quod princeps potest judici mandare ut sic judicet, Bald. in *tit. si de invest. int. dom. & vass. col.* 2. *vers. nota sententiam*, Innoc. in *cap. significantibus*, *de off. deleg.* Cassan. in *Catal. par.* 5. *consid.* 22. ubi habes 400. regulas. Hinc ortum reor habuisse praxim quæ in proferendis votis coram Vicerege servatur à Magistratibus, ut scilicet statim quam suam propalarint sententiam, subdant, *probabiliori tamen tua Excellentia me omnino sententiæ remitto*.

Num. 15. Nobilium promissa pro factis habentur.

B Idque ex majore fide quæ est illis adhibenda; ob dedecus enim ab ipsis frangendam non esse præsumitur, quod secus est in ignobili, secundum Cassan. in *Catal. par.* 8. *consid.* 34.

Num. 19. Per privatum libellum.

Epistola à Principe missa vim habet legis, Angel. in *l. item veniunt*, *§. pen. ff. de petit. hæred.* Cassan. in *Catal. par.* 5. *consid.* 22. *num.* 104.

Num. 20. Vacat autem Collaterale Consilium.

C Suprema consilia majestatem tuentur, cum rebus solum gravioribus vacent quæ ad illam spectant: unde abstinere ab his debent, quæ Magistratuum ordinariorum cognitioni sunt demandata; proinde Caligulæ perfidiam detestantur, qui Jurisconsultorum sententias repellebat inquiens, *faciam ut nihil respondeant nisi æquum*. Principem autem decens est rebus tantum gratiosis vacare, criminosas vero & forenses magistratibus relinquere: cum enim Respubl. ex præmio in bonos & pœna in facinorosos servetur, debet Princeps præmia ipse conferre quo sibi subditorum animos devinciat benevolosque reddat; pœnas autem à Magistratibus infligendas relinquere, ne populare in se odium concitet: nam qui punitur naturaliter odio habet punitorem; sicut & qui beneficio afficitur, benevolentia prosequitur benefacientem.

SUMMARIUM

CAP. XIX.

1 *Præfectus Prat. ad tempus creabatur, quemadmodum Prorex.*
2 *Præfectus Prat. Regi comparatur ab aliquibus.*
3 *Appellatio in sententia Regis locum non habet, nisi cum judicaverit ut Comes, vel nisi sit evidenter iniqua, vel cum de Judicis competentia agitur, vel cum fuisset male informatus: quod & in Papa etiam currit.*

4 Ap-

4 *Appellatio in sententia* Præfect. Prat. *non datur.*
Sententia Papæ, *& Imperatoris, appellationi non subest, sed supplicationi, ad instar Magistratuum* Romanorum, eod.
A sententia Reg. *Cameræ* Summ. *& Sac. Conf. Parlamenti Delphinatus, Ducis Venetorum, Delegatorum* Principis, *& generaliter omnium non cognoscentium superiorem, non appellatur, sed supplicatur*, eod.
5 *Supplicatio non admittitur quando appellatio est prohibita de jure communi, sed tantum quando est prohibita ob excellentiam Judicis.*
6 *A sententia Judicis prorogati, vel dati de consensu partium, potest appellari.*
A sententia Episcopi prorogati appellari non potest, eod.
7 *Appellatio suspendit exequutionem, suplicatio vero non*, eod.
Appellatio iniquitatem sententiæ indicat, & Judicis authoritatem tangit, eod.
8 *Appellatio, & supplicatio quid differant.*
Supplicationis faciendæ ritus antiquus, eod.
Supplicatio Principis nomine recipitur, eod.
9 *Appellatio deserta, reparari potest à* Rege, *& à* Præfecto *prætorio.*
A sententia Collateralis Conf. de causa criminali lata, non reclamatur, & quare, eod.
10 Præfectus Prat. *quibus titulis decoretur in jure.*
Illustris, Magnificus, & Excelsus, eod.
11 *Illustris, titulus est* Regibus *competens.*
12 *Tituli, quibus Summus Pontifex diversos* Principes, *scribendo, honorat.*
13 *Imperatores quibus in locis in jure dicantur Divi.*
14 *Divi Fratres qui fuerit.*
Regni hujus Reges, Divi dicti, eod.
15 *Imperatores, cur dicerentur Divi.*
16 *Majestas quotuplex sit & quibus competat.*

QUID EST QUOD NON HABEAT COMMISSUM? CUJUS EST VEL IPSE SERMO INDICIUM. PENE EST UT LEGES POSSIT CONDERE, QUANDO EJUS REVERENTIA POTEST NEGOTIA SINE APPELLATIONE FINIRE. In formula Viceregis hoc modo exprimitur: *Causas quascunque patrimoniales, & alias quasvis, civiles & criminales, motas, & movendas, etiam supplicationum, & appellationum, jam introductarum, & introducendarum, & alias quascunque, tam viduarum, pupillorum, & pauperum, quam Universitatum, & singularium personarum, ad se, & audientiam nostram Regiam, evocare: easque committere, & decidere, & fine debito terminare: & servatis in omnibus privilegiis, constitutionibus, pragmaticis sanctionibus, capitulis, & observantiis dicti Regni, ad effectum deducere, &c.* Verba tamen Cassiodori, quia Regis potius quam ejus Vicarii potestatem indicare videntur, me pene in eorum traxere sententiam,

tiam, qui Præfect. Præt. Regi æquiparandum censent: sed duas potissimum ob causas Viceregi coæquandum suscepi. Primo ut Viceregis authoritas, & circa quæ versatur, magis elucesceret; dein, quia ordo literæ idipsum expoposcit, ut huc hanc comparationem rejicerem: idque non eo me movit, ut vel meæ me opinionis pœniteat, vel ut aliorum adverser: quando, si Regi æquiparetur, poterit & Proregi commode æquiparari, qui Regis personam, per omnia refert. Prorsus autem Præfectum Præt. Viceregi comparari, inde patet quod ab alio, idest, ab Rege dependet, & constituitur, quemadmodum Præfectus Præt. ab Imperatore constituebatur: & Viceregi defertur Regni administratio à Rege, per diplomata, sive Regios codicillos, vel *patentes literas*, ut nuncupant, non secus ac Præf. præt. deferretur ab Imperatore, ut ex hac formula inspicitur. Rex autem non habet qui administrationem sibi demandet, est enim perpetuus Regni Dominus jureque successionis transfertur, quod in Præfecto præt. nequaquam erat, cum ad tempus
1 crearetur, ut *supra* innuimus, & hic repetendum diximus. Erat igitur Præfectus prætor. temporarius, non perpetuus; sicut & temporarius est Prorex: idque præterquam quod patet in ejus formula, clarissime patet ex *l.2. Cod. de offic. Præf. præt.* ubi vocantur *Expræfecti*, qui præfectura jam functi erant, quemadmodum exconsules, exvicarii, excubicularii, &c. qui consulatus, vicariatus, cubiculariatus munere abierunt: qua forma poterit etiam *Exprorex* dici, qui Prorege aliquando fuit: patet etiam ex innumeris & *Cod.* & *Authenticarum* constitutionum ad Præfectos directionibus, in quibus dicitur, *Imper. Justin. Joanni Præf. præt. secundo*, idest, secunda vice: & in inscriptione mox subnectenda, *Saturnino Præf. præt. iterum*: & licet Rex sit subditus S. Pont. *c. solitæ, ex. de major. & obed.* non tamen est impedimento nostro instituto. Antiquorum igitur scribentium, Regi comparandum opinio fuit: eamque tuentur Gulielm. in *l.1. ff. eod.* Bart. in *l.1. ff. quod quisque jur.* & in *l. omnes populi, n.8. ff. de just. & jur.* Bald. & Alber. in *d.l.1.* Affl. in *prob. constitut. Reg. quæst.21.* Cato Papiens. in *rubr. de Senator. num.7.* Alex. in *l.1.* ubi omnes, *ff. de offic. ejus, cui mand. est jur.* Lancell. Conr. in *tem. om. jud par.3. de provoc. conclus.77. num.4.* Quibus facile Franc. Duar. *eod. tit.* si Regi, Imperatori, subdito assimiletur, assentit. Et Dictatori jure comparari posset; cujus ductu jamdiu Imperium stetit: & apud Græcos, Lacedæmoniosque parem Regiæ dignitati potestatem habuit: & pulsis Regibus, & Consulari Imperio erecto, cum omni Regia potestate decorato, ex Pomp. Læto, *De Magistrat. Roman. cap. de consulib.* omnesque illius temporis Summos Magistratus, ne authoritate penitus regia uterentur, Suffectos sive adjunctos habuisse legimus; unde Tribunus celerum Regi aderat, cujus ope nitebatur; & Legatus Consuli, & Prætori Quæstor, & Dictatori Magister equitum; & denique Cæsari Præfectus prætorio; qui eis auxilio, & adjumento erant: & eis absentibus, ne regiminis moles im-

pedimento

pedimento foret, quasi suffecti honore præsidioque erant ex Feneſt. *de Magiſtrat. cap.*9. & Alex. ab Alex. *lib.*6.*cap.*23. quod poterit inde conſtare, quod cum deſinit præfecti prœt. nomen, ſucceſſit nomen Regis: prius enim nemo regium nomen ſibi vindicabat, ſed *Præfectus prat.* appellabatur, ſecundum Alexan. ab
3 Alex. *lib.*6. *cap.*23. Cujus opinionis rationes eſſe poſſunt, quia ſicut à ſententia Regis non appellatur, *l.*2. *§ exactis*, *ff. de orig. jur. l.*1. *§.*1. *ff. à quib. appell. non lic.* niſi quando, ut Comes judicaret, Gloſ. in *prob. ſex. in ver. Filii*, Bald in *l.ſi quando, Cod. de appellat.* Barbat. in *tract. de præſt. Cardin. col.* 14. Guido Pap. *quæſt.*436. Purpur. in *l.*1.*colum.*44. *ff. de offic. ejus*: vel niſi evidenter eſſet iniqua, Corſet. in *tract. de poteſt. Reg. quæſt.*22. Jac. de Nigr. in *d.l.*1. *de off. ejus, num.*14. vel niſi de judicis competentia diſceptaretur, Gloſ. in *clem.*1. in *ver. non obſtante, de ſequeſtrat. poſſeſſ. & fruct.* quæ ſingularis reputatur à Bal. in *l. generalis*, *C. de epiſc. & cler.* Marſil. *ſingul.*10. Det. in *conſ.*8. & à mala Principis informatione, Det. in *cap. cum omnes*, 2. *lect.* 4. *notab. de conſtit.* ex text. in *l.*1.*C. de relat.* & in *l.*1.*§. quæſitum, ff. de appellat.* Idemque in Papa: nam ad ſeipſum bene informandum, appellari poteſt, 35. *qu.* 9. *can. cum apud*, & per alia jura per Caſſan. in *Catal. glor. mun. par.*5.*con-*
4 *ſid.* 34. *privil.* 103. Ita à ſententia præfect. præt. non appellatur, ſed ſupplicatur, *l.*1. *§.*1. *ff. eod. l. præfecti*, *ff. de minor. Cod. de ſentent. præf. prat. l. ſi quis*, & *Authen. quæ ſupplicatio*, *Cod. de precib. Imper. offer. l. à proconſulibus*, *Cod. de appellat. l. epiſcopale*, *Cod. de epiſc. aud.* §. *aliud*, *Auth. ut ſponſal. largit. can. anteriorum*, 2. *quæſt.*6. Sicuti etiam à ſententia Papæ, & Imperatoris ſupplicatur, *cap. ex literis*, *extra de in integr. reſtitut. cap. cum cauſam*, *ext. de re judic. l. præfecti*, *ff. de minor.* appellari vero nequaquam poteſt, 11. *qu.*7. *can. anteriorum*, 9. *q.* 3. *can. cuncta.* A Conſulibus autem, licet Regis vice fungerentur, provocari tamen poterat ad populum, ne per omnia regia potirentur authoritate, ob Regis nomen, ob Tarquinii facinus, exoſum: neve injuſſu populi in caput Civis Roman. animadverterent: ex Pomp. Læto, in *tit. de conſul.* & adverſus omnes Magiſtratus erat provocatio, Feneſt. in *lib. de Magiſtrat. cap.*7. A Dictatore verò ad populum provocatio non dabatur, & capitis animadverſio conceſſa; quia ſummus erat Magiſtratus ex Pomp. Læt. *de Magiſtrat.* & *tit. de Dictatore*. Feneſt. *cap.*8. Alexand. ab Alex. *d. lib.*6. *cap.*23. de quibus per text. in *l.*2. *§. populo*, *ff. de orig. jur.* Nec etiam à ſententia Magni Camerarii, cujus vices Regia Camera Summar. gerit, appellatur, ſed reclamatur, non ſuſpenſa exequutione, ſicuti à ſententia præfecti prætor. Fret. in *tract. de ſuffeu.* tu vide *l. cum poſt ſententiam*, *Cod. de appell.* quæ non allegatur à Fret. Extenditur ad ſententiam Sac. Conſ. ſub Regio nomine latam, Afflict. in *prob. Conſtit ut. quæſt.*21. *in princ.* Sereniſſimi Ferdinandi Regis *pragmatica*, quæ incipit, *Sacrum*, ſententias Sac. Reg. Conſ. nomine Regio proferendas eſſe, ſancitum eſt: & ex alia ejuſdem Regis *pragmat.* 3. quæ incipit, *Ad ſub-*

subditorum, probari potest; quo factum est, ut nunc in istis sententiis Regiis superinscribatur PHILIPPUS DEI GRATIA REX; præcedit tamen, *In Dei nomine, amen*. Sed in actis antiquis aliter legimus, scilicet: *Quod Nos Philippus Dei gratia Rex*, quod Sac. Consilium Senatui comparari, ex hac etiam communitate constat, præter ea, quæ hac de comparatione diximus *supra*. In Delphinatus Gallorum parlamento, ad instar Præfectorum prætorio redactum ajunt, ut simili modo supplicetur, Guid. Pap. *quæst.*80. & *quæst.* 436. *n.*53. secundum Speculat. in Rege Franciæ, in temporalibus superiorem non cognoscente, *cap. venerabilem, qui fil. sint legit.* in §.*videndum*, *tit. de appell.* & ibi an ab Episcopi, Arbitri, exequutoris & communiter electi. Ampliatur etiam in Ducis Venetorum sententiis locum habere, Cyn.in *l.fin. Cod.de petit. hæred.* Angel.in *l.litem veniunt*, §.*fin.d.tit.* In Senatus sententiis idem est, *cap. opposita, de arbitr. l.* 1. *ff. à quib. appell. non li.* Specul.in §.*videndum*, *tit.de appellat.* Phil. Franc. in *rubr.de appellat. colum.* 4. Dilatatur in Principum Delegatis locum habere, Capyc. *decis.*111. Gram.*decis.*35.licet huic sententiæ refragari videatur *l.etiam*, *Cod. de appellat.* ubi Bal. & Salicet. cum etsi imago Principis sit, non tamen essentialiter est, & Principem non decet, sine causa, tollere etiam quæ de jure positivo, & civili sunt; nisi expresse eam abstulerit, nec omnimoda potestas, cum causarum universitate sufficit, ut inde appellabilis fit Delegati sententia, licet Principis sit inappellabilis, quibus verbis & aliis cum authoritatibus, utitur Lancell. Conrad. in *Templo omn. jud. lib.*1. *cap.*1. In *ver. Sententiam inappellabilem*. Octavo in sententiis M. C. Vicariæ procedit, nam licet ab illis non supplicetur, sed appelletur, Afff.in *Constit. Reg. quæ incipit, Magna Curia, num. 6.* tamen quando Princeps, ut bannum sive edictum aliquod faciat, committit, minime appellatur, sed supplicatur, *l.*1. *ff.quand. appell. sit*, cum aliis adductis per Carav. in *pragm. Per excellentem, ad Senatusc. Maced.* §.14. *num.*9. Vendicat pariter locum, ut si Regia Majestas eidem M. C. vel cuivis alio inferiori Tribunali, committeret, ut appellatione remota procederet, supplicari possit, quia cum remedium ordinarium cessat, extraordinarium non denegatur, not.in *cap. ex parte, il* 2. per Abb. & Dec. *de rescript. l. plane*, & *l.fin.ff.de petit. hæred.* Fab. de Pep. in *auth. ex causa, num.* 40. *Cod. de liber. præter.* Carav. in *Ritu* 252. *num.*7. expressim ex aliquibus Doctoribus asseruit. Et mihi persuadetur ex communi regula,quæ se habet, quod appellatione remota per statutum, supplicatio non denegatur, Dec. in *cons.* 533. & *cons.*34. per ea quæ Franc. Ripa in *l.nemo potest, num.*92. *ff. de legat.*1. citantes, inter cæteros Gloss. in *l.*1. *Cod. eod.* & adde satis notanter Isern. in *Constit. Reg. Disputare*, & 5 præcipue quando de jure communi appellatio non est prohibita; quia supplicatio non admittitur, nisi favore matrimonii, & minoris ætatis, secus autem quando est prohibita appellatio ob excellentiam Judicis; ut est in Præfecto prævt. tunc

enim

enim supplicatio admittitur, Jas. in *auth. qua supplicatio, col.2. Cod. de precib. Imper. offer.* Marf. in *l.1. §. opportune, n.* 68. *Cod. de rapt. virg.* Lancell. Conrad. in *Templo omn. jud.* Idem in omnium sententiis non recognoscentium Superiorem, ut Ducis Januensium, & aliorum, quos referunt, & sequuntur DD. & maxime Jac. de Nigr. *num.*15. & Orian. in *d. l. 1. ff. de off. ejus.* Nec est contemnenda ampliatio in omnibus confœderatis, & adhærentibus, qui sint positi sub alterius protectione, nam liberi videntur, *l. non dubito, ff. de capt. & postlim. rev.* quæ literis aureis esset scribenda, eamque Hieron. Cagn. in *prob. ff. num.*19. commendat, limitat tamen, nisi tenor
6 adhærentiæ aliter dictaret. Et licet à sententia Judicis prorogati, sive de partium consensu dati, appellari possit, *l. ex consensu*, ubi Bart. *ff. de appellat.* tamen à sententia Episcopi prorogati, cum ad instar sit Præfecti præt. non potest appellari, sed supplicari, Doct. in *l. episcopali, Cod. de epis. & cle.* Effectus, licet vulgatus, tamen maximus est, qui ex prædictis sequitur, nam cum appellatur, exequutio suspenditur, quia appellatio in justitia innititur, & merito pendente appellatione nihil innovandum, *tot. tit. ut pend. app.* Sed cum reclamatur, supplicatur vel revideri petitur; quod idem est, licet de revisione Afflict. dubitet, *decis.*231. Carav. *prag.*54. ex Principis benignitate concessa videtur, Afflict. *decis.*341. & 346. & ideo exequutio non suspenditur, per prædicta, & alia allegata per Afflict. *d. decis.*231. Appellatio enim, quia iniquitatem indicat, Judicis authoritatem tangit, quæ illis summis Magistratibus illæsa remansit, *cap. non solum, de appellat. in* 6. supplicatio vero etiam adversarii circumventionem, *d. l. præfecti, ff. de min. cap. cum olim, de re jud.* in restitutione autem in integrum, juri etiam innitenti, mixtam habet gratiam, à jure sic introductam. Supplicatio enim habet præsumptionem contrariam ex persona proferentis, cum Præfectus præt. etiam legis condendæ potestatem habeat, prout Papa, Imperator, & Rex, *l. 2. Cod. de offic. Præf. prat.* idcirco media hæc est supplicandi forma inventa, ut infra decem dies porrecta, cautionis nexum pariat; postea vero biennii spatium sufficere, *d. Auth. qua supplicatio, §. illud, Auth. ut sponsal. larg. cap. suscitata, de in integ. rest.* & ad id conferunt tradita in *c. quærenti, de off. deleg.* Sed nonnullas 8
advertimus esse differentias inter provocationem, atque supplicationem: in prima enim bis appellatur, in secunda, semel supplicatur: in prima nil innovatur, secunda exequutioni demandatur: prima, ante sententiam recipitur, secunda vero secus: prima, super quibus interposita est sententia, *d. l. præfecti, & d. cap. suscitata*, secunda, etiam super novis: prima Judicis iniquitati innititur; secunda vero, proprii erroris culpæ, ut supra dictum est: prima, solo verbo explicatur, secunda, cappello & pallio deposito, & flexis genibus, humiliter preces porrigit: & denique, ne prolixior fiam, supplicationis causam, solius est Principis examinare: quæ quidem, cum aliis adhæc conferentibus notata percipiuntur per Spe-

D d cul.

cul. *tot. tit. de supplicat.* & *ibi* per Jo: And. in *apostill.* & per Lancell. in *Tem. omn. jud.* Hanc autem extrinsecæ humilitatis in supplicationibus formam, prætermissam videmus, attamen in S. Conf. in omnibus supplicationibus verbo exprimitur, cum in principio dicitur, *Humiliter supplicatur pro parte*, &c. Nec mirum esse debet, ut in eodem S. Conf. hac gratia recepta, idem suas reformet sententias, & revocet etiam ex novis deductis, ut *supra* dictum est, & in clausulam ordinariam devenit, *Si illa noviter deducta fuerunt*; cum Principis nomine agitentur, & accipiantur supplicationes. Cujus potestati, & corrigendi, & interpretandi atque mutandi sententias suas, subjicitur, per ea quæ Bart. in *l. 2. Cod. de sent. ex peric. recit. l. 1. in fin. ff. de quæst.* & facit tex. in *cap. cum olim, de re jud.* Bal. in *d. l. 2.* Abb. in *cap. tum ex literis, de in integr. resti.* idemque in successore locum haberet, Mart. Laud. in *tract. de Princip. quæst.* 389. secundum Lancell. Conrad. in *Templo omn. jud. lib. 1. cap. 2. ubi supra*. Quibus consequens esse arbitror, ut idem dicendum veniret in Judicum diversorum fororum contrariis sententiis, siquidem super eadem facti serie prolatis; ut proinde in suspenso sint jurgia; multoties super his consulendum Principi venit, ne magis Reip. exosum sit, per ea, quæ Scribentes tradidere in *l. ingenium, ff. de statu homin.* & in *l. 1. Cod. quan. provoc. non est nec.* Et quid judicandum foret Princeps rescribebat; exemplo Trajani, quem Plinius, quid sequi deberet, rogabat: & in his, an victo appellare liceret, eadem nempe reverentia, non tanquam ab iniqua sententia, sed tanquam Principi obreptum fuisset, nec in ea appellatione obtinebat, nisi Principi, non bene relatam fuisse controversiam ostenderet, *l. 1. Cod. de relat.* & ex tex. in *l. 2. Cod. de appellat.* ubi Bal. & Salyc. qui de sententia lata secundum Principis responsionem, præcedente judicantis relatione, seu consultatione appellari posse, in casu tamen si relationi dissentierit; sin autem & provocare voluerit, quasi male Princeps consuluerit, prohiberi. Sed de novo si aliquid probare obtulerit, admitti, secundum justificatam distinctionem Lancellotti Conr. in *Templo om. jud. lib. 1. cap. 1. §. 4. de Imperat.* exemplaque in foris sequuta idem recenset: & Connan. *lib. 1. cap. 15. comment. jur. civil.* Idemque in S. Pont. observandum venit, si ambiguitas in foro vel Ecclesiastico, vel civili, si de causa criminali, aut civili quæstio oriatur, & ejus judicium perquirendum esset, Abb. in *cap. per venerabilem, de foro compet.* Ant. Butr. in *cap. super literis, colum. 3. de rescript.* Lanc. Conr. *loc. cit.* & praxim inde sequi in Urbis foris videmus. Quandoquidem si à Sac. Conf. aulis differenter super eodem facto judicaretur, si idem in R. Cam. Summ. contrariumque in Sac. Conf. hoc sortiretur; Vicerex omnium unionem jubet, & si ipsi libet, Collaterale etiam convenire, & quod inde judicatum remanet, id præcipue à Judicibus postea intuendum venit. Etsi de consultationum viribus, quas R. Cam. ad Viceregem transmittit, in *cap. præcedenti* diximus, id tamen mihi animadverten-

tendum in mentem venit, & in his quæ rerum illius fori regimen concernit; non autem privatorum justitiæ complementum. Quod si Viceregis votum cum Collaterali, sequi fas non foret, sua Majestas consulenda venit: quæ si cum adjunctorum Judicum numero, explicandum mandaverit, vel si quorum Collateralis, & R.Cam. votis adhærere maluerit, recte cautum erit, nullam Collaterali in his superioritatem tribuens, nisi unicum votum, prout, & alio R. Cam. potitur. Et in *pragm. Ferd. quæ incipit, Sententias*, duabus ejusdem Sac.Consil. sententiis conformibus latis, perpetuum ponatur silentium. Quando autem sumus in criminalibus, in quibus actus est irreiterabilis, etiam si relatio fit in Collaterali facta, volens Princeps clementer & benigne se gerere, per viam recursus ex eisdem actis reclamatio est permissa, Grammat. *decis.* 35. de recursu qui fisco conceditur, qui de jure in criminalibus potest appellare, præterquam per Ritum M.C. scribit Grammat. *decis.* 14. de quo alibi dicetur. Rationem autem quare à Præfecti præt. sententia non appelletur, sed supplicetur, Aurelius in *l.* 1. §. 1. *ff. eod.* ita pulchre replicat, ut & nos *supra* retulimus. Præfectorum authoritas initiata, in tantum meruit augeri, ut appellari à Præfectis prætorio non possit; nam cum ante quæsitum fuisset, an liceret à Præfectis prætorio appellari, & jure licere, & extarent exempla eorum qui provocaverunt, postea publice sententia Principali lecta, appellandi facultas interdicta est; credidit enim Princeps, eos qui ob singularem industriam, explorata eorum fide, & gravitate, ad hujus officii magnitudinem adhibentur, non aliter judicaturos esse, pro sapientia, & luce dignitatis suæ, quam ipse foret judicaturus. Hermogenes etiam in *l. præfecti, ff. de minor.* ita scripsit: *Præfecti etiam prætorio ex sua sententia, in integrum possunt restituere, quamvis appellari ab his non possit*: hæc idcirco tam varie, quia appellatio quidem, iniquitatis sententiæ querelam; in integrum restitutio vero, erroris proprii veniæ petitionem, vel adversarii circumventionis allegationem continet, & Bal. in *d. l.* 1. *ff. eod.* præsumit pro his qui sunt à Principe electi, & facit *Constit. Reg. quæ incipit Disputare*, ibi, *An is dignus sit, quem ea elegit*. Sed præcedens conclusio, pro nunc, duas recipit restrictiones, primam, quando ex natura causæ non licet appellare; quia nec licet supplicare; si vera est *decis.* Dec. contra Pau. de Cast. in *l.* 1. *Cod. de edicto D. Adr. toll. num.* 50. Alteram, conclusio intelligi potest quando ob dignitatem proferentis non licet appellare, sed supplicare; secus quando in contumaciam, tunc enim nec posset supplicari, Par. de Put. *de Synd. in vir. An si statutum, fol.* 54. Potest autem Rex & Præfectus præt. appellationem desertam admittere, Innoc. in *cap. ex literis, in fi. de in integr. restit.* Guido Pap. *decis.* 158. Carav. in *Ritu* 260. quod in Form. Vicer. his verbis exprimitur: *Ac in causis spiritum vitæ insufflare*. A sententia vero Collateralis Consil. sicut & aliorum tribunalium delegatorum, in causa cri- 9

minali lata, non reclamatur; licet ordinarii juris sit, ut statim exequutioni mandetur, 2. *qu.* 1. *can. sicut*, *l. cum reis*, *Cod. de pæn.* & quatuor ex causis limitatur, secundum Goffr. in *sum. de judic. n.*13. cujus jura, cum aliis affert Cassan. in *catal. glo.mund. par.*5.*consid.*22. *privileg.*96. Cujus rei cum causam quærerem, quidam primi ordinis Magistratus ex more tantum id procedere dixerunt; nos vero ex plenitudine potestatis Principis, nam cum in eo Princeps etiam interveniat, plenitudine potestatis uti videtur, quando à competenti Judice causam ad se evocat, omnia autem per eum gesta, rite & recte geri præsumuntur, Felyn. *in cap.* 1. *n.* 26. *de constit.* Hippolit. *sing.* 24. Castr. in *l.ex imperfecto*, *Cod. de testam.* text. in *l.*1. *§. credidit*, *ff. de off.Præf.prat.* & consequenter secundum veritatem judicasse præsumitur, cum neque fallere, neque falli posse præsumatur, Bart.in *l.Æmylius*, *ff. de minor.* Unde quia reclamatio præsumeretur potius ad dilatandam exequutionem, quam ad alium finem, res maxime legibus exosa, *l. cum reis*, *Cod. de pæn.* non permittitur: tractu enim temporis, aliud non detegeretur quam falsitas: & eo magis quod ex judicio sapientissimorum virorum sententia manavit, qui Principis latere digni sunt reputati, & proinde magna cum maturitate, prolata censetur, 3.*q.*9.*can.Apostolica*: quod vel inde colligi poterit, quod tale decretum non sicut cætera pronunciatur, sed hoc modo: *Illustrifs. Dom. Prorex mandat atque decernit*: & firmatur à Regentibus, aliisque omnibus delegatis: quod non observatur in decretis, & sententiis Sac. Consil. & Reg. Cam. in quibus sufficit causæ Commissarii subscriptio: & hoc jure utuntur. Verum hæc ratio minus arridere forte poterit: quandoquidem, cum Princeps omnium sit ordinarius, & competens Judex, ut *supra* diximus, jure ordinario, & non plenitudine potestatis utitur, cum aliquam causam coram se agitandam jubet; nam licet diversa constituerit tribunalia, quæ diversis causarum generibus præsint, id fecit quod non omnes causæ apud se agi poterant; dilatarentur enim lites contra juris formam, & Reipub. utilitatem, vulgata *l. properandum*, *Cod.de judic.* ad recidendas igitur lites erexit plura Tribunalia: ex quibus, ad ipsum Principem, tanquam ad ultimum, & supremum Judicem, recursus tandem habetur: quorum Tribunalium Judices licet respectu partium, competentes, & ordinarii dicantur; tamen respectu Principis, delegatorum vice funguntur. Cum igitur Princeps coarctare voluerit litem, ut debito mandetur fini, apud se terminari mandat: sciens quod si à competenti Tribunali terminaretur, adhuc ad ipsum deduceretur, & sic lis prolongaretur: pars enim succumbens, non statim cederet sententiæ, idque inde manifestum est, quod causas tantum graves, & quæ inter potentes partes vertant, ad se evocat. Possent enim Judices, vel corruptione vel timore alicujus partis, inique judicare, quod coram ipso Principe locum non habet, cum ejus comitatus omni timore prorsus careat, ut *supra* diximus. Quia igitur crimi- 10
nalis

nalis causa coram Principe definita, ultimo judicio definita est, supplicationi locus non datur. Secunda æquiparatio est respectu Tituli, nam Præfectus præt. est illustris, *l. de ordinario, Cod. de offic. Praef. prat. et. l. nemo, Cod. de jur. omn. jud. l. 2. Cod. de sent. ex brevic. recit. l. 1. C. de mo. mulct. l. defensores, Cod. de defens. Civit. l. fin. Cod. ubi Senat. vel Clariss. l. praecipimus, §. 1. Cod. de appellat. §. illud, Auth. de appellat.* Lanc. Conr. in *Temp. omn. jud. par. 3. de provoc. conclus. 77. num.* 4. Est autem illustris, qui multis claret, ut splendore generis, vel sapientiæ vel nobilitatis. Fuit etiam *Magnificus* ab Imperatoribus appellatus, *l. praecipimus, Cod. de appellat. l. fin. Cod. de advoc. diverf. jud.* magnificæ ejus sedes, *l. fin. Cod. ubi Senat. vel Clariss.* & sub nomine magnificentiæ rescribitur, *l. sancimus, la 1. Cod. de advoc. diverf. judic.* quæ jura minime præcedentibus adversantur; nam Magnificus & Illustris idem est titulus, Tiraq. in *tract. de Nobil. cap.* 8. *num.* 15. & doctor in *d. l. 1. ff. de off. ejus cui mand. est jur.* illustrissimus dictus est, *§. illud, Authen. de appell.* Cassan. in *Catal. glor. mun. par. 7. consid. 7.* & magnificus, & excelsus idem, *l. fin. Cod. de prox. sacr. scrin.* Luc. de Pen. in *l. 2. num. 6. Cod. de pet. bon. sublat. lib.* 10. Nec obstat, quod dicatur *Clarissimus, l. 1. Cod. de sent. pass.* Tiraquell. *de Nobil. cap. 2. num.* 13. nam Clarissimus pro Illustrissimo, & e contra, usurpatur, Tiraq. *de Nobil. cap. 8. num.* 16. Declarat idipsum inscriptio in Concordiæ templo, Romæ inventa, in marmore his literis incisa, quam memorat Bartol. Marl. *lib. topog. urb. Rom. cap. 2.*

FL. STILICONI V. C.
FLAVIO STILICONI ILLUSTRISSIMO VIRO
MAGISTRO EQUITUM PEDITUMQUE,
COMITI DOMESTICORUM, TRIBUNO PRÆTORIANO
ET AB INEUNTE ÆTATE PER GRADUS CLARIS
SIMAE MILITIAE AD COLUMEN GLORIAE
SEMPITERNAE, ET REGIAE ADFINITATIS EVECTO
PROGENERO DIVI THEODOSI, COMITI DIVI
THEODOSI AUGUSTI IN OMNIBUS BELLIS
ATQUE VICTORIIS, ET AB EO IN AFFINITATEM
REGIAM COOPTATO, ITEMQUE SOCERO D. N.
HONORI AUGUSTI APHRICA CONSILIIS EJUS
EX PROVISIONE LIBERATA EX SC.

Idque etiam ex alia liquet inscriptione, Romæ ad Forum Trajani posita, per Ald. Manuc. in *Ortograph.* relata.

SA-

SATURNINO SECUNDO V. C.
PRAESIDI PROVINCIAE AQUITANIAE,
MAGISTRO MEMORIÆ. COMITI ORDI
NIS PRIMI, PROCONSULI AFRICÆ. ITEM
COMITI ORDINIS PRIMI INTRA CON-
SISTORIUM. ET QUAESTORI, PRAEF.
PRAETORIO ITERUM, OB EGREGIA
EJUS IN REM PUBLICAM MERITA,
DD. NN. VALENTINIANUS ET
VALENS, VICTORES AC TRIUMPHA
TORES SEMPER AUGUSTI
STATUAM SUB AURO CONSTI
TUI LOCARIQ; JUSSERUNT.

Nam notæ illæ V.C. *viro clarissimo*, significant: & postquam in hunc incidimus locum, id obiter admonuerim, *Inlustris* eo tempore, non *Illustris* scribebatur, ut Tiraq. *ibidem* advertit: tamen doctissimus Aldus in *lib. ortogr.* non visa inscriptione, *Illustris* potius scribendum putat. Obstat autem præfatæ opinioni text. in *l. 1. Cod. ubi Senat. vel clar.* & text. in *l. 2. Cod. de sport. Senator est superillustris, tamen clarissimus appellatur*, *l. fœmina, ff. de Senat.* Paul. Oria. in *l. 1. ff. de off. ejus, num. 19. l. 1. Cod. de præpos. labor. lib. 10.* verbum, *illustrat*, exponit, *clarificat*, Sebast. in *l. 1. num. 3. in fin. ff. de off. ejus*. Invenitur autem horum titulorum *Illustris*, *Magnificus*, *Spectabilis*, *Nobilis*, usus in veteribus sepulchris tam varius, ut confundi potius quam aliquam inter se differentiam habere videantur. In d. D. enim Laurentii complura ejusmodi sunt epitaphia, ex quibus hæc aliquando notavimus, & aliqua etiam *supra* memoravimus.

Hic jacet Catherina filia Regis Alberti, & neptis Regis Rodulfi Romanorum Regum, ac soror Federici in Regem Romanorum electi, Ducum Austriæ, consors spectabilis Caroli primogeniti Serenissimi Principis & Domini nostri Domini Roberti, Dei gratia Jerusalem, & Siciliæ Regis Illustris, Ducis Calabriæ, ac ejusdem Domini nostri Regis Vicarii Generalis; insignibus vita, & moribus exemplaris: quæ obiit Neapoli anno Domini nostri Jesu Christi 1323.

In Ædicula Reginæ.

Hic jacet corpus illustris puellæ Dominæ Mariæ de Duratio filiæ Regis Caroli tertii, quæ obiit anno Dñi 1371.

Hic

Hic jacet corpus Sereniſſimi Principis & Domini Domini Caroli Ducis Duracii qui obiit anno Domini 1347.

Hic jacent corpora Illuſtrium Dominorum Domini Roberti de Aſtois, & Dominæ Joannæ Duciſſæ Duracii conjugum, qui objerunt anno Domini 1387.

Hic jacet corpus magnificæ, ac Illuſtriſſimæ Dominæ, Dominæ Joannæ de Baucio, relictæ quondam nobilis Domini, Domini Nicolai de Janvilla Comitis Sancti Angeli, quæ obiit anno Domini 1363.

Hic jacet corpus magnifici viri Dñi Amelii de Baucio baroniæ Avellarum Domini qui obiit anno Dñi 1351.

Hic jacet corpus Dominæ Dominę Franciſcę de Avellis & baroniæ Avellarum Dominę relictę quondam magnifici viri Dñi Amelii de Baucio, quæ obiit anno Dñi 1371.

Hic jacent ſpectabiles Juvenes Bertorannus, & Franciſcus de Baucio fratres, filii magnifici Domini Amelii de Baucio Avellarum Domini, anno Domini 1336.

Dicitur item *glorioſiſſimus*, §.*aliud*, in *Auth. ut ſponſal.larg.* §.*fin.* in *Auth.de non alien.* peræque ac perilluſtris valere videtur, Tiraq. *de Nobilit. d.cap.*8. *num.*15. Viri excelſi in Urbe Romana Præfect. prætor. & eminentiſſimi per provincias Illirici, & Africæ, *l. raptores*, §.2. *C.de epiſc.& cler.* & eundem eminentiſſimi titulum ſequutus in *l.* 2. *Cod. de ſent. ex brevic. recit.* & ſublimiſſima ſedes, *l.apertiſſimi*, *Cod. de judic.* leges innumeræ in Cod. ſunt, quæ ad Præfectos præt. diriguntur, ut per ſuperinſcriptiones legitur, licet in corpore de eo non loquantur: de his, & quibus aliis titulis decorati ſint Præfecti præt. & quibus in Regnis ad ejus inſtar inſtituti atque recepti fuere, plane idem Lancellot. Conr. *ibidem lib.*1. *cap.*1. *de Imper.tit. Dignitates confert*; & ſupra modum, ante ipſum, Caſſan. in *Catal. gl. mun. par.*7. *conſid.*7. *verſ. fuit*, & in *par.*9. *conſid.*17. *in fin.*

11 Reges, illuſtres pariter eſſe, jure probamus, ut de Rege Aragon. Sicil. & Apuliæ, Portugalliæ ſive Luſitaniæ, Francorum, Anglorum, Sueviæ, Ungariæ, Scotiæ: licet aliquando ad eos diverſimode per ſummos Pontifices ſcribatur: quod omnino probatur in *cap. quanto*, *de jurejur. cap.inter alia*, *de immunit.eccleſ. cap.ex ſpetiali*, *de jud. cap. novit*, *de jud. cap.novit*, *de offic. leg. cap.novit*, *de appellat. cap. pervenit de jurejur. cap.* 1. *de probat. cap. non eſt*, *de ſponſal. cap. clariſſimus*, *de converſ. conjug. cap.licet de vot. cap.intellecto*, *de jurejur.* Caſſan. in *Catal. gl. mun.* Renatus Chop. *de dom. Franc.* Et ut de hujus Regni Regibus, expreſſius ſcribamus, cum Pontificum inveſtituras quibus Regnum concedebant, le-

legeremus, hos titulos observavimus: *Urbanus Episcopus servus servorum Dei, Cariss. in Christo filio Carolo Regi Siciliæ illustri salutem*: *Clemens Septimus, Cariss. in Christo filio Ludovico claræ memoriæ Joannis Regis Francorum nato Regi*, & *Cariss. in Christo filiæ Joannæ Reginæ illustribus*: & prius: *Ferdinando de Aragonia Regi Siciliæ illustri*: & *Martinus*, *Joannæ secundæ Reginæ Siciliæ illustri*, & *Clemens II.* in anno 1529. *Cariss. in Christo filio, Carolo Romanorum & Hispaniarum Regi Catholico in Imperatorem electo*, de
12 *offic. Cappellani majoris*. In brevium Romana Secretaria, tituli isti leguntur, à fido amico transmissi: *Carissimo in Christo fil. nostro, Carolo Romanorum Imperatori semper Augusto*: *cariss. Ferdinando Romanorum, ac Ungariæ, & Boemiæ Regi illustri*: *carissimo in Christo filio Philippo nostro Hispaniarum Regi Catholico*: *carissimis in Christo filiis nostris, Philippo Regi & Mariæ Reginæ Angliæ illustribus*: *carissimo in Christo filio nostro Henrico Francorum Regi christianissimo*: *cariss. in Christo filiæ nostræ Catherinæ Francorum Reginæ christianissimæ*. *Dilecto filio nobili Viro Herculi Ferrariæ Duci*: *dilecto filio Gulielmo Mantuæ Duci*: *dilectæ in Christo filiæ, nobili mulieri, Margarithæ de Austria, Parmensium Ducissæ, Flandriæ Gubernatrici*: *dilectæ Victoriæ Farnesiæ de Ruere, Urbini Ducissæ*: *dilecto filio, nobili viro Ludovico Urando de Mendotia, Marchioni de Mondejar*: *dilecto filio, nobili viro Hieronymo Priolo, Venetiarum Duci*: *dilecto filio nostro Hieronymo de Louchere S.R.E. Presbytero Cardinali*. Infidelibus: *Magno Turcarum Principi Sultano Solimano*: non capitur, ni fallor, *Princeps*, pro Imperatore, vel eo titulo insignito, cum nec à Summo Pontifice, Imperatore, vel alio quocunque ad quem concedendi facultas jure spectat, permissum est, ut *infra* dicemus, ubi de Romæ titulis tractabimus, sed quod primum locum de facto, illis in locis obtinet. Rex autem noster cum ad Viceregem scribit, titulo *Illustris* ipsum honorat: *Illustri Marchioni de Mondejar nostro Viceregi, &c.* quod ab Justiniano aliquando diversimode factum legimus: ut est in *Auth. de appellat. Triboniano illustri magistro officiorum*; & in *Auth. ut null. mutuans agric. Dominico viro illustri, præposito per Illyricum*, & in *Auth. ut facta nova constit. Joanni gloriosissimo præf. prat. Orientis*. Idem & in *Auth. ut clerici apud propr. Epis.* & in *Auth. de administrator.* & in *Auth. ut sponsal. larg. Petro glorioso præposito sacrorum per orientem prætoriorum*, & in *Auth. de sanctiss. Episcop. Petro gloriosissimo præfecto prator.* & in *Auth. de immens. donation. Joanni Præfecto prætor. viro clarissimo*: ubi id obiter adnotaverim, *Præpositum*, idem esse ac *Præfectum prat.* in sacris constitutionibus. Joannes enim qui persæpe *Præfectus prat.* dicitur, aliquando & *Præpositus per Orientem* appellatur, ut est in *Auth. de restitution.* & in *Auth. de usur. nauticis*: & Petrus indifferenter *Præfectus prat.* & *præpositus* nominatur: quod licet nullam parere debeat ambiguitatem, cum *præficere*, unde *Præfectus*, & *præponere* unde *Præpositus*, idem sint; quia tamen differre videri poterant, adverti. Id etiam est opportune notandum, quod tum in regiis diplomatibus, cum in privatis literis quas Rex Viceregi scribit Hispano idiomate, ipsum Viceregem, *consanguineum* appellat; id enim expri-

munt

munt verba illa: *Nostro primo*; quod honoris causa facit, & Præfectis præt. ab Imperatoribus factum invenitur. Alexander enim Severus Domitium Ulpianum suum Præfectum præt. *parentem* appellavit, *l.ex Divi,Cod.de loc.*& in *proœm. Instit. § cumque*, Magistratus *antecessores* nominantur,& 2.*Esdræ,c.*3. Cassan. in *Catal. par.*1. *consid.*37. & quamvis dicta vox *parens*, in propria sua significatione, patrem, & matrem & cæteros ascendentes usque ad tritavum, secundum Festum, & usque in infinitum, secundum Cajum in *l. appellatione*, *ff.de verb. signif.* adhuc tamen apud antiquos nec parvipendendos authores, pro consanguineo invenitur, quo sensu acceptum est in *d. l.ex divi.* Sallust. in persona Romanorum loquens,*Parentes abunde habemus*, ait: idest, *consanguineos*. Et Æl. Lampr. de Alex. Severo sic scribit: *Amicos & parentes Alexander si malos reperit, aut punivit; aut si vetus vel amicitia, vel necessitudo non sivit punire, dimisit à se, dicens, his carior est mihi Respublica*. Jul. Capitol. de M. Antonino refert, quod in imperium evectus omnibus parentibus suis, tantam reverentiam, quantam privatus exhibuit, inde parentela deducitur,idest consanguinitas. Idem Capit. in *Gordi.Duxit uxorem filiam Misitei doctissimi viri, quem causa eloquentiæ dignum parentela sua judicavit*. Sed non erit inutile scribere quibus inter se Reges in vita & post mortem, & de ipsis loquentes, & inscriptionibus monetarum & opere sepulchrorum utantur: & subditis certa lex loquendo, & scribendo dari posset; quæ omnia, non solum communi, sed & Regni jure, potissima ac nova sanctione probabimus.

In multis Præfectus prætorio & Rex æquiparari, versa vice dissimiles apparebunt. Si curiosius scire oportet Regum secreta in scribendo, & nobis celata, quod adhuc de eorum secretis non habemus periculum, & ideo omittamus. *Divos* Imperatores post eorum mortem, millies appellatos legimus, de Divo Augusto, in *l.*1. *ff.ad leg.Jul.de adul.* D.Claudius, *l.D.Claudius*, *ff.ad leg. Cor.de fal. l.D.Claudius*, *ff.de jure patr.* Divus Adrianus, *ff. de usu & habit. l. Divus Adrianus*, *ff. de divort. l.Divus Adrianus*, *ff.de re jud. l.*1. §.1. *ff.ad leg. Corn. de fals. l.Divus Adrianus*, *ff ad leg.Corn. de sicar. l.Divus Adrianus*, *ff. ad leg. Pomp.de parricid.l.Divus Adrianus*, *ff.de term.mo. l.Divus Adrianus*, *ff. de cust. & exh.re. l. D.Adrianus*, *ff. ad S. C. Turpil. l.D.Adrianus*, *ff.de pœn. l.D.Adrianus*, *ff. de bon.damn. l.D.Adrianus*, *ff.de cast. pecul. l. D.* Adriani, *Cod. de constit. pecun.* D. Marcus, *l.D.Marcus*, *ff.de off. præt. l.oratione*, *ff.de ri.nupt. l.D.Marcus*, *ff.de manum. l.divo*, *ff.de manu. l.*1. *ff. de manumiss. l.D.Marcus*, *ff. ad S. C. Syllan. l.Divus Marcus*, *ff. de tut.& cur. l.Divo Marco Cod.de qu.* Div.Antoninus, cognomento *Pius*, *l. Divus Antoninus*, *ff.de in int.rest. l.Divus Antoninus*, *ff.de var.& ext. cogn.l.cum hic status*, *ff.de donat.inter vir. & ux. l.Divus Pius*, *ff. de petit.hared. l.Divus Pius*, *ff de serv. rust.præd. l.Divus* Pius, *ff.de ser.fugit. l.D.Pius*, *ff.de reg. jur. l.Divus* Pius, *ff.ad leg. Corn. de fals.l.Divus Pius*, *ff.de cust.& exhib.reor.l.Divus* 13

E e *Pius*,

Pius, ff.de quæst. l. Divus Pius, ff.de manumiss.test.l.Divus Pius,ff.de opt. leg. l.rescriptis, ff.de divers. & tempor. præscr. l. fin. ff. de privil.veter. l.fideicommissa, §.1 *ff.de legat.3.leg. Divus Pius, ff.de ritu nupt. l.à Divo Pio, ff. de re jud.* etsi plures fuerint Antonini; nam alter Severi, & non Adriani filius ut iste *Pius*, & jura allegata de hoc intelligunt. D. Severus, *l.divus Severus, ff.de ju. dot.l.D.Severus, ff.de injur. l.Divus Severus,ff.ad municip.l.Divus Severus, ff.de his quib. ut indig.l.Divus Severus, ff. qui pet. tut. l.Divus Severus, ff ad leg. Fal. l.Divus Severus, ff. de ju.codic.* Divi Severus, & Antoninus, pater & filius, *l. D. Severus & Antoninus, ff.de extraord. crimi.l.Divi Severus, ff. de capt. & postlim.rever. l.Divi Severus & Antoninus,ff.de crim.expil.hæred.l.Divi Severus & Antoninus, ff.de requireis, l. Divi Severus & Antoninus, ff.ad leg.Jul. pec.l.Divi Sev. & Ant. ff. de administr. tut.* Divi Verus & Antoninus, *l. Divi Verus & Antoninus, ff.ad leg.Jul.pecul.l.Imperatores Verus & Antoninus, ff.ad leg. Jul.de anno. l.divi Verus & Antoninus,ff.de administ. tut. l.Divi, ff. de*
14 *adimen.legat.* Divi Fratres qui fuerint, varie traditur; aliqui enim Verum, & Antoninum fuisse existimant: Theophilus *Instit.de excusat. tut.§.sed & propter*, Severum & Antoninum, *Divos Fratres* appellat, cujus opinionis est & Accurs.in *l.de qua re, ff.de inoff. testam.* Bartolinus tamen Pius in *annotat. cap.* 58. & Ægyd.Perr. in *d.l.de qua re*, Accursium falli, ut plerunque alias, existimant; non enim fratres fuerunt Antoninus & Severus, sed Severus pater fuit Antonini: qui igitur *Divi Fratres* leguntur, fuerunt Marcus philosophus, & Commodus, qui ante Severum & Antoninum regnarunt. De divis Fratribus mentio habetur in *l.divi Fratres, ff. de jure patr.l.fideicommissa, §.fin.ff.de legat.3.l.divus,ff.de ritu nupt.l.divus, ff.ad leg.Corn.de fal. l.3.§.fi.ff.de test. l.divi Fratres, ff.de accusat. l.divi Fratres, ff.de pæn. l.1. ff.de extract.* Nam Marcus Antoninus, & Lucius Verus, T. Antonini Pii filii, qui M.Antoninus, Annium sive Lucium Verum Fratrem, ad imperii partem ascivit, *Duo Augusti* dicti, *l.Lucius,§.1.ff.ad municip.l.fin.ff.ad leg. Jul. de anno.* ex Lampridio & aliis cumulatis per Tiraq. *de jure primog.*17. *quæst.*4.*opin.* & Anton.August. *lib.singul. ad Modest.* Quandoque divus Pius, & à Marco, & Severo rescriptum est, *l.1. §.1. ff.de liber.exh.*modo *Verus* legendum esset, alter Antoninus filius Severi, *l.cum hic status, ff.de donat. inter vir. & uxor.* cum legatur, *Severus, & Antonius*, pater & filius sunt, ut per allegatos scribitur. Divus Vespasianus, *l.divus Vespasianus, ff. de jure patron.* D.Trajanus, *l.D.Trajanus, ff. de milit. test.* D. Constantinus, *Cod.de natural.liber.* Divus Diocletianus, *l.solita,Cod.de con.princ.cornic. l.* 12. Divæ memoriæ Zenonis, *l.divæ memoriæ*, & *l.1 .Cod. de decur. lib.*10.*l.1. Cod.de locat. præd. civil. lib.* 11. Alii Imperatores de eorum patribus, *l.divi patris nostri, Cod. de locat. præd. civil. lib.*11. de prædictis omnibus, innumeræ leges sunt. Regni Reges, *divos* etiam suos prædecessores appellant, Feder. Imperator expressim Rogerium Regni

etiam

etiam Regem maternum avum, *divum* nominavit in *Constitut. Reg. l.obscuritatem, l.divorum, l.quanto cæteris, l.durum*, & *diram, l. dignum, l.constitutionem divæ memoriæ, l.si quis post locum, l.universis, l.ut dilecti, l.constitutione præsenti, l.lenas, l.matres, l.cum concessiones, l.capitalem, l.terminum vitæ*, & Rex Carolus I. in *constitutione Reg.Justitiario Terræ Hydrunti*, & de Ferdinando Rege. Divus Ladislaus, & diva Joanna Soror in Sancta Maria ad Siculam, & in Di-
15 vo Joanne ad Carbonariam. Sed cur Imperatores & Regni Reges, *divi* fuerint vocati, ratio est nam mos erat Romanis consecrare Imperatores, qui superstitibus filiis, vel successoribus, moriuntur: quique eo sunt honore affecti, relati inter divos: qui honor, *apoteosis*, idest deificatio appellabatur, ut ex Herod. *histor.lib.*4. Cornel.Tac.*lib.*15.Bud.in *l.si adulterium, ff.de adult.* Isern.in *cap.*1. *qual.olim feu. pot. alien.* Anton. August.*lib.sing. ad Modest.*Cæs. Consta Archiep. Camp. *lib.* 1. *var. ambiguit.cap.*8. liquet etiam per ea quæ latissime in *l.filius familias*, §. *divi, ff.de legat.* 1. scripsimus: nam cum nulla esset monarchia mortalibus pectoribus, necdum hæserat ulla regnandi cupiditas, Principes quia justi erant, jure habiti *Dii* & dicti, sub illo aureo seculo, Fab.Pict. antiquissimus Romanus in suis *annalibus de aur.sec.par.*1.de quo, *lib.* 1. *de divinat.* Cic. & Plin. *nat. hist. lib.*14. *cap.*13. mentionem faciunt: & divi Imperatores & Reges, multa allegantur jura per Petr.Bellapert.in *l. beneficium, in princ. ff. de const. princ.* & Boer. *de anthor. mag. Cons. num.*178.& divi à divinitate, Joan. Ann.*de antiq. reb. Hetrur. fol.*467. & in genealogia plerunque durum post diluvium, *fol.* 89. Utique Reges deorum nomina plerunque assumebant, ex Cic.*de nat. Deor.* & Lactant. Firm. Ann. in *commentar. in Berof.de æquivo.* non inepte dici potest, quod ubivis non multum differt ut admittendus intelligatur, ex Aristot. *lib.*7.*ethic.cap.*1. *divum* appellant, quem admirare solent.

Secunda est differentia inter Regem & Præfectum prætorio, nam
Regi datur *Majestatis* titulus à subditis, & aliis; Præfecto præt. nequaquam: est autem *Majestas* triplex, *Imperatoria, Regalis*, & *Prætoris*, quæ usurpate & inepte illi ascribitur, & maxime in *Auth.Gazaros, Cod.de hæret.* ubi utrique attribuitur: nempe verissimum est Deo convenire, *l.non distinguemus*, §.*sacerdotio, ff.de arbitr.* Imperialis, *d. Auth. Gazaros*, qui Imperatores & Reges eam sibi usurpaverunt, *l.ut nemo privatus*, in *rubr.*& *nigro legis, ff.*& *Cod.ad leg. Jul.majest.l.fin. Cod.de legib.l.bene à Zenone, Cod.de quadr.præscrip.l.fin.Cod.ubi* & *apud quem*, §.*publica, Instit. de pu. jud. cap.*1. *de pace ten.* Soccin. *cons.* 22. *num.*4.*vol.*1.Lancell.Conr. in *Templo om. jud. lib.*1. *de ornatu corp. Imper.* & ante eum Luc. de Pen. in *l. servum, in fine, Cod. de delator. lib.* 10. Et Regni Reges, ut legitur in *Constit.Reg. etsi Federicus II. Imperator sit*, in *l.post mundi machinam*, §.*cum igitur, l.de personis, l. ea quæ ad speciale decus, l.cum satis, l.hi qui per inquisitionem, l.regia majestatis, l. cum circa, l. si civiliter, l prædictorum Regum, l.si* 16

quando, *l.si vasallus*, *l.eos tantum*, *l. majestati nostræ*, *l. probationum defectum*, *l.castra munitiones*, Carol.I. in *cap. Carolus Dei gratia*; & millies in *Const.* MAJESTAS hoc in loco *major status*, *major potestas* dicitur, Oldr. *consil.*43. Ripa *respon.*2. *tit. de accusat.* De aliorum autem titulorum usu & prærogativa, ad saturitatem agit Pancir. in *Notit. Imper. part.*1. *ubi in princ. cap.*5. inter Illustres primum locum Præfectum prætor. obtinuisse dicit; quod & in corpore juris & ex ejus authoritate satis patet, & ad comparationem cum Vicerege valde facit; cum ipse hodie inter illustres primum habeat locum. Licet autem Reges illustres sint, ut omnes fere Doctores sentiunt in *l.*1. *ff. de off.ejus cui mand. est jur.* Cassan. in *catal gl.mun.par.*7. *consid.*2. Renat. Chopp. *de doman. Franc.* ubi jura Brittanniæ allegat; Rex tamen noster, quia exemptus est ab Imperio, & in hoc Regno imperii jura habet, Afflict. in *proœm.constit. qu.*1. Fret. *de suffeud. lib.*2. Loffred. *consil.*4. imo majora, quia Regnum transmittit ad hæredem, quod non facit Imperator de Imperio, Capyc. in *invest.feud. sub rubr. Feudorum officia*, Soccin. *cons.*165. *volum.*2. & propterea dicitur *Monarcha*, Bald. in *l.exempta*, *Cod.de probation.* Soccin. *d.cons.*165. Dec. *cons.*390 *n.*10. Cagnol. in *l.*2. *num.*27. *ff.de orig.jur.* qui se citat in *proœm. ff.* ut & *supra* nos diximus, est superillustris; nam Imperator est superillustris, secundum DD. in *d.l.*1. Cassan. in *d.par.*7. *consid.* 1. circumscripta pro nunc opinione Alciati, *lib.dispunct.*2. *c.*4. existimantis hunc titulum, qualitatis seu dignitatis adjectionem indicare, non gradum: quot autem & quanti tituli à legibus & canonibus dati fuerint, late prosequitur Cassanæus in *catal. par.*5. *consid.*27. & Paul. Orian. in *d. l.*1. *num.*11. Et decretalis epistola in *cap. solitæ*, *de majorit.& obed.* dirigitur Constantino Imperatori, & sic superinscribitur, *Illustrissimo Constantino Imperatori*: ubi Abbas notat, quod *Imperator dicitur Illustris, item & Rex Franciæ*, *cap. novit*, *de judic.* nec videtur iis assentiri, qui Papam & Imperatorem *superillustres* esse dicunt, ut notatur in *d.l.*1. Et quod Rex non subditus dicatur superillustris, satis notanter per multa tenet Jacob. de Nigr. in *d.l.*1. *num.*14. *ff. de off. ej.* & *ibi* Paul. Orian. *n.*16. tenens de Rege Hispaniarum, & Cassan. in *Catal.par.*5. *consid.*30. Guliel. in *cap. civitatis*, *de jurejur.* Sed quantum ex scripturis per nos ad hoc visis, observare potuimus, tres titulos in medium afferemus: primo respectu superioris, secundo quando inter se Reges tractant, tertio quando vasallus, sive inferior scribit. Quo ad primum, præter inscriptiones quas paulo superius Sanctissimi Papæ retulimus, in investituris à Summis Pontificibus factis de hoc Regno, semper Regibus dicitur *Illustris*. Cum autem Reges mutuo sibi scribunt, nota est forma, cui non insisto. Inferiores vero, idest subditi *Sacra Majestat.* titulum tribuunt: cur autem *sacra*, præter Isern. Par.de Put. Fret. & quæ nos *alibi* scripsimus, affert Restaur. Castald. in *tract. de Imperat. quæst.*18. & 19. & 36. Porro tituli, quos hodie privati homines al-

alter alteri sibi dare solent juxta personæ nobilitatem, exercitium, & valorem, hi sunt ab infimis ad supremos, *Honorabilis*, *Nobilis*, *Magnificus*, *Excellens*, *Illustris*: verum tantus circa hæc obortus est ambitus & abusus, ut qui vix Magnifici titulum mereret, Illustris & etiam perillustris appellari ambiat & affectet. Unde nos Equites & Patricii Neapolitani, ex vetustissimo militari genere mille ab annis descendentes, ignotis quibusdam & humillimi generis hominibus, eo titulo rescribere cogimur, qui tantum illustribus conveniret; quod sine pudore dici nequit. O utinam ad sedandam tantam confusionem, tantamque superbiam reprimendam dilataretur & huc Sanctio ab Rege nostro in Hispania ad hanc rem constituta, ubi nulli penitus titulum nec in scribendo, nec in rescribendo, dari jussit, *Domini* titulo tantum sibi recepto: si quis autem dignitatem habeat vel Titulatus sit, ejus dignitatis ejusve tituli nomine appellari permisit, ut, Regenti N. Duci N. &c. Est autem Domini titulus, excelsus & honoris causa usurpatus, *l. Nesennius*, *in princ. ff. ad leg. falc. l. uxori*, *ff. de legat. 3. l. fin. ff. de auro*, *& arg. leg. l. Titia*, §. *qui margo*, *ff. de ann. legat. cap. in Christi nomine*, *de pace Const. cap. acta*, *eod. tit.* & in *3. const.* in *rub. l. proxime*, *ff. de his quæ in testamen. neque mil. neque fœder.* Restaur. Castald. in *tract. de Imper. quæst. 2.* Dominus noster, in §. 1. *Auth. jurejur.* Dominus Romanorum, *cap. signum*, *de pace Const. cap. 1. Const. feud. in rubr.* Et Claudius Cæsar ut sæpe hortando rogandoque ad hilaritatem homines provocaret, *dominos* itidem appellabat, Svet. in *vita ipsius*, *cap. 21*. Non autem defuerunt, qui Domini titulum, ut maledictum, & opprobrium exhorrerent, quod de Octaviano refert Svet. in eum *cap. 53.* adeo ut in theatro, Dominus pronunciatus, edicto sequenti die gravissime corripuit, & Dominum posthac appellari, à nemine nec serio nec joco passus est. Et Tib. Cæsar Dominus appellatus à quopiam, denunciavit ne ipsum amplius contumeliæ causa nominaret, Idem auctor in illius *vita*, *cap. 27*. Quod fecerunt veriti Populum Romanum: sciebant enim hoc nomen esse illi exosum, & jam Regum Romanorum exemplum, licet per multos annos expulsorum, illis memoriam refricabat: etenim Domini appellatio, odiosa est, & tirannidem sapit, 94. *dist. can. fin. l. neminem*, *Cod. de suscept. & arc. lib. 10.* Rationem affert Connan. *lib. 10. jur. civil. cap. 5. num. 7.* & Jac. Rævar. in *l. qui vetante*, *ff. de reg. jur.* Joann. Ign. in *l. necessario*, §. *non alias*, *num. 419. ff. ad Sen. C. Syllan.* Et Alexand. Magn. ut Lamp. refert, nunquam nisi proprio nomine salutari voluit, *Ave Alexander*. Contra vero Domitianus, ut scribit idem Svet. in ipsum *cap. 13.* Eutrop. *lib. 6.* Euseb. in *hist.* Cassiod. in *chron.* Pompon. Læt. in ejus *vita*. Joann. Ferrar. *Instit. de adopt.* Carion in *chron.* *Dominus & Deus vester*, se subscribere cœpit: jussitque ut à nemine vel in scribendo vel in loquendo, alias quam ita appellaretur: quo nomine sæpe ei blanditur Martialis in *epigr.* Antoninus postea Imperator se-

seipsum etiam Dominum vocavit, *Ego quidem Dominus Mundi*, ut est in vulgata *l. deprecatio, ff. ad leg. Rhod. de jactu*: vide ad hanc rem quæ scripsimus in epitheto Urbis Romæ, *Domina*. Et Severus Imper. cum omnes nomine salutare consuevisset, ad quod Nomenclatore utebatur, ubi nomen non succurrebat, illum honoris causa, dominum appellabat, Herodian. in *vita* ipsius, Alexand. ab Alexan. *lib.2. cap.19.* Sen. *epist. 3.* Id postea jure feudorum permissum venit; nam vasallus Domino suo jurat fidelitatem, & sæpius invenitur, *Domino suo*, repetitum. Et Federicus in *constit. quoniam frequenter*: *Sumus*, inquit, *domini personarum*. At reliquum est, ad concludendum hoc *capitulum* ut illud addamus, nempe præter dictos titulos habet Imperator *excellentiam*, *cap. solitæ de major. & obed. capit.2. de supplen. neglig. prælat. cap.1. de probat. cap. fundamenta*, *§.inde*, *de elect. in 6.* ptout & Reges Regni ut in *Const.* & *capit.* habetur *l. nihil*, *l. ea quæ ad speciale*, *l. patres pro filiis*, *l. crebra*, *l. occupatis*, *l. post mortem*, *l. in aliquibus*, *cap. Justitiario Terræ Hydrunti*, *cap. Castellanos*, *cap. super habitatoribus*: sicut & eodem insignitur Præfectus præt. *l. Excellentia*, *Cod. de erogat. milit. ann. lib.12.* quemadmodum & Vicerex, ut nos diximus *cap.14. num.9.* & Urbis Præfectus, *excellentissimus*, *l. tam dementis*, *C. de episcop. au.* qui hodie parificantur, ut *infra* dicemus: & in *Constit. D. Feder. in initio*, & *Constit. Non sine grandi*. Oportet igitut Cæsarem fore justitiæ patrem & filium, dominum & ministrum: patrem & dominum in edendo justitiam & editam conservando: sit in venerando justitiam filius, & in ipsius copia ministranda minister. Præfectus autem præt. nunquam *dominum* appellatum legisse memini. Patriciatus vero dignitatem, prætoriana præfectura majorem fuisse patet ex §. *maxima*, *Institut. quib. mod. jus patr. pot. sol.* eo quod perpetua erat. Quo autem tempore *Illustris* titulus fuerit introductus, quo patricii primo insigniti fuere, & quibus aliis titulis ea etiam decorata fuerit, & quæ pœna esset iis imposita, qui vel scripto vel ore ab his titulis defecissent; & an hi tituli accommodarentur inferioribus, satis dilucide tradidit Guido Pancir. in *Not. utri. imp.* in *rubr. de Præf. præt. & de illustrib. spectabilibus & clariss.* Quibus autem *Domini* titulum det Papa & Imperator, quosque titulos det idem Papa Imperatoribus & Regib. & quos Imperator ipsi Pontifici, & Regib. Cardinalibus, Senatoribus, Rectoribus Provinciarum, Monialibus, Scholaribus, amicis & devotis, & quomodo scribant subscribantque Pontifices, Imperatores & Reges ad invicem, & quando plurali, quandove singulari numero, quomodove mentionem de defunctis Principibus faciant etiam si sint damnatæ memoriæ, habes ad saturitatem ex Restau. Castal. in *tract. de Imper. q. 59. & 63.*

Verum illa Cassiodori verba discutiamus, quæ prius discutienda fuissent: PENE EST UT LEGES POSSIT CONDERE, ubi ea dictione, *pene*, videtur Cassiodorus, condendarum legum potestatem Præfecto præt. adimere, atqui

qui satis mihi displicet, contra tanti viri authoritatem insurgere, cujus doctrinam admiratus, ejus scripta legisse, & gloriæ, & delectationi semper mihi fuit. Porro P.P. constituendi leges facultate non caret, dum tamen legibus & constitutionibus contrarias non faciat, quod omnes uno fatentur ore & jura statuunt, præcipue *l.2. & 4. & ibi* Glo. *Cod. de off. Præf. præt. orient.* quibus, ultra Salyc. & cæteros ejus classis Doctores, inhæsere Duaren. in *tit. de off. Præf. præt. c.3.* Lud. Rom. *consi.37.* quem allegat Par. de Pur. in *tract. de Syndic. in ver. Arbitrium, cap.1. num.1.* Joan. And. in *apost. ad Specul. de supplicat.* Lancell. Conr. in *Templo om. jud. lib.1. cap.1. ver. dignitates præbet.* Quod quidem intantum est verum, ut cum Præfectus præt. jura condit, censeatur condere Imperator per ipsum. *§. quæ igitur, in fin. Auth. de privil. dot. mul. hæret. non præst. coll.8.* Cassan. in *Catal. gl. mun. p.7. consid.7.* Poterunt autem Cassiodori verba recte intelligi, si leges, contrarias legib. ab Imp. emanatis, ut diximus, condere vellet P. P. vel si de generali lege intelligamus, quam solus Princeps condere potest, *l. fin. §. pen.* & *l. Princeps, ff. de legib.* quas ad hoc allegat Cassan. in *Catal. par.5. consid.24. num.27.* quo sensu comparatio P. P. cum Rege haud absimilis videtur: universalem enim legem neque Rex condere potest. Et licet in *d.l.2.* dicatur posse facere legem generalem, intelligetur generalis per suam diœcesim, non per universum Imperium: vel, *Pene est ut leges possit condere*, idest, auctoritate sua, & non ex mutuata sibi ab Imperatore, possit condere leges nullius correctioni subjectas, quod facere non potest nisi solus Princeps; leges enim quas Præfectus præt. constituit, Principis authoritati, & innovationi subsunt, ut ex *d.l.2.* liquet. Et tanta fuit in his, & eo assidua Imperatorum præventio, ut ea de causa, omnes fere leges, & Codicis, & Authenticorum, ab Imperatoribus ad Præfectos prætoriani ad suos ministros, & inferiores directæ fuerint: quas omnes aliquando adnotare volui, & infinitas reperi. Quæ quidem si recte intueamur, cuncti legum professores sciunt, & continua praxi vident, ab Rege cum Viceregibus id observari, ut editæ *Pragmaticæ* testantur.

ADNOTATIONES.

Ejus reverentia potest negotia sine appellatione finire.

De appellatione à sententia Præfecti præt. vide Alexand. ab Alexan. *lib.4. cap.23.*

Num.3. Quasi suffecti honore præsidioque erant.

In præsenti est Imperator & alter qui *Rex Romanorum* dicitur: & is quidem Imperii jura re ipsa possidet, quippe qui imperat, hic vero honorario

A rario tantum nomine gaudet, eligiturque ab iisdem septemviris Imperii à quibus & Imperator: & cum Imperator diem obierit, Rex ipse Roman. Imperator instituitur. Idque & majestatis Imperii & dignitatis causa factum nemo negaverit. Cum enim qui successuri sunt in Regnis, aliquo præfulgeant excelso titulo, ut in Hispania Principis, in Gallia Delphini, Constantinopoli olim Despoti, &c. æquum erat ut qui successurus est in imperio *Rex* appellaretur.

Num.4. A mala Principis informatione.

Adde notata per Cassan. in *Catal. par.5. consid.24.num.103.* ubi mul-
B ta etiam de Papa melius informando.

Num.14. Divi fratres qui fuerint.

Nescio qui Germanus meus sit hic memoria lapsus; & sane vidit meliorem opinionem probavitque, deteriorem est sequutus, Divos fratres Marcum Philosophum & Commodum asserens; cum nec fratres fuerint, nec simul imperarint: quippe Marcus quadraginta fuit annis posterior Commodo, intercesseruntque Macrinus, Caracalla, Severus, Pertinax. Verior igitur est illorum opinio, qui Divos fratres Antoninum & Verum asseverant: quod, ne longius testimonia petamus, aperte asserit Ulpianus
C in *l.si procuratorem, ff.mandati*. Hac autem de re omnem abstergit maculam Cassiod. in *chron.* his verbis: *Usque ad hoc tempus* (loquitur de morte Antonini Pii) *singuli Augusti fuerunt; cui successerunt filii sui, idest Marcus Antoninus Verus, & Lucius Annius Antoninus Severus*. Hæc ille: Unde nec ii errare videntur, qui Severum & Antoninum Divos fratres dicunt. De iis id insigne tradit idem Cassiod. quod post subactos hostes actosque triumphos, pecuniam quæ fisco debebatur provinciis concesserunt, tabulasque debitorum in medio Urbis Romæ foro concremarunt.

Num.15. Mos erat Romanis consecrare Imperatores.

D Consecrandi ritum ex Herodiano descriptum, quem Germanus meus allegat, hic subjicere non pigebit. Is igitur statim à principio *lib.4.* ea de
„ re in hunc sensum scribit. Mos est Romanis eos consecrare Imperatores,
„ qui superstitibus filiis moriuntur, quam celebritatem, *deificationem* ap-
„ pellant: celebritati autem & religioni, per universam Urbem luctus qui-
„ dam videtur immixtus: defuncti enim corpus, de more, sumptuoso in-
„ humant funere; ceream que confectam imaginem mortuum quam simillime
„ mentientem, supra amplissimum eburneum lectum altumque elatum
„ atque aureis instratum tegminibus, in regiæ vestibulo imponunt, eaque
„ instar ægroti, pallida recumbit. Ad lectum autem tota fere die utrinque
„ sedent, à sinistris quidem Senatus omnis, atris indutus vestibus, à dextris

au-

autem cunctæ mulieres quæ vel virorum vel parentum dignitatis honore,, A
præfulgent: nulla vero vel auro, vel torquibus ornata inspicitur, sed te- ,,
nuibus tantum, iisque albis vestibus amictæ omnes, vultu se mœstas ,,
ostendunt. Et hæc quidem septem perficiuntur diebus; medicique subinde ,,
ingredientes, accedunt ad cubile; inde contingentes ægrotum, in dies in- ,,
firmiorem esse nunciant. Ubi autem jam mori visus fuerit, equestris ordi- ,,
nis item & senatorii, nobilissimi lectissimique juvenes tollentes lectum, per ,,
viam sacram vicissim humeris portant ac in foro veteri deponunt, ubi Ro- ,,
mani magistratu se abdicare solebant: utrinque autem sunt quidam gra- ,,
dus quasi scalæ; & in unis quidem nobilissimorum ex patriciis puerorum, ,,
in alteris vero fœminarum illustrium constituitur chorus; & utrique in de- ,,
functi honorem, venerabili flebilique modulatione hymnos canunt & pœa- ,, B
nas. Deinde lectum gestantes extra Urbem, ferunt in Campum Martium. ,,
Ibi in ampliore campi loco ex maximis lignis quatrangulum compactum ,,
est æquilaterum ad speciem tabernaculi; intus quidem combustibilibus ple- ,,
num, extra vero aureis obtectum stragulis, eburneisque statuis picturisque ,,
variis exornatum: super quod est & aliud, forma quidem & ornatu simi- ,,
le, angustius tamen, januis apertum: super illud est tertium secundo ,,
contractius; dein quartum tertio item restrictius; & sic deinceps quousque ,,
ad ultimum brevissimum perveniatur: eam formam comparaverit quis ,,
turribus quæ portibus imminent, noctuque naves igne in tutum dirigunt, ,,
quas *pharos* appellant. In secundo igitur tabernaculo lecto imposito, in- ,,
censum, omneque genus aromatum immittunt: similiter & fructus aliqui, ,, C
herbæque & succi odori conferentes conquiruntur, & acervatim sparguntur. ,,
Neque gens ulla est, aut civitas, aut persona quavis dignitate conspicua, ,,
quæ suprema hæc munera in Principis honorem alacriter non mittat. Post- ,,
quam autem ingens odoramentorum acervus congestus est, totusque locus ,,
plenus, fit circum structuram illam coequitatio; omneque equestre agmen, ,,
ordine quodam & regula, cursu numeroque Pyrrhichio in orbem currunt ,,
recurruntque. Currus etiam eodem circumaguntur ordine ab insessoribus, ,,
veste quidem prætextatis, vultu vero larvatis, illustriorum ducum Princi- ,,
pumque Romanorum personas repræsentantibus. His peractis, imperii suc- ,,
cessor facem capiens, eam tabernaculo admovet, tum reliqui undique ,,
ignem submittunt, combustibilia itidem & odoramenta immittentes mul- ,, D
ta, omniaque facillime ab igne consumuntur: ex ultimo autem, quod bre- ,,
vissimum est, tabernaculo, tanquam à fastigio quodam, aquila dimittitur, ,,
quæ una cum igne in aere se tollens, creditur à Romanis Principis animam ,,
ex terra in cœlum ferre, & ex eo tempore cum aliis Diis Imperator coli- ,,
tur. Hucusque Herodianus. Atqui superstitiosa hæc & inanis religio. Hodie
Imperator est sacer; consecraturque & ungitur more à S. R. E. instituto.
Unde autem sumpserit originem unctio Imperatorum, quo oleo, in qua
parte corporis, & à quibus ungantur, habes ex Castaldo in suo *tract. de Im-
per. à quæstione* 18. *ad* 27. *& infra*.

Num.19. Est autem domini titulus.

Quare Turcarum Princeps dicatur magnus dominus, quam perite exponit ex junioribus quidam monstruosæ eruditionis.

SUMMARIUM

CAP. XX.

1 *Insignia Præf.prat.qua fuerint.*
2 *Faces accendi solita in judicandis caussis ad augendam Magistratuum majestatem.*
3 *Carpentum vehiculi genus, cujus esset forma.*
Auratum carpentum soli P.P. usus erat, eod.
Magistratus argentata Carruca solum uti poterant, eod.
Carruca qua, eod.
4 *Principum imagines olim ante Præf. præt. præferebantur, sicut hodie ante Archiepiscopos crux, &c.*
5 *Procedere, quid proprie sit, processio, item.*
6 *Principum imagines in publicis locis locari ab Augusto caperunt.*
Imagines Principum loco Asyli delinquentibus habita.
7 *Insignia armorum loco imaginum habemus hodie.*
8 *Mastigophori, sive Flagelliferi, qui* Mazerii *vulgo dicuntur, quibus comparentur.*
9 *Insignia Imperatoris, & Regum qua sint.*
10 *Insignia Romanorum antiquitus Lupus, Minotaurus, Equus, Aper, & Aquila.*
Aquila sola à Romanis in insignia retenta, eod.
11 *Aquila in imperialia ab Octaviano recepta.*
12 *Aquila ab Imperatore cur biceps fiat.*
Columnas quare sibi sumpserit Car. V. in insignia, eod.
13 *Insignia Regum, sunt insignia Regnorum suorum.*
14 *Neapolis diversis usa insignibus diversis temporibus, puta Sirena, Apolline, Hebone idest Baccho, Equo, Asino clitellam excutiente, & hodie bicolore umbone, aureo & rubeo: & quare.*
15 *Hebo, Bacchus deus, unde dictus.*

NOn autem prætermiserim inter P. P. & Viceregem ex insignibus comparationem, quibus etiam privatarum personarum, aliarumque distinctionem, & discretionem habemus, *l. mima*, *Cod. de episcop. aud. l. stigmata*, *Cod. de fabricens. lib.*10. *cap. cum judex*, & *ibi* Glo. *extra de sententia excomm.* cum aliis per nos allegatis *supra*
1 *cap.* 10. *num.*50. Licet enim diversa fuerint illius insignia, ab his quibus Vicerex decoratur, ritus tamen idem perspicitur. Erant igitur P.P. insignia, quod ex *Not. utr. imp.* & ex Pancir. in eam *Commen.* constat, ligneus abacus, seu potius, ut Pier. sentit *lib.*46. *de igne augustali* Ara ænea, superinstrata alba mappa aureo limbo circundata, in cujus medio liber collocabatur, qui propterea quod quicquid in administrando

ministrando officio faciendum esset, continebat, *liber mandatorum* dicebatur: cujusmodi mandata habentur in universa *Constitut. auth. de mand. Prin.* in cujus altera dorsi parte, Augusti imago insculpta erat; in altera vero tot mulierum imagines quot provinciæ illi præturæ suberant, quæ *diæceses* dicebantur: singulæque mulieres, singulos signatæ monetæ calathos, sive canistros, in tributi signum conferebant. In utrisque aræ cornibus quatuor erant faces hinc illinc binæ ut liber in medio situs videretur, eæque accendi solebant in auditorio tempore finiendarum causarum ad augendam Principis, & Magistratuum majestatem. Præfectorum vero Vicariis pro facibus sive cæreis, lampadibus utebantur, quod patet ex *edicto Justiniani* 8. Erat præterea in P. P. insignibus eburneum Carpentum deauratum quod quatuor albi equi trahebant. Est autem *Carpentum* vehiculi genus quatrirotum, uni tantum homini vehendo accommodatum; quod quo in posteriorem partem magis vergebat, eo in altum magis tollebatur in semicirculum incurvum; umbella vero carebat, cujusmodi triumphales currus effigiati cernuntur: dictum *carpentum* quasi carmentum, à *Carmenta* Evandri matre, quod ipsa prius eo usa fuisset, Ovid. *lib.* 1. *Fast.*

2 tuum majestatem.

3 albi equi trahebant.

Nam prius Ausonias matres carpenta vehebant.
Hæc quoque ab Evandri dicta parente reor.

Carpento autem vehi tantæ erat dignitatis, ut nec Imperatoris quidem necessarii eo uti possent absque Principis indulgentia: Unde Caligula Agrippinam matrem illo uti decrevit, Svet. teste in *vita* ipsius, *cap.* 15. & Claudius Cæsar Messalinæ uxori item illud concessit, ut ex Dione docet Pancir. in *de Magistrat. municip. cap. de corporib. art. fin.* Soli autem Præfecto præt. aurato carpento uti concessum erat; cæteri enim magistratus argentatæ carrucæ permittebantur eæque intra urbem tantum: qua de re ita statuit Gratianus in *Constit. de honorator: vehic. lib.* 11. *Omnes honorati, seu civilium, seu militarium,* (munerum supple) *vehiculis dignitatis suæ, idest Carrucis intra urbem sacratissimi nominis semper utantur.* Eas vero carrucas, argentatas fuisse ex instituto, notum est ex §. *quæcunque igitur, Constit.* 24. *de præs. pisid. collat.* 4. *Carruca* vero vehiculum est, etiam nobis notum, quando innumeræ ejus speciei apud nos videntur: & à barbaris corrupto nomine, *Carroza* dicitur. Sed hic, quis tempestatis nostræ luxuriei non malediceret? quæ in tantum crevit, ut vulgaris quisque carruca utatur aurata, quæ jam olim non nisi argentata, & summis quidem Magistratibus permittebatur: ipsas autem argento cælare Romani prius cœperunt, Plin. *lib.* 33. *cap.* 11. Tandem inter P. P. insignia erant Principum (idest Imperatoris & uxoris) imagines. Eæ in una tabella ad humeros usque insculptæ erant, ita ut 4
alteram altera inspiceret, viri à dextris locata, sub quibus Cornucopia effingebatur: & istæ quidem imagines, in publicum prodeunti Præfecto præt. supra auratum Cylindrum sive Balaustium, vel Columnellam tri-

tripodem ad candelabri instar elatæ, præferebantur, æque ac Sacerdotibus provinciarum, idest Episcopis Archiepiscopisve, eorum insignia & dignitatis ornamenta præferuntur, ut est argentea crux, pastorale baculum, mithra & ejusmodi, de quibus intellexit Valerian. A. in
5 *l.5. Cod. de jurejur.* ut per Pancir. in *Notit. par.1.capit.*22. Idque sane intelligendum venit cum Præfectus procedebat; *Procedere* vero tunc dicebatur, cum solemniter præmissa pompa egrediebatur, cujusmodi ritum videmus, tum in ecclesiasticis, tum in sæcularibus dignitatibus observari. In ecclesiasticis quidem statis ab ecclesia temporibus: in sæcularibus vero cum res exigit. Qui actus *Processus* & *Processio*, (ut vulgo etiam dicitur)
6 *l. 1. Cod. de sentent. pass. l.nam & Imperator, Cod. de donat. int. vir. & uxor.* Principis vero imagines, nedum ad P.P. insignia, verum & ad aliorum Magistratuum adhibebantur: imo in foris locisve publicis,& aliquando in privatis ædibus locabantur; quod ab Augusto incepit. Unde postea per totum orbem circumferri solemne fuit cum primum quis Cæsar creabatur: quod ex Josepho patet *lib.2.de bello Jud.* & Zos. *lib.*4. & 8. Herodian. *lib.*8. secundum Panciroł. in *Notit.Orient.Imper. cap.*24. sicut & hodie Arma affiguntur, vel Pontificis, vel cujusvis Præsulis, vel Regis instituti. Moris autem fuit aliquas ex iis imaginibus, quo religiosiores haberentur, publice consecrari: ad quas qui confugerent, tanquam in asylum, quocunque facinore culpabiles liberarentur, excepto læsæ Majestatis, de quibus habetur in *l.5.ff.ad Jul.majest.*in *l.capitalibus, ff. de pæn. tot. tit. Cod. de stat.& imag.* & *Cod.de iis qui ad* 7
stat. confug. Utcunque tamen sit, hodie Viceregis insignia, sunt sceptrum & Principis Arma: arma enim hodie loco imaginum successerunt, secundum Pancir. *loco prænotato*, & Cassan. in *Catal. par.1. consid.*38. ubi miratus fui P.P. insignia non posuisse, cum cæterorum posuerit omnium, eaque omnia in solemnibus processionibus & equitatibus, ipsi præferuntur: non secus ac P.P. principum imagines. Arma quidem in purpurea serica mappa utrinque depicta ad instar tunicæ, qua indutus qui ei rei perpetuo salario destinatus est, eques ante Viceregem suo loco incedit, ut tam ante pectus quam post humeros Arma videantur, à quibus armis denominatus, *Rex armorum* dicitur: ante eum, immediate quatuor præeunt sceptrigeri duplici ordine distincti, (prout reliquus processus omnis) hinc inde duo, qui deaurati argenti sceptra ferunt, & vulgo *Maserii* dicuntur, quod est ac si la- 8
tine flagelliferos, vel græce, Mastygophoros diceres. Hi lictoribus qui fasces & securim ante Præfectum præt. ferebant, æquari possent. Nec solum in procedendo, verum & in prætorio Principis arma constituuntur, prout in quovis opere publico: quinimo & supremi Magistratus, idest Regentes Cancellariam, & alii, eadem arma in suis prætoriis in viridi panno amplissime effigiata, in insignia habent. Olim etiam Magistratus, principis imaginem Phrygio compositam opere, 9
an-

ante pectus consutam gestabant, qui mos dein abolitus fuit, eodem Pancir. authore. Imperatoris Insignia multa sunt, de quibus agit Cassan. in *Catal. par.* 1. *consid.* 38. *concl.* 1. Restaur. Castal. in *tract. de Imper. quæst.* 71. nempe diadema, sceptrum, corona, ensis qui nudus ante ipsum præfertur in Processionibus, & globus terrestris Orbis; nudum ensem etiam Rex habet in insignia, qui in Regno suo Imperialia habet jura, ut alias diximus. Præcipuum autem ex imperialibus insignibus est Aquila; quam ex Romanorum insignibus sibi receperunt: primo enim Romani quinque animalibus in si-
10 gna utebantur, Lupo, scilicet, Minotauro, Equo, Apro, & Aquila. Eaque omnia in aciem portabantur. Dein tantum Aquila portari cœpit, reliquis in castris relictis: tandem C. Marius in secundo consulatu Aquilam solam in insignia retinuit, cæteraque penitus abdicavit, ut author est Plin. *lib.* 10. *cap.* 4. Veget. *lib.* 2. *cap.* 6. Sveton. in *Calig. cap.* 14. Castald. *quæst.* 89.
11 *&* 70. Eam sibi postea Octavianus A. vendicavit bonum ob omen quod statim in Imperii sui initio, ipsa prænunciavit. Composita enim pace inter ipsum, & Lepidum atque Antonium, universoque Rom. Imperio inter se distributo, statim Aquila super tentorium ejus stetit, duosque Corvos qui pennas ex ipsius alis vellere tentabant, occidit; portenditque Octavianum ipsum, & Lepidum & Antonium eversurum, qui ipsum ex imperio ejicere studebant; quod refert Dion. Nic. in *Aug.*
12 Diviso autem posterioribus temporibus in duas partes imperio, Occidentale, scilicet & Orientale, Aquila biceps fieri cœpit. Carolus autem V. Imperialibus insignibus, binas adjunxit columnas: quas Chaiion in *chron.* ab Hercula sibi mutuasse dicit, ac si tempestate sua alter Hercules esset: recte quidem, sed Hercule majorem se iis fecit columnis. Hercules enim cum universum subegerit orbem, terminos suæ ditioni posuit, in Oriente quidem Aras, in Occidente vero duas Columnas, putavitque ulterius procedi non posse, Plin. *lib.* 3. *cap.* 1. & *lib.* 6. *cap.* 16. Car. autem V. qui longe ulterius suum Imperio dilatatum habuit, columnas sibi in insignia elegit addita voce PLUS ULTRA.

Peculiare etiam sibi fecere Reges, 13 ut Regnorum suorum Arma sibi in insignia posuerint, quod in Rege nostro videmus, qui propterea quod tantis totque regnis potitur, quot nusquam alius, multiplicibus insignibus uno in umbonem utitur; inter quæ Regni hujus insignia non ultimum sunt demerita locum. Pro- 14 fecto autem diversis temporibus diversis usam fuisse insignibus hanc Civitatem observavimus. In ipso enim principio Sirena septichordem pulsante lyram utebatur, cujusmodi & adhuc in nonnullis videtur locis: quas chordas raro consonas imo fere semper dissonas dicere soleo, cum per septem sive sex voces perpetuo discrepantes hæc Civitas repræsentetur, ut infra de Sedilibus late dicetur, unde Ovid.

———— *Et in uno corpore discorps*
Partenope.

Postea Apollini statuam erexit columba,

lumba, in dextro humero insidente, ut eam Parthenope inspiceret atque adoraret. Ipsa enim Parthenope, non Sirena, sed Eumelis auguris filia fuit, & Coloniæ Calcidensium dux, quæ columbæ augurium sequuta solum Neapolitanum delegit, Stat. *lib.4. Silv.*

> *Nostra quoque & propriis tenuis nec rara colonis,*
> *Parthenope, cui mite solum trans aquora vecta.*
> *Ipse Dionea monstravit Apollo columba.*

Et alibi ad Jul. Menecratem ob susceptam prolem.

> *Tu ductor populi longe migrantis Apollo,*
> *Cujus adhuc volucrem lava cervice sedentem*
> *Respiciens blande, felix Eumelis adorat.*

Tradit & id Alex. *gen. dier. lib.2. c.1.* licet Statiũ non citet, quem ibi Tiraq. refert. Aliquando item Bacchum sub Hebonis nomine coluit. Macrob. *lib.1. c.18.* qua de re ita cecinit Pontan. *lib.1. Uran.* de Neapoli agens:

> *Hac annis florentem, oculisque & crine decentem*
> *Hebonem venerata, suos ritus patriumque*
> *Instituit morem; & sacris jam rite peractis*
> *Urbs Hebona salutat, agrique Hebona frequentant,*
> *Hebona & referunt simul antra & littera & amnes.*

Dictus est autem Hebo, quia juvenis effingitur ab ἥβη, idest, juventute, quod clare monstrat Pontan. *eod. loco* cum statim subdit:

> *Hic etenim florem ætatis, roburque juventa*
> *Et speciem Deus, & forma dat habere decorem,*
> *Oraque luminaque, & moderantes corpora sensus.*

Et Phavorin. Ἥβη ἡ πρώτη τετρίχωσις τῶν αἰδοίων. καὶ ὁ τριχόμενος ἐκεῖνος τόπος. ἔτι καὶ ὁ καιρὸς καθ' ὃν γίνεται τοῦτο. ἐξ οὗ παρωνομάζεται ὁ Ἥβων, idest: *Hebe prima pudendorum pubes, & locus is qui pubescit, & tempus quo id evenit, unde denominatur Hebo.* Extat in hac urbe inscriptio huic Deo ab Jun. Aquila facta his verbis:

ΗΒΩΝΙ
ΕΠΙΦΑΝΕΣΤΑΤΩΙ ΘΕΩΙ
Γ. ΙΟΥΝΙΟΣ
ΑΚΥΛΑΣ ΝΕ
ΩΤΕΡΟΣ ΣΤΡΑ
ΤΕΥΣΑΜΕΝΟΣ
ΕΠΙΤΡΟΠΕΥΣΑΣ
ΔΗΜΑΡΧΗΣΑΣ
ΜΥΚΕΛΑΡΧΗΣΑΣ

Citatur hæc epigraphe à Petro Apost. in *inscriptionibus Italiæ*, à Greg. Gir. in *de Deis Gentium Syntagm.* 8. & ab Adnotatore quodam Pontani: nemo autem ultimam dictionem *μυκελαρχήσας* adducit, sed unanimiter ita vertunt.

HE-

HEBONI
ILLUSTRISSIMO DEO
C. JUNIUS
AQUILA JUNIOR
MILES
PROCURATOR
TRIBUNUS.

Quod inde fortasse evenit, quod ejus vocis thema haud facile inveniri potuit; unde eam prætermittere quam male interpretari maluerunt: ego autem ascribere non dubitavi, sicut, & non intelligere fateri non erubesco. Si tamen conjicere licet, in ea immutatæ literæ errorem Sculptoris incuria inesse puto; ut scilicet non μυκιλαρχήσας, sed μυκαλαρχήσας legendum sit, ut notetur Jun. hic Aquila Mycale Cariæ civitati Præses fuisse: sicut & στρατευσάμενος, non militem, sed militia perfunctum, idest Veteranum significat, & ἐπιτροπεύσας non procuratorem sed procuratione functum, & δημαρχήσας non tribunum, sed qui Tribunatum egit. Sed hoc obiter. Aliquando, & equum nostra hæc Civitas in insignia habuit, qui & adhuc inspicitur in aliquibus Civitatis partibus, eumque ex Castore & Polluce ut suo loco diximus, sibi usurpavit. Duo Galli Authores, nempe Jo: Nevizan. in *Syl. nupt. lib.* 4. *c. nubendum, n.* 153. & Cassan. in *Catal. gl. mun. par.* 1. *concl.* 17. & Colen. in suo *Compen. hist. Reg.* Asinum clitella oneratum aliquando in insignia habuisse dicunt, qui antiquam sellam uno ex latere prementem calcitrando deponat, & postea novam subire cogatur, quæ ipsum ex utroque premat. Quod quidam crebræ Dominorum mutationi, diversis ex nationibus venientium ascribunt, ut scilicet ubi est novus Rex nova etiam sit lex; qua de re Jul. Cæs. Scalig. *poet. lib.* 3. *c.* 28. de Italia loquens his verbis conqueritur: *Verum hoc fatale fuit semper miserrimæ amentissimæque nationi nostræ, ut perpetuo mallemus Dominos peregrinos*. Ex quibus perspicuum est quantum Philippo domino nostro debemus, qui longe justius & sanctius nos regit, quam ut aliorum dominorum desiderium habeamus. At quicquid id sit, hodie in insignia habemus Umbonem duplici distinctum colore, luteo scilicet, & rubeo, quod ad antiquæ, in Solis & Bacchi, venerationis signum referri potest; sive Lunæ, quæ matutino tempore ut plurimum rubea videtur, licet alii dicant hæc Arma à Nortmannis nobis tradita fuisse, qui primi, Regni titulo hanc Civitatem decoravere, propterea quod, & auri, qui est color luteus, & virium usque ad sanguinis fusionem, qui est color rubeus, fuit ipsis copia subministrata. Ut autem sic finiam, Sanctos etiam suis notari insignibus haud erit ab re dicere, iisque potissimum instrumentis, quorum cruciatibus de inimicis palmam portantes, cœlorum regna sunt adepti, vel si qua re mirabile

bile quid fecerint cooperante Domino. Unde D.Petri insignia crucem esse videmus; D.Pauli, ensem, & sic de reliquis.

A ADNOTATIONES

Ad *Num.3. Est autem Carpentum.*

De materia carpentorum & rhedarum idque genus vehiculorum, & quæ mulis, quæve equis traherentur, & quæ publico cursui comparata essent, habes multa & opportune ex Guid. Pancir.in *Notit.imper.orien.cap.6.* & ex Jo:Coras. in *Miscell.*

Carpentum vehi tantæ erat dignitatis.

B Quod de Carpento dicit, ad omnia voluptatis causa comparata vehicula extendere potes, & Liv. est author *lib.5. ab urb. cond.* Senatum gratitudinis causa permisisse matronis Rom. ut carpento uti possent in sacris ludisque peragendis, propterea quod aurum tribuerant ad conficiendam coronam Apollini à Camillo votam. Hodie nostrorum temporum lubricum luxum detestatur Germanus meus, de hac potissimum carpentorum rhedarumque & carrucarum profliua licentia, quibus quisque, parum abfuit quin dixerim, opilio idque genus hominum excrementa & feces uti videtur, maximo cum publico tum privato damno; dum immodici eam ob rem sumptus fiunt, optime consultum esset si talis undique dilapsa libido reprimeretur, sicut Hispanæ Mantuæ, vulgo *Madrid*, apud Regis aulam, magnam in partem repressam audimus, ubi statutum est ne quis carruca utatur nisi quatriga, idest quæ quatuor trahatur equis: certe enim cum non omnes eum sumptum dilapidare valeant, arctior est carrucarum numerus, & subditorum bona in meliorem destinantur usum. Id addam quod de Nerone scribunt, quippe cum iter conficeret non minus mille secundum comportabat carrucas, additque Alex. ab Alex. *lib.5. cap.26.* mulos primum carrucis jungi cœpisse; fuisse autem Reges quibus à canibus, alios à cervis, alios à tigribus, sua trahi carrucas libuisse, secundum eundem, *lib.* & *cap.6.*

C

D *Num.9. Præcipuum autem ex Imperialibus insignibus est aquila.*

Erant inter Imperatorum insignia & virgæ laureatæ quæ ipsis præferebantur cum procedebant, secundum Herodian. *lib.7.* de quibus Imperialibus insignibus, item & de Aquila vide Alciat.*lib.parerg.5. cap.13.* & faciunt quæ adnotavimus in *cap. præced.*

Num.12.

Num.12. Aquila biceps fieri cœpit.

Aquilam bicipitem Carolus V. prior excogitasse dicitur, causam eam autumant, quod cum esset Rex Hispaniæ, cujus insigne est aquila, electus in Imperatorem, qui item aquila insignitur, duo illa insignia in unum conferere voluit eo modo, præsagium Imperii ita cum sua Sereniss. stirpe concorporati, ut nunquam sit timenda divisio. Verumtamen non defuere qui pro ingenii acumine alia dederint ei rei interpretamenta, cujusmodi est id Blosii Palladii Romani, adductum à Castaldo in *tract. de Imperat. quæst.79.*

Picta biceps aquila, hinc occasum, hinc dum aspicit ortum,
Alter, ait, nostri est Cæsaris, alter erit.

Vide autem an ea inventio alii quam Car. V. debeatur, nam ante ipsum biceps aquila usui fuisse scitur.

Num.14. Aliquando item Bacchum sub Hebonis nomine.

Sunt qui *Hebona*, Solem esse dicant, quod etiam Germanus innuit hoc eodem loco.

Num.15. Crebra dominorum mutationi.

Vide Restaur. Castald. in *tract. de Imper. quæst. 93.*

SUMMARIUM

CAP. XXI.

tenetur, *&* sup.num.13.
17 *Principem salutare, ex privilegio conceditur.*
18 *Adorationem Romanis Principibus faciendam, ex Diocletiano primum constitutum.*
19 *Salutatio ad omnes extenditur.*
20 *Salutandi formulæ variæ*, Ave, Salve, Vale, *& earum usus.*
21 *Mortui apud antiquos cum tumulati essent salutabantur.*
22 *Adorandi Viceregis ritus & tempora.*
23 *Principis copiam populo fieri Reipublicæ maxime interest.* Corteggiare &) *vulgares voces* Cortegiani) *unde dicti.*
24 *Salutans inimicum præsumitur remisisse injuriam, & qui non salutat amicum præsumitur inimicus.*

INGRESSUS PALATIUM NOSTRA CONSUETUDINE FREQUENTER ADORATUR, ET TALE OFFICIUM MOREM VIDETUR SOLVERE, QUOD ALIOS POTUIT ACCUSARE. *Ingressus Palatium*: si de eo Præfecto præt. intelligamus, qui Prætorio, ubi ipsemet residebat Imperator, præficiebatur, plana est litera: sin de eo, qui in longinquas mittebatur provincias, puta in Orientem in Illyricum, &c. (quod ad Viceregis comparationem facit) ingressus palatium, intelligetur cum administrationem susceperit, ideſt ut ajunt, cum possessionem cœperit; qua forma loquutus est Marcellus in *l. Publius Mavius, ff. de condit. & demonstrat.* *Nostra consuetudine*, ideſt, quemadmodum nos sueti sumus adorari: & dicit, *Frequenter*, quod intellige in certis solemnitatibus; non enim semper adoratur. Et tale officium morem videtur solvere, quod alios potuit accusare. *Tale officium*, scilicet, Præfecti præt. solus enim, ipse ex cunctis Magistratibus adoratur: vel *Tale officium*, scilicet adorationis, morem videtur solvere; ideſt patet quod sit præter communem morem: adoratio enim non debetur nisi soli Principi; & qui sese permittit adorari, Principis sibi jura usurpat. Præfectus igitur præt. in eam devenit magnitudinem, ut ipse tuto facere possit, quod in aliis capitale esset: & hoc est quod dicitur; *Quod alios potuit accusare*: certe dubio procul accusaretur & puniretur, qui Principis jura sibi vindicare auderet, ut Præfectus præt. facere videtur dum adoratur. At videre oportet quomodo Principi debeatur adoratio, quæ soli Deo convenit: est autem adoratio, exhibitio venerationis & reverentiæ; eaque est triplex: una quæ soli Deo debetur, & suo nomine, *Latria* dicitur: unde si talis honor Deo debitus, tribuatur idolis, ideſt statuis, & imaginibus, in quibus dæmon inhabitans, sive assistens, mirabiles & vitales operationes agit, *Idolatria* appellatur: res penitus execranda, & qui id agunt, *Idolatræ*. Altera adorationis species est, qua Christi Salvatoris humanitatem, insuper & ejus Matrem Mariam Virginem honoramus; & ista *Hyperdulia* nuncupatur. Tertia, quam Sanctis Dei eorumque reliquiis tribuimus, & hæc *Dulia* vocatur, ut est videre *lib.3. sent. dist. 9.* & ibi per sacros Theologos. 1

logos. D. August. *de Civit. Dei* sæpius, Georg. Resch. in sua *Margarita, lib.7. tract.2. cap.22.* Gyrald. Lil. *de Deis gent. syntag.1.* Est autem *Adorare*, venerari, colere, supplicare, deprecari, & si quid his est simile: ejus vocis originem diversi diverse agnoscunt. Non. Marcell. & eum sequutus Priscian. ab *Ador*, sive *Adoreo* dici voluit: cujus hæc sunt verba: *Ador frumenti genus quod epulis, & immolationibus sacris pium putatur, unde & adorare propitiare religiones potest dictum videri.* Valla autem, ut refert Cœl. *Adorare*, idem esse ac *ore precari*, voluit. Sed huic refragatur Nicol. Perot. qui mente potius quam sermone adorationem fieri, dixit: pro quo esse videtur Jambl. *de myster.* Rhodig. *lib.4. cap.25.* Nos autem aliunde flectimus, nempe à græca voce, Ἄδωρος, quæ muneribus & largitionibus incorruptum & invictum significat, ab α privativa particula, & δῶρον donum, quod scilicet donis & muneribus non corrumpatur Deus ut homines, sed tantum pia mentis veneratione & humilitate placetur: pro qua expositione est, ni fallor, opinio Peroti, quam plurimi facio, qui adorationem mente fieri sentit: & Don. in *Ter. Phor. actu 2. sc. 1. Adorare precibus*, esse ait. Quod quidem annuit & Proph. *Psal.50.* cum ait: *Quoniam si voluisses sacrificium dedissem, utique holocaustis non delectaberis. Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non despicies.* Spiritus igitur ipse contribulatus, pio mentis affectu & intimo cordis dolore adorans Deum & precans, est ipsi Deo sacrificium. Nec obest quod & Deo aliquando elargitum inveniamus, ut fuit in trium Magorum adoratione in præsepio, quia id factum fuit in dominii recognitionem, non autem in corruptionem: fuit enim illi datum id, quod suum erat, sicut omnia sua sunt: quod autem meum est mihi dari in corruptionem nequit. Quicquid autem sit, apud antiquos, ad Deum semper relatam adorationem legimus, Virg. *Georg.1.*

2 (margin note beside line 3 of the left column)

3 (margin note beside "Rhodig.")

In primis venerare Deos. -----

Et infra.

Cuncta tibi Cererem pubes agrestis adoret.

Et *Æneid.1.*

---- *& quisquam numen Junonis adoret.*
Præterea? aut supplex aris imponat honorem?

Item 3.

Junonis magnæ primum prece numen adora.

Aliquando tamen pro suo simplici, *oro*, usurpavit idem author secundum Erythr. *lib.10.*

------*vos o potius miserescite venti.*
In rupes in saxa (volens vos Turnus adoro,)
Ferte ratem -----

Et *Adorare* apud antiquos pro agere sive gerere usurpabatur, unde Legati, quia Reipublicæ causam & negotia gerebant, *Adoratores* dicebantur, Festus: unde adhuc apud nos *Oratores* dicuntur, ut *infra* dicemus, ubi de Legatis agendum erit. Profecto adorandi actus fit prostratis genibus, unde legitur *Genes.18.* quod Abraham adoravit in terra; & *cap.19.* Loth adoravit Angelos pronus in ter- 4 5

ram, & *cap*.33. Jacob septies ado-
ravit pronus in terram, donec appro-
pinquaret frater ejus, & Magi proci-
dentes adoraverunt Jesum, *Matth.*
cap.2. Et quanquam hujusmodi ado-
6 ratio, solius est Dei per se & præci-
pue; hominibus tamen tribui etiam
cœpit, & præsertim Principibus.
Rationem autumo eam, quam ex
Fab. Pict. *supra* adduximus, nempe
quia Principes cum justi essent & re-
ligionibus dediti, jure habiti Dii &
7 dicti. Ita Persæ, Medi, & Indi Re-
ges suos adorabant, templa & alta-
ria erigendo, cujusmodi adorandi
cultum Cyro Persarum Regi, pri-
mum delatum ait Arria, Nicomed.
quod cum & Alex. Magnus in ipsum
etiam fieri vellet, quod Jovis se fi-
lium putabat, fuit illi à militibus
exprobratum, quod satius duceret
se meretricis filium appellare, dum
Jove natus credi mallet, quam Phi-
lippi Regis ex justa uxore. Mos iste
& ritus adorandorum Regum apud
Judæos, etiam tempore Christi Sal-
vatoris in usu erat, ut ex *Matth.*
cap.27. colligitur, ubi ait: *Et ge-*
nuflexo ante eum illudebant ei dicen-
tes: *Ave Rex Judæorum*. Leguntur
autem & Principes qui adorationem
8 recusarunt, quod de Alex. Mag.
traditur. C. vero Calig. nedum re-
gio, verum & divino ritu adorari vo-
luit; velato scilicet capite, quemad-
modum Sacerdotes sacrificaturi ince-
dere solebant, quo in vitio, sicut &
in aliis multis, imitatorem habuit
Domitianum, qui ut suum adauge-
ret scelus, jussit ut homines sibi pro-
strati pedes exoscularentur, Auth.
Dione *lib. ult.* Svet. in *Vitell.* Laert.
Eutrop. in *Dioclet.* idque & aliis ali-
quando Imperatoribus arrisit, Zo-
nar. *tom*.3. *Cum Britannio* (inquit)
Regis insignia exuisset, plebejo habi-
tu pedes Imperatoris tenuit, item &
tom.2. Sen. *de benef. cap*.12. Laert. in
Domit. Dion. in *Calig.* Amm. *lib*.15.
Svet. in *Oth.* Gl. in *l*.1. *Cod. de domest.*
lib.12. Unde Imperator cum adora-
tur numen in se esse ostendit, *l*. 2.
Cod. ut dignit. or. ser. Lancell. Conr. 9
in *Tem. omn. jud. lib*.1. *cap*.1. Apud
aliquas tamen nationes id solemne
fuit, ut Regibus pedes oscularen-
tur, quod de Parthis scribit Mart.
lib.10.

> *Ad Parthos procul ite pileatos*
> *Et turpes humilesque supplicesque*
> *Pictorum sola basiate Regum.*

Et Pontifici Maximo de more oscu-
latur pes in adorando; item & Im-
peratori, Gl. in *l*.1. *Cod. de domest.*
lib.12. Jo: de Plat. in *l*.1. *Cod. de silen-*
tiar. lib.12. Cassan. in *Catal. par*.5.
consid.33. Id autem notandum quod
S. Pontifex septem in partibus oscu-
latur, in ore scilicet, in pectore,
in humero, in manibus, in bra-
chiis, in genibus, & in pedi-
bus: quod non est absque mystica si-
gnificatione, secundum Innocent. in
tract. de solemn. miss. lib. ult. cap.6.
quem nondum in lucem editum al-
legat Restaur. Castald. in *tract. de Im-*
per. quæst.64. Ubi & addit quam sa-
lutationem faciat Imperator in co-
ronatione, quæve ipsi fiat reveren-
tia, ac de domesticis & protectoribus
Imperatoris, & quæ à Legatis Prin-
cipum Pontifici electo. Siquidem
humanior fuit Adrianus, & Maxi-
minus; qui genua sibi tantum oscu-
lari permiserunt, Spart. & Capitol.
auth. Idque moris esse apud Roma-
nos in salutando & renunciando Im-
peratore,

peratore, tradit Eunap. in *vita Edisii*, quem, antiquissimum esse, testis est Homer. *lib. Iliad.* 24. & *Odiss.* 6. Herodot. *lib.* 2. Eurip. in *Hecuba*, Valer. Max. *cap. de human.* Pli. *lib.* 12. *cap.* 45. Plutar. in *Pomp.* Svet. in *Ner:* Nec genua solum, sed & pectus & caput osculari consuetum fuit, Plut. in *Bruto*, Marcellin. *lib.* 28. Sidon. Apollin. *lib. epist.* 1. *ad Mincium*. Ad manus autem osculationem, quia honoris gratia id ab Imperatoribus permittebatur, pauci admodum admittebantur, Homer. *Iliad.* 24. *Odyss.* 6. Seneca *epist.* 118. Plutar. in *Cat. Utic.* & in *Æmil. Capitol.* in *Galli*. Svet. in *Callig.* quem morem servat invictiss. Rex noster, & faciunt Præsules dexteram manum adeuntibus osculandam porrigentes, secundum Polyd. Virg. *lib.* 4. *cap.* 10. *de invent. rer.* Cassan. in *catal. par.* 1. *consid.* 26. *cir. fin.* & communiter hodie amicis obviam facti manus illis nos osculari dicimus. Et victrices Imperatorum dextras milites deosculari solitos se observasse ait Gregor. Gyr. *de Deis*
10 *Gent. Syntag. ult.* Ubi & adnotasse addit, Romanos cum fanum aliquod præteribant, manum labris & ori admovere solitos, tanquam Deos venerarentur, quod Deo maxime silentium conveniat: qua de re meminerunt Plin. *lib.* 28. *cap.* 2. Apul. *apolog* 1. & *de asi. lib.* 4. & Lucian. non semel. Quod quidem à sacris literis mutuatum videtur. Etenim
" *lib.* 3. *Reg. cap.* 19. sic legitur: Et de-
" relinquam mihi in Israel septem mil-
" lia virorum, quorum genua non sunt
" incurvata ante Baal, & omnes os,
" quod non adoraverit eum osculans
" manum. Et *Job cap.* 31. si vidi solem
" cum fulgeret, & lunam incedentem
clare & lætatum est in abscondito cor "
meum, & osculatus sum manum "
meam ore meo, quæ est iniquitas "
maxima; & negatio contra Deum al- "
tissimum. Aliquando autem in admirationem digitus admovebatur ori, Idem *Job. cap.* 21. *attendite me & obstupescite, & superponite digitum ori vestro*.

Juvenalis.

Cum venerit contra, digito compesce labellum.

Manus autem osculationem in honorificam usurpatam esse salutationem, & nos quotidiano usu videmus, & testantur Plin. in *Paneg.* Svet. in *Octav.* Lil. Gyr. *loc. cit.* Certe in transeundo per fana idest per ecclesias locaque Deo sacra, ad vicem admovendi ori digiti, hodie successit capitis detectio. Non solum autem ipsos Principes, verum & eorum imagines adorandas Jul. Apostata sanxit, ut ait Cedrenus; quod nos Christiani Sanctorum imaginibus exhibemus, cujus legem postea abrogavit Theodosius Aug. *l.* 2. *Cod. de stat. & imagin.* & refert Pancir. in *Not. Imper. Orient. cap.* 24. Victi etiam Reges victores suos adorabant, qua de re humanissimum illud à Pompejo Magno gestum narrat Dion & ex eo Joan. Xiphilinus. Is victum Tigranem Armeniorum Regem ad se venire præcepit, qui cum eques veniret, equo descendere per lictorem jussit: cum autem vidisset posito diademate procidisse, seque adorare, misericordia motus, eum erexit, coronam capiti reposuit, atque in prima apud se sede collocavit. Obsequium vero, 13
& veneratio in alios multis ostenditur modis, scilicet, caput detegendo, semita cedendo, equo descendendo,

caput

caput & genua flectendo &c. Aperire caput, obvio Principe vel Magistratu, venerationis causa institutum fuisse refert Plin. *lib.*28. *cap.*6. Valer. Maxim. *cap. de gratis*. Plutar.in *Polit.* & in *problem.* & in *vita Crassi*, Sen. *epist.*65. Blond. *de Rom. triumph. lib.* 9. Semita cedere præsertim mulieribus obviis, Valer. & Sen. *loc.cit.*Svet.in *Tiber.*Diod.*lib.*1. Plaut. in *Trin.* Bud.in *Pan.annot.poster.* Equo descendere obsequii, & reverentiæ præstandæ causa quotidiano est in usu, & antiquissimum fuisse probant Valer. Maxim. *ubi supra, & de testibus in fin.*Gell.*lib.*2. *cap.*2. Senec. *eod.* maximæ enim dignitatis est quempiam ire equitem cæteris peditibus. Unde cum Archiepiscopus Neapolitanus ingreditur suum palatium, idest possessionem
14 capit, à Porta hujus Civitatis, quæ *Capuana* dicitur, excipitur eques sub pallio, quod sustinetur tantum à nobilibus peditibus, (populus enim in ea solemnitate locum non habet licet ad expensas in ea faciendas contribuat, ex jussu Aragonen. Regum) & sic eques ducitur ad usque suam ecclesiam Archiepiscopalem. Caput & genua flectere, venerationis & reverentiæ signum est, *Genes. cap.* 4. *Hester cap.*3. Homer. *Iliad.*9. Curt.
15 in *vita Alex.*Blond. *lib.*1. *de Roma triumph.* Inter adorationem autem improprie sumptam, & salutationem hoc interest, quod adoratio tribuitur Principi, salutatio vero administratoribus,Gl.in *l.*1.*Cod.de silentiar. lib.*12. Vicarius tamen Principis salutatur cum omni reverentia, & non sine privilegio, *l.*1. *Cod. de domest. & prot. eod. lib.* quod idem est ac si adoraretur: quæ salutatio, cum ex Regia subjectione procedat 16
ut ex *d.tex.* probatur, quem ad hoc allegat Cassan.in *Catal. par.* 1. *consid.*33. sicut & veneratio, *l. si quis servum, Cod.qui mil.non poss.lib.*12. ibi, *nostram purpuram adorantes*; ad Magistratus etiam ac ad eorum insignia extenditur, quæ veneranda sunt, *l.*1. *§.casum, ff.de postul.* & de Sacra purpura Cassiod. sæpe, & præsertim *lib.* 11. *cap.* 18. 20. & 31. Non autem aliquando defuerunt, qui id controvertere nixi sunt, affirmantes se non teneri alios ex Magistratibus salutare, quam Præfectum prætor. sive Viceregem, & Procuratorem quem *Regentem Mag. Cur. Vic.* nominamus: quod extra Tribunal intelligendum; in ipso enim Tribunali, omnes, etiam causarum patroni, aperto loquuntur capite, & stantes, ex *Pragm.Sanct.* Illustriss. Dn. Petri Toleti olim Viceregis, præter personas Illustres, ut habetur in *Auth. ut ab Illustrib. §.sancimus, collat.*5. Cæterum qui id tentare ausi fuere, idest Magistratus non salutare, etiam si ex livore aliquo processisset, adacti fuere ad obediendum, nisi in carcerem conjici maluissent, & id tutius est tueri: corporis enim Principis partes sustinent Magistratus,vulgata *l.quisquis, Cod. ad leg.Jul.Majest.* imo Valentin. tribus auri libris mulctandos constituit eos, qui Magistratibus in salutatione reverentiam non exhibuerint, *l.fin. Cod.de offic.divers.jud. l.*2. *Cod. de prox. sacr. scrin.* Guido Pancir. in *Not. imp.orient. cap.*2. *in fin.*Principem vero salutare non passim nec omnibus licet, secundum 17
Glos. in *l.*1.*Cod.de veter. lib.*12. sed conceditur ex gratia & privilegio,

*l.*1.

l. 1. *Cod. de Comit. & trib. schol. eod. lib. l. si quis servum, Cod. de his qui milit. poss. eod. lib. l. sancimus, Cod. de consul. l.* 2. *Cod. de fabricens. l.* 1. *Cod. de apparit. praef. ur. l.* 1. *Cod. de apparit. praefect. prat. eod. lib.* Principem etiam adorare honori tribuitur, *d. l.* 1. *de apparit. praef. prat.* & *d. l.* 2. *de fabricens.* imo pro summo beneficio habetur, ut ex Eufeb. refert Cujac. in *l.* 1. *Cod. de comit. & trib. schol.* Et licet officiales privilegium habentes à Principe, admittantur ad ipsum adorandum, tamen qui in provinciis officia gesserunt, non possunt ad Principem ingredi adorandi causa, *d. l.* 1. *de apparit. praefect. urb.* Et apparitores quidem solum durante officio admittebantur ad salutandum, Consules autem etiam deposito Magistratu, *d. l. sancimus, Cod. de*
18 *consul.* Non autem erit inutile subjungere, ex Romanis Principibus, Diocletianum adorandi consuetudinem in usum primo induxisse, Eutrop. *lib.* 9. Laert. in ejus *vita*, sed Marcellin. *lib.* 15. Silvanum ejus rei authorē facit. Prius enim Principes, ad instar judicum, salutatos fuisse legimus: salutatio enim, ante corruptos depravatosque mores, erat proprium obsequium Principibus debitum; factum autem fuisse reor ut postquam quisque salutari passim ambiret, Principes, quo majus ipsis obsequium, quam privatis fieret, ut par est, adorationis cultum sibi fieri jussissent: salutatio enim (quæ etiam ad bene vivendum valde confert, quam ob
19 rem illud tribuitur Catoni, *Saluta libenter*) est tam superioris in inferiorem, quam paris in parem, & inferioris in superiorem. Unde Justinianus salutat non solum Præfectus prӕt. & reliquos Magistratus & Senatum, verum & juventutem cupidam legum in *proœm. Institut.* quod nil mirum, cum & Papa, qui longe est Imperatore dignior, omnes salutet: ubi id notandum, quod si excommunicatum salutaverit, illum absolvere intelligitur, *cap. si aliquando, de sent. excommun. cap. cum olim*, §. *fin. de privileg.* Speculat. in *tit. de legato*, §. *nunc*, *num.* 43. Imo non Principes solum, verum & Deos antiqui salutare consueverunt, Cato *de re rust. Paterfamil. ubi ad villam venit, ubi larem familiarem salutavit*. Plaut. in *Amphitr. act.* 4. *sc.* 2.

Nec Bacchum salutem hodie, nec Cererem.

Idem in *Bacch. actu* 2. *sc. ult.*

Deos atque amicos it salutatum ad forum.

Terent. in *Phorm. act.* 2. *sc.* 1.

At ego Deos penates hinc salutare domum divortor.

Ovid. *Metamorph.* 15.

------ latoque Deum clamore salutant.

Idem *lib.* 2. *de Ponto, eleg.* 8.

Utque salutabam numen cæleste saluto.

Stat. *lib.* 4. *Syl.*

Sæpe novo Janum littore salutes.

Sil. Ital.

Patrios Divos clamore salutat.

Martial. *lib.* 8. *epigr.* 8. *ad Janum.*

Te primum pia thura rogant, te vota salutant.

Claudian. in *Panegyr.*

Inde salutato libratis Tybridis Lymphis.

Liv. *lib.* 30. 38. 44. & alibi sæpe, Plin. *lib.* 7. *cap.* 53. Sen. *lib.* 15. *epist. ult.* Apul. *de asi. lib.* 2. Formæ autem sa- 20

lu-

lutationum licet variæ videantur colligi in *l.2. ff.de off. rect.prov. l.5. Cod.de privil. eor. qui in sacro pal. mil.* communis tamen & generalis hæc est. *Ave*, quod est videre non paucis in locis in *Cod. Theod.* & *l.1. Cod.ne lic.potent.* Jul.Capitol.in *Anton.Pio*. Cum sacerdos fœmina, nomine Trallis, ex more, Proconsulem semper hoc nomine salutaret, non dixit, *Ave Proconsul*, sed *Ave Imperator*, Macrob. *Satur.2. cap.4.* de corvo meminit, dicente, *Ave Cæsar victor*. Interdum etiam dicebant *Salve*, ut Ter. in *Hec. actu 1. sc.2.* Item, *salvere jubeo*, & *salvus sis*: quæ quidem salutandi formulæ erant pro tempore distinctæ. Porro *Ave*, & *Salve*, salutationes sunt venientis; *Vale*, recedentis. Reperitur tamen *Salve* in calce epistolæ Cic. *vale mi Tyro & salve*. Salvere autem non minus dictum fuit Diis, ac salutare, Virg. *Æneid.5.*

> *Salve sancta parens iterum salvete recepti*
> *Nequicquam cineres.* ——

Et *lib.7.*

> —— *o fidi Trojæ salvete penates.*

21 Vetustas autem etiam mortuos salutabat, cum scilicet ab justis jam factis homines discedebant. Eratque salutatio ambobus his vocibus: *Salve*, ac *Vale*. Virg. *lib.11. Æneid.*

> —— *Salve æternum mihi maxime Palla,*
> *Æternumque vale.* ——

Ubi Serv. ex Varr. *Vetustas*, inquit, *mortuos ita suo more salutabat, Salve & Vale, non quod ii valere aut sani esse jam possent, sed quod ab eis semel recedebant, quos amplius visuri non erant*: quo factum fuit, auctore Valla *lib.6.* ut *Salve* & *Vale* sumantur pro discedo, etiamsi cum stomacho & indignatione loquamur. Sed ut ad adorationem revertamur, Principes ipsi visi sunt sibi in ea complacere, cum sibi ipsis eos proprio ore tribuerint titulos, qui ad Deum proprie spectant: & ut taceam de Imperatoribus, de quibus jam aliqua circa rem hanc dixi, Regni nostri Reges eo more sunt usi. Unde in *l.grandis*, & in *l.generalia*, & *l.prosequentis*, *nostra celsitudine*, legitur, & in *l.pœnam*, & *l.cordi*, & *l.accusatorum*, & *l.monomachiam*, *serenitatis nostræ*, *nostræ præminentiæ*, & *clementiæ imperialis*, & in *l. ob filiorum*, *nostræ pietatis*, *l.specialem*, & *l.privilegia*, *nostri numinis*, *l. cum concessiones*, *l.obscuritatem*, *l.divorum Principum*, *Divis Augustis*, *Divi Rogerii*; & alibi sæpe quod morosum esset prosequi. Adoratio autem quæ Viceregi tribuitur, in diebus quibusdam solemnibus & festivis, puta in die Nativitatis, Epiphaniæ, & Resurrectionis Dominicæ fit; ejusque talis est ritus, Vicerege, strato loco, hærente in sella super stratum, & sub magnifico Pallio sita, (quo modo semper sedet cum supplices libellos recipiendi causa sedet) Decuriones, Civitatis totius nomine, & Magistratus omnes, & septem Regni primores Officiales, & Titularii, quos antiquis proceribus comparati *infra* monstrabimus, & Cohortales, idest continui, & militia perfuncti, qui communi voce *Trattenuti* dicuntur, & Nobiles omnes Sedilium, aliique optimates, hilari fronte servatoque ordine, ad eum accedunt, & salutaria proferentes 22

ver-

verba, felicem ipsi inaugurantur & deprecantur solemnitatem; universo prætorio tubis, symphonia & sonitibus resonante: qui salutatione humaniter recepta, cuique suam humanitatem pro cujusque dignitate & qualitate retribuit: hoc ipsum observatur postea Viceregine in ejus camera: quod quousque explicetur, & per multum temporis currit spatium, duo hinc inde ordines fiunt, ac à dextris Titularii, à sinistris Collaterale Consilium stant, loco quique suo, aperto omnes capite: quod, cum juris habeat solemnitatem, hic recensere ad coadjuvandam institutam comparationem, inutile non fuit: quæ enim Principi conveniunt, non ex locali more, ut solent communiter nostrates Jurisperiti asseverare, sed juribus & ratione justificare decet, ne eorum ignorantia nobis contumeliam & turpitudinem inferat, *l.2.§.Servius,*
23 *ff.de orig.jur.* Hujusmodi igitur ritus etiam apud antiquos observabatur, & die tertio post Kal.Jan.explicabatur, ac *vota Principis salutaria* appellabant, *l.si calumnietur, ff.de verb.signif. l.omnes, Cod. de fer.* & nos *supra* latius in *cap.5. n.23.* Et quanquam hoc de jure prædictis fit temporibus, sæpe sæpius tamen Vicereges singulis festis diebus, benigne sui copiam faciendo, se salutandi omnibus potestatem faciunt, jusque dant sedendi coram ipso, cuique pro sua qualitate. Et Titulariis quidem supremisque Magistratibus, puta Collaterale Consilium, Præses S.C. Locumt. R.Cam.Thesaurarius, Regens M. C. Vic. Secretarius Regni, sellæ sunt paratæ; sediliariis vero nobilibus, item & cæteris nota sanguinis claritate ortis, scamna. Qui quidem mos, quando non alias, saltem inde laudabilis redditur, quod mutuam generat benevolentiam, & ardentiorem in Principem devotionem: quod, præterquam quod dictis Nobilibus multum afferebat honoris & dignitatis (sedere enim prope dominum honor est, Glos. in §. *aliam,* in *ver.altiori, Instit. de bonor.possess.* Bald.in *l.observare, §.antequam vero, in fin. ff. de off.proconf. & leg.* & alia per Cassan.adducta, in *Catal.gl. m. par.1. consid.12.*) Rei- 24
publicæ, maximæ erat utilitatis, eo enim modo quicquid in Urbe & in Regno per singulos committitur, vel omittitur, sciri facillime potest. Hic autem mos usque ad Ducem Alcalanorum observatus fuit. Successores enim Vicereges gravibus occupati negotiis illum non sunt sequuti. Et actum istum, singulis scilicet festis diebus, salutandi Principem, Isern.in *cap.1. qui succ. ten.Cortisa-* 25
re appellat, & qui id faciebant, *Cortesanos*, atque inde deductum ait quod *Valvasores,* (ita appellat eos qui feuda à Principe acceperunt) in ejus Cortem eundo, ipsum salutabant, in subjectionis confessionem. Et nos hodie *Cortegiare* dicimus, cum quis nullo ligii nexu, sed sola ejus voluntate motus, alicui obsequitur persæpe & comitatur, & famulatur; & qui id agunt *Cortegiani* dicuntur. De quibus item loquens idem Isern. in *cap.1. quis dic. Dux*, ait ipsis non esse præcludendas fores ad Imperatorem adeundum; digni sunt enim stare ad portas domini, & in eas intrare ob receptum beneficium, quod notat etiam Alvar. in *prin.* Quibus autem de jure pateat ingressus

ad Imperatorem differit Restaur.Castal.in *tract.de Imper.quæst.*83 Ea est tandem salutationis vis ac nobilitas, ut si quis inimicum salutaverit, injuriam remisisse præsumitur: & contra, si quis amicum non salutaverit, inimicus habetur, ut ex multis probat Lancell.in *proœm.suarum instit. ver. salutem*.

A

ADNOTATIONES

Ad *num.*11. *Manus autem osculationem*.

De osculandi more atque consuetudine apud antiquos consule Alex. ab Alex. in *genial. lib.*2. *cap.*19.

*Num.*14. *Cum Archiepiscopus Neapolit. ingreditur, à porta hujus Civitatis, qua Capuana dicitur*.

B

Certe non ex præscripto per Capuanam ingreditur portam, sed in ejus est optione per quam velit ingredi. Cum autem ejusmodi ingressionem complicato, ut sic dicam, indice commonstrarit Germanus meus, ego rem tantæ solemnitatis non sic negligendam putavi, eoque magis quod is ipse Germanus in Proregis ingressu explicando latiuscule divagatur, & tamen nihilo est minor populorum plausus in hujus quam in illius adventu; quinimo tanto major, quanto spirituale corporali præcellit, ad quod stimulum præcipue addidit jam nunc ingressus affinis nostri Alphonsi Gesualdi C Episc. Ostiens. Sacri Collegii Decani Cardinalis, Neapolisque præsulis. Qua igitur die est ingressurus, universa commovetur Civitas præ jubilo exultans, civesque ipsi continuo agmine currunt recurruntque atque occurrunt, devotæ oves suum agnituræ pastorem, nec titulorum stemmata, nec nobilitatis fulgor, nec paupertatis rubor, nec ætatis imbecillitas debilitasve, nec operum expediendorum necessitas quemquam retardat quin rebus quibuscunque posthabitis, omnes illo confluant, & æqualis thedarum carrucarumque copia, par titulariorum & procerum matronarumque magnificentia, geminus omne genus populorum plausus & exultatio, ubique inspicitur, totaque indesinenter die omniũ templorum campanæ compositis sonant D modis, resonantque campanaria, & urbs universa dulci repletur concentu, ut omnes uno jubilare videantur animo: cum autem ingressionis hora propinquat, omnes religiosi, quorum numerus innumerus est, omnis generis habituum, quique in suas redacti classes duplicique coordinati ordine, singulis classibus crucem suam suaque insignia gestantibus, solemni sacraque pompa extra civitatis portam qua est ingressurus occurrunt: tum clericorum non minor copia succedit, albis operindumentis candidati omnes. Et certe jucundissimi sunt visu tot Dei milites in longissimam producti seriem servatoque procedentes ordine, & habituum diversitas, crucium que vicissitudines, & insignium conspicuitas omnino fugant quicquid tædii,

dii, prolixitas afferre posset. Ante portam suggestus stratus est sericus; A in angiportu autem conspicuus paratus est thronus item sericis instratus stragulis, atque serico auro contexto, superobumbratus umbraculo, quod *baldacchinum* appellant, ego *cælulum*, idest parvum cœlum appellare ausim; propterea quod instar cœli ad præsulis caput acclinat; ut sic illius dignitatem, qui Summi Pontificis, qui Christi vivi gerit vices, demonstret. Ubi igitur illo pervenerit Præsul, cui longum itineris spatium à suffraganeis aliisque multis Episcopis atque Titulariis & proceribus solemni ritu occurritur, in suggestu genuflectit, crucemque illi à Primicerio pontificium induto, deosculandam oblatam, osculatur; dein thronum scandit, suisque exutus, pontificis induitur vestimentis, mitraque caput obtegit: inter vestiendum autem atque orandum, musicus chorus sacras concinit orationes ad id præscriptas; eoque habitu albam conscendit equam studio ad id B comparatam, atque, ut celebritas exposcit, albis iisque pretiosis tegumentis exornatam, & sic eques excipitur sub alio cœlulo sive pallio, quod octonæ substinent hastæ, singulæque portantur à singulis equitibus illius sedilis, cujus sub cura est porta per quam ingredi mavult, nudis capite. Cœlulum autem de more fit à Civitate cum pinnis imagine Divi Januarii, Insignibus Summi Pontificis, Regis, Archiepiscopi, & Civitatis figuratis, eoque modo procedit. Processus vero ordo is est: Omnium primi procedunt regulares omnes omnium religionum geminis ordinibus, ut diximus, eosque in classes atque ordinem distribuit Magister cæremoniarum, ac loca assignat, sequuntur hos clerici seculares duplici etiam ordine coordinati, C hisque & illis subinde canentibus, post hos Hebdomadarii Archiepiscopatus, item & Chorus musicus, indesinenter concinentes. His succedit Virgifer Archiepiscopi eques, quem *Mazerium* dicunt, is est qui pastorale baculum in pompa portat erectum. Post eum venit crucifer item eques, qui scilicet munus habet gerendi crucem ante Archiepiscopum, post hunc incedunt Canonici Archiepiscopatus pedites, solemnibus indumentis amicti. His succedit Vicarius quem sibi eligit Archiepiscopus, & demum Archiepiscopus ipse quo diximus modo equitando sub umbraculo; stipatus nedum suo, verum & Proregis famulitio, idest celeribus peditibus, quos Prorex honoris causa ac ad arcendas turbas ad illum mittit. Nefas autem esset quempiam præsuli, nedum sub umbraculo sed nec extra, adequitare, quod jus habet Syndicus cum Prorege in ejus ingressu & alias, ut subinde repetit Germanus in hoc libro. Eo itaque modo ad matricem eum ducunt ecclesiam. Inter eundum autem ingens illa populorum colluvio, quæ D visendi causa undique confluxit, humillime genu se flectit, & præsul salutari signo illis benedicit: cum perventum est ad templum, pallium quidem diripienti, equa vero, simul ac Archiepiscopus descendit, cedit Decurionibus Civitatis, qui ipsimet præsuli dono reddunt; quandoque autem Decurionum Cursores, idest Porterii eam sibi capiunt. Archiepiscopus vero ingressus templum, depositaque mitra, immittit incensum in turibulum Primicerio ministrante arcula, atque aqua bened.cta se aliosque

aspergit,

A aspergit: dein resumpta mitra, ab eodem Primicerio ter incenso suffumigatur; ac ad majus altare accedens in suggesto ibi parato genuflectit, sacramque Eucharistiam adorat: interim musicus chorus modulatur hymnum, *Te Deum laudamus*; quem Primicerius intonuit: aliæque orationes de more dicuntur, tum Archiepiscopus ad solium Archiepiscopale ascendit, ac in trono sedet, ibi eum Canonici atque hebdomadarii aliique adorant, ac in præsulem agnoscunt, deinde iterum ad altare accedit, benedicit populo, ac dimittit, isque sacrarum cæremoniarum finis. Postquam autem sub baldacchino sive tussello excipi ac per urbem efferri præsulem diximus, estque baldacchini non infrequens principibus & spiritualibus & secularibus usus, non incongruere putavimus pauca de illo proferre; & ea quidem, quæ
B præ manibus sane observare potuimus, ne Proregis authoritatem atque eminentiam, circa quam Frater in hoc libro quam late diffunditur, negligere videamur, ex reg. text. in *l.item apud Labeonem*, *§.ait prætor*, *ff.de injur.* Isern. in *prælud.* Glos. Pariens. *tit.2.* *§.50.num.12.* quandoquidem nedum ipsius Proregis in palatio insigne est, verum & quocunque iverit, etiam domi privatorum umbraculum illi paratur. Verum enimvero quid in praxim receptum sit ea de re cum Archiepiscopus una cum Prorege in ecclesias aliave publica loca convenerit ad pia obsequia Deo exolvenda solemniaque concelebranda festa, non ab instituto alienum duximus indicare: eoque huc proclivior fui, quo Archiepiscopi cum Vicerege conventus in publicum, crebrior est & solemnior. Profecto ornatus majestatisque
C causa baldacchinum adinventum, ambigendum non puto: at vero inter insignia connumerandum non esse crediderim. Sane inter Præfecti præt. insignia id non inspicitur, nullaque de eo habetur mentio: quinimo carpentum quod ex ejus erat insignibus, nullo contectum umbraculo depingitur, quod ex *Not. Imper.* perspici licet: si tamen suspicari nolimus Principem illud sibi recepisse Præfectoque non communicasse: & Constantinus Imperator in constitutione donationis factæ summo Pontifici, omnia imperialia connumerat insignia, nullum autem de baldacchino verbum facit: ete-
D nim in transferendis iis his est usus verbis, ut transtulit Bartholomæus Pincernus, & ante ipsum relatis in *can.Constantinus 96. dist.* Diadema, idest
„ coronam capitis nostri, similiter & Phrygium, idest mithram, necnon
„ superhumerale, videlicet lorum quod imperiale collum circundare consue-
„ vit, item purpuream chlamidem, & coccineam tunicam, & imperialia
„ omnia indumenta & sceptra, simulque cuncta signa & banna & diversa or-
„ namenta Imperialia, *&c.* Ubi mirum videri posset cur collaris lori mentionem fecerit, baldacchini neutiquam, si inter insignia connumeraretur: nisi quis dicere malit sub generali imperialium ornamentorum appellatione comprehendi, vel etiam sub voce, *banna*; est enim *bannum* Suidæ, signum quo Romani utebantur in bellis, quod & dixit Stefan. in Ἀλαβάνδα ubi & addit, bandum Carum lingua victoriam significari: qua voce adhuc nostri utuntur, & *banderam* id militare signum appellant, ut recte notavit Albericus Rosatius (etsi ortographia non constet) unde *bannitos* dici

ait,

ait, propterea quod in eos, velut in hostes proceditur. Ut ut sit, Imperator Constantinus nedum omnia singulaque insignia atque adeo universum imperium in summum Ponc. transtulit, verum & proprie cessit sedi quæ in urbe Roma statuta erat, ac se Byzantium recepit, ut in *d. const.* legitur, & in *d.can. Constantinus*, & *can. futuram*, 12. *q.*1. *l.Titio*, *ff. ad municip. l.*2. *§.miles*, *ff.de his qui not. infam.* Quod ab se postea magnifice instauratum *Constantinopolim* appellavit, posteaque etiam *nova Roma* est nuncupata, *auth. de ecclesiast. tit. post princ. l. omni*, *Cod. de sacrosanct. eccles. l.generaliter, in fin. Cod.de episc.& cler. l.intra urbem*, *Cod.de oper. publ. l.ult. Cod.in quib. caus. pign. vel hypoth.* & alibi, & Zonar. passim, & in *Chalced.Conc. c.*22. Rationemque ejus secessionis hanc tradidit is ipse Imperator in *d.can. Constantinus*, ut *ubi sacerdotum principatus, & christianæ religionis caput à cœlesti Imperatore est constitutum, non sit justum illic potestatem habere terrenum Imperatorem*, *cap.fundamenta*, *§.ne autem*, *de elect. in* 6. & text. & glos. in *can.igitur*, 23.*q.ult.* & impræsentiarum, eodem loci intervallo, quin etiam longiori distant; summus enim Pontifex Soli, Imperator vero Lunæ æquiparatur, *can. duo*, 96. *dist.* Restaur. *de Imper. quæst.*77. Alber.Rosat.in *l.gloriosissimo*, *Cod. de sum. trin. & fide cath.* Unde sicut Lunæ à Sole lumen mutuari patet, ita Imperatori à summo Pontif. dignitatem conferri, *cap.solitæ, de major.& obed.* Cassan. in *Catal. par.*4.*consid.*3. sunt enim duo illa luminaria quæ constituit Deus in firmamento, *Gen.cap.*1. luminare majus quod præesset diei, idest animabus, & luminare minus quod præesset nocti, idest corporibus, & sicut corpus intantum dicitur corpus inquantum informatur ab anima, alias dicitur cadaver; ita potestas Imperialis intantum est talis, in quantum pontificiam favorabilem habeat authoritatem, inde enim Imperatoris ordinatio, inde exauctoratio pendet. Et videmus luminare minus, idest Lunam, quatuor cœlis majori luminari Sole inferius esse; æquali enim in loco permanere, contra naturam atque impossibile esse, omnium communi philosophorum sententia fertur: quin etiam quanto Luna Soli fit propior, tanto ejus lumen minui videtur, usque adeo ut cum sub ipso sit, penitus tenebrescat, quod enim majore lumine minus occupetur, jam quotidiana est comprobatum experientia: contra vero, tunc tantum in plenitudine splendoris Luna emicat, cum omnium longissimo intervallo à Sole distat, quod in plenilunio videmus. Imo in hac ipsa suæ majoris claritatis excellentia, si terram aspicere ipsum contingerit, æterno Dei decreto pœnam luit, lumenque quo gloriabatur penitus amittit, alio enim quam ad Solem respicere non debet, si mutuato sibi lumine cadere nolit: sic Imperator, apud Papam parum splendet, longe ab eo, dum in ipsum oculos habeat, idest, dum illi sit obsequens, in culmine est sui splendoris: at si oculos ab eo avertat, terramque aspiciat, idest, si terreno aliquo affectu motus, quovis modo se illi ingratum præbeat, eclypsim patitur, tenebris obducitur, cadit Imperio. Et id quidem exempli potius, quam comparationis gratia intellectum velim, cum nulla inter eos jure comparatio procedat; sicut enim

A enim aurum excedit plumbum, sic & authoritas Papæ excedit Imperialem, *can. duo sunt*, 96. *dist.* & sicut Sol dicitur pater omnium planetarum & dominus, ita Papa omnium pater est dignitatum & dominus: & tametsi Reges sunt honorificandi etiam ab ecclesiasticis viris, *can. regum*, & *can. si apud* 23. *q.* 5. & 1. *Pet.* 2. ubi *Regem honorificate*, & late per Cassan. in *Catal. par.* 5. *consid.* 23. non tamen majorem aut æqualem habebunt venerationem: quemadmodum principem decet assurgere prælatis, & juxta se venerabilem illis sedem assignare, Abb. & DD. in *cap. solitæ*, & *cap. omnes, de major. & obed.* Anton. Corf. *de potest. reg. par.* 4. *q.* 56. Martin. Lauden. in *tract. de dignit. art.* 10. Unde legitur Constantinus Imperator in Niceno Concil. primum locum non ambisse, nec se presbyterorum immiscuis-

B se consessibus, imo novissimam occupasse sedem, ut refert Cassan. in *Catal. par.* 4. *consid.* 28. ex authoritate Policast. in *lib. de nug. cor. & vestig. philosophorum*. Nulli autem dubium est quin in actibus ecclesiasticis, maximeque in sacris pompis processibusque, quo & ecclesiasticus & secularis Princeps convenit, ecclesiasticus semper secularem præcedat, nullaque temporis beneficii illatio exigitur, licet in his consuetudo prævalere soleat, Bald. in *l. observare, ff. de off. procons.* & in *cap.* 1. §. *Marchio, de his qui feud. dare poss.* Felin. in *cap. statuimus*, *extra de major. & obed.* ex eod. Cassan. in *Catal. par.* 4. *consid.* 74. & 75. Idque nedum in principibus, sed & in privatis etiam ejus differentiæ personis locum sibi vendicat: utcunque enim convenire contingerit personas ecclesiasticas & seculares, aut in digni-

C tate statutas, aut etiam simplices, ecclesiasticæ præferuntur, ex reg. text. in *d. cap. solitæ*, *de major. & obed.* Unde simplex sacerdos militi cuicunque seculari præcellit, cum hic Imperatoris sit miles, ille vero Christi, *can. quoniam omnia*, 40. *dist. can. Julianus*, 11. *q.* 3. Joann. Andr. in *cap. eo libentius*, *de ser. non ordin.* Specul. in *tit. de rescript. præsent.* §. 4. *versic. ut autem*, & alii per Cassan. adducti in *Catal. par.* 4. *consid.* 78. Hoc enim ratione institutionis est, quia à Deo & non ab homine pendet in lege evangelica: & in veteri testam. Aaron Deo victimas obtulit, ut patet ex *cap.* 14. *Genes.* & Melchisedech in lege naturæ re x Salem nuncupatus est, qui altissimi sacerdos fuit, & ante omnes panem & vinum obtulit. Et Christus Petro, constituens eum in Vicarium, dixit: Pasce oves meas, quia

D „ tu es Petrus & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & tibi dabo „ claves regni cœlorum, & quodcunque solveris super terram, erit solutum „ & in cœlis; & quodcunque ligaveris super terram erit ligatum & in cœlis. Dignitas enim spiritualis est, & idcirco quanto spiritus corpore nobilior est, tanto sacerdotalis dignitas nobilior est quacunque dignitate, *cap. inter corporalia*, *extra de translat. episcopi*; & spiritualis potestas terrenam instituit potestatem, Paul. *ad Corinth.* 7. & per sacerdotium jubente domino regalis dignitas est ordinata, 1. *Reg.* 8. quod & apud Romanos præceptum est reges & Imperatores sacerdotes, *can. cleros*, 21. *dist.* Et ratione mediationis, cum sacrađent & preces populi Deo offerant pro peccatis nostris, *cap. præcepit*, *de celebrat. missar. can.* 1. & 2. 21. *dist.* & principalitatis

litatis & utilitatis, & propter eorum potestatem quæ omnes alias excedit, A ut declarat Jo:Scot. in 4.to. de quibus late per Cassan. in *Catal. par.4. à 1. usque ad 6. consid.* Et proinde ubi una esse ipsis contingerit, distinctas, & per se quisque, sedes habere debent: & Imperatori quidem à dextris Papæ sedes paratur, non æqua sedi pontificiæ nec tantæ longitudinis aut latitudinis, pannoque aureo tantum post tergum ornata, non autem supra caput; ad pedes autem parvum habebit scabellum viridi colore depictum. non tamen altius loco ubi Papa pedes tenet: Regibus autem à sinistris sedes dantur cum postergali ad spatulas usque, idest ad medios humeros, ut scamna Cardinalium ornata, ut ex cæremoniali patet sub *rubr. de ornando loco conc.* & sub *rubr. de ordin.seden.* & refert Card. Jacobat. *de concil.lib.3.* alias autem regis sedes dicitur *solium*, Episcopi vero *thronus*, *c.innotuit, de elect.* B Nec mirum si terrenis principibus constitutæ sunt sedes inter se mutua relatione subordinatæ, quando cœlestis curiæ & ordinis imaginẽ præseferunt, unde David *Psal.18. cœli enarrant gloriam Dei, & opera manuum ejus annunciat firmamentum*; confitemur enim atque asserimus cœlestem dominum, cum in terris superiorem agnoscimus, nam *confessio ejus super cœlum & terram*, legitur in *Psal.148.* Porro in cœlo plures esse sedes & ipsa Veritas dixit: *in domo patris mei mansiones multæ sunt*, *Joan. cap.14.* & ex sanctorum patrum ore scimus; totum autem cœlum Dei est sedes, *Isa.66. qui sedet super thronum & agnum*, *Apoc.7. & super solium excelsum & elevatum*, *Isa.6.* & *Psal.79. qui sedes super cherubim*; *& ecce sedes posita erat in cœlo & supra sedem sedens*, *& in circuitu sedis sedilia vigintiquatuor*, C *Apoc.4.* & *Ps.10. Dominus in cœlo sedes ejus*, *Isa. 66. cœlum mihi sedes est, terra autem scabellum pedum meorum.* Christus autem Dominus ad dextram Dei sedere, præter D.August. in *lib. de symb.* testis fuit beatus protomartyr Stefanus cum lapidaretur, inquiens: *Ecce video cœlos apertos, & Jesum stantem à dextris virtutis Dei*, *act.Apost.7.* de quo in *Ps.109. Dixit dominus domino meo, sede à dextris meis*: & Christus ipse in *Matth.26. Amodo videbitis filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei*; Spiritus sanctus autem sinistram habet sedem non quod minor sit, cum in Sanctiss. Trinitatis personas nulla cadat majoritas nec minoritas, sed ad nostram instructionem id dicitur, more naturalium sedum si ipsi sedere contingisset, & sancta mater Ecclesia in picturis hunc affirmat sessionis ordinem: & deitatis effectum efficaciter quilibet operatur; *cap.1.de sum.trinit. & fide cath.* D & *can. salvator*, *de consecrat.dist.5.* & *can.ult.de consecrat. dist.3.* Quemadmodum Dei genitrix Maria Virgo semper Immaculata supra Apostolos Angelos & Archangelos sedet, Glos.in *l.omnes dies*, *ver. apostolicæ*, *Cod.de fer.* sed & sancta mater Ecclesia canit, *exaltata est super choros Angelorum*, & post eam Angeli collocantur, secundum D.Tho. in *1. 1.q.66. art.3.* Christus autem omnibus potestatibus, virtutibus & dominationibus præest., ad *Ephes.1.* aliæque sunt complures in cœlo sessiones, de quibus late Cassan. in *Catal.par.3. consid.1. cum seqq.* quæ quidem non comparationis sed symboli simulachrive ratione huc deducta sunt, cum Princeps spiritualis supra

omnem

A omnem comparationem præcelsior superiorque sit principe seculari; ut diximus, quin etiam de his, me ecclesiasticorum Doctorum sententiis interpretationibusque prorsus remitto, exemplo ipsius Cassan. qui generaliter ea se attigisse dicit, tametsi eo perspicue & copiose tractasse mihi quidem videtur, ut nil ultra, eaque ad animæ consolationem apud ipsum videre satis proficuum existimarem: de quibus sedibus late dicit Jo: à Monteleon. in suo *promptuario juris*, in *verbo*, *vidi*, *art.2.* Sed ne longius divagemur, quid in his convenienter observatum vidimus explicandum. Et certe in ecclesiis ad quas proprietate atque religione aut cum aguntur publice Deo gratiæ, aut etiam cum regalibus personis vita functis, justa exolvuntur, accedere solet Prorex simplici sella serica stratoque, nullo su-
B perobducto umbraculo, contentatur: quo ritu & in regia ædicula in palatio utitur. At in solemnitate sacri sanguinis D. Januarii, quæ die primo saturni mensis Maji singulis annis habetur maxima atque adeo incredibili cum hominum undique confluentium celebritate, cujus primum ritum cultúmque exacte describit Frater in *epit. Civit. Pia*, quia nullibi opportunior locus ipsi esset, quam in *Catafalco*, (ita nominant structuram illam ligneam non aspernando artificio compactam, quam ad id opus comparant, *catasceuasma* recte diceretur) idcirco ibi cum baldacchino morari moris fuit, tanquam in loco publico ut sunt sedilia civitatis, in quibus hoc festum per vices agitur ordine circuitus, ut in *lib. de sedilibus* explicat Germanus, tametsi locus is ex sacrarum reliquiarum immissione & altaris
C erectione, sacer quodammodo sit; quippe qui vice ecclesiæ habeatur, olim enim festus hic dies in ecclesia celebrabatur, ubi nemo negaverit soli Præsuli baldacchinum competere, successivis autem temporibus, & ad piorum devotionem augendam, & ad Divi Januarii sanctitatem magnificandam, in publicis his locis fieri cœpit, quo fidelium omnium animi stupore tanti miraculi exhilararentur, o miraculum cunctis certe concelebrandum populis, sanguis tercentis & mille atque eo amplius ab hinc effusus annis, eo vivus rutilansque servatur in vitrea phiala, ut jam nunc effusum & adhuc dicas tepere; mirabile quippe, longe tamen mirabilius, quod statim quam capiti unde effluxit propinquat, liquefieri, ebullire, ac pene exiire omnium oculis apertissime videtur. Cum itaque eo tempore sedilia in eccle-
D siam habeantur, ex vi subrogationis sacra putarem censenda, *leg. parabolani*, *Cod. de episcop. & cler.* & quæ sacris hærent, ut sacra habentur, *can. quisquis*, 17. *quæst.*4. *l. inter stipulandum*, *§. sacram*, *ff. de verb. obligat.* & alia quæ Germanus affert in hujus *lib. cap.*11. *num.* 48. & ratione contenti, idest sacrarum reliquiarum, puta capitis D. Januarii quod in altari ibi constructo mane ejus diei solemniter reponitur, ubi pie venerandum relinquitur quousque Archiepiscopus cum universo clero & regularium & secularium, solemni pompa advenerit sacrum gerens sanguinem, quem, post visum miraculum, una cum capite ad metropolitanam reportat ecclesiam, prælatis etiam aliorum sex Neapolis patronorum sanctis capitibus. Quam pompam in publicum producendam, tum ad populorum

pulorum ædificationem, eum etiam maxime ad fecularis Principis commodiorem videndi occasionem, institutum habuisse opinari possumus: & propterea illi baldacchinum in ea parari solitum. Unde Archiepiscopo in convenientiori loco, nempe altiore proprioreque altari tendi decens erat, ut jam nunc hoc anno observatum vidimus in congressu dicti Illustrifs. ac nunquam pro meritis laudati Cardinalis Gesualdi cum Vicerege, ad hanc solemnitatem. At in festo sacratifs. Corporis Domini Nostri Jesu Christi, quia ex una in alteram itur ecclesiam, neutrobi Proregi baldacchinum competit. Porro Viceres Ipse bene mane, longo magistratuum, titulariorum, Decurionum Civit. cohortalium, procerumque concomitatus ordine, in majorem se contulit ecclesiam, quo & omnes etiam religiosorum ordines, omnia fratriariarum collegia, omnia artificum mechanicorumque corpora conveniunt, facem quisque suam ex præscripto, ante ineffabile mysterium accensam prælaturus, ut affatim explicat Germanus in *dicto epith. Pia*. Ibi ad majus altare suggestus sericis instratus est mappis, more solito, ubi genuflectat. Archiepiscopus autem, vel in perpetuo suo throno sedet, qui marmoreus est & quam maxime conspicuus, cumque usui futurus est, pretiosissimis obtegitur stragulis, ubi etiam pontificie sedet, cum quavis ex causa publicave lætitia, *Te Deum laudamus*, Vicerege præsente, concinunt: vel, si id ei magis collibitum fuerit, secus majus altare alium ibi constituendum, baldacchinoque inumbrandum curat, quo in loco in præsenti Cardinalis subductilem sibi parandam jussit sedem. Rebus se ita habentibus, peracta Missa (quam hoc anno nullis adhibitis musicis choris sed cursim celebravit Cardinalis) Præsul Sacramentum tollit, & sub pallio incedens, cujus primam hastam sustinet Prorex, reliquas relsqui eo ordine quem Germanus scribit, ad Divæ Claræ procedit, ibi in altari illud deponit, brevique orat adoratque, interim Prorex in strato jam ipsi parato genuflectit, quousque expeditus Præsul depositum Sacramentum recipiat & populo benedicat; dein eodem ordine, alia tamen via, ad suam reportat ecclesiam. Certe ex constituto iri ad Divæ Claræ in causa fuisse scribunt Robertum Regem, cui, quod fratrem venenata hostia cum sacris communicaret, regni potiundi gratia, ad mortem adigi fecisset, Summus Pontifex pœnitentia injunxit, ut ædiculam in Sacramenti memoriam erigeret, quo patratum per Sacramentum piaculum, per sacramentum, annali honore imposito, expiaret, unde is eam erexit, quæ proinde *ædicula regia* nuncupatur. Hinc manifestum est quanti sit ponderis baldacchinum, quantumque præ se judicii ferat. Ejus enim ædiculæ Rex, jure successionis patronus est; & patroni jure patronatus præ aliis honorificandi sunt, *can. piæ mentis*, & *can. Frigentius*, 16. *quæst*. 7. Regibusque honorabilior in ecclesiis locus debetur, Ancharan. in *cap. nobis*, *extra de jure patron.* unde usque ad ecclesiæ valvas obviam ipsis iri decet, sicut usque ad Civitatis portas Prælatis, quod & Venetiarum Duci, & Franciæ Regi ut supremo Principi servatur, Archidiac. in *can. lectis* 63. *dist.* Bald. in *proæm.* & in *cap. quanto, de jud.* Cassan. in *Catal. par.* 4. *consid.* 80.

I i

A *consid.* 80. attamen baldacchini ornatus ibi ipsi non datur; esset enim id signum præeminentiæ, quod non habent in Prælatos, & multo minus in Cardinales, quibus nec præferri, nec æquales fieri possunt, quod omnipotentis Dei gloriæ, ac potentissimi Regis nostri religioni ascribatur: reliqua de baldacchino & *Thescelo*(ita enim minus absurde dicendum monstrabimus) dicemus *infra* in *annot.cap.ult.*

Num.20. Formæ autem salutationum.

Veteres etiam domini nomine honoris gratia, quempiam salutare consueverunt, *l.Nesennius, in princ.ff.ad leg.Falc.* quo titulo uxores à viris honorabantur, ut ex nonnullis conspicitur *ll.* quas Pard. Prat. in suum
B *Thesaur. jur.* collegit, & *salve Domine Imperator* dicebatur Principi ab advenientibus, secundum Xiphil. in *Avito*: minutum autem salutandi Imperatoris ritum, & quibus diebus solemniter salutaretur describit Curopalates in *lib.de officialib. Constantinopolit. Palatii.*

Num.eod. ---- *Salve æternum mihi maxime Palla.*
Æternumque vale.

Vetustas mortuos ita suo more salutabat.

C Hodie sanctiore cultu salubrioreque ritu S. R. Ecclesia iisdem pene verbis, mortuis salutem precatur à Deo, dum ut æternam iis requiem impertiat, orat.

Num.25. Quod notat etiam Alvar. in princ.

In *d. cap.1. §.1. quis dicat Dux*, & Cassan. per Rebuff. adductus in *arbore feudorum*, *col.2.*

SUMMARIUM

CAP. XXII.

1 *Principes cur dicti sacri*, & num.3. & 7.
2 *Reges dicuntur sacri quia unguntur.*
3 *Ungendorum Regum antiquus mos ex divino instituto.*
4 *Rex omnis in regno suo dicitur monarcha.*
5 *Hierusalem Regnum quare ad Neapolis Regem spectet.*
6 *Princeps omnem jurisdictionem suo Delegato transferre censetur, excepta ea quæ in signum supremi dominii suis ossibus est infixa.*
7 *Papa habet gladium temporalem & spiritualem.*
8 *Princeps sacerdotalem ordinem non habet licet aliqui contra senserint.*
9 *Vicarius una est persona cum Principe.*
Vicarius P. P. *propriam habebat jurisdictionem*, eod.

Vi-

Vicarii in Oriente tres, in Occidente unus, eod.
10 *Magistri militum officium*.
11 *Vicerex majore praeditus potestate quam Praef. praet.*
12 *Tribuni militum qui praerant mille militibus.*
Notarii, qui; & eorum privilegia, eod.
13 *Veterani milites qui fuerint dicti.*
Veterani milites olim oppida in remunerationem accipiebant, sicuti & hodie, eod.
14 *Veterani milites sunt qui viginti annis militarunt.*
15 *Milites retenti hodie loco veteranorum.*

VICE SACRA UBIQUE JUDICAT; idest vice Principis. Id in formula Viceregis prolixe exprimitur his verbis: Dantes & concedentes eidem Duci amplissimam authoritatem & potestatem, ut nostris vice, nomine & authoritate, & tanquam persona nostra & alter Nos, possit & valeat super ipsos & quemlibet ipsorum universaliter, singulariter ac distincte, disponere, mandare, ordinare, & statuere pro suo arbitrio quae servitio nostro, boni status conservationi, & beneficio Reipublicae dicti Regni videbuntur expedire. Sane vero quare Prin-
1 ceps dicatur *sacer*, non semel diximus: unde pauca dumtaxat hic repetenda sunt: Certe Principes olim aliquid majestatis superhumanae sibi attribuebant, unde *Divi* appellabantur, *quia justi erant & religionibus dediti*, ut ait Fab. Pictor: inde factum fuit ut etiam *sacri* dicerentur, & eorum responsa, *sacra*, & *sacra oracula*, & *Constitutiones sacrae*, *sacraeque leges*, ut passim in jure videre licet: & Rex facit res sacras, *l. sacras*, & *ibi* Glos. *ff. de rer. divis.* & sacrum ejus judicium ab Imperatore profertur, cum necessarium sit in praetorum altercatio-
2 ne, *l. si apud*, *Cod. de appellat.* At vero nos qui unum Deum, & ipsum verum profitemur & confitemur, longe diversiorem afferimus rationem, nempe quia ungitur & sacratur, *cap. 1. de sacra unct.* & quia quatuor etiam Reges speciali hoc jure utuntur; Hierusalem scilicet, Angliae, Franciae, & Siciliae, ipsi etiam dicuntur *sacri*, Alber. in *rubr. ff. de statu hom.* Mart. Laudens. in *tract. de Principe, notab.* 46. Ant. Sicul. in *tract. de potest. Reg. quaest.* 13. Jac. Alba. in *tit. quis dicat. Dux*, Cassan. in *Catal. par. 5. conclus.* 35. Restaur. Castal. in *tract. de Imp. q.* 18. & 68. Renat. Chopp. *de doman. Franc. li.* 2. *tit.* 2. & *lib.* 3. *tit.* 8. Ex quo patet Regi nostro Philippo, duos ob titulos nomen sacri deberi, quia scilicet dicitur Rex Hierusalem, & est Rex Siciliae. Mos autem ungendorum 3
Regum antiquissimus est & de jure divino, unde 3. *Reg. cap.* 19. ait Dominus ad Eliam: *Unges Asachel in Regem super Syriam, & Jehu filium Namit unges Regem super Israel.* Et Aaron à Moyse unctus in Regem, *Levit. cap.* 8. & David in Regem unctus 2. *Reg. cap.* 2. & Salomonem unxit in Regem Israel Sadoch Sacerdos, & Natan Propheta, 3. *Reg. cap.* 1. & Christus Dominus noster fuit unctus Spiritu Sancto & virtute, *act. apost. cap.* 10. transumptive in *cap.* 1. §. *unde*, *extra de sacra unct. cap. veritatem*,

de jurejur. Renat. Chopp. *ubi supra*, & Restaur. itidem, *quaest.* 20. ubi multa, & Doctores in *rubr. proœm. Instit.* Unguntur autem oleo sancto & in brachio dextro, ad differentiam Summi Pontificis qui ungitur oleo Chrismatis in capite, secundum Port. in *d. proœm.* & Castald. in *d. tract. qu.* 18. ubi late de hac re agit. Jure igitur Regi nostro dicitur *Sacra Majestas* secundum Isern. in *proœm. Constit.* Par. de Put. in *tract. de Synd.* in *ver. Rex*, Fret. *de off. Mag. Cancell. num.* 26. & nos *supra* diffusius.
4 Et licet quilibet Rex in Regno suo sit Monarcha, *cap. scitote*, 7. *q.* 3. *cap. in apibus*, 7. *q.* 1. Isern. in *proœm. Constit.* & in *cap.* 1. *de his qui feud. dare p. ff.* Bald. in *l. exemplo, Cod. de probat.* Soccin. *consil.* 161. 2. *vol.* Dec. *cons.* 190. *num.* 10. Afflict. in *proœm. Constit.* Par. de Put. in *tract. de Synd. ver. sententia*, Cagnol. in *proœm. ff.* & in *l.* 2. *ff. de orig. jur.* tamen respectu Regni Siciliae, in quo ex pontificia concessione multis spiritualibus ju-
5 ribus potitur, magis justificatur. Quomodo autem Hierusalem Regnum ad Neapolis Regem spectet, intelligere licet ex omnibus fere junioribus Historiographis, & praecipue ex M. Ant. Sabell. *Enne.* 9. *lib.* 6. & Volaterr. *Comment. urb. lib.* 11. Summa autem est quod ab Joanne Brenna, ad quem Regni illius titulus spectabat, datus fuit nomine dotis Federico II. Siciliae & Neapolis Regi, cui filiam desponsavit, & postea jure haeredita-
6 rio in alios est translatus. Quamvis autem Princeps suas delegando vices, omnem videatur transferre jurisdictionem atque imperium, *cap. valde*, & *cap. mandata*, 94. *distinct.* sicut & Papa ratum habere debet atque servare quicquid per ejus Legatum gestum sit, qui ad instar P. P. ipsi est, 2. *q.* 2. *can. qua de causa*, *cap. in istis*, *de statu monach.* vice nostra, *l.* 1. *in princip. de off. proc. Caes. cap. novi*, *de appellat.* Speculat. ponderando text. in *l.* 1. *in fi. ff. de off. praef. praet.* & *cap. novit*, *de off. deleg.* & *capit. super literis*, *de rescript.* ut saepe quae non canonice gesta fuerint, sint ex causa toleranda, *cap. ad petitionem*, *de accusat.* itaque ipse facere dicitur, quod ejus legatus facit, *l. ita tamen §. gessisse ff. de administr. tut. cap. mulieres*, *de sent. excommun.* cum aliis per d. Speculat. adductis in *tit. de lega. §. superest*, *num.* 52. Non tamen transtulisse censetur ea, quae in signum supremi & universalis dominii supremaeque potestatis habet ossibus affixa, Abb. in *cap. mandata*, *n.* 2. *de praesumpt. cap.* 1. ubi Archid. Praepos. Gemin. & Turrecre. 94. *dist.* Non 7
autem quis insulse dixerit Principem dici sacrum, quod Christi sit Vicarius, ut de Caes. August. ita Navar. in *cap. novit*, *notab.* 3. *n.* 73. *de judic.* de cujus verbis abunde per Hostiens. in *§. loquitur*, *de offic. delegat.* & facit tex. in *§. ad haec*, *ver. domus*, *auth. de collat.* & *l. quoties*, *Cod. ubi Senat. vel clar.* & ideo Papa utrumque habet gladium, temporalem scilicet, & spiritualem, ex Dei concessione, 22. *dist. can. omnes*, & in Evangel. *ecce duo gladii hic.* Dominus, cujus vices ipse gerit, utroque usus est, *distin.* 10. *can. quoniam idem*, & *cap. ex dilecto*, *extra de sentent.* Speculat. in *d. tit. de leg. §. nunc*, *num.* 50. Sed nos, quod aliunde quaerimus, intus habemus; Cassiod. enim in hac ipsa forma *in fine*:

fine: *Præfecti præt. officium, quoddam Sacerdotium* esse dicit, *unde merito vice sacra judicat*: ubi notandum, oportune dictum esse *quod-*
8 *dam Sacerdotium*: vero enim Sacerdotium non est: nec Princeps Sacerdotalem ordinem habet, prout notatur in *l. sacra, ff. de rer. divis.* quando solum militarem habet caracterem, ut ex multis Specul. probat *ubi supra, num.* 41. eos confutando qui illum, subdiaconum esse asserunt, atque Episcopo in subdiaconatus officio ministrare. Sacra autem vice non Præfectus præt. tantum, verum & Vicarius Urbis Romæ sententiam dicit, eod. Cassiod. authore,
9 *lib.* 6. *cap.* 15. Vicarius vero una est persona cum Principe, secundum Cassan. in *Catal. par.* 7. *consid.* 10. Bud. in *l. si in aliqua, §. cum plenissimam, ff. de off. proconf.* Fret. *lib.* 2. *de suffeud. tit. quis dic. Dux.* Erat autem Vicarius Præfecto præt. adjunctus, sicuti & Proconsuli Legatus; de quo habetur in suo *tit. Cod. de off. Vic.* Propriamque habebat jurisdictionem, non à Præfecto mandatam. Porro in præfectura prætoriana Orientis tres erant Vicarii, quorum fit mentio in *l. ult. Cod. de diverf. off. lib.* 12. unus diœcesis Asianæ, ipsique octo suberant Provinciæ, alter Pontici Tractus, sub quo undecim erant Provinciæ, Tertius Franciarum, qui quinque ministrabat Provincias, quæ sunt videre in *Notit. utr. Imper.* In occidente vero unus tantum existebat Vicarius in Urbe Roma, de cujus jurisdictione, item & de aliis duobus Vicariis ab Justiniano abrogatis, vide *d. Not.* & in eam Pancir. & Pard. Prat. in *Thes. utr. jur.*

NULLUS EI MILES DE FORI SUI AUTHORITATE PRÆSCRIBIT, EXCEPTO OFFICIALI MAGISTRI MILITUM; idest supra omnibus militibus jurisdictionem habet, præter Magistrum militum. Erat autem Magister militum, cui 10
totum pondus rei bellicæ incumbebat: isque à P.P. jurisdictione exceptus erat: cujus rei rationem subdit Cassiod. ut scilicet antiquitas aliquid prærogativæ concederet iis, qui pro republ. bella tractarent; antiquiorem enim esse præferenda alias diximus, ac Magistrum militum antiquiorem fuisse Præfect. præt. patet ex *l.* 2. *ff. de orig. jur.* & *l. un. ff. de off. præf. præt.* ut alias prætaream 11
authoritates. At certe hinc Viceregis authoritas amplior videtur esse, quam præfecti præt. fuerit, quando illi fuerit limitata in Magistro militum, isti vero nullo prorsus limite arctata sit: est enim Vicerex Locumtenens, & armorum Capitaneus generalis tam in mari, quam in terra, ut ex ejus form. jam præscripta patet: *MILITIA PERFUNCTIS TRIBUNORUM, ET NOTARIORUM HONOREM TRIBUIT*. Tribuno- 12
rum militum intellige. Erant autem Tribuni militum authore Zon. *lib.* 2. qui mille militibus præerant: de quorum electione, juramento, officio, & potestate diserte Polyb. *lib.* 6. Notarios vero, *Principis Secretarios* esse ait Alciat. *Cod. de primicer. & notar. lib.* 12. quod probari poterit ex testimonio Lampridii in Alex. ita dicentis: *Eum Notarium, qui falsum causæ brevem in consilio Imperatorio retulisset, incisis digitorum nervis ita ut nunquam posset scribere, deportavit*. Hi, spectabiles erant, & præ cæteris prærogativis,

tivis, Principem adorandi facultatem habebant. Veteranis igitur militibus, hunc eundem honorem Præfectus prætor. tribuebat. Cujus honoris codicillorum formula habetur apud eundem Cassiodor. *lib.*11.
» *cap.*18. his verbis: Amplectenda est
» promotionum grata solemnitas, quæ
» benemeritorum solvit excubias,
» quia tyronibus conceditur spes la-
» boris, dum vicissitudo fuerit red-
» dita Veteranis. Et ideo Antianus,
» qui prætorianis inculpabiliter pa-
» ruisse perhibetur obsequiis, inter
» Tribunos & Notarios, ad adorandos
» aspectus properet Principales, ut
» juxta consuetudinem præsentatus,
» specialitatis decoretur insignibus.

12 Erant autem veterani, milites militia honeste dimissi, ubi per legitimum tempus militaverant, secundum Dion.Nic. in *Aug.* Bud. autem in *lib.de asse*, ex Taciti auctoritate, illos proprie veteranos fuisse ostendit, qui per legitimum quidem tempus militaverant, adhuc tamen sub vexillo continebantur, quousque militiæ præmia, Coloniasque acciperent: olim enim veterani milites Colonias & civitates pro emeritis stipendiis accipiebant, secundum Dionem *loc. præd.* æque, ac hodie nostri faciunt: in quo ea tantum differentia cognoscitur, quod nostri titulum etiam consequuntur, ut Comitis, Marchionis, Ducis, Principis, quod in iis non erat nisi tantum Patroni. At vero legitimo- 14
rum stipendiorum tempus non idem semper fuit, cum alios post triginta, alios post quadraginta annos, *Veteranos* dictos fuisse legatur. Dein sub Tiberio cum milites de hac re conquererentur, placuit, ut post sexdecim annos Sacramento liberarentur, quatuor autem aliis adhuc sub vexillis permanebant, quo tempore *Veterani* dici incipiebant: itaque post vigesimum annum missionem consequebantur. Et hoc temporis spatium à sacris constitutionibus est receptum, ut scilicet qui viginti militaverit annos *Veteranus* sit miles, suisque potiatur privilegiis, quod cavetur in *l.*1. *Cod.de excusat. veteran.l.fin. Cod.de his qui non implet. stipend. lib.*10. *l.* 2. *Cod. de re milit. lib.*12. Gloss. in *l.*2.*§.ignominiæ*, *ff. de iis qui not. infam.* Suid. Sunt hodie loco veteranorum, mili- 15
tes quidam, quibus, quod honorifice se in bellis gessere, Prorex *mortua*, quæ vocant, *stipendia* dari jubet, eoque modo apud se retinet quousque iis melius provideatur: unde sunt nomen adepti *Retentorum*, & vulgo *Trattenuti* dicuntur. Cujusmodi erant, quos post sextumdecimum militiæ annum ad usque vigesimum sub vexillis retineri solitos ac honorificentius haberi diximus.

ADNOTATIONES

Ad *Num.*8. *Vicarius vero una est persona cum principe.*

Hinc est quod pactum vel consuetudo sustineri non possit, ut ex Vicario appelletur ad episcopum, quia eadem persona censetur, idemque esset ac ad illum ipsum appellare, contra naturam appellationis quæ est de minori

nori

nori ad majorem judicem, ex dictis per Auguftin. Bero. & Nicol.Intrigl. *de feud.centur.1. quæft.10. num.19.* ubi an Vicarius Regis poffit affentiri alienationi feudorum. A

Num.9. Erat autem Vicarius Præfecto præt. adjunctus.

Vicarius P.P. vir erat fpectabilis, atque non ex Præfecti præt. fed ex Principis mandato in diœcefim aliquam five tractum jurifdictionis Præfecti præt. mittebatur de multis cogniturus, quod Prat. allatis juribus probat in fuo *Thef. jur. lib.20.* Æquiparantur autem Vicarii Proconfulibus & Præfidibus, *l.qui accufare, ff.de accufat.* Luc. de Pen. in *l.pro ædibus, C. de diverf. præd. urb.* Sane vero decem in Vicario præcipua notantur fingularia: primum eft dicta æquiparatio: fecundum, ut poffit condere jura duratura etiam finito officio, *l.apertiffimi, Cod. de jud.* tertium, ut ab ejus fententia appelletur ad Regem, *l.à proconfulibus, Cod. de appellation.* quartum, abfente Rege ponit fuperindictum, *l.1. Cod. de fuperind.* quintum, ut fi duorum regnorum fit Vicarius, non poffit de uno ad aliud fubditos evocare: fextum, non poteft facere facultatem ædificandi in publico, *l.pro ædibus, Cod. de præd.urb.* feptimum, non poteft inconfulto Principe illuftres perfonas condemnare, *l. fi gravius, Cod. de leg. lib.12.* octavum, non poteft delegare caufas fummarias fimpliciter & de plano, Lanfranc. in *clem. fæpe, col.1. de verb. fignif.* quod tamen falfum eft: nonum, non poteft fine caufæ cognitione procedere, Felin. in *cap.quæ in ecclefiarum de conftit.* decimum, quia mortuo Rege ejus officium non expirat, arg.tex. in *cap.fecundum, de off. leg. in 6.* B C

Num.12. Militia perfunctis, &c.

Tria funt omnino apud nos militum genera qui emerita accipiunt, ideft qui facramento militiæ foluti, mercedem habent. Unum emeritorum & veteranorum de quibus loquitur hoc loco Germanus, & his pro militiæ gradu quo functi funt, emerita dantur, aliquibus Civitates cum titulo, aliquibus annuæ penfiones. Iifque Romani etiam dabant Civitates ut probat Germanus: frequentius autem devictorum aut alias invifórum populorum agros illis affignabant, *l.item fi verberatum, ff. de rei vendic. l.Lucius, ff.de evict ion.* Virgil. *Ægl.1.* D

Impius hæc tam culta novalia miles habebit?

Lucanus *lib.1.*

Quæ fedes erit emeritis? quæ rura dabuntur
Quæ nofter veteranus aret? quæ mœnia feffis;

Honoris autem gratia modicum illius agri poffeffori dabatur, *d.l.item fi verberatum.* Quandoque in fubactis provinciis civitates erexere, emeritifque dedere militibus ut Auguftum feciffe fcribit Dion, qui in Lufitania urbem condidit, emeritifque affignavit, quam proinde *Auguftam emeritam*

A *ritam* nominavit, & nunc vulgus in *Meridam* corrupit. Id notatu haud indignum duxi, Romanis ad emerita conferenda, plebis opus fuisse adsensu; conferebantur enim ex publico, Liv. *lib.9. belli Macedon. Consules cum Tribunis egerunt, uti ad plebem primo quoque tempore ferrent uti Ebutio emerita stipendia essent, ne invitus militaret*. Alterum emeritorum genus, eorum est qui pensionem aliquam ab rege accipiunt, eamque interea illis penderi ait rex ipse in codicillis, quousque æqua illis remuneratio detur; unde sunt sibi nomen adepti vocanturque *Intertenuti*, quasi interim & medio quodam tempore ea mercede honorati: qui si postea militaverint aut alii cuivis muneri occupati fuerint unde stipendia mereant, mercedem illam medio vacationis tempore ipsis datam, non amplius habent.

B At si æqua illis remuneratio in literis intertenimenti promissa, datur, nulla de intertenimento habita mentione, adhuc ipsis procedunt interjectitia illa salaria, idque per Reg. Cameram in controversia judicatum fuit, decretumque ut pro personarum, servitiorumque & causæ qualitate Principem consultum eatur, ex reg. text. in *l. Neratius, ff. de regul. jur.* Mitius autem cum iis agitur, quippe quibus moratoria illa merces persolvitur utcumque impediti fuerint, etiam si carcere aut condemnatione, eo enim quod ipsis ea largitur impensa ob servitia, jam transivit in vim contractus: quod secus est stipendio, quod in hujusmodi eventibus amittitur: si tamen miles absolvatur, id recuperat, facit *text.* in *l. qui excubias*, & *l. pen. ff. de re milit.* tenentur autem residere in regno, ut ad om-

C ne Viceregis opus præsto sint. De criminibus autem punitum iri ut nobiles, jamdiu nobis decisum est: cum enim ex iis unus, & is quidem Siculus, famosum in Viceregem fixisset libellum, convictus confessusque & proinde morti damnatus fuisset, licet perduellionis potius quam rebellionis crimen id dici possit, secundum Hostien. præter alios in *l. 1. de famos. lib.* controversum fuit, me pro fisco facinus persequente, in cœtu Collater. Consilii & quinque ex Reg. consiliariis ad id delegatis, furca ne suspendendus, an securi percutiendus esset. Et uni quidem ceu nobilitatis expertem, quæ in his non formata requiritur ex Bart. theorica in *l. servi cæsi ff. de pæn.* laqueo eum necandum judicabant; alteri vero ferro puniendum contendebant, eo quod miles esset & ex militaribus sudoribus emeritam reportave-

D rat mercedem; milites autem non suspendendos constitutum est, *l. 3. §. 1.* & *ibi* Barto. *ff. de re milit.* sicut & olim non torquebantur, *l. milites, Cod. de quæst.* Cassan. in *Catal. par. 9. consid. 47.* Bellug. in *Spec. Princ. rub. 20. §. de gravam. milit.* imo inter curiales quodammodo connumerandos, ac ex continua apud Principem assistentia nobiles censendos esse, Angel. in *§. fin. col. 1. Instit. de except.* ex *text.* in *l. 1. Cod. de maud. princ.* Jas. in *l. omnium, Cod. de testam.* Cassan. in *Catal. par. 6. consid. 27.* Et hæc opinio cum magis placuisset, prope palatium, qui erat locus delicti, obtruncandum dixerunt. At torqueri persona in dignitate constituta absque Principis permissu non potest, *l. nullus in princip. à contrario sensu, Cod. ad leg. Jul. maj. st.* Restaur. *de Imperat. quæst. 100. privil. 77.* quid autem in titulariis *infra* dicemus. Pro-

fecto

fecto nomine pensionis ut perraro militibus, ita ut plurimum Magistratuum atque officialium aliorumque benemeritorum filiis cognatisve merces datur: exolvitur autem ubi ubi pensionarius degat, dum illum vivere fides publicæ personæ exhibeatur, nullius enim servitii nexu tenentur. Unde maxima Regis nostri munificentia elucescit; enimvero nulla juris obligatione ejusmodi mercedes debentur, cum antidora, idest retributiones sive remunerationes ad obligationem non trahantur, *l.sed si lege, §.consului, ff.de petit. hæred.* nec actionem pariunt, Bald. in *l.ex hoc jure, ff. de just.& jure*: eoque minus mortuo Rege, cum servitium sit personale, & hæredes non obligat, *l.nimis, ff. si quid in fraud. patr.* Bartol. in *l.ambitiosa, colum.1. ff.de decret. ab ord. fac.* Afflict. in *dec.*307. Quinimo præcipua Regis magnificentia, in impendendis suis pecuniis consistit, per ea quæ Cassan. cumulat in *Catal. par.5. consid.*9. quam Rex noster eo familiarem habet, quæ est ex innata ipsi religione & pietate, ut etiam post magistratuum mortem, non nihil pensionis eorum filiis pro modo personarum & servitiorum persolvat: dantur autem hæ pensiones ex fructibus jurium patronatus, de quibus dicimus in nostro *tract.de Regal.Regni Neap.* Tertium emeritorum genus humiliorum est personarum, quibus victus causa diurni pusillum confertur mercedis, quam *Plateam mortuam* nominant: eaque à Vicerege confertur, cum duæ priores ab Rege solum conferantur: estque illis libertas eundi per totum Regnum quo libuerit. Est & quartum quoddam genus militum, qui non ipsi quidem sunt militia soluti, ut priorum trium, sed adhuc militant, stipendiaque illis procedunt, præter autem justum stipendium, quid pluris habent mercedis, quasi additamentum ad stipendium ipsum, & quod justo & pristino stipendio accedit. Qui propterea, *Vantaggiati* dicuntur, *à Vantaggio* Italica voce, quæ quid justo majus significat: iique stipendiorum excessus Tribuni ipsius militum fidei omnino committuntur, qui cui id merere viderit elargiatur: elargitur autem penitus suo periculo, adeo ut si quem ex his stipendiosis legionem deserere, aut emanere, aut erroneum fieri contingerit, ipse de suo restituat fisco quicqnid miles ille habuerat in excessum stipendii, etiam si ipse miles justa & ordinaria stipendia nondum ex ærario exegisset: quod factum puto ut cautius Tribuni excessivam pecuniam erogent, imo non erogent cui nondum probata est fides: debet enim suorum militum nosse qualitates, sicut & Princeps subditorum qualitates scire tenetur, per ea quæ Germanus congerit in 1. *cap.hujus libri*: & id quidem tametsi parum æqui sapere videatur, tamen in privilegium fisci receptum est: eumque in modum fisci debitor si solvat Camerario non solvendo, adhuc debiti reus remanet; eam enim ob solutionem non liberatur, Rebuff. in *l.securitates, Cod. de suscept. præpos.& arcar. lib.*10. Cassan. in *Catal.par.*5. *consider.* 24. *privil.* 220. Porro hi milites vel ex armis cognoscuntur, gestant enim loricas galeasque & clypeos, non ut ordinarii, lubricas & planas, sed vermiculatas variisque parergis phrygiis elaboratas, ut eo modo magis fiant populo perspicui, quando quis per signa dignoscitur, quod Frater probat *in fine c.*16. hujus libri.

Kk SUM-

SUMMARIUM
CAP. XXIII.

1 *Nobiles qui, & unde dicti.*
2 *Titularii dicendū, non Titulati.*
3 *Barones unde dicti & qui sint: &* infra privil. 30.
4 *Titulus quid & quotuplex sit: & unde dicatur*, num. 5.
5 *Libri sine authoris nomine edi non possunt.*
6 *Barones, milites sunt.*
Milites à Republ. alendi, cum pro ipsa pugnare teneantur, eod.
7 *Titularii omnes, præter Comitem, dicuntur illustres à Rege.*
8 *Titulariorum privilegia connumerantur.*
9 *Debent comparere per procuratorem, & quare.*
10 *Sedére cum judicibus quando judicant nemini licet*, eod.
11 *Non comprehenduntur sub jurisdictione data Vicario.*
12 *Non possunt in carcerem conjici inconsulto Vicerege.*
13 *Non sumitur de eis supplicium in loco publico.*
14 *Mitius agendum est cum iis quam cum privatis quo ad pœnas: &* infra 24.
15 *Nec torqueri nec furca suspendi possunt: &* 24.
16 Processus, *quem vocant* informativum, *qui sit*, eod.
17 *Non possunt ullo modo citari nisi per literas.*
18 *Liberantur à patria potestate.*
19 *Bastardi Titulariorum admittūtur ad Religionem Melitensem, contra ejus religionis statuta.*
20 *Bastardi nō censentur nobiles*, eod.
21 *Excusantur à tutela, & cura etiā suscepta, & à muneribus Civitatis.*
22 *Officialium Civitatis Neapolis creandorum ritus.*
23 *Assurgere alicui in honorem quis teneatur, & de assurgendi ratione differitur.*
24 *Titularii ad latus Principis equitant.*
25 *Superior benigne audire bebet subditum & inferiorem*, eod.
26 *In jus vocati, sedendi jus habent.*
27 *Fidejussoriæ cautioni non sunt obstricti, sed juratoriæ, dum immobilia non possideant.*
28 *In publico hospitio sunt præferendi etiam jam hospitatis.*
29 *Habent manum dextram cum quibusvis equitibus.*
30 *Sedent in sella coram Principe & Collater. consil.*
31 *Sellam qui habeant in Regio Palatio*, eod.
32 *Loquuntur capite tecto cum Vicerege.*
33 *Capite tecto loqui, honori tribuitur*, eod.
34 *Judice, quomodo loquuntur cum* Prorege, eod.
35 *Debetur illis hasta pallii in Festo Corporis Christi, & quare.*
36 *Solemnitas Corporis Christi quomodo celebretur*, eod.
37 *Præcedunt officiales omnes.*
38 *Donativi faciendi ritus.*
39 *Titulati sunt Consiliarii Principis à latere.*
40 *Feudis titulariorum alienandis requiritur Regis ipsius assensus, Prorex enim iis assentire potestatem non habet.*
41 *Titulus remanet etiamsi castrum alienetur.*
42 *Doctores qui viginti annos publice legerunt, sunt illustres & Comitis titulum acquirunt.*

MI-

MILITES SUOS ILLIS EXÆQUAT QUI INTER PROCERES MIXTI NOSTRIS CONSPECTIBUS OBSECUNDANT. Milites cohortales intellige, de quibus *infra* dicemus. Proceres sunt primores & potentiores Civitatis, cujusmodi appellare possemus quos *Titulatos* nominamus. Milites igitur suos exæquat non Proceribus quidem, sed iis qui immixti proceribus Principis Aulam frequentant, ut sunt Tribuni, Notarii, Veterani, & similes. Et quamquam in form. Vicer. non sit clausula huic affinis, clare tamen exæquationem coire videmus ubi *Cohortales sui*, idest Continui, inter Proceres & Titulatos mixti ipsius conspectibus obsecundant, tum in processibus tum in Aula. Unde quia nobis se præbet occasio, ad Titulatos sermonem hinc flectemus. Prius autem operæ erit pretium scire, homines in duplicem distribui ordinem, in Plebejos scilicet & nobiles. Plebei sunt viliores ex populo, *Instit.de jure nat.gent.& Civ.§.jus autem*, Gell. *lib.*10. *cap.*20. Carol.Sigon. *de anti. ju.ci.Rom.lib.*2. Fenest.*de Magistrat.*
1 Nobiles sunt ii omnes qui quovis modo clari sunt effecti, à *noscendo* dicti, idest quod sint noti: & distinguuntur in Equites, Patricios,& Senatores, de quibus distincte Sigon.in *de ant. iu. ci. Rom.* Et hi singuli indifferenter dicuntur *Magnates,Optimates, Proceres, Primores, Summates*; etsi alii sint Nobiles, qui nec sunt equites, nec Patricii, nec Senatores, ut per Sigon. *ibidem*. Equites apud nos discernuntur in simplices
2 equites, & Titularios. *Titularii* enim non *Titulati* dicendum est (tametsi, & nos quoque in hoc opere sæpius *Titulatos* protulerimus) ea forma, qua *Beneficiarii*, non *Beneficiati*; *Privilegiarii*, non *Privilegiati*, &c.quibus beneficium, vel privilegium concessum est. De illo Authores sunt Cæs. *lib.*1.*de bell.civ.* Fest.*lib.*2. & alii: de isto Ulpian. in *l.si ventri*, *ff.de privil.cred.* *l.rescriptum*, *ff. de pact.* *l.sed an hic*, *ff. quod cum eo*. Distribuuntur autem Titularii in Comites, Marchiones, Duces, Principes, omnesque appellantur *Barones*: quæ vox licet ab aliquibus barbara putetur, doctioribus tamen græcam illi originem assignare visum est: cujusmodi sunt Alber.& Alc.*lib.*5.*parer.c.*16. dictus est enim Baro ἀπὸ τοῦ βάρους, idest à pondere. Optimates ergo qui in 3
publici status pondus incumbunt, *Barones* dicuntur. Cicero *ad Att. lib.*5. *epist.*11. è Græcia scribens atque ipsis Athænis: *Apud Patronem, inquit, & reliquos Barones te in maxima gratia posui*. De his igitur nobis hic sermo erit, cum ad continuandam comparationis dilucidationem valde conferat, Proceres, dignitatum titulos habentibus, æquiparari, qui etiam in omnibus celebribus opportunitatibus ad associandum Viceregem vocantur. De quorum quidem, insuper & de Feudorum origine & institutione non agam, satis esse putans quæ de ea re dixerunt Isern in *prælud. feud.* Luc. de Pen.in *l.*1. *Cod.de petit. bon. subl.* Bald.in *l.liberti*, *Cod.de oper.libert* & in *capit. uno delegatorum*, *de offic. deleg.* Boer.in *consuet.Bitur.*in *tit. de jur.omn.jud.* Cassan.in *Catal.gl.mun. par.*8. *consid.*15. & latissime Fret. in *lib. de suffeud. tit. de orig. feud.* &

Baron. Parique modo Principum, Ducum, Marchionum, Comitumque titulos habemus in *feud. usib.* distinctos cum Commen. Isern. aliorumque Regni interpretum, & præcipue Fretiæ in *d. loc.* & eorum prioritatem, ex eod. *de offi. Mag. justit. num.* 30. Et licet Titularius diversimode accipi possit, secundum diversas Tituli significationes; communi tamen usu loquentium receptum est ut de iis tantum intelligatur, qui aliqua ex prædictis dignitatibus insigniti sunt. Unde curiositati huic intendendo, & pro eorum indemnitate atque cognitione Judicibus necessaria ad justitiæ administrationem cum in eo etiam jus nostrum consistat, *§. fin. Instit. de jure person.* illos breviter percurrere volui. Titulus
4 itaque est index cujuscunque rei & operis, & multifarie capitur ut per Gloss. in *rubr. de ecclesiast. tit.* & in *auth. de mand. princ. §. titulos*, Luc. de Pen. in *l. absit, C. de priv. dom. Aug. lib.* 10. & in *l. nullus, C. de his qui ex plurib. lib.* 10. & in *l.* 3. *Cod. de bon. vacant. eod. lib.* DD. in *l.* 1. *ff. si cert. pet. cum concord.* aliquando enim sumitur pro rubrica, *l.* 2. *§. fi. ff. de interd. l.* 1. *ff. de postu. d. l.* 1. *ff. si cert. pet.* ubi Alex. & Dec. aliquando pro inscriptione, *l.* 1. *Cod. de his qui tit. aut nom. tuent.* Alcia. in *d. l.* 1. Sed Hieron. Mag. *Miscell. lib.* 1. *cap.* 14. Alciatum à Marino Becichemo, *epistol. quæst. centur.* 1. *cap.* 49. habuisse fatetur. Cassiod. in *præfatione Var.* librorum titulum, operis indicem, causarum præconem & totius orationis brevissimam vocem nominat: licet loquatur de libri titulo; & non de Rubrica, & sic operum titulo, de quo etiam per Aul. Gell. *lib.* 20. *cap.* 2. non dissimilis ratio est ex quo infertur quod 5
libri Sacræ Theologiæ non possunt in lucem edi sine Authoris nomine atque prævia licentia, ut ex *Bullar.* S. Pontif. & in *Pragm. Carol. V. ann.* 1544. constitutum patet. Novissime etiam potest dici quod dictæ Sanctiones fuerunt expressæ per aliam in anno 1586. quæ incipit, *Essendo*, & prohibet in lucem edi per regnicolas & in Regno habitantes etiam extra Regnum, sine expressa venia in scriptis obtenta. Ex qua perspicuum est quod extra Regnum non potest fieri, & factum non potest vendi, quia editionem impedit per illa verba: *Che da qua avanti nessuno del Regno, o vero abitante, presuma fare stampare.* Et postea: *Revista prima per nostro ordine detta opera*, licet ex prooemio aliter dici possit, ibi: *E poi senza altra nostra licenza la fanno vendere, &c.* Titulus etiam appellatur ecclesia 70. *dist. can.* 2. & titulus dicitur *canon.* 50. *dist. can. si quis diaconus*, & titulus dicitur tractatus, *l.* 1. *ff. de postul.* & titulus actio, & dignitas, per ea quæ Glos. in *cap. ut singula, ver. titulos, de offic. archipres.* Titulus in loco supplicii conspicuus, ut pœnæ impositæ populus causam intelligeret. Unde inscriptio in Cruce in morte Salvatoris fuit imposita, & nostris temporibus chartulæ appenduntur capitibus & corporibus punitorum hoc exprimentes, & ita putat intelligendum *tex.* in *l. si duo, §. fin. ff. de jurejur.* ibi: *Et eis superindici*, Duar. in *tit. de in lit. jur. & de pæn. perjur. cap.* 8. Denique titulus, unde Titularii, pro eorum gradu & dignitate & honore à græco verbo τίω, quod est honoro, unde & Titi prænomen ortum est

est inquit Festus: & duobus modis, in genere, & in specie: in genere, ut Titularii omnes à Comite usque ad Principem, quia non habemus meliorem Principe ut per Lancel.Conr. in *Templo om.jud. cap.3. de princ.* in specie, pro eorum gradu. *Titularii* à tuendo dicuntur, unde milites *Tituli* etiam dicti sunt, quasi Tutuli, quod patriam tuerentur, Sext.Pomp. *lib.*18. Alex. ab Alex. *lib.5. cap.*14.

6 Et profecto Barones, milites sunt *cap.1.de cap.* Conr.*cap.si quis miles, de feud. si cul. non amitt.* Et milites ideo à Republ. ali debent, quia pro ea pugnare ipsamque defendere tenentur, *l.milites, Cod. loc.* Quæ autem sint eorum privilegia in foris & extra, hic subnectere inutile non putavi, etiam ad rectam justitiæ administrationem, ut *supra* dixi, quæ materia maximum potest afferre honorem coram magnis Dominis, ut advertit Cassan. in *Catal. par.7. consid.3.* atque à Regni & Urbis interpretibus, cumulatim notata hucusque non observavimus.

7 Et cum verum sit quod omnes Titularii vocantur *illustres* à Rege (præter Comitem, qui spectabilis dicitur licet circa plurima de pari procedat) à quo fluunt & refluunt dignitates, Bald.in *capit.1. §.ad hac, de pace & juram. firm.* & in *rub. Cod.de precib.Imp.off.* & ante eum Inn.in *cap.cum M. Ferrariensis, extra de constitut.cum concord.* Cassan.in *Catal.par.1. consid.4.* & *consid.24. n.*168. *par.5.* Et omnes dignitates manant ab eo sicut à fonte, Bald. in *cap.1.* in *1.notab. quis dic.Dux.* Jas.in *l.1. Cod. de sum.Trinit. & fide cathol.* Cassan. *par.5.*Catal. *consid.*28. etiam quia de consilio Principis sunt, ut probat *tex.*in *cap. imperialem, de probib.feudi alien. per Fed.* & *infra* latius dicemus: & ideo Illustres sunt, secundum Cassan. in *Catal.par.7.consid.1.* & alibi sæpe, Fret.*lib.1.tit.de orig. Baron.num.*12.

8 Illustrium autem plura sunt genera, *l.1. Cod. ut dignit. or.ser. lib.*12. Et quamquam in locis diversis, multiplices eorum effectus scribentes enarrarint, præsertim tamen Cassan.*loco prænotato* nonnullos referre curavit, eosque in praxi aptavit judiciaria & extra: licet ex Urbis & Regni jure aliis impræsentiarum gaudeant, & quod innovatum est contra illos, observari multoties voluimus.

9 In primis, debent per procuratorem comparere sub pœna causæ amissionis, *l. penul. Cod. de procur.* ut si de illustribus magnificentissimis ad simplicium differentiam relatis, *tex.* in *Auth.ut ab illustr. & qu. super. collas.5.* id sane intelligendum veniet, cum alii voluntarie comparere impune possint. Ratio autem qua prohibentur, magna est pro eorum dignitate, & ponitur in *d.text.*

10 cujus verba hæc sunt: Ne cogantur „ aut sedere cum judicibus cum judicant, aut stare rursus tamquam litigantes; ex utroque enim, causa videtur incauta, aut dignitatibus injuriam sustinentibus, aut judiciali schemate indigne procedente. Unde „ notatur, nemini fas esse sedere coram judicibus cum judicant. Mos autem hodie aliquid induxit temperamenti, ut scilicet Titularii vel sint actores vel rei, in cunctis Urbis Tribunalibus comparentes ultimum cum sella habeant locum, ad quod facit *tex.* in *l.1.* & *ibi* Gl.*Cod.de consul. lib.*12.

Etsi alio respectu in causa criminali

nali in qua de pœnæ corporalis animadversione tractaretur procederet, ut ex dicto *text.* colligitur, secundum Salycæt.in *l.reos, Cod.de accusat.* & Felyn. in *cap.cum te*, *col.3. de re jud.* & alios per eundem Cassan. in *d.loc.* in primo effectu allegatos. Sed his refragatur *Ritus M. C.V.* 46. ubi contra eos, idest ut coerceantur, jurisdictio & potestas datur. Et sic abolitus videtur alius effectus, ut data
11 jurisdictione Vicario, in ea non comprehendatur persona illustris, Det. in *l.1. ff.de off.ejus*, qui allegat *tex.* in *cap.2. in fi.de off.Vicar.* secundum autem Purpuratum *ibidem* debuisset allegare *text.* in *cap.1. in fin. de offic. ordin.in 6.* & ipse alium adducit similem & meliorem, in *cap. inquisitores, & ibi Gl.de hæret. in 6.*

Ipse autem Ritus aliam recepit interpretationem, ut scilicet incon-
12 sulto Vicerege, de eorum, excessibus etiam Fisco instante, informatio non capiatur, nec citentur nec in carcerem conjiciantur, quamvis criminibus gravioribus sint maculati, *l. gravis*, *Cod. de digni. lib.12.* Sed olim in communibus carceribus in prætorio M. C. V. nobilibus quidem personis destinatis detinebantur; nuper autem vel in Castro novo, vel Ovi detineri cœperunt, locis siquidem dignioribus atque commo-
13 dioribus. Et si ad capitis obtruncationem damnentur, quod de Marchione cujus nomini parco, nostra tempestate vidimus, id in carceribus, non autem in publico patibulo fit, prout & de Cardinalibus Romæ, quod ex eorum privilegio suadetur: ea ratione, quia Titulati tueri debent & solent domum Regiam, ut *supra* in
14 eorum *Etymologia* diximus, quemadmodum & Curiales, cum quibus mitius, quoad pœnas agendum est, quod pro privilegio notari potest, Glos.1. *in fin.* in *can.quando, dist.86. cap.si vero, il 1. de senten.excommun.* Gul. de Bened. in sua *repetit. cap. Rainutius*, in *verbo*, *Et uxorem nomine Adelasiam*, *in mat.succ.ab intest. num.*808. Qua ratione Joannes & Paulus fratres Juliani Imperatoris, non fuerunt publice, sed in carcere decollati, ad quos Terentianus ad eos decollandos missus, *Non* (inquit) *decet vos intra aulam regiam nutritos ut publice occidamini*, & alia quæ Cassan. affert in *Catal. par.6. consid.*38, quod Principis circumspectioni relinquendum venit. Ubi autem ex Viceregis licentia ad supradictos deventum fuerit actus condemnationis, jura in tribunalibus ordinariis, prout non illustres patiuntur, de qua tamen re Regem consulere deberet, juxta *tex.* in *l.fin. Cod. ubi Senator. vel clariss.* in his autem reformata videtur ex potestate Viceregi à Rege tributa, quæ eos clare comprehendit, prout est videre in ejus duplomate quod *supra* adduximus.

Etsi Barones torqueri non de- 15
beant, quia milites sunt, *l.milites*, *Cod.de quæst.* sicuti nec furca suspendit, *l.3. §.1. ff.de re milit.* de quibus per Cassan. in *Catal. par.9. consid. 47. num.1. & 2.* prout multæ sunt personæ ex juris dispositione ab hac experientia exemptæ, scilicet Decuriones & alii ut diximus *supra*, *cap.4. num. 4.* Et perfectissimi ut ad illustres fit comparatio non torquentur, Pancirol. in *Not.Imper.c.*13. Et Cives Neapolitani ex processu informativo, quod à curialibus hoc

nomine

16 homine profertur, quod est absque termino ad defendendum super indiciis, cum Regis dispensatione aliquibus cum præcedentibus circumstantiis, de quibus in *cap. Urbi ab Imperat. immort. mem. Car. V. Regis nostri genitore* concesso habetur, & in scriptis expediri solet. Tamen ob nonnullos excessus etiam privatis hoc privilegium denegatum fuisse vidimus. Id autem prætermittendum non est, ut si tanta indiciorum ad torturam inferendam esset copia, ad illam evitandam, cum personis scilicet illustribus, ad condemnationem pœnæ extraordinariæ Judices proclivos fuisse retulit mihi Dn. Mutius meus germanus cum Fisco patrocinaretur, atque jure fundari. An autem Regio sanguine conjuncti torturæ subjiciantur, quæ pœna major est quam utriusque manus abscissio, diu multumque ventilatum fuisse coram Vicerege, ex eodem germano audivi, qua de re scripsit, cujus lucubrationibus me remitto.

Etsi sine dotalium instrumentorum confectione uxorem ducere prohibentur, §. *quia vero*, *il* 1. *Auth. ut lic. matri & aviæ, collat.* 8. quod ad prolis legitimationem confert, eis hoc datum sit privilegium; attamen in Urbe ex *Consuetudine incipiente*, *Dos & quarta*, quo ad dotes & quartam idem omnibus privatis constitutum est, ut non possint peti absque cognitione dotalium instrumentorum: & nihilominus circa pacta dotalia quasdam regulas in eorum matrimoniis pertractandis *More magnatum*, sic vulgo dictis ab illa nobilium quinque Sedilium in multis differentibus, quibus cuncti adhærere possunt libere. De quorum veritate confutata nonnullorum Regni juris interpretum perperam loquentium opinione, dicemus in *Epithetis sedilium in verbo Curia*.

Illustris nisi per literas nec civiliter nec criminaliter citari potest, ut diximus *supra* in *cap.* 18. *num.* 2. pro interpretatione qua Præfectum præt. verbo sententiam proferre posse diximus, etsi ex commissione Viceregis id etiam sublatum esse videatur, non tamen aliis Tribunalibus atque judicibus concessum esse intelligitur contra juris dispositionem, sed ex Regis jussu Viceregi communicatum, quo ad ipsum Præfectum præt. indubitatum est ut amplam habeat potestatem, qua nonnulli etiam in condemnando eos de facto usos fuisse diximus in *eod. cap.* 17

Illustris liberatur etiam à patria potestate, secundum Barbat. in *tract. de præstan. Cardin. quæst.* 1. Jas. in *l. qui se patris*, *Cod. unde lib.* & est *text. Instit. quib. mod. jus patr. pot. sol.* §. *summa*, Cassan. in *d. loc. in* 6. *effectu*. 18

Quod quidem in materia sedilitia multum conferre posset, nam in nonnullis ex quinque sedilibus Urbis, ex eorum legibus statutum est filiosfam. absque emancipatione suffragia præstare minime posse: quod si ex matrimonio, successione, institutione, vel aliquo eventu titulos adipiscantur, eis juvare.

Quod autem ad successionis jus, respectu filiorum spuriorum, quoddam est specialiter statutum, per *text.* in *Auth. si qua illustris*, *C. ad Orfic.* ubi sancitur spurios filios illustri matri non succedere extantibus legitimis liberis, quod in aliis mulieribus non est ita, ut *ibi* per Glos. Quibus consequens 19

quens erit addere quod ad assumendum Hierosolymitanum habitum, nobilitas clara quatuor ex partibus, patris scilicet & avi, matris & aviæ requiritur, juxta antiquum illius religionis stabilimentum; ad quam filii bastardi nobilium nullatenus admittuntur licet ex quatuor prædictis partibus eorum parentes nobiles fuis-
20 se monstraverint: & omni quidem ratione, quia nedum non sunt nobiles sed inter plebejos connumerantur, Bald. in *l. cum nuptiæ*, *ff. de statu hom.* & in *l. generaliter*, *§. fin. Cod. de instit. & substit.* late Cassan. in *consuet. Burgun. Des successions des bastards*, *§. 3. glo. 1.* Gul. de Ben. in sua *repet. cap. Rainutius*, *de cleric. num. 31. de testament.* idem Cassan. in *Catal. par. 1. consid. 38. concl. 24.* Si tamen isti bastardi Titulatiorum filii forent, indifferenter admittuntur, etiam absque legitimatione. Nec parum est dignitatis, cum ad illam Magni Magistri devenire possint: quæ quantæ sit gloriæ quantumque suprema, cuncti sciunt.

Est & aliud privilegium in dandis tutoribus illustribus pupillis, quod fit diversis solemnitatibus quam si vulgaribus daretur, ut est in *l. 1. & 2. C. de tut. & curat. illustr. & clariss. person.* idque Cassan. *loc. cit.* in nonum notavit effectum.

21 Immo Illustres excusantur à tutela vel cura etiam suscepta, per *text.* in *l. spadonem*, *§. scire*, *ver. si autem quis*, *ff. de excusat. tut.* & in *l. jurisperitos*, *in princ. eod. tit.* & *l. verum*, *§. ex facto*, *ff. de minorib.* quemadmodum & à sordidis muneribus, *l. fin. Cod. de excusat. muner. lib. 12.* & eadem ratione à muneribus Civitatis præterquam ab adeundo ad Sedilia ad præstanda suffragia pro Urbis & Regni beneficio, prout cæteri nobiles conveniunt, & ad constituendum *Sexviratum*, idest ad creandos sex viros qui totum repræsentent sedile ad Officiales sedilitios instituendos.
Hi *sexviri* cum primum fuerint con- 22
stituti, (constituuntur autem sorte, singula enim nomina singulorum equitum sedilis, in singulis conscripta cartulis in urnam immittuntur, ex quibus postea sex singulatim extrahuntur, iique quorum nomina legentur, erunt sexviri; ad quod munus, extrahendorum, scilicet ab urna, nominum, nostrum Montaneæ sedile Monacho utitur, quod in capitulo D. Laur. diximus convenit) eligunt Decuriones ad Annonam curandam, & Urbem regendam, Triumviros monetales; Curatores viarum, Curatores aquarum, Curatores murorum (& hi omnes *Deputati* dicuntur) Comites rei militaris quos *Capitaneos ad guerram* nominant. Quæstores ratiociniorum, quos *Revisores Computorum* dicunt, qui tamen Viceregis confirmantur authoritate, & Syndicum, cæterosque Officiales omnes. Ad quæ munera, licet nemo ex Civibus excusetur, *l. 3. §. 2. ff. de muner. & honor.* Titulati tamen qui suffragia in sedilibus præstant eorumque honorum potiuntur, non compelluntur tanquam milites, *l. cura*, *in fin. d. tit.* & nunquam ad ea electos fuisse vel administrasse perspeximus, præter officium sindicatus, qui maximi est honoris, & sæpius diximus, & quædam extraordinaria negotia nomine Civitatis apud Regem vel Proregem more solito explicanda. 23

Privilegium item honoris, quem debet ipsis Princeps, non est inter minima

nimā connumerandum: in hoc enim negotii genere jure cautum est ut Princeps Præfecto præt. ipsum salutanti teneatur aliquantulum assurgere, ut notat Gl. in *l.1. Cod. de sent. pass. in ver. Processisset*, Felyn. in *rubr. de major. & obed. col.4.* & late Purpurat. in *l.1. num.162. ff. de offic. ejus*: licet, *Procedere*, aliam habere significationem, quam ad hoc aptari possit, diximus *supra cap.20.* & Alc. *lib.4. in fi. de ver. signif.* verbum *Processisset* declarat id sane intelligendum venire, quod in Principis Comitatu fit, idque *Processum* dici, allegando *tex. l.nam Imperator, ff. de donat. int. vir. & uxor.* Ubi Imper. Anton. constituit ut ad Processus viri, uxor ei donare posset, Angel. in *d.l.1.* qui ab Alc. non citatur, idipsum innuere videtur, & quod nullo modo teneatur assurgere Imperator, sed cum processisset passu equestri vel pedestri, dum forte ad solatium tendebat, aut per aulam ambulabat. Rex autem noster invictiss. Primoribus Hispaniæ, quos vulgus *Grandes* appellat, caput denudare solet cum illis loquitur. Et Reges Episcopis assurgere debent, *capit. solita, de major. & obed.* Quæ assurgendi species etsi aliquam pariat subjectionem, ut est Glo. notab. *can. in summa, 93. distinct.* & notatur per Goffred. in *sum.* in *tit. de major. & obed. §. reverentia*, cum aliis adductis per Cassan. in *Catal. par.9. consid.15.* authoritate *Levit. cap.19.* ibi, *Coram cano capite consurge.* Et obsequium est, ut not. in *l. si non sortem, §. libertus*, in *gl. magna, ff. de condict. indeb.* & in *l. etiam, C. de obsequ. patr. præst.* Attamen id clementiæ & benignitati Principis tribuitur, quæ ipsi familiaris est, *l. monetæ, C. qui militare non possunt, lib.12.* & ejus laus per Cass. in *Cat. glo. mun. 5. par. 6. consid.* Et non immerito Præfectus præt. humanitatem judicibus facere ex eadem for. Cassiod. legitur. Nec novum est ut majores honorare debeant minorem, *l. potiores, §.1. Cod. de offic. rect. provin. can. esto subjectus, 95. dist.* juxta illud Platon. ad Dionis. Syracusan. *Si nostra tibi placent, nos quoque honorare debes, honoratus enim à te & te honorabo.* Et Prælato subditis reverentiam non servanti, subditi eandem illi servare non tenentur, *cap. significasti, in fi. de elect. cap. ad decorem*, & ibi Glos. *de institut.* & alia quæ ad hoc allegat Tiraqu. in *legib. Connub. l.13.* & Cassan. in *Catal. par.1. consid.21.* Immo tanti est ponderis subditis reverentiam non præstare, ut eam potissimum ob causam C. Jul. Cæs. interfectus fuerit, si Dioni credimus, qui in illum odium concitatum maxime fuisse dicit, quod cum universus Senatus ad ipsum ivisset salutandi causa, eum ille sedens recepit. Quo exemplo forsan edoctus Tiberius, Magistratus æque in honore habebat, ac si stetisset Respublica, idest quasi ipse illis, non illi ei subditi fuissent. Consulibus enim in Senatu assurgebat, & quoties eos ad cœnam vocabat, cum veniebant, ad fores usque procedebat illis obviam, cumque abibant illo eodem concomitabatur, eod. Dione authore. Etsi salutandi Principem facultas ex privilegio tantum concedatur, *l.1. Cod. de silent. lib.12. d.l.1. Cod. de sent. pass.* Gl. in *l.1. Cod. de veter.* & in hoc Præfectus præt. multum honoris consequutus est, per ea quæ Cassan. in *Catal. par.1. consid.26.* Et

*fid.*2. cum eadem militet ratio, idem respondendum venit. Qui autem Judices sint illustres, Collateralis ne Consilii tantum, an aliorum etiam Tribunalium, *infra* dicemus, ubi de eorum præcedentiis nobis agendum
25 erit. Sane autem superior judex inferiorem benigne audire debet, cum possit unius sententia, & forsan deterioris, & multos & majores in aliqua parte superare, *text.* in *l.*1.*§.sed neque, Cod.de vet.jure enucl.* & quandoque revelctur minori, quod major nescit, *cap. ad audientiam*, *juncta gl.*1.*cir.fin.de consuetud.* Cassan. in *Catal.par.*1.*consid.*21.& 26. Quibus dictis perpensis, recte judicatum fuisse noverimus, si sententiam annis jam elapsis, inter Præfectum annonæ, & Decuriones Civitatis à Collaterali Consilio latam ponderabimus. Controversia fuit quod cum Præfectus annonæ ad Tribunal Decurionum in D. Laurent. accederet, intendebat ad fores usque, Decuriones ipsi obviam ire debere. Decurionibus contra abnuentibus, decretum fuit, Præfecto ipsi annonæ assurgentiam tantum ab Decurionibus deberi: idque jus in præsenti viget. Adeunti vero uni ex Regentibus Cancellariam ad Tribunal M. C. V. (quod singulis Saturni diebus mane fit) ad recensendos qui in vincula ob crimen coercentur, Prætor, quem *Regentem Vic.* appellant, duo Regii Consiliarii, tres Judices rerum capitalium, & Quæstor parricidii, idest Fisci Patronus; qui recensionis, quam *Visitam* dicunt, omnes intersunt, & Consiliarii peracto biennio mutantur; ad gradus usque Curiæ obviam eunt ad illum associandum.
26 Illustres præterea in jus vocati, etiam si ex criminali capite, propriam agendo causam, jus habent sedendi, *l.fin.* §. *sedendi*, *Cod. ubi Senat. vel clar.* & *ibi* Bald. Atque in praxi hoc eis vidimus observatum privilegium, cum in contestanda lite ipsos examinari contingisset ut reos coram Judicibus & Fisci Patrono, etiam in loco ubi ipsi sedent, quod aliis, licet nobilibus, concessum non est, utputa qui detecto capite & stantes examinantur.

Et si, vel civiliter vel criminaliter conveniri contingerit, atque im- 27 mobilia non possederint, fidejussoriam cautionem non cogentur præstare, cui regulariter cæteri sunt obnoxii, sed juratoria sufficiet, *l.quoties*, *Cod. de dignit. lib.* 10. Joan. Ant. de Nigris in *cap. Reg. Subditorum*, *num.* 16. Eoque casu, idest conventionis, injuriarum persecutio conceditur filio, non filiæ, *l.*2. *Cod.de injur.* §.*pen.Instit.eod.* Specul. in *tit.de procurat.* §.*ratione igitur*, *casu* 19.

Quo autem ad corporalem pœnam, licet plus illustri & nobili, quam plebejo deferatur, ut noti juris est, & Purpur. in *l.*1.*ff. de offic.ejus*, ad hoc allegat *text.* in *l. properandum*, §. *fin autem*, *Cod. de judic.* quod limitatur in proditore, in hæretico, in Papa, in Imperatore, in eo qui in officio suo deliquit, etsi torturæ pœnæ non subjiciantur, & ex consuetudine non suspendantur sed decollentur, cum suspendii pœna sit ignominiosa, Dec. in *cons.*65. Cassan. in *Catal.par.*8.*consid.*33. Nulla tamen est illis cum nobilibus differentia; nam & torquentur, & relegantur, & deportantur, & securi, prout alii nobiles, percutiuntur, sive

capite obtruncantur, quod etiam tempestate nostra visum est. In illo tantum differentibus, ut *supra* diximus, quod in carceribus, & non in publico supplicii loco obtruncari solent.

28 Et licet hospitatus in publica caupona, ab aliquo expelli non possit, *l.un.* §.*caupo*, & *ibi* Angel. *ff.furti adver. naut.* tamen ab illustribus, ut Legatis, expelli potest si inferioris fuerit conditionis, Cassan. *loc. cit.* ad quod allegat Martin. Laud. in *tract.de legat.Princ. cap.*2. & in *argumen. tex.* in *l.jubemus*, *Cod.de sacrosf.eccl.* Cujus praxis magis videtur mihi applicanda cum missis à Praefecto praet.vel ab aliis Principibus non recognoscentibus superiorem, potestatem creandi habentibus, quam praedictis Titulatis. Nisi theoricam hujus dicti intuendo, de nuncio vel internuncio vel de Legato hanc vicem gerente intelligatur improprie, prout dicemus *infra* in interpretatione clausulae, *Legatos gentium explet*, ne eorum praerogativis & authoritatibus confestim derogemus. Hi omnes effectus à Cassan. *loc.notato* enarrantur usque ad *num.* 13. & nos per additamentum & commentum usque ad 27. extensi sunt: mox alios cumulabimus jure Regni in praxi receptos, qui cum species sint dignitatis illustris, illos huc cumulare nobis non absurdum visum fuit.

29 Habent igitur Titulati manum dexteram cum quibusvis equitibus & patriciis deambulantes, tametsi divitiis & sanguinis claritate majoribus: quod quidem dignitatem affert, *capit.solita*, *de major.& obed.* ubi notat Abb. *cap. illud*, *cap. duo sunt*, 96. *dist.* Bald.in *l.decernimus*, *Cod.de sacrosan.eccles.* Felyn. in *rubr.de major.& obed.* Soccin.*consil.*99.

Sedent in sella coram Principe, & 30 in Collaterali Cons. atque in aliis Urbis Tribunalibus, ex quo magis honorantur quam qui stant, Bald. in *l.quoties Cod.ubi senat. vel clariss.* & tanto magis qui sedent prope Dominum, Glos.in §. *aliam*, *ver. altiori*, *Instit. de bonor. poss.* Bald. in *l. observare*, §.*antequam*, *ff.de offic.procons.* aliique adducti per Cassan. in *Catal.par.*1.*consid.*11.*cum sequ.* Sel- 31 la enim in Praetorio Principis maximae est dignitatis, ut est *text.*in *Auth. ut ab Illustribus*, §.2. Et hanc non habent alii praeter Titulatos, nisi septem Regni Officiales, Consiliarii à latere, Praeses S. C. Locumtenens R.C. Regens M. C. V. Thesaurarius Regni generalis, Secretarius Regni, & Praesides omnes juxta novam sanctionem tempore Pii V. Pont. Max. editam, Milites Hierosolymitani magnae Crucis, & alii pauci. Qui Titulatorum praerogativae cum aliquando derogatio tentata fuisset, ipsi sua jura sunt tuiti, & quasi communi indignatione sequuta, Principisque auribus & praesentia valde turbatis, illius possessione haud moti fuere.

Loquuntur capite tecto cum Vice- 32 rege, cui tamquam Magistratuum omnium supremo & potentiori, caput aperire debemus, quasi omnia nostra bona illi patere & parere debeant, secundùm Plutarc.relatum per Cassan. in *Catal. par.*1. *consid.* 10. quemadmodum in depositione caputii, *Apocal.*4.& Franciae dicit ho- 33 norem esse orare nudo capite & superiores revereri, ut habetur 1. *ad Corinth.*2. *omnis vir orans velato capi-*

te

te deturpat caput suum. Quod quidem procedit cum aliis illustribus judicibus supra recensitis, quibus jus sedendi in sella concessum est. Alii vero Judices, scilicet Regii Con-
34 siliarii, Præsidentes Reg. Cam. Judices M. C. Vic. & Fisci Patroni, in Collater. Conf. capite tecto quidem loquuntur, referunt causas, vota proferunt & defendunt, sedent autem in scamnis. Extra vero, idest in camera Proregis, etiamsi de negotiis ad eorum officia pertinentibus agunt, aperto loquuntur capite & stantes, Vicerege deambulante. Quod si is sederit, ipsos & sedere & caput tegere permittit. Quæ diversitas unde processerit, undeque hic mos manarit, Principis religio proferat; de cujus potestate differere non licet, nî sacrilegii pœnam quis incurrere malit.

35 In festivitate corporis D. N. Jesu Christi (in qua adeo solemnis processio inspicitur, ut suo loco explicandam remittere satius duxerim, quam hic breviter attingere) ex octo hastis pallii, unam fert Titulatus aliquis nomine Titulatorum omnium, per loca solita Civitatis, incipien-
36 do à Metropolitana Ecclesia unde capitur sacratiss. Panis Angelorum, usque ad Ecclesiam D. Claræ; illo enim tanquam ad regium sacellum atque ad hoc à Regibus fundatum ducitur: & illinc ad eandem Metropolitanam eadem pompa reducitur. Ex quibus quidem octo hastis, tres perpetuo feruntur ab iisdem, prima siquidem à Vicerege nomine Regis, secunda quæ est ad lævam Viceregis, à Titulato ut diximus, qui à Vicerege ipso nominatur; ultima à Tribuno Plebis, quæ fuit illi concessa ab Regibus Aragonensibus; reliquæ quinque à Nobilibus Sedilium, successiva vicissitudine; quinque scilicet equitibus gestantibus per regionem sui sedilis, quæ regiones jam notis signis, idest marmoreis crucibus parietibus fixis, sunt distinctæ. Ratio istius prærogativæ, hastæ scilicet perpetuo portandæ, inde oritur, quod olim Reges Regni, filios tantum, Titulatos efficiebant, eosque tanti honoris participes esse sinebant. Et cum postea tituli aliis etiam elargiri cœpissent, id etiam, quasi in ea dignitate successoribus, fuit ipsis elargitum. Regnum enim sectionem non patitur, Innocent. in *cap. licet*, *de voto*, & administrat. Regni, uni est committenda, *Archid. 2. q. 7. §. idem objicitur*. Et dona habent filii Regis ampla Castra cum jurisdictione & imperio, unde vocantur *Barones*, idest filii aliis excelliores, pro quo Cassan. allegat *tex.* in *extrav. nolentes*, *vers. Comites*, *&* *Barones in catal. par.* 8. *consid.* 13.

Præcedunt item Titulati, omnes 37
Officiales etiam Collateralis Conf. ut *infra* dicemus in materia præcedentiarum, juxta *novellas* Regis *sanctiones*. Ex quibus etiam sanctionibus in Principis Oratorio atque in publicis locis, ubi solemniter Prorex cum Civitate ad agendas gratias D. O. M. convenit, pro iis quæ & Regis & Regni concernunt beneficium, & gloriam; scamnum habent ad sedendum cum humerali.

Interveniunt in generali parla- 38
mento quod celebratur pro honorario Regi faciendo, quod est extraordinaria subventio, vulgo *Donativum* dictum, singulis duobus annis in

D. Laur.

D. Laur. templo. Cuius celebrandi talis est ritus. Prorex solemni processu illo accedens, universis Regni Baronibus & proceribus ibi coactis, Regis necessitatem aperit, lectis etiam fiduciariis ad hoc Regis literis, & discedit: sequenti die eodem loco conveniunt Nobiles civitatis ad id deputati, numero duodecim, sex Titulatis, reliquis simplicibus Baronibus, cum Syndico, ibique de quantitate tribuenda deliberant: tribuitur autem ex tribus corporibus, Baronum scilicet, eorumque vasallorum, & Universitatum domanialium. Dein stata die revertitur Prorex item solemniter, oblatamque pecuniarum quantitatem Regis nomine acceptam refert, ac gratias agit. Gratias vero ipse poscitur pro universali Urbis & Regni beneficio à Baronibus licet numero paribus, quod ab Illustriss. D. Perafano de Ribera constitutum fuit; olim enim Civitas ipsa per suos duodecim Deputatos, illas poscebat. Qui Barones, ipsi etiam cum Deputatis subscribunt literas ad Regem de eo Donativo jam facto: Deputati autem Barones praecedunt in his prout in caeteris omnibus, cum manum habeant dextram: quod magnae esse praerogativae *supra* diximus.

39 Titulati omnes sunt à latere Regii Consiliarii, quod probat *text.* in *cap. imperialem, de probib. feudi alienat. per Frid.* & nos *infra* in praecedentiarum quaestionibus late dicemus.

In publicis rebus explicandis post Civitatem, & post septem Regni Officiales primum obtinent locum, in solemnibus Viceregis Comitatibus & processibus, in solitis & celebribus diebus ante omnes alios nobiles & Magistratus qui Viceregi obsecundant.

Quod si ad expedienda publica negotia, ab ipsa civitate deputati fuerint, siquidem cum aliis Deputatis non Titulatis, tunc in ambulando cum eis, certe praecedunt, item & in loquendo Viceregi, nomine Universitatis, & cum praedictis aliis Deputatis sive pro re ad suum sedile spectante cum aliis Deputatis ejusdem sedilis electis: & primo loco alloqui magnae est praerogativae, Praepos. in *can. episcopos, 17. distinct.* Bald. in *cap. 1.* in *tit. de contro vers. feud.* Lud. Rom. *sing. 81.* facit *text.* in *l. fin. Cod. de Tyron. lib. 12.* & late Cassan. in *Catal. par. 1. consid. 19.* & nos aliqua diximus *supra*. Sed nempe id arbitrarium est, cum hic non ut Titulati sed ut Nobiles illum repraesentent locum, *l. tutorem, ff. de his quibus ut indign.* Isern. in *cap. 1. col. 2. qui succ. ten.* Bald. in *consil. 167.* Alex. *cons. 18. num. 15. in 2. addit.* Fret. *lib. 2. tit. quis dic. com. num. 45.* & nos plura dicemus in praecedentiis: & appellatione nobilium etiam Comites & Marchiones veniunt, *cap. grandi, de supplen. neglig. pral. in 6. cap. constitutis, il 2. extra de testib.* Cassan. in *Catal. par. 8. consid. 15. &* 46. ex *text.* in *l. fin. Cod. de offic. divers. jud.*

Et si quis non doctor esset de Collater. Consil. ad illud ab Rege electus & post promotionem alicujus ex Regentibus Reg. Cancell. qui de eodem sunt Consilio, praecedunt illum licet tempore priorem. De quo acerrime conquestus fuit Dn. Sigismundus Loffredus, & cum juribus & cum authoritatibus hoc confutando in *paraphras. feu.* sed contrarium terminatum solemniter fuit, unde hanc hodie retinent praerogativam.

Ad

Ad quæ accedit quod si quis Comes aut Marchio ad Collater.Consil. ascitus fuerit, & dein ad idem supervenïat Dux aut Princeps, Comes vel Marchio præcedet, licet Dux & Princeps titulo sit major, quod ad illud consilium attinet: & hoc jus usu valet, cujus rationem *infra* adducemus.

Si autem aliquis ex Regentibus Reg.Canc. vel ex his qui in supremo sunt Consilio Italiæ in Curia Hispaniarum, ad titularem ex Regia benignitate pervenerit dignitatem, maxima fuit altercatio an aliis Regentibus & tempore promotionis & impensis servitiis antiquioribus,præferri debeat; quod disceptatum fuit cum Dn. Marcello Pignono Oriuli Marchione meo avunculo: circa quod aliquod datum fuit temperamentum, ut in Collaterali non præcederet, extra vero etiam in exeundo à Tribunali, illi præcedentia non denegetur: quæ omnia notata sunt *infra* suo loco.

An autem Titulatus alicujus sedilis dum cum aliis Nobilibus conveniat ad suum sedile, more & loco solitis, in sedendo ac in loquendo alios nobiles præcedere debeat, aliquando in sedili Nidi controversum fuit.

40 Feuda Titulariorum intantum sunt privilegiaria ratione tituli, ut Prorex authoritatem non habeat assentiri illis transferendis & obligandis, tametsi ut Regis Vicarius, quibusvis feudis non titulariis alienandis, assensum præstare possit. Imo inter novem species, quibus ex *Reg. Pragm.* Vicerex assentire prohibetur, utpote quibus Regis ipsius requiratur assensus, præcipua est ista Feudorum titulariorum: quam potestatem nunquam Reges ipsi tribuere voluerunt, quamvis de ea re & ab Urbe & à Regno, pro communis commercii utilitate sæpius supplicatum fuisset: quod factum est ratione dignitatis, nam digniora Princeps audire debet: & cum titulares dignitates à Rege concedantur, tanquam regalia absque suo ipsius consensu obligari non possunt, Dec. *consil.*269. *num.*2. Bald. *consil.* 275. Fret. *lib.*2. *tit. quis dic.March. n.*8.

Illud est singolare privilegium Baronum simplicium, ut singuli singula sibi recipiant Oppida, & *Cameras reservatas* nuncupant, quæ ab onere hospitandorum militum sint exempta; Titularii autem plura recipiunt; quod tamen ex Principis gratia pendet. Pro quo recipiendo, idest pro reservanda Camera an Baro aliquid à Vasallis accipere possit, & an Titularius cedens filiis aut aliis Castrum sive Cameram reservatam, possit aliud sibi recipere & reservare, in judicio controversum fuit, & ab Reg. Camera de ultimo judicatum, quod licet.

Quivis Titularii, *Illustres* nominantur & enunciantur à potentissimo domino nostro Rege in epistolis aliisque scripturis.

Sinistrum Principis latus, ut diximus, semper habent, dum tamen solemniter cum Civitatis Syndico procedere ipsi non contingat: ubi illud notandum, quod cum solemniter proceditur, & Syndicus Principis lævam obumbrat, à dextris nemini incedere licet: quod cum aliquando innovari tentatum esset ab Illustriss. & Reverendiss. Cardin, de Cueva in Regno tunc Locumtenente

nente, in quadam lætitiæ solemnitate; & Syndicus ipse & Decuriones qui ea festivitate purpurati incedebant albosque equitabant equos, de ea re fuere conquesti, eorumque prærogativa remansit illæsa.

In suis negotiis expediendis cum Prorege in ejus prætorio, cum publicæ tum privatæ audientiæ, ipsi priusquam alii audiuntur, servata inter ipsos prærogativa, ut scilicet prius vocentur Principes, tum Duces, dein Marchiones, quarto Comites, postremo simplices Barones.

Isque negotiandi ordo etiam cum ipsorum patronis servatur à Magistratibus, ut quacunque supervenerint hora, audiantur.

41 Et si castrum, de quo habent titulum, juris forma servata, alienari contigerit, Titularii non amittunt titulum, nec aliquam ex prædictis prærogativis. Ratio est ea, quod ista dignitas datur personæ & non rei, Bald. & Cardin. in *cap. 1. quis dic. Dux*, Jacob. de S.Georg. in *tractat. feud. in ver. Comes*, facit *text.* in *cap. Nabucdonosor*, 23. *q.* 4. & *clement.* 1. *de foro compet.* quæ ad hoc allegat Cassan. in *Catal. par.* 5. *consid.* 49.

Titularii majorem consequuntur prærogativam in Regno, quam in Hispania, licet ibi alias majores habeant, & signanter ii qui *Grandes Hispaniæ* dicuntur, de quorum auctoritatibus *infra* dicemus, quandoquidem in Hispania Principatus titulus nulli conceditur, sed primo Regis genito, omni qua decet ratione receptus est, qui *Hispaniarum* dicitur *Princeps*, & in præsenti est Philippus, quem post felices & longævos Regis Philippi nostri annos, terrarum orbis Monarcham videre speramus. In Gallia vero primigenii dicuntur *Delphini*, de quo Conr. in *Templo om. jud. q.* 1. *n.* 9. *lib.* 1. *c.* 2. *de Reg.* ubi & de Duce, & Marchione, & Comite. Item, & de Marchione Alc. *lib.* 1. *parerg. c.* 27. & Fret. *lib.* 1. *tit. de ant. sta. Reg. nu.* 18. Et Marchio, & Comes, proprie *Regni* vel *Regis Capitanei*, dicuntur, *c.* 1. *de his qui feu. dare possunt.*

Coronam adhibent suis insignibus, quam facere non licet reliquis de familia: ex qua etiam dici possunt *Titulati* quasi tutulati *à tutulo*, nam tutulus est ornamentum capitis prout ad caput aptatur corona: id tamen differunt, quod differentibus utuntur coronis ex privilegio. Princeps enim ornatiore decoratur corona quam Dux, & sic ornatiore Dux quam Comes &c. De coronarum autem varietate agunt Gell. Plin. Athæn. Volater. Cassan. in *Catal. par.* 1. *consid.* 38. *conclus.* 44. & *par.* 5. *consid.* 22. Fret. *lib.* 2. *tit. quis dic. Dux*, & alii passim, Restaur. Castal. in *tract. de Imper. q.* 32. Tertull. in *lib. de corona militum*.

Utuntur etiam domi serica umbella, quam *Baldachinum* dicunt, quæ maximæ quidem est dignitatis, utpute quæ regale tantum est ornamentum post Pontifices.

Illud libens adnotaverim, olim Comitis tantum Titulum tribui solitum, quia filii Regum Ducatus & Principatus titulo honorabantur, nec decens erat ut eo quo Domini titulo vasalli ornarentur, prout de Hispaniarum Regum primigenio diximus, qui cum appelletur *Princeps*, nemo alius ibi Principis titulum consequitur. Qui autem titulum emerint Titularios nō esse alias diximus, quemad-

admodum & qui doctoratus dignitatem emunt non sunt Doctores.

Non autem possunt Titularii convenire ad tractandum de rebus Regni absque Regis licentia, alias rebellionis crimine notarentur. Et hæc de illustribus summo digito tetigisse sit satis.
42 Id autem quasi corollarium addiderim, Illustres esse etiam Doctores qui actu legerunt viginti annos, Purpur. in *l.1. col. 8. ver. 8. ff. de offic. ejus*: nam efficiuntur Comites, *l. 1, Cod. de professor. qui in urb. const. lib. 12.* per Card. in *cap. 1. quis dic. Dux, de usib. feud.* Bart. in *l. Alexandrinis, Cod. de decur. lib. 10.* & in *l. 1. q. 3. Cod. de dignitat. lib. 12.* ut cum à jure, & non à Principe Comitatum habeant, præcedentiam cum eis vel eandem habeant dignitatem, Cassan. in *Catal. par. 5. consid. 51.* Doctor enim legens, apud Scholares dicitur quidam Regulus, & septem habere debet circumstantias, ut per Cassan. in *Catal. par. 10. consid. 26.* Unde mihi hoc temporis beneficio denegari non debet, licet septem illæ mihi desint circumstantiæ: legi enim ab adolescentia in publico urbis gymnasio, & ordinariam vespertinam lecturam per annum professus fui, ex impedimento primarii Antecessoris. Deinde festis diebus extraordinariam lectionem pro eruditis introductam professus sum, prout feudorum prælectio pro eisdem his diebus legitur: itaque omni tempore in summam redacto, viginti septem annis continue his operam dedi, potiusque hoc Comitatus privilegium mereri conatus sum, quam illud consequi ambierim, prout nonnulli adepti fuere: meo enim patriciatui parum honoris erat illinc addere: unde hoc prætermisso, Regis benignitati inservire paratus semper fui, prout in omnibus urbis publicis oportunitatibus, & a me & a mea domo commonstratum fuisse notorium est. An autem Comitis palatini in hac urbe & Regno quivis habuerit dignitatem & notas prærogativas mihi obscurum est.

Sunt etiam illustres Procuratores quos sibi in aliqua provincia generales constituere solent Reges ad aliquid specialiter agendum sub titulo Agentis generalis, de quibus *tot. tit. Cod. de agent. in reb.* quod si specialis constituatur, spectabilis decoraretur titulo, *l. un. & ibi Gl. Cod. de offi. Comit. orient. in rubr.* quid autem de Advocato generali alicujus provinciæ, habes per Cassan. in *Catal. par. 7. consid. 37.* ex dictis Purpurat. in *l. 1. ff. de officio ejus*.

ADNOTATIONES

Ad *num. 2. Titularii, non titulati dicendum est.*

Eadem ratione officiarius dicetur, non officialis: tametsi in nominibus deducendis, usum potius quam analogiam nobis proponendum censuit Varro. Solus autem Imperator vel Rex creat Titularios, ceu & Papa Cardinales, Felin. pro communi in *rub. de constit.* & facit *l. 1. ff. ad leg. Jul. de amb.* & *l. probatorias, Cod. de divers. offic. lib. 12.* Restaur. *de Imper. q. 110. num. 130.*

A *Num.3. Parique modo Principum, Ducum, Marchionum, Comitumque titulos habemus in feudorum usibus distinctos.*

Ad generalem titulorum distinctionem respexisse reor Germanum cum dixit Principis titulum haberi in usibus feudorum: certe enim is titulus in feudis non habetur, ut admonuit Fret. in *diff. feud. regal. & aliorum nobil.* Imo absonum fuisset illum inter titulares dignitates admiscere, cum titulariorum dominum & caput significet: & monstrum esset plura dare capita, unde Aristot. *multitudo principatus mala, unus ergo Princeps*: quapropter Deus Princeps est, *Esa. cap.9.* interdum angelus dicitur *Princeps, Jos. cap.9.* & hominum Princeps est Papa, *can. corpora, de consecrat.*
B *dist.1. cap. & Imperator, cap. ad apostolicæ, de sent. & re jud. Instit. de jure nat. §. quod Principi*: aliquando rex dicitur etiam Princeps, *cap.1. §. unde, extra, de sacra unct.* alios modos pete ex Nicol. Intrigl. *de feud. cent.1. q.8.* Unde Summi Pontifices, quibus titulos distribuere jus est, cum non haberent quem titulum supra Ducem darent, illum adauxere, & aliquando *Archiducem* appellavere, ut est in Germania *Archidux Austriæ*, quasi supra Duces, secundum Cass. in *Catal. par.5. consid.24.* aliquando *Magnum Ducem*, ut est in Italia *Magnus Dux Etruriæ*.

Num.6. Titularii à tuendo. Vide Pardulf. Prat. *Lexic.* in *ver. Tituli*.

C *Privil.1. Debent per procuratorem comparere.*

Idem in pupillo, ut vel accuset vel accusetur, per tutorem agat vel excipiat; sicut & minor, per curatorem, *l. minorum ff. de restit. minor.* Hinc praxis curialis ut cum curatore procedatur, alias nulla sint acta & sententia. Quod & ad universitatem extenditur, ut per procuratorem & syndicum agat, *l. cum collatores, Cod. de re milit.* Quid autem in mulieribus, vide Bartholom. de Cap. aliosque interpretes in *Constit. Reg. Generalia.* Sunt autem complures facti species ubi judicia criminalia terminantur per procuratorem, quas petas ex Goffr. *Summ. de accusat. num.12. cum seqq.*

D *Privil.4. Et si ad capitis obtruncationem damnentur, id in carceribus non in publico patibulo fit.*

Ob rebellionis tamen crimen, hoc privilegio cadunt, cujusmodi exemplum nuper dedit in Flandria Comes Agramontis, qui hanc ob causam publice fuit capite plexus: alioquin nedum Titularii, sed & privati patritii, ut plurimum id habent prærogativæ, ut morte non mulctentur ubi facinorosi omnes mulctari solent. Et jam *supra* indicavimus nobiles seditiosos Neapolit. ex humanitate Illustriss. Comitis Olivaris Proregis, pœnam hanc aliquando luisse ad ostium palatii M.C. Vicariæ.

Pri-

Privil.6. Etsi Barones torqueri non debeant, quia milites, &c. A

Fretia hoc idem ait in *tit. differ. feud. regal. fol.254.* verum nulla nititur authoritate: & sane ad subjiciendum quæstioni personas in dignitate constitutas, Principis opus est dispensatione, *l. nullus, Cod. ad leg. Jul. majest.* à contrario sensu, & *ibi* Bald. quem in causa Cardinalis de Ravenna allegat Restaur. in *tract. de Imper. quæst.110. num.79.* & quanquam id ad privatos nobiles non extendatur, ex privilegio tamen alicubi illis irrogari novimus; ut est in Polōnia ubi à nemine quam à Rege judicari possunt; quod à gravissimis viris literis proditum est: & milites Aurei velleris hæc omnino tuetur exceptio, ut solum Regem judicem habeant. Non autem levis est disceptatio quid reip. statui magis expediat à Principe ne an à judice judicari; & in judiciis examinandis principem adesse an abesse sit satius. B

Privil.7. Sine dotalium instrumentorum confectione, uxorem ducere prohibentur.

Æque prohibentur etiam uxorem ducere plebejam, *l. senatoris filiam, ff. de senator.* & proinde hodie Titularii matrimonium inire inscio Principe non possunt: etsi aliam etiam ob causam id ipsi innotescere debeat.

Privil.9. Illustris nisi per literas nec civiliter nec criminaliter citari potest. C

Imo nec condemnari possunt inconsulto Principe, ut de Vicario habetur in *l. si gravius, Cod. de legat. lib.12.* quod inter decem proprietates Vicario competentes connumeratur, ex juris interpretum authoritate excerptas per Camerar. in *repet. cap. Imperialem, de prohib. feudi alien. per Frid. fol.79. in litera M.*

Privil.21. In jus vocati jus habent sedendi.

Ex Fretia in *tit. different. feud. regal.* D

Privil.23. Fidejussoriam cautionem non cogentur præstare.

Imo nec cautionem de judicio sisti: sicut & privilegio etiam communiuntur ne sine scriptura citentur, aut in carcerem intrudantur, Bart. in *l. quoties, Cod. de dignit.* hic allegata per Germanum, & Par. de Put. in *tract. de Synd. ver. Si judex, num.2.*

A *Privil. 33. Quod est extraordinaria subventio, vulgo* Donativum *dictum.*

Quid proprie sit donativum, jam satis & *super* explicuit Frater in *hoc lib. cap. 5. num. 21.* Quod autem huc attinet, in sacris constitutionibus *superindictum* appellari videtur, quanquam indictum ex jussu Principis fit. Donativum autem subditi sua sponte conferunt: quicquid autem sit, absque Imperiali præcepto vel saltem confirmatione imponi non potest, nam Præfecti præt. literæ utique non sufficiunt, *l. 1. Cod. de superind. lib. 10.* quem *textum* ad aliud allegat propositum Camerar. in *repet. cap. Imperialem, de probi. feudi alienat. per Frid. fol. 79. in litera M.* ubi decem Vi-
B carii authoritates colligens ex Capycii testimonio, ait quod absente Rege potest hoc superindictum Vicarius imponere, quod tamen eo *tex.* minime probatur. Et in hoc Regno hoc idem de donativo observatur præceptum ut ex regiis literis apparet. Unde autem originem sumpserit, quove tempore, & quid juris, quantique & proceribus & populis sit relevii; in nostro *tractatu de Regalibus*, ubi de tributo sermo nobis erit, pandemus.

Privil. 42. Illud est singulare privilegium Baronum, ut singuli singula sibi recipiant oppida, & Cameras reservatas *nuncupant.*

Cum *Camera reservata* frequens sit vel apud vulgares mentio, origi-
C nem autem & rationem à nullo hucusque Regni juris interpretum indicatam fuisse perspexerimus, forte quod illius ipsos cognitio latuit, commodum duximus aliqua de illa in medium afferre; eoque magis quod ob eam non raro lites in judicium perlatæ fuere inter fiscum, Barones, & Vasallos; quas diversis ex causis, diversos sortitas fuisse eventus novimus. Est autem *Camera* proprie fornix sive testudo ædificiorum, quam vulgus *Lamiam* appellat; nedum autem de fixis, verum & de ductilibus usurpatur, ut scilicet quicquid ad fornicis speciem contectum fit, *camera* dicatur, & cameratæ species, quæ cameram imitantur, unde *cameratum vehiculum*, letticam
D interpretatus est Budæus, propterea quod instar Cameræ sit contectum. Et Suidas circunductilem cameram interpretatur *tholam*, qui & tentorio, & baldacchino coaptari poterit. Hesychius militare cingulum *cameram* appellat. Et quia cubicula, idest penitiores illæ domus cellæ in quibus cubilia ad dormiendum sternuntur, camerata fieri consuescunt, usu invaluit, ut *cameræ* dicantur. Sicut autem cubiculum pro universa domo acceptum reperitur, ita & Camera: testis est Ulpianus in *l. cum fuerit ff. de condit. & demonstrat.* ubi ait: *Quamvis nondum in cubiculum mariti venerit*: idest, nondum mariti domum asportata fuerit uxor. Eodem facit quod camera Imperatoris *cubiculum* appellatur, quæ debet esse sancta & immaculata, de qua *tit.* est *Cod. de præpos. sacri cubiculi*, & adnotat Luc. de Pen. *ibi*; ad quod facit *text.* in *l. 1. Cod. de his qui per met. jud. non appell.* & *l. fin. ff. cod.* ubi *in sacro comitatu nostro timere nil potuisti*, & *l. 1. §. ignominiæ ff. de*

his

bi; qui not. infam. Et Camera Episcopi locus dicitur tutus, ut notatur in A *cap. novit, de appellat.* & in *cap. cessionum, de probat.* quæ Fret. cum aliis ad hoc adducit in *tit. de offic. Mag. Camer.* partemque pro toto accipi vel tonsoribus est notum, unde *Cameram reservatam*, domum hic accipere debemus: *reservata* autem vocatur quod ab onere hospitandorum militum est immunis. Sunt qui Cameram *conditorium thesaurorum* appellent, sicut *Cavenam aridorum & liquidorum*, idest frumenti & olei, & similium, Zas. *quæ res in feud. dare poss.* ad quod facit nomen Tribunalis Regiæ Cameræ, ubi tametsi non serventur; procurantur tamen thesauri ex hoc regno ad regem provenientes: sed hæc summo digito tetigisse sit satis. Quod autem ad reservatæ Cameræ cognitionem attinet, scire oportet armatæ militiæ munus, & usum, ob nonnullas publicas easque perarduas causas, B perneceſſarium esse, ut adnotavimus *supra fol. ab hoc 336. & infra*, & proinde summo studio ejus conservationi vacandum & incumbendum, cum & in conservando jus etiam consistat, *l. 1. hujus studii, ff. de just. & jure*. Sicut enim ad prolis propagationem jure naturæ impellimur ad liberos procreandos educandosque, quod & munus etiam publicum dicitur, ad quæ *can. nuptiarum, 27. q. 1. can. dixit, 32. q. 3. l. 1. ff. sol. mat. l. 1. §. fin. ff. de bon. damnat. l. 2. Cod. de infant. expos. l. fin. §. filiis autem, Cod. de bon. quæ lib.* ita & militiæ servandæ vacare debemus, sunt enim milites filii reipublicæ cum à republica ad instar filiorum alantur, *l. milites, ff. loc.* unde postea de publico stipendia illis assignata fuere, tempore quo Massinissa bellum cum Siphace gessit, antea enim veste, frumento, pecunia, & equo sustinebantur, ut Fret. adnotavit in *lib. de suffeud.* & proinde juramentum præstabant se mortem subituros pro republica à qua stipendia accipiebant, ut C per Glo. in *l. milites, §. pen. ff. ex quib. caus. majores*, quæ est sing. cum notat. *ibi.* Eoque modo & clerici, nobiliori tamen ratione, à populo aluntur; pro animarum enim salute ad Deum orant contraque dæmonem militant, cum jejuniis, lachrymis, & orationibus, quæ sunt eorum arma, *23. q. 8. c. reprehensibile*, & *can. convenior, in principio*, offeruntque pro populo hostiam Christo, *Levit. cap. 13.* & orationis gladio Dei sententiæ exequutioni resistunt, Glos. *super Ezech. cap. 13.* Hieron. *can. importuna, de pœnit. dist. 1.* & Nav. in *2. par. decr. cap. 18. de orat. & hor.* & jus ideo in sacris & sacerdotibus consistit, quia per eos peccatorum veniam consequuntur, *l. inter* D *claras, Cod. de sum. Trin. & fid. cath.* Glo. in *l. 1. §. hujus studii, ff. de just. & ju.* ut inde stipendia videantur quodammodo sacra, & advocatos compertum habemus pro rep. in foro militare, sicut in præliis milites, *l. advocati, Cod. de advocat. divers. judic.* & instar conflictuum pugnantium, judicialibus vacare certaminibus, Isern. in *cap. 1. in princ. quib. mod. feud. amitt.* Afflict. in *decis. 265. num. 45.* & proinde hospitari non tenentur, tanquam milites, Ripa in *l. 1. num. 133. ff. sol. matr.* Sane olim in vicem stipendiorum prædia moris fuit assignari militibus, ut & in *cap. præcedenti* diximus, quo ad remp. tutandam alacriores fierent, eo beneficio obligati, quod Severum fecisse dicit Lamprid. aliique etiam leguntur ante Justinianum, ut apparet ex

A ex eorum *conftit. Cod. de fund. limotrop.* meminitque hujufmodi prædiorum militarium Conftantinus Imp. apud Hermenop. *lib.1. epit. jur. civil. tit.16.* Eorumque prædiorum collationes non inepte à quibufdam *beneficia* funt appellata; quod à feudo non abhorret, quando ejus definitio id fonat: eft enim *actio benefica tribuens gaudium capienti*. De quibus item beneficiis militaribus meminit & Cæfar in *comment.* & late Duar. *de orig. & differ. benefic. lib.2. cap.3.* At vero ftipendia nedum militibus fed & Regi funt à republica conftituta, ut tanquam juftitiæ princeps illam probe miniftret; funtque ejus ftipendia regii introitus, regnorumque tributa & vectigalia atque indictiones, ut ex D. Tho. Ifern. & aliorum fententia latius retulimus *fupra* in *annot. cap.16. pag.340.* Imperatori etiam ceu ecclefiæ beneficiario five feu-
B datario, quam defendere tenetur, tributum confertur, *can. boni*, *96. dift.* nempe in Ecclefia Dei nemo tenetur militare propriis ftipendiis, *can. magnum*, *11. quæft.1. cap. cum fecundum*, *de præb.* Reftaur. *de Imper. quæft. 36.* prout & generatim ære proprio militare non licet, *13. q.1. can. hic ita*, *33. q.1. can. jam nunc*, *cap. cum ex officii*, *de præb.* jurique confonum eft ut qui vitam pro republica exponit, à republica pro vita fuftentanda alimenta capiat. At certe cum alimentis militibus debitis, venit & habitatio, *l. verbo ff. de verb. fignif. l. fin. ff. de ufu*, *& habit.* idcirco & hofpitia ipfis affignari æquum fuit; tametfi in tranfitu nec pro victu nec pro ftabulo quicquam à provincialibus accipere poffunt etiam fi fponte illis offeratur, nifi tamen pretium exolvant, *l. cænaticorum, C. de erog. milit. ann.*
C *lib.12. l.1.* ubi Jo. de Plat. *Cod. de falg. hofpit. non præft. lib. eod.* alias concuffio præfumeretur, fecundum allegata per Caffan. in *confuet. Burg. fol.77. n.30.* bonus enim miles ultra ftipendia nil fibi ufurpare debet, *can. militare*, *31. q.1.* aliquantifper enim in tranfeundo morari conceditur, *l.1. §. habitari, ff. de his qui dejec. vel effud.* idem Caffan. in *Catal. par. ult. confid.665.* & cautum eft in pluribus Regni *pragmaticis* à provincialibus tribuendam folum militibus habitationem, ftramen & lectum; quorum appellatione quid veniat, iifdem *pragmaticis* declaratur, in quibus & ad coercendam militum licentiam, regulæ proponuntur optimæ, quibus fanciendis in tantum invigilavit Illuftrifs. Dux Alcal. ut habitationis, ftraminifque & lecti vice, pecunia ne daretur prohibuerit, quibus cum aliquando contraventum fuif-
D fe, & proinde tota fere equeftris militia, ejus criminis rea effet facta, Illuftrifs. Cardin. Granvelanus judicem ad id inquirendum delegavit; at evocatus à Rege, judicii eventum haud vidit. Unde Illuftrifs. Marchio de Mondejar fucceffor, cum univerfam militiam, alioqui recte difpofitam coordinatamque, in hac tantum parte male haberi turbatamque inveniffet; ne tam levem ob caufam quaffaretur, adeo ut cum opus expoftularet, parum opis Regno conferre poffet, ceu totius militiæ fupremus Imperator & Capitaneus generalis prævio Regis juffu, Judicis authoritatem abrogavit, inceptam inquifitionem interminatam terminavit, exauctoratos fufpenfosve milites militiæque miniftros, militiæ & minifterio ab integro reftituit atque reintegravit, ex voto folum Confiliariorum Status: mihique tandem,

dem, qui militiæ causam dicebam, in hæc verba respondit, *Pleytos non* A
se haven da hazer con soldados. Et jure quidem; eam enim celeritatem res
militares exposcunt, ut iis semel definitis appellationi non detur locus;
nempe in iis quæ more bellico expediuntur, cum alias in causa militari
provocatio non tollatur, *l.qui suspectum, §.fin. ff.de appellat.* Par.de Put. in
tract.de re milit. lib.11. cap.1. in fin. Certe appellatio militari causæ belli-
ce terminatæ, ideo non datur, ut Dux sit timori militibus; quam ob
rem Clearchus Lacedæmonius dicere solebat, oportere milites magis time-
re Ducem quam inimicos, quod ut servaretur, Romani perdiligenter in-
vigilarunt, ut compluribus probat exemplis Jo: Bot. *lib.9. de rat. Stat.*
cap.de pœna. Profecto Proconsulis munus est procurare ne immodicis hospi-
tiis provinciales graventur, *l.observare, ff. de offic.proconf.* Sunt enim per B
vicos æqua lance distribuenda, *l.qui originem, §.eos milites, ff.de muner.&*
honor. Unde olim ut hospitia recte & æque dispertirentur, duo instituta
fuerunt officia sub nomine *Metatorum & Epidemeticorum*, quibus suffecti
sunt hodie *Marescalli*, & *Mensores*: de primis habes *tit. de metat. & epi-*
demet. Cod.lib.12. de secundis vero item *tit.de mensor.eod. lib.* quibus ut in-
columis duceretur exercitus curæ erat. Quod si qui militis nomen, jam
assignato hospitio delerent immutarentve, aut variarent, in falsi pœnam
inciderent, qua etiam plectuntur milites qui suum signum aboleverint,
l.1. & ibi Luc. de Penna, *d.tit.de metat. & epidem.* Cassan. in *Catal.par.9.*
consid.21. & hæc quidem militaria hospitia ex publicæ utilitatis nexu pen-
dent. Sunt autem & alia quæ ex piis catholicisque institutis emanant, de C
quibus legitur in *Matth.cap.25.hospes eram & non collegistis me, & 42.dist.*
in princ. & clericos atque episcopos, extraneos hospitari decet, *l.2.Cod.de*
episcop.& cler. cap. sicut, de suppl. neglig. prælat. cap.adhac, de præb. vo-
canturque *pia actiones* cum ob ægritudinem, senectutem, pueritiam,
atque honestatem conservandam, religiosa nominatim constituenda sint lo-
ca, *l.omnia privilegia, Cod.de episcop. & cler. l.illud, Cod.de sacrof.eccles.*
Cujusmodi sunt complura in hac urbe, hæc ad recipiendos peregrinos, il-
la ad sacerdotes male valentes, aliqua ad orphanos, nonnulla ad pauperes
virgines, alia ad cujusvis morbosos erecta, quæ diffuse explicantur à Fra-
tre in *epit. Urbis*, *Pia*. Estque sub nomine *Charitatis* confugium conju-
gatarum mulierum periclitantium: ex quibus aliquas cum quispiam ex D
Oeconomis alios sollicitasset, graviter correctus fuit, cognita causa in Col-
laterali Conf. adhibitisque ex Viceregis jussu Consiliariorum aliquibus,
item & Præsidentium, in quam interveni & ego: nec parum ab hac dista-
runt causa, honestatis religionisque termini, de quibus in *l.si quis, Cod. de*
episcop. & cleric. Romanorum etiam tempore actus hic hospitandi inter ce-
lebriores erat, secundum adducta per Cassan. in *Catal. par.12. consid. 47.*
Nedum autem militibus, verum & paganis hoc jus patebat, in tantum ut
hospitii necessitudinem contraherent tum privati inter se, tum civitates
atque adeo populi universi, & hoc quidem, *hospitium publicum*, illud
vero, *privatum* dicebatur: transibatque jus illud & onus etiam ad poste-

A ros, ferebant autem in signum hospitii debiti, tabellam quadratam, quam *tesseram* appellabant, sicut & hodie item tabella militibus datur cum in hospitia dividuntur, quam *chartellam* dicunt; inscriptam nomine hospitalis, idest ejus qui hospitio milites recipit. Quem ritum Papæ Honorio sanctissimæ memoriæ acceptum ferre debemus; qui in *capitulis* concessionis sive investituræ hujus Regni, nominatim cavit ne Curiales, stipendiarii regii, aliique regiæ sequaces curiæ, auctoritate propria hospitari præsumerent; sed per duos vel tres, aut etiam plures paucioresve cives, pro civitatis qualitate, authoritate regia eligendos, in hospitia distribuerentur, quod adhuc obtinet: hospitia enim assignantur à Syndico Electisque civitatis, juxta *regias pragmaticas*, quod quidem auctoritate regia fieri intelli-

B gitur. Cavit insuper idem summus Pont. ne milites injuriam quovis modo inferrent hospitalibus suis, neve eorum bona extorquerent: cui rei in tantum invigilavit, ut etiam caverit ne vendere militibus bona, utcunque levia inviti cives compellerentur: prius enim, ut ex ipsis *capitulis* colligi licet, in eam venerant milites vesaniam atque licentiam, ut more hostico, hospitales suos non hospitales haberent, sed ut mancipia; adeo ut & penarias, & vinarias cellas effringerent, & quicquid ibi optimi reperiebant, item & integra vini dolia consignabant, jubentes ut ipsis tantum servarentur, nec id modo, verum & ejus rapacitatis fuisse ac esse in hospitio milites scimus, ut vel fenestras & alia hujusmodi inde auferre non erubescant, *text.* in *l.item quaritur*, *ff.locati*. Sed tantum exempli gratia. De hospitii pu-

C blici & privati, item & de tessera hospitali, vide aliqua apud Bud. in *l.solent*, *ff.de offic.proconf.* & *l.postliminii*, *ff. de capt. & postlim. rever.* Ut autem Sacrosanctum id jus munusque esset, nomine Jovis hospitabantur, quem proinde privato nomine *Jovem hospitalem* appellabant: cumque quis hospitii jus violasset, Jovem offendisse dicebatur, qui hospitio præerat: quod jus an hodie caupones servent an violent staute eorum rapacitate & mala fama, habes ex Cassan. in *Catal.par.11.consid.46.* Hospitiorum autem usum, & apud Romanos & quasvis barbaras nationes crebrum fuisse sigillatim tradidit Alber.de Rof. in *Dict. ver. Hospes.* Extranei vero hospitesque atque adeo ipsa hospitia quibus sub monarchiis invisa, quibusve recepta fuerint, licet petere ex Alex. ab Alex. in *Genial.* & in eum Tiraq.*lib.4.cap.10.* & quod

D xenia seu dona hospitibus elargiri, publicaque illis loca assignari solitum fuerit, refert idem *lib.2. cap.2.* Hodie etiam ex Sacrosf. Rom. Ecclesiæ institutis, passim videntur publica hospitia constructa ad peregrinos inopes recipiendos, effervente piorum devotione frequentata & alita, ut dicimus in *adnotat. cap.24.* Sed ut ad militaria revocemur hospitia, Principes ipsi priscis temporibus celebriores pro sua habitatione sibi eligebant urbes, ut fertur de Puteolis, Nola, Capua, & Neapoli, & quandoque ex incolatu personæ eximiæ nomen acquirebant, utputa castra prætoria consularia & alia, de quibus per Alex. ab Alex. *Gen.dierum, lib.1.cap.22.* quod Constantinum Imperatorem fecisse scribit Jo: Vill.in *chron.* Fretia de *suffend. lib.1. fol.46.* ex historia quam allegat D.Mariæ à principio; quem, dum totum impe-

imperium præcipueque universam Italiam Summo Pontifici tradidisset, Neapolim in suam cameram sibi reservasse dicit; quamvis id nec in *can. Constantinus*, 96.*dist.* nec in sua *constit.* unde is canon exceptus est, notetur; quam prærogativam, ut scilicet sit ab onere hospitiorum immunis, adhuc sibi retinet, nec ea modo, sed ipsius etiam circumstantes pag. tametsi ubi Reges hic morabantur, & hospitiorum & vectigalium onera subiisset, quod in annalibus quæ in Archivio servantur est videre: postea vero, ut par erat, eo fuit facta immunis, ut utcunque necessitas urgeat nunquam ipsi hoc onus immineat, etiam si ejus pagi hospitari compellantur. Quod si militares copias moram hic facere contingerit, ære hospitantur regio, stationesque illis circum regium assignantur palatium, quod in adventu Caroli V. anno M.D.XXXV. factum novimus. At vero familiares ac domestici, & aulici Imperatoris, in Neapolitanorum procerum hospitia divisi fuere. Estque huic rei nempe hospitia dividendi, suus officialis, qui hispanica voce *Posentator* dicitur; latine *Nomenclator*, vel *Taxiarcha* dici haud nimis absurde posset. Nec mirum, cum hospitium regium quælibet immunitas non tollat; excipitur enim persona regia & loquentis, ex vera juris interpretatione *infra* notanda: & in nonnullis aliis exemptionibus hoc expresse cautum est, prout nuper civitatis Consensiæ provinciarum Calabriæ metropolis perspexi privilegium, quod in Reg. Cam. circa ejus custodiam præter regis adventum, in controversiam deductum est. Gloriantur autem Reges magnas habere urbes, quæ cum hoc præfulciantur prærogativo, ex gentium conventu, præstantiores fiunt & celebriores, *l. si in aliquam*, *ff. de offic. proconf.* Cassan. in *Catal. par.*5. *consf.*15. quemadmodum & magna palatia in civitate soli Principi habere licet, Isern. in *d.cap.*1.*quæ sunt regal.* Cassan. in *Catal. par.*12. *consid.*67. ubi inter regalia adnumerat, in quibus, magistratibus habitatio stata pœna est inhibita, *l.*1. *Cod. de palat. & domibus privat.* Nec transiata censentur nisi expresse concedantur, ut late per Capyc. *de invest. feud. in ver. Hospitiis*, *fol.*164. nec palatia principum sunt parietibus & ædificiis privatorum coarctanda, *l. quicunque*, *Cod. de operib. publ. can. nulla*, & *ibi gloss.*12.*q.*1. sicut nec prætoria Judicum & domus publicæ, *l. prætoria*, *Cod. d. tit.* propterea olim instituta erat Præfectura palatii, de qua Alex. ab Alex. in *Genial. lib.*6. *cap.*21. Certe in principis palatio milites arma ferre prohibentur, *cap.*1. §.*nemo*, *de pace ten.* quemadmodum & in quibus degunt Urbis tribunalia, in quæ cum ense ingredi prohibitum est dum jus redditur. Ex quibus infertur advigilandum, prout regula est, ne in castra urbesve armati sinantur ingredi homines. Domus enim nedum regiæ, sed & privatæ, refugium sunt inhabitantibus eo sanctum inviolatumque, ut etiam à superiorum ira jussuque contutentur, quando de domo sua ne quis in jus vocetur, aut per vim extrahatur constitutum est, *l. plerique*, *ff. de in jus voc. l. ne cui*, *ff. de reg. jur.* quod quomodo intelligatur, exponit Cotta in *memor. ver. domus*. Quod in Hispania sacrosancte observari audio, etsi in hoc Regno, nec modo, sed etiam & in hac Urbe, contrarius invaluerit usus. Privatorum autem domus, *ædes* dicuntur,

A tur, *l.Paulus*, *Cod.de offic. rect. prov.* palatii vero nomen Papæ hospitio competit, *clem.1.de judic.* ubi Glos. aulam interpretatur, & Imperatoris, in *rubr.Cod.de privil.eor.qui in sac.pal.mil.* & in *can. Constantinus*, *96.dist.* unde notatur Palatium Papæ & Imperatoris dici *sacrum*, & *sacrum concistorium*, ut per Restaur. *de Imperat. quæst.86.cum seq.* ubi de sede, illudque pro camera etiam accipitur, *can. Guilisarius*, *23.q.4.* Quid autem sit concistorium, prætorium, & auditorium, & quod ad Præfectum præt. spectet, quid domus sacra, dominica, & augusta, & divina, & quid basilica imperialis, quidve differat domus ab insula, declarat Cæs. Costa in *lib. var.quæst.* Castra vero idest castella limitaneorum in provinciis, finium tuendorum regundorumque causa sunt erecta, & proinde Principes nobilesque
B in illis degere debent; quod castri ethymologiæ consonum est: *castrum* enim appellari voluit Cassan.in *Catal.par.1.consid.55.* à castrando, eo quod ibi habitantes ceu castrati cogantur ne divagentur: sane *castrare* interdum pro privare antiquioribus dictum invenitur: vel dic à similitudine castrorum, id est exercituum: metantur enim & instruuntur hujusmodi castra, sive castella ad custodiendos limites, perinde ac metantur instruunturque castra seu exercitus ad debellandos hostes: eaque castra cum postea in feudum militibus dari, militesque ipsi titulis insigniri cœpissent, ipsorum aliqua ad optionem titulariorum, etiam ab hospitandorum militum onere immunia fieri cœperunt: cujus rei si primordium quæras, haud ab hinc adeo longe invenies: certe à neutro jure pontificio (inquam) nec Cæsareo, agnoscitur;
C sed à nostro municipali tantummodo: neque ab hoc etiam scripto, sed præcipue consuetudinario. Et ex interpretibus unus Cæsar Ursillus *ad Afflict. decis.101.* reservatæ Cameræ nomen protulit, esseque ait cum Castri domino, ejusque domui & Vasallis hospitandi immunitas confertur. Eamque Rex Catholicus Neapolitanis gratificandi gratia concessisse fertur; in anno autem M. D. V. nobilibus civibusque in regni villis castrisque commorantibus communicasse, ac demum anno VII. in omnes propagasse Barones, dum tamen in suis castris cum sua habitarent familia: quam quidem prærogativam Car.V. Cæsar anno XXXIX. refirmavit, excepto jure transitus, qui per diem & noctem interpretatus fuit: cujusmodi pluribus in castris pro eorum qualitate plures sunt potiti Barones. Cujus rei Cæsar
D cum à Prorege rationem postulasset indagandam, Fiscus abusum esse respondit, & proinde reformatione indigere: eoque magis quod actualis atque præsentis habitationis intuitu concessæ præsumuntur; ut vel inde sit manifestissimum, designationem non sufficere; ea tamen *capitula* consulendo exhibita sunt per Regiam Cameram, ex cujus consultatione hæc deprompsi. Ex quibus, etsi concessionis non meræ Principis benignitati ascribenda præsumi poterit, tamen & in dictis capitulis expressa, & aliæ nobis erunt indagandæ pro causæ qualitate & pondere. Profecto concessionis initium ad Neapolitanorum benemerita respexisse par est affirmare, idcirco ad exemplum non trahendum nec ad alias producendum personas, *l.1. ff.de constit. Instit. de jure nat.gent.& civ. §.sed & quod principi*, *l.miles*, *ff. de milit. testam.*

testam. l.ita stipulatus, §. *Chrysogonus*, *ff. de verb. obligat.* At vero adoha A
onus feudi est reale, tex.in *constit.Reg. Sive reale*, Camerar.in *cap.Imperialem*, *fol.24. col.4. sub litera R.* & ratione feudi illud præstare tenentur Barones, Isern.in *cap.1. quis dic.Dux*, & in *cap.1. §.sed non est alia justior, Qua sit pr. cau. ben. adim.* quia Dominum adjuvare tenentur & in ejus est optione, vel personale, vel pecuniarium habere servitium, idem in *cap.1. §.similiter*, *de cap. Conr.* & in *d.cap.Imperialem*, §. *firmiter*, *de probib. feudi alienat. per Frid.* & in *cap. licet*, *si de feudo fuer. controv. int. dom. & agnat.* Bald. in *l.1.ff. de oper. libert.* Afflict. in *decis.265. num.51.* & in *constitut. Quamplurimi*. Hoc autem hospitandi munus, alio & diverso jure pro militum alimentis præstatur pro Regni defensione; & proinde ex diversis illatio fieri non debet, *l. Papinianus*, *ff. de minor.* Ratione autem B
convenientiæ ad alios postea cum sit propagata à jure receptum est, *l. venditor*, *ff. de rescind. vend. l. minoribus*, *ff. ad Syllan.* §. *thesauros*, *Instit. de rer. divis.* item & ratione honestatis, *l.2. Cod.ne fiscus rem quam vend. evin.*

Et ab authoritate Principis excipitur honestas, Bald.in *l.quod ex liberta*, *ff. de oper. libert.* Martin. Laudens. in *tract.de Princ. quæst.16.*

Alia etiam perpenditur ratio, nempe quia feudalia onera sustinent, in solvendis scilicet releviis, quæ causam videntur habere particularem, ut hujusmodi onus ex natura & lege feudi ab initio in feudi concessione fuerit insitum: quandoquidem relevium, in domini recognitionem, & investituræ renovationem solvitur, in *constitut. Reg. post mortem*, & *ibi* Isern. *colum. fin.* & in *cap.1.* §. *similiter*, *de capit. Conr.* & C
in §.*sed & res*, *per quos fiet invest.* ubi Alvar.& Loffr.& in *cap.1. num.56. ex quib.caus.feud.amitt.* & Afflict. in *decis.165. num.19.* Capyc.in *cap. Imperialem*, §.*præterea si quis infeudatus*, *colum.21. de prob.feud.alien. per Frid.* Incongruum enim esse non debet, nam sicut unus plurium personarum vicem repræsentare potest, *l. tutorem*, *ff. de his quib. ut indign.* ita diversis rationibus plura onera sustineri: unde compertum habemus Barones pro bonis ipsis reddititiis collectam solvere, secus si à Reg.Camera, Luc. de Penn. in *l. agros*, *Cod. de fund. limotr.* quemadmodum & ratione rerum domanialium cum vasallis contribuere compelluntur in collectis: pro muris pontibusque reficiendis, fontibus curandis, viisque sternendis, idem de Pen.in D
l.fin.C.ex quib.mun.lib.10. Capyc.in *invest.feud.vers.Domini*, & *ver.Princeps*, *fol.123.* An autem cameræ reservatæ potiri debeant Barones tunc solum cum actu & præsentes in suis oppidis habitant, an habitationis designatio solummodo sufficiat, non levi dubio verti posset, per ea quæ Bart.tradit in *l.cætera §.sed si paravit*, per illum *text.ff.de leg.1.* & quod hæc procedat regula ut designatio sive destinatio habeatur pro facto *inferius* dicemus. Et hospitia quæ per transitum debentur, nullius sunt considerationis, Glos.in *l. si quis post hanc*, *Cod. de ædific. priv.* cum aliquantisper morari videantur, *d. l.1.* §. *habitari*, *ff. de his qui effud. vel ejec.* Cassan. in *Catal. par. ult. considerat. 6.* Quibus consequens est dicere, quod personæ quibus hæc hospitandi immu-

 nitas

A nitas est impertita, ex juris dispositione singulatim sunt nominatæ, *l.3. Cod. de muner. patrimon. l.2. Cod. de episcop. & cler.* Inter eos autem, ad quos ex judicum religione in alio etiam propagatur, ut *infra* dicemus, barones minime connumeratos prospicimus: iique, ex dictis regiis concessionibus nuper promulgatis, an ex justitia eo privilegio muniantur, & an recte fiat, jure dubitari potest; quippe quod in aliorum pauperiem tendit. Quocirca compertum habemus Principem de suo reficere debere quicquid gravaminis alicui inferat, immunitatem alteri concedendo, Bald. in *l.si unus*, *§.sed si generaliter*, *ff.de pact.* Gul. de Cun. *ibid. §.item si pactus*, idem Bald. in *l.etiam*, *Cod. de exeq. rei jud.* Jacobin. de S. Geor. & Specul. ab eis relati hoc idem afferunt ex *text.* in *l.actores*, *Cod. de exact.*
B *tribut. lib.12.* & *ibi* Glos. Quod enim à pluribus fertur, facilius sustinetur, Abb. in *cap.accedentes*, *de præscript.* quem sequitur per multa Cassan. in *consuet.Burg.* §. 8. *fol.*1288. *vers.*3. Imo & Princeps onere patrimoniali non excusatur, *l.1. Cod. ut nem. lic. in empt. specier. lib.10. l. sunt munera*, *ff.de vacat. muner. d.l.2. Cod. de episcop. & cler. l.2. Cod. de privil. dom. aug.* Luc.de Penn. in *l.2. Cod.de privil.eor. qui in sac. pal. mil.* & in *l.medicos*, *Cod. de profess. & med.* inter quæ hospitium est, *l.3. Cod. de muner. patrimon.* Et de bonis in censum relatis sive accatastatis ut loquuntur, ii ad Regem irent tanto minus deberent de collectis illius terræ recipere, nisi jure devolutionis accederent, non autem novæ acquisitionis, secundum allegata per Capyc. *de investit. feud.* in *ver. Princeps*, *fol.*121. Et
C immunitas collectarum respectu Regis & non municipii tenet, *l.vacantis*, *Cod. de decur. lib.10.* & *ibi* Bart. Luc. de Pen. Jo.de Plat. Alex.in *consil.*30. *vol.*5. Aretin. & alii in *l.si ex toto*, *ff. de legat.*1. Porro immunitas unius, alterius est gravamen, Luc. de Pen. in *l. fin. Cod. de exact. tribut. lib.11.* Et munerum personalium immunitate concessa, nec angariæ, nec annonæ, nec à vehenda nave, nec hospitii recipiendi jus venit, *l. pen. vers. hæc omnia*, *ff.de muner. & honor. l.pen. §.duo genera*, *ff.de vacat.mun.* Videntur enim hujusmodi concessiones, in reip. damnum tendere, & ideo Principis remissio non valet, Bald. in *cap.cum causa*, *de probat.* Cassan.in *Catal. par.1. consid.*44. unde partem contribuendam ab eo quem eximit, excomputare tenetur, quod cum aliis ponit Capyc. in *invest. feud.* in
D *ver. Privilegiatus*, *fol.*123. Hinc est quod immunitas concessa Præsidentibus Reg.Cameræ, quæ postea anno M. D. L. Illustriss. Don Petro Toleto Vicerege, ad Præsidentem Sacro Consilio, ac item ad Reg. Consiliarios propagata fuit ut omnimodam haberet exequutionem, ac solum ut bona tenentes Universitatibus correspponderent, pro Universitatibus ipsis dictum fuit ut ad onus Curiæ verteretur: eoque jure nunc R.Camera utitur. Judices enim immunes sunt, *l.fin. Cod. de professor. & med. lib.10.* & *ibi* Luc. de Pen. Cassan. in *Catal. par.11. consid.*46. *l.1. Cod. de præpos. labor. lib.10. l.jubemus*, *C.de sacros.eccl. l.inductis*, *ff.de excusat.mun.* Quinimo ne ipsæ quidem Universitates immunitatem alicui ex civibus concedere possunt, *l.eum qui*, *Cod. de decur. lib.12. l. immunitates*, *Cod. de agr. & con-*

*constit. lib.*11. nisi quibusdam ex causis, ut per Capyc. *de investit. feud.* in A
ver. privilegiatus. Quæ quidem multum facerent ad Civitatis Neap. rationes coadjuvandas in causa cum Civitate Capuæ, jam per Reg. Cameram in Collater. Consil. relata; cujus hæc summa Civitate Neapolitana frumenti inopia, sicut & totum Regnum, aliquando laborante, e Sicilia ingenti pretio importandum, curatum fuit, ne si ex ipso Regno quæsitum fuisset, exhaustum & fame oppressum remaneret: quapropter maximum æris alieni gravamen subivit: ad quod levandum, constitutum fuit ut tertiam tantum partem ipsa Civitas persolveret, reliquum ex Regno exigeretur. Capua solutioni contribuere negavit, quod Cæsar ab hujusmodi illam tributis privilegio immunem fecerat, quod tamen ex causa onerosa meruisse profitebatur: reque in judicium adducta, secundum ipsam judicatum B
fuit: indecisum tamen ad onus ne Curiæ, an ipsius Civitatis ea portio cederet: & licet ob pecuniæ interventum, id jure contractus illi deberi dixerit, & proinde irrevocabile, Bal. in *l. qui se patris*, *C. un. lib.* Afflict. in *constit. ea quæ ad decus*; tamen contractui Principi damnoso non est standum, Alb. in *l.*1. §. *si quis*, *ff. de off. proc. Cæs.* Bal. & Doct. in *c. intellecto*, *de jurejur.* Cassan. in *Catal. par.* 5. *consid.* 24. *num.* 93. & *consid.* 96. quin etiam ab annonæ onere præsertim imminente fame, nemo penitus eximitur, *l.* 1. *C. ut nem. lic. in empt. spec.* nec à superindicto imponendo, Glos. in *rubr. Cod. de superind.* imo & tempore necessitatis omnia sunt communia, *l.* 2. *ff. ad leg. Rhod. de jactu*, omniaque privilegia publicam ob utilitatem occasione famis & belli pestisque, revocantur, Bartol. in *l. jubemus*, C
Cod. de sacrosanct. eccles. Jacobin. de S. Georg. in *l. de ætate*, §. *ex causa ff. de interrog. action.* ad quæ *text.* in *l.* 1. *Cod. de navib. non excus.* claudique tractas, quo frumentum vilius vendatur in præjudicium Baronum non sine dubio posse, dixit Minad. in *constit ut. Reg. In aliquibus*, ex Felyno in *cap. nonnulli*, *de rescript.* Roman. in *consil.* 436. Et certe durum hoc Civitati videbatur, ac difficile persuaderi poterat interpretatio exemptionis in præjudicium sui, quæ caput est Regni, sicut Roma caput orbis terrarum, *l. nemini*, §. *quoniam*, *Cod. de consulib. & non sparg. lib.* 12. *l.* 1. §. *sed & si quæ*, *Cod. de vet. jur. enucl.* §. *fin. juncta glo. Instit. de satisdat. tut.* & Camera totius Imperii, ut *supra* dictum est, & Domus Regia, ut late loquitur Frater in *epith. Civit. Principisque perennis est sedes*, quæ jam periclitari inceperat, ex quibus exceptam declarari nixa est: quemadmodum D
& persona loquentis, & Regia & magna semper excipitur, *l. inquisitio*, *cum concordd. de solution.* Afflict. in *decis.* 265. & sicut Romam communem esse patriam scimus, *l. Roma*, *ff. ad municip. l. sed & reprobari*, §. *fin. ff. de excusat. tut.* ita & Neapolis: & ubi residet Princeps ibi Imperium, & Regnum, & Territorium permanet, *l.* 1. §. *Romæ*, *Cod. de vet. jur. enucleand.* & *l.* 1. §. *ignominiæ*, *il* 2. *ff. de his qui not. infam.* Bald. in *l.* 2. §. *legatis*, *ff. de judic.* & alii adducti per Restau. *de Imperatore*, *q.* 106. & *qu.* 110. *privil.* 226. Quinimo in obligatione generali non venit Civitas in qua est titulus, Luc. de Pen. in *l. in sacris*, *Cod. de prox. sacr. scrin. lib.* 12. &

ibi

A *ibi* per Afflict. Civitas autem Neapolis caput est Regni, iisque decoratur titulis, quos Frater suo cumulat loco: ut non immerito alias præcedat Civitates, & tanquam Metropolis cæteris præfertur Universitatibus, Pet. Bell. in suo *Spec.princ.* Tiraq. de *Nobil.cap.6.* sicut appellatione clericorum non venit Episcopus, nec Cardinalis, nisi ubi de anima tractatur, Cotta in *memor. ver. anima*: Nam una civitas metropolitana, alia major est quo ad dignitatem, Bal.in *l.si duas, in fin. ff.de excus.tut.*Cassan.in *Catal.par.12. consid.60.* Idemque de excelsis metropolitanis probat *ibi* Cassan. Impræsentiarum etiam (ut opportune huc divertamus) & juris esset & æqui si omnes Regni Universitates pro rata contribuerent Civitati nostræ ære alieno exonerandæ, quod ipsorum Regnicolarum causa maxime conflavit in frumento B extra Regnum comparando, importando, pistoribus distribuendo, curandoque, ut panis ad opulentiam conficeretur longe vilius quam constitit, etsi imperialibus constitutionibus id illi facere sit inhibitum, *l. fi.ff.ad leg Jul. de ann.* Sane quidem Regnũ universum in causa fuit quare tantum debiti Urbs nostra contraxit: quandoquidem, (præterquam quod ne Regnum ipsum frumento exhauriretur unde affici posset inedia aliunde sibi fruges coemendas curavit) ipsimet regnicolæ vili hic comedunt, quod caro est emptum; exterorum enim & præsertim regnicolarum multitudo, longe civium ipsorum numerum superat, dum partim ob uberiorem vivendi commoditatem, partim litium finiendarum causa, huc concurrunt, partim etiam studiorum, in quibus eo proficiunt, ut ad suprema regni officia, quæ civibus C tantum Neapolit. omni jure debentur, ut probat Frater in hoc *lib. cap.17.* non aspirent solum, sed usque eo ambiant affectentque, ut assequantur tandem. Nec parum fuit id facere, alias enim ex eodem Regno ali debet secundum Cagnol.in *lib.de vita & regim. prin. num.74.* & frumenta ad exteros evehi nec juris nec moris est, ex *reg. l.præses, C.de servit. & aqua*, ex ordine charitatis, Luc.de Pen. in *l.nominationum, C.de decur. lib.10.* Iser. in *proœm. constit.* Afflict. in *decis.190. num.9.* Nec juri congruit ut reliquæ Universitates sustineantnr super ære Civitatis Principis; quæ proinde maximum subit ruinæ periculum; Idque perspicuum est hospitiorum exemplum; qui enim hospitari deberet ac aliqua ratione excusatur, contribuit ære. Quocirca omni jure obstrictos putarem, ut maximum quod inde D consequuntur commodum, nempe ubi vitam degunt, nobilitatem & opes sibi pariunt, quod & commoditati & gloriæ suis ipsorum Universitatibus prorsus vertitur, parvo hoc superindicti incommodo compensarent; pensarentque præsens damnum; si damnum putandum est succurrere matri, cum perpetuo, eoque ingenti, quod inde retrahunt, utili. Quapropter non aberrasse mihi videor, qui hanc viam, ceu facilem, tenendam proposui Illustriss. Proregi, cum nuper Dominus Rex noster huic Civitati ut se ab ære debito redimat, indixerit. Caput enim est Regni, reliquæ civitates membra, languentique capiti à membris omnibus succurrendum vel ipsa natura constituit, quando omnium membrorum salus à capite pendet: eoque magis quod ob ipsas tanto subjecta est oneri. Quod

non

non controvertendum videtur, tum quia juris dispositioni consonum est, A siquidem qui particeps fuit commodi, incommodi expers esse non debet, *cap. qui sentit*, & *cap. rationis*, *de reg. jur. in 6. cap. cum non deceat*, *de elect. eod. lib. l. id quod*, *ff. de rei vendic. Instit. de legit. tut. & aliis concord.* tum etiam quia rite & recte id alias observatum vidimus per Illustris. Ducem Osuni Viceregem, ex voto Collateralis Consilii. Nec dici poterit se uti noverca hac vice gerere in regnicolas, quæ semper se in eos ut mater gessit: imo si id nomen utcunque ipsi est imputandum, in cives quam in exteros potius imputandum; qui nec famis nec pestis tempore ejus deseruerunt lares, sed morigeri illi & obsequentes in quavis fortuna fuerunt. Principis igitur prudentiæ, Magistratuumque integritatis erit, huic adeo æquæ ac necessariæ imputationi authoritate & consilio astipulari. Utile enim B negotium cum gerit Civitas, pro universo Regno gerere intelligitur, *l. solvendo*, *ff. de neg. gest.* una enim est provincia hoc Regnum, Luc. de Pen. in *l. fin. Cod. de discuss. lib.* 10. Capyc. in *cap. Imperialem*, *de probib. feudi alien. per Frid.* Afflict. in *decis.* 109. *& de jure protomis. fol.* 271. Frec. *lib.* 1. *de subfeud. in quæst. parlam. de subfeudatar.* est autem divisum in provincias ratione commodioris regiminis, *l. Cajus*, *§. Titius*, *ff. de legat.* 2. Sicut una est tutela licet plures sint tutores, & unum est collegium quamvis diversæ sint sectæ, Bart. in *l. fin. ff. de colleg. illic.* & diversi officiales Regis unam faciunt curiam, Joan. And. in *constit. humanitatem*. Itaque opus hoc, opus est publicum totius Regni; & in reficiendis operibus publicis, omnes qui inde utilitatem habent contributioni obnoxios esse compertum habemus, *l.* 2. C *§. viarum*, *ff. ne quid in loco publ.* & cuncti qui in eo territorio possident conferre tenentur, *Auth. de ecclesiast. tit. §. adhoc sancimus*, *l. per Bythiniam*, *C. de immun. nem. conced. lib.* 10. Gul. de Cun. notabili distinctione in *l. neminem*, *n.* 10. *Cod. de sacros. eccl.* Huic etiam est affine quodjam nunc in Reg. Camera vertitur de eximenda Reg. Curia à novis stipendiis, novis etiam militibus erogatis ad tuendas Aprutinas Provincias jamdiu ab annatis obsessas vexatasque; quando tributorum jus Regi à Provincialibus denegatur, tum ob jam dicta stipendia, tum ob alias etiam impensas eadem occasione profusas ac pene ad inopiam illos adigentes. Cæterum quæ de Neapoli à suis provinciis omnibus coadjuvanda diximus, & huic facti speciei jure coaptari possunt: eoque fortius quod idipsum in finitimis provinciis alias observatum novimus ex mandato Illustris. Marchionis de Mondejar, qui cum Calabria eadem latronum proluvie undique turbaretur, onere suorummet D provincialium expellendos extirpandosque jussit, libentique fuit animo obtemperatum, ut juri consonum est. Nam tametsi Regi tributa sint constituta, ut subditos in pace protegat, eaque ad repellendos hostes eroget, ut paulo ante diximus & supra ad *cap.* 16. id tamen æque interpretandum venit dum incursiones non fiunt ex contumacia & culpa ipsorummet subditorum prout præsentes fiunt; promittens enim aliquem defendere, non tenetur, si culpa sua illi veniat offensio, Soccin. in *consil.* 70. *vers. sed præmissis non obstantibus*, *vol.* 3. Alber. Ros. in *l. quidam cum filium*, *ff. de verb. obligat.*

Jas.

A Jaſ.in *l.qui rem*, *num.*4. *Cod.de ſacroſ. eccl.* Grammat. *deciſ.*111. *num.*109.
Interpretatio enim hæc eſſet multum ſiniſtra, quia per indirectum promit-
teret contra ſeipſum, Alber. in *l.frater à fratre*, *ff.de cond. indeb.* Bald. in
cap.Imperialem, *de prob. feu. alien. per Frid.*

Rex confirmans ſtatuta Civitatis, non cenſetur confirmaſſe contra ſe,
Bart.in *l.omnes populi*, *ff.de juſt.& ju.* Mart.Laud. in *tract.de Princ.q.*142.

Et ut ſemel dicam, id locum habere debet in ordinariis delictis &
latrociniis, ideſt perpetratis ab iis latronibus, qui ab ordinariis poſſint
expelli & corripi Barricellis quibus Univerſitates miniſtrant ſalaria ad vi-
tandam pœnam refectionis damnorum clandeſtinorum ad quam teneren-
tur vigore *Conſt. Si damna clandeſtina*; non autem cum ſubditi caterva-
B tim more hoſtili, ut nunc evenit, in tantum deveniunt juſtitiæ contem-
ptum, ut Regnum in periculum adigant, & tempora ſtatui perturbatio-
ni oportuna videntur. Occaſio enim incogitata, novæ militiæ opus pa-
rere facit, *l.cum res*, *ff. de ſolut.* & jura ſunt ad ea quæ frequentius eve-
niunt aptanda, *l.nam ad ea*, *cum concordd. ff.de legib.* & ſoliti argumen-
tum in his prævalet, *l.quæſitum*, *§.etſi ſine*, *ff.de minor. l.certi conditio*,
ff. ſi cert. pet. l.ſi quis donaturus, *ff. de uſufr.* Et tanto magis cum culpa
provincialibus in univerſum aſcribi poteſt; puta ſi cum potuiſſent, latro-
nibus non reſtiterint, non expulerint, non fuerint inſectati, Bart. in *l. ne
quid*, *ff.de incend. rui. naufr.* & *l.*1. *ff. arb. furt. caſ.* & facit *cap. frequens
& ineffrænata*, & *cap.clandeſtinis*, *de pœna hom. cland.* & conſtit.Reg. *Su-*
C *per inciſionibus.* Quod ſi & ducendo, & fovendo, & receptando opem tule-
rint, eos ipſos damnorum refectioni obnoxios eſſe, neſcio qui negaverit: quod
quidem ab his provincialibus factum ſcimus, qui abannatos nedum non
ſunt perſequuti, juxta Viceregis præcepta, & banna, verum illis adhæren-
tes, illorum rapinis communicaſſe præſumuntur. Imo milites regios, ac per-
ſequutores recipere nolebant, cum latrones ipſos libenter reciperent: quod
mihi non uno ex proceſſu innotuit dum pro fiſco crimina exagitarem, qui
adhuc & in Reg.Cam.Summ. & in M. C. Vicariæ videri poſſunt. Quinetiam
leviſſima eſt pœna, illos pecunia mulctare, qui non tantum multorum neci,
ſed & totius pene Regni ruinæ cauſam dederunt, quod quidem alias diſcuſ-
ſum fuit in Sac.Conſilio contra Univerſitatem S. Severini, ut ex Grammat.
D *deciſ.*47. eſt videre. Hoc igitur modo Regiæ Curiæ tam cito ſuccurreretur,
quam cito tot notoria damna eſt paſſa. Qua de re in Regia Camera pluribus
in ſeſſionibus ad formandas deſuper conſultationes, multas oboriri vidimus
altercationes; eique terminandæ adhuc invigilatur; & pro Regiæ Curiæ
indemnitate, & pro tributorum exactione, & tandem pro populorum tui-
tione: unde ſententiam & juris diſpoſitioni, & boni regiminis exemplo
conſonam, proferendam non dubitamus: paremque rationem optimo Prin-
cipi videri cenſendum, cum ipſe pater ſit omnium & in corripiendo & in
protegendo, ut latius dicemus in noſtro *tract. de Regal.Reg. Neap.* Enimvero
in his regiones & loca mulctari nefas non eſt, *l.ſi ita*, *§.ult. ff.de fund.inſtr.
& inſtrum. leg. d. l. ne quid*, *ff. de incend. ru.nau.* Iſer. *de ſtat. & conſuet.*
con.

con.lib.eccl.§.navigia, & quæ Luc.de Penna in *l.quemadmodum*, *num.*14. A
*Cod. de agric.& cens. lib.*11. Quandoque enim nationis vis tanta est, ut bonum & malum pariat; quod quidem late deduxit Cassan. in *Catal. par.*11. *consid.*24. interpretando vulg. *textum* in *l.quod si nolit*, *§.qui manicipia*, *ff. edil. edicto*. Et licet in iis, quæ non habent corpus nec personam, dici possit non adesse delictum, ut modo his provinciis contingit, prout de universitate fertur; citra tamen sententiam Innocentii in controversiam deductam per Bart. in *l. aut facta*, *§.nonnunquam*, *n.*5. *ff. de pæn.* nihilominus omittendo quod facere tenetur, prout bannitos expellere, & similia, cum ea civiliter agitur ex negligentia & omissione, & haud dubie prædicta, difficultate non laborant, *l. jubemus nullam*, *Cod. de sacros. eccles. l. si procurator*, *§. si tutoribus*, *ff. mand.* Salyc.in *l.*1. *Cod. de seditio*. Eoque ma- B
gis quod bannitorum imperium magnum habuit tractum successivum, & continuatum, de quo per Petr. de Anchar. in *consil.*153. quod etiam illarum provinciarum voluntatem iudicant, Felyn. in *cap. dilectus*, *el* 2. *n.*9. *de Symon.* Enimvero non sunt vasalli ab obligatione capiendorum abannatorum soluti, alias censentur infideles, in *legib.Longob.l.judices*, *de feu. & benef. l.qui latronem*, *cap.*1. *§.receptores*, *de pa.ju.firm.* Andr.in *constit. Receptans*, Afflict. in *decis.*265. *num.*89. quod si generaliter est verum, multo verius in Aprutinis inspicitur; qui de genere sunt bellicosorum, & facile rebellantium, cujus rei sunt Romani testes, à quibus sæpius deficiebant. Huic par est, quod ob culpam aliquorum ex provincialibus destruitur tota provincia, Barto. in *l.aut facta*, *ff.de pæn.* ubi ob culpam ali- C
quorum ex Templariis destructum fuit totum collegium, ut latius diximus *sup. in adnotat. ad cap.*1. Imo etiam citra culpam unus pro alio tenetur ad abannatorum exterminium, *l.fin.Cod.de naufrag. l.fin. Cod.de primip.l.jure provisum*, *cum concord. Cod.de fabric.lib.*11. Covarr. *lib.*2. *var.resol.cap.*8. Clar.late in sua *praxi*, *quæst.*86. Nullique dubium est quod si majores provinciales id avertere voluissent, tantam pauperiem & perniciem abstulissent, & proinde delinquente universitate, puniuntur majores, si prohibere cum potuissent, non prohibuerunt, 23. *q.*5. *can. præterea notatur* 26. *q.*2. *can. penult. cap. quanta de sent. excomm.* Nec etiam multitudinis in pœna pecuniaria infligenda ratio haberi solet, sicut nec corporalis; quinimo omnes de Regno interdum dissipantur, exemplo legionis militaris deficien- D
tis, quæ penitus delenda venit, *l.*3. *§.penul. ff.de re milit.* & Chartago aratro subjecta fuit, *l.si usufructus*, *ff. quib. mod. usufruct. amitt.* quæ habes late ex Luc. de Penna in *l. sive*, *Cod. de exactor. & exequutor. lib.*12. ubi etiam de causis ex quibus quis ex alienis criminibus punitur. Et id quidem ratione provincialium omnium; at ratione consanguineorum, habemus jam *pragmaticam* constitutionem promulgatam ab Illustris. Comite Olivaris, ut pecuniarie teneantur, quod ex juris fonte manavit, *cap.*2. *de delictis puer.* Barto. in *d.l. jure provisum*, *Cod. de fabric. lib.*11. Bald. in *l.*1. *Cod.ne fil. pro patre*, Jas. in *§.actionum autem Instit. de action.* & nos hac de re copiose scribimus in *tract.de Regal.Reg. Neap.* Verum jam tandem unde

A digressa est oratio redeamus. Dicebamus igitur Principem de suo reficere debere quicquid impendii alicui affert in alterius utilitatem. Et id quidem, ni fallor, velut opt. Princeps conscientia perculsus, expresse fuit Cæsaris intentionis, cum d.Illustr. D.Petro Toleto, ut certus fieret à suis consiliis jussit ut quanti pensi camera esset reservata, & an Baronibus jure deberetur, ac ad ipsum referret. Consultationis autem responsum, postulationi consonum fuisse perspicitur. Fiscus enim declarandum institit, ut *supra* retulimus: *limitate ac restricte concessas intelligi*: idest, tunc solum, cum Barones in suis castris præsentes habitant: parique modo abusum corripiendum plurium Camerarum uni concessarum, habita ratione qualitatis ipsorum, eorumque familiarium, ac reservatorum oppidorum capaci-
B tatis. Quod quidem per juris tramites judicandum veniret auditis Baronibus & Civitate, ac abroganda consuetudo ex qua id ortum habuisse R. Camera respondit anno M. D. LXI. ut mihi innotuit, super quo nil unquam provisum postea fuit. Et scimus Reges Aragoneos intantum invigilasse ne hospitia minuerentur, ut literas familiaritatis, quæ præter alia privilegia, ab hospitandi onere eximebant, abrogarint, neminique postea concessæ amplius fuerunt. Præterea, pressius intuendo, tametsi rationes in dictis capitulis expressæ, principali oraculo per verbum, *Placet*, ceu finales approbatæ videantur ex reg. *tex.* in *l.2. Cod.de judic.* tamen cum factæ sint ad partis postulationem, non autem motu proprio, non justa causa factæ censentur, *l.1. Cod.de petit.bonor.sublat.* Roman. in *l.si vero, §.de viro ff. sol.ma-*
C *trim.* Jas. in *l. si testamentum, Cod. de testam.* Et proinde illis forte non contentus, Regiæ Cameræ responsum expectavit. Verum utcunque sit, censeo ex ratione non fore ut Cameræ reservatio Baroni indulta, ad vasallos extendi possit, constitutum est enim ut militis privilegium ad filios non extendatur, & multo minus ad vasallos, Isern. in *cap. 1. de capit. qui cur. vendid.* Fret.in *differ.feud. titul. fol.*250. Et feuda ut plurimum quaternata, *Castra* dicuntur, & in loco alto situantur, Luc.de Pen.in *l.sicut fieri, Cod. de erogat. milit.ann.* & de castrorum militarium forma habes, ex Cassan.in *Catal.par.ult. considerat.*65. & muris circundata interpretantur, Fret.*lib.2. de suffeud. author.*29. Imo intantum sunt militaria ut verendum veniat an legato castro, veniant arma ibi existentia, Oldrad. *consf.*165. Martin. Lau-
D dens. in *tract.de Castell. & Castro artic.*4. Cotta in *memor.* in *ver.castro.* Et denique castra hospitia sunt militum, *l. omnes Cod. de metat. & epidemec. lib.*12. & militum onus est in castris permanere, alias *emansores* dicerentur, *l.3. ff. de re milit.* & castra sic debent esse coacta ut clavibus sint claudenda, clavesque penes digniores sunt custodiendæ, Cassan. in *Catal. par.*11. *consid.*17. Germanus meus in hoc *lib. cap.*12. & habent castellanos de quibus in *l.limenarchas*, & in *l.1. Cod. de fund. limotroph. lib.*11. & in *l. munerum, ff. de munerib. & honorib.* idem Cassan. in *Catal. par.*9. *consid.*22. Cotta in *memorial. ver. Castellanus*. Et quemadmodum milites exautorantur, quod est privari denudarique cingulo insignibusque militaribus, *l.2.§.sed si eum, ff. de iis qui not. infam.* ad degradationis clericorum cœlestiumque militum instar

inſtar, ita & Barones à Regibus, Grammat. in *dec.65. num.63.* Cotta in A *memor. in ver. Imperator*. Quod rationi adhæret; ad eum enim Barones creare ſpectat, prout ad ſolum Papam Cardinales inſtituere, Felin.in *rub. de conſtit. 2. colum.* facit *tex.* in *l.1. ff. de amb. l. probatorias Cod. de diverſ. offic. lib.12.* Reſtaur. *de Imper. quæſt.110. privil.130.* Inſuper ſi ipſam ponderemus *Cameræ* vocem, ne omnes quidem Baronis familiares ab hoc onere immunes inveniemus; tantum abeſt ut ad ſubditos produci poſſit: quandoquidem non dicitur *domus*, aut *palatium reſervatum*; ſic enim dubio procul comprehenderetur univerſa familia, *l.locus*, & *l.pronunciatio*, *ff. de ver. ſig.* ſed dicitur *Camera reſervata*, quæ eſt ut diximus, una, domus ſive palatii cella, ut ſic ipſe ſolus Baro immunis fieri videatur. Idque roborari videtur ab Heſychii ſententia, qui ut dictum eſt; *militare cingulum, cameram* eſſe ait; Profecto quiſque miles ſuum habet cingulum, vel zonam, B quæ ſoli ipſi deſervire poteſt: adeo ut in alios illam transferre non poſſit, *l.deſertorem*, *ver. miles*, & *l.qui commeatus*, *§.ult. ff.de re milit.* Fortius autem roboratur ex capitulis Papæ Honorii à nobis *ſupra* citatis, ubi Regi tantum ejuſque familiæ hoſpitia ſemper gratis danda ſancitum eſt, cæteris autem ſive ii ſint ſtipendiarii, ſive alii quicunque, uno tantum menſe. Nec æquum eſt nec juſtum unis nullum imponere onus, alios nimio onere prægravare, ut ex horum jactura illi fiant locupletes. Unde illud oritur indecori, ut ſubditi à Rege deſici in dies videantur: nam eo quod melius haberi baronales quam regii videntur; qui ſub dominio ſunt Regis, Baronem ſuſpirant nullam prorſus ob cauſam, quam declinandi ab hoſpitiis, quod C ex pacto ab emptoribus poſtulant, cujuſmodi jam nunc in Regia Camera multæ ſunt Univerſitates quæ id tractant: & ſane præceptum eſt ne una civitas magis gravetur quam alia, *l.3. §. præſes*, *ff. de mun. & honor.* Martin. Laud *de Fiſco*, *q.81.* & multum haberet difficultatis ob tributorum onus, quod excuſat ab hoſpitio, opera, ſalgamo & angaria, Gloſ. in *l.1. C. ne ope. à collat. exig.* ut per eundem Laud. *ibi. q. 117.* Non autem oblita fuit Civitas & Regnum publicis in ſeſſionibus, & Regi & Proregi ſupplicare, ut tot hoſpitiorum oneribus temperarent; ſi non militarium, ſaltem Delegatorum qui cunctis à Tribunalibus, varias ob emergentes cauſas, per univerſum Regnum tranſmittuntur: quod ſi merito ſtatutum eſt Proconſuli curandum ne provinciales onerentur hoſpitiis, *l. obſervare*, *ff. de offic. proconſ.* nam æqua lance ſunt diſtribuenda, *l. qui originem*, *ff. de muner. & honor.* multo cautius eſſet in hac provincia attendendum, quæ hanc ob D cauſam pene collapſa eſt. Cum igitur totius Regni incolumitati conferat, à Principis religione & prudentia proviſum iri ſperandum: ſed hæc alio. Certe quæcunque ſit ratio, Cameræ reſervatæ privilegium & immunitatem, non modo vaſallis omnibus ejus caſtri prodeſſe; verum & in commercium adductum videmus, quando Barones cum vaſallis paciſcuntur, quanti voluerint ei pendere ſi in Cameram reſervatam ingredi malint, quod quidem licere & ſacri Conſilii & Reg.Cameræ decretis reſponſum eſt. At vero multum eſſet verendum de rationibus, in capitulis expreſſis, ex

A quibus Cæsaris responsum manavit pro Baronibus: quandoquidem cum Neapolitanorum contemplatione primum concessa fuerit, & ab Barones postea Regnicolis ampliata, eorum personas egredi non licebat, *l.1.ff. de constit. §.sed & quod principi*, *Instit. de jure nat. gent. & civ.* Et convenientiæ ratio satis non videtur, de qua in *l.venditor*, *Cod. de rescind.vendit. l.minoribus*, *ff. ad Syllan. §.thesauros*, *Instit. de rer. divis.* sicut nec illa honestatis, *l.2. Cod. ne fisc. rem quam vend. evinc.* quæ tamen Barone cum uxore & familia habitante, aliquid considerationis pareret; sed citra ejus habitationem cessaret etiam causa: & nihilominus sola destinatio, & in pluribus quidem Terris, juxta Baronum dignitatem, recepta est. Nec pariter onus adoharum & releviorum; cum ex causa particulari, natura scilicet & lege & onere feudi, ab initio in feudi concessionem sit insitum in domini recognitionem: & quod ad relevium attinet, subintellectum est etiam ob investituræ renovationem, Isern. in *constit.post mortem*, *col.fin.* & in *cap.1. §.similiter, de capit.Conr.* & in *§.sed & res*, *per quos fiat invest.* ubi Alvarot. & Loffr. Afflict. in *cap.1. num.56. ex quibus caus.feud. amitt.* & in *decis.265. num.19.* Capyc. in *cap. imperialem*, *§. præterea si quis infeudatus*, *columm.21. de prob. feu. alie. per Frid.* Respectu vero adohæ jam compertum habemus, quod sit onus feudi, & cum fidelitate insit in vicem servitii personalis constitutum; quandoquidem in castris cum vasallis, ex viginti unciis solvuntur decem cum dimidia; in Terris vero, sex, Isern. in *d. cap. imperialem*, *§. firmiter*, *colum.2.* & in *cap.similiter*, *de capitan. qui cur. vendid.* & in *cap.1. §.sed nec est alia justior, quæ sit pr.cau. ben. am.* Licet Ajellus in *tract. de ju.ado. num.52.* aliquid novi addiderit ex Reg. Cameræ diutino more. Et hæc quidem non solvunt nexum Principis ad refectionem damnorum aliarum Universitatum, ad quam de jure tenetur, ut supra fundatum est. Cum igitur rationes istæ expressæ quodammodo confutari possint, alia erit indaganda ratio; Quod si aliæ efficaciores ilico proponentur, istæ finales non erunt putandæ; cum ea dicatur finalis, qua non potest assignari validior, *l.cum filiosfam. ff.de legat.1. l.quamvis*, *Cod. de fideicommiss.* Nos vero prætermissa Regis potestate, quæ in his præcipua est, *l.fin. ff.de muner. & honor.* cogitavimus alias explicare: & tametsi tenuior sit mea doctrina quam huic rei pervestigandæ sit satis, attamen ut doctioribus exacte disquirendi causam afferam, hæc quæcunque sint in medium exhibere statui. Primo autem est intuendum, has concessiones, non esse novas; sed ex multis causis ad remp. pertinentibus à jure introductas; ac nonnullas esse personas ab hoc hospitandi onere exemptas, quas *infra* etiam connumerabimus; quibus & Regia Camera easdem ob rationes favet. Secundo quod nedum Baronis intuitu Camera reservata passim conceditur, sed etiam vasallorum, tempore quo Barones, aut destinatione, aut actu demorantur.

Et quo ad primum prisco jure multæ erant personæ, quæ pro imperii defensione constituebantur, in quarum vices suffectos esse Barones, quantum comparationibus inniti possumus, non ambigimus: nam tametsi diversis

versis appellentur nominibus, eundem tamen pariunt effectum, dum idem A
præstare videntur servitium: &, si illis hæc hospitandi immunitas concessa erat, consequenter & his, idest baronibus concessa intelligitur: suffecti enim ejusdem sunt conditionis, cujus & sui decessores, *l. parabolani*, *Cod. de sacros. eccl.* quare nil novi facit Princeps id illis concedendo, licet ex causa jura nova etiam mutare possit & vetera, *vulg. l. digna vox*, *C. de legib.* quæ in Isern. ore semper est, & præcipue in *c.1. §. contrahentium, in 2. addit. in novis, num. 45. quæ sint regal.* & sic unico verbo respondetur ad refectionis nexum. Ad quæ probanda nostrum erit docere, maximam Barones habere cum Curialibus similitudinem atque germanitatem: & primo, si vocis ethymologiæ aut allusioni innitimur per ea, quæ traduntur in *l. 2. §. mutui datio, ff. si cert. pet. Instit. de tutel. in princ.* Curia quandoque pro feudo capitur, prout est in *rubr. de capit. qui curiam sive curtim vendidit*, & *§. pen. quib. mod. feud. amitt.* Alber. in *Dictionar.* in *ver. curia:* B
sicut & Romanis pro regione capiebantur, quas in tribus divisere, ut late etiam Alexand. ab Alex. *lib. 1. cap. 26.* inde decuriones à curialibus differunt sicut species à genere, not. in *l. 1. C. de decur.* & habes ex Alber. *Diction.* in *ver. Curiales*, in *addict.*

II. Sunt curiales ab hoc onere soluti, prout & Barones, *l. decurionib. Cod. de silentiar. & decur. lib. 12.* facit *text.* in *l. sacris*, *C. de prox. sacr. scrin.* & alii ad hoc allegati per Cassan. in *Catal. par. 6. consid. 32.*

III. Sicut Barones, & præcise *titularii*, ideo ita dicuntur quod remp. tueantur ut meus Frater docet in hoc *lib.* & *cap.* & latius in *epithet. Sedil.* C
in *ver. Curia*: ita & *Curiales* ideò sic dicuntur quod reip. curam habeant; quod scilicet eorum cura & consiliis resp. expediatur; & sic definitur curia in *comment.* Valer. Max. *lib. 2. tit. de institut. antiq.* & alii adducti per eundem Cassan. *ead. par. consider. 35.* & ego affero *text.* in *l. 2. circa princ. ff. de orig. jur.* & diximus etiam *supra* in *adnotat. ad cap. 16. num. 39.*

IV. Sicut Curialibus jus dabatur salutandi & adeundi Principem, quod privatis non licebat, *l. 1. Cod. de silentiar. lib. 12.* ita & Titulariis, seu personis illustribus, in tantum ut princeps iis etiam teneatur assurgere, ut late deduxit Germanus *hic c. 21.*

V. Perinde ac Curiales eo ipso quod curiam Principis sequuntur, efficiuntur nobiles si ignobiles fuerint, *l. 1. Cod. de mandat. princ.* Ang. in D
§. fin. colum. 1. Instit. de except. Jas. in *l. omnium, Cod. de testam.* facit *text.* in *l. 1. Cod. de præpos. labor. lib. 12.* secundum Cassan. *ead. par. consid. 27* ita etiam & Barones cum statim feudum habuerint, Cassan. in *Catal. par. 8. consid. 17. & 46.* feudum enim parit possessori nobilitatem, & per infeudationem contrahitur nobilitas idest paradogium, *cap. 1. quis dic. dux*. Princeps enim de inhabili facit habilem, sicut vult, *l. quidem, ff. de re jud. l. 2. C. de crimin. sacril.* Isern. in *cap. 1. ver. ille tamen, de controvers. feudi int. par. termin.*

VI. Quemadmodum curialium prædia alienari prohibebantur, nisi prævia quadam solemnitate præscripta, ne in servitiis deficerent, cum & reip.

ex-

A expediat eos esse divites, *l.2.* & *l.fin. Cod. de præd.decur. sive curial.lib.10.* nec satis est æs alienum exprimere nisi creditores nominentur & debiti quantitas; ita prorsus observari videmus in feudi translatione, vel ea sit necessaria vel voluntaria, imo & ratio est etiam exprimenda, *vulg. l. quod si nolit,§.qui mancipia,ff.de ædilit.edi.* ex qua *l.*Iser.& omnes feudistæ introduxerunt & alias circunstantias, quæ formam dedere Reg. Cancellariæ eas inserendi, ut cuncti sciunt.

VII. Sicut curiales servire Principi sunt obnoxii eique assistere, ita & feudatarii, qui olim quod valvas & cortem Principis frequentabant, *Valvasores* dicebantur, & *Cortesani* ut & hodie, Boer. in *tract. de custodia clau. col.1.* & ex Isern. docet Germanus meus in hoc *lib.cap.21. in fin.* & faciunt B dicta Cassan. in *Catal. par.6. consid.29.*

VIII. Perinde ac Barones ex titulorum quæstu, fere omnes efficiuntur illustres, ut *infra* notabimus, ita Curiales *illustres* dicuntur quando in curia Principis serviunt, Barbat. in *consil.57.* incipiente: *præclare scribitur*; facit *text.* in *l.1. Cod. de præpos.lab. lib.12.* Principis enim præsentia eos illustrat, ceu Papæ Cardinales, Bal. in *rubr. ff. de offic. proc.* per illum textum, quem cum aliis retulit idem Cassan. *ibid.* unde Aristoteles *lib.5. polit. cap.2.* dixit, Regis esse egregios viros in familiares sibi conjungere, & plebeos in ejus gratiam & favorem & in obsequio retinere, ex Lancell. Conr. in *Templo om.jud. lib.1. cap.1. de imperat.* in *ver.aditu facili.*

C IX. Sicut feudatarii milites sunt, ut mox deducemus, & noti juris est, ita & Curiales, *Auth.ut judic. sine quo. suffr. §.sic igitur*, Mart. Laudens. in *tract.de fisco, quæst.*100. & proinde prohibentur esse procuratores,conductores, fidejussores, *l. curialis*, & *l. milites*, *Cod. loc.* Glos. in *cap. quod quibusdam, de fidejuss.* Castald. *de Imperat, quæst.*110. *num.*144.

X. Non possunt curiales coram judice ordinario conveniri, sed coram judicibus delegatis à Principe, per ea quæ Cassan. *ead. par. consid.* 30. sic etiam Barones pares Curiæ habebant olim in judices, *tot.tit.de contr.feudi ap.par. term. & de leg.* Conr.in *princ.cap.imperialem*, *§.pen.de prohib. feu.* D *alien.per Frid.* & *de allod.§.fin.* Qui quidem pares habentur ut judices ordinarii, ut late per Isern. in *c.1. ver.ille tamen*, *d.tit. de contr.feu. ap. par. ter.* & possunt ad judicandum cogi quemadmodum & alii Magistratus, *l.si quis magistratus ff.de muner.& honor.* quod secus est in arbitrio; licet in Regno, eorum loco, judices fiscales subrogati sint ut magis justi, id Isern.in *d.loco* & *de prob.feud. alien. num.*81. *ver. in regno*, & late Fretia *lib.2.in 7.auth. Baron.* Et, si inter duos feudatarios contentio super feudi proprietate contingerit, Dominus illam dirimere debet & non judex ordinarius, ad quæ multa tradit Isern. in *d.cap.1. de prob.feu. al.per Frid.n.*73. & 279. *in novis.*

XI. Barones cum armis & equis servire tenentur, Isern.in *d. cap. imperialem*, *§.firmiter*, & in *cap.1.§.sed nec justior*, *qua sit prima cau. ben. am.* & in *d.constit. si vasallus*, & imminente guerra non possunt feudo renunciare

nunciare ob servitii necessitatem, ut *infra* dicemus. Curiales item eodem A
modo, unde equi curiales dicti sunt, *l.non videtur, Cod.de muner.patrim. lib.*10. ubi Luc.de Pen. cumulat quot modis equi in jure accipiantur: sicut in milite, equi militares, qui extra provinciam extrahi non possunt, *l.officium, ff.de re mil.*

XII. Mitius puniuntur curiales ex vi ejusdem rationis quia illustres sunt, Glos.1. *in fin.* in *can. quando,* 86. *dist. cap.si vero primo, in princ.de sent. excommun.* exempla etiam in his affert Gulielm. de Bened. in sua *repetit. cap.Raynutius,* in *ver. & uxorem nomine Adelasiam, in materia successionis ab intestato, num.*808. Et hoc parit servitium principi collatum quum meritum etiam in his affert, ut pœna eis diminuatur, ad hoc Cassan. qui multa super his cumulat *par.*6. *consid.*38. allegat Glos.*Instit.de ju. nat.gent. & civ. §.plane, ver.ob meritum,* quibus conferunt allegata per Germanum meum in hoc *eod.cap.num.*6. dum illustres cum in causis criminalibus, tum civilibus in procedendo, condemnando, carcerando & puniendo, mitius haberi dicit ut & nos etiam ibi notavimus: sed & de servitiorum benemerentia, Afflict. synodalem facit *decisionem* 307. Et prædicta quidem non multum extranea arbitrari possunt; quinetiam non absurdum foret si inter tot feudistarum sententias & auctoritates insererentur; ubi diversi diversas attulerunt opiniones de feudi ac feudatarii nomine & origine; & quibus personis jure prisco comparari possent, & an clientibus, an valvasoribus æquarentur, ut late per Fret. avunculum meum in *lib.*1. *de suffeud.tit.de orig.feudi.* B C

Secundo, illa se se offert ratio, quod Barones milites sunt, *c.*1.*de c.Cenr.c. si quis miles,de feu.si.cul.non amit.rub.de mil.vas.qui cont.est & de vas.mil. qui ar.bell.depos.* Cotta in *memor.*in *ver.Castro,* Isern.in *prœl.feud.* imo præcedunt milites, *cap.venerabilem, de confirm.util. vel inutil.* Luc.de Pen.in *l.*1. *Cod.de mancip.& colon.patrimonial. lib.*11. & ab eis etiam eorum nomen descendit, idem Isern.in *cap.*1. *§.cum autem, de controvers. investit.* & in *cap.*1. *§.hujus autem generis, ibi, servitium militare;* unde verendum venit si militariter non vivant num gaudeant privilegiis militaribus, Barbat. in *cons.*57. *colum.*2.*in fin.* quem allegat Boer. in *tract. de ord. consistor. reg.* Quod si serviat per substitutum non satisfacit, Bald. in *cap.*1. *§.mutus, colum.fin. Episc. vel Abb.* nisi cum Principis voluntate, *l.si quis ex corpore,* D
*Cod.de muri leg. lib.*11. quinetiam feudum in militiam postea suffectum est, *l.omnimodo, §.imputari,Cod.de inoff. testam.l.patri, §.alumno, ff.de legat.*2. *l.fin. Cod.de pign.* Unde nonnulli feudatarios eos esse asserunt, qui olim *solidati* nuncupabantur, nunc vero per syncopen, *soldati* dicuntur: quique hanc tuentur opinionem, juribus fundantur ex *tex.* in *cap.*1.*quis dic. dux,* ibi, *præstatio soldata,* multisque aliis in locis topicis habes germanitatem militiæ cum feudis, & præcipue per Fretiam avunculum meum *lib.*1. *de suffeud.in rubr. de orig.feu. colum.*2. Profecto feudatarius ad servitium militare inhabilis, feudum non retinet: prout olim fœmina erat, *tot.tit. an mut. aut alit. imperf.feud. ret.* & in clerico *ibi* per Glos. & de vasallo

decrepita

A decrepitæ ætatis, & de hierosolymitano equite, Bald.in *consi.17.par.2.* Cassan.in *Catal.par.9.consider.4.* Et ita fuit judicatum in Reg.Camera pluribus in causis, ut dicemus in *tract. de Regal. Reg. Neap.* & late habes ex Glos. Paris. §.8. *gl.1.q.2.num.25.* & *quæst.3. num.27.* Quibus accedit quod sicut inhabiles feudatarii à feudo removentur, ita & milites à militia, quos & exauctorari *supra* diximus ad instar clericorum: neque id solum, sed etiam ab electione aliqui ejiciuntur; pinguis enim miles, aut deformis, aut mancus non eligebatur, sed spectata corporis habitudine, lato pectore, cervice erecta, fortis & strenuus, secundum Alex. ab Alex. in *Genial. lib.1. cap.20.* & meus Frater *hoc lib.* refert, *cap.24.* cujus autem conditionis & qualitatis esse debeant, exponit idem Alex. *ibi.* Sed ubi de militibus B non transferendis est nobis sermo, oportunum videtur, & ritum subnectere, quo milites & equestres & pedestres referuntur innumeros, quod *assentari* dicunt. Equites igitur referuntur cum libello sui Tribuni, prævia tamen scripta Viceregis jussione: referuntur autem per *Officialem libri majoris*; (ita vocant militum *catalogum* sive *matriculam*) aut etiam per alium ab eo commissum. Prius vero quam in numeris conscribantur, suæ aptitudinis periculum faciunt coram Magistro militum & Scriba portionum, currendo loricati ac arma tractando. Pedites autem conscribuntur ab aliquo ex officialibus exercitus, cum libello Magistri militum. Sane ubi nomen datum erat militiæ, poterant milites ex permissu solum sui Tribuni, de una in aliam copiam transire; hodie vero illustris. Comes Olivaris singu-C lari sua prudentia statuit ne hujusmodi transitus ipso inconsulto fiant. Equidem proprium est Principis de uno loco ad alium transferre milites, *l. pen. Cod.de cursu publ.* Restaur. *de Imperat. quæst.110. num. 123.* sicuti ad eum solum spectat assumere aliquem in numerum, *l. neminem, Cod. de re milit.lib.12.* Luc. de Pen. in *l.1. Cod. qui poss.lib.10.* Cassan.in *Catal. par.5. consid.22. num.36.*

Tertio, Barones regii sunt consiliarii, ut abunde docuit Frater in hoc *lib. & cap.* Duar. in *reg.221.* Curt. in *tract.de feu.par.7.in princ.* & in *vers. quaro*, Jacobin. de S. Georg. in *eod. tract.* suorumque vasallorum judices sunt ordinarii, Isern.in *cap.1. qua sit invest.* & in *cap. 1. §. praterea, de prob.feu. al. per Frid.* & in *cap.1. §.item quod duo*, & *§. sed quod, qua sit* D *pr.cau.ben.am.* & late per Fret. *lib.21.auth.13.* Judices autem ideo dicuntur nobiles, quia circa leges versantur, quæ armis æquiparantur, & illis indigent, ut probat *tex.in l.1.Cod.de Just in.Cod.confir.* Guid.Pap.in *quæst.378.* quod quidem habui ex postilla Dn.Marii Surgentis olim mei Germani in *d. l.1.* qui diem functus est ante trigesimum ætatis annum, anno incarnati Verbi 1561. & in Mag.Curia Vicariæ jus dixit, & provinciæ Salerni præfuit, & in aliis totius Regni arduis negotiis regiis versatus; cujus lucubrationes manuscriptæ, & memoria & vitæ sanctitas undique apparent. Certe in convenientia præcedentiæ inter Doctorem & militem illa potissima allegatur ratio, quod leges regunt ministerium militare, ut late Martin. Laudens. in *tract.de dignit.quæst.17.* sed judices minime hospitari tenentur

ex

ex *tex.* in *l.fin. Cod.de profess. & medic.* & *ibi* Luc.de Pen. Cassan. in *Catal. par.*11.*consid.*46.*in fin.*sicut nec collectas solvere, idem de Pen. in *l.jubemus, la* 2. *Cod.de prox.sacr.scrin.* hoc autem limitatur, nisi suffragio facti essent judices, ad quæ facit *tex.* cum Glos. in *l.eos*, *Cod. de excusat. mun. lib.*10. Martin. Laud. in *tract. de fisco*, *quæst.*210. quod etiam respectu dignitatis locum habere potest, Capyc. *de investit.feud. fol.*121.*ver.officiales*. Quinimo judices milites sunt, *l. advocati*, *Cod. de advoc. divers. judic.* eoque nomine appellantur à Rege in suis literis probatoriis: nec ab hospitiorum modo, sed à quovis alio onere sunt immunes: idque prius quidem Locumtenenti & Præsidentibus Reg. Cameræ indultum fuerat, dein vero à Carolo V. anno M. D. L. Præsidenti & Consiliariis Sacri Consilii impertitum fuit, ut *supra* diximus: quod cum nuper Portulanus iis observare neglexisset, Præsidens ipse appellavit Reg. Cameram, quæ secundum ipsum oportune provisit juxta Cæsaris indulgentiam. A B

Quarto, jus hospitandi de regalibus esse docet Bal. in *l. observare*, *in princ. ff.de offic.proc.* Isern.in *cap.*1. *ver. extraordinariæ*, *quæ sunt regal.* & inter *capit. Regis Caroli*, secundum Afflicti decisionem illam synodalem 265. *in fin.* & in *cap.*1. *num.*10. *quæ sunt regal.* Alber.in *rubr.ff.de muner. & honor. num.*50. Quod etiam pro familiaribus suis & stipendiariis habet, ut est in *dictis capitt.in rubr. quod nulli pro servit. nostr.* & in *cap.statuimus*, *§.præcipimus*, *sub rubr.quod lic. special. pert.* Idque præsente quidem Rege, in perpetuum; absente vero, per mensem tantum illis debetur, Capyc. in *invest.feud. fol.*275. *colum.*1.*ver. Ferrerii*; Quæ quidem facultas concessa fuit Regni Regibus à Papa Honorio, ut ex ejus capitulis indicavimus: in quorum custodiam præfata postea capitula uniformia emanarunt; & à ratione non abhorret; Princeps enim milites est, *l.*2.*Cod.de testam.mil.* Restaur.de *Imperat.q.*110.quamobrem Regi stipendiorum nomine constituta sunt tributa & vectigalia atque proventus, absque subditorum gravamine, ut illis justitiam faciat, & secundum D.Tho. & alios canonicos interpretes, regalia etiam & demania, intantum ut etiam latronum rapinas teneatur ipse subditis de suo resarcire, ut pluries *supra* diximus, & est Isern.in *c.*1.*§.navigia*, *de statut.* & *consuetudin. con.lib.eccl.* & in *Const.Reg. etsi damna clandestina*, Luc. de Pen. in *l.*1. *num.*17. *ut rust.ad null.obseq. devoc. lib.*11. ubi asserit quod non solum sit judex & miles, sed omnium militum omniumque judicum supremus, & lex animata. Unde si militibus judicibusque debentur hospitia, multo magis & Regi. Ex quibus patere arbitror sententiam Vasquii *illust. controvers. lib.*1. *cap.*8. *num.*15. probari minime posse, dum ait, tributa & vectigalia Regi constituta jus illi hospitiorum auferre, cum ex iis commode sustineri possit: quandoquidem præterquam quod Summus Pont. id jus in eum contulit, datur etiam militiæ, *l.pen. §. duo*, *ff. de vacat. mun.* & in Rege culmen est militiæ: alioqui si hanc non haberet legitimam facultatem, utique tot personas ab hospitiorum onere non eximeret, de quibus in *l.fin. §. pen.ff.de muner.& honor.l.sunt munera*, *ff.de vacat.mun.* Restaur. *de Imperat. quæst.*65. cum aliis *infra* notandis, ex juris regula, *nemo dat* C D

P p *quod*

A *quod non habet*. Et si stipendia dantur loco alimentorum, & appellatione alimentorum venit etiam hospitium, *l.verbo*, *ff.de verb. signif. l.fin. ff. de usu & habit.* & etiam *supra* diximus, Regi debetur hospitium, ut integre habeat alimenta. Ad quod ipsi tenentur subditi etiam jure clientelæ & vasallagii, ut probat Afflict. in *d.decis.265.in fi.* Si enim advenerit Rex in castellum Baronis, Baro ipse tenetur illi expensas subministrare, ex collatione tamen vasallorum, in *Constitut. Reg. Quamplurimum*, & *ibi* Andr. ut deberi videantur ratione directi dominii, in quoddam corredum: cujus rei fuit & consuetudo de qua per Speculat.in *tit.de feud.§.quoniam*: Et in hoc B Regno in adventu Caroli V. ita observatum fuisse, testis est Fretia *de Infeud. lib.2. in 23. auth.* & ante eum Capyc. qui hæc allegat, *de invest. feu. in ver. ac hospitio*, allegando remissive Alvarot. in *cap.1. §.similiter circa fi. de capit.Cour.* & sine dubio fertur, dominum egenum à vasallo, sicut patronus à liberto, alendum esse, *l. si quis*, *§.solent & § seq.ff.de liber.exhib.* ex germanitate inter feudum & jus patronatus secundum Isern. in *cap.licet si de feud.fuor. contr. ut cautela fit*, inquit, *ut excipiantur alimenta in contractu*, & *quib. mod. feu. amitt. in princ.* Nec hospitia solom tribuere, sed etiam per propria prædia tenentur vasalli sternere viam Domino, ut tute incedat, idem Isern. in *cap.1.§.si quis demanso, de probib.feud. alienat.per Frider.* per tex. in *l. si quis sepulchrum*, *ff. de religiosis & sumpt.funer.* C Restaur. *de Imper. quæst.110. num.256.* etiam si privilegio Principis immunes essent, *l.cum ad felicissimam*, *C.de quib.muner. vel præstat. lib.10. l.neminem*, *Cod. de sacros. eccles.* Si tamen dixisset Vasques quod non deberet Rex facere in Hospitiis longam moram, utique non refragarer, ut dixit Bald. in *tit. de pace const. in ver. moram*: longam vero moram ait esse vel judicio populi, vel si excederet sex menses, ut per Restaur. *ubi supra*, *num.303.* Cum itaque de regalibus sint hospitia, regaliaque à Rege concedi posse non ambigatur, dubio verti non posse clarum est, quin & ea concedere possit, Luc.de Pen. in *l. contra*, *col.7. Cod. de re milit. lib.12.* non tamen inferioribus, idem in *l.respublica*, *Cod. de jure reip. lib.11.* Cassan. in *Catal.par.1. consider.44.* & *par.5. consid.22. num.164.*

D Quinto, posset & sustineri ratio adohæ & relevii atque collectarum quibus Barones subsunt, ut *supra* diximus, aliorumque onerum de quibus per Afflict. in *decis.265.* idcirco aliis oneribus prægravari ex juris dispositione non debent, *l.navis*, *ff. ad leg. Rhod. de jactu.* Capyc. *de investit. feud.* in *ver. Collecta*: novumque sine dubio onus esset extraneos recipere milites, qua de re habes Alex.ab Alex. in *Genialib. lib.1.cap.20.*

Sexto, si Baro miles est, ut jam probavimus, alios recipere milites non tenetur; incongruum enim atque exosum esset, si ut miles suis non potiretur prærogativis; eoque magis in castro, qui locus est ipsius proprius, ut de metropolitano dicitur ad suffraganei diœcesim accedente: promiscuis enim actibus rerum officia ordinesque turbarentur, *l.petita*, *Cod. de episc. & cler. l.consul*, *§. absurdum*, *Cod. de testam. l.1. Cod. de sportul.* Glos. in *l.quisquis*, *Cod.de postul. can.esto subjectus*, *95.dist.* Cassan.in *Catal.par.1.* con-

*consid.*44. etenim singulorum status servari debet illæsus, *cap. imperialem, de prob.feu. alien. per Frid.* Et facit quod melius per unum quam per plures quid regitur, & Regnum non capit duos Reges, *can. in apibus* 7.*q.* 1. nam essent duo capita, quod in monstrum haberetur, *l. non sunt liberi*, *ver. prodigiosum*, *ff.de statu hom.* sicut & unæ Civitati diversos habere pontifices non licet, *cap. quoniam de offic. deleg.* Cassan. late *ubi supra*. Miles autem intantum servire tenetur, ut imminente guerra non possit feudo renunciare, cum tunc servitium incipiat esse certum, & efficaciter obligetur, secundum Glos.in *l. incola*, 2.*ff. ad municip.* quam cum aliis allegat Boer. in *tract. de custod. clav. n.*43. Est insuper suo servitio ita astrictus, ut de uno numero & legione ad alium transire non possit, solusque princeps potest illos transferre, *l. contra publicam, Cod.de re milit.lib.* 12.*can.non oportet*, *de consecrat. dist.*5.*extravag.ut prælatorum*, *de major.& obed.*Cassan. in *Catal. par.*5. *consid.*24. *num.*52. sicut assumere quempiam in militem vel subrogare, *l.fin.Cod.de offic.mag.offic.* militesque de locis ad loca transferre, *l.fin. Cod.de veteran. lib.*12. Restaur. *de Imper. q.*: 10. *n.*51 *&* 123. idemque de milite cœlestis militiæ, *cap. fraternitati*, *de cler. non resid.* ut neque laicus de aliena plebe retineri possit, *can.primatus*, 71.*distin.* nec exterus præsentari, *can.pen.ead.dist.* A B

Septimo, ex loco etiam id arguere possumus, *l. penult. ff. de just. & ju.* siquidem feuda quaternata in Regno ut plurimum *castra* dicuntur, Isern, & Loffred. per Fret. allegati *lib.*2.*auth.*29. *num.*5. quod etiam ex figuræ antiquæ inspectione perspicitur, & *castra* muris circundata dicuntur, quia in alto loco sita sunt, Luc.de Pen.in *l.sicut fieri*, *Cod.de erogat.milit. ann.* Unde in Lombardia Barones appellantur *magni Castellani*, ut per Bald. in *cap. uno delegatorum*, *de offic. de leg.* Martin.Laudens. in *tract.de dign. q.*7. & an de novo ædificari possint, habes in *l.per provincias*, *Cod.de ædif.priv.* *l. opus*, *ff. de oper. publ.* à communiter enim accidentibus hujus forma, ut dictum est, inspicitur esse; & majorum actio, nostra debet esse instructio, §. *qua omnia*, *Instit. de satisd.tut.* §.*apud Catonem*, *Instit. de adopt.* & alia adducta per Alber. Rosat. in *Diction. ver. arguitur*, *in princ.* Et quamvis aliquatenus differunt Castra à feudis, cum castrorum privata possessio ita sit prohibita, ut ultima pœna vindicetur, *l. quicunque castellorum*, *Cod. de fund.limotr. lib.*11. & titulus ab utroque exigitur, ex reg. *l. cogi*, *Cod. de petit. hared.* & legato castro, tormenta aliaque arma ibi existentia veniunt; attamen etiam de regalibus esse monstrabimus in nostro *tract. de Regal.Reg. Neap.* Et qui regalia occupare præsumunt, capitali pœna plectuntur, ex *constitut. Reg. ea quæ ad decus*, & ibi omnes Regni interpretes. Et sicut negare non licet, militibus in castris non commorandum ob hostium incursiones, quas suspicari possunt, ut late tradit Cassan. in *Catal. par.ult. consid.*65. ita absque Domini consensu in alienam non possunt transire jurisdictionem, ex topica illa Barto. doctrina in *l.*1. §. *& post operis*, *ff. de no. op. nunc.* etiam si ad regiam urbem accedant, *l.*1. & *ibi* Glos. *ff. de rei vendic.* & in *constit. Reg. quisquis de burgensib.* Porro si à Castellano maxima exigi- C D

A tor fidelitas, ad quam etiam jurejurando adigitur; non minor erit à feudatario exigenda: & aliquando castrum & castellum idem sunt, in *rubr. & nigro, Cod. de fund. limotroph. lib.*10. Et castellum locus dicitur qui civitatis vice regitur, *l.si hæres, §. vitiis, ff.de legat.1. cap. statutum, §. 2. de rescrip. in* 6. & *ibi* Gl. Archidiac. in *ver. Civitatibus*; Et re ipsa castra hospitia sunt, *l.omnes, in princ. Cod. de metat. & epidem. lib.* 10. Secus autem esset ubi resideret Princeps, nam in ejus præsentia nulla sunt timenda mala, *l.2. Cod. de iis qui per met. jud. non appell. l.* 2. *Cod. de* ☉, *quod met. cau.* Eorum autem residentia temerarium faceret potius quam necessarium militum incolatum.

Octavo, congruit etiam dicere quod oppida quæ in cameram sibi reser-B vant Barones, non sunt ita immunia, ut nullum prorsus subeant onus: nam tametsi milites hospitio non recipiant, contribuunt tamen eam ad rem, anouam pensionem septemdecim assium in singulos focos: sub sontque præterea extraordinariis indictionibus, & impositionibus: quorum utrumque à Reg.Cam. definitum est. Et nuper inter Atellas & pagos ac Regni proceres suborta est altercatio in Collaterali Consilio decidenda: de qua locus exposceret, ut hic aliqua dicerem; at, ne mei ipsius voti sim intempestivus index, subticeo alias dicturus: Si igitur vice hospitii conferunt in ære parum iis concedi videtur immunitatis, & parum & nihil æquiparantur, *l.pupillus, §.si ego, ff.ad leg.Falc.* Alber. in *Diction.in ver.à nihilo*: unde privilegium quodammodo redditur elusorium, quod non est Prin-C cipis intentionis, *l. fin. ff.de constit.* & pecunia *secundus* dicitur *sanguis*, Gl.in *l.advocati, Cod.de advoc. divers. judicior.* & latius Germanus probat *hoc libro, cap.*15. *num.*8. Sed certe hæc ratio parum aures mulcere videtur; nam onus illud conferendi rationem septemdecim granorum in focum,ut diximus, constitutum fuit pro hospitiis equitum, cui confert & totum Regnum ultra ordinarium tributum granorum quadraginta octo in focum, ut retulimus *supra in adnotat. cap.*16. hic vero nobis est sermo de peditibus hospitandis.

Nono, poterit assignari ratio dignitatis; nam Barones illustres sunt, Purpurat. in *l.1. num.*244. *ff.de off. ej.* Fret. *de suffeud. lib.*1. *de orig. baron. num.*11. & probat Germanus meus in hoc ipso *cap.* Cum fere omnes, D Comitis, Marchionis, Ducis, Principis, titulo decorentur; qui cuncti, præter solum Comitem, *illustres* dicuntur à Rege: & *viri potentes* dicuntur quia jurisdictionem habent, Bald. in *cap. uno delegatorum, de offic. deleg.* Martin. Laudens. in *tract. de dignit. quæst.*7. Fret. *ubi supra*. Et ex juris dispositione, qui hac præfulgent dignitate jus habent hospitandi & maxima cum prærogativa: unde differentia inter eos justa redditur, nam Baroni, Comiti, & Marchioni, unum tantum oppidum in cameram datur; Duci vero & Principi, duo, & hoc jus obtinet hodie, tametsi plura etiam olim habuissent: quod quidem cum jure communi concomitantiam habet, à quo hæc camerarum distributio fit, ut habetur in *l.pen. Cod. de metat. & epidem. lib.*10. Cassan. in *Catal. par.*6. *consider.*32. Et, si tamquam judices hoc

hoc jure utuntur, multo magis tanquam majoris dignitatis, nempe qui A judicibus præferuntur, ut late deducit Frater in hoc *lib. cap.27.*

Decimo, cum vasalli hospitari teneantur suos Barones tanquam milites; omni iuri consonum est, illos ab aliorum militum hospitio esse immunes, ne duplici graventur onere, ex regulis juris *supra* adductis. Et certe residentia Baronum, majora assuetis & ordinariis parit vasallis onera & præcipue servitia immoderata, quæ parit etiam feudorum privationem, ex reg. *text.* in *§.fin. Instit. de iis qui sunt sui vel alien. jur.* & *ibi* Jo:Fab. & alii ex Neapolit. decisionibus traditi, in quibus contra nonnullos Barones multa gravaminum capita porrecta fuere etiam criminalitatem continentia; & tot notoriæ sequutæ fuerunt justæ provisiones & decreta, quæ absentia profecto eorum excusasset. Et licet superiorem habeant, attamen de facto ne procedant de eis timendum ex dicto Isern. in *tit.quæ sit pr.cau.ben.am.* Et obsequialia Baronibus à vasallis tradenda multa sunt, de quibus per Luc. de Pen. in *l.2. Cod.in quib. coloni, lib.11.* quemadmodum & Reg.Curiæ servitia, ut est *text.* in *constit. Reg. sicut nostra*, & per Bald. in *l. fin. in princ. Cod. de bon. quæ lib.* atque ad alia etiam majora personalia servitia teneri si angarii vel parangarii forent, prout ut plurimum sunt, ex *constitut.Reg. si contingit*, & *prosequentes*. Jamque etiam id illi præstare debent, ut per propria prædia commodam ei sternant viam; imo & ipsum alere tenentur *ut supra* docuimus: de quibus late Afflict. in *d.decis.265.* Capyc. in *investit. feud. in suis clausulis vasallorum & angariorum*, & Fret. in *lib. de suffend. de author. baron.* Sed nempe augetur illa difficultas etiam cum vasallis; postquam immunitate hospitii: ipsi & Barones ex sola destinatione citra eorum habitationem gaudent; qua cessante, jure corruit privilegium, *l.privilegium, ff.de reg. jur.* quod idipsum cum loco & persona dicendum est; ut scilicet tantum durent privilegia, quantum locus & persona, quibus conceditur, durat, *l.forma, §.quamquam, ff.de servitut. rustic. prad.l.1. §.promittit, ff. de aqua quot. & æsti.* Sed si ultra jam allegatas rationes ulterius intueri velimus, æquum est dicere sufficere solam destinationem, quæ in his, tamquam potentia actui proxima, pro facto habetur, *vulg.l.pen. ff.de milit.testam.* & ea quæ à patrisfamilias destinatione dependent, illico disponunt & varios producunt effectus, habes ex *text.* in *l.quæsitum, § si quis eodem instrumento, ff.de fun. instruct.& instrumen. leg.l.servis urbanis, ver.multoties, ff.de legat.1.* facit *text.* in *l.quod in rerum, §.si quis post, d. tit.* ubi nostra destinatione fundorum nomina & domus, non natura constituuntur. Cum enim dependeat ex propria voluntate, nil mirum si existere censetur. Sed de destinationis viribus, ultra Bar. & Tiraq. *supra* allegatos, habes multa ex Felino in *cap. cum adeo, de rescript.* Alber. in *Diction.* & Prat. in *Lexic.* Ad evitanda enim inconvenientia prædicta, cum Baro repente ire posset ad habitandum, præventum fuit; consulendum est enim quod evenire potest, *can. in nomine domini, 23. dist.* Bart. in *l. inter stipulantem, §. sacram, ff. de verbor. obligat.* Jacobin. de S.Georg. in *l. si idem cum eodem, §. si una actio, ff. de jurisd. om. jud. in pr.* B C D

lect.

A *lect. num.* 2. facit *text.* in *l.qui bona*, *§.cum inter*, *ff.de damno inf. l.si quis domus*, *§.idem erit*, *ff.loc.* quod etiam judicis est: secundum Gul.de Bened. in *cap.Raynutius*, *ver.judex*. Quod si se absentaret Baro, magna esset ratio corruptionis familiæ suæ; & hoc non fieri, honor omnibus de familia esset, *text.* est singular. ore Alber. Ros. in *Diction.* in *ver.familia*, *l.* 1. *§.quamvis*, *ff. de ventre inspic.* & familiæ ipsius Baronis quæ eodem gaudet privilegio, Glos. in *l.ad personas egregias*, *ff. de jurejur.* & in *cap.2. de foro compet.* & in *cap.ecclesiarum servos*, in *glos.*2. 12. *q.*2. & quæ adducuntur ex *text.* in *l.*2. *Cod. de episc. & cler.* Sin autem vasallorum etiam ratio in his contemplata fuit, non erit perperam dicere quod cameræ reservatæ jus etiam ipsis sit acquisitum, ex dictis per Bart. in *l.sed si plures*, *§.in arrogato*, B *ff.de vulg.& pup.subst.* & in *l.si vero*, *§.*1. *ff.sol.matrim.* Alber. in *l.qui proprio*, *§.ut in cæteris*, *ff. de procuratorib.* & ut in re fiscali procedat, habes ex *text.* in *l.plane*, *C. de legat.* Ang. in *l.*1. *Cod. de his quib. ut ind.* & not. Martin. Laudens. *de fisco*, *q.*202. Quod quidem in cameræ reservatæ praxi compertum habemus, ipsius concessionem, eis absque alio novo actu sive nova concessione Regis, illico proficuam esse. Unde ex tam longo sermone posset dubium oriri circa commercium quod Barones cum vasallis faciunt, & ex causa onerosa: & multoties si bene non se habent cum eis, illam non impetrant; imo ex post facto revocatione uti volunt; quod quidem solius est Principis; nempe ob ingratitudinem revocare dignitatem, Bald.in *l.*2.*C.de libert.& eor.liber.* Martin. Laudens. in *tract. de fisco*, *q.*140. Et absque diffi-C cultate non procedit; cum etsi de regalibus sit hoc jus, ut *supra* deduximus, & regalia transferuntur baronibus, præter suprema ut itidem *supra* monstravimus; hæc tamen immunitas de novo est à Rege impetranda ut fieri assolet porrecto memoriali Viceregi, & Scriba portionum exequente, ut passim videmus, & gratis quidem explicatur, nec meritum feudatarii, nec pretium inde augetur. Quod si vasallorum contemplatione conceditur, & ejus gratia vasalli utuntur, ut per *tex.* in *l.hoc jure*, *§.Labeo*, *ff.de donat.* *cum concord.* meæ insolertiæ occasio est scire qua ratione à vasallis recognitiones accipere volunt, prætextu quod gratia eis fiat. Nam si hæc à Rege absunt, qui lege de ambitu absolutus est, Glos. in *l.*1. *ff. ad leg. Jul. de amb.* Laudens. *de dignit. quæst.*3. multo magis à Baronibus abesse debent. D Verum si consuetudine aliqua aut lege & ratione mihi incognita, quod libenter profiteor, non fundatur, Regis tantum voluntati & commoditati accedere ab re non esset dicere: sed ne seniorum patrum decreta oppugnare videar, ulterius non progredior; & veritatis indagandæ rationem, sermo & discussio invenit, *l.fi.* *§.mixta*, *ff.de mun.& hon.* Reliquum est, ut jam tandem concludamus, quod promisimus expedire, nempe brevi percurrere, quotquot hospitiorum præstandorum oneri non subsint, quorum immunitati Reg. Camera Summ. providet; quod spatio plus tribus annis, quibus ibi præsideo, in dies observatum vidi. Omnes igitur milites & gravis & lævis armaturæ, item pedestres copiæ, vel sint ordinariæ vel extraordinariæ, cum omnibus eorum ministria actu servientibus; item &

arcibus

arcibus turribusque littoralibus præfecti, hoc utuntur privilegio. Et certe militibus ex juris etiam communis dispositione, cui Rex noster assentiri decens putat, ea immunitas debetur. Remp. enim defendunt, à qua nedum privilegiis muniri, sed & ali etiam diximus in *adnot. ad cap.* 16. *num.*25. atque à recipiendis hospitibus necessitate excusantur, *l. fin.* §. *penul. ff. de muner. & honor.* sicut etiam à collectarum solutione, Rebuff. in *l.*1. *Cod. de indict.* & in *l. fin. Cod. de fund. limotroph. lib.*10. Cassan. in *Catal. par.*9. *consid.*47. Veterani vero etiam à capitis præstatione excusantur, Glos. not. in *l.*3. *Cod. de muner. patrimon. lib. eod.* Sed certe milites ipsi solum, non autem cognati & affines sunt immunes, *l.*3. §.1. *ff. de muner. & honor.* Martin. Laudens. in *tract. de fisco, quæst.*50. Iisdem utuntur privilegiis & Cives Neapolitani ex speciali jure & orti & oriundi, idest, qui ex patre Neapoli orto oriuntur, *l. assumptio, ff. ad municipal.* ad instar civium Romanorum ubicunque morentur, *l.*1. *Cod. de corpor. urb. Rom. lib.*11. Nobilibus vero quinque sedilium sufficiunt litteræ probatoriæ sexvirorum sedilium ad probandam civilitatem; ut ab onere probandi ortum originem & incolatum jure sint liberi. Quod cum Fiscus illis derogare jamdiu nisus esset, ipsosque sedilitios nobiles forensibus & juratis probationibus subigere vellet, idest ut ortum & alias qualitates, prout cæteri, docerent; instantibus sedilibus etiam apud Regem invictissimum super his destinato legato, tandem succubuit; decretumque ut antiquæ consuetudini & ritibus dictorum sedilium sex & eorum Decurionum, licet extrajudicialibus, deferendum foret; & hoc jure utimur, apparetque ex actibus Reg. Cam. Summariæ: quod ex auctoritate decurionum, de qua late Bart. in *l. ambitiosa, ff. de decr. ab ord. fac.* jure receptum est, licet dignitas non excuset à juramento ex reg. *tex.* in *l. jurisjurandi*, *Cod. de testibus*. Sunt enim majoris efficaciæ quam literæ testimoniales, de quibus per Bald. in *l. si qua per calumniam, Cod. de episc. & cler.* quæ quidem ad interpretationem *capitulorum* Neapolitanorum circa omnia, & præcipue circa bonorum confiscationem satis conferunt. Regunt enim & gubernant pro majore parte suffragiorum; civitates, & nobiliores quidem sunt, *§. interim*, *Auth. de defensor. civit. l. municipibus, ff. de condition. & demonstrat.* Quo ad statum enim regimen debet esse apud nobiles, quo ad negotia vero apud divites, Andr. in *cap.*1. *de pace ten.* Capyc. *de invest. feud.* in *ver. Civitatis*, & in *decis.*2. licet à Summo Pont. Romæ viri sublimiores difficilius vocentur, prout est tex. in *cap. fundamenta, in fin. de elect. in* 6. Et non immerito Rex Ladislaus sex sedilibus Civitatis curam commisit; & quodlibet sedile publicum est, & Civitatis pars, *d. cap. fundamenta*, *§. proinde, l.*1. §.1. *ff. ne quid in loc. publ. l. si quis à filio*, §.1 *ff. de legat.*1. & late deducit Germanus in *lib. de sedilibus*. Sunt etiam officiales Regii & præcipue in genere annonæ, prout infra aliquid dicimus: quibus absque juramento credi solet etiam in præjudicium tertii, ut not. in *cap. cum parati*, *de appellat.* Speculat. in *tit. de testib.* §. *restat, num.*2. Comprehenduntur inter Cives Neapolitanos etiam expositi D. Mariæ Annunciatæ, quos innumeros utriusque sexus educat piis sub regulis & in-

stitutis

A ſitutis, exemplari cum charitate omnibus gentibus: & proinde iiſdem potiuntur privilegiis. Item & Prælati & Officiales omnes vel Regii, vel Baronales; quod ſi in domos clericorum eis invitis ad hoſpitandum accederent, tenerentur in ſyndicatu, Bald. in *l.1. Cod. de epiſc. & cler.* Par. de Put. in *tract. de ſynd. in ver. an apparitor*, *num.* 3. Sunt immunes & Doctores actu legentes, & Grammatici, & Philoſophi, & Magiſtri artium liberalium, & alii de quibus per Gloſ. in *l.3. Cod. de muner. patrim. lib.* 10. *l. medicorum*, *C. de profeſſor. & medic.* Martin. Laudenſ. *de fiſco*, *quæſt.* 164. Caſſan. in *Catal. par.* 6. *conſider.* 32. *in fin.* & in *conſuet. Burg. tit. des juſtices*, §. 4. *gloſ.* 1. *verſ. ſed quæritur*, quamquam ſunt cives ubi reſident, Bald. in *l. obſervare*, §. *proficiſci*, *ff. de offic. proconſ.* Guido Pap. *deciſ.* 631. Loffr. in *conſil.* 32. prout

B & miles ubi ſtipendia meret, *l. municeps*, §. *miles*, *ff. de muner. & honor.* Boer. *deciſ.* 265. Anna in *ſingul.* 265. Alex. in *l. provinciali*, §. *ſi in publico*, *num.* 11. & 12. *ff. de novi oper. nunc.* idem Anna in *ſingul.* 136. Fiunt immunes etiam parentes qui duodecim produxerunt filios, vel ii vivant, vel de medio ſint ſublati, ſuperſtite matre vel noverca: qua prærogativa communicant etiam liberi, vel privigni, qui una cum parentibus vivunt, *l. ſi quis decurio*, *Cod. de decurion. lib.* 10. Gloſ. in *l. ſemper*, §. *demonſtratur*, *ff. de jure immunit.* Jo: Andr. in *cap. decet*, *de re judic. in* 6. Martin. Laudenſ. in *tract. de fiſco*, *quæſt.* 198. Petr. Antibol. *de muneribus par.* 3. *n.* 12. Immunes ſunt & presbyteri & clerici indiſtincte, *l.2. Cod. de epiſc. & cler.* eorumque parentes & fratres, (reliqui conſanguinei excluduntur) ſi una cum ipſis habitaverint;

C in pecunia contribuunt hoſpitiis, dum tamen cohabitatio non ex fraude fiat, puta ſi domus diviſionem non patiatur: alioqui in Reg. Camera dubitatum eſt de iſtorum exemptione, cum clericus ad illorum domos it habitatum conſulto ut ipſos exemptos faciat. Eximuntur etiam mulieres viduæ ratione honeſtatis, quæ magis exigitur in mulieribus, quam in viris; & ex inhoneſtate punitur ipſa tantum, not. Gloſ. in *l. palam*, §. *quæ adulterio*, *ff. de ritu nupt.* & præcipue in matribus fam. *l.1.* §. *& notandum*, *ff. de ventre inſpic.* Principi etiam eadem ratione ad tripudium vocatæ obedire non tenentur, niſi conſortem aſſociandi cauſa, cum jus honeſtatis ab omni ſuperioritate ſemper exceptum ſit, Bald. in *l. quod ex liberta*, *Cod. de oper. libert.* quem adhoc affert Martin. Laudenſ. *de princip. quæſt.* 169. Eximuntur etiam

D pauperes majoribus carentes filiis, *l. omnes*, *Cod. de annon. & tribut. lib.* 10. Jaſ. in *l. ſi non obtulit*, *ff. de re judic.* quod & paupertatis & honeſtatis ratione inductum cenſetur. Atqui divites mulieres quæ viris carent, tametſi à recipiendis domum militibus excuſentur, tamen à pecuniaria contributione non excuſantur; onus enim hoſpitii patrimoniale eſt, & patrimonii ratio in illis dividendis eſt habenda, *l.3. Cod. de muner. patrimon. lib.* 10. *l.1.* & *ibi* Gloſ. *ff. de muner. & honor.* Sane ætas non excuſat etiam ſi quis ſit ſexagenarius & ultra eam ætatem: quod cum in abuſum vertiſſent Scribarum inſidiæ & importunitates, nuper in ſuam redactum eſt obſervationem. Eximuntur etiam perſonæ miſerabiles, & pauperes qui dietim vivunt ex laboribus manuum ſuarum, nec mercaturam exercent aut aliquid poſſi-

dent

dent, unde illis victus suppetat, atque ad omne lucrum inertes præterquam A ad vitam substentandam: imo ne tantum quidem lucri faciunt, quantum vitæ substentationi sit satis: hos novo vocabulo *Brachiales* appellant, propterea quod brachiornm labore vitam ab inopia defendunt, quos Regia Camera exemptos facit ex *tex.* in *§. item si propter*, *Instit. de excusat. tut.* Immunes sunt & mercatores sine uxore & familia & quando ad tempus resident; sunt enim in republica necessarii in multis, Luc. de Pen. in *rubr. Cod. ne milit. negot. lib.* 10. & inter illos connumerantur, sine quibus omnibus non ædificabitur Civitas, *Ecclesiast.* 38. & ex Platonis sententia negotiatores ad remp. regendam necessarios esse docet Cassan. in *Catal. par.* 11. *consider.* 45. Quam ob causam mercatorum etiam ergasteria sunt exempta, quia mercimoniis sunt occupata, *l. qualibet*, & *l. penul. Cod. de metat. lib.* 12. qua etiam B ratione caupones exempti esse debent, quod semper sint hospitibus & peregrinis occupati, quos recipere coguntur *l.* 1. *§. fin.* & *ibi* Bart. *ff. nautæ, caup. stabul.* & late Cassan. in *Catal. par.* 11. *consid.* 46. Excusantur etiam ad tempus qui pias aliquas ex consueto exercent actiones, puta si religiosos aut pauperes & peregrinos in suam domum subinde recipiant, de quibus in *l. omnia privilegia*, *Cod. de episc. & cler.* eo enim quod in hoc gravantur, debent in alio relevari, ut differit Bud. in *l. solent*, *ff. de offic. proconf.* & Cassan. *ubi supra*; suntque religiosi etiam milites, ut *supra* diximus; hujusmodi privilegium nuper nos ex officio indulsimus viro cuidam Fundano, qui religiosos omnes Fundis iter facientes, præcipue vero ordinis Francisciani, domum suam pie recipiebat, & omnia quæ opus erant commode ministrabat. Sunt C tandem immunes Barones omnes; nec ipsi quidem solum & ipsorum familia, verum & vasalli quibus hoc munus communicant, ut longo hic sermone enarravi, aliaque eadem de re in *tract. meo de Regal. Reg. Neap.* enarraturus, ut *supra* dixi: Tandem quare Neapolis hac eadem immunitate utatur, qua aut nullæ aliæ aut raræ Civitates potiuntur, ne in aliarum verteretur gravamen, quod Princeps reficere cogeretur, ut jam diximus. Durum enim & iniquum videretur ut pauci ob tot exemptiones sentirent totum onus, ut perbelle aliis cum rationibus his similibus differit Petr. Antibol. in *tract. de muner. par.* 3. *ver. hoc etiam*. Et tametsi jura, quæ aliqua: suadente ratione, eam immunitatem compluribus concesserunt, ut jam retulimus, nullam de metropoli mentionem faciant; multæ tamen eæque efficaces pro- D ponuntur rationes, quibus id illi competere coarguitur. Primo quia in *cameram imperii* eam sibi recepit Constantinus ut *supra* diximus: & Imperatorum privilegia servanda sunt, *c. dilecti filii, ad fi.* & *c. recepimus, de priv.* & præcipue si motu proprio fuerint illa concessa, secundum Petr. Antibol. in *tract. de mun. pa.* 3. *n.* 23. & 33. & sic eadem est Civitas, *vulg. l. proponebatur, ff. de judi.* & quæ Frater ad hoc affert in *c.* 1. hujus libri, & quæ nos *ibi* notavimus: & ex titulo præcedente possessio præsumitur, *l.* 2. *Cod. de acquir. possess.* quemadmodum ex præsenti in præteritum, *l. cum hi, Cod. de adult. cum concordd.* Et reliquiæ dignitatis semper retinentur, *l. si longius, in fin. ff. de jud.* & hodie *Domus Regia* dicitur, ut scribit meus Frater in *epith. civ.* Secundo, ex

A dignitate suprema, cum Regni caput sit & aliarum maxima & metropolis, & ideo in generali provisione non contineri jam supra monstratum est. Tertio, quia mater est & sedes omnium procerum, & Magistratuum supremorum, qui de corpore ejus sunt, *§. plebs autem, Instit. de jure nat. gent. civ.* Cagnol. in *l. 2. ver. cumque consules, col. fin. ff. de orig. jur.* & alii adducti per Fret. in *addit. quæst. parlam. num.* 10. omnesque ejus cives sunt privilegiarii, ut *supra* innuimus. Quarto ex communi Italiæ consuetudine, ubi celebres Civitates hoc fulciuntur honore, quam cum scire præsumatur Princeps secundum Bal. in *l. 2. in fin. quæ sit longa consuet.* Jacobin. de S. Georg. *de feud. ver. Princeps, num.* 45. Alex. *cons.* 24. *vol.* 5. Cassan. in *Catal. par.* 5. *consid.* 24. *num.* 174. Martin. Laudens. *de princip. quæst.* 27. ubi

B allegat, quod Italici præsumuntur merum imperium præscripsisse ex scientia Imperatoris; illis conformis esse solet, ut inde rescriptum contra eas non teneat; ut habes ex Goffr. in *summa, de rescript. num.* 18. ubi allegat *text.* in *cap. ult. de consuet.* Quinto, cum ibi ordinaria resideat militia, quod ipsi non leve est onus, non debet alio gravari onere, ut *supra* probavimus. Sexto, quia tota civitas præsidium est, si veram fatemur illam sententiam, quod quinque sedilia civitatis constituta sunt ad militarem defensionem tamquam castra, quæ quidem cum suis regionibus & quarteriis totam comprehendunt civitatem, *l. 1. Cod. de irenarch. l. 2. ff. de offic. præf. vigil.* omnia enim paria sunt authoritate, origine, & nobilitate, & nobiles milites esse docuimus, & hoc nomine antiquæ sedilitiæ familiæ appellatæ re-

C periuntur, & mei etiam majores in D. Laur. annis ab hinc plus trecentis illati militari titulo & habitu videntur, quod & complura comprobant documenta. Et quodlibet sedile suum creat Ducem belli, qui vulgari nomine *Capitaneus ad guerram*, dicitur, ex Luc. de Pen. in *l. item collatores, 2. col. Cod. de re milit.* Cassan. in *Catal. par.* 6. *consid.* 14. Pyrrh. in *tit. de Magistrat. Rom.* quos adducit Fretia avunculus meus, *de offic. Mag. Comestab. num.* 15. qui quidem in unoquoque eorum tenimento, & quarterio eandem retinent dignitatem, quam cæteri *Capitanei ad guerram* in regiis Regni præsidiis adversus quoslibet habitantes in illis: qui diu noctuque, cum necessitas suadet, militari more armati cum excubiis & aliis, in portis uniuscujusque sedilis distincti, præsunt: habentque non modicam jurisdi-

D ctionem in rebus annonæ, & de levibus delictis in eosdem sedilitios nobiles animadvertendi juxta civitatis capitula, cum tot aliis prærogativis, ut cuncti sciunt: ex quibus quidem familiis nonnullæ ad illustrem devenerunt dignitatem, ut satis liquet: nobiles autem à muneribus facilius excusantur, *l. nulli, Cod. ad leg. Jul. majest. l. proximus, Cod. de prox. sacr. scrin. l. his honoribus, §. angariarum, ff. de vacat. mun.* & multa super his affert Petr. Antibol. *de muner. par.* 3. *num.* 80. Et hæ quidem rationes potuerunt movere Regum mentem ad immunitatem concedendam, cum ut *supra* diximus amplissimis muniatur privilegiis, & ex causa onerosa tam notoria; qua eadem ratione nonnullis Regni civitatibus hoc idem est communicatum privilegium. Et Principes in suis terris omnem immunitatem

con-

concedere possunt, ad quod ultra allegata, facit *text.* in *cap. fin. de offic. Archid.* & *cap. auditis*, *extra de in integr. restit.* Est igitur, non in forma *Cameræ reservata*, penitus exclusa ab omni contributionis genere & transitu, excepto Regis adventu, in quo ad ea tantum tenetur, de quibus *supra* late dixi; & facit *text.* in *l. placet*, & *l. jubemus nullam*, & *l. jubemus neminem*, *Cod. de sacros. eccl.* Et hæc quidem observare curavimus circa praxim, quam Reg. Camera Summ. hucusque sectatur, ad quam solam hujusmodi spectat cognitio, tanquam quæ tributorum exactionem tangit. At vero quicunque aliorum munerum excusationem meruerint ex juris corpore, vel causa sit ætatis, vel morbi, vel dignitatis, vel officii, vel militiæ, vel impotentiæ, vel alius cujusque rei, habes omnes late ex Petro Antib. in *tract. de excusat. per tot.* & præcipue in *par.* 3. A B

Privil. 47. *Et si castrum de quo habent titulum alienari contingerit, non amittunt titulum.*

* Idem si dominia bellico more & per vim amittant, ut ex Cass. probavimus in *prima harum adnotationum.*

Privil. 48. *In Gallia primigenii dicuntur Delphini, Conrad. in Templo omn. jud. &c.*

Idem in *tit. qualiter primogen. in Regno succedat*, *quæst.* 1. & *de Principe late lib.* 1. *cap.* 3. *tit. de Principe*; & Pancirol. in *Notit. imper. orient. cap.* 9. C

Privil. 49. *ibid. De coronarum autem varietate agunt, &c.*

De *corona* Ducum aliorumque titulariorum vide Lancell. in *Templo omn. jud. cap.* 4. *de Duce*, & de aliis ad plenum Alciat. *de singul. cert. cap.* 32. & de *birro* seu *bireto*, quod est tegmen capitis, *can. si quis virorum*, 30. *dist.* idem Alciat. in *parerg. lib.* 6. *cap.* 25. & *lib.* 8. *cap.* 10.

Ibid. Qui autem titulum emerint Titularios non esse. D

Feudum pecunia emptum an vere sit feudum, habes ex Jas. in *prælud: feud. col.* 4. & ante eum Bald. in *l. liberti*, *Cod. de oper. libert. col. fin.* & in *l. qui se patris*, *col.* 15. *Cod. unde lib.* Andr. Sicul. in *rubr. de feud.* Odofred. in *sum. in tit. utrum possit per pecun. feud. acquiri*. Sed & de feudorum Regalium & titulariorum prærogativis, habes per Fret. in *tit. de differ. int. feud. regal. titul. & alia*, & per Afflict. in *decis.* 265.

A *Ibid. Non autem possunt Titularii convenire ad tractandum.*

Minad. in *constit. Reg. In aliquibus, num.* 55. Idque & Reglis cunctis urbis & Regni auditoriis, licet supremis, inhibitum est ex Regiis instructionibus extra tribunalia: & in illis quidem, horis statutis tantum; & ne de negotiis & causis actis vel agendis sermonem habeant, juste etiam prohibentur.

Sunt etiam illustres, &c.

B Hodie vero ex novella *pragmatica* ad coercendos ambitiosos titulorum astus nuper promulgata ab Illustris. Comite Olivaris, titulo *illustri* nemini scribendum, est constitutum: oretenus autem posse dici titulariis, si cui libuerit, permissum. Quod tamen postea est declaratum cum iis locum non habere, qui supremi sunt ministri, atque à Rege immediate dependent. Et nimirum novum non est ut titulis dispertiendis modus praescribatur; scimus enim trium auri librarum multam iis impositam qui suo titulo, vel in scribendo, vel in loquendo aliquem non appellaret, *l.*2. *Cod. de offic. diverf. jud. l.potioris, Cod. de offic. rect. prov. l.*2. *Cod. de prox. sacr. scrin.* Guid.Pancir. in *Notit.Imper. orient. cap.*2. *in fin.*

SUMMARIUM

CAP. XXIV.

1 *Annona quid.*
2 *Neapoli à Rugerio Regni titulus tributus.*
3 *Vinorum diversa genera in Campania producuntur.*
4 *Campani agri fertilitas.*
5 *Frumenti penuria seditiones in* Populo *concitat, & exempla adducuntur.*
6 *Trib. plebis mitis esse debet.*
Panis ex herba à Jul. Caes. confectus; & ejus herbae nomen, eod.
7 *Fames memorabilis Romae.*
Frumentum quo tempore carius Neapoli antiquis constiterit, eod.
8 *Praefecti annonae egestatis tempore creandi.*
Egestas ex negligentia potissimum oritur, & est causa peccandi, eod.
Negligentia mater egestatis, eod.
9 *Electorum Neapolis facultas, & numerus.*
10 *Tracta quando possint permitti.*
11 *Advenae in Regnum venientes, debent in finibus arma deponere.*
Frumentum advertendū ne transferatur ad hostes, item & res aliae usus necessariae, eod.
12 *Praefecti annonae tres in Regno constituti, qui Capitanei Grassae, id est abundantiae, dicuntur, & eorum munus.*
13 *Praefectus annonae, qui Grasserius major dicitur, Tribunali Electorum praeest.*
14 *Delegati, quos Commissarios vocant, ad frumentum comparandum non sunt mittendi.*
15 *Frumenti ad ubertatem comparandi*

randi, modus commodus.

16 *Oppida sunt à Metropoli cogenda ad comparandum sibi victum annuum.*

17 *Agricultura ut vacetur jubendum à Principe.*
Agrorum tria genera, eod.

18 *Censores apud Romanos ut agri colerentur præcipue vacabant. Corpulenti homines equo vehi Romani non poterant*, eod.

19 *Principis integritatis & justitiæ optimum exemplum.*

20 *Boves aratorios exequi non possunt ob agriculturæ privilegium.*

21 *Boves occidere non minus capitale erat apud antiquos quam homines*

22 *Boves aratro jungere quis invenerit.*
Agricolarum privilegia, eod.

23 *Vendere rem suam quando quis cogi possit.*

24 *Mercatores in Republica necessarii.*

25 *Frumentatores sive Sitones, qui.*

26 *Rex tenetur ministrare frumentum populis in necessitate.*

27 *Frumentarii qui dicantur.*

28 *Frumenti convehendi ratio attendenda.*

GRATANTER IMPLEMUS QUÆ ILLE CONSTITUIT: quicquid Præf. præt. decernit, Princeps ratum habet. Idque in for. Vic. his exprimitur verbis: » Nos enim & » super prædictis omnibus, & singulis » ex eis dependentibus & emergenti- » bus, incidentibus & annexis ac eis » quovis modo connexis, totum & » plenissimum posse nostrum eid. Du- » ci per præsentes concedimus & ple- » narie elargimur cum libera & gene- » rali administratione: quibuscunque » in contrarium facientibus, non ob- » stantibus, etiam si talia forent, de » quibus expressam mentionem fieri » oporteret.

SERVIENTIBUS NOBIS, PROCURAT ANNONAS: idest curam habet rerum victui necessariarum & stipendiorum omnium, quicunque serviunt Principi tam ad bellum quam extra. *Annona* est proprie fertilitas vel sterilitas anni, à quo nomen ipsum deducitur, & vulgo *Annata* dicitur: transfertur autem & ad victum, idest ad res victuales, vel annales vel diurnales. Unde *annona* dicitur quicquid alicui datur, vel ipse sibi comparat victus causa: quod si ad diurnalem victum erogatur, dicitur vulgo *Ratio*; sin ad annalem, *Munitio* & *Provisio*, ut est in *Cod. tit. de anno. civil. lib.*10. & *ibi* Luc. de Pen. Et quæ veniant appellatione *annona*, dicit idem in *l.jubemus*, *Cod. de erogat. mili. ann. lib.*12. Fulg. in *cons.* 160. Minad. *decis.*23. Ann. *singu.*228. Præfecto igitur præt. curæ erat procurandi *annonam* perinde ac hodie Viceregi; qua de re, idest quomodo *annona* recte curari posset, ut publica ubertas in dies cresceret, *commentarium* aliquando scripsi, quod huc inserere opportunum putavi.

Provinciæ igitur, quæ ante adventum Domini *Regiones* dicebantur, *cap.*2.99.*distin.*aut vi armorum, aut alio quovis modo à Romanis subigebantur, Alciat. in *l.notionem*, *ff. de verb. signifi.* Carol. Sigon. *de antiq. jure prov. lib.*1. *cap.*1. Provincias autem hujus Regni, legitur in antiquis

elquis historiis, alio modo administratas fuisse, ut tradit idem Sigon. *de Regno Ital. lib.3.* Quibus à Rugerio earum Domino anno 1130. *Regni* nomen inditum fuit, regiusque titulus ab Anacleto 2. Pontifice tributus, ac ab Innocentio II. confirmatus, demum à Cœlestino II. vel, ut alii, à Lucio II. stabilitus. Quod quidem Regnum Federicus II. Rom. Imperator ejusdemque Regni Rex, ejus amœnitate & fertilitate oblectatus, in *Constit. Occupatis*, ELECTUM VIRIDARIUM appellat his verbis: *Regnū Siciliæ præ cæteris velut electum quoddam viridarium inter agros,* &c. Id in duodecim dispertitur Provincias juxta *capitum censionem*, sive *focorum numerationem* ut vocant, quæ his nominibus vulgo appellantur:
„ Terra laboris, Comitatus Molisii,
„ Principatus citra, Calabria citra, Ca-
„ labria ultra, Principatus ultra, Apru-
„ tium citra, Basilicata, Terra Barii,
„ Terra Hydrunti, Aprutium ultra, &
„ Capitinata: sua vero, idest antiqua nomina retulimus *supra cap.17.* alio tamen modo dividuntur quo ad Gubernatores ac Auditores, qui ad eas regendas pro Rege mittuntur; eos enim qui ei muneri apti videntur, Vicerex nominandi tantum potestatem habet, Rex autem ex nominatis eligit. Iique *Præsidibus Provinciarum* assimilari possunt; in Regno autem, *Justitiarii regionum* nuncupantur, ut habetur in *Const. justitiarii per provinciā*; *Justitiarios regionum*; 1. & 2. *Capitaneorum autem*; *Pacis cultum*; *Magistros Camerarios*; *Præsenti lege*, *Apud Justitiarios*, *Contingit interdum*; & *Minoribus*. Erat etiam & in Terra Laboris tempore Caroli primi, quod ex *Capitulo Regni*, *Justitiario Terræ Laboris*, patet, multique alii in Capitulis dicti Caroli ejusque successorum, leguntur. Multæ enim ex prænominatis Provinciis cum dicto regimine unitæ fuere, ut habetur in *Regiis Pragmaticis* in *tit. Offic. ad Reg. Majest. ejusque Vicere. collat. spectant.* Hodie tamen à Regia Majestate maxima cum ratione iterum divisa fuit: non solum enim jure civili, verum & Canonico constitutum fuit unam Provinciam, Civitatem, Ecclesiam, in duas dividi posse, & vice versa, duas in unam uniri, *l.3. ff. de off. assess. l.1. Cod. de metrop. ber. lib.11. §. illud*, *Auth. ut judic. sine quoque suffr. can. præcipimus, & can. & temporis*, 16. *q.1.* Glos. in *l.2. §. præterea*, *Cod. de off. præf. præt. Afr.* Franc. Duaren, *de sacros. eccl. min. ac benef. lib.5. cap.6.* Præfecto omnes Historici Cosmographique in fertilitate & abundantia hujus Regni plusquam de reliquo terrarum orbe conveniunt, non solum frumenti & vini, verum & alterius cujusvis rei: & omnes fere ejus Provinciæ suum obtinuere Homerum, idest particularem laudatorem. Calabria exacte descripta fuit à Gabriele Barijo; quod tamen opus, Cardinalis Sirleti, & fratris esse censeo. Hydruntum ab Antonio Galatheo; Campania fœlix sive Terra laboris ab Antonio Sanfelicio, & sic cæteræ: hanc enim præterire nolui, cum in ea sita sit Neapolis caput Regni: quod statutum & declaratum fuit in *regiis pragmaticis*, *Pateat*, *de immunit. Neapolit.* &, *Officium notariatus, in rubr. de not. matricul. Veteres illi sapientes*, *§. igitur*, *de off. S. C.* constitutum à Sereniss. Regib. Aragon. Hanc eandem, & nos aliquando

quando descripsimus: unde quæ ad rem præsentem faciunt, huc transferemus. Ea diversorum vini generum est feracissima: de quibus, ac item & de Capuanis vinis mentio habetur in *l. ubi autem*, *ff. de verb. oblig. l. videamus*, §. 1. *ff. locati*, *Inst. de action.* §. *præterea*: & de Surrentino, *l. fi. de vino trit. & ol. leg.* quod inter vina generosa ac nobilia connumerat Plin. *nat. hist. lib.* 14. *cap.* 6. licet in Numeratione anni 1547. in Provinciam Principatus citra, Surrentum fuerit relatum, quod postea optimo jure emendatum fuit. Campania fœlix sicut nova vinorum genera, ita & nova nomina vinis imponere professa est. Est Trebulanum sive Trebellicum, de quo Athen. *lib.* 1. ubi de vinorum diversitate copiose. Est & generosissimum Turris Annuntiatæ, antiquis dictæ *Pompejanum*, Plin. *loc. cit.* Est amineum, de quo in *l. fi. ff. de vino trit. & ol. leg* dictum *Amineum* græca voce, idest, optimum, secundum Alc. in *lib. disp.* Non autem potest esse, quod nos *Græcum* appellamus, ut ex Plin. *nat. hist. lib.* 14. *cap.* 14. colligitur. Raph. Volater. *lib. Geograph.* 6. vinum Surrentinum nigrum esse ait; ubi de Picentinis loquitur: & sic in Provinciam Principatus citra referri deberet. At hoc, Servii auctoritati repugnat, qui illud Verg. 2. *Georgic.*

Sunt & aminææ vites firmissima vina.

Vinum amineum, album esse interpretatur, quasi sit sine minio, idest sine rubro colore. Vinum etiam Divi Severini in eadem Provincia esse ajunt, quæ aut sunt vina Vesuvii, quæ vulgo *lacrima Summa* dicuntur, cum plures sint Aminei species, secundum Plin. *d. lib.* 14. *cap.* 2. & 4. pro qua opinione est Cato *de re rust. lib.* 3. *cap.* 2. & 9. aut vina Antoniana, idest, quæ in *Antoniana* (sic enim à politioribus dicitur quæ vulgo *Antiniana* vocatur) & ad viciniam Arcis divi Elmi nascuntur, ut sentiisse videtur Galen. *de cib. boni & mali succi*: & *de sanit. tu. cap.* 3. *quod*, inquit, *nascitur in Aminea colle Neapoli imminente*, Cel. Rod. *lect. ant. lib.* 15. *cap.* 16. utcunque tamen sit, excellentissimum esse, ex præfata Virgilii sententia patet. Est & maxima ubertas *lacrimæ*, quam *supra* memoravimus, & *Græci*, in Vesuvio monte: quæ transfretata in dies prefectiora redduntur, quod experientia comprobatur. Unde Martial. *epigr.* 43. *lib.* 4. hunc montem magis omnibus à Baccho adamatum ait, ac *Herculeum* nuncupari, Venerisque sedem appellari, dum de Vesuvio loquens ait:

Hic est pampineis viridis modo Vesulus umbris;
Presserat hic madidos nobilis uva lacus.
Hæc juga, quam Nisæ colles, plus Bacchus amavit;
Hoc nuper Satyri monte dedere choros.
Hæc Veneris sedes, Lacedæmone gratior illi;
Hic locus Herculeo nomine clarus erat.
Cuncta jacent flammis, & tristi mersa favilla;
Nec superi vellent hoc licuisse sibi.

Sunt tandem, ut omnia minute non prosequamur, vina Massica & Falerna, omnium celeberrima quæ sintne eadem cum supradictis, vel di-

4 diversa, satis non moror. Frumenti copia adeo magna inde provenit, ut experti rei rusticæ cultores, nostros campos, ob eorum fertilitatem & amplitudinem, Apuliæ campis exæquare non sint veriti. L. Florus eques Rom. antiquissimus auctor, nil uberius hoc solo esse dixit; & Polybius Græcus scriptor, eo longe antiquior, utputa qui sub Scipione Africano floruit: *Est enim*, ait, *Campanus ager copia rerum & fertilitate regionis, ac amænitate & pulchritudine loci excellentissimus, nam in littore maris positus est: & eo, ex universo terrarum orbe venientes in Italiam, innumeræ gentes confluunt*; & Plin. *natur. histor. lib.* 3. *cap.* 5. hæc de Campania protulit verba: Qualiter Campaniæ ora per se fœlixque illa ac beata amœnitas? ut palam sit, uno in loco gaudentis opus esse Naturæ; jam vero tota ea vitalis ac perennis salubritas cœli temperies est, tam fertiles campi, tam aprici colles, tam innoxii saltus, tam opaca nemora, tam munifica sylvarum genera, tot montium afflatus, tanta frugum & vitium oleaumque fertilitas, tam nobilia pecori vellera, tot optima tauris colla, tot lacus, tanta amnium fontiumque ubertas, totam eam perfundens, tot maria, portus gremiumque terrarum commercio patens undique, & tamquam ad juvandos ipsos mortales, ipsa avide in maria procurrens; neque ingenia ritusque ac viros, & lingua manuque superatas commemoro gentes: ipsi de ea judicavere Græci, gens in suam gloriam effusissimum, quotam partem ex ea, appellando Græciam magnam. Hucusque Plinius. Quæ verba cum aliquando solemniter cum Illustriss. Principe Petræ Persiæ Prorege, uti Civitatis Syndicus coequitarem, oportuna occasione recitavi: & eo ejus Principis aures oblectarunt, ut non semel aut iterum, sed tertio & quarto reiteranda postulasset. De hac eadem fertilitate Cic. *de lege agrar. contra Rullum*: Campani, *ait*, semper superbi bonitate agrorum, & fructuum magnitudine, urbis salubritate, descriptione, pulchritudine: ex hac copia atque omnium rerum affluentia primum illa nata sunt; arrogantia quæ à majoribus nostris alterum Capua Consulem postulavit; deinde ea luxuries quæ ipsum Annibalem armis etiamtum invictum, voluptate vicit. *Et superius*: Itaque hoc perscriptum in monumentis veteribus reperietis, ut esset urbs, quæ res eas, quibus ager campanus coleretur, suppeditare posset; ut esset locus comparandis colendisque fructibus; ut aratores cultu agrorum defessi, urbis domiciliis uterentur: idcirco illa ædificia non esse deleta: videte quantum intervallum sit interjectum inter majorum nostrorum consilia, & inter istorum hominum dementiam: illi Capuam receptaculum aratorum, nundinas rusticorum, cellam atque horreum Campani agri, esse voluerunt; hi expulsis aratoribus, effusis ac dissipatis fructibus vestris, eandem Capuam, sedem novæ Reipubl. constituunt, molem contra veterem Remp. comparant. *Et superius*: Totus enim ager Campanus colitur, & possidetur à plebe optima & modestissima: quod genus hominum optime moratum, optimorum, & aratorum & militum, ab hoc plebeculæ Tribuno funditus eji-

„ ejicitur: atque illi miseri nati in il-
„ lis agris & educati, glebis subigen-
„ dis exercitati, quo se subito confe-
„ rant, non habebunt: his robustis,
„ valentibus & audacibus decemvi-
„ rum satellitibus, agri Campani pos-
„ sessio tota tradetur, & vos nunc de
„ vestris majoribus prædicatis, &c.
Tandem aptissimi situs magnitudo perspicitur ex eo, quod in his territoriis ex campestribus Capuæ, Atellæ, Gaudii, Cumarum, Mariani, aliorumque vicinorum, qui uno communi nomine *Campi laborini* nuncupantur, quod ob eorum fertilitatem *laboribus* agricolarum obsecundant, quanto universa Campania est reliqua Italia fertilior, tanto hi campi sunt reliqua Campania fœcundiores; Strabo *de situ orb. lib.5.* Plin. *natural. histor. lib.17. cap.4.* Comment. in *2. Virg. Georgic.* Ant. Sanfelicius in sua *Campania*. Et hæc quidem, *naturales divitias* appellat Aristot. ut sunt campi, vineæ, oliveta, pascua, silvæ ceduæ, nemora, vivaria diversorum animalium & avium, idcirco boni regimini necessaria: & propterea Salomonem illa sectatum fuisse refert Cagnol. *de vita, & regim. boni Princ. num.66.* Non tamen mirum videri debet, si aliquando & hi Campi sterilescunt,& annonæ penuria contingit; omnia enim nutu divino proveniunt:qua de re præter ea, quæ in veteri testamento habentur, legi potest *l. pretia re-*
5 *rum*, §.1. *ff. ad leg. Falcid. l.licet*, & *l.excepto*, *Cod. locati*; ob quam causam, scilicet frumenti caritatem, nonnullæ seditiones evenisse leguntur. Antoninus Pius Imp. auctore Sex. Aur. Vict. ob solam inopiæ frumentariæ suspitionem, lapidibus à plebe Rom. impetitus fuit: *Qui usque eo fuit mitis* (verbis ipsius Vict. utor) *ut maluerit ratione exposita placare, quam ulcisci, seditionem.* Et Tiberium Gracchum Tr. Pl. quod permittere nolebat, ut optimates plus quinquaginta terræ jugerum haberent, in pauperum perniciem ob censum quem pendebant, mactaverunt, & per mediam urbem tractum, ex Capitolio in Tyberim projecerunt. Cujus opinionem cum C. Gracchus frater, Tribunus Pl.& ipse, sustinere vellet, plebis odium in se concitavit, & tumultuarie interfectus fuit, *l.in his, ff.soluto matr.* Plin. *lib.14. cap.4.* quem non allegat Glosa Paris. *tit.1. de mat. feud. n.17.* Carol. Sigon. *de antiq. jur. civ. Rom. lib.1. cap.16.* & *lib.2. cap.2.* Et Flacci turbulenti civis, quod caro grano seditionem molitus erat, domus publicata fuit ac in Catuli Porticum conversa. Scribunt etiam, Tribu- 6
nos plebis inhumane ac acriter loqui non decere: quando eam ob causam Valer.Soranum pl. tribunum in cruce levatum fuisse tradunt Solin. *c.2.* Plin. *lib.3. cap.5.* Jo: Camers in *dictum locum Solini*, auctoritate usus Servii Honorati *in fine 2. lib. Georg. Virgilii*: quæ *Crucis* pœna, eadem ne an diversa fuerit à *Furca* hodierna, differit Covarru. *var. resolut. lib.4. cap.5.* Frumenti vero penuriam ea animi magnitudine à Cæsare ejusque exercitu toleratam fuisse scribit Svet. in ejus *vita cap.68.* *ut Pompejus viso genere panis ex herba, quo sustinebatur* (Svetonii verba pronuntio) *cum feris sibi rem esse dixerit.* De ea herba, item & de fame ab exercitu superata, ipsemet Cæsar *de bel. civil. lib.3.* in hæc verba scri-

,, psit: Non illis hordeum cum daretur,
,, non legumina recusabant: pecus ve-
,, ro, cujus rei summa erat ex Epyro
,, copia, magno in honore habebant:
,, est enim genus radicis inventum ab
,, eis qui fuerant cum Valerio, quod
,, appellatur *Chara*, quod admixtum
,, lacte multum inopiam levat: id si-
,, militudinem panis efficiebat: ejus
,, erat magna copia: ex hoc confectos
,, panes, cum in colloquiis, Pompe-
,, jani famem nostris objectarent, vul-
,, go in eos jaciebant, ut spem eorum
,, minuerent. Ex hac herba panem conficiundum Dn. Marchioni de Mondejar Neap. Proregi, ab aliquibus suggestum fuisse, plebs suspicata fuit. Livius *lib.*4. Fenestell. *de Magistrat. cap.*15. Zas. in *l.*2.§. *præfect. annonæ*,
7 *ff. de orig. jur.* tantam inopiam aliquando fuisse scribunt, ut Romani, cum eam sustinere nequirent, ne extenuati in horas mortem obirent, sese præmisso capite in Tyberim projicerent. Fuerunt & aliæ passim annonæ defectiones, & inde ortæ seditiones. Procop. *de bell. Justin.* Jo: Villanus qui *Neapolis chronica* vernacula lingua conscripsit, *lib.*3. *cap.*11. asserit anno 1338. tritici modium aureis duobus quatuorque tarenis valuisse: quod pretium eo tempestate maxime excessivum erat: tempore etiam quo D. l. Dux. Alcalanorum Neapoli præfuit, satis caro constitit; ut interim missa faciamus quæ nostris diebus eandem ob causam evenisse vidimus: quando ob id, idest ob annonam male curatam, Tribunus plebis frequentioribus civibus exosus factus, à viliori plebecula per universam Urbem ignominiose tractus &
8 dilaceratus fuit. Id causæ fuit ut antiquorum Respublicæ, Imp. & Reges, publicæ annonæ procurandæ, egestatis potissimum tempore nonnullos præfecerint, qui quoad fieri posset, penuriæ molestiæ occurrerent. Honor. Imper. in *l.*1. *Cod. de frum. urb. Constantinop. lib.*11. ait, quod ubi confunditur administrationis ordo, annonæ caritas augetur; & contra, quando recto proceditur ordine, augescit copia. Cassiod. *Variar. lib.*1. *epist.*35. *Ne inopia*, inquit, *non tam à sterilitate temporis quam à negligentia matre, nata esse dicatur*, ex qua peccata oriuntur; penuria enim est causa peccandi: idem *lib.*9. *cap.*14. Porro Præfectus annonæ, cum res exigit, est creandus ab Episcopo, & primariis Civitatis, non eorum quidem arbitratu, sed ex iis tantum personis, quæ in publicis negotiis diu sint versatæ, quo munus illud facilius expediant, *l.* 3. *quæ grace est*, *Cod. ut nemi. lic. lib.* 10. Cum autem hæc nostra Civitas esset Respublica, tempore Ottaviani Imperatoris & domina Insularum Inarimes & Caprearum, ut Sveton. ait in ejus *vita cap.*90. & Strabo *de sit. orb. lib.*5. *in fi.* & nos alibi scripsimus, legitur in scripturis Monialium Divi Sebastiani, ejus Ducem nomine N. Janarum Sedilis Montaneæ equitem, duos expedivisse Consules ad diversa loca ut annonæ subveniret. Idcirco instituti sunt Electi hujus Civitatis, (qui, sint ne Ædiles, aut Ædiles Cereales, aut Decuriones, suo loco scripsimus.) item & Præfectus annonæ, quem nos *Grasserium majorem* appellamus: quibus facta est facultas diligentissime curandi omnium rerum copiam,
præcipue tamen panis. Ladislaus 9
Rex hanc potestatem fecit Electis, ut in *capitulis hujus Civitatis legitur*,

fol.

*fol.*2. *Ladislaus Dei gratia Rex, &c. vobis sex Civitatis Neapol. praesentibus, & futuris, fidelibus nostris dilectis*: quae quidem potestas fuit etiam per omnes Reges posteriores ac etiam à Rege Domino nostro confirmata: eo vero tempore plebis Tribunum, vel *Electum Populi*, ut vocant, non extitisse volunt, cum solum Nobiles Reipublicae curam haberent. Erant autem sex Electi licet essent Sedilia quinque, quia haec etiam sex fuerant, ut alias diximus, & Sedile Furcillae cum Sedili Montaneae unitum, suum etiam Electum creabat: quam praerogativam Sedile ipsum Montaneae adhuc sibi retinet, ut duos scilicet Electos eligat: hodie vero cum etiam Populus sibi Electum constituat, septem sunt Neap. Ele-
10 cti. Eam tamen potestatem Ladislaus certis terminis praescripsit: nominatim enim cavit ne fruges extra urbem traherentur, ut antea fiebat; tanti ponderis erat civibus opulentiam procurare: cui rei postea regula adhibita fuit, ut etiam ex juris dispositione evectiones tempore incongruo fieri prohibeantur, sicut aliarum etiam rerum publici status regendi gratia, extractio est prohibita. Et proinde Ladislaus injunxit Electis ut indagatores haberent, qui furtivas evectiones explorarent; ejus haec sunt verba: *Committentes, & mandantes vobis, quod satis sollicite pariter, & intenti, per exploratores & alios, quod à Neapoli per mare, vel per terram frumentum, vel legumina, vina & alia spectantia ad dictam grassiam nullatenus extrahantur*. Et Carolus hujus Regni Rex eo nomine primus, *in* 1. *&* 2. *Regni Capitulis*, evectiones absque Principis indulgentia fieri vetuit: imo & navigia in singulis portubus qua transire contingerint, diligenter à *Portulanis*, quos vocant, id est portuum custodibus & Limenarchis, examinari adhibitis publico Tabellione & quatuor fide dignis viris praecepit: poenamque statuit portitoribus si eorum merces summam excedere invenirentur, cujus extrahendae potestas illis facta erat. Et Rex Dominus noster in formula Viceregis, cujus occasione hucusque digressi sumus, hanc rem etiam curandam jubet his verbis: *Necnon prohibitiones ne victualia seu pecuniae seu aliae quacunque res, à praedicto Siciliae citra Farum Regno, extrahantur, facere, & super illis dispensare*: quae omnia ex juris dispositione constant, *l. cotem*, *ff. de publican. & vectigal.* Boer. *decis.*178. *num.*19. & ut non deficeret in Regno, *l. praeses*, *Cod. de servit. & aqua.* Afflict. *dec.* 290. *num.*9. & licentia eo modo datur, nè scilicet deficiat, Ripa in *tit. de pact. respons.*15. *num.*8. *ne forte non sufficiat nobis & vobis*, *Matth. cap.*25. Isern. in *prob. constit.* Luc. de Penna in *l. nominationum*, *Cod. de decur. lib.*10. Solet autem extrahi frumentum, ut legitur in *pragm. in tit. de offic. ad Reg. Majest. ejusque Vicereg. coll. spectantib.* his verbis: *Deputados por la regia Corte para la extraction de los granos y otras vittuallas que se extrahen de las marinas, y cargadores del Reyno, &c.* à quibus Universitates non debent exigere, quod ipsis non competit, *pragmat. Et si hactenus*, *fol.*412. qua de re, insuper & de frumenti pretio, agit Minad. *fol.* 36. idcirco emanarunt provisiones ab Illustriss. Granvela, ut evectio-

nes sive Tractæ concedi possent; non tamen potest extra Regnum vehi, & eo minus apud hostes sive barbaros, *l.2.C.de commerc. & mercator.* quod fuit etiam provisum ex pragmatica Magni Capitanei, & declaratione Cæsareæ Majestatis Caroli V. quandoquidem ex ejusmodi extractionibus oritur penuria, in *pragmat. rubr. Extractiones animal. auri, & aliarum prohib.pragm.*2.3.4.5.etiam si esset moneta Hispana; edictum Illustriss. Principis Petræ Persiæ anno 1582. & aliud per Illustriss. Ducem Ossun. 1584. quo pœna mortis naturalis indicitur. Nec etiam cupressi aptæ ad fabricanda navigia, *l.2. C.de cupress. lib.*11. Boer.in *dec.*177. nec arma, *l.2. Cod.quæ res asport.non deb.* quemadmodum cum advenæ in
11 Regnum adveniunt, debent ipsa deponere, *Constit. Regni, Homines extra Regnum, Rubr. de intrantib. Regnum,ut arma in Regno deponant*: & tanto magis si transmitterentur ad infideles, in *lib. pragmat. tit. de armis, pragmat.*2. *& in præfato titulo, extract. animal. pragm.*2. nec lapis dictus *Cotis*, quo ferrum acuitur, *l.cotem, ff. de public. & vectigalib.* Boer.*decis.*178. nec equi militares extra provinciam, *l.officium, §.1. ff.de re mili.* nec à Regno, Luc. de Pen. in *l.1. Cod.de littorib. & itiner. custod. lib.*12. Isern. in *tit. quæ sint regal.*& Boer.*d.dec.*178.*d.prag.*2. *de extract.animal.* Largius tamen & providentius cautū fuit anno 1589. per Illustriss.Dom.Jo:Zunicam Principem Petræ Persiæ in *lib. pragmat. pragmat.*1. *fol.*483. Nec potest emi frumentum publice in littoribus, ne transferatur ad hostes; nec frumentum exercitibus destinatum, *l.1. & penult. Cod.quæ res vendi non poss.* nec vinum, nec oleum, nec quivis alius liquor, aut legumen, *l.1. Cod. quæ res asport. non deb.* Prohibetur etiam extractio sulfuris, salis nitri, & pulveris, anno 1583. edicto Illustriss. Ducis Ossun.in *lib.pramat.*23. *fol.*23. Item & vestium cujusvis speciei, ad vitanda furta & fraudes, anno 1586.per eundem Dn. Ducem: in *nov. pragmaticis, pragmat.* 51. Nec linum, quod in Regno fit, extra Regnum trahi potest; & quod in districtu civitatis factum est, extrahi non permittitur ex edicto Illustriss. Ducis Alcal. in *pragmat. nov.pragmat.*3. nec pecudes sive animalia, *pragmat.*1. *de extract. animal.* Id- 12
circo ne quid ex prædictis rebus extrahatur, constituti sunt Præfecti, qui vulgo *Capitanei Grassiæ* nuncupantur, in Campania, Comitatu Molisii, Aprutio citra & ultra: officium sane antiquissimum. Cum quibus, juxta suas instructiones & privilegia, est habenda particularis ratio: quinimo hæc Civitas Siculo frumento uti est solita cum solutione *Tractæ*; juxta antiquum usum ex gratia Cæsareæ Majestatis Caroli V. præfinite concessa, ut legitur in *capitulis ipsius, fol.*173. eo enim est ferax Sicilia, ut inde in Galliam usque conducantur, Cassiod. *variar. lib.*4. *cap.*7. & à quavis alia parte evectiones fieri possunt ad usum Neapolis, *fol.*115. Regiam tamen Cameram Summariæ, tamquam cui cognitio Regii patrimonii incumbit, debent consulere in rebus annonæ & pretii indicti, quam *Assisam* dicunt, *Constitut. Magistros camerarios*, & colligitur ex Marin. Fret. *lib.* 1. *in sust. in 4. officio Regni, de offic. Magni Camerar.*

merar. num. 8. Et quia Imperatores Regnique Reges, omnibus in rebus ex persona semper interesse non possunt ob emergentes necessitates, libenter novos instituunt Officiales, *Capit. Reg. Corruptionis*. Et quamvis Civitas Neap. aliquos deputasset ad fortificationem, ad vias urbanas lateribus sternendas, ad aquam, ad suum patrimonium & pecuniarum solutionem, ac ad recognoscendas annonæ rationes, ut sunt Electi; Regis tamen majestati expediens visum fuit omnibus Tribunalibus Præfectum constituere. Tribunali igitur
13 Electorum unum ex Consiliariis status, sive ex Regentibus Cancellariam semper præficiendum curavit. Quod autem in Tribunali Divi Laurentii observari potuimus, officium hoc simile invenimus officio Præfecti Annonæ, cui per annum publicæ abundantiæ curandæ munus injungebatur; de quo habetur in *l.* 2. §. *Præfectus annonæ*, *ff. de orig. jur.* & *Cod. de apparit. præf. ann. lib.* 12. & in *Notit. Imper. cap.* 26. per Pancir. cujus formulam ex Cassiodoro *lib.* 6. *variar. cap.* 18. huc transcribendam curavimus.

FORMULA

Præfecti Annonæ & ejus Excellentiæ.

Si ad hanc mensuram censendæ sunt dignitates, ut tanto quis honorabilis habeatur, quanto civibus profuisse cognoscitur; is certe debet esse gloriosus, qui ad copiam Romani populi probatur electus. Tui siquidem studii est, ut sacratissimæ Urbi præparetur annona, ubique redundet panis copia, & tam magnus populus, tanquam una mensa, satietur. Per officinas pistorum ciboque discurris, pensum & munditiam panis exigis, nec vile judicas esse, unde te possit Roma laudare: merito, quando gloria, singularis est illius civitatis affectus. Et ne quod agis aliquid putetur extremum, carpentum Præfecti Urbis mixta glorificatione conscendis. Tu illi in spectaculis conjunctissimus invenirls, ut plebs, quam industria tua satiat, in suam reverentiam te honoratum esse cognoscat. Nam si querela panis, ut assolet, concitetur, tu promissor ubertatis, seditiones civicas momentanea satisfactione dissolvis: & per te prospicitur, ne quid à populis conquerentibus excedatur. Non immerito Pompejus fertur, copiæ quantitate provisa, usque ad rerum pervenisse fastigia. Quia merito singularis est amor populi, cum potuit à penuria liberari. Hinc ille gratificationem meruit, plausumque populorum. Hinc unice semper amatus est, & in gratia civium, omnium vicit facta majorum: qui ne aliquando in honore diceretur, cum nominis taxatione vocabatur, & Magnus. Hoc te exemplum invitet ad prospera: quando ille, honoris tui locum egisse cognoscitur, quem felix Roma mirabatur. Ne quis autem putet, abjectis te hominibus imperare, dignitati quoque tuæ pistorum jura famulata sunt, quæ per diversas Mundi partes possessione latissima tendebantur: ne inopia faciente vilescere, quod Romanæ copiæ laudabili famulatione serviret. Suarii quoque, Romanæ copiæ causa reperti, tuo deputati videntur examini. Gloriare

" riare privilegiis acquisitis. Tribunal tuum non est inter minimas dignitates: quando & Romana gratia frueris, & provinciis jussa transmittis. Sed ut actionis ipsius in totum merita perscrutemur, triticas quidem copias Præfectura Prætoriana procurat. Sed non minor laus est, dispensationem probabilem facere, quam frumenta colligere: quando in quavis abundantia, querela non tollitur, si panis elegantia nulla servetur. Sic Ceres frumenta dicitur invenisse; Pan autem primus consparsas fruges coxisse perhibetur: unde & nomine ejus panis est appellatus, Ita & illa prædicata est quæ reperit, & iste laudatus est, qui decenter edenda humanis usibus applicavit; Atque ideo cognoscentes industriam tuam, quæ semper est amica sapientiæ, Præfecturam Annonæ per illam Indictionem nostra tibi electione deferimus. Considera nunc, quia non licet aliquid furari de populo. Nam quod in civitatis damna committitur, silentio non celatur. Nescit plebs tacere, quando interdum & hoc loquitur, quod à nemine perpetratur. In fraudulentos distringe: panis pondera æquus examinator intende; solicitus auro pensetur, unde à Quiritibus vivitur. Quia gratior nobis est lætitia faventis populi Romani, quam copia preciosissimi metalli. Intuere certe quod loquimur. Quid habes melius quod optes, quam illius populi gratiam quærere, quam nos etiam constat optare?

Cajus autem Cæsar, duos Prætores & duos Ædiles, qui frumento præessent, constituit, ac à Cerere *Cereales* appellavit, auctor Fenest. *de Magistrat. cap.* 19. Sed ut legem Agrariam, jam sæpe constitutam, missam faciamus; hoc Regnum, quod præcipue ad publicam copiam spectat, regendum censeo particulari cura & stabilimine in singulis Provinciis, ut diligentius ei rei intendatur, *l.* 2. *C. quan. & quib. quar. pars*, *lib.* 10. hoc enim modo res humanæ ad confusionem vitandam, meliori reguntur ordine, *cap.* 1. 91. *dist. cap. cum singula*, *de praben. in* 6. & resultat pax, *l. cum pater*, *§. dulcissimis*, *ff. de legat.* 2. Nec expedit ut una Provincia ex laboribus alterius vivat, nec omnes simul, ex inquiete & sollicitudine Domini Viceregis: de supradictis loquuntur Doctores in *l.* 1. *ff. de acquir. possess.* ex auctoritate D. Thomæ in his terminis, *l. Cajus*, *§. Titius*, *ff. de legat.* 2. Cum autem 14
hoc Regnum in duodecim divisum sit provincias, ut alias diximus, fugienda est quoad fieri possit, ordinatio Delegatorum sive Commissariorum, ut vocant: damnum enim & vexationem inferunt populis. Sed 15
in singulis Provinciis conficiendi sunt singuli libri à Gubernatoribus ipsarum formati: in quibus adnotandi sunt omnes agri, cum nominibus, & cognominibus dominorum illorum; vel sint arbustati, vel seminibus recipiendis apti, vel utrunque participent; cujuscunque sint qualitatis: item & numerus jugerum sive quot modiorum sunt capaces, ut fiebat cum collectæ imponebantur. Inde adhibenda cura ut sciatur quantum in universa provincia seminetur & quantum æstate colligatur, itidemque in eo libro notandum. Quorum notitiam brevi manu Præsides provinciarum habere poterunt ex

Ca-

Capitaneis Civitatum locorumque subditorum: qui pariter suum, ad eam rem, librum conficiant: & quicquid frugum collectum fuerit, id omne emendum Neapolimque vehendum, relicto prius dictis Civitatibus & locis quantum & ad victum civium, & ad futuram seminationem satis erit. Interim autem domini frumentum vendere prohibeantur, nec tale quid illis permittatur, nisi data prius collectionis notitia illis, qui libro conficiendo vacabunt: itaque ex notitia librorum Capitaneorum, referetur in libros Præsidum Provinciarum: ex quibus postea liber major conficiatur Neapoli, unde totius Regni gubernatio pendebit. Et eo modo dicere poterimus Regnum Neapolitanum unam esse provinciam secundum Afflict. *de jure prothomis. fol. 271.* Capyc. in *cap. imperialem, de probib. feudi alienat. per Frider.* Fretia *lib. 1. tit. de offic. Mag. Justitiarii.* Et hanc censeo majorem provisionem omnibus quæcunque fieri possent, ad Regnum perpetuo commode sustinendum, postquam anno quolibet facile est scitu quantum ubique frugum producatur. Primo autem anno quoad fieri commodius, distribui poterit; cum fere sciatur capitum censio sive professio, idest *focorum numeratio*, quam dicunt: annis vero futuris, certa regula habebitur victui, prospiciendo annum jam elapsum: cum enim notum fuerit quæ provincia fertilior, quæque sterilior fuerit, ex abundantia illius suppleri poterit inopia istius. Profecto eo modo poterit Rex noster uti beneficio Evectionum sive *Tractarum*, postquam eo modo certo scitur quid agendum sit, quidve permitti poterit. Id vero referendum erit in patrimonium extra ordinem, quod constituere debet Regis Majestas; non autem in Reg. Cameram, ubi ordinariis servitiis continuo detinentur; quod semper judicavi esse ex servitio suæ Majestatis, insimul cum aliis rebus, quas quia huc non pertinent, alias discurrendas prætermittimus. Eamque provisionem faciendam putamus non pro hac Civitate solum, verum & pro ejus oppidis: item & pro Puteolis, ac Insulis Prochyta, Ænaria, Capreis, & pro Picentinis, sive Costa Amalfiæ, Surrento, Vico, Stabia, Massico, Herculano, Pompejano, Summa, Acerris, Ottaviano. Hæc enim omnia Neapolis quoque oppida censentur: nec ad publicam faceret ubertatem ut horum oppidorum gentes, cum publicæ provisioni satisfactum esse crederetur, Neapolim ad panem extrahendum concurrerent: posset enim ex eo tumultus aliquis facile oriri. Debent 16
itaque in suis oppidis sibi frumenta condere, & cogi ad sibi providendum ex tempore, eodem pretio, quod Neapoli usuveniet: id autem jure faciendum esse commonstrabo. Præterea, *Regia Pragmatica* esset cavendum ut semper in horreis sint quadraginta, aut quinquaginta modiorum millia farinæ, jubendumque ut ordinatim ex prius molita, panis conficeretur: nec corrumpetur, ut quibusdam placuit, si frequenter ex personis ad id destinatis examinetur. Eoque modo nullum incutiet timorem hiemis severitas pluviarumque frequentia temporumve vicissitudo: quas ob causas, in personas quæ in dies mensurando, adsi-

gnando

gnando, vehendo, molendo, reducendoque frumento assistere necesse erit; item & in telas conficiendis saccis comparandas, erogationes publicæ pecuniæ vitabuntur: id autem ex legum auctoritate subsistere puto ut habetur in *tit. de condit. in publ.*
17 *horre. Cod. lib.*10. Insuper magnum in modum laudandum veniret si agriculturæ vacandum curaretur: præter enim publicum beneficium, fiscales adaugerentur functiones, juxta *tex.* in *l. non intelligitur*, §. *divi fratres*, *ff. de jure fisci*; sicut enim diligenti cultura, pretia prædiorum ampliantur, ita si negligentius habita sint, minui ea necesse est, & *l. fi. C. de alluvion. & palud. ne doleant diligentes operam suam agri dedisse culturæ*. Sed ut intensius loquamur, tria agrorum genera, quod potui observare, inveni: aliqui enim sunt deserti, id est domino carentes: & tunc qui eos colerent, præmium merebant, *l. quicunque, Cod. de om. agro deser. lib.*10. aliqui à domino quidem possidentur, sed inculti cum sint, ubertatis usui non deserviunt: ejusdem itaque sunt conditionis secundum Luc. de Pen. in *dicta rubr. de om. agro deser.* & de his late disseruit Dn. Mutius meus germanus: aliqui tandem sunt sationi destinati at male coluntur: quibus bene colendis esset incumbendum ad publicam annonam: de his ego præcipue intelligo, non tamen penitus prætermittens primos. Cæs. *lib.*4. *belli Gall. vacant agri*, idest, non excoluntur. Possent etiam diverti soliti, imo insoliti, aquarum decursus, qui nonnullis in Regni partibus innumerorum terræ jugerum culturam impediunt: similiter & arceri aquæ pluviæ, quæ non parum inferunt damni agris colendis, sint arbustati vel sint campestres: idque novis regulis, quas mox subnectemus, fieri posset. Esset præterea maximæ utilitatis & abundantiæ, & notabiliter expediret, si agri pascui efficerentur sativi, & contra, sativi verterentur in pascuos: idest, si agri qui hucusque pecorum pabulis destinati fuerunt, seminarentur; & qui seminationi deservierunt, pabulis destinarentur: eo modo alternando ex aliquot in aliquot annos: terra enim quæ hucusque seminata fuit, cum continuando culturam eo sit attrita & exhausta, ut parum frumenti producere possit, si pecorum pabulis subjiceretur, tum quia stercoraretur, tum quia per aliquantum temporis vacaret, feracissimam sese redderet, cum iterum sollicitaretur. Et vice versa, quæ hucusque pascua fuit, si coleretur, eo quod jamdiu vacavit & exstercoratione pinguis est effecta, redderet fructum centuplum: & sic ex singulorum curruum spatio (*currum* appellant triginta sex jugerum spatium) ubi pascuntur oves ad pensionem aureorum vigintiquinque, perciperentur centum: ex quorum parte satisfieret conductori vectigalis, reliqui vero transferrentur in utilitatem Regis. Apud Romanos agrorum 18
arandorum colendorumque cura omnis in Censores incumbebat: hi enim his & ejusmodi rebus operam dabant, ut scilicet equites Romani sordidos equos non haberent nec macilentos: corpulentis autem, equos adimebant absque ignominiæ nota: id dico ut sciatur levissimarum etiam rerum ad rempublicam regendam, cu-

turam illis fuisse; qua de re Aul. Gell. *noct. attic. lib.*4. *cap.*12. Siquis, *inquit*, agrum suum passus fuerat sordescere, eumque indiligenter curabat, ac neque araverat, neque purgaverat; sive quis arborem suam vineamve habuerat derelictam; non is sine pœna fuit, sed erat opus censorium, censoresque ærarium faciebant. Item si quis eques Romanus, equum habere gracilentum aut parum nitidum visus erat, impolitiæ notabatur: Id verbum significat quasi tu dicas *incuria*: cujus rei utriusque authoritates sunt, & M. Cato id sæpe numero attestatus est. Plin. *natur. hist. lib.*18. *cap.*3. *Agrum male colere censorium probrum judicabatur*: verbum autem, *probrum*, naturam reddere defectivam voluisse videtur, *l. probrum*, *ff. de verb. signif.* & Aul. Gell. *act. noct. lib.*7. *cap.*22. nimis pingui homini & corpulento, Censores equos adimere solitos, Alexand. ab Alex. in suis *Genialib.* & de prædictis Boer. in *l fi. ff. de Senator.* Fenestella *de Magistrat. cap.*17, Gell. *act. noct. lib.*4. *cap. ult.* Et in nostris territoriis, dum nonnulli agri, ad venationem tantum deservirent & proinde coli prohiberentur, Alphonsus Rex II. culturæ tradendos mandavit, paucis exceptis ad Regiam tantum venationem usui futuris, prout habetur in *cap.* 39 *Neapol.* Et ut paulum à prædictis divertamus, memini me legisse apud Joannem Villanum in suis *chronicis lib.*3. *cap.*3. equitem Neapolitanum, (Regnante Roberto) equum, quo omni suæ vitæ tempore in bellis & pace usus fuerat, jam senio confectum & impotentem dereliquisse & abjecisse, ut victum sibi utcunque posset, per Civitatem aucuparetur: equus famelicus huc illuc vagans, in vitem incurrit, quæ è campana ab regia fenestra pendente descendebat: appensa fuerat illic ea campana, ut cunctis ad Regem aditus pateret; cum enim antea per Cubicularium seu *Camerarium*, ut appellant, gentes justitiam quærentes ad Regem introducerentur, evenit, ut cubicularius pecunia corruptus, viduæ cuidam suo jure injuste privatæ, ad Regem cum accedere voluisset, ut injustitiæ in se actæ conquereretur, aditus denegatus fuerit: quod cum intellexisset Robertus Rex, sive Carolus ejus filius & Vicarius, campanulam in fenestra appensit, edixitque ut quisquis eum adire vellet, eam pulsaret: qua audita, statim optimus Princeps, pulsatorem ad se introducendum jubebat, quo justitiam ipsi ministraret. Equus igitur eo modo abjectus, vitem, ut diximus, qua campana trahebatur, comedendi gratia dentibus strinxit & traxit: itaque trahendo & strigengendo inscius campanam pulsavit: qua audita, cum Carolus de more jussisset ut pulsator introduceretur, equum fuisse, qui casu tractoriam vitem tetigerat, audivit. O mirabilem Principis sedulitatem: cujus esset equus, quamve ob causam sic dimissus fuisset, investigandum mandavit: quæ omnia cum rescivisset, equitem equi derelictorem, continuo ad victum equo quousque viveret subministrandum damnavit: iniquum enim esse dixit, equum à domino in senectute derelinqui, ubi ipse dominus ab equo in juventute derelictus non fuerat. Tantæ autem curæ 20
fuit antiquis agricultura, ut multis pri-

privilegiis agricultores munierint, præsertim, ut boves aratorios exequi non possent, *l. exequutores, C. quæ res pign. oblig. poss.* Guliel. de Benedict. in *cap. Raynutius, ver. & uxorem, fol.* 131. *de testam. Prag. Reg.* item ut qui eos occiderent pœnæ rei efficerentur, quod probatur ex Phalar idis Agrigentini Siciliæ Tyranni *epistolis* contra Perillum mathematicum. is Perillus quod Phalaridem, truculentum cognovisset, morem illi gerere credidit si novum aliquod pœnarum genus ei commonstraret: excogitavit itaque & confecit taurum æneum vacuum, in cujus ventrem siquis inferretur deinde ignis supponeretur, tauri vocem emittere dicebat, & sic adurendo mugendoque mori. Tyrannus tale inventum admiratus insimul & artificis sævitiam, qua seipso tyranniorem demonstraverat, in caput ejus, illius rei periculum facere decrevit & effecit: ibi igitur, taurum, hominis ejusque laboris observantissimum appellavit: quod & latini postea usurparunt dum bovem,
21 *laboriosissimum animal, ac hominis socium ad laborem* appellarunt: & proinde sanxerunt ut non minus capitale fuisset, occidere bovem ac civē: in quo describendo Cato *de re rust. lib. 2. cap. 5.* Colum. *de re rust. lib. 6. cap. 1.* Plin. *natural. histor. lib. 8. c. 45.* in hæc verba scripserunt: *Bovem laboratissimum hominis socium ad laborem, cujus veneratio tanta fuit, ut ita capitale esset bovem quam civem necare sanxerint*; item & Alex. ab Alex. in suis *Genialib.* Rei vero rusticæ complures Romani equites operam dederunt, de qua multos conscripsere libros, quos Tiraqu. refert *de Nobilit. cap.* 32. eo enim exercitio de Republica bene mereri credebant, & recte, cum publicum concernat statum. Bovum autem 22 aratro subigendorum, item & aratri author fuit Buzyges Atheniensis secundum Plin. *nat. histor. lib. 7. cap. 56.* secundum alios Cayn primus terram arasse fertur, Joseph *de antiq. Judai. lib. 4. cap. 4.* secundum alios alii: vide *Comment. in Verg. lib. Georg. 1.* super illud.

----- uncique puer monstrator aratri.

Et Comment. in *Solin. cap. 16.* Intantum autem boves privilegiis muniuntur, ut illis uti nemini liceat: etiam si quis esset Officialis, dum eos vellet, qui agris colendis deserviunt, cui rei addita pœna provisum fuit, *l. 1. & 2. Cod. ne rusticani ad ull. obseq. revoc. lib. 11.* Agricultores etiam in jus vocari non possunt tempore collectionis fructuum, *l. 1. Cod. de agric. & censit. lib. 11.* eorumque agri ob frumentum ordeumve creditum detineri non poterant: insuper & de agris & pecoribus non solvebatur vectigal, Sigon. *de ant. jure Ital. lib. 2. cap. 1.* inde enim eveniebat, fame necatos (tristissimam pestem) homines intransiisse iucursionem barbarica non minorem, ut ait Justin. in §. 1. *Auth. null. cred. agr.* Oppidani etiam qui fruges ad annonam vehunt, ullo detineri debent obsequio, nec mularum equorumque fiscalium ministerio, *l. 1. Cod. ne rustic. ad ull. obseq. revoc. lib. 11.* ubi Luc. de Pen. *in fine* dicit: *Capitaneos ac Officiales in Apulia injuste & contra legis illius sanctionem, suum gerere officium*: idcirco nec sunt *detinendi nec molestandi cum frumentum in mercatum vehunt, ut ba-*

habetur in tit. de nundin. & sunt, causa annonæ, complures concessæ immunitates in *capit. hujus Civitatis*, *fol.*28. 70. 75. 92. 103. 117. & Ripa in *tract. de peste*. Librorum autem à Capitaneis locorum, Præsidibus provinciarum faciendorum usus jamdiu legibus introductus fuit, ac *Regni pragmaticis* confirmatus. Honorius Imperator jussit ut publicus conficeretur liber de frumento ad annonam emendo, *l.* 2. *Cod. de frum. urb. Constantinop. lib.* 11. *l. excellentia*, *Cod. de erogat. milit. anno. l.* 1. *Cod. de apoch. publ. Auth. de collat. in princ.* Ripa *de remed. ad conf. ubert. num.* 5. Pragmatica vero, *Ut injusta*, sancita à Rege Ferdinando, cum assertione Caroli II. quæ est *prima in tit. de appretio*, jubetur ut in singulis Regni Terris duo fiant libri, in quibus describantur bona civium æstimata, cum interventu trium hominum qualitatum, quorum unus servetur in loco sacro ipsius Terræ, alter in Regia Cam. Summariæ: & hi libri vulgo *Catasta* dicuntur. Quod autem diximus quousque Civitati provisum non fuerit prohibendos esse dominos vendere frumentum, aut saltem id permittendum facta prius denunciatione, iniquum videri poterit; cum commercium impediri videatur contra præceptum *l. quod si minor*, §. 1. & *l. etsi sine*, §. 1. *ff. de minor. l. cum plures*, §. 1. *ff. de administr. tut. l.* 1. *Cod. de episcop. aud. l. nobiliores, l. muratores, Cod. de commerc. & mercat.* nec alicui est auferenda potestas disponendi de rebus suis ut libuerit, *l.* 2. *ff. si à pat. quis manum. fuer. l. in re mandata, Cod. mandati.* Sed respondemus hunc articulum nullam habere difficultatem, nec locum habere, cum prohibitio fit ex justissima causa, & ad tempus. Et præter allegata superius circa prohibitionem extractionis, Rex est dominus personarum, quæ in ejus sunt protectione; dominiumque habet generale super omnibus rebus & rationibus suorum subditorum, quæ quidem leges non à Rege *d. n.* sancitæ fuerunt, sed à Federico II. Imperatore & hujus Regni Rege: qui hoc utrunque expresse dicit in *Constitutionibus Regni*, *l. quia frequenter*, ubi ait, *nos etenim qui sumus domini personarum, l. omnes nostri regiminis, l. terminum vitæ*, *l. super incisionibus*, *l. fidelium nostrorum*, loquuntur de protectione: de ultimo similiter, in *l. ab officialibus nostris*: *nisi quod occasione dominii generalis*, *quod in rebus & juribus omnium subjectorum nostrorum habemus*, *speciales ab eis rationes exigunt*. Jure etiam communi prohibetur alienatio ex causa, *l. filius*, §. *divi*, *ff. de legat.* 1. & etiam per contractum, *l.* 3. *Cod. de cond. ob caus.* & aufertur dominium, *l. item si verberatum*, §. *si forte*, *ff. de rei vendic. l. Lucius*, *ff. de evict.* Unde 23 sequitur adstringi posse ad vendendum huic Civitati quod remanet, justo pretio, *l. venditor*, §. *si constat*, *ff. comm. præd. l. fin. Cod. quib. ex caus. serv. per præm. lib. mer.* & pro bono pacis, Innocent. in *cap. in nostra*: *de injur.* Bald. & Angel. in *l. bene à Zenone*, *Cod. de quatr. præscript.* pax autem est publica abundantia, *cap.* 1. §. *post natalem*, *de pace tenen.* Est autem justum pretium stabiliendum, *l.* 1. §. *cura carnis*, *ff. de off. præf. urb.* Rerum autem omnium, quas *supra* diximus, Authorum scripta redun-

Ss 2 dant,

dant, quos ad id cumulavimus in *Pragmatica de Osculo*. Vide etiam Luc.de Pen. in *l.nominationum,Cod. de decur.lib.*10. & in *l.*1.*Cod.ut nemi. lic. in empt. specier. eod. lib.* Isern. in *cap.*1. *d.* §. *post natalem*, *de pace tenen.*qui textus ait,post nativitatem B.Virginis,quo tempore fructus jam sunt collecti, Barones debere indicere, pretium rebus, ideft ponere metam vel *assisam*,ut ajunt,cum interventu septem circumspectorum hominum: unam enim provinciam, altera fertiliorem esse contingit, ut dicit Iser.in eo §. At reliquum est, ut quomodo emendum, vehendum, reponendumque sit frumentum, commonstremus: circa primum quoad observare potui,per duo omnino personarum genera emi consuevisse inveni: aut per Mercatores, aut per homines consulto ad id à Civitate
24 destinatos. Mercatores Reipubl. necessarios esse docuit Plato in *Republ.* & habetur in *l.*1. *ff. de nundin.* Tiraqu. *de Nobilit. cap.*33. eorumque exercitium illis impediri non posse videtur, *l.*1. *ff.de pan.l.patronus,ff.de jure patr.* cum aliis suo usui citatis à Bar.in *l.*1.*num.*30.*ff.solut.matrim.* & Jacobinus de Sancto Geor.*ver.Dux, vers.Quaro*, ubi res supradictas non allegat; dicit prohiberi quidem non posse, at impediri ne veniant posse. Hujus autem contrarietatis resolutio, ex mercatorum diversitate oritur: causa tamen erit quod aut sunt exteri qui cum inimicis Regis nostri commercium habent, & hoc modo secreta illis detegerentur, *l.mercatores*, *Cod. de commer. & mercat.* aut sunt personæ odiosæ & itidem prohiberi possunt, *l.fin.Cod.de jure emphi.* Isern. in *rubr. quæ sint regal. in fine.* Mercatores autem liberarum gentium & fœderatarum, quia non sunt inimici, *l. non dubito*, *ff. de capt. & postl. reverf.* & devoti Regiæ Majestatis, de quibus in *l. à legatis, C. de vectig.& commiss.* insuper & mercatores subditi, eorum causa prohiberi possunt, secundum Jacobin.in *d. tract.* Experientia tamen comprobatum est, majorem partem æris alieni quo Civitas nostra gravatur, ex rationibus habitis cum mercatoribus contractam esse: cum enim promissa non servaverint, non levia intulerunt inconvenientia, ut fuit Illustriss. Duce Offunæ Vicerege. Et si quando promissa adimplere sunt conati, frumentum convexerunt adulteratum; nec novæ messis: itaque nec pondere corresponderet, nec mensura: cujusmodi maximam quantitatem aliquando recusandam curavi, cum essem Decurio,Illustriss.de Mondejar Viceregem agente: quod ex inquisitione & processu in Reg.Cam. Summar. patet. Usui tamen essent mercatores si frumentum aliunde, quam ab ipsomet Regno conducendum esset: atqui dignior est Civitas si rerum abundantia ex proprio territorio fruatur, quam si per Mercatores abundet, cum ob bellorum eventus & diversa discrimina, commeatus impediri soleat, ut per Cagnol.in *de vir. & regim. Prin. n.*64. usus tamen destinandorum hominum à Civitate cum pecunia numerata ad frumentum coemendum, pauco ab hinc tempore inolevit. Hi Romano- 25
rum tempore, nisi fallor, *Frumentatores* appellabantur, & pro illis emebant Civitatibus, quæ frumento importato utebantur, *l. Lucius*, *ff. ad municip. l.ex falso*, *ff.de negot. gest.*

gest. de quibus in *l.fin.§.1.in fine ff.de muner. & honor.* hæc scripta sunt verba: *Personale munus est cura quoque emendi frumenti, & olei: nam harum specierum curatores, quos σιτώνας καὶ ἐλαιώνας Græci appellant, creari moris est.* Sitones igitur sunt *Frumentatores*, idest comparando frumento destinati, & munus ipsum *Sitonia* dicitur, *l.1.§.2.eod.tit.de mun.& hon.l.fin.§.item rescripserunt, ff. de administ.rer. ad civit. pertin. l. 2. ff. de vacat. & excusat. muner.* Bald.in *d.l.fin. §.1. de muner. & honor.* quem miror quare non allegaverit, *rubr.Cod.ut nemi.lic.in empt. specier.se excus.& de munere Sitoniæ*, alias *Sitocomiæ*: quod neque adverterunt ejus sequaces. Iis fas erat inire inter se collegium, prævia tamen licentia, & statuta ad eorum munus spectantia conficere, *l.3.ff. de colleg.illic.* pecunia vero quam ministrabant, *pecunia frumentaria* dicebatur, *l.2. §.2. & seq. ff.de administrat.rer. ad civ. pertinen.* Quod si eam ob emptionem debitores remansissent, beneficio compensationis non juvabantur, *l. 3. Cod. de*
26 *compensat.* Necessitate vero urgente Domus Regia frumentum dare tenebatur, *l.1. Cod. ut nem. lic.in emp. specier. lib. 10.* quod ab Antigono Laced. Rege factum fuisse refert Plutar.in *apopht. Lacon.* qui singulis civibus singulos tritici modios in magna penuria impendit; & Sempronius Gracchus lege jussit ut *frumentum* à publico distribueretur Populo Rom. quæ propterea *frumentaria* dicta fuit. Et Clod.Trib.Pl. de annona legem tulit, qua frumentum quod antea senis æris ac trientibus in singulos modios dabatur, gratis dari jussit, ut auctor est Pompon.Læt. *de Legib.* Et Trajanus, quinque puerorum millibus & puellarum inopum alimenta decrevit: qui numerus fuit postea ab Aureliano adauctus, Plin. in *panegyr.* Dion. & Capitol. in *Pertin.* Fl.Vop.in *Aurel.* gradibus in urbe constitutis ex quibus panis distribuebatur: Græci vero Imperatores, quod forte magis urgebat necessitas, longe majore largitate hanc eandem liberalitatem Constantinopoli exercuere. Constantinus enim, quo anno fuit Consul designatus, octuaginta millia panum, secundum Metaphrastem, vel modiorum frumenti, secundum Socratem *lib. 2. cap.3.* quotidie pauperibus elargiri cœpit, & per multos annos continuavit: quibus etiam & vinum, & carnem, & oleum addidit, teste Suid. in dict. παλάτινοι: at quia sordidus erat is panis, & duas uncias, & senis tantum pendebat, Valentinianus sexunces buccellas, ipsasque mundas dari jussit: iisque alias addidit postea Theodosius Magnus, & alias Martianus. Qui panis prius quidem clam à pistoribus populo ministrabatur; quia vero in eo dispertiendo, multum admittebatur fraudis, jussum fuit à Valentin. ut palam ea distributio fieret: cumque unus locus ad ipsum dividendum inter frequentissimam plebem, non sufficeret; constituti sunt in singulis Urbis regionibus, (eæque erant XIV. quot & veteris olim Romæ) marmorei gradus, ubi illa divisio fiebat: unde panis ille, *gradilis* dicebatur. Et erant cuique Tribui sui gradus destinati, quos mutare non licebat, nec alter ad alterius gradum transire poterat: quod, ut ita servaretur, officialibus

libus Præfecti annonæ curæ erat. Universa hæc facti series habetur in *Cod. Theod. tit. de annon. civil.* Appellabantur etiam hi *panes civiles*; quod civibus tribuebātur, ad differentiam aliorum panum, qui quibusdam scholarum hominibus præstabantur, de quibus Guido Pancir. in *Notit. imper. orient. cap.*26. Hique olim quidem in alium transferri alienarive non poterant, postea vero ex Theodosii permissu, & alienari, & in dotem dari potuere, *l. ult. C. de annon. civil. lib.*12. *l. ult. §. præterea*, *Cod. de jure dot.* Et alias à Principe *panicum* populo distributum fuisse tradit Cassiod. *var. lib.*12. *cap.*27. Lucas de Penna in *rubr. de annon. civil. lib.*11. scribit, Annonam civilem Neapoli *provisionem* appellari, quod omnibus de rebus providetur. Ob stragem Romanis ab Annibale Cannis inflictam, in Siciliam & Sardiniam ad frumentum & pecuniam missum fuit, Liv. *lib.*23. & Valer. Max. *lib.*7. *cap.*6. Siciliam & Sardiniam *urbis nostræ benignissimas nutrices* appellat. Munus autem curandi ut undecunque frumentum Neapolim convehatur, Tribunali Divi Laurentii incumbit, ut faciebat Præfectus annonæ, qui curabat ut qui plusquam usus suus exigeret, frumẽtum haberet, id exhiberet, secundum Fenestel. *de Magistrat. cap.*15.

27 Atque à *Frumentariis* (ita enim appellabant frumenti conductores) in publica horrea conducebatur: quæ fuere Romæ quidem numero centum sexaginta post Montem Aventinum, quod refert And. Pallad. in *lib. de Antiq. Ur. Ro.* extra Romam, centum nonagintaunum, & inde viritim distribuebatur. Unde ob continuam consuetudinem quæ in privatorum domibus habebatur, Adrianus Imperator omnia Romanorum arcana sciebat, ut refert Spartianus. Publicum autem frumentum semper fuisse, inde notum (ut taceam interim *rubr. Cod. de condit. in publ. horr. lib.*11.) quod erant usui *tesseræ frumentariæ*, quæ erant signa quædam quæ benemeritis dabantur, quibus exhibitis ter in anno, aut rarius, aut sæpius, ut res exigebat, ex publico eis dabatur frumentum. Hæ *tesseræ*, quæ vel fuerint scripturæ, vel metallum, vel mensura lignea, haud multum hic scire interest, mitti etiam solebant ab Imperatoribus in theatro publicæ letitiæ tempore, in incertum vulgus, *l. sed & si susceperit*, §.1. *ff. de jud. l. mortuo*, §.1. *ff. de leg.*2. Alex. ab Alex. *Gen. dier. lib.*2. *c.*24. Tiraq. in *eum, lib.*3. *cap.*2. Glo. Parif. *de divi. cap.*18. & nos etiam *supra*, cum de missibilibus egimus. Ita & in singulis provinciis possent constitui horrea publica, & foveæ frumentariæ ad reponendum frumentum, ut inde postea distribueretur in singula loca pro rata parte: ut & in hac Civitate & ampla & magnifica extructa fuere ad Portam Regalem, ab Illustriss. Duce de Alcalà. Quod autem ad convehendum attinet, eo quod & maritimæ, & terrestris conductionis factum est periculum, elaboraverunt omnes Proreges sternere, quoad fieri posset, & jumentis commeabilem reddere, viam Apuliæ, 28
quo facilius & tutius veheretur frumentum: per mare enim tum ob temporis instabilitatem, qua vel retardantur naves, vel naufragantur magno cum Reip. incommodo, tum etiam ob inimicarum, vel etiam sæ-

fœdaratarum gentium incursiones dum eo indiguerint, satis periculosa est conductio, quod non est sine frequentibus exemplis. Sæpe enim Melitenses, sæpe Messanenses, sæpe Turcæ, & ut plurimum aliæ nationes obviam factæ, aut casu, aut positis insidiis, naves frumento onustas abripuerunt: imo & Veneti, tempore d. Illustrifs. Ducis Alcalan. hoc ipsum fecerunt: ad quorum Senatum eam ob causam legatus fuit Dn. Joann. Franciscus Surgens meus jam germanus: fuitque Regi nostro multorum ducatorum millium compensatio facta: nec aliud dignoscitur inconveniens, nisi quod impeditur conductus viaticus à vectigalibus, unde pretii caritas oriri solet. Ad conducendum autem frumentum, Romanos equis, mulis, curribusque usos fuisse novimus, quemadmodum & ad conducenda arma, *l. si ii*, *Cod. locati*, *l. 2. Cod. de cursu publ. lib. 12.* quorum usus eo erat sanctus, ut nec Magistratibus quidem fas esset eis uti, ut in *d. l.* habetur: utebantur etiam & navibus, quarum navicularios sive nauclerios humanissime semper habebant, curabantque ne quis illis molestus esset: imo ut tuto eam ob causam navigarent: & id quidem singulari lege sanxerunt, *l. 1. Cod. de navicul. publ. spec. transpor. lib. 11.* facit *text.* in *l. 2. ff. ad leg. Jul. de ann.* ubi qui turbat naves & nautas ut annona deficiat, pœna plectitur: multisque muniebantur privilegiis & immunitatibus ob eorum pericula, & dicuntur *navicularii* qui annonæ Urbis serviunt, *l. semper*, *§. negotiatores*, *cum seqq. ff. de jur. imm. l. his qui navem*, *ff. de vacat. & excusat. muner.* utilitas enim est abundantia popularis, *l. in dardanarios*, *ff. de pœn. ob utilitatem popularis annonæ.* Atque idcirco magna tribuuntur commoda iis, qui naves fabricant mercaturæ causa, de quibus Svet. in *vita Claudii*: & Athalaricus jussit, teste Cassiod. ut ligna navibus fabricandis necessaria nullo obsistente absciuderentur, sine præjudicio dominorum atque ex piscatorum voluptate navigationes non impediri. Et Rex noster, quo materies ad naves triremesque conficiendas non deficeret, inhibuit dominis nemorum & sylvarum illa incidere & vendere, vel intra vel extra Regnum: quod & in *Ritu Reg. Cam. sub tit. De prohibita lignaminum extractione*, & ex pluribus ejusdem Cam. consultationibus cautum est: & eo est necessaria navigatio, ut diffidentibus naucleriis frumentum e Sicilia conducere ob tempora fortunosa, Pomp. Magnus cui ea navigatio potissimum incumbebat: *Eja*, inquit, *navigare enim necesse est, vivere necesse non est*, Fenestel. *de Magistrat. cap. 15.* Frumentum autem quemadmodum & res aliæ victui necessariæ, ex Ægypto deferebantur Constantinopolim, idque *Embola* dicebatur. Et naves quæ plus duorum millium modiorum capiebant, nullo pœnitus privilegio excusabantur, quin cogerentur ad *embolam*, *l. jubemus nullam*, *Cod. de sacros. eccles. l. fin. Cod. de navib. non excusan. lib. 11.* imo & celeriter, & ex rigore est agendum in re tam singulari, & ex zelo tractanda. Lex permittit Præfecto annonæ, ut suscipiat mulierum accusationem, publicam ob utilitatem, *l. mulierum*, *ff. de accusationibus*, quæ aliis

aliis in casibus rejicitur, *l. qui accusat*, *eod. tit.* imo & appellationem inhibet, *l. fin. ff. de appellat. non recipiend.* In conductione autem certa regula assignari non potest, sed fieri debet habita ratione temporum & locorum unde facienda erit: cum enim abundans fuerit provisio in publicis horreis, commodior & maturior conductio fiet, cum satis lente fieri possit: nec admittitur compensatio cum illis qui ad eam rem mittuntur, *l. non dubito*, *ff. de compensat.* aliter tamen loquitur, *l. ideo*, *eod. tit.* ut scilicet permittatur compensatio, vel legatur, *arctiorem annonam*, vel, *cariorem*, Bud. Cotta, in *vers. Annona*, & Francisc. Duar. *lib. 1. disput. anniversf. cap. 26.* & id quidem agi poterit in omnibus suæ Majestatis Regnis. Adhæc legi jussiones Illustriss. Cardinalis Granvelæ, reiteratas etiam ab Illustriss. Principe Petræ Persiæ, & Duce Ossun. prout in Codice Pragmaticarum sanctionum hujus Regni est videre: & Granvelæ quidem *pragm.* 18. & observantia illius per d. Principem, *pragm.* 21. & declaratio ejusdem per d. Ducem *pragmat.* 48. quibus jubetur ut infra & per totum mensem Septembris deferantur Capitaneis Civitatum, & locorum Gubernatoribus, & ab his postea Præsidibus Provinciarum, quotquot frumenti quantitates collectæ fuerint in singulis locis, cujusque fuerint qualitatis: causam vero illis edictis dederunt extractiones ab ipsis concedendæ: ut, scilicet, scirent quot quantitates extrahendas concedere possent: non autem ejusmodi rei normam adhibuerunt, nec ita stabiliverunt, ut in tuto res esset: experientia enim comprobatum est postea id non sufficere: non quidem ob ipsorum dominorum imprudentiam, sed ob temporum inequalitates & vicissitudines: cum enim in extractionibus tantum fundamentum haberet, in desuetudinem abiit, ita facile ac si nunquam sancitum fuisset. Profecto in ea re peragenda nihil difficultatis opponitur: nec opus est pragmatica ad jubendam collectionis delationem, cum omnibus sit notorium & confessum ubique copiose produci frumentum; sed de annalib. quantitatib. & de modo producendi nondum est cautum. Idipsum fieri posset etiam respectu aliarum frugum; item & vini & olei. Præterea expediret Reip. si denunciatis frugibus, quicquid superfluum reperiretur, juste coemendum, ac in horrea Civitatis inferendum curaretur, ut omnibus æquo pretio panis distribui posset. Tandem recte forsan Reip. consuleretur, si hominum alluvioni undecunque huc confluentium, obviaretur. Et quamvis coloniarum deducendarum nobis usus nunquam fuerit, ut Romanis, qui ut plurimum exhauriendæ gratia plebis Urbanæ, illam in Colonias mittebant, quod latissime scribit Sigon. *de antiquo jure Ital. li. 2. cap. 2.* saltem legem Liciniam nobis proponere deberemus, quæ de regundis Civibus à P. Licinio Crasso & Q. Mutio Scævola lata fuit: eaque jubebatur, ut in suæ quisque Civitatis jus redigeretur: multi enim Itali cupiditate Civit. Rom. tenebantur: quod Pompon. Læt. in *lib. de legibus* scriptum reliquit in *lege Cincia*. Et Cicero *de lege Papia* meminit, in *orat. pro Archia*, & *lib. 3. offic.* quæ prohibebat peregrinos usu urbis; imo

om-

omnes,qui Cives Romani non essent, exterminabat, ut adnotavit Coras. *Miscel.lib.2. cap.23.* quemadmodum Civitatis Neapolit. desiderio, omnes Regni nobiles & populares huc confluere non desinunt, & præcipue ob sedilitiam nobilitatem acquirendam. Idcirco judiciario atque ordinario modo advenæ familiæ à chronicis sedilariæ nobilitatis omissæ, impetum ei facientes facilis fiebat transitus, ex novissimo Regis nostri præcepto hoc materiæ genus paucis commendatum judicibus delegatis, ex quorum introductione uti remedio & sedilium apologia excogitato, adeo recessit importunitas, ut quodammodo silentium impositum esse, tam diutino intermisso tempore videatur, prout late in *tit. de sedilibus* dicemus. Nec ab re considerandum venit, ut *Reg. Constit. Quisque, de burgensib.* Baronibus potestatem faciat vendicandi suos subditos ad domaniales accedentes Universitates, prout de Civitate & aliis compertum habemus ex *l.1.* & *ibi* Glos. *ff. de rei vendic.* & eadem annonæ ampliore commoditate, & fœliciore vita pro animarum, atque personarum incolumitate, foventibus, eam inopiam pariunt. Atque superfluum familiarium numerum proceribus, nobilibus, aliisque ditioribus interdicere, præter Regiam pragmaticam quæ duos tantum concedunt; etiam in Hispania introductæ. Qui præterquamquod cariorem faciunt annonam, camporum culturam distrahunt: quod Romanis intantum curæ erat, ut servos manumitti passim concessum non erat, ne agrorum cultus turbaretur, secundum Theoph. *Instit. de libert. §. fin.* ex quo perspicuum est, libertati agriculturam præferri: quæ cum annonam pariat uberiorem, privilegiis, quæ supra narravimus, est munita. Quinimo si quis curiosius intueretur, plures majoresque prærogativas agriculturæ, quam militiæ observaret: ea enim crescente dubio procul subditi fiunt locupletiores, quod Regis interesse supra indicavimus, ex *§. illud,* & *ibi* Glo. *auth. ut jud. sine quo suffr.* ut propterea omnes judices publicæ hubertati vacare sit cautum. Et si ob civium inopiam ad urbem replendam, Aragoneus. Regum temporibus cautum fuit, ut civilitate Neapolitana ii statim potirentur, qui domum hic emissent, uxorem duxissent Neapolitanam, atque Neapoli incolatum fecissent, quæ eadem hominum raritas rapiendi Sabinas virgines Romanis causam dedit, quamvis id Coras. in *lib. Miscellan. audacissimum facinus* nuncuparit: contra nunc, ubi in tantam inundationem, confusionisque excessum excreverint ut recti regiminis regulis nec pacis quidem tempore, corrigi, & suppeditari possint, ita ut quotidie maxima non oriantur discrimina, jure revocanda ea lex veniret, ne in iniquitatem deveniat, ex reg. tex. in *cap. non debet, de consang. & affin. cap. suggestum de decim. l. ex facto, ff. de vulg. & pupill. subst.* eoque magis, quod non hoc opus est remedio ad replendam hominibus nostram Civitatem: quippe quæ tantum à necessariis, iisque exteris, viris repletur, ut sunt scholares & professores scientiarum omnium, omniumque artium, quibus cum Resp. summopere egeat, Princeps ad eorum commoditatem magnam erogat pe-

cuniarum quantitatem annuam(quod in *ephithet. Civit.* dicemus) item & pro comparandis dignitatibus & Magiſtratibus tum domanialibus tum baronalibus; in quibus diſtribuendis ut plurimum præferri videmus exteros civibus ipſis: tantum inquam eam ob cauſam civitatem repleri videmus, ut aliquando ſub capitis pœna ſit exteris mandandum, ut quiſquis non civis, egrediatur alibi habitaturus quod nuper vidimus cum ob urgentem famem annonæque penuriam, & ſcholas vidimus clauſas, & civilia jurgia interdicta quouſque fames ceſſaret, & vectigalia villicis diminuta, quod quidem Octaviano Imperatore Romæ factum novimus ex Xiphilino,ubi tanta fuit fames, ut non ſolum exteræ perſonæ, ſed & ſervi venales, & gladiatores, & domeſtici famuli, non ſolum privatarum perſonarum, ſed ipſiuſmet Imperatoris fuerint ejecti, ad nonagintaquatuor millia paſſuum, & juſtitium indictum, ideſt factæ repentinæ feriæ. Et in celeberrimis quibuſque Italiæ & reliqui orbis Civitatibus, non paſſim, advenis pernoctare atque reſidere permiſſum eſt, utputa ad quas certis tantum ſub regulis, etiam ad Reip. conſervationem conferentibus, licitum eſt accedere. Huc vero & per terram, & per mare cunctis patent portæ,intantum ut iis, qui cum navibus huc appellunt, nedum quandiu morantur non eſt denegânda ſpecierum emptio, verum & cum diſceſſerint neceſſario poterunt extrahere res commeatui neceſſarias, ſecundum loci diſtantiam, & perſonarum numerum. Qua de re extant in Reg. Camera Summ. conſultationes per Dn. Mutium meum germanum, illius Præſidentem: ubi de ejus origine & cauſa agit: appellaturque is commeatus, *Meſa*, quæ, licet nominum quæſtio & etymologia ſit pertinacibus relinquenda, *l.2.§. fin. Cod. de conſt. pec.* à *menſa* deducta videri poterit, quia ſcilicet datur pro edendo: niſi vocabulum nauticum nuncupare malimus, ubi *Meſonauta* qui in navi cuſtodiæ cauſa proponitur, de quo in *l. fin. ff. nautæ, caup. ſtab.* Alciat. *diſpunct. lib.3. cap.21.* Bud. in *l.1. ff. de arbitr.* Quibus tametſi à prudentiſs. Duce Alcalan. plus minus ab hinc annis quadraginta, obviam itum fuerit, ſublata poteſtate ædificandi in ſuburbiis, & alibi extra urbem, addita pœna cum hujus rei præfectura; tamen cum in deſuetudinem poſtea illius juſſio abjerit, frequentius concurrere cœperunt; ut verum dignoſcamus tritum illud: *nitimur in vetitum*; & damnum infertur fiſco Regio, cum cenſus decreſcant qui ex toto Regno ad ipſum proveniunt: minuuntur enim focularia, quod in præſenti numeratione expertum iri arbitror; præterea annonam cariorem reddunt, proſcriptorum ſive bannitorum frequentes multitudines, qui Barones in ſuis caſtris degere non ſinunt, quin eos capiant & immenſas pecuniarum ſummas iis extorqueant: qua de cauſa omnes cum ſuis familiis ad Civitatem convolant, quo tuto vivant. Non autem eſt novum, cum Romanorum tempore id etiam accidiſſe legatur: quos quidem, abolitis eorum delictis, ad bellum aliquando tranſmiſſos dicit Val.Max. Et certe id non foret remedium contemnendum, ubi res eo proceſſiſſet, ut aliter aboleri non poſſent: at vero longe tutius eſ-

set, si principiis obstaretur, ne scilicet eum in modum excrescerent. Sunt enim rivuli ex novis causis, ut merito hanc faciant, quam videmus, inundationem: quibus, ex Regis nostri religione atque pietate, cum ejus ministrorum solertia, oportune consulendum speramus. Illud tandem lubens subjunxerim, frumenti quidem procurationem ad Præfectum præt. spectare; panis autem ad Præfectum annonæ; quod ex iis verbis præscriptæ formulæ patet: *Sed ut actionis ipsius in totum merita perscrutemur, triticas quidem copias Præfectura Prætoriana procurat; sed non minor laus est dispensationem probabilem facere, &c.* Non autem negaverim in his quæ circa hanc rem disserui, falli potuisse; at de patria benemerendi desiderium, & Civibus optata commoda, me excusatum faciant.

ADNOTATIONES

Gratanter implemus quæ illa constituit.

His compar videtur praxis, ut Sacri Consilii exequutorialia decretorum & sententiarum, quo extra urbem firmius custodiantur, Proregis authoritate in Reg. Cancellaria, solemniter firmentur.

Num. 1. Profecto igitur præt. curæ erat procurandi annonam perinde ac hodie Viceregi.

Cassiod. in *form. Præfecti annonæ*, quam Germanus integre huc infert, *Triticas quidem copias*, ait, *à præfectura prætoriana procurari; panis vero copiæ dispensandæ curam præfecto annonæ relinqui.* Et siquidem id à Vicerege integrum observari videmus, qui ut uberiore panis copia cives affluant, ex omnibus locis extra Regnum utcunque remotis frumentum in hanc Civitatem importandum curat, quibusdam sub notis regulis. Quod quidem an commercii vim habeat, & an jure fieri possit; jam pro immunitate Regiorum vectigalium contra immittentes in controversiam adductum fuit in Reg. Camera, & bis desuper judicatum, differentibus tamen sententiis: mox inter Fiscum & Civitatem coram D. Prorege terminandum venit: unde quidquid constituetur, sigillatim juxta causæ pondus & dignitatem favente Deo in meo *tract. de Regal. Reg. Neap.* adductis utriusque partis juribus, recensebo: illud non tacuerim, quod onus id comparandi frumenti, tanti est ponderis, ut Princeps immunitatem de eo dare non possit, *l. fin. Cod. de quib. mun. lib. 10.* Restaur. *de Imperat. quæst. 111. num. 44.*

Num. 5. Quod permittere nolebat ut optimates plus quinquaginta terræ jugera.

Lege Gracchorum prohibebatur ne quis ultra quinquaginta terræ ju-

A gera possideret, quodque cui plus esset, egenis civibus distribueretur: allaque *lex* erat *Frumentaria* de annona pauperibus assignanda, quod valde est mihi notandum pro paupertatis indemnitate, auctor Spiegell. eratque & *lex Didia* ad refrenandam divitum gulam; ut scilicet prandia, præscripta impensa fierent, statuta pœna nedum in transgressores convocantes, sed etiam in convocatos, aut qui quomodolibet interfuissent; eaque dicebatur *lex Sumptuaria*, eod. Spieg. auct. de qua & Alex. ab Alex.

Ibid. Tumultuarie interfectus fuit.

Jejuna plebs Regi non obedit, ait Isern. in *cap.1. de pace constant.*

B

Num.6. Non illis hordeum cum daretur, non legumina recusabant.

Aliquando non pane, sed pulte victum fuisse, aliisque ex rebus præter panem, refert Alexand.ab Alex. in *Genial. lib.3.cap.11.*

Num. 12. Eo enim est ferax Sicilia, &c.

Anno decimo octavo post exactos Reges, Romæ annonæ maxima caritate superveniente, pro advehendo frumento in Siciliam missi fuere P.Valer. & L.Geganius, ex Pompon. Læto *de Magistrat. Rom. tit.de præf.*
C *ann.* Quis autem primus fuerit annonæ præfectus, varie sentitur: nonnulli volunt L. Minutium: moris autem fuit hunc Magistratum non creari nisi ex indigentia frumenti, ut Pompon. *ibid.* ait. Non autem incongrum erit hic dicere, quod pretio rebus venalibus imponendo olim præerant Episcopi, *l.fin.* §. *item episcopi*, *ff.de muner. & honor. cap.1. de empt. & vendit.* licet de consuetudine generali secus, per ea quæ Gloss. in *d. cap.* dicit: & jura & anthoritates per Boer. in *decis.69.* adducuntur. Olim autem erat Præfecti urbis potestas, *l.1.* §.*cura carnis*, *ff. de offic. præf.urb.* & dicitur, Assisia, *l.fin. ff.ad leg.Jul. de ann.* Isern. in *cap.1.* §.*& post natale, de pace ten.* Hodie vero in nostra urbe Decuriones quinque Sedilium, qui sex erant, huic rei incumbunt ex concessione facta per Regem Ladislaum, prout sunt
D etiam hodie; scilicet sex nobiles, duo sedilis nostræ Montaneæ ex unione alterius sedilis Furcillæ, & alii uniuscujusque sedilium, & alter plateæ popularis tribunus. Et quam habeant in comestibilibus ac in cunctis ad frumentariam aliasque copias jurisdictionem, in *lib.de Sedilib.* Germanus agit sigillatim. Nos autem, cum aliis per nos perpensis circa articulum, ut in electione Episcopi, Regi aliqua ex justa causa competat ad S.Pontificem adeundi recursus, in Codice nostro *de Regalib.* latius explanabimus.

Num. 15. *Item & pro Puteolis, ac insulis Prochyta, Ænaria, Capreis, & pro Picentinis.* A

Sane & loca hæc & eorum gentes, quæ fuerint, late patet; at Picentinorum originem & exitium indicare lubet. Picentini igitur Picentibus, Picentes Sabinis suum referunt ortum. Sabini autem nulli, suum accepto ferunt; unde Straboni, *lib.* 5. *in fin.* Indigenæ vel Aborigenes, idest sine origine dicuntur, eo quod sui ipsorum se se patres jactant. Dictos autem Sabinos ait Cato in *origin.* à Sabino eorum Rege; Plinius vero *lib.* 3. *cap.* 12. à sanctitate quasi Sebini ἀπὸ τοῦ σέβεσθαι, idest à venerando, quod Deos religiose colerent. Utriusque sententiam videtur amplexus Silius Italicus, *lib.* 8. his versibus: B

Ibant, & genti pars Sanctum voce canebant
Authorem gentis; pars laudes ore ferebant
Sabe tuas, qui de patrio cognomine, primus
Dixisti populos, magna ditione, Sabinos.

Ex his, cum aliquot copiæ, eo versus ubi nunc est Asculum ad Adriaticum mare commigrarent; picum avem in eorum vexillo consedisse ferunt: ex quo quasi ex fausto omine, regioni nomen imponentes, Picenum appellavere: inde ex Piceno oriundi, Picentes dicebantur. Hodie ea regio, ab Ancona celeberrimo emporio, Marchia Anconæ dicitur. Horum paucos ad alteram Apennini partem, colonos deduxere Romani in eum Tyrrheni maris sinum, qui tunc **Posidoniatis à Posidonia** Civitate, dicebatur; postea Pæstanus à Pæsto dictus fuit; nunc Salernitanus à Salerno dicitur. Ii occupato sibi inter duo flumina, Sarnum, scilicet, & Silarim, territorio, in medio tractus, magnificam construxere Civitatem duobus fere stadiis à mari semotam, & patrio nomine Picentiam appellavere, à qua dein Picentini dicti fuere nedum ab ipsa oriundi, verum & quicunque inter dicta duo flumina degebant, quandoquidem erat Picentia, regionis illius metropolis. Cum autem Annibal in Italiam ingenti cum exercitu venisset; secundo bello punico, Brutii, idest Calabri, Lucani, Picentini, & Campani, ultro sese illi dedidere. Ob quam deditionem, Romani profligato Annibale, in ipsos animadverterunt. Et Campanos quidem usque eo castigarunt, ut eorum agros ad extremum sorte dividerent. D Picentinos autem & Lucanos, & Brutios atrociori affecerunt pœna. Quandoquidem omni honore, omnique dignitate privatos, ad servilia tantum opera, & ad vilia munia destinavere. Sic desolata Civitate, prohibiti fuere ne simul cohabitarent, jussi ut vicatim vitam degerent. Insuper, ne armis uterentur, utpote qui, dum illa turpiter abjecerant, se iis indignos commonstrarant. Demum fuere assignati Reipublicæ, ut publicos tantum cursores & tabellarios agerent. Ejus sententiæ mentionem facit Liv. *dec.* 1. *lib.* 8. & 9. *decad.* 3. *lib.* 5. Strabo *d. lib.* 5. *in fin.* Fretia *lib.* 1. ubi Picentinos dissimulat, Car. Sigon. *de antiq. jur. civ. Rom.* Leander Albert. in *descript. Ital. tit. de Campan. felici.* Hujusmodi sunt servi illi, quorum pessimam

A mam vocat conditionem Justinianus, *Instit. de libertin. §. libertinorum.* Cæterum animadversione dignum est, hos viliores tantum fuisse, idest eos qui nihil aut parum culpæ in deditione admiserant; honestiores enim extinctos penitus tradunt. Nec enim veri est simile, nobiles fuisse æque ac plebejos, plexos à Romanis, qui mitius castigandos illos, quam istos, multis cavere legibus, ut in universo pœnarum titulo est videre. Picentini igitur, vita, conditione qua diximus, donati, commodiori quo potuerunt modo, sibi casas compaginavere. Et pars quidem intra Capreas & Salernum (quod Romani Picentiæ suffecerunt) ad rupes, & scopulos mari imminentes; pars ad alteras rupum pendices adacti fuerunt; pars Silarim transgressi, arida tenuere loca; pars septentrionem versus petiere, & con-B structis sibi vicis, universum illum tractum *Jovis Fanum* appellarunt, à templo ibi Jovi dicato, quod adhuc visitur, & sub nomine D. Mariæ ad Vicum colitur, maxima cum undecunque confluentium veneratione. Pars tandem montes tenuere ad quartum lapidem supra ipsam Picentiam, & *Montem Corvinum* locum illum dixerunt; eoque nomine adhuc vocatur. At vero Picentiæ nihil est hodie reliquum, nisi solum nomen, corruptaque prima tantum litera, *Vicentia* vulgo dicitur. Neapolitanorum autem Respublica nedum Annibali non adhæsit, verum contra ipsum multis auri pondo Romanis opem tulit; unde tanto fuit ipsis honori, quanto Picentiuis dedecori fuerat. Ex iis dignosci poterit si loca & Civitates in dictis partibus existentes Romanorum fuerint Coloniæ, ut nonnulli literis pro-C diderunt; atque etiam ex privilegio anno ab hinc quinto & quatricentesimo à Neapolitanis concesso Ravellensibus aliisque ex Ducatu Amalfiæ negotiatoribus, campsoribus sive apothecariis, quo ipsos Civitate Neapolitana donarunt, quod incipit: *Nos Oliernus Cutonus*. Erat antem is Oliernus Neapolit. reip. Dux, (tunc enim Neapolis erat respublica) nobilis e sedili Montaneæ, cujus familia est jamdiu extincta, quod Chronicæ dicti sedilis testantur: subscriptum porro dictum privilegium à Consulibus item sedilitiarum familiarum, ut est legere inter *ritus Reg. Cameræ*, ac in praxim passim receptum, nempe quo Amalfitani semper fruiti sunt, prout & hodie fruuntur: cujus quidem principium tantum refertur à Fretia *de suffeud. in addit. num.25. in prima edit.* Cæterum de Coloniis Romanorum, item D & de Civitatibus fœderatis, vide Carol. Sigon. in *lib. de ant. ju. civ. Rom.* & Alex. ab Alex. in *Genial. lib. lib.4.c.10.*

Num.17. Esset præterea maximæ utilitatis, si agri pascui efficerentur sativi.

Cum regii patrimonii concurator sim, & Dohanæ menæpecudum Apuliæ per vices delegatus fuerim (id enim onus alternis annis à Collegis sustinetur) notare hic Regis solertiam & benignitatem non ab re erit, ad coadjuvandam universalem Regni Annonam, ut territoria contenta in prisco contractu, tempore Regis Alfonsi I. inito, industria tamen Francisci Mo-

Monoberri, Aprutinorum pecoribus in hyeme consignata; ex quo magnum consequitur æs, ut ea quæ culturæ ex pecudum pascuis perniciosa, eidem ab anno 62. usque ad præsentem pro tempore major pars accommodaretur juxta penuriæ infelicitatem. Et licet pecudum vectigal antiquissimum sit, siquidem quod Romanorum tempore exigebatur, Andr. in *const. Regni, cum per partes Apuliæ, l. 2. Cod. de pascuis publ.* quam allegat Fret. *lib. 2. author. 46.* Et pasturam culturæ olim à judicibus prælatam esse testatur idem Fretia; & Princeps licet legibus solutus sit, à lege tamen contractus solutus non intelligitur, *c. 1.* & *ibi* Bald. *de nat. feu.* Martin. Laudens. *de princ. quæst* 106. & ut publica illæsa tueatur, *l. 2. §. hoc interdictum, ff. ne quid in loco publ.* cujusmodi sunt regalia, ut habetur in *cap. 1. quæ sunt regal.* & in *constitut. Reg. ea quæ ad decus*; attamen incomparabili nexu hominum individuo atque conservationi invigilandum est, in quo jus nostrum præcipue consistit, *l. hujus studii*, & *ibi* Glo. *ff. de just. & jure*, & *Instit. eod.* etenim non solum pecudes, sed & alia omnia, producta sunt ad commodum atque usum hominum, *l. in pecudum, ff. de usur. l. vetus, ff. de usufr. §. in pecudum, Instit. de rer. divis.* & ex naturali dignitate, *l. justissima ff. de ædil. edi.* & quæ circa eam tot jura & authores clamant; qui si ad Dei imaginem, & similitudinem creatus est, ut habemus ex sacris literis, non ultra est scrutandum. Et ex *l. cbat.* Deus ex humana prosapia seipsum fecit, quando VERBUM CARO FACTUM EST, *Jo. 1.* & in *symbolo*: & eo magis in christianos subditos potius quam naturæ nexu Principes obnoxii in his redduntur. De cujus quidem hominis præstantia pie agit etiam Cassan. in *Catal. par. 2. consider. 2. cum seqq.* Et certe status ratio omnibus est præferenda: & caritate exigente neminem quamvis privilegiatum excusari cautum est, *l. 1. Cod. ut nem. lic.* & *ibi* Principem obnoxium esse ære proprio subditos suos pascere, *l. 2.* & *ibi* Glo. *Cod. de annon. civil.* quod tanti apud Cæsares fuit, ut æmulatim ad hæc præstanda concurrerent, ut habes ex Guido Pancir. in *Notit. Imper. Orient. cap. 26.* licet hoc exhibendo Imperium augeri compertum habemus, *l. cum ratio, ff. de bon. proscript. l. fin. §. fin. Cod. de cad. toll.* satius enim est Regi plures habere vasallos quam reditus feudales, quod Alex. Magn. facere studebat, ut ex Val. Max. adducit Cassan. in *Catal. par. 5. consid. 19.* imo gloria est Principis latam sub se habere gentem, *1. q. 4. can. ecclesia*, Cassan. *d. par. 5. consid. 15.* ubi late agit quanti sit multos habere subditos: & bannitorum excludi molestias, ut inde Imperatores clament annonæ continuo & à quocunque Judice deferri, cum Regis interest hac de causa subditos habere locupletes, *§. cogitatio, auth. ut judic. si quo suff.* & tanto magis quod Rex est sponsus Reip. & ipse in ea est, & ea in ipso *d. § cogitatio*, & dominus mundi quo ad protectionem, *vulg. l. bene à Zenone, Cod. de quadr. præscript. cap. per venerabiles, extra qui filii sint legit. l. 1. Cod. de summa trinit. & fide Cath.* Covarr. *par. 2. §. 9. fol. in meis* 158. Luc. de Penna in *l. 1. §. pretia, num. 4. Cod. de locat. præd. civil. lib. 12.* & officium gerit paternum, *l. fin. §. fin. Cod. de cad. toll.* & pater patriæ est, Sen. allegatus per Isern. in *cap. 1. §. item qui, quæ sit pr. cau. ben. amitt.*

A *amitt.* & ipse inter cives connumeratur, in quo primum habet locum, Guido Pa. *decis.*631. & Senator & miles, *l. fin. ff. de senat.* & *l.* 2. *Cod. de re milit.* salutem enim vasallorum habere incolumem tenetur, & suo ingenio eorum commoditatem augere, *l. observandum, ff. de offic. præs. l. nam ad salutem, ff. de offic. præf. vigil.* §. *ob quam, Auth. de testib.* & pro tyranno habetur Rex, qui non gerit se tamquam resp. Bald. in *cap.* 2. *de feudo mar.* Et quemadmodum vir est caput uxoris, ita Princeps Reip. ut inde maritus dicatur, ut habes late ex Cassan. in *catal.* 5. *par. consid.* 24. *num.* 166. & subditos diligere tenetur etiam ut filios, & eorum commoditates investigare, Iser. in *cap.* 1. *de prohib. feud. alien. per Loth.* Imo si dominus sit personarum fas est dicere ex *constitut. Feder. II. quoniam frequenter*, & aliis quamplurimis, B quod in Codice nostro *de regalib. Reg. Neapolit.* latius discutiendum venit, ex his ut vere dominium, sive abusive sive qualicunque modo substineri possit, eo magis alimonias præstare jure dominii deberet, *Instit. de iis qui sunt sui vel al. jur.* §. *ult.* Ex qua quidem annona populares seditiones non suscitantur, imo perpetua servatur pax; *dict.* §. *cogitatio, auth. ut jud. si quo. suffr.* & propterea Principes semper eam commendare debent *tot. tit. de pace ten.* & late Bald. in *tit. de pace const.* Cassan. in *Catal. par.* 5. *consider.* 15. Adeo autem publicæ annonæ favetur, ut divites cogantur pro modo suarum facultatum mutuare pecuniam ad emendum publicum frumentum, *l.* 1. & *ibi* Glo. & Bart. *Cod. ut nem. lic. ab empt. spec. lib.* 11. quod procedit usque ad manus injectionem & in carceribus detentionem, Gul. de Cun. in *l. ne-* C *minem, Cod. de sacros. eccl.* Jo. de Plat. in *l.* 1. *Cod. de om. agro des.* Avendan. *de exeq. mand. Princ. lib.* 2. *cap.* 14. *num.* 9. Eaque conclusio generalis debet esse, Bart. in *l. nullus, Cod. de indict.* Luc. de Pen. in *l.* 1. *Cod. de quib. muner.* Addict. Cappellæ Tolos. in *decis.* 446. non obstante quovis privilegio, Franc. Ma. in *decis.* 542. *par.* 1. ubi quod nec domus Augustalis excipitur; tempore enim famis, & belli privilegia silent, *l. pro tyronibus, Cod. de privil. dom. Aug. lib.* 12. unde cum necessitas sit publica, & utilitas communis, etiam Clerici teneantur, Bart. in *l. nullus, Cod. de cursu publ. eod. lib.* Glo. & Canonistæ omnes in *cap. nominum, de immun. eccl.* Luc. de Pen. in *l. fin. in fi. Cod. de exact. tribut.* Guido Pa. *decis.* 78. Bellam. in *conclus.* 45. Jas. in *l. ex toto, num.* 7. & 10. *ff. de legat.* 1. & in *l. placet, num.* 14. *lect.* 1. *Cod.* D *de sacros. eccl.* Cassan. in *consuet. Burg. rubr.* 1. §. 8. *num.* 49. & *seq. vers. sed vidimus*, tex. in *can. nulla*, 23. *q.* 8. sunt autem clerici compellendi per Episcopum, Cyn. & Bald. in *l. ad instructiones, Cod. de sacros. eccles.* per text. in *cap.* 1. *de immun. eccles. in* 6. Joan. de Plat. in *d. l.* 1. *Cod. ut nemini lic. ab empt. spec. se excus.* Et licet contrarium teneat Glo. in *can. generaliter, ver. collationibus*, 16. *q.* 1. Abb. in *consil.* 3. *vol.* 1. Jas. sibi contrarius, in 2. *lect. d. l. placet, num.* 10. ea tamen opinio procederet non imminente necessitate. Siquidem tanta est necessitatis vis, ut bello vel fame urgente possit Princeps imponere superindictum ad emendum frumentum aliaque annonæ necessaria, *l.* 1. & *ibi* Glos. *Cod. de superind.* Martin. Laudens. in *tract. de fisco, q.* 108. Cujus dicti fere videmus in hac urbe praxim, cum soleant Proreges

reges illa de causa jubere electis,ut etiam extra Regnum frumentum comparent; & recusantes jure corripiuntur. Habet etiam annonæ ratio & illud singulare,quod ad distribuenda victualia publica si desit in civitate panis, vel caro, possunt cogi inviti cives ad hæc ministeria exercenda, sicut & ad continuandas suas artes, si forte ab eis destitissent quo carius venderent res mercales, etsi in uno vel in alio loco, Luc. de Pen. in *l.1. Cod. ne rustic. ad ull. obs.* In his enim, quæ ad vitæ communis usum pertinent, peccatum est laicis, nisi sibi ipsis invicem operam dederint, *can. te quidem*, & *can. sicut*, 11. *quæst.*1. & *can. placuit*, & alia adducta per Cassan. in *Catal. par.*11. *consider.*32. Et ditiores possunt cogi non solum ad mutuandam pecuniam ad emendum frumentum publicum, sed etiam ad viliori pretio vendendum; quod multo magis arctat Principis nexum ad vasallorum alimoniam præstandam, & pro justificandis sanctionibus circa frumentorum pretiorum taxationem ditioribus & potentioribus exosam, Luc.de Penn.in *l.comparationi*, *num.*5. *C. de quib. mun. vel præstat. lib.*10. Bar. in *l.annonas ff.de extraord.crim.* & nos *infra pag.*341. Quinetiam tractarum beneficium reviviscere posset, quod jamdiu intermissum est: quandoquidem ob extraordinarias subventiones urbis Neapolitanæ pretiorum immensitas crevit quibus Regis ære triremes, castra, Præsidia, sustineri opus est, etiam aliis cum partitis ad regni defensionem necessariis, ut apud Regem deducta maximi ejus Doanæ vectigalis deterioratione in Aprotinorum perniciem, in Reg. Camera unumquemque nostrum suffragia ferre & eorum rationes audire demandasset, & ex eadem consultationem demanatam fuisse ut negotio recte perpenso aliquibus circunstantiis adhibitis pro perenni vectigali hoc custodiendo, & quod inde ex cultura eorum territoriorum maximum lucrum ad Regem devenire jam compertum esset: quod ex suæ regiæ Majestatis jussu melius considerandum atque exequendum expectari opus esset. Cum autem *tractarum* hic mentionem fecerimus, aliqua de earum origine, & derictuum differenti exactione recensere congruum putavimus. Igitur Rex Carolus I. introduxit, & imposuit tarenum unum pro qualibet salma ut in juribus sit de jure exituræ; de quo etiam in consultatione Cameræ anni 1468. facta Regi Ferdinandi I. Hoc autem jus successivis temporibus fuit auctum ad rationem ducatorum quatuor pro curru, & ducatus erat undecim carolenorum: initium hujus augmenti non apparet, quia in Camera non sunt scripturæ, nisi à tempore Regis Alfonsi I. quo tempore apparet exactum ad dictam rationem carolenorum 44. quorum medietas exigebatur pro curru hordei. Et id quidem usu valebat in provinciis Terræ Bari & Capitanatæ; sed in aliis provinciis ad rationem caroleni unius pro tumulo frumenti, ac medietatis pro tumulo hordei. Anno 1544. Don Petrus Toletus mandavit, ut tractæ prædictæ essent apertæ, & superimposuit alios scutos duos pro quolibet curru. Anno 1558. Don Joannes Manriques addidit alios scutos quatuor, & sic erant in totum pro frumenti curru scuti decem, & medietas pro hordeo. Anno 1559. Dux Alcalanorum commisit Reg.Cameræ, ut se informaret quo-

Vu libet

A libet anno, ad quam rationem frumentum vendebatur Venetiis, Ragusii, & in aliis partibus extra Regnum, ubi petebatur extractio; ac etiam quo pretio mercatores emebant in carricatoriis Regni, unde volebant extrahere, & habito respectu de uno pretio ad aliud, taxaretur jus tractæ; ita quod si in carricatorio emebatur frumentum ad rationem ducatorum 20. pro curru, & Venetiis vendebatur ad rationem ducatorum sexaginta, taxabatur tracta in ducatis triginta. In eodem autem anno aperuit jus tractarum mille curruum ad rationem scutorum 22. pro curru; & deinde ad rationem ducatorum 24. & 26. & anno 1561. ad ducatos 35. prout melius se poterant concordare cum mercatoribus. Et in his quidem considera catholicas rationes, non autem quæ ex augmento imperii nascuntur; Princeps enim
B de gente lata etiam gloriatur, quæ obedire non solet cum ventre jejunat, Isern. *de pace ten.* & Cassan. *ubi supra*. Dum autem Civitas (derelicto more cum mercatoribus contrahendi) certo pretio frumenta pro civium usu emendo, & certo etiam tempore asportando nomine ipsius adimplere constituisset, & penuria exigente Prorex Magistratus per Regni provincias destinat ad illa comparanda & importanda & pistoribus distribuenda, ut panis conficiatur, prout continue fit Electorum jussu, in judicio actum fuit num in mercaturæ causam transeat, & quæ negotii species sit. Et quamvis supra sicco pede hoc transiverim, in nostris libris de Regal. differere promittens, hic tamen calamum retinere nequivi, quin aliqua subnecterem. Etenim hujus articuli decisio duas habuit inter Civitatem & Re-
C gium Fiscum altercationes in Regia Camera & Collaterali Consil. & ambas quidem sopitas scimus scilicet de anno 60. & 70. Sed differenter judicatum videtur, prius enim in favorem Civitatis, dein vero in favorem Fisci. Unde impræsentiarum, me existente Commissario, iterum pro transmissione aliorum frumentorum & farinarum de anno 89. *& seq.* eadem orta est concertatio; Civitate quidem juri primæ sententiæ innitendo, fisco vero secundæ. Et tametsi secunda sententia primæ derogare videatur; attamen civitas eam excludendam putat, eamque, contra sententiam, nullam esse dicit: quod si ambæ sustineri possent, id ex qualitate & diversitate facti, jure locum habere posset. Unde super earum sententiarum interpretatione, derelicto judicio, impertitus fuit causæ terminus juris; ad quam
D terminandam ex fisci instantia quamprimum est deveniendum. Quare ne meam sententiam maturius proferre videar, hic prætermissis quæ pro utraque parte sunt deducta, solummodo operæ pretium existimavi juris articulum attingere pro civitatis regimine tuendo, & ex sententiæ proferendæ eventu enucleando. Facti enim series ex eo in hanc devenit controversiam, quod existente gabella Regia, quæ vulgo dicitur *delle quattro sbarre*, quod quatuor in locis urbis exigatur, inter alias res, super immissione victualium, exigendo, scilicet quinque grana in singulas frumenti vel farinæ salmas, importatas per non cives Neapolitanos; cives vero si ad proprios usus importent, nil prorsus pendent, si vero commercii causa, ejus summæ medietatem. Et siquidem primo casu licet amplissimo immu-

nitatis

nitatis privilegio sint exempti, ex juris dispositione obtinet, *l. universi*, A
Cod. de vectigal. & commiss. l. si publicanus, §. 1. *ff. de publican. l.* in *lege censoria*, *ff. de verbor. oblig. clement. fin. de censib.* Bart. in *l. cum in eandem*, *ff. ad leg. Rhod. de jactu.* Sed cum Civitas sua sponte, nulla caritatis necessitate urgente, sed pro annonæ securitate personas destinat, aut personis à Vicerege destinatis salaria solvit pro frumentis emendis in provinciis, tametsi quo ad annonam pertinet semper necessitas censetur adesse; unde Joseph prævidens futuram famem frumenta conservari fecit, *Gen.* 41. & affert Affl. in *proœm. decis. Neap. Senat. in ver. magnifice domine*; futuræ enim fami est succurrendum; aut Prorex hæc præveniendo jubet, cum id facit pro suorum civium victu & eorum nomine, quod quidem tenetur facere, quia Civitas præstat civibus præsidium, Cicer. *lib.* 2. *offic.* B
cap. 23. de quo meminit Afflict. in *dict. proœm. dec. Sacr. Consil.* Facit *tex.* in *l. civitatibus*, *ff. de legat.* 1. *l. si quod relictum*, *eodem tit.* ubi quod ad divisionem singulorum civium, velut epulum, legatur, quia ad honorem civitatis censetur, potest civitas illud petere, quemadmodum etsi ad ornatum, de quo Cassiod. *Var. lib.* 4. *epist.* 51. Et singuli cives possunt compelli ad frumentum sibi comparandum pro suo victu ut fami consulatur, habes ex allegatis per Luc. de Penna in *l. comparationi*, *num.* 4. *cum seq. Cod. de quib. mun. vel præstat. lib.* 10. & hoc casu nullum consequeretur istius gabellæ derictum fiscus: unde quemadmodum ipsi immunes sunt, ita & ipsa Civitas; in quo est intuendum privilegium concessum civibus an universitati censeatur concessum; qui pri- C
mus videtur esse juris articulus discutiendus. Et certe dubium non est quin privilegium concessum civitati censeatur concessum & civibus, & contra, concessum civibus intelligatur concessum civitati, *l.* 2. *ff. de reb. dub.* Abb. in *cap. requisivisti*, *num.* 27. *de test.* & *ibi* Ant. de Butr. cum aliis, Bart. in *l. si maritus*, *num.* 2. *in fin. ff. de adult.* quod & in habitantibus & recommendatis etiam procedit, Angel. in *auth. de eccles. rer. alien. in fin.* Quod quidem facit ad civium prorogationem jurisdictionis causarum in aliam civitatem ut non possint, ex adductis per Capyc. in *decis.* 9. Gramm. *dec.* 30. Carav. in *rit.* 201. & notoria est forensis praxis; paria enim pariter sunt judicanda ex illa juris reg. ne diverso jure una & eadem res judicetur, ex rationis identitate, *l. eum qui ædes*, *ff. de usuc.* nec immerito cum Civitas sit D
civium cœtus jure sociatus Cic. in *somn. Scip.* Sed cum certo pretio postea farinæ & frumenta pistoribus quotidie consignanda veniant ut panis conficiatur, hic commercii causam sapiet, ut inde ad medietatem gabellæ persolvendam civitatem obnoxiam esse declarandum veniret. Et in casu de quo agitur intuendo, hoc civitatis jus, omne gabellæ regiæ exactionis beneficium exinanivit & absorbuit, ad tollendum iniquitatis casum, ex reg. tex. in *cap. suggestum*, *de decim. l. ex facto ff. de vulg. & pupill. subst.* obtinere hac ex particulari causa institisset. Nos vero causæ cognitioni generaliter operam dantes, salva suffragii mei & sententiæ inde ferendæ authoritate, quæ ex actis in Reg. Cam. penes Terrusium, curiosus perspicere

 valet

A valet, hæc tantum substantialia quæ hinc inde deducta sunt summatim subnectere curiositatis excusandæ duximus. Et circa usum proprium civium, satis differt ut immunitas proprii usus locum habeat, non autem gratia usus communis secundum Bald. in *l. universi*, *Cod. de vectig. & commiss.* Florian. in *l. hoc legatum ff. de legat.*3. Alberic. per illum tex. in 2. *par. statutor. quæst.* 210. Natta in *consil.* 139. Sed & usus proprii gratia paratum accipiendum erit & amicorum & clientium & universorum quos circa se habet, *l. qui penum*, §. *sed quod diximus ff. de penu leg.* Et civitas etiam contra eam deducebatur ut obnoxia sit solutioni cujusque gabellæ à superiore impositæ, etiam à semetipsa, licet hoc tutum non sit dicere per ea quæ notantur in *l.*1. §. *in causa*, *ff. de quæstion.* Bart. *consil.*226. & in B *l.*1. *Cod. de navicul. lib.*11. Bald. & Salic. in *l. emptor*, *Cod. de hared. vel act. vend.* Et, si prædictis duabus sententiis ad invicem adversantibus vis fiat: secunda, scilicet, de anno 70. primæ de anno 60. uti derogatoria ex reg. *l.*1. *Cod. quando prov. non est nec.* nulla redditur: & tamen instantia diversi facti assignatur, ut in primis argumentum corruat, §. *pavonum*, *Instit. de rer. divis.* secundo ex qualibet facti mutatione mutatur & jus, *l. si ex plagis*, §. *in clivo*, *ff. ad leg. Aquil.* Nam in anno 60. belli occasione tunc existentis, frumentorum immissio facta fuit, quo casu fiscus est immunis, *vulg. l. licitatio*, §. *fiscus*, *ff. de vectigal.* nisi tamen causa mercimonii fieret, quo casu fiscus non esset immunis, Bar. in *d. consil.* 226. Ripa *lib.*2. *responsor. respon.*7. *num.*17. in quo cadit etiam ambiguitas ut C paria sint si ob bellum, famem, & pestem fiat, *ut sup.* diximus. Insuper, quod pro munitionibus, quæ pro defensione civitatis parantur non solvitur gabella, Imola *consil.*84. etiam ad vitandas vulgares seditiones, quod Principis onus est per ea quæ Loffr. in *consil.*4. Sed omnibus his prætermissis, & quæ circa immunitatem civitati concessam, amplissimisque privilegiis roboratam, quæ in tam ancipiti quæstione interpretanda, ex hac ultima & tertia sententia veniret, in qua & fisci & partium multa deducta sunt jura, hæc tamen inter ea in dubium adduci possent pro articuli intelligentia. Primo, mercaturam pluribus modis detestantur, ut habes ex Luc. de Pen. in *rubr. Cod. negotiat. ne milit. lib.*12. præcipue vero in personam nobilium, prout essent Decuriones Civitatis pro eorum sedilibus, D qui inde amittunt nobilitatem, *l. nobiliores*, & *ibi* Bald. *Cod. de commerc. & mercat.* unde multo magis remota esse debet à Vicerege & à Magistratibus qui ab eo destinantur ad frumenta comparanda, ac item à Præfecto annonæ qui cum Decurionibus in urbe præest; qui esse solet Consiliarius à latere. Exercitium autem mercaturæ, licet in rep. necessarium sit; Luc. de Pen. in *rubr. Cod. negot ne mil.* & per ea quæ Cassan. in *Catal. par.*11. *considerat.*1. & 45. & negotiationem licitam ex causa necessitatis etiam Apostoli fecerunt, & non est interdicta, *extra ne cleri. vel mona. cap.*1. vel ex causa pietatis ut tribuatur pauperibus & pupillis & viduis & clericis, 88. *distinct. can. decrevit*, tametsi negotiatorum genus ad lucrum turpe faciendum pronius, *l. justissime*, §. 1. *ff. de ædil. edict.* & contra an-

annonam, *l.annona*, *ff. de extraord. crimin.* & certis in locis non inquinat nobilitatem, ut per Cass. *ubi sup.* fit tamen frumentorum emptio & distributio jure magistratus & regio, nam officiales tenentur ipsi procurare conductionem victualium pro publica utilitate, ut late agit Par. de Put. in *tract. de syndic. in ver. Officiales non possunt*, & inter munera onus emendi frumenti connumeratur, *l fin. ff. de muner. & honor. l.Lucius*, *ff. ad municipal.* Et hi, quibus ea cura demandatur, *frumentatores* dicuntur, prout latius exponit Germanus meus *hoc loco*, & Alberic. in *Diction.* erant enim in coemendo frumento curatores præpositi, *l.munerum civilium*, *§.1. ff. de muner. & honor.* & hinc *sitonia* dicitur munus publicæ frumentationis *l.3. in princ. ff. de vacat. & excusat. muner.* & *sitones* administratores frumentarii, *l.fin. ff. de administrat. rerum ad civit. pertin.* & fit etiam mentio in *l.3. Cod. de compensat.* & tanti est hoc comparandi frumenti munus, ut Princeps immunitatem de eo dare non possit, *l. fin. Cod. de quib. muner. vel præstat.* Restaur *de Imp. quæst.111. num.44.* & nos diximus *sup. pag.331. num.1.* Eique invigilare præcipue est cura Principis, cum ad Præf. præt. spectet triticias copias procurare, ad præfectum vero annonæ panis abundantiam, ut Cassiod. ait in *for. præfect. ann.* & alimonias vassallis impertire, ut *supra* diximus; quæ in pane quotidiano consistunt, de quo etiam in oratione dominica quotidie precamur Deum, *panem nostrum quotidianum* deprecantes; sicut & vasallus tenetur alere inopem dominum, ut ad paria judicentur, *l. si quis*, *§. solent*, *ff. de liber. exhib.* ex affinitate quæ est inter patronum & feudatarium, Isern. in *cap. licet*, *si de feud. fuer. contr. & quibus mod. feu. amitt. in prin.* Imo & Princeps imponit vasallis pretium in frumento vendendo tempore necessitatis, prout & hic est cautum pragmatica, quæ justificatur per Bartol. in *l. annonas*, *ff. de extraord. crimin.* & *l.1. §. deficientium*, *Cod. de offic. præf. ann.* & puniri possunt, ut Par. de Put. etiam dicit in *tract. de synd. d. ver. Officiales non possunt*, *num.1.* Et ex necessitate officii hæc perageretur mercatura, *l. moneta*, *Cod. de delator. lib.10.* & quæ super hoc Par. de Put. in *tract. de syndic. in antiquis*, *fol.222. num.7.* quamquam mercaturæ nomen abesse debet; nam ob lucrum proprium & inter privatos mercatura principaliter nomen obtinet, non autem quæ ob publicam fit utilitatem, ut per eum *ibi*; & licet in objectum dicatur quod hæc praxis dispensandi frumenta non sit vera mercatura, saltem negari non potest quin sit negotiari, & negotium comprehendit mercaturam, *cap. foris*, *ver. negotium*, *de verb. signif.* Abb. in *cap. fin. num.14. de vita & honest. cleric.* facit tex. in *l. fin. de pignorib.* & quæ Alber. de Ros. in *diction. suo*, *in verbo commercium*, adducit. Præterea, huic sermoni imponendo finem, cum multa hinc inde considerari possint, hoc unum omittendum non esse arbitratus sum, quod distributio frumenti pistoribus facienda post emptionem & immissionem, tot cum circunstantiis & regulis cum Præfecti annonæ interventu, est forma ex juris dispositione requisita & publicæ utilitati necessaria, à qua Imperatores eximi noluerunt, ut est *tex.* in *l.1. Cod. de frument.*

A *ment. urb. Constantinop.* ubi pistoribus datur frumentum, ut pane cocto in domibus annonæ exhibeatur; & pro his pecunia datur, ut frumentum ematur, & in alios usus conversa pœnam dupli parit, *l.2. eod. tit.* Et ad vitandam corruptionem vetus prius frumentum quam novum est distribuendum, *d. l.2.* & *ibi* Glos. In *ver. mancipibus*. Hujus enim forma regiminis & aliorum defectus inopiam crescere facit, dicit *ibi* tex. in *l.1.* Quod quidem rationem parit finalem promulgationis dictæ legis, non autem est mercatura, dicitur enim *administratio*, non *commercium*. Unde illud semper ex *d.l.* allegatur & summatur, quod *inordinata administratio penuriam parit*; ad quæ etiam Cassiodor. *var. lib.1. cap.35.* Et nihilominus si vires quæstionis intimas considerare velimus, esset potius opificium quam commercium, quo paterfam. pro familiæ alimonia, domi & extra utitur, quod ad magisterium pistorum in panis confectione attinet: nec sine lege id dici potest; cum etsi mercator sit qui emit rem, & non mutata forma illam vendit, ut lucretur, *can. aut ejiciens*, 88. *dist.* Jas. in *l. cætera*, §. *sed & si quis*, *ff. de legat.1.* Alber. in *l. universi*, *Cod. de vectigal.* Beneventan. in *tract. de mercat. par.1. fol.4.* Signorell. *consil.98.* prout ponitur exemplum in iis qui emunt candelas & vendunt, an ii dicantur candelarii, an qui eas faciunt ex Jac. Reb. in *rubr. de navicular. lib.11. Cod.* & per ea quæ *supra* diximus; Artifex vero is est qui emit rem, & mutata forma illam vendit, ut cum emit ferrum & vendit ensem, *tex.* in *cap. paratum*, 82. *dist.* unde datur differentia inter *mercatorem*, *negotiatorem*; & *artificem*, ex allegatis per Felin. in *proœm. decret.* & quæ Cassan. notat in *dict. par.11. consid.45.* Postremo, Decuriones Civitatis sunt regii officiales super annonæ genere, cum facultate pretium utensilibus rebus imponendi, amplamque habent jurisdictionem ex Regis Ladislai concessione, & ex aliorum Regni Regum, atque ab invictiss. Rege nostro Philippo pari modo communicatam & auctam; quæ olim erat penes provinciarum præsides & annonæ præfectum: ponere enim pretium rebus utensilibus pertinet ad præfectum urbis, *l.1. §. cura carnis*, *ff. de offic. præf. urb.* & dicitur *assisa* in victualibus, scilicet *annona*, *cap.1. §. & post natale*, *de pace ten. l. fin. ff. ad leg. Jul. de anno. l. fin. ff. de extraordinar. crim.* Isern. in *d. cap.1. §. post natale*: olim autem Episcopi erat hæc facultas, *l. fin. §. item episc. ff. de muner. & hon. cap.1. de empt. & vendit.* Boer. in *dec.69.* ut *supra* diximus *pag.316.* Et his quidem Decurionibus, qui tempore dicti Regis Ladislai sex erant nobiles tantum, id curæ erat & eis præcipue imponitur ut civitas semper in *grassia* abundet, ut est legere in *capitulis civitatis* alia autem oportunior forma hucusque omni tempore recepta non est, nisi hæc, quam hodie; num commercii & mercaturæ nomen habeat ambigitur: cujus rei veritas ex sententiæ inde proferendæ eventu apparebit, quæ pro veritate habetur, *cap. cum inter*, *de judic. l. sæpe*, *ff. de re jud.* præter alia vulgata.

Num.

Num.18. Corpulentis autem equos adimebant. A

Sic & pinguis miles non eligebatur; cujus autem qualitatis admittebatur, jam diximus *supra* ex Alex.ab Alex. Et de Vespasiano legitur, gratias ei agenti ob præfecturam, male inspecto ob odoris fragrantiam cum miles erat, ait; *vellem oleo odorari*; & ob id revocatam reddidit. Et Venetiarum præfecto alteri militiæ gradum præfecti dum odoratum vidisset dixit; *aut remiga, aut fode*; cum militiæ sunt repugnantia, habes ex Jo: Bot. *de rat.stat.lib.9. in rubr. de discip.*

Num.25. Usus tamen destinandorum hominum. B

Possunt cogi hi qui soliti sunt annonæ vacare, deficiente pane vel carne ad continuanda sua munera, & mercaturas, facit *tex.* in *l.moris, ff. de pan.* ubi potest quis damnari ad negotiationis exercitium in eo quod facere scit; sicut alicui ne negotietur inhiberi, neve ad vectigalia publica conducenda accedant, ut ead. *l.* cavetur: idque à Regia Camera certis personis ne directe vel indirecte faciant, formidabili pœna injunctum est, nempe quæ perenni fraude convictæ antea fuerunt: quemadmodum si in civitate aliquod esset artificium necessarium introducendum, inviti cives ad id exercendum coguntur, *cap. super specula, ext. de magistr. 23.q.1. in summa. cap.quid ergo, 11.q.3. l.moris, §.sed damnare, ff.de pœn. l.semper, §.quibusdam, ff.de jure immu.* In iis autem, quæ ad vitæ communis usum pertinent, peccatum est laicis, nisi sibi ipsis fideliter operam dederint, *cap. te quidem, cap.sicut num.*11.*q.*1. ad quæ cum aliis probanda Cassan.in *Catal. par.*11. *consid.*32. C

Num.26. Necessitate vero urgente Domus regia frumentum dare tenebatur.

Clarior text. juncta Gloss. in *l. 2. Cod. de annon. civil. lib.* 11. de hoc Tiraq. in Alexand.ab Alex. *lib.4. cap.23.* Proinde Principes ad subveniendum subditorum necessitatibus, urgente fame, de suo emunt aliena frumenta, quo casu mercatura ipsis convenire videtur; ut discurrit Jo: Bot. D in *de rat. stat. cap. an regib. mercatura liceat.* Et certe tanta est famis licentia, ut ejus occasione delictum perpetratum pro delicto non habeatur; quo circa penuriæ tempore poterit quis pane carens, impune ei qui habuerit, vi auferre, ne fame pereat, Bart.in *l.1.§.cum eandem, ff.ad leg.Rhod. de jactu*, & panis, quem avarus detinet, exurientium est, Speculator in *tit. de instrum.edit. §.14. ver.item quod panis*: proinde compelluntur divites tempore famis frumentum vilius vendere, *l.1. C.ut nem. lic. in empt.spec. lib.10. l.si pendentes, §.sed etsi, ff de usufr.* quod assolet in urbe observari pro ejus victu, Luc. de Penna in *l.1. C.de quib.muu. vel præstat. lib.11.* ubi de famis detestatione non pauca. Cæterum frumenti egestas

A stas semper dici potest adesse; idcirco prudentia in his opus est ut tempestive provideatur, exemplo Joseph qui futuram prævidens famem, ingentem frumenti copiam comparavit, ut est *Genes. cap* 41. faciunt dicta Ciceron. *lib.2. re: hor.* Senec. *lib.4. de virt.* aliique adducti per Afflict. in *praf. decis.ver.magnifice.* Hinc factum novimus ut decimæ instituerentur: ex agris enim & novalibus decima seminum dabatur vectigalis nomine, & pari modo aratores decimam frumenti Romanis præbere cogebantur, ut adducit Alexand. ab Alex. in *Genial. lib.4. cap.*10.

Unde panis ille gradilis dicebatur:

B Hodie Rex noster, pauperibus qui in publica detinentur custodia ob crimen, singulis in dies dat panem. Cujus sumptus una consummatus ad sex millia nummum ascendit annuorum. At certe onus est Principis compeditos pauperes educare, *l.judices, Cod. de episc. aud. can. pasce*, 86. *dist. l.fin. Cod. de capt.*

*Num.*27. *Publicum autem frumentum semper fuisse*:

Sempronius Gracchus legem tulit frumentariam, qua frumentum Populo Rom. ex publico distribuendum jubebatur, Pompon. Lat. in *lib. de legib.* imo & pecunia dicitur frumentaria, quæ publici frumenti compa-
C randi gratia est collecta, *l.ideo condemnatus, ff. de compensat.* Tiraqu. in Alexand. ab Alex. *lib.4. cap.4. ver. qui curam*, ubi multa allegat de præparando convehendoque frumento. Et Romanis aliquando Pompejus factus est omnis annonæ præfectus & provisor, qui viginti viros ordinis Senatorii electos, per provincias vicissim partitus est, & ipse nationes undique percurrens, urbem frumento cæterisque ad victum necessariis implevit, Liv. *deca.1. lib.4.* Alexand. ab Alex. in *Genial. lib.6. cap.*20. Sunt autem ad publicum frumentum conservandum necessaria publica horrea, quibus nec Romani caruere, nec nos caremus, ut hoc loco indicat Germanus: in iis enim magis servatur frumenti bonitas, quæ vetustate non augetur, quemadmodum & vini, *l.1.Cod.de condi.in publ.horr.lib.*10. non enim plus trien-
D nio, ex legis conjectura, durare potest, Glos. in *l.1.Cod. si adversus fisc.* vinum autem vetus novo longe preciosius est, Pindar. *ode* 9. *Olymp. l. cum quid, ff.de reb.cred.* ubi in illam incidit Bart. quæstionem, si tutor post Galen. Nov. ex vino veteri pupilli familiam alit, an rem gerat damnosam, ex *l. jubemus, Cod. de erogat. milit. ann. lib.*12. & multa in his adducit Coras. in *miscellan. lib.3. cap.*12. Sane appellatione annonæ etiam vinum contineri ait Luc.de Pen. in *d.l.jubemus*: dictum est autem *vinum* quod potu venas sanguine cito repleat; veteres autem *venenum* illud appellabant, 35. *dist. can. violentum, in fin.* venenum autem mutat omne adhibitum, *l.qui venenum, ff.de ver. signif.* vinum vero est letiferi succi, Luc. de Penna in *l.modios, Cod. de susceptor. lib.*10. At militaris annona qualiter in castris

ſtris deferretur, habes ex *l.ſic ut fieri*, *Cod. de erogat. milit.ann.* aliquando autem duplicem dabat annonam militibus Imperator in premium, Alex. ab Alex. in *Gen. lib.4.cap.*18. Sed & de frumenti excellentia, & quod Campanum & Appulum ſit præſtantius, item & de panis genere atque origine, multa habes ex eodem, *lib.5.cap.*21. Profecto eſt annonæ invigilandum, cum multas ob cauſas, tum ad vitandas populares turbulentias; pauperes enim populares in numero, homini potentiam quærenti ſunt cohibendi; etenim egeniſſimus quiſque importuniſſimus eſt, nempe cui neque ſua cara ſunt, cui ſcilicet nulla ſunt, & omnia cum pretio vel ſine pretio honeſta videntur; Unde ad evitandam publicam turbulentiam vel ſunt ad colonias mittendi exemplo Spartanorum de parteniis, vel ad bella, vel de facto expellendi, vel occaſiones ex artibus vivendi illis præbendæ, prout in fabricis Cæſar obſervavit. Et Veſpaſianus cum aliquando ipſi modus proponeretur parvo ære exportandi columnas, non probavit, propterea quod plebi non conſulebatur, ut refert Jo: Boter. *de rat. ſtat. lib.*4. *cap. de pauperib.* Quapropter Aragonenſes Reges argenti fodinas exercendas juſſiſſe leguntur, tametſi nihil inde compendii exceperent, ut plebi exercendi occaſionem præſtarent. Quinetiam majores noſtri tradebant, eos ipſos Reges, cum popularem quietem deficere vidiſſent, quod artificiis carebant unde ſibi victum quærerent, regali pietate motos vel ludos exhibuiſſe vel alias exercendi occaſiones excogitaſſe, quo plebi exercitium & lucri cauſa offerretur. Ad quæ confert ſententia Aitoni in *lib. de Tartaris*, *cap.*26. inſerto *in vol. Novus orbis*, contra avarum, qui cum vicinis ſtipendia non præbuiſſet, auro & gemmis ſuo eſui deſtinatis, mortem infœlicem paſſus eſt. Et certe ars loco alimoniæ capi poteſt, cum nemo arte ſua privari debeat niſi ex delicto, *l. moris*, *ff. de pœn.* alioquin necari cenſetur; idque aliquando reip. expedire intelligitur, ut excellens in arte non debeat mori, *vulg. l. ad beſtias*, *d. tit.* ubi, ſi ejus roboris vel artificii ſint, ut digni populo Rom. exhiberi poſſint.

Num.28. Tandem recte forſan reip. conſuleretur ſi hominum alluvioni undecunque huc confluentium obviaretur.

Pericles Athenienſibus dinumeratis, cum quinque exterorum millia comprehendiſſet, ceu mancipia vendidit, ut auctor eſt Plutar. in *Vita* ipſius. Romæ quoque Lege Apuleja cautum erat, ut abſque populi decreto aliqua in regione eſſe non liceret; & peregrinæ nationis homines gentilia Romanorum nomina aſſumere prohibebantur, ne miſcerentur mores & contagio induceretur, Alex. ab Alex. in *Genial. lib.*4. *cap.*10. late, & Spiegell. in *lexic.* licet externis aliquando fuerit imperium traditum, qualis Trajanus fuit; quæ autem prima hoſpitiorum amice fuere, habes *ibid.* ab Alexand. idcirco fame in civitate hac exiſtente merito exterorum expulſio proceſſit, anno 1592. Proinde exteris non datur facultas bona acquirendi in Regno, ex *rubr. C. non lic. habitator. metrop. lib.*11. ad inſtar ſervo-

A rum & usufructuariorum ut opera Regis acquisita, ejus beneficio cedant, &
ex bonis Regni præsumuntur, Gul. de Bened. in *repet. cap. Raynutius*, *in
ver. & uxorem*, *num.*1042. Et an Rex succedat his & peregrinis & scholaribus transeuntibus per Regnum visitandi gratia limina Apostolorum, habes late ex Rebuffo in *2. to. constitt. Gall. rubr. de liter. not. in gloss.* 1. Quod quidem pro faciliori castrorum custodia ab exercitus Duce aliisque tribunis exhibenda, ut per paucos servari possit, illorum magnitudinem minui jure fit, & bellicis in rebus notatu digna sunt, *l.* 2. §. *interea*, *Cod. de offic. præf. præt.* Nuper etiam absque licentia Regis exteri non emunt feuda nobilia ut à Januensibus. At certe ex institutione Catholica peregrini in protectione sunt; & ad Urbem causa devotionis accedentes vel inde re-
B cedentes, molestari non possunt, quique id egerint excommunicationis pœnæ subjiciuntur, Steph. Aufrer. *de potest. eccles. super laic. & reb. eor. ca.* 136. *fol.* 144.

Et Cicero de lege Papia meminit.

Lex Papia cum in desuetudinem ire paulatim cæpisset, multis capitulis ab anterioribus Principibus emendata legitur & restaurata, *l.* 1. *Cod. de caduc. toll.* de qua meminit & Pompon. Læt. & Spiegell. in *lexic. fol.* 293. Et ob id sunt civitates pro numero incolarum condendæ, nec nimiæ magnitudinis, ut majore numero defensorum egeat, sed ut potius per pau-
C cos servari valeat, *l. in nomine*, § *interea*, *Cod. de offic. præf. præt. lib.* 10. & in *auth. de referendar. in princ.* & §. *volumus*, *cap. cum M. de constit.* cum aliis adductis per Luc. de Pen. in *l.* 3. *Cod. de quib. muner. vel præstat. nemi. lic.* eod. *lib.*

Ne agrorum cultus turbaretur.

Adde *l.* 1. *ff. de pignor. ibi*, *vel vinearum culturæ turbarentur*. Unde Nabuchdonosor capto Rege Zedechia, omnique ejus exercitu prostrato, agricolas, boves & alia in fundis existentia in pace reliquit. Et apud Indos belli tempore nulla in re agricolis nocebatur, Diodor. Sicul. *lib.* 3. *Arnulf. de jur. regal. privil.* 54. ultra Gulielm. de Bened. in *cap. Raynutius*, *ver.*
D *uxorem*, *num.* 905.

Jure revocanda ea lex veniret.

Bald. in *l.* 1. *Cod. de cadu. tollen.* ait quod *lex uno tempore bona*, *alio secus esse potest*.

Huc vero & per terram & per mare cunctis patent portæ.

Huc faciunt quæ de contributione ab universo regno facienda consuluimus supra ad hanc Civitatem ab ære alieno exonerandam; etenim ob an-

nonam

nonam compararandam id contraxit, ad commodum totius regni, & A coemptiones extra regnum fecit, & viliori etiam pretio panem insumpsit; non enim debet una civitas prægravari, de quo Capyc. in *invest. feud. in ver. Collecta fol.*117. Et an cives inviti à civitate solvant collectas, vide per eundem ibi: & certe Neapolitani non solvunt collectas, quia fuit imposita gabella *boni denarii*, remissa *collecta*, & tempore Iserniæ solvebatur, Isern. in *§.habita, de stat. & consuetud. advers.libert.eccles.*

Sublata potestate ædificandi in suburbiis.

De ædificiis & domibus late Cassan. in *Catal. par.*12. *consid.*72. At vero ædificia quæ in mari fiunt nullum recognoscunt superiorem: etsi fuerint civitates, nedum erunt exemptæ ab imperio, sed eam habent potestatem, quam Imperator in orbe, Bar. in *l.infames ff.de publ.judic.* Bald. in *l.*1. *in fin. ff. de hæred. vel act.vend.* Socc. *consil.*81. *vol.*1. Curt. jun. in *tract. de feud. par.*2. *col.*24. Sed certe Principibus tantum competit habere palatia in civitate, Cassan. in *Catal. par.*5. *consid.*22. *num.*17. Isern. in *tit. quæ sunt regal.* & multis Regibus publice assignata fuere, Alexand. ab Alex. in *Genial. lib.*3. *cap.*6. Unde olim erant *Ædiles ædificiorum publicorum & privatorum*, sic dicti quod ædes sacras & privatas procurabant, Fest. *lib.*1. Alexand. ab Alex. *lib.*4. *cap.*4. Germanus meus in hoc *lib. c.*8. & altius tollere ædificia non cuique licitum erat, *l. altius*, *ff. de servitut. urban. prædior.* nisi ad æmulationem vel religionis potestatem; quemad- C modum olim cura decemvirum erat ne aspectus publicus deformaretur, sed diruta ædificia instaurarentur, *l.ad curatoris ff de damn.inf.* Coras. *Miscell. lib.*3. *cap.*6. At à palatiis Principis ædificia privata procul esse debent, *l.ædificia, Cod. de operib. publ.* sicut & à muris civitatum, *l.sancta, §.muros, ff.de rer. divis. Institut.eod. §.sanctæ*: sunt enim *sancti*, & propterea pœna capitis est constituta in illos qui eos trascendunt, de quo exemplum affert ibi Jurisconsultus de Remi infelici sorte: profecto sine Præsidis auctoritate nemini licet in iis quicquam facere, *l.omnes*, *Cod. de operib. publ.* An autem eorum *constructio* atque restauratio Principis ære, vel Universitatum sit facienda, sæpe numero & in Reg. Camera, & in Sac.Consilio hæsitatum, atque decisum fuisse compertum habemus: præcipue vero D nostræ urbis exempla intuendo illud notum est, quod pro ejus muris erigendis impositæ fuere nonnullæ gabellæ, ut testantur illius *capitula fol.*44. *in vet.* imo ex Regis cathol. sanctione toti Regno ea de causa impositi fuere *dericius*, causaque expressa his verbis, *por ser ella la llave y cabeça de aquel*, ut in *dictis capitt.* legitur *fol.*74. Cui rei & urbis fortificationi certa fuit assignata pensio, quæ ad id opus distribuitur, prout necessitas suadet à sex Deputatis, quinque scilicet ex quinque sedilibus, & altero ex populari platea, cum interventu unius ex Collaterali Consilio. Sed certe in dubium id verti posset, cum tributa Principi solvantur ut civitates muniat atque defendat & justitiæ cultum protegat & gubernet, 23. *qu.*8.

A *can. tributum*, *auth. ut judic. sin. quo suffr. §. cogitatio*, *& de judic. §. nec autem*, *vers. volumus*, & *vers. prætcrea*, & late firmat Luc. de Pen. in *l. annonas*, *Cod. de erogat. milit. ann.* prout aliquando deductum fuit in controversiam ab Universitate Bari & serenifs. Regina Apolloniæ in Sac. Consilio: quod novi ex allegationibus Marii Surgentis olim mei germani, quem d. Universitas in suum patrocinium advocavit, cujus memoria ob ejus eximiam virtutem ad se me identidem revocat; in ipso enim adolescentiæ flore inter primarios suæ ætatis causarum patronos non ultimum sibi vendicavit locum, quod cum sua Majestas præsensisset, inter alia in eum collata munera, quæ alias nominavimus, in Judicem Magnæ Curiæ Vicariæ eum sibi cooptavit, ad altissimas dignitates procul dubio evo-
B catura, nisi præacerbior fuisset à morte præreptus: vita est enim functus vixdum vigesimum octavum peregisset annum MDLXI. V. Nonas Octobr. quod *supra* cum memoriæ tunc non suppeteret, interminate scripsi *pag*. 296. *in fin.* Inter innumeras itaque in synodalibus causis ab eo scriptas allegationes, & istæ leguntur, ac item decretum inde latum ejus manu scriptum: in quo inter alia sancitum est, ut *salvo jure prætenso per Universitatem*, *in totum teneatur Regina*. At certe in Urbe tributa Principi non solvuntur ex tot amplissimis & notoriis privilegiis, unde nil mirum si Princeps eo nexu eximitur. Sed quod ad instructionem viarum & pontium etiam domus Augusta est obnoxia, *l. ad instructionis*, *Cod. de sacrosf. eccles.* non tamen murorum ædificiis, *l. fin. Cod. de quib. muner. nem.*
C *lic. se exc. lib.* 10. *& de annon. & tribut. l.* 1. quæ adducit Glo. in *dict. l. ad instructionis in ver. titulo*. Nunc vero in Reg. Camera, delatis fraudibus commissis in fortificatione urbium Piscariæ & Civitellæ, invigilamus pro eo quod interest, etiam contra hæredes elocatorum sive partitariorum, an scilicet interesse appareat ex magisterio non probo, vel ex falsis mensuris, vel si plus debito accepissent; quod interesse veniet ex pecunia retenta, & imprimis si tempora largiuntur, cum post decimumquintum annum omnis sileat actio, *l. omnes*, *Cod. de operib. publ.* si bona fides, ex mensorum in curia interesse excusatur, *tot tit. si mens. fals. mod. dix.* Et ubi in quadruplum ex juris dispositione liquidatum sit interesse late deduxi *supra in adnotat. ad cap.* 16. *num.* 25. quæ ex tribunalis religione perspicue, ut
D decet, veniunt indaganda, ne hisce status negotiis, fraudibus locus detur. Quod judicium pendet item de fabricis Civitatis Aquilæ; quarum fraudum ex fisco deductarum Inquisitio est mihi commissa. Quibus consequens esse potest, quod cum nonnullis Regni Universitatibus super his hæsitatum fuit in Reg. Camera, quarum aliquas hic recensere non piget. Nam cum urbis Trani mœnia essent restauranda, ne mora in his periculum pareret, ære fiscali jussum est faciendum, me referente & in Reg. Camera & in Collat. Consilio, prout & Lypari & Hydrunti eadem ratione factum fuit. Sed renuentibus Civitatibus Monopoli & Callipoli, ac per justitiæ tramites se tueri volentibus, fuit lite pendente, per Reg. Cam. decretum, ut ad earum onus explerentur, dato termino in petitorio: perfecto autem ab eis

opere

opere, siluerunt in prosequendo judicio petitorio. Quæ omnia ex pluribus consultationibus in Reg. Camera relatis, & ex proxima de Civitate Trani, cujus causa est mihi commissa, perspexi. Enimvero Principem in reparatione & restauratione publicorum munerum, obnoxium esse contribuere, habes ex *tex.* in *l. instaurationi*, *Cod. de diverſ. præd. urban.* & *ibi* Luc. de Pen. & in *l.1. Cod. de quib. munerib. vel præstat. ver. octavo quæritur*. Atqui à Principis contractu dolus semper abesse præsumitur, *l. probatorias*, *Cod. de diverſ. offic. l.1.* & *ibi* Bart. *Cod. de præd. curial. lib.*10. Restaur. *de Imperat. quæſt.* 110. *privil.*184. Super his autem pluries *Expertorum* judicium fuit adhibitum; ex quo sententia sequuta satis est inventa erronea, ac dubitatum num vires rei judicatæ retineret, per ea quæ not. in *l.1. Cod. de err. calc.* & in *l.2. Cod. de re jud. l.1. §.1. ff. quæ sentent. sine appell.* Ex temporis tamen longitudine, quæ delicti persequutionem debilitat, *l. si diutino*, *ff. de pœn.* quod corporalem potuisset parere pœnam, *l. si operis*, *Cod. eod.* & contra hæredes, quos lite contestata quantum ad eos pervenit conveniri fas est, *l.1. Cod. de delict. defunct.* licet ob pecuniam fiscalem retentam de residuis actio oriretur, ut late deduximus in *adnotat. ad cap.*16. Etsi ob mensoris incuriam vel dolum omnino sint obnoxii per ea, quæ Glos. magistral. in *d. l.1. Cod. de err. calc.* habet; & ex facti serie difficilius enucleanda ex diutina Reg. Cameræ occupatione, causam dubiam fiscus cum arbitratus esset, prout litis eventus assolet, qui casus reputatur etiam fortuitus, ex vulg. jurib. ad transactionis remedium nunc devenit; quæ consulto Vicerege cum Collat. Consilio ex eadem Reg. Cam. explicanda venit: ubi tamen Regis, ne ipsius requiratur assensus satis *supra* diximus in *adnot. cap.*18. *pag.*203. A B C

Quid autem in portuum constructione servandum, nam & ipsi publici sunt, *l. nemo*, *ff. de rer. diviſ. §. flumina*, *Inſtit. eod.* imo & de regalibus, *cap.1. quæ sunt regal.* Principis ne ære, an Universitatum sint construendi & reficiendi in tract. nostro de *Regalib.* exponemus. Et jam causa est in promptu pro reficiendo communiendoque portu hujus Civitatis, qui cum alias, tum præsertim his diebus fuit statio eo malefida navibus, ut non leve damnum iis intulerit: quapropter ad eum instaurandum, quod Prorex optime jam constituit, consulenda venit Reg. Cam. & quid ea inde decernet producemus. D

Omnes cum suis familiis ad Civitatem convolant.

Quemadmodum & exteri, qui cum ex Electorum Civitatis, qui septem sunt, incluso plebis tribuno, privilegio in civilitatem facilius alliciuntur; quæ facultas ex priscis Regiis *gratiis* in *Urbis capitulis* contentis, eis est tributa, qua alias gaudere non possent, *l. cives*, *Cod. de incol.* ut *per allectionem ibi*. Sed non ita in nobilium sedilia, ipsa etiam sedilia valent reluctantibus novissimis sacris jussionibus: ex quo privilegio in numerum Regentium ex platea populari alliciuntur, pro tuenda quidem rep.

ultra

A ultra justitiæ atque pacis præsidium: annona autem præcipua est cum panis copia populum hilarem reddit, ut habes ex Joan. Bot. *de rat. stat.*

Quos quidem abolitis eorum delictis.

Remedium ne bannitorum alluvio concrescat, *l. 1. Cod. de irenarch.* ubi ad provinciarum tutelam, quietem & pacem per singula territoria sunt constituti, & facit tex. in *l. 1. ff. de offic. praf. vig.* sic per singula tenimenta quinque sedilium, quæ Civitatem totam repræsentant, hoc idem nobiles sediliarii cunctis in portis, ubi de publico discrimine vertentur, custodes constituuntur, quod in *lib. de sedilib.* late narrat Frater. Et incursio
B hostium & prædonum juste facit Regnum collectarum oneri subditum, si Rex ob id in necessitate sit, Bald. in *l. ex hoc jure, ff. de justit. & ju.* Capyc. in *investit. feud. in ver. collecta*. Hodie ex *nov. pragm.* ab Illustriss. Comite Olivaris Vicerege edita consultum est reip. ac bannitorum molestiis occursum, ubipropinqui, & provinciales illos exhibere coguntur ac damna ab illis illata resarcire, qua de re in nostris *Regalib.* fuse dicemus. Et in Francia constitutus est proprius militum numerus ad profligandos bannitos, ut author est Cassan. in *catal. par. 9. consider. 11.* idcirco intermitti non debet militare exercitium, cum eam ob causam purgatur resp. latronibus aliisque criminosis, perinde ac medicina corpus infectum.

SUMMARIUM

CAP. XXV.

bus constituebantur, quatuor numero, eod.

Feciales, qui, eod.

Legati quot esse debeant, eod.

10 *Orator non tenetur hostes revereri.*

Nuncius quis dicatur, eod.

Viatores, Cursores, Statores, Apparitores, Magistratus sunt ministri, eod.

11 *Internuncius quis sit.*

12 *Principes publice audientiam præstare debent.*

13 *Subditi non tenentur quærere Regem ext. a regnum, nec litigare, & quare; &* num. 25.

14 *Principem adire per saltum, quibus concedatur.*

Regi ad suum regnum adeunti, sunt mittendi obviam Legati, eod.

15 *Nobiliores semper præferuntur.*

Vicerex qui Neapolim mittitur, prius appellebat Gajetam, nunc Puteolos, & ibi à Legatis Civitatis recipitur, eod.

16 *Viceregis Neapolim ingredientis ritus & pompa.*

17 *Vicerex antequam ingrediatur, nec publice, nec privatim est visendus*, eod.

Vicerex cum ingreditur à quibus recipiatur, eod.

18 *Viceregis ingredientis ordo.*

Viceregis ingressus, idest captio possessionis in Metropolitana, fit Ecclesia, & qua solemnitate fiat, eod.

19 *Legatis ex publico est subministranda pecunia.*

20 *Legati à Civitate Neapoli ad Regem mittendi quomodo eligantur.*

21 *Vicerex prohibere potest Civitatem ne mittat legatos ad Regem.*

Forma, eod.

Quæ sunt de forma adimpleri debent, eod.

22 *Barones absque Viceregis licentia concilium inire non possunt.*

23 *Regnicolæ non possunt ire per saltum ad Viceregem.*

Collegia omnia absque Principis authoritate sunt prohibita, eod.

24 *A Legatione nemo potest se excusare, quia est munus publicum.*

Legationi decernendæ quot circunstatiæ requirantur, eod.

25 *Scribere ad Regem absque Viceregis licentia, Civitas non potest.*

26 *Magistratus à Principe fluunt tanquam rivi à fonte.*

Princeps omnes causas ad se potest evocare, eod.

27 *Paritas votorum quomodo terminanda de jure.*

Paritas votorum in materia gratiosa finitur ex Principis gratificatione, eod.

28 *Paritas votorum Magistratuum singulorum tribunalium Neap. quomodo finiatur.*

29 *Paritas suffragiorum Nobilium Neapol. quomodo dirimatur.*

30 *Præfectus prat. quare fuerit Imperatori adjunctus.*

31 *Vicerex an possit sibi substituere aliquem, si Neapoli discedere ipsi contingerit.*

LE-

LEGATOS GENTIUM VERACES EXPLET ORDINATIONIBUS SUIS, idest, ordinat, ut Legatis, qui ad Principē mittuntur, à gentibus provideatur, quacunque transierint, de rebus omnibus ad iter conficiendum necessariis. Cujus Ordinationis formula habetur apud eundē Cassiod. *lib.* 7. hac serie: Quis dubitet utilitatis publicæ interesse rationi, ut quibus nos constat dona conferre, nullam videantur itineris molestiam sustinere? quando nec vobis morarum detrimenta faciunt, & illi se bene habitos fuisse cognoscunt. Atque ideo humanitatem subter annexam, & equos ad definitum numerum, illius Gentis Legatis sine aliqua tarditate præstabitis, quatenus ad sedes suas irremunerati non debeant pervenire; quia festinantibus gratior est celeritas in redenndo, quam quælibet munerum magnitudo. At certe quid dare cogerentur Legatis Civitates, qua transirent (quod quidem pro Legatorum numero definitum erat) in calce hujus formulæ adnotabatur, quod ex illis verbis liquet: *Atque ideo humanitatem subter annexam, & equos ad definitum numerum illius Gentis Legatis sine*
1 *aliqua tarditate præstabitis*. Dicti sunt autem *Legati* à *legando*, quod inter cætera, *propriam authoritatem alicui demandare* significat. Unde qui alicujus vicem gerunt, idest Vicarii, *Legati* dicuntur, quos vulgus *Locumtenentes* appellat: cujusmodi erant olim apud Proconsules, apud Imperatores exercitus, & similes: & hos *fiduciariam operam* obtinere, dixit Cæs. *lib.* 2. *de bello civ.* propterea quod præsente eo, cujus est Legatus sive Locumtenens, cedere eos oportet. Et quia qui ad aliquem mittuntur, vel à Regibus, vel ab Universitatibus, vel à quibuscunque corporibus, plena eorum authoritate funguntur, à quibus missi sunt, usu venit ut *Legati* dicerentur. Qui & *Oratores* di- 2
cuntur, & olim *Adoratores*, vel quod aliorū negotia gerunt, pro quo usurpabatur antiquitus *Adorare*, ut inquit Festus; vel maxime quod orant apud eos, ad quos leguntur; idest habita oratione rationem sui adventus exponunt: & horum munus *legatio* dicitur. Certe autem Lega- 3
torum duo erant genera, alteri qui honorarii tantum legati erant, & *titulo tenus*, inquit Bud. *legatione fungebantur*; alteri qui re vera legationis munus obibant. Honorarii legati erant ii, qui legati nomen impetrabant cum in aliquas partes ituri essent negotii proprii gerendi causa, utputa si hæreditates adituri, aut legata prosequuturi, aut nomina debitorum exacturi, vel quid tale facturi essent: idque faciebant quo facilius talia expedirent negotia, ut qui tanquam legati habebantur. Quod quia fraudi vertebatur, lege XII. tab. vetitum fuit his verbis: REI SUÆ ERGO NEQUIS LEGATUS ESTO. Quod legationis genus, quia sociæ gentes ob ejusmodi Legatorum insolentiam, grave ferebant, Cic. cum esset Consul delere tentavit, ut ipse dicit, *lib.* 3. *de legib.* at quia Trib. Pleb. intercessit & obstitit, non potuit: saltem fecit, ut annuæ tantum concederentur, cum prius perpetuæ essent. Et hæ quidem *liberæ* dicebantur *legationes*; Ulp. *ff. de legationib.* *Qui libera*

ra, inquit, *legatione abest, non videtur Reip. causa abesse: hic enim non publici commodi causa, sed sui abest*. Cic. *contra Rull. Legatos vestros auctoritate tenui, qui rerum privatarum causa, legationes liberas obeunt, tamen exteræ nationes ferre vix possunt.* Et *ad Attic. lib.* 15. *epist.* 6. Habent, opinor, liberæ legationes definitum tempus lege Julia, nec facile addi potest. Honorius tandem eas penitus abrogavit, ut est in *l. quoties*, *Cod. Theod. de legation.* Vide Bud. in *d. l. qui libera*. Alteri Legati erant qui, re ipsa, publice legabantur. Hinc est quod addita est in hac form. dictio VERACES, ut scilicet innotesceret Præfectum Præt. explere Legatos veros tantum, non autem honorarios, & rei suæ
4 causa constitutos. Porro Legati *sancti* sunt, idest ab injuria hominum defensi atque muniti, *l. sanctum*, *ff. de rer. divis. l. fin. ff. de legation.* Cato: *Caduceatori nemo homo nocet*; suntque Caduceatores Legati, ut mox dicemus: unde & vulgo dicimus, *Legatus non luit pœnam*. Pollux, *lib.* 8. *cap.* 31. ἄσυλοι δὲ ἦσαν, καὶ ἐξῆν αὐτοῖς πανταχόσε ᾗ δέοι ἰέναι, idest: *intacti erant, licebatque ipsis quocunque ire impune*: quod intantum est verum, ut juste iis indicatur bellum, qui Legatos injuria affecerint, 2. *Reg. ca.* 10. 11. & 12. Et qui Legatos hostium percusserit, tradendus est puniendus ipsis hostibus, quorum sunt Legati, *l. ult. ff. de legation.* Luc. de Pen. *l.* 1. *num.* 30. *Cod. eod.* ubi de legatis multa. Iis enim videtur facta injuria, quorum legationem funguntur, 2. *q.* 7. *can. accusatio*, *in fin.* Etenim præsumuntur grati illis, qui eos mittunt, *cap. apostolicæ*, *de re jud. l. fin. Cod. de sacros. eccl.* Et legatis donatio facta, an ipsorum contemplatione facta censeatur, an autem eorum à quibus legantur, exponit Bar. in *l. sed si plures*, §. *in arrogato*, *ff. de vulg. & pupill. subst.* & in *l. si vero*, §. 1 *ff. sol. matr.* Alber. in *l. qui proprio*, §. *ut in cæteris ff. de procurat.* Et quanquam Legatorum jus sacrosanctum esse, & inviolabile diximus, adeo ut inter hostium tela, & bella incolumes servarentur, *d. l. sanctum*, *de rer. divis.* Liv. *lib.* 29. Alex. ab Alex. Et Tiraq. *lib.* 5. *ca.* 3. Et Legatos S. Pont. etiam excommunicationis munimen contueatur; sunt enim excommunicati qui illos offendunt, secundum Speculat. & Navar. in *tit. de Legat.* Etenim sunt Legati reverenter recipiendi, *l. inter*, *Cod. de sum. tri.* quandoquidem qui eos mittit, videtur ire per illos, 8. *q.* 1. *can. qui vos*, 2. *q.* 7. *can. accusatio*, *l.* 2. *cum seq. Cod. de stat. & imagin. lib.* 10. 1. *Machab.* 14. tamen Legatos frequenter occisos legimus, ut Legati Romanorum à Vejentibus, Liv. *lib.* 4. alias à Fidenatibus, alias à Teuca Illyriorum Regina, Plin. *lib.* 24. *cap.* 6. quibus quidem à Romanis, tamquam pro Rep. injuria cæsis, statuæ publice dicabantur, *l.* 2. §. *Servius*, *ff. de or. jur.* Liv. *lib.* 3. Plin. *eo. lib.* Et tempestate patrum nostrorum, Legati Francisci Gallorum Regis ad Venetos, fuerunt à Cæsarianis interempti. Aliquando etiam ab ipsismet Legatis jura gentium violata fuere, ut de Rom. Legatis adversus Gallos tradit Liv. *lib.* 5. & contra, de Gallorum adversus Romanos, idem *lib.* 21. In cujus rei signum, idest, ut co- 5

gnoscerentur esse legati, & proinde sancti, *sagmina* ferebant, à quibus *sancti* nomen deduci maluit Marcianus in *d.l.sanctum*. Festus autem *sagmina* à *sancto*, non contra, dici author est, quod scilicet è loco sancto excerperentur, & *sanctum* à *sanciendo*, idest confirmando, sive potius constituendo, deducit, quod magis probatur. Sunt autem *Sagmina*, herba quæ *Verbena*, vel *Verbenaca* dicitur; quæ, quia sacris adhibebatur, sacra & religiosa dicta fuit, & Græci *Hierobotanem*, idest *herbam sacram* appellant. Hanc cum sua terra evelli solitam ab àrce ait Plin. *lib.22.ca.2. & lib.25.cap.9.* At Festus non evelli ipsam, sed secari à Consule vel Prætore suetum ait. Non autem singuli Legati Verbenam ferebant, ubi plures simul mittebantur, sed unus ex iis; qui ex ea, *Verbenarius* dicebatur, Plin. *loc. notato*, Liv. *lib.1. ab ur. cond. lib.10. de bello Pun.* gestabant & anulum aureum,
6 Plin. *lib. 33. cap.1.* Græcorum autem Legati non Verbenam, sed Caduceum ferebant, *d.l.sanctum*: sed eo non quibusvis legationibus, sed in iis tantum quibus pax offerebatur vel petebatur, utebantur, Plin. *lib.29. cap.3. prope finem*, Liv. *lib.8. ab ur. & de bello Pun. lib. 6.* sicuti & Rom. Legati in pace tractanda ramos olivarum gerebant. Virg. *lib.11.*

Jamque Oratores aderant ex urbe Latina.
Velati ramis oleæ veniamque rogantes.

Erat autem *Caduceum*, vel *Caduceus*, authore Suida, virga duobus anguibus mutuo sese complectentibus & inspicientibus obligata: & Mercurii insigne fuisse volunt, quod is Deus eloquentiæ dicitur, & Deorum Nuncius sive Legatus. Legatum autem eloquentem esse oportet, ut mandatam rem & ornate exponere & persuadere possit. Vide Phurnutum, sive Cornutum, *de nat. Deor.* & sapiens est mittendus Legatus, Cassiod. *lib.2. cap.6.* Anguium vero complexu, efferatorum concordiam significari ait Plin. & proinde in pacis argumentis usui esse. At Jul. Pollux *loc. prænotato*, nullam in iis differentiam ponens, Caduceum Legatorum insigne fuisse dicit; 7
ubi & in Prytaneo Legatos hospitio recipi soluisse, subdit apud Athenienses. Vide Polyb. *lib.3.* & Interp. Thuc. *lib.1.* Sane vero *Prytaneum*, Curia erat Magistratuum, idest, ubi jura reddebant summi Magistratus: dictum ἀπὸ τοῦ πρυτανεύειν, quod Magistratum gerere significat: ibique ex publico alebantur, qui de Rep. bene erant meriti. Et is honos, maximus habebatur, Cic. *lib.1. de Orat.* ubi id non dissimulandum, in Prytaneo parcissime vesci solitos: sane ibi vescentibus ex lege Solonis, ob antiquæ vitæ instituti memoriam, aliud non apponebatur quam *Maza*: quæ quid esset, varie interpretatur. *Maza* panem hordeaceum fuisse dicit; Suidas aliter, & aliter Athen. Varinus omnem cibum ex pane, liquore aliquo confectum, *mazam* appellat. Alii panem nauticum putant, quem *biscottum* nominant: idque magis mihi probatur, non quod panem ipsum nauticum, sed illius fragmenta & reliquias intelligam; navali vocabulo edoctus, ubi ejusmodi fragmenta, *Ma-*

Mazamam, & *Mazamoram* appellant. Festis tantum diebus panem apponebant. In festo vero Castoris & Pollucis quod ipsis erat solemnius, ut quid optimum apponerent præter panem, apponebant caseum, oleas edulcatas, vel potius deciduas, & porra, ut auctor est Athen. *dipnosophist. lib.*4. Apud Rom. autem, Magistratus omnes minores majoresque, Legatis obviam fieri extra urbem fuit moris. Et, si essent aut socii, aut fœderati, aut de Republ. benemeriti, liberali viatico, & rerum omnium copia, apparatis etiam epulis per oppida, & per municipia, honorari solebant: quod hodie cum S.Pont. Legatis observari novimus. Lapsu autem temporis, cum ab ultimis quibusque gentibus Legati ad Romanos mitterentur, & Popul. Rom. tot commeatibus non sufficeret, hujusmodi sumptibus sublatis, in Ædem Saturni recipi cautum fuit, ibique apud Præfectos ærarii nomina dare literisque scribi jussi: cum vero commodum fuisset, singulorum postulata Senatui dabantur. Quod si incogniti Legati ad Urbem accedere nunciarentur, primo quidem exploratores ad eos quid vellent rogaturi, mittebantur; dein minores egrediebantur Magistratus, tum demum Senatus extra Urbem illorum postulata noscebat, prout copiose explicat Alex. ab Alex. & Tiraqu. *Genial. dier. lib.*2. *cap.*2. Certe hinc mira Regis nostri humanitas clarescit, qui quibuscunque Legatis ad ipsum adeuntibus, jucundam sui copiam facit, & celerem præbet expeditionem. Responsa vero lingua Romana dabantur Legatis, sicut & hodie Legati omnes apud S. Pontificem lingua Latina loquuntur. Et juxta Romanorum morem, cujuscunque regionis Legati, internuncio sive interprete utebantur: ut ex multis tradit Alex. ab Alex. *lib.*4. *cap.*11. & de Legatorum munere, Cassio. *lib.*2. *Var. cap.*6. Declinato vero Imperio aliter observatum fuit. Prius enim in 8
Præf.Præt. Auditorio Legatorum petitiones examinabantur; deinde in Principis consistorio, ipso Principe Imperiali majestate sedente, legebantur, responsaque dabantur: ut plenius est videre in *Cod. Theod. de legationibus*, *l. quotiescunque*: ipsi autem Legati prius quam legationes legerentur, ter adorabant Principem, ut ex Corippo Africano refert Pancir. in *de Magistrat. municip. cap.*26. his versibus:

Atria prælargis extant altissima tectis.
Sole metallorum splendentia: mira paratu.
Et facie plus mira loci, cultuque superba.
Nobilitat medios sedes augusta penates,
Quattuor eximiis circumvallata columnis.
Quas super ex liquido præfulgens cymbius auro
Immodico, similans convexi climata cœli,
Immortale caput, foliumque sedentis obumbrat
Ornatum gemmis, auroque, ostroque superbum.
Quattuor in sese nexos curvaverat arcus
Per lævam dextramque tenent victoria partem,
Altius erectis pendebat in ae-

re pennis .
Laurigeram gestans , dextra fulgente, coronam.
Mira pavimentis , stratisque tapetibus ampla
Planicies, longeque sedilia compta tenore.
Ut latus Princeps *solio consedit in alto,*
Membraque purpurea praecelsus sede locavit,
Legatos Avarum jussos intrare Magister
Ante fores primus divina nunciat aula,
Orantes sese vestigia sacra videre
Clementis domini: quos voce & mente benignus
Imperat admitti.
Verum ut contracto patuerunt intima velo
Ostia , & aurati micuerunt atria tecti,
Caesareumque caput diademate fulgere sacro
Ter gazis suspexit Avar , ter poplite flexo
Pronus adoravit , terraque affixus inhaesit.
Hunc Avares alii simili terrore secuti
In facies cecidere suas, stratosque tapetos
Fronte terunt , longisque implent spaciosa capillis
Atria , & augustam membris immanibus aulam.
Ut clemens Princeps *legatos surgere jussit,*
Officia stratos jussu monituque jubentis,
Erexere viros . Quod poscitis , ore sereno
Clementer regnator ait , memorate , docete.
Et vestri regis, quae sit legatio ; ferte, &c.

Cum vero Viceregem Praef. Praet. coaequare sit nobis negotium , in hoc Legatorum genere aliqua nobis dicenda occurrunt , etiam pro publicorum negotiorum expeditione . Non autem erit inutile dicere , Legatum generale nomen esse eumque significare, ut paulo ante innuimus, qui aliena negotia gerit , & quicunque ab aliquo mittitur , *can. presbyterum* , 50. *dist.* 25.*q.* 1.*can. satagendum* 3.*q.*6. *can.hoc quippe*, 97. *dist. can. nobilissimus* , 62.*dist. can. ego*, *ad fi.* 94. *dist. can. si quis legatione* , 1.*dist. can.licentiam* , *l.*1. & 2. & *l.sciendum* , §.*fin.ff. de legat.* sive à Papa , sive à Principe mittatur , *l. diem functo* , *ff. de off. assess.* sive ab aliqua Ecclesia ad Papam , §. *si vero Episcopi*, *Auth. de sanctiss. episc. coll.* 9. Est autem Legatio munus personale *l.*1. §.1. & *l. fin.* §.*legati* , *Cod. de legation.* An vero si quis Reip. vel fisci aere gravetur, aut sit infamis , possit legationis munere fungi, & qua causa legatione moveri possit , habes ex *l.sciendum* , *ff. de legat.* & Glo. magistr.in *rubr. C. eod.* & Luc. de Pen. in *l.*1. *n.*32. *eod.* Hic , & *Orator* , & *Nuncius* , & *Internuncius* , & *Syndicus*, & *Vicarius* , & *Procurator* , dicitur. Omnes hi tamen , aliquid sibi particularis vindicavere. *Legatus* enim ad dignissimas tantum personas referri proprie videtur , puta Legatus Proconsulis , de quo in suo *tit. ff.de off.proc. & leg.* vel Legatus Ecclesiae ad Papam, *d.*§.*si vero episcopus*, *auth. de sanctiss. episc.* vel Legatus Papae ,

vel

vel Principis, *d.l.diem functo, ff.de offic. assess.* *Orator* is erat proprie, qui rem mandatam exponebat. Siquidem quatuor Legatos constituere, & decernere, Romanis moris fuit,
9 secundum Varr. iique constituebantur à Fecialibus. Porro *Feciales*, magistratus erant, penes quos decernendorum Legatorum jus erat, à faciendo dicti authore Festo; non autem quaternarius hic numerus præstitutus perpetuo fuit; aliquando enim centum missos fuisse legimus. Virg. *lib.7:*

> *Tum satus Anchisa, delectos ordine ab omni*
> *Centum Oratores augusta ad mœnia Regis*
> *Ire jubet, ramis velatos Palladis omnes.*

Et *lib.11.*

> *Centum Oratores prima de gente Latina*
> *Ire placet, pacisque manu prætendere ramos.*

Et ad petendas à Græcis leges XII. tab. tres tantum viros destinavere Romani, (licet Pomponius in *l.2. ff. de orig. jur.* labatur, ubi decem fuisse dicit,) quorum nomina sunt videre apud Cic. in 1. *de Orat.* Liv. *lib.* 3. Fenest. *de magistrat.* Joann. Ferrar. in *proœm. Instit.* Connan.in *comment. jur. civil. lib.* 1. *cap.* 12. *num.*6. Tandem Vespasianus præcepit, ne Civitates, plures quam ternos Legatos mitterent, *l.sciendum, in fi. ff.de legation.* Diciturque *Orator*, quia oratoria eloquentia peculiaris ipsi esse debet, & sic ab effectu, *l.2. Cod. de professor. & med. lib.*10. & præ cæteris rationabilius loqui debet, ab oratione quæ est oris ratio, & tribus præcipuis constat partibus; scilicet exordio, narratione, & peroratione, de quibus frequentes agunt Authores: præcipue vero Aristot.Hermog.Cic.Quintil. Inde Advocati *perorare negotia* dicuntur, id est ornatius loquendo postulare, *l.nemini, Cod. de advoc. divers.jud.* Et ad hostes etiam transmittitur Orator, prout de Q. Fab. Max. à Romanis ad Cartaginenses legato, ut in *l.2.§.deinde, ff.de orig. jur.* quod munus magnifice ab eo explicatum ait Liv.*de bel.pun.lib.*1.
Qui vero ad hostes it Orator, illis 10
reverentiam exhibere, aut dextram attingere, aut salutationis officium impendere non cogitur, Valer.Max. *lib.6.cap.*4. De Oratore vide Lucam de Pen. *d.tit. in Cod.de legat.lib.*10. *Nuncius* is proprie est, qui specialiter certi negotii gratia ad aliquem destinatur, *l.2. ff. de pactis*; & qui aliquid novi refert: quo factum est ut ipsa res nunciata, *Nuncium* & *Nuncius* dicatur: unde qui Legatos advenisse nunciat, *Nuncius* dicitur. Virgil. *Æneid.7.*

> *Nuncius ingentes ignota in veste reportat*
> *Advenisse viros....*

Loquitur autem de Legatis ab Ænea ad Latinum Regem missis. Est & *Nuncius* satelles, qui lites in jus vocandis denunciat, *cap. prudentiam, de off.jud. deleg.* Cic.6. *Verr. nuncio prætoris accersitus*: & nostrum vulgus, suo more, idest barbaro, *Alguzerium*, & *Alguzinum* nuncupat. Alio nomine dicitur *Viator*, Cic.in *Cat.maj.*Col.in *præf. lib.*1. Illis temporibus Proceres in agris morabantur, & cum consilium publicum desiderabatur, à villis arcessebantur in Senatum; ex

quo qui eos arcessebant, *Viatores* nominati sunt. Plin. *lib.* 18. *cap.* 3. Cincinnato aranti *Viator* attulit Dictaturam; hi à Justiniano *Insti. de act.* §. *tripli*, *Executores litium* interpretantur, sicut & *l.* 2. *Cod. de sportul.* Alias dicitur *Cursor*, à celeritate eundi qua debet esse præditus: alias *Stator*, quod Magistratibus præsto sint, & si quem quærant, arcessunt & sistunt; vel quod in jus vocatos judicio sistere cogat: de quo fit mentio, in *l.* 4. *ff. de off. proconf.* & *l.* 10. *ff. quib. ex caus. major.* Alias dicitur *Apparitor*, *l. si pignora*, *ff. de evictión.* quod appareat & præsto sit ad obsequendum, & magistratus jussa exequenda, *l.* 1. *Cod. de exec. & exact. lib.* 12. Porro *Apparitor* generale est nomen, & scribas, lictores, viatores, præcones, comprehendit. Cic. *pro Aulo Cluent. Quid sibi autem illi scribæ? quid lictores? quid cæteri quos apparere video, volunt?* In jure can. etiam *Missus* dicitur, *cap.* 1. & *ibi* Glo. *de immun. eccles.* Et *Nuncii* appellantur delegati Sancti Pontificis in singulas Provincias; item ii quos hostes mittunt ad Principes christianos, Speculat. in *tit. de lega.* §. *legatus*. Et large quilibet nuncius procurator est, *argum. text.* in *cap. causam quæ*, *de testib.* sed non è contra; & is proprie est, qui vicem epistolæ gerit; est enim pica & organum & vox domini mittentis ipsum, & ea explicat, quæ non potest procurator, Aretin. in §. *multis*, *Insti. de libert.* Bald. in *rubr. Cod. de exercit. act. col.* 2. *vers. nunc scias*, *num.* 4. quia nuncius fundat actum in persona domini, procurator vero in sua ipsius, Dec. in *cap. significasti*, *de electio*. Alex. in *l. quisquis Cod. de procur.* Rest. Castald. in *tract. de Imper. quæst.* 49. idcirco per nuncium actio quæritur, quamvis alterius ministerium intercedit, *l. qui autem*, §. *fin. ff. de consti. pecun. l. licet*, *ff. de usur.* alias si actio in sui personam formaret, mandati actio daretur: per procuratorem autem dominium & possessio recte domino quæritur, cum aliquibus distinctionibus per Specu. relatis in *titu. de procur.* §. *ut autem*: ubi & forma generalis mandati ad causas & negotia ponitur: & nuncium uxori mittere, idem erat quod repudiare: aliquando ad inanimatas etiam res, idest ad epistolas translatum id nomen invenitur. Ovid. *epist.* 6.

Cur mihi fama prior, quam 11
nuncia littera venit?

Internuncius est Legatorum interpres, ut paulo ante innuimus; estque inter duos medius ad aliquid tractandum, ut nuptias, amicitias, aut emendum vendendumve, & is in jure græca voce *Proxeneta* nominatur ut est in suo *tit. ff. de proxenetis*: & quod ipsis datur in præmium gestæ rei, *proxeneticum* dictum est, de quo in *Cod. tit. de sponsalib. & arr. sponsal. & proxeneticis*. *Syndicus* ab universitate constituitur, & de eo *infra* dicemus. *Vicarius* qui fit *supra* monstravimus; est enim qui alterius vices gerit, *l. vicarius*, & *l. legatus*, *ff. de legation.* & de eo Speculat. in *tit. de legato*, §. *legatus*: *de Procuratore* vero habes titulos, *ff. & Cod. de procur. & mand.* Sed ad Legatos revertamur qui à subditis ad Dominum destinari solent: & porro subditorum immensum est desiderium adeundi Principem; est enim præmium vitæ, domino vi- 12
dente

dente servire, & multum est ad placidos domini adire conspectus, Cassiod. *lib. Var.* 12. *cap.* 18. & Principes publicam audientiam præstare debent, *Auth. de depos. in princ. l. lecta, ff. si cert. pet.* & copiam sui facere, *proverb.* 20. & præsentanea subditis constituta exhibere, *l. fin. in princ. Cod. de his qui ad eccles. confug.* Rex enim qui difficilem ad se accessum facit, est tanquam fons aquæ præclusus, D. Ambr. *lib.* 2. *offic.* Etenim oportet eum, vultum suum subditis ostendere, *l. 1. Cod. de publ. let. lib.* 12. & alia per Par. de Put. adducta in *tract. de synd. tit. de Regum excessib. cap.* 2. *num.* 6. propter quod Alphonsus I. singulis diebus Veneris non festis, publice subditos audiri censuit, ut est in *capit. Civit. fol.* 6. *à ter.* quod postea Viceregi jussum patet ex eisdem *cap. fol.* 167. Inde Vascones absenti Angliæ Regi obedire recusabant: & non jure ut dicit Glo. in *l. præses, ff. de off. præs.* Et Legati sunt inventi ut omnium subditorum vices apud Principem repræsentet, singuli enim subditi Regem extra regnum quærere non tenentur, *l. sed & hæ perso-*
13 *næ, ff. de procurat.* Camerar. in *cap. Imperialem, de prob. feudi alienat. per Frider.* & nos *supra* latius diximus: illa potissimum ratione, ne subditi circuitu fatigarentur, *l. fin. ff. de bonor. possess. contra tab.* Et vasalli prohiberi non possunt ne eant ad suum Regem, Luc. de Pen. in *l. 1. Cod. ut nemo ad suum patr. lib.* 11. & *l. cujusque, eod. tit.* Minad. in *constit. In aliquibus, argum.* tex. in *l. qui autem simili, ff. qua in fraud. credit.* Par. de Put. in *tract. de syndic. tit. de excessib. Baron. cap.* 2. & qui eos prohibuerint, in læsæ majestatis crimen impingunt, ut per eosdem Authores: quinimo S. Pont. Honorius, ne hac potestate fraudarentur subditi, nominatim injunxit Regibus in suis *capitulis*. Et idcirco Urbs & Regnum ne vasalli fatigati ad eum accedere cogerentur, jamdiu Cæsarem supplicarunt ut eandem, quam ipse habebat potestatem Viceregi tribueret circa gra- 14
tias indulgendas, & justitiam administrandam; quod est videre in *capit. Civ. fol.* 152. quod si ob ejus negligentiam, quod juste petitur non impetratur, in eum convertitur Principis indignatio, *Auth. de mand. princ. §. tibi quoque tertium*. Per saltum vero Principem adeundi, privilegio datum est pupillis aliisque miserabilibus personis *tot. tit. Cod. quando Imp. int. pup. & vid.* At destinandorum Legatorum praxim jam explicemus. Siquidem Regi ad suum Regnum adeunti, Legati sunt obviam mittendi, iique ex nobilioribus urbis, *l. sciendum, ff. de legat.* & potiores sunt ad munera nominandi, *l. 1. Cod. de pot. ad muner. nom. lib.* 10. ut illum lætis acclamationibus accipiant, cum psalterio, & tympano, & tibia, & cythara; ut de Saule scribitur, 1. *Reg. cap.* 10. munera offerendo & jucundam commonstrando expectationem; Hierusalem exemplo, quæ Jesu Christo nostro Redemptori, obviam exiit, scissis ramis ex arboribus, sacrum canens carmen, ejusque adventui benedicens, secundum veritatem evangelicam, aliisque modis lætitiam exprimendo, de quib. per Cassan. in *Catal. par.* 5. *consid.* 24. *n.* 116. Unde ad Regem nostrum in Italiam ve-

venientem moris est Legatos mittere, qui de ejus adventu congratulentur: qua de re differit Fret. late in *addit: num.* 14. circa ingressum Viceregis, & expertum fuit in Carolo V. cujus progressum videre est in *capitulis Civitatis*: & nos singulatim de hoc dicemus, ubi de adventu Imperatorum Neapolim agemus. Nec subditos solum ac devotos, verum & ipsos etiam Dominos ac Præsides, optimati alicui in suam patriam venienti occurrisse legimus. Moris enim fuit apud Romanos ut si Reges extraneos aut fœderatos in suas provincias ire contigisset, Præ-
15 sides aut Magistratus, illos cum lictoribus & fascibus præirent. Senatoribus autem, aliisque nobilioribus peregre degentibus, Præfecti provinciarum & Præsides, lictores, qui cum baculis illos antecederent, dabant, quo circunspectiores haberentur: ut Alex. ab Alex. & Tiraq. docent *lib.* 1. *cap.* 27. & id quidem apud nos etiam, vel hodie observari videmus: quandoquidem aggredienti huc Principi alicui: (puta Cardinalis, aut Prorex alterius Regni, aut quis similis,) Prorex solenni equitatu obviam occurrens, honorificentissime recipit. Sed ad Legatos à Civitate venturo Viceregi destinari solitos revertamur. Profecto annis elapsis Urbs id præsentiens, sex elegit nobiles, quinque ex quinque sedilibus, inter quos pro sedili Montan. fuit Dn. Mutius Surgens; ultimus ex platea populari, qui quamquam cooptatur inter Legatos, tamen vice loquendi numquam fungitur; soli enim nobiles loquuntur, tamquam qui semper præferuntur, *l.honor*, *ff. de muner.& honor. l.providendum, Cod. de postul. l.1.& ibi* Bart *ff.de albo scrib.* Gl. in *§.plebiscitum*, *Instit. de jure Nat.* Cassan.in *Catal.par.*8. *consid.*7. & in *consuetud. Burgun. tit. de droit & appars.gens*, *art.* 19. *glo.* 2. & hoc solitum est fieri à Sexviris sedilium absque aliorum nobilium plateatum interventu: & adveniente Vicerege, idem numerus decernitur. Et prius quidem Cajetam usque illi obviam ibant; nam illuc appellebant Vicereges, quo & mihi ad id munus expediendum ire contigit in ingressu Illustriss. Marchionis de Mondejar: quem & nomine Civitatis alloquutus fui, talemque agnovi, cognovitque universus postea populus, ut nulli alio postponendum censeas; vel virtutem, vel prudentiam, vel religionem & justitiæ cultum penses. Alloquitur deinde honoris gratia & Vicereginæ, alter ex reliquis legatis nobilibus: Nunc vero quoniam Puteolos appellunt, ut id innovatum dignoscamus, licet ob loci propinquitatem, publicæ commoditati sit vertendum, illucusque Legati occurrunt: & eam innovationem, appellendi scilicet Puteolos, non Cajetam, ex Regis mandato factam putare debemus.
Hic enim quod prope est, sæpe Vi- 16
cereges, idest, decedens & succedens, possunt se vice mutua visere, ac de Regni statu & iis quæ ad ejus regimen spectant, differere; quo successor à decessore imbutus, faciliorem negotiis pertractandis sese præbeat, & tutiori modo Regni gubernacula tractet. Et quod à lege per edictum fieri cautum est, ut scilicet successor decessori suo edicat significetque qua die sit ingressurus; cum

plerunque incerta & inopinata actus impediant, & provinciales turbent, ut est in *l.observare*, *ff. de off. proc.* sic oretenus fit; & probabiliori modo, ut ego quidem sentio. Cum vero sic aliquot exegerint dies, decessor Prorex palatio cedit, & honoris ergo ab omnibus Magistratibus, Titulariis, & proceribus ad mare usque comitatur, & nullo lætitiæ signo nulloque populi plausu discedit, ut sic tacite ejus authoritatem in occidentem fluxisse demonstret: postridie vero ejus diei, novus Prorex & oriens, ut sic dicam, ingre-
16 ditur: ingressioque fit per mare, aliunde enim fieri jure non posset; etenim hæc est prærogativa quæ huic Civitati circa id debetur, eamque provinciales omnes magni faciunt ipsis servari: qua de re optimum habemus exemplum: quandoquidem cum Proconsul Asiam per terram aliquando attingere vellet, quo per mare attingere moris erat, Asiani Antonino Aug. conquæsti fuere, qui ad eorum desideria rescribens, necessitatem imposuit illi ut per mare applicaret: author est Ulp. in *d. l. observare*, *§. quædam provinciæ*, & notat Alciat. in *lib. disp.* Huic tamen prærogativæ non derogaretur, si aliquando per terram ingrederetur, Gloss. in *l. nemo alieno*, *ff. de reg. jur.* qua vero est recipiendus, Sublicius à Civitate struitur pons, longitudine viginti geometricorum passuum, latitudine octo, cui struendo, & exornando Duumviri nobiles præficiuntur, *Deputati pontis* nominati: illumque sericis cortinis undique exornant & contegunt, duplici distinctis colore, purpureo scilicet, & luteo, qui Civitatis insignia notant: statim autem quam Prorex transivit, pons ipse de more populatur: & licet sit populatio unicuique libera, tamen satellites ipsius Viceregis tantum populant, cæteros omnes expellendo etiam vulneribus illatis; ut proinde ut plurimum rixæ oboriantur.
Et quamquam jure cautum est ut 17
antequam fines suæ provinciæ ingrediatur, nemo nec publice nec privatim ei occurrat; est tamen congruens ut unusquisque in sua patria eum excipiat, *d.l.observare*, *§.antequam vero*. Unde hic, & publice & privatim summa cum lætitia excipitur. Publice quidem à Syndico & Electis nomine Civitatis & Regni universi, simul ac ex trireme in Pontem ascendit: privatim vero, ab omnibus Civibus Titulariis, Patritiis, nobilibus, plebeis, equestribus, pedestribus; & mulieres, matronæque puellæque nuptæ innuptæve, in rhedis, in carrucis, in fenestris, in solariis, in mœnianis, quanto sese ornatiores exhibere potuerint, incredibili plausu & desiderio expectant: ubi nescires quid magis admirareris multitudinem ne, an apparatum; pulchritudinem, an ornatum: si enim vultus inspiceres, credere vix posses ornamenta inveniri congrua, & quæ illos aliqua ex parte non deturparent: contra vero, ornamenta intuendo, vultus personasque inveniri non crederes, quibus merito aptari possent: & si simul utraque inspexeris, tantam inter naturam & artem æmulationem dignosceres, ut haud facile dijudicaris utra alteram superaret: vestes holoberæ argento, & auro, gemmis, purpura contextæ phry-

gioque opere diſtinctæ; item & anu-
lorum torquiumque aureorum co-
piã; vultuumque decor & ſpecies,
ibi & pulchritudinis & divitiarum
epitomen ex toto orbe una collectam
arguerent: mitto famulorum ſin-
gularum perſonarum innumeros or-
dines denos, quindenos, vicenos,
pluresve paucioresve, eadem veſti-
mentorum ſerie indutorum: qui
una collecti tantam præ ſuo domi-
no ferunt magnificentiam, ut mil-
le Reges, unum Viceregem expe-
ctare diceres. Is ordo veſtium uni-
formium, *Libræa* à nobis dicitur;
forte à libris ſumpto vocabulo: qui
omnes uno colligantur modo & ope-
riuntur: de hac veſtium ſerie Alc.
parerg. lib. 2. *cap.* 22. intellexiſſe
putat Scævolam in *l.Titia,ff.de auro & arg. leg. ſub verbo ſynthesi*, quem
ſequitur Spiegell. & alii: ſed parum
18 apte ut ego ſentio. Tam auguſta ex-
pectatione Prorex deſideratus equi-
tat ad dextram Syndici, ſuaque ip-
ſi inſignia præferuntur, ideſt,
Principis arma ab Rege armorum,
& ſceptra: ſuoque ordine præequi-
tant cohortales, equites, proceres,
& Barones, ſubſequunturque Ma-
giſtratus, ac in Palatium uſque ad-
ſociant: cumque ſic procedit, ex
triremibus, in terra ex caſtris,
tantus & eo creber auditur rumor,
ſonitus, crepitus tormentorum ma-
nualium & muralium, ut quid pro-
digioſum putaret qui hæc audiret
tantum, cauſam ignoraret. Et paſ-
ſim milites præſidiarii in acies co-
ordinati, ac ſi conflicturi eſſent,
tranſeuntem Viceregem militari
more ſalutant: & generatim turbæ
omnes illum videre avent, tacite ex
earum multitudine indicantes quã
ſit gratus omnibus ejus adventus,
ſimul & ſperantes à gravamine, ſi
quod ſubire viſi ſunt ob deceſſorem,
ab ipſo lævari. Poſtero die bene ma-
ne Magiſtratus palatium petunt, &
omnibus ſingulorum tribunalium
ſemotim Prorex ipſe fiduciarias ex
Rege exhibet litteras, illaſque ab
Regni Secretario ſtante, nudo capi-
te legi jubet: quibus eum rex ipſis
commendat ac in Viceregem ſuſcipi
mandat. Servatur autem inter ip-
ſos ordo, ut prius ſcilicet legan-
tur quæ S.Conſ. dein quæ Reg. Cam.
tandem quæ M. C. Vic. ſcribuntur:
nam quæ ad Collater.Conſ. dirigun-
tur, jam primum Puteolis expli-
cantur. Veſpere vero ejus diei ſo-
lemni proceſſu ad Metropolitanam
incedunt eccleſiam: ad cujus altare
jam parata ſunt, ſedes pro Vicere-
ge, & ſcamna pro Decurionibus,
Titulariis, & Magiſtratibus; ſedent-
que ad dextram quidem Decurio-
nes, ad lævam autem Titularii, in
ſcamnis cum humeralibus: poſt Vi-
ceregis terga ſedent Magiſtratus ſuo
ordine, ſcilicet Collaterales Conſi-
liarii juſtitiæ & ſtatus, S. R. Conſ.
Reg. Cam. & Judices Vic. in ſcam-
nis abſque humeralibus; ante Vice-
regem ſedet ſolus regius Archipreſ-
byter, (quem *Capellanum majorem*
dicunt) in ſella ſine humerali poſt-
quam flexis genibus aliquandiu an-
te altare ſupplices effuderit preces:
atque poſt humeros ipſius Viceregis
aſſiſtit ſatellitium ad ejus cuſto-
diam deſtinatum. Tum à Secretario
Regni ſtante detectoque capite legi-
tur Viceregis formula ſive regium
duploma, alte & intelligibili voce:
dein Decuriones omnes ad Prore-
gem accedunt, & eorum unus ex no-
bilibus

bilibus tantum, Regni statuta & Civitatis capitula ab ipso observari petit ac juramentum exigit. Prorex benigne annuit, tactisque sacris evangeliis jusjurandum præstat: tum regius chorus solemniter concinit hymnum, *Te deum laudamus*: quo peracto, eodem ordine ad palatium revertuntur: & in reditu non minorem plausum agunt milites & castra cum frequentibus tormentorum ictibus, quam pridie cum introivisset, egissent. Sed Legatorum à Civitate Neapoli ad Reges Viceregesve expediendorum narrationem compleamus. Sane non in primo adventu solum, sed & in reditu, si ab regno aliqua ex causa exire ei contingerit, ad eos Legati mittuntur; quod semel & rursus nostra tempestate vidimus. Prius quidem, redeunte Albæ Duce ex bello ad Truentum acto; dein vero regrediente Illustriss. Cardin. Granvelano Roma, quo profectus erat ut S. Pontifici creando suffragaretur. Et ad illum Dn. Cæs. Januarius legationis munus obivit; ad istum Dn.

19 Mutius meus germanus. Certe legatis pecunia de publico subministratur: & cum hujusmodi legationes honorariæ sint, ac in Regis Viceregisve honorem, subjectionisque agnitionem fiant, & antiquis etiam receptæ; magni est faciendum ut oportune & ex ordine fiant. Cum autem pro publicorum negotiorum utilitate, & Urbis & Regni necessitate, ad Regem ab hac Civitate legatos mitti sæpius contingat, an id fieri liceat inconsulto de ea re Vicerege; an ipsi prius causa sit propalanda veniaque petenda, & quid juris in eo statutum sit, hic oportune explicandum venit. Porro ea est forma, ut singulorum Sedilium nobiles, insuper & popularis platea, more & suis locis solitis conveniant, expressimque constituant pro rerum exequutione aliquot viros, quos *Deputatos* nominamus,

ac Viceregi rem omnem, de qua 20 apud Regem sunt tractaturi, aperiant, veniamque ad illum eundi supplicent. Et cum hoc legationis munus Nobilibus tantum competat, ut *supra* diximus, & maxima cum ratione, ut ex omni numero eligantur, multasque habeant qualitates: de quibus per Specul. in *tit. de legat.* quædam capitulatio jam priscis temporibus inter eos inita fuit, ut in legationibus ad S. Pontificem vel ad Regem decernendis, nomina sedilium tantum, in urnam suffragiorum immitterentur: & ex eo sedili legatos decernendos, cujus nomen prius inde extraheretur; electio autem facienda est per Deputatos reliquorum quatuor sedilium & plateæ popularis (habet enim in illo actu populus vocem activam, non passivam) & sedile illud, super quod sors cecidit, nullum præstat suffragium: & quod major pars decernit, ex juris regula exequutioni mandatur. Ultima Legatio tempore Ducis Alcalan. celebrata, ad Pium V. Pont. Max. decreta fuit, ac Sedili Montaneæ evenit, pro quo electus fuit N. Sanfelicius Cavensium Episcopus. Causa fuit ut supplicaret reformationem constitutionis editæ per ipsum S. Pont. de annuis usuris, quas ad septunces tantum arctaverat, cum ad illam usque diem dextantes essent ex Papæ Honorii decreto: idest, ut

cum vulgo loquamur, annuos introitus, qui prius currebant ad decem pro centum, Pius V. reduxerat ad septem tantum: quod cum magnum esset illaturum damnum huic Regno, supplicavit Civitas ne fieret, & obtinuit: & licet in præsenti ad eam, & minorem descenderint summam ex contrahentium voluntate & necessitate: ob temporum tamen varietatem facile contingere potuit, ut mirum non videatur, *cap. non debet, extra de consang. & affinit. cap. suggestum de decim. l. ex facto, ff. de vulg. & pupill. substit.* Et hæc quidem forma eligendorum Legatorum, in iis tantum facti speciebus servatur, quæ universi Regni vel Urbis concernunt utilitatem: si enim privatum alicujus Sedilis beneficium quæritur, ab ipsismet Sedilibus non per sortes, sed per suffragia eliguntur: quod nostris diebus factum est dum ad Regem nomine omnium Sedilium delegatus fuit Dn. Ant. Pignatellus de sedili Nidi, ut quibusdam obsisteret, qui ad nobilitatem & honores sedilitios admitti per juris & justitiæ tramites intendebant, non autem ex Nobilium ipsorum voluntate, ad quos solum id munus aggregandi ad sedilia spectat: eorumque desideriis benignissime obsequutus est justissimus Rex, quod suo loco, idest de sedilibus latius explicabimus. Non autem intervenit popularis platea, quia pecunia minime fuit erogata ex publico; suo enim ære ipse Dn. Ant. hoc onus obivit. Verumenimvero popularis platea cum ægre ferat legationis honore nunquam fungi, Legatos, vel non expediendos, tamquam qui publicæ utilitati minime conferant; vel ex popularibus alterum eligendum una cum nobilibus iturum, contendit: qua contentione oriente, mandata fiunt pœnalia accessusque interim prohibetur. Nec 21
ambigitur an Vicerex talem accessum prohibere possit Deputatis sedilium: si enim Præfecto prætorio assimilari verum est, ex hac Præfecti prætorio forma inspicitur, ubi Legatos gentium ab ipso expleri legitur: & certe qui contra legem facit punitur, *l. non dubium, ff. de legib.* & pœna si non fuerit à lege apposita, relinquitur arbitrio Judicis, *l. nemo, Cod. de sacrosf. ecclesf.* quæ enim de forma sunt, adimpleri debent, Bart. in *l. fin. ff. de divor.* Jas. & Paul. Castr. in *d. l. non dubium, ff. de legib.* Angel. in *l. 1. ff. de liber. & posth.* & ante eum Bal. in *l. prolatam, C. de sent. & interloc. omn. jud.* Imo actus efficitur nullus in dicto accessu cum non legitime fiat deficiente Præfecti præt. licentia. Ipsum enim quod justum esse compererit denegare non posse, Imperator jussit: quod si denegaverit, severissima in eum orietur indignatio: sin autem injustum petetur, responsum non dabitur, & remittentur cum omni correctione, ut proprie dicit *text. in §. sit tibi quoq. tertium, Auth. de mandat. princ.* Cum vero in eo *textu* dicatur, id valde molestum esse Imperatori, ad tuendam Præfecti prætor. jurisdictionem & authoritatem, ac ad tollendam principis molestiam, mandata pœnalia subsistere affirmabimus, *tot. tit. si quis judic. non obtemper.* Licet autem Legatos decernere ad quinque sedilia spectet, etiam vigore *capitu-*

lorum

lorum Urbis & prædictæ capitulationis jam diu in legem receptæ: quia tamen de re tractatur publica, unde est valde intuendum an universale contineat beneficium legatio, unus de populo illam oppugnare potest, *toto tit. ff. de popular. action.*

22 Non est autem novum ut Barones, pro eorum negotiis explicandis ad Regem adeundum, vel pro Donativo illi offerendo, absque Viceregis licentia convenire non possint, nec absque illius literis discedere, Bald. in *l. 1. ff. quod cujusque univers.* ex reg. tex. in *l. 2. & fin. Cod. de legat. lib.* 10. secundum allegata per Minad. in *d. constit. In aliquibus*. Et pari modo communitates bursam tenentes communem, congregari non possunt sine Principis indulgentia, Caffan.in *Catal.p.5.consid.*196. Omnesque Regni Universitates etiam Baronales, ex *reg.pragm.* prohibentur congregari absque Gubernatoris sive Capitanei interventu, præter hanc fidelissimam Civitatem, cujus plateæ ordinarie colliguntur nulla prævia licentia, dum tamen cum Urbis officialibus & cum regiis Magistratibus colligi non contingat, ut

23 in de sedilibus dicemus. Omnes enim congregationes absque Principis authoritate illicitæ sunt, *l. fin. Cod. de jurisd. omn. jud. l. 1. ff. de colleg. illic. cap. conventiculæ*, *de pace ten.* Imo & Regni provinciales ad Viceregem ire per saltum non possunt, nisi aliquibus cum circunstantiis per Illustris. Dom. Ducem Oxuni appositis: nec plusquam quindecim diebus in Urbe, missis hominibus residere concessum est. Idque Romanorum lege, nedum de legatis, verum & de quibuscunque hominibus (quod obiter dictum velim) cautum reperitur. Sane enim provinciales (idest non Itali) qui vel Romæ vel in Italia morari intēdebant, id facere non potuerant, nisi impetrato rescripto Principis: quod intantum extendebatur, ut nec discedere quidem possent absque ejusdem Principis permissu, ut ex Cassiodoro docet Jacob. Rævard. *de regul. jur. l. nemo alieno*: eamque commorationem Princeps concedere non solebat, nisi annuam fisco exolvisset pensionem, secundum Sveton. in *Cæs.* & absque justa causa. Justa vero causa putabatur studiorum, vel rei suæ gerendæ, *l. Titio ff. ad municipal.* eaque docenda erat esset justa nec ne, *l. si longius*, prope fin. *ff. de judic.* & faciunt quæ dixi *in fine præced. capit.* Nec immerito Imperatores, Legatorum accessum, præter traditam formam, molestum habent, cum cito dimittendi sint, Cassiod. *variar. lib. 7. cap.* 33. Et cum Legatorum munus publicum sit, quempiam excusari non licet, Glos. in *l. si quis decurio*, *Cod. de decur. lib.* 12. *cum concord.* imo ob publicam utilitatem cogendi sunt ad ipsum obeundum, licet à residentia excuset, *l. si cui parva*, §. *tandiu*, *ff. ex quib. caus. major.* Bart. in *l. ab eo, Cod. ut quando judex*, Afflict. *decis.* 289. Sed cum legationis causa consilium extraordinarium postulare intelligatur, multis præcedentibus circunstantiis à jure expressis, ad id devenitur. Primo, ut in loco publico, ob communem provincialium utilitatem, sententia proferatur: secundo, ut quod major pars fecerit, id firmet authoritatem: tertio, ut universi curiales in curia conveniant: quarto, ut de-

decreta, propria subscriptione roborentur: quinto ut adsit causa de qua consulere volunt: sexto, ut Præfecto Augustali, idest provinciæ Præsidi insinuetur: septimo, ut ejus relatione à Præf. præt. perpensa, legitime res decidatur: text. est in *l. si quod*, & *l. fi. Cod. de legat.* Et certe nulla approbari potest reformatio in his, quæ publicam respiciunt utilitatem, à provincialibus facta, nisi per Principem, vel per Præf. præt. approbata sit, *d. l. si quod*, *eo. tit.* quia Princeps est in republ. & resp. in Principe, ut sæpe diximus: nec literis delegatoriis missis, ab amplissima præfectura credendum erit si quid ultra solitum appareant continere, *l. fin. Cod. de can. largit. tit. lib.* 10. Etsi, ut diximus, Viceregem Præfecto præt. assimilemus, per hos gradus Urbs pertransire obnoxia erit, quibus si contravenire contingerit, mandata Viceregis vel ejus Delegati, jure justificantur, ut *supra* retulimus. Et cum Marchio ille de Mondejar has circunstantias innovari non sineret, optimo & innato suo zelo, moribus & legibus Provincialium innitendo, maxima fuit altercatio atque controversia, etiam coram invictiss. nostro Rege in supremis Hispaniarum auditoriis. Duo enim fuerunt ad illum ab Urbe, diversis tamen temporibus, ex abrupto & neglectis præfatis circunstantiis, destinati legati: quorum alter fuit Marchio Paduli è Sedili Nidi; alter Octavius Pudericus è Tribu Montaneæ. Quibus singulis præter alia injunctum ab Urbe nominatim fuit, ut violatæ libertatis restitutionem peterent: idest, ut sua authoritate, utcunque libitum foret, Regem adire possent. In quibus quidem legationibus, tum adeundi Regem voluntariæ libidini, tum controversiæ inter popularem plateam & quinque sedilia, oportuna sanctione ad Viceregem directa, à Rege occursum fuit: eamque huc inserere Hispanica (ut dictata fuit) lingua, congruum putavimus, tum ad comparationem roborandam inter Viceregem & Præf. præt. cui in similibus casibus Imperator scribebat, ut diximus; tum etiam, pro publicarum rerum recta administratione, & ordinis in futurum servandi notione, & regia importunitate molestiaque tollenda. Hic igitur ejus est tenor:

El Rey.

Illustriss. Principe di Petra Persia ,, primo nuestro Visorey, Lugarteniente y Capitan general. Haviendo venido à qui lo dias passados, el ,, Marques de Padulo embiado por essa ,, Ciudad, y particolarmente por la ,, nobleza della, sobre algunas differençias que se offrecian entre ellos ,, y el Marques de Mondejar nuestro ,, Visorey desse Reyno vuestro ,, predecessor, y principalmente sobre ,, el recurso que ellos pretenden ,, à nos en sus necessidades, tanto ,, en universal quanto en particolar. ,, Y offreciendose despues durante su ,, estada en esta Corte lo que terneis ,, entendido del aucto de Vincentio ,, de Franquis con occasion deque las ,, plaças de los nobles dessa Ciudad ,, querian escrivir, y embiar dineros ,, al dicho Marques; se ordenò en ambas cosas al dicho nuestro ,, Visorey vuestro predecessor lo ,, que

que convenia; de que ya à vueſtra llegada à eſſa Ciudad y Reyno terneis notiçia; pues conforme la orden que para ello ſele dio, os havrà entregado las que en materias ſemejantes y otras de officio, ſele dieron. Y por que de nuevo nos hà ſido ſupplicado por parte del dicho Marques, enuombre deſſa Ciudad y Reyno, que para que el ſe pueda deſpachar deſta Corte, fueſſemos ſervido declarar quanto al primero dela licentia de poder accudir à nos en ſus neceſſidades nueſtra mente y intençion, pues ellos non tienen noticia ninguna dello que en eſto ſe ha proveydo, y ſara de grandiſſima ſatisfaçion univerſal intenderlo, y aſſi miſmo ordenar que las quatro plaças delas ſeys deſſa Ciudad ſean reſtituidas en la poſſeſſion que ſiempre han ſtado de poder y riſolver y eſſequtar todas la coſas publicas en nombre de toda la Ciudad, y que los ſegios della puedan trattar ſus negocios por medio de deputados, como ſiempre lo han echo, pues en todas tres coſas ſeles ha alterado en tiempo del dicho Marques de Mondejar, la poſſeſſion en que ellos han ſtado, nos havemos reſuelto teniendo conſideracion aloque la fedelidad y muchos y buenos ſervicios deſſe reyno, y ſubditos del, nos mereſcen en los dichos tres cabos en la manjera ſiguiente.

Y quanto alo primiero podreis dar à entender à eſſa nueſtra fideliſſima Ciudad y Reyno, què nunca ha ſido, ni es de nueſtra mente y intencion eſtorvar que mis Vaſſallos, ſpecialmente los deſſe Reyno, de cuya fedelidad y ſervicios, tenemos tanta ſatisfacion, non tengan recurſo a nos ſiempre que ſe offreſciere cauſa baſtante por la qual convenga hazerlo, aunque ental caſo es nueſtra voluntad, que primeramente ayan deacudir à vos en vueſtro tiempo, ò al Viſorey que adelante eſtuviere en eſſo Reyno, como aquienes repreſentan nueſtra perſona, y pedirle licencia por la quenta que es juſto que ſe tenga con ſu auctoridad, pues ni vos, ni los que diſpues venieren no ſe la negaran: advertiendo, que quando fuere ſobre coſas tocantes al beneficio deſſe Reyno, ò dela Ciudad, den tanbien primero quenta dello al Viſorey, para que ſe el viere, que es coſa que con comunicacion del Conſejo, y embiandonos los memoriales con ſu pareſcer lo puede rimediar, lo haga aſſi, y eſcuſe ala Ciudad y Reyno el gaſto de embiar perſoua à ſu coſta: mas que ſi fuere coſa que pareſca convenir repreſentar nos la con perſona propria, que aſſi miſmo en tal caſo el Viſorey ſelo conſentira: y ultimamente que quando el embiar perſona fuere para quexarſe del Viſorey, (avunque ſperamos que los que enbiaremos en nueſtro lugar a eſſe Reyno, ſeran tales y ſe governaran de manera que no den cauſa de quexa juſta) tanbien en eſte caſo pediendole la dicha licentia ſele dara.

Y quanto al ſegundo punto dela pretencion que tienen las quattro placas, pues ay lite entre las plaças nobles deſſa Ciudad y el Eletto del pueblo, nueſtra voluntad es por no aggraviar ala una parte ni ala otra, que ſigan ſu juſticia, y entre tanto en las coſas que ſe offreſcieren ordinareis que ſe garde lo accoſtumbrado,

,, do, en tiempo de los otros Visoreys
,, de antes que el Marques de Monde-
,, jar fuesse a esse Reyno.
,, Y quanto a lo delos deputados,
,, tanbien es nuestra voluntad que no
,, se haga novedad delo que se ha acco-
,, stumbrado, en este caso, se no que
,, se siga à quello sin alteracion ningu-
,, na: con que queda satisfecho a to-
,, dos los tres cabos que el Marques de
,, Padulo nos ha supplicado en nombre
,, dessa Ciudad y Reyno: de que potran
,, collegir el cuydado que nos queda
,, mirar por lo que les toca como ellos
,, lo merescen, y à el sele ha dicho que
,, se accudan à vos que le dareis la re-
,, spuesta circa destos particulares. Del
,, Pardo à 4. di Decembre 1579.

Ex quibus literis, & præcise ex iis verbis: *Pediendole la dicha licentia se le darà*: & Cives, & Prorex obstringi videntur. Cives quidem ad petendam licentiam, Prorex autem, ad illam non denegandam; quoniam si verba aliquid operari debent, imo & impropriari, ut aliquid operentur, Gramm. in multis *consil.* per illa verba, *se le darà*, videtur imponi necessitas Viceregi, ut Civium supplicationibus assentiat. Et nihilominus contrarium sustineri potest; nam verum est quod ad Viceregem spectat veniam dare adeundi ad Regem; ergo cum supplicavit Civitas pro dispositione jurium, revocatio in specie & aperte apparere debet. Præterea hæc fuit nova commissio, in qua excitata solummodo fuit jurisdictio; ergo: *se le darà*, si ipsi libuerit, quia non videtur abdicasse jurisdictionem.

25 Sed cum interdictæ sint legationes, si præfatis cum requisitionibus non fiant, tum ne Principi molestia inferatur, tum etiam ad publicas impensas vitandas; in dubio vertitur an provinciales, quorum desideriis sæpe necessaria deposcuntur remedia, ut est in *d.l. si quod extraordinarium*, per literas suam principi necessitatem repræsentare valeant? Et certe ex dicti *tex.* dispositione id etiam inhibitum videmus: quod non urbis Decurionibus, & Officialibus solum, sed etiam quibuscunque personis, quodcunque negotiorum genus prætendentibus, à prudentiss. Duce Alcal. vetitum scimus: quibus adversari prima facie videtur. Si enim omnia per juris tramites in urbe & regno inter provinciales sopiri, & Regni & subditorum maxime interest, & causarum omnium jurgia; etiam fiscalium cujuscunque ponderis à Tribunalibus illius ordinariis extrahi ex tot geminatis *capitulis* in generalibus comitiis, extraordinariæ regiæ subventionis concessis atque inviolabiliter observari jussis; quo jure illarum sententiarum publicationem ex nonnullis regiis rescriptis impediri multis in causis continue perspicimus: & certe prædicta *capitula*, à juris dispositione concomitantur: quandoquidem extra regnum Regem quærere subditi non tenentur, *l. sed hæ personæ*, quam sæpius allegavimus, *ff. de procurat.* Isern. & Camer. in *cap. Imperialem*, *de prohib. feudi alien. per Frider.* nec extra regnum litigare coguntur, nec Rex causas ad se evocare potest, in *pragmat. sub tit. De off. S. R. Cons.* quæ incipit: *Ad subditorum*; & *ex constit. Reg. Capitaneorum*: ratio affertur in *l. fin. Cod. qui admitti*, ubi dicitur, hodie bonorum possessionem à quocunque

que judice decerni posse, rejecta antiqua dispositione, qua tantum Praetores poterant decernere, & oportebat totam provinciam circuire, cum casus contingebat, & in egestatem subditos afferre, ut *ibi* per Bologn. contra Principis mentem, cuja maxime interest subditos habere locupletes, §. *illud*, *Auth. ut jud. sine quo. suffr. l. cum ratio*, ff *de bon. damnat.* Quod quidem cum aliqua facti serie in praxi recepta jubens Rex, nullum subditis infert praejudicium nam vota, ex quibus illa profertur sententia à suis judicibus, petit transmitti cum eorum justificatione, & hoc jure utitur: quod si praesens esset, facere non nefas esset, cum ipse sit omnium judicum supremus judex, §. 1. *Auth. de dignit. collat.* 6 Bald. *de usib. feud. cap. quis*
26 *dic. Dux*, *ver. à Principe*. Omnes enim Magistratus à Principe fluunt & derivantur tamquam à fonte, secundum allegata per Cassan. in *Catal. par.* 5. *consid.* 24. *num.* 15. & inter regalia hoc notatum esse scimus, ut Princeps possit quascunque causas ad se evocare ob cognitionem rei, de qua controvertitur, Bald. in *cap.* 1. §. *ad hoc*, *col.* 3. *de pac. jur. firm.* & ante eum Innoc. in *cap. ut nostrum*, *extra de appellat.* & quomodo ad id deveniatur, Cassan. in *Catal. par.* 5. *consid.* 24. *num.* 92. Restaur. Castald. in *tract. de Imper. quaest.* 90. Et certis in causis, certisque cum personis aliquando, ob tribunalium diffidentiam, ad haec juste devenit. Quibus quidem votis visis & perpensis, quantum hucusque observare potuimus; vel ad eadem tribunalia eorum publicationem remittendam jubet; vel pro partium indemnitate, & justa quaerimonia tollenda, alios novos adjungi judices decernit; quorum postea interventu omnia terminantur, ut ipse suam amplius manum non interponat. Cum autem in legationibus expediendis majorem curialium partem requiri à jure diximus, dubium oritur 27
quid statuendum sit ubi paria sunt votorum suffragia: quod quidem in hac Urbe frequentius evenire potest cum sex sint concurrentes voces, nobiles quinque, sexta popularis: & aliquando contingit ut tres legationem decernendam ambiant, & contendant expedire; tres reliquae eam urbi opus non esse insistant: ubi quid sit de jure statuendum, quidve in praxi interpretatum atque judicatum sit, oportune respondendum venit. Et quidem ex votorum paritate res dubia, juxta rerum & personarum qualitatem, variis juris remediis dirimitur: ut vel rusticorum more, via media, Glos. in *l. Nesennius*, ff. *de negot. gest.* late Det. in *l. precibus*, ff. *de impub. & al. subst. qu.* 231. Boer. *quaest.* 149. vel sorte, *l. qua sunt*, §. 1. ff. *famil. ercisc. l. in tribus*, ff. *de jud.* Glos. in *l.* 1. § *hoc interdictum*, *ver. ad obtinendum*, ff. *ne quid in loco publ.* Bal. & Jas. in *l. fin. Cod. comm. de legatis* Cassan. in *Ct al. par.* 1. *consid.* 38. *concl.* 50. Et in materia gratio a, ut puta in electione, ex utriusque partis paritate datur gratificatio à Superiore, *l. fi.* ff. *de relig. & sumpt. funer.* & *ibi* Glos. *cum concordant.* facit *tex.* in §. *cum ex aliena*, *Instit. de rer. divis. l. solent*, §. *non vero*, ff. *de off. proconf. l. sed si*, §. *adeo*, ff. *de petit. hared.* Azo in *Broc. fol.* 1. & in patronorum praesentatione *cap.*

cum autem & *ibi* Glos.*extra de jure patr.* Dec. *consil.*129. *num.*1. & vide omnino Restaur. Castal. in *tract. de Imper.quaest.*61. & 62. & Lancel. Conr. in *Templo om.jud.fol.*63.*à ter. num.*7. Est autem gratificatio duplex, necessaria & voluntaria, de quibus per Bald. in *l.si quis*, §.*si cum omne*, *num.*1. ff. *ad Syllan.* Bartol. in *l.quod & lex*, §.*hoc interdictum*, *num.*2 *ff. de lib. hom. exhib.* Et saepius nobiles praeferuntur, si vota sint aequalia Jas. in *l.majorem*, *ff.de pact.* per illum *tex.* & *l.hoc carmen*, §.*fin. ff. de testib.* & quae Innoc. in *cap. dudum*, *de elect.* Cassan. in *Catal. par.* 8. *consid.* 36. Idque etiam sectatur S. Pont. quando in Imperatoris electione inter Electores est discordia; quia eligit, & gratificat quem vult ex nominatis, secundum tradita per Speculat. in *tit. de legato*, §. *nunc*, *num.* 41. & ad hoc allegari solet Glos. in *l. navi*, *ff. locat.* In judicandis vero causis, siquidem privilegiariis, ut puta liber-
28 tatis, dotis, vel fiscalibus, eadem tenenda est via, *l.inter pares*, *cum concordantib. ff. de re jud.* Et in judicio, ubi Judicum paritatem concurrere contingerit, ex regiis pragmaticis, & diutina earum interpretatione, praxis clare colligi potest. In Collaterali vero Consilio si id accidit, aut Praeses S. Cons. aut Locumtenens Reg. Cam. aut unus ex Regiis Consiliariis, aut ex Praesidentibus Reg. Cam. adjungi solet, ad placitum Viceregis. At in Sac. Reg.Cons. si de causis agetur criminalibus olim quidem illius Praesidens decernebat, quia in paritate votorum ipse faciebat majorem partem, nunc autem ex *reg.pragm.* est sublatum, & ad Proregem aditur, juxta fisci Patroni instantiam. Quam praerogativam Papiniano concessam legimus, ut scilicet in aequali sententiarum numero, illa pars potior esset in quam ipse inclinabat; cavetur in *Cod.Theod.tit.de respons.prud. in l.*1. §. *cumque haec materia*, *Cod. de vet.jure enucl.* Ferrar. *Inst.de jure nat.*§.*resp.prudentum*. In Reg. vero Cam. Summ. concurrente paritate votorum in causa fiscali, contra fiscum pronunciatum esse censetur, ex stili viribus in judiciis jamdiu recepti, ut etiam jus feriat commune & illaesus remaneat, *l.*3.§.*fin.ff.de testib. l.fin. Cod. de injur. cap.fin. de consuetud.* Bartol. in *l.jurisperitos*, *ff. de excus. tut.* Afflict. *decis.* 165. ut sic à fisci Judicibus remaneat interpretatus *tex.* in *l. non puto*, *ff.de jure fisci*. At vero in privatorum causis, conflictus hoc Judicum, vel ex absentis alicujus Praesidentis adventu terminatur; vel ex Viceregis jussu aliquis ex Regiis Consiliariis adjungitur. In Magna Cur. Vicariae, siquidem in auditorio criminali, ubi in prima instantia paritas concurret votorum, Regens ipsius Magna Cur. advocat unum ex judicibus rerum civilium, audito fisci patrono, juxta *reg.pragm.* Cui tamen non raro ab Vicerege derogari solet, instante ipso fisci patrono; adjungi enim jubet unus ex reg. Consiliariis pro rerum, & personarum qualitate: idque Dn. Mutius meus germanus cum fisci patronum agebat, mihi obtinuisse retulit. Idem servatur in auditorio civili ejusdem M. Curiae, ut scilicet paribus votis, Regens ipsius adjungat unum ex Judicibus criminalibus ad quaestionem dirimendam.

mendam. Et id quidem in tribunalibus hujus Civitatis usu valet. In regiis vero provincialibus Audientiis disceptantibus Judicibus, mittuntur vota ad Viceregem; qui si res sit capitalis de qua disceptatur, eam delegat uni ex Judicibus Vic. criminalibus; si civilis, uni ex civilibus, isque eam terminat. Profecto extra judicium, & in casu de
29 quo quærimus, aliter obtinet. Nam si in decretis Decurionum paritas votorum oritur, etiam cum interventu Collateralis Consil. in tribunali D. Laurentii assistentis, itur ad Viceregem, & coram eo terminatur. Sin autem in creandis officialibus in aliquo Sedili pro publico beneficio, suffragiorum paritas eveniet, moris est convocari omnes nobiles illius Sedilis; & quod major illorum pars terminaverit, adhærendo paritati, id firmiter exequutioni mandatur: quod etiam obtinet in quocunque negotio, à sexviris sedilium tractando: & hoc jure utimur in nostro sedili. In aliis vero differenter observatur, quod suo loco de sedilibus dicemus. At quando paritas suffragiorum oritur inter omnia sex civitatis suffragia, quinque scilicet sedilium, & sexto populari, ut fuit tempore Dn. Ducis Alcal. circa Legatum ad Regem transmittendum, causa cognoscitur & examinatur in Collat. Consilio ob publicam necessitatem: & esse hoc onus excusandum ad publicam utilitatem relevandam, decretum est, & acta servantur in Regia Cancellaria: processit autem per viam *beneplaciti*, ita communiter appellati. Et non immerito, cum in quocumque fere negotio, vel in judicio, vel extra peragendo, ex partium discordantia, ad superiorem iri solet, & fas est: ad quod, ultra allegata, facit *tex.* in *l. 1. Cod. de nupt.* cum jus superioritatis nunquam censeatur sublatum, Jas. in *l. fin. ff. qui satisd. cog.* Corset. in *tract. de potestat. reg. quæst. 27.* Cassan. in *Catal. par. 5. consid. 24. num. 176.* Et hæc est summa collationis utriusque Formulæ, Præfecti præt. scilicet, & Viceregis. Ex qua colligi reor, si non identitatem, saltem maximam similitudinem: quinimo identitatem diceres, si etiam Reges sibi constituisse Præfectos præt. pensaveris: quandoquidem Præf. præt. de quo loquitur Cassiod. non erat ab Imperatore constitutus, sed ab Athalarico Rege. Quod si in una, aliqua clausula legitur, quæ in altera desideratur, & è contra; id temporis vicissitudini est ascribendum, qua omnia alterantur. Profecto in formula Viceregis datur ipsi facultas magistratuum mutandorum & corrigendorum, quod in form. præf. præt. non legitur: at clausula illa suppletur ex *l. 2. Cod. de off. præf. præt.* ubi eam potestatem ipsum habere cavetur. Contra, in form. præf. præt. nulla habetur mentio de Titulariis, quia nullus eo tempore erat Titulariorum usus, quippe qui non multis ab hinc seculis institui cœpere; & vice versa nulla procerum mentio in form. Vicer. habetur, quia sub generali Nobilium appellatione continentur. Erant autem Proceres eo tempore, ut diximus, nobiliores & potentiores ex populo, ut sunt hodie Titularii. Et Ferdinandus Rex I. in privatis literis, quas latine ad diversos

Aaa 2 con-

conscripsit nunquam *Titularios* vel *Barones*, sed *Proceres*, illos appellavit. Id autem advertendum, quod & antea innuimus, nos eum Præfectum præt. intelligere, quem ipsi sibi Imperatores constituebant. Quandoquidem ab initio non ipsi
30 sibi, sed Senatus ipsis Præfectum prætor. quasi adjutorem adjungebat: quemadmodum Dictatori Magistrum militum, Prætori Quæstorem, Proconsuli Legatum, & Regi Tribunum Celerum: qui simul & semel eodem in prætorio aderant: & siquando Imperatorem abesse, aut morbo laborare, aliove justo impedimento detineri contingeret, Præf. præt. ipsius vices gerebat. Dein vero Imperatores ipsi sibi illum constituere cœperunt: & primum quidem apud se in palatio retinuerunt, juxta antiquam institutionem; postea vero ad regendas provincias pari imperio suis nominibus miserunt: quod ex jam citatis Authoribus liquet; quibus adde Alex. ab Alex. *lib.* 4. *cap.* 23. & in eum Tiraq. Carol. Sigon. *de antiq. ju. civ. Rom. lib.* 1. *cap.* 20. Hodie antiqui Præfecti præt. idest ejus, qui apud Principem in eodem palatio residebat, simulachrum vivum referunt Archiepiscoporum Episcoporumque Vicarii; quos sibi illi in eodem palatio habitaturos constituunt, & super universam suæ jurisdictionis molem præficiunt. Etsi Episcopum ipsum, & Cardinalem Præfecto prætor. comparari sciam, *l. episcopale, Cod. de episcop. aud. l. eum qui, Cod. de episcop. & cler.* Glos. in *l.* 1. *ff. de offic. præf. prat.* quod respectu Summi Pontificis neminem negaturum opinor. Et hactenus quo ad comparationem, non autem quo ad Viceregis potestatem, ob hujus regni immensam amplitudinem & dignitatem. Eo enim est immensa opulentia, ut ad instar Cæsaris & Regis, proprium ipse habeat patrimonium, quod formiter tuetur: & Præfectus præt. etiam suum habebat, *l. fin. Cod. de apparit. præf. prat.* & officiorum collatio inter ipsum, & Regem partita est, ex *reg. pragmat.* jura etiam spiritualia exercet circa jurium patronatus collationem, certi sub reditus quantitate distinctam: quod ex eisdem *pragm.* & regiis instructionibus satis clare patet. Cursus publicos, quos *postas* dicimus, curat, & veredarios constituit, ita ut absque illius licentia nemini permittatur publice currere, quemadmodum olim à Principe vel à Præfecto prætor. tantum permittebatur, *l. eos*, §. *ult. ff. ad leg. Corn. de fals.* Pancir. in *Notit. Imp. Orient. cap.* 6. An autem bona stabilia ex hostibus capta, militibus distribuendi 31
potestatem habeat; an merum & mixtum imperium; an pœnam imponendi corporalem; an regia jura donandi; an ut in publico ædificetur facultatem faciendi; an gabellas imponendi; an feudorum translationibus assentiendi, late discutit Fret. in *tit. quis dic. Dux, num.* 31. *cum sequ.* Et an discedendo à Regno aliquam ob causam, Vicarium sibi constituere possit Regis beneplacito non expectato, quod ab Illustriss. March. de Mondejar factum vidimus, qui filium sibi suum aliquando suffecit, habes ex *decis.* Capycii 151. Boer. *quæst.* 152. & Pard. Prat. in *Thesau. jur.* id tamen scitur, Præfectos præt. non ipsos

ſos ſibi Vicarios conſtituiſſe, ſed ab ipſo Imperatore illis conſtituebantur, *l.4. Cod. de annon. & trib. l.1. C. de prox. ſacr. ſcrin. l.1. Cod. ut omn. jud. l.1. §. à præfecto, ff. de legat.3.* & nos *ſupra, cap.22.* ut ſic maxima ſit ratio hujuſmodi Vicarii conſtituendi excuſandi: & vulgata eſt regula, neminem poſſe gladii poteſtatem ſibi datam, vel alterius cujusvis coercitionis, ad alium transferre. Et an poſſit dare ſalvamguardiam, quam ſolent obtinere à Sac. Conſ. Vaſalli litigantes cum Baronibus, prout ſuo loco dicemus, ſcribit Caſſa. in *Catal. par.5. conſid.* 14 *num.*195. ubi allegat *l.fin. Cod. de arogat. mil. ann. lib.*12. & pro evitando diſcrimine ſuæ vitæ ob dubium offenſionis Baronum, idem *ibid.num.*118. Sed, quid plura? tanta eſt Viceregis excellentia & authoritas, ut Marchio Vaſti cum confabularetur cum Carolo V. ipſi jocoſe dixerit: *videam te Viceregem Neapolis, o Imperator.*

ADNOTATIONES

At certe quid dare cogerentur Legatis Civitates, in calce hujus formulæ adnotabatur, &c.

Notitiam eorum quæ Legatis danda præſcribebantur, affert Guid. Pancirol. in *Notit. Imper. Orient. cap.6.* quam huc tranſcribere ad rem putavi; ea ſic habet: Ille Princeps omnibus agentibus in illo loco. Nos „ Gajum I. V. partibus illis, legationis cauſa direximus, ideo jubemus ut „ locis convenientibus eidem à vobis evectio ſimul & humanitas miniſtretur, „ hoc eſt veredi & paraveredi tot, panes tot, vini mod.tot, cereviſiæ mod.tot, „ lardi lib.tot, carnis tot, porci tot, porcelli tot, verveces tot, agni tot, anſeres „ tot, phaſiani tot, pulli tot, ova tot, olei libra tot, gari libras tot, mellis tot, aceti tot, cumini tot, piperis tot, coſti tot, caryaphyli tot, ſpici tot, „ cinamomi tot, grani maſticis tot, dactilæ tot, piſtaciæ tot, amygdalæ „ tot, ceræ lib. tot, ſalis tot, olerum leguminum carra tot, faculæ tot, „ pabuli equorum carra tot. Hæc omnia tam eundo, quam redeundo eidem „ miniſtrari in locis ſolitis & impleri ſine mora procurate. „

Porro legati ſancti ſunt.

Occidere enim Legatos nefarium facinus appellat Herodian. *lib.6.*

Et legatis donatio facta, an ipſorum contemplatione facta cenſeatur, &c.

Idem in Fiſco, Martin.Laudenſ. *de fiſco, quæſt.*202.

De-

A *Declinato vero imperio, &c.*

Eo tempore Imperatores exterorum Legatos convivio sibi adhibebant, Cassiod. *lib.6. var. cap.9.*

Et vasalli probiberi non possunt ne eant ad suum Regem.

Archiepiscopo Ravennati vetitum fuit à Summo Pontifice ne Episcopos suffraganeos impediret, qui Romanam sedem adire vellent, Sigon. *de Regno Ital. lib.5.* Et jure civili cavetur ut impedientes vasallos ne ad Regem quærimonias afferant, læsæ Majestatis pœnæ fiant rei, *l. cujusque*, B *ff. eod.* Luc. de Pen. in *l.1. in fin. Cod. ut nem. ad suum patrocin.* Afflict. in *decis.265. num.67.* facit *text.* in *l.mediterranea, Cod. de annon. & tribut.* ubi ne alias plus gravaminum civitatibus afferat Principis aditio, quam collectæ impositio quem allegat Capyc. *de investit.feud. in ver.collectarum*. Multum enim lætantur subditi videre præsentiam Regis, Bald. in *cap.1. de major. & obed.* & quod de Rege Angliæ *ibid.* dicit, Afflict. in *d. decis.265.num.12.* & dictum notabile Innoc. in *cap. quia propter*, *de elect. ut dulcius sit bibere de aqua fontis, quam de aqua torrentis*: inde Regi extra Regnum bellum habenti, vasallorum adjuvamen necessarium est, quia ibi est Rex ubi & territorium, Isern. in *cap.1. quib. mod.feu. amitt.* de facto autem procedere annuit Bald, Cynum referens in *l.3. ff. de offic.* C *præsid.* Jacob. de Butr. in *l.cunctos populos*, *Cod. de summa Trinit.& Fid. Cath.* Et si de persona vel cum adoha, habes ex Afflict. in *d.decis.265.n.51.* Proinde maxima inter Doctores exercetur quæstio, debeant ne Reges ipsi populis jus reddere, an per Magistratus id facere. An autem extra Regnum vasallo morari liceat Bart. in *l.utimur, ff. de sepul.viol.* ex eod. Affl. quod de curialibus & Magistratibus statutum est *pragm.sanctione*, ut in territorio urbis tantum iis morari liceat, militibus autem & veteranis, & quomodolibet pensionariis, quomodo fines Regni egredi possint, diximus *supra* in *adnotat. ad cap.22.*

Eamque provinciales omnes magnifaciunt ipsis servari.

D

In leges 12. tab. relata fuit & ista: *Ritus familiæ patriæque servanto, & ex patriis ritibus colunto optima*: refert Spiegell. in *Lexic.*

Prorex ipse fiduciarias ex Rege exhibet literas,

Veterem invenio fuisse morem hujusmodi literarum ad populos à Principe mittendarum in commendationem Rectoris quem ad ipsos mittit: & apud Cassiodorum *Var. lib.6. cap.24.* Theodorici Regis fiduciariæ literæ leguntur ad honoratos possessores & curiales civitatis Neapolitanæ, quas „ hic subscribere non piguit; eæ tales sunt: Tributa quidem nobis annua de-

devotione persolvitis, sed nos majore vicissitudine decoras vobis reddimus ,, A
dignitates, ut vos ab incursantium pravitate defendant qui nostris jussio- ,,
nibus obsecundant. Erit nostrum gaudium, vestra quies; suave lucrum ,,
si nesciatis incommodum: degite moribus compositis, ut vivatis legibus ,,
feriatis: quid opus est quemquam facere unde pœnas possit incurrere? quæ- ,,
rat judex in vos causas, & non inveniat: ratio motus vestros componat, ,,
quia rationales vos esse cognoscitis: improbis judicem, testem bonis mo- ,,
ribus destinamus; at nemo se cogi sentiat, nisi quem ordo legitimæ con- ,,
versationis accusat. Atque ideo illi vos comitivam Neapolitanæ Civitatis ,,
per illam indictionem dedisse declaramus, ut nostra gubernatione laudatus, ,,
alteram mereatur de nostro judicio dignitatem. Cui vos convenit pruden- ,,
ter obedire, quia utrunque laudabile est, ut bonus populus judicem be- ,, B
nignum faciat, & mansuetus judex gratissimum populum æquabili ratio- ,,
ne componat. ,,

Prorex benigne annuit, tactisque Sacris Evangeliis jusjurandum præstat.

Num Imperator jurando in sua coronatione tangere debeat scripturas prout cæteri faciunt, pete ex Barto. & aliis scribentibus in *auth. sacram. puberum*, *Cod. si advers. vendit.* & sacra Dei evangelia jurat, *clement. 1. §. porro, de hæret.* Felin. in *cap. fraternitati de testib.* & alii adducti per Restaur. Castald. in *tractat. de Imperat. quæst.* 28. Sed & Carolus V. in C suo Neapolim adventu anno 1535. pari modo juravit se observaturum constitutiones & Capitula Regni & Civitatis, prout in *dictis capitulis* patet.

Grammatic. in multis conss.

Ex *tex.* in *l. sed si possessori, §. item si juravero; ff. de jurejur. l. si quando, ff. de leg. 1.*

Sin autem in creandis officialibus in aliquo sedili, &c.

In Magna Cur. Siclæ inter duos Judices disparitate orta, adeunt Præ- D sidentem Sac. Cons. qui eligit aliquem ex Magistris Rationalibus ejusdem Tribunalis Doctorem si fuerit; sin minus ex aliis alium suo arbitrio.

Et an discedendo à Regno aliquam ob causam, Vicarium sibi constituere possit, &c.

In quæstionem adductum scio an Vicarius possit sibi alium Vicarium substituere, etiam si Papæ sit; & certi juris est quod non, *cap. clericos, de offic. Vicar.* Bal. in *l. aliquando, ff. de offic. procons.* & in *cap. cum perpetuus, col. 1. de fide instr.* nempe sibi similem & perpetuum: cum autem

pro

A pro modico tempore intelligitur, Glos. in *clem. 1. ver. locum, de regul.* Cardinal. in *clem. 1. quæst. 11. 13. & 18.* Solus enim Princeps Vicarium creat, & non alius magistratus, *§. nulla, auth. de defensor. civit. §. eos, auth. de mandat. princ.* Sed certe Illustris. D. Petrus de Toleto missus à Carolo V. in Senas subigendas, D. Aloysium filium tertio genitum etiam hodie superstitem, Neapoli Proregem reliquit, quam dignitatem is non parvo temporis spatio exercuit. Quid autem in Præfecto, habes ex Alex. in *rubr. ff. de offic. ejus*, Restaur. *de Imp. quæst. 106. & 109.* An autem Vicarius Principis vel Justitiarius provinciæ possit ædificandi in publico licentiam concedere, agit Afﬂ. in *Constit. beneficium*, & Cassan. in *Consuet. Burgund. fol. 15. colum. 4.* Et an Vicarius Regis, regalia concedere possit,
B vel alienationibus feudorum consentire, habes ex Camerar. in *repetit. cap. Imperialem fol. 80. in lit. B. de probib. feu. alien. per Frider.* & an dilationes quinquennales, & literas Status, quod est supersessorium litibus, justis ex causis concedere, de quibus in *l. interdum, ff. de judic.* juxta Franciæ morem, habes latissime ex Rebuffo in *2. to. comment. ad constit. Reg. ar. 1. gl. 6. fol. 81.* & ex late per eum adductis ad hosticæ exceptionis comparationem quodammodo inferuntur, de qua in *constitutionib. Reg.* & in multis forensibus altercationibus interpretata venit: & an fidejussio remitti possit, multasque alias dilucidationes ibi habes. At vero quæ facere possit solus Princeps, & à quibus abstinere debeat, habes ex Restau. *de Imper. qu. 109. & 111.* latiss. & Cassan. in *Catal. par. 5. consid. 22.* & nos in nostro *Codice de*
C *Regalib.* ubi quæ consideranda veniunt, ultra Iser. Par. de Put. Afﬂ. Capyc. Fret. aliosque Regni juris interpretes, congeremus:

SUMMARIUM

CAP. XXVI.

1 *Continui unde dicti: si absque Proregis licentia discesserint Neapoli, amittunt privilegium.*

2 *Absentia longa quæ dicatur.* *Senatores injussu Principis ab Italia discedere non poterant*, eod.

3 *Continui, cohortales sunt, à cohorte dicti.* *Cohors quid proprie sit*, eod. *Chortis appellatio unde manarit*, eod.

4 *Cohors prætoria quæ esset.*

5 *Cohortales ex nobilibus tantum eligendi.* *Principis limina dignitatem habere dicuntur*, eod.

6 *Approbatus, si reperiatur inutilis reprobari potest.*

7 *Exauctoratio; sive Degradatio, in gravissimis tantum delictis locum habet*, eod.

8 *Cohortalium vexillifer, Guidonerius dicitur, & unde.* *Cohortales, Judicis militaris jurisdictioni subsunt: de facinoribus patratis extra suum territorium quomodo cognoscantur*, eod.

9 *Monstra militum quomodo latinis dicta, & quis ejus auctor; & quomodo Græcis.*

10 *Arrollare, vox vulgo militaris, quid sit apud Latinos.*

Ma-

Matricula quid, eod.

11 *Cohortalium numerus à legibus præfinitus.*

12 *Cohortales, Beneficiarii olim dicti, & quare prius à provinciis cibaria accipiebant, postea fuerunt illis salaria constituta à Principe.*

13 *Cohortalibus morientibus absque hærede, succedebat Præfectus præt. hodie secus.*

Militibus absque hærede morientibus, succedit legio, eod.

14 *Alibarderii, Celeres dicti antiquis.*

15 *Celeres, idest Alibarderios, Germanos eligi, antiquus mos.*

16 *Regentes Cancellariam quomodo à legibus appellentur.*

Papinianus Regens Cancellariam apud Sever. Imper.

Ulpianus Regens Cancellariam apud Alex. Imper.

Tribonianus Regens Cancell. apud Justinianum: & antea Præsidens Consilio, num. 22. *& Magister officiorum*, num. ult.

17 *Regentes Cancellar. quando usui esse cœperint.*

18 *Libellus unde dictus, & ejus multiplex significatio.*

19 *Per libellum expediri non possunt quæcunque causæ cognitionem requirunt.*

Jubentius Celsus Hadriani Assessor, eod.

20 *Thesaurarius Regni,*) *Secretarius Regni,*) *Secretarius Proregis.*) *quomodo appellantur in constitutionibus.*

21 *Assessorum Principis, idest Consiliariorum, munus.*

Consiliarii quomodo alias vocantur.

22 *Præsidens Sacro Cons. à quo primum institutus, & quomodo vocatus antiquis.*

23 *Præsidentes Reg. Cam. Summ. quibus nominibus appellentur in sacris constitutionibus.*

24 *Locumtenens Reg. Cam. qui vocetur in constitutionibus, & à quo primum institutus.*

Summaria unde dicta.

25 *Judicum criminalium & civilium nomina antiqua.*

26 *Advocatorum Fiscalium nomina antiqua, & à quo primum instituti fuerint.*

Paricida, vel Parricida unde deducatur.

27 *Consiliarii status quomodo appellentur in constitutionibus.*

Consilium &

Consistorium, quid sint, & quid differant.

Consilium iudicativum quid, & num. seq.

28 *Patricii in sacris constitutionibus Consiliarios status significant, & ibi de illis aliqua, cum* num. seq.

29 *Consiliariorum status antiquissimus usus.*

Mari Præfectus à quo primum institutus.

Capitanei ad guerram.) *Comites rei militaris.*) *qui sint.*

30 *Uscerius quis sit in constitutionibus, & apud latinos.*

31 *Magistri officiorum dignitas & authoritas.*

EO fuit tortuosa, & tot diverticulis interrupta via, quam hucusque peregimus, ut ad redeundum unde divertimus, opus sit nobis recapitulatione. Narrabamus itaque solemnem pompam Proregis: & cum Magistratus; ut vulgo nunc appellantur, nominassemus, eorum antiqua nomina, quoad fieri per me posset, subjungere promisimus, ut qui ex nostris, quibus ex iis coæquandi essent, noscerentur: & ab ipso Prorege incepimus, tamquam omnium dignissimo, illumque Præfecto præt. comparavimus: quod intantum fuit perplexum & scabrum, præ angustia ac tenuitate ingenii mei, & amplitudine illius dignitatis, ut à *quartodecimo capitulo*, ubi id incepimus, fuerimus hucusque transgressi. Reliquum est igitur, ut institutum prosequamur, cæterorũ æquationem breviter perquirere. Non autem inceptum ordinem servabimus, ut scilicet nobiliorum prius comparationem vestigemus; (id enim, tum honoris ergo, tum quia longe in eo eramus digressuri, Proregi sit tributum) sed qui prius in ipsa pompa incedunt,
1 eos discutiemus. Omnium igitur primos, assiduos Regis equites apparere dicebamus, quos vulgus *Continuos* appellat: quam denominationem inde acquisivere, quod *continue* ad Proregis jussum esse debent: *argum. tex. in l.continuus*, *ff. de verb. obligat.* & *l.1. §.1. eod. tit. Instit. de excusat. tutor. §. qui excusare*. Quod intantum est verum, ut qui id facere negligat, amittat privilegium, *cap.2. extra de privileg. l. fin. Cod. de privileg. schol. lib.12. l.fin. Cod. de curial. lib.11. l.fin. Cod. de consistor. l. universi*, *Cod. ubi causa fiscal. Rit. M. C. Vicar. Item statuimus*, Isern. in *constit.Regn. Statuimus*. Nisi tamen commeatum sive licentiam impetraverint, aut si ad suas redierint domos; quibus casibus privilegio uti non prohibentur, *argum. tex. in l.1. ff. de re milit. l.qui mittuntur*, & *l.si cui*, *§.1. ff. ex quib. causis major*. Isern. in *d. constit. Statuimus*. Vel etiam si non longe abfuerint, prout Sacr. Conf. de hac re aliquando decrevisse novimus. Quando vero quis dicatur longe abesse, id est, 2
quæ dicatur longa absentia, habes ex Glos.& DD.in *l.hæres absens*, *ff. de judic.* Alciat. in *l.mulieris*, *§.absens*, *ff.de verb. sign.* & absentiarum genera narrat Accurs. in *l. ab hostib. ff. ex quib. caus. major*. Bart. in *l.si maritus*, *§.1. ff. de adult.* & in *l.absentem*, *Cod.de procur.* Sed jam nuper promulgata est *pragmatica sanctio*, qua *Continui* à Civitate, inconsulto Prorege, discedere prohibentur, stata pœna exauctorationis: quod Octav. Aug. in Senatores sanxit, ne scilicet exirent extra Italiam absque permissu suo, nisi in Siciliam & Galliam Narbonensem, auctore Dione. Est autem Narbonensis Gallia, quæ vulgo *Provenza* dicitur, corrupto vocabulo à *Provincia*, propterea quod erat Provincia Romanorum: concessit autem ut in eas tantum Provincias adire possent injussu suo, tum quia proximæ erant, cum etiam, quia inermes & imbelles homines, eas incolunt: sed id obiter. Certe *Continui*, nomine à legibus imposito, *Cohortales* appellantur: quod no- 3
men à *Cohorte* deducitur. Est au-

tem

tem proprie *Cohors* Varroni *lib.4. de ling. lat.* locus parietibus ac repagulis cinctus, in quo pecus aut quid tale coercetur: hanc & *Chortem* dixere antiqui: eod. Varr. & Mart. auctoribus unde adhuc apud nostros rusticos & pastores, nomen retinet: locum enim illum circunseptum ubi oves & ejusmodi pecora cogunt, *Chortem* appellant. Inde translatum est ut qui multas, circum se vel ad sua servitia, gentes destinatas habet, *Chortem facere*, vel *Chortem habere* dicatur. Quod quidem nedum in Principibus & potentatibus, ut est S.Pont. Imperator, Reges & hujusmodi; verum & in Proceribus aliisque personis quotidie inspicimus, dum universum eorum famulitium, *Chortem* appellari audimus: unde qui alicui persæpe obsequuntur & obsecundant, italico vocabulo à Chorte, *corteggiare* dicuntur, ut etiam diximus *supra cap.21.ad finem.* Quod autem ad rem nostram facit, *Cohors* est militum copia vel comitatus; de qua mentio habetur in *l.2.ff.de offic. præf. vig.* & apud Jurisconsf. *alibi.* Hac, secundum diversos usus, diversa sortita est cognomina, ut est videre apud Alex.ab Alex.*Gen.dier. lib.1. cap.5.* & *lib.6.cap.13.* & utrobique Tiraq. Carol. Sigon. *de jure Ital.* Jo: Coras. in *lib.observat.* Pard.
4 Prat. Jacob. Spiegell. & alios. Nostra vero de qua loquimur, quia Prætorem comitatur, *Prætoria* dicitur: *Sane Cohors prætoria erat*, inquit Bud. in *l.1. ff. de off. præfect. præt. qua Consuli aut Prætori in provincia præsto erat, quasique latus ejus cingebat*. Et quia ex hac descriptione non Cohortales, sed Celeres potius designari videntur, de quibus mox subnectemus, ad vitandam confusionem & perplexitatem, siqua oriri posset, distinguemus Cohortem Prætoriam ex authoritate Dionysii Halicarn. *lib.2.* in pedestrem, & equestrem. Pedestris continet Celeres, equestris Cohortales: retinent enim sibi nomen ex Cohorte, tanquam digniores, juxta *l.si non sortem*, *§.pen. ff. de condit. Instit. de jure nat. gent. & civ. §. sed jus quidem civile*, Glos.
in *l.1.ff.de verb. obligat.* Ex nobili- 5
bus enim solummodo eligi debere cautum est, *l.si cohortalis*, *in fi. C. de cohortal. lib.12.* & *l.1. Cod. negotiat.ne milit.eod.lib.* & late Connan. *lib.4. jur. civil. tit. de milit.* Et est ratio, nam cum Principis limina frequentent, quæ dignitatem habere dicuntur, portæ dignitatis nobilibus præcipue patent, *l.2. C.de dignit. lib. 12.* Andr. in *rubr.* & in *cap.1. de prohib. feudi alienat. per Frider.* Sunt præterea statuta & instructiones invictiss. Caroli V. ne in hanc Cohortalium militiam referantur, nisi viri undequaque circunspecti, & quibus majora belli munera, cum res exigit, demandari tute possint. Et proinde Illustriss. de Mondejar, olim hujus Regni Prorex, aliquos ex eis, quia nobilitatis penuria laborabant, eo ordine movit: quod olim fecisse legitur Vitellius Imper. qui prætorianas cohortes uno edicto exauctoravit, auct. Suet. Prorex autem postea ex novo Regis delegatione, illos ab integro restituit, & jure quidem: nam qui semel à Magistro militum probatus, militarique cingulo donatus fuerit, absque causa exauctorari

non debet, *l. 2. §. ignominiæ*, & §. *similes*, *ff. de iis qui notant. infam. Instit. quibus ex caus. man. non licet*, § *eadem lege*, *in fi.* & facit *text.* in *l. quidam consulebant*, *cum con-*
6 *cordantibus*, *ff. de re jud.* Nisi quis dicat id jure Constitutionum correctum esse: potest enim quis utcumque approbatus, si non reperiatur utilis, reprobari, *l. 2. Cod. de profess. & medic. lib.* 10. Sicut & qui Abbas constituitur, si sese insufficientem præbeat, Abbatia cedere debet, *cap. delecti*, & *ibi* Gl. *extra de renunciat.* eaque exauctoratio, Jure Canonico *degradatio* dicitur (ob affinitatem enim quæ inter cœlestem & terrestrem intercedit militiam, hoc dicere opportunum putavi) secundum Bart. in *l. 1. Cod. de dignitat. lib. 12.* cum aliis, in locis topicis adductis, & signanter per Cyn. in *l. 1. quæst. 5. ff. de jur. & facti ignorant.* & Joan. Andr. in *reg.*
7 *sine culpa*, *de reg. jur.* Et hæc quidem nisi in gravissimis delictis locum non habet, *cap. tuæ*, *de pœn. cap. cum non ab homine*, & *cap. at si clerici*, *extra de judic.* Nec quia in commercia veniunt, cum eas vendi & emi posse jure sancitum sit, *l. omnimodo*, §. *imputari C. de inoff. testam. l. 1. §. nec castrense*, *ff. de collat.* Aliasque rationes indagare possemus, cum sententia pro veritate habeatur, juxta vulgatam regulam, *res judicata*, *ff. de reg. jur.* & per ea quæ *ibi* dicit Accursius. Et ut ad Cohortalium nobilitatem revertamur, Don Petrus ille Toletus Regni Vicerex, quem nominasse sat erit, Illustrissimum D Gartiam suum primigenium Cohortali, sive *Continuatus* dignitate insignivit; ratus insigniore illum ornare munere haud facile potuisse: qui paulo post & maris Præfectus generalis, & Siciliæ Prorex institutus fuit: quod tamen non sine antiquissimo fecit exemplo. Vespasianus enim Aug. Titum filium prætorio præfecit, qui mox universi orbis rexit habenas, ut ait Svet. in hujus *vita*, *cap. 6.* & Plin. in *sua præfatione ad Titum*. Et Valentin. Imper. Valentem fratrem Comitem stabuli cum tribunitia dignitate fecit, auctore Marcell. Theodos. junior, Genesium & Valerium ex uxore leviros, ejusmodi honoribus affecit; illum quidem Illyrici præfectum, hunc autem Magistrum officiorum constituens, ut refert Zonar. in illius *vita*. Id vero à Prorege fieri eo hilarius potuit, quod ipse est ipsorum Cohortalium Dux & Capitaneus: licet enim universi Regni ejusque militum Capitaneus sit generalis; hi tamen immediate ejus milites dicuntur. Illorum vexillifer, Guidonerius, à nostra voce 8
Guida, qua ducem significamus, appellatur: quod munus jam olim Dn. Diomedes Carrafa obivit, nunc Dn. Jo: Hieron. Januarius eo fungitur, ille Nidi, hic Portus sedilis Eques. Hi Cohortales, inquam, Proregis commensales esse solent, & militaris Judicis, idest, *Auditoris campi*, ut vocant, jurisdictioni subsunt, tamquam milites. De patratis autem facinoribus extra suum territorium, siquidem gravia fuerint, à judice illius loci corrigi poterunt; sin autem levia aut militaria, ad Magistrum militum mittuntur coercendi, juxta vulgatam distinctionem Glossæ in *l. magisteria*,

Cod.

Cod. de jur. omn. jud. quod late prosequutus est Do. Mutius meus germanus in *de regal. quaest.* 148. & more militum, cum armis & equis,
9 sui muneris servitiis intendere debent: ad quæ prævio examine aliquando destinantur; licet ad Proregis voluntatem, horum utrunque observatum vidimus. Examen autem id intelligimus, ut paulisper digrediamur, quod transvectio alio nomine dicitur, & exercitus recognitio, sive recensus, sive recensio, & vulgo *la mostra*. Unde *recensere exercitum*, apud Liv. & *recognoscere turmas*, apud Svet. in *Aug.* c.38. & *transvehi equites*, apud Valer. Max. *lib.2. cap. de Instit. antiq. & equitum probatio*, apud eundem, idem prorsus significant: ejus rei agendæ institutor fuit Q. Fab. Max. ut auctor est Valer. *d. loco*, & Liv. *lib.9. in fine.* Bud. in *annot. pri.* Coras. *lib.* 1. *Miscell. cap.* 11. Hanc recognitionem intelligere videtur Vegetius *de re milit. lib.* 2. *cap.* 27. cum ait: *Præterea & vetus consuetudo permansit, & Divi Augusti atque Hadriani constitutionibus præcavetur, ut ter in mense, tam equites, quam pedites educantur ambulatum (hoc enim verbo hoc exercitii genus nominant) decem millia passuum, armati instructique omnibus telis pedites, &c.* Et certe exercendo recognoscitur exercitus. Hæc à Græcis aliquando dicitur ἐξέτασις Jul. Pollux *lib.* 1. *cap.* 10. Xenoph. in *œcon.* Βασιλεὺς δὲ κατ' ἐνιαυτὸν ἐξέτασιν ποιεῖται τῶν μισθοφόρων: *Rex quotannis recenset stipendiarios*: aliquando dicitur πομπὴ, *pompa*. Plato *de legibus* πομπὴν τῶν ἵππων, *pompam equorum*, idest, equitum recognitionem, dixit: & Demosth. Ἐχειροτονήσατε inquit, τοῦτον ἵππαρχον, ὃ χεῖσθαι διὰ τῆς ἀγορᾶς ταῖς πομπαῖς οὐ δυνάμενον: *Hunc instituistis Præfectum equitum, qui in recognitionibus, per plateam equo vehi non potest*: quo in loco Budæum virum clarissimum non possum non demirari, qui *l.* 2. *ff. de in jus voc.* militum transvectionẽ, à Græcis ὀχεῖσθαι διὰ τῆς ἀγορᾶς, idest vehi per plateam, dici ait; adducta hac Demosthenis auctoritate: cum verba ista, non ad transvectionem, sed ad præfectum equitum referat Domosthenes. Profecto autem *referri in numeros*, est scribi in li- 10
bro ubi lecti milites conscribuntur, quod vulgus *Arrollare* dicit, quando librum illum *Rollum* appellat. Ulp. in *l. jure militari*, & *l. ex eo*, *ff. de test. mil. Ex eo tempore quis jure militari incipit posse testari, ex quo in numeros relatus est*. Plin. *lib.* 4. *epist. Neque enim adhuc nomen in numeros relatum est: quod & distribui in numeros dicitur*; idem *lib.* 10. *epist. Ut jam sacramento dixerant, ita nondum distributi in numeros erant.* Et is liber alias *Matricula* dicitur, *l. scriniarios*, *C. de test. mil. l.* 3. *Cod. de princ. agent. in reb. lib.* 12. *l. pen. & fin. Cod. de commeatu*, *eod. lib.* Veget. *de re mil. lib.* 1. *cap.* 26. Modest. *de vocab. rei milit. paulo post principe.* Alber. late in *d. loc.* Franc. Duar. *de milit. test.* 11
cap. 2. ultra allegata per Fret. *de sufsend. lib.* 2. *cap. quis dicatur Dux*, *n.* 33. & *cap. prima differentia*, *n.* 21. Certe Cohortalium numerus, ceu militaris copiæ, semper præstitutus fuit: etsi non me lateat Cohortalium nomine omnes qui sub P. P. militabant ipsique ministrabant, venisse,

qui

qui & *apparitores* dicebantur: de quibus Panciro!. in *Notit. Imper. Orient. cap.*9. Erant itaque Cohortales Proconsulis & Legati quadringenti, *l.*2. *Cod. de apparit. proconsf. & legati*, *lib.* 12. ifque numerus Præfecto præt. fuit ad centum usque arctatus, *l. per Illyricum*, *Cod. de cohortal.eod.lib. Novell.*24.*de Præf. Pysid.* & hic numerus est apud Vicer. præfinitus: quorum quinqua-
12 ginta regnicolæ; reliqui hispani eligi consuevere: quod tamen perpetuo non observatur. Hi etiam *Beneficiarii* dici reperiuntur, *l.officiales*, *Cod. de episcop. & cler. l.beneficiarii*, *Cod. Theodof. de cohortal.* Thalalæus *lib.*45.*Basilic.*ex auctoritate Patricii Macaritæ: idque nomen à beneficio, quod consequebantur, emeruerant: prius enim à provinciis annonam, idest cibaria, accipiebant, postea vero à Principe fuerunt ipsis salaria constituta, *l.annonam*, *Cod. de erogat.mil.*
13 *anno.* quod & hodie perdurat; ex Principis enim ærario stipendium Continuis elargitur. Iis, (sicut & omnibus *Præfectiariis*, idest qui Præfecto præt. suberant) si moriebantur intestati absque legitimis successoribus, succedebat Præfectus præt. *l. fin. Cod. de apparitor. Præf. præt. lib.* 12. hodie tamen apud nos non est ita: solum enim officii collatio, cum quis ex iis decedit, ad Præfectum præt. spectat. Reliquis autem militibus intestato decedentibus absque hæredibus, jure suo succedit legio, sub cujus vexillo militaverunt, *l.* 2. *Cod. de hæred. decur. l. si quis filio*, §.*ejus*, *in fi. ff.de his quib. ut indign.* Sed hodie caducarum militum hæreditatum in hoc Regno, piissimus Rex successorem fecit Valetudinarium D. Jacobi hujus Urbis nationis Hispanæ; in quo ægrotantes ejus nationis milites summæ curæ habentur: ut sic videatur à jure communi non recessisse, & his consuluisse, qui ob valetudinem stipendia merere nequeunt: & jure quidem; servire enim nobis censentur ii, quos curamus ægros, *l. arboribus*, §. *de illo*, & *ibi* Glos. *ff. de usufructu*, *l.cum hæres*, §. *Stichus*, *ff. de statulib.* Isern. in *cap.*1. §. *quin etiam*, *ante num.*3. *Episcop. vel Abbat.* Bartol. in *l opera testamento*, *ff. de usufruct. leg.* Bald. in *l. fin. Cod. de condit. & demonstrat.* Par. de Put. in *tract. Synd. in ver. Si officialis*, *num.* 3. quod si post aditam hæreditatem legitimus forte successor apparuerit, Valetudinarium illa cædere cogitur: nam mortuo militante, aliquid ad hæredes transire debet Glos. in *l.*1. *Cod. de annon.civil.lib.*11. Post Cohortales, Regni Proceres, idest Barones, sequuntur suo ordine, Defensores civitatum, Comites, Marchiones, Duces, Principes, de quibus aliqua jam diximus. Post hos, Civitatis Decuriones, idest *Electi*, veniunt, numero septem: ultimus ex populari cœtu, sex primi ex nobilibus: & de his *lib.*2. dicendum prætermittimus. Electos sequuntur Septemviri Regni, sive septem primores Regiæ ministri, idest septem primarii Regis officiales; vulgo *septem Regni officia* dicti, nempe *Cancellarius*, *Magister equitum* sive *militum*, qui alio nomine *Comes stabuli*, & corrupte *Contestabilis* dicitur, ut ex Ammono Monacho docet Brisson. *de verb.signif. lib.*3.

li-

licet aliter sentiat Cujac. in *l. un. Cod. de comit. & trib. schol. lib.12.* Budæus *Constabularium* appellat. *Pincerna maximus*, *Camerarius*, *Justitiarios*, & *Maris Admiratus*. *Prothonotarius* autem, quia à Præsidente Sac. Cons. agitur, cum his non equitat. Et hi omnes uno communi nomine *Ministeriales hospitii* appellari ait Bud. in *l.fin. ff.de senat.* de quorum muneribus abunde agit Fretia in suis *lib.de subf.* Post hos incedit Prorex, ut dictum est, Civitatis Syndico ad ejus lævam equitante, hic inde à pedestri cohorte, idest à

14 Celeribus circumvallatus: hos, *Alibarderios* barbare nominant, ab hastatis armis, quibus utuntur, imposito nomine, quas *Alibardas* dicunt: quos tamen, eosdem esse ac Celeres, dignosci licet tum ex Plutar. in *vita Rom.* ubi eos Romuli comites, ac ad ejus corporis custodiam destinatos ait, fuisseque numero tercentum, quod & Liv. dixerat & Lætus affirmat; tum etiam ex Dionis. Halicar. *lib.2.* qui Celeres Regem per urbem hastatos comitari, ejusque mandata obire dixit; tum demum ex Pard. Prat. in *suo thes.jur.lib.3.* qui apud antiquos, Scythas fuisse refert; quemadmodum apud nos, Helvetii, vel Germani. Quæ quidem omnia ad nostros *Alibarderios* affabre faciunt: unde Fretiæ avunculi mei opinio, qui *lib. 2. de subfeud. d. cap. Prima differentia*, *num.* 10., *Continuos* esse dicit, facile reformari potest, salva tanti viri authoritate; etsi pro eo esse videatur Plin. *lib.* 33. *cap.*2. Fenest. *de Magistr. cap.*2. & Pompon. Læt. item *de Magist.Rom. cap.*2. Alex.ab Alex.& Tiraq. *lib.*6. *cap.*22. Sigon. *de ant. jur. civ.Rom. lib.2.cap.*3. ubi Celeres equites fuisse tradunt, ut hodie sunt Continui, non autem pedites, ut sunt Alibardati. Dicti sunt autem *Celeres*, ut præfati Auctores adnotant, vel à celeritate qua utebantur in obeundis mandatis, vel à Celere primo eorum Duce Remi interfectore: iique alias *Trossuli*, alias *Flexumines* dicti fuere, qua de re iidem causam addunt:

Non autem eo est novus Germano- 15
rum usus in hoc ministerio, ut maxime antiquus dici non possit, quando vel à primis Romanorum Imperatoribus instituti fuere, ut refert Sveton. in *Galba cap.*16. his verbis: *Germanorum cohortem à Cæsaribus ad custodiam corporis institutam, dissolvit, ac sine commodo remisit in patriam.* Post Proregem subse-
quuntur ex ordine milites togati: 16
quorum prima classis Regentibus Cancellariam debetur. Hi à Bud. in *l. nequicquam, ff. de off. procons.* *Magistri libellorum*, *Magistri requestarum* (est autem *Requesta* gallica vox, item & Italica *Recchiesta*, & petitionem significat) *Magistri scriniorum*, & *Præfecti libellorum* dicuntur. Capyc. in *compend. de Magistrat. Præfectos libellorum*, & *postulationum* eos nominat; quod eodem tendit. In eo honore fuisse legitur Papinianus apud Imper. Sever. Pertinacem, *l.rescriptum, ff. de distract. pignor.* qui postea ab eodem Imper. Præf. præt. factus fuit, ut annotavit Cont. in *Catal. Jurispr.* & Ulpianus apud Alexandrum, Lamprid. in *Alex.* & Tribonianus apud Justinian. *l. un.* §. 2. *ad fin. Cod. de novo Cod. fac.* Ab ipsis autem Impp. *Libellenses sacri scrinii* vocantur, *l.fin.*

l. fin. §. 1. *cir. fin. Cod. ubi senat. vel clar. l. præcipimus*, §. *huic saluberrimæ*, *Cod. de appellat.* quamvis Pancir. in *Notit. Imper. Orient. cap.* 116. libellenses alios esse autumet, nempe eos, qui responsa sive decreta in libellis scribunt ex ordine Magistri ipsius libellorum, cujusmodi sunt hodie Scribæ mandatorum, seu ut vulgo *mandamenti*, allegando tex. in *l. ult. Cod. de diversf. rescript.* ubi tamen id non probatur, quando hujusmodi scribæ in ea *l.* dicuntur *Memoriales*, *pragmaticarii*, & *Adjutores*. Porro libellorum
17 Magistri vel à Nerone, vel non multum post ipsum, originem habuerunt: prius enim ipsimet Principes, libellis subscribebant signabantque, ut ex multis probatur authoribus, Svet. Capitol. Dion. Pancir. *loc. notato*: quod post etiam observatum legitur. Quam quidem denominationem, à libellis quos agunt, ipsis inditam esse, omnibus notum reor Quia vero multiplex est libellorum significatio, opportunum duxi earum aliquas explanare, quo sciatur de quo nos libello loquamur,
18 Certe *libellus* diminutum est nomen à libro, ut scilicet parvum denotet librum: est autem liber proprie cortex arboris: & quia ante chartarum inventionem, tenuiore illa cortice, quæ ligno inhæret, in scribendo antiquitas utebatur, factum est ut quævis scriptura, *liber* appellaretur. Sed ubi universum aliquod opus scriptum, & congeries scripta, ut sic dicam, libri nomen sibi retinuit; parva aliqua scriptura, libelli nomen est sortita. Unde Goffred. in *summa in rubr. de libelli oblat. in princ.* libellum modicam scripturam definivit: & in hac etiam parvitate scripturæ, plures habet significationes: aliquando enim denotat illud scriptum, quo actor intentionem suam adversus reum exponit, dum in judicio illum convenit rei suæ persequendæ gratia, *l.* 1. *ff. de eden.* & *tot. tit. ff. de libelli oblat.* & vulgo *Comparitio* dicitur, vel etiam *citatio*, de quo Specul. in *tit. de libelli conceptione.* Et ejusmodi plures interponi possunt in lite agitanda, secundum diversa quæ coincidunt, quod pragmatici satis norunt. Est & alius ejusdem speciei libellus, qui Principis candidato, idest Præsidenti Sac. Reg. Consil. sub nomine Sacræ R. Majest. porrigitur: quo quidem lis incipitur, & communiter *Supplicatio* nominatur, Latinis, *supplex libellus* dictus. Martial. *Idem supplicibus vacat libellis*: de quo in *tit. Cod. quando libel. princ. dat. lit. contest. fac.* in tit. autem *ff. de offic. quæst.* LIBER dicitur. Libellus item est assertoria epistola, quæ vulgo *Credentia* vel *Certificatio*, & alicubi *Bulletinus*, vel *Salvaguardia* nuncupatur. Cum scilicet Magistratus, aut Universitas, aut etiam privatus quispiam, fidem facit pro subdito vel cive aut alio, de quavis re, *l. si publicanus*, §. *de rebus*, *ff. de publican. & vectigal.* Hoc etiam nomine significantur & *apostoli*, idest literæ dimissoriæ, quas clerici extra diœcesim discessuri, à suo Episcopo habere solent, *l. si qua per calumniam*, §. *præterea jubemus*, *Cod. de episcop. & cler. l.* 1. *Cod. de mandat. princip.* & extat suus *tit. ff. de libell. dimiss.* LIBELLI item dicuntur schœdæ illæ monitoriæ seu intimatoriæ,

toriæ, quæ in foris, in angulis viarum, & in valvis ecclesiarum affiguntur, ut puta si quis extra communionem ejicitur, aut si quid amissum inventumve fuerit, quo populo innotescat, *l. falsus*, *§. plerisque*, *ff. de furt.* & hi passim *Chartones* appellantur. Sunt & libelli paginæ item scriptæ, alicujus ignominiam indicantes ac in foris item proponi solitæ, & ut plurimum provocatorii sunt, qui ex eo, *famosi libelli* sunt dicti, in suis *titulis ff. & Cod. de injur. & famos. libell.* vulgo *Cartelli*, nunc omni jure prohibiti. Libellus dicitur etiam oratio consultoria aut monitoria, quam Principes in rebus arduis mittunt ad suos Magistratus, *l. item veniunt*, *§. præter hæc*, *ff. de petit. hæred.* vulgus *Cedulam* vocat, truncato vocabulo à *Schedula*. Libelli tandem (ut alias omittamus significationes) sunt compendiariæ illæ scripturæ, quibus populares solent Principibus suas exponere necessitates, *l. non distinguemus*, *§. cum quidam*, *ff. de arbitr.* à Latinis *libellus memorialis* nuncupatus, unde hodie simpliciter *Memorialis* dicitur; de quibus meminit Svet. in *Aug. cap.* 50. & 53. & in *Domit.*
19 *cap.* 14. & 17. & in *Ner. cap.* 15. & de hoc libellorum generem intelligimus in præsenti. Per ejusmodi libellos, quæcunque causæ cognitionem exigunt, expediri non posse, non audita altera parte, cautum est in *l. nequicquam*, *§. ubi decretum*, *ff. de offic. proconf. l. omnia*, *ff. de reg. jur.* quod tamen, alioqui ex se satis clarum, Accursius cum perperam intellexisset, misera perplexitate convolvit. Sane libellis subscribere solebant diem, mensem, & Consules juxta *tit. Auth. ut præponat. nom. Imp.* qua de re affertur exemplum à Jac. Rævardo in *l. omnia*, *ff. de reg. jur.* hac forma: *Jubentius Celsus Promagister subscripsi III. Non. Nov. Antio Pollione, & Opiniano Conss.* Quod autem *Promagister* dixit & non *Magister*, inde factum, quod Jubentius hic Celsus non Magister libellorum erat, sed Assessor Hadriani, ut author est Spart. nisi quis unum pro alio accipere velit. Est etiam libellus mensuræ genus, seu potius *regula* quædam mensurarum, vulgo etiam sic dicta. Legitur & *libellum* genere neutro, diminutivum à *libo*, & pro exiguo pane accipitur: licet libum non panis, sed placentæ sit genus, & pulmenti: *Judices* (inquiunt Hon. & Theod. *de episc. aud.*) *victualem substantiam non haben-* 20
tibus, faciant ministrari, libellis duobus vel tribus diurnis, vel quot existimaverint Commentarienses. quam tamen vocem Alciat. *lib.* 1. *parerg. cap.* 17. à *libella* ductam putat, idest à parva libra; tu eum vide. Cum libellorum Præfectis, ut institutum prosequamur, coequitat Thesaurarius Generalis, qui principis pecuniæ utcumque erogandæ præest: antiquis *Quæstor ærarii* dicebatur, *l.* 2. *ff. de orig. jur.* sub Cæsaribus autem, *Comes sacrarum largitionum*, de quo frequens mentio habetur in Cod. & apud Cassiodor. *lib.* 6. *Var.* Equitat & Secretarius Regni, qui libellos ministrat; hunc *à libellis* appellavit Sveton. in *Domit. cap.* 14. cum ait: *Epaphroditum à libellis capitali pœna condemnavit.* Justinianus *Chartularium* sacri

cri cubiculi, *& codicillorum*, ideſt libellorum appellaſſe videtur in §. *ſic igitur, Auth. ut jud. ſin. quo. ſuffr. collat.* 2. Certe ii, *quibus pietatis noſtræ arcana* (inquit Imp.) *merito committuntur*, ideſt *Secretarii*, ut nunc dicimus, plures erant, & omnes uno nomine dicebantur *Proximi ſacrorum ſcriniorum*, de quibus eſt integer *tit. C. lib.* 12. ſic dicti, ut Pard. Prat. autumat, quod Magiſtris ſcriniorum ſint proximi & æque ſpectabiles, ac ſecundum ab iis locum & dignitatem habeant. Sacra vero ſcrinia erant omnino quatuor, ideſt memoriæ, diſpoſitionum, epiſtolarum, & libellorum, *l. ſi quis in ſacris*, & alias, *d. tit. l. ult. C. de decur.* Scrinium memoriæ erat, ubi Principis adnotamenta ſervabantur; Scrinium diſpoſitionum Principis decreta & cognitiones continebat; Scrinium epiſtolarum, ad Principis epiſtolas, tam miſſivas quam reſponſivas, ſervandas conſtitutum principio fuit, dein vero civitatum poſtulata, & legationes eodem inferri cœperunt; Scrinium libellorum, ubi ſupplices libelli Principi oblati cuſtodiebantur, quibus qui præficiebantur, appellati erant, ut diximus, *Chartularii*, *Chartophylaces*, ideſt chartarum Principalium cuſtodes, *Proximi ſacrorum ſcriniorum*, & *Scriniarii*: & ſcriniarius idem eſt ac Chartularius, ut Suidas eſt auctor: latine autem, à libellis, à memoria, ab epiſtolis, nota dicendi forma, dicebantur. Lampr. in *Alex. Poſtmeridianis horis ſubſcriptioni & lectioni epiſtolarum ſemper dedit operam, ita ut ab epiſtolis, à libellis, & à memoria ſemper aſſiſterent.* Ab epiſtolis autem, qui intimus erat, tanta adhibebatur fides, ut immutandi & corrigendi facultatem haberet, quæ Princeps dictaverat, & ut plurimum ipſe ſcribebat, accepto ſolum à Principe argumento, anulumque Principis ſignatorium apud ſe retinebat, ut ex multis docet Pancir. in *Not. Imperii*: idque Secretariis Regis Viceregisve referri poteſt, quibus tantum defertur authoritatis & fidei, ut innumeras penes ſe teneant paginas albas à Principe ſubſcriptas, ut cum res expoſtulaverit, præſto illas habeant, & Principis nomine mittant: ut plurimum vero abſque Principis ſubſcriptione, ſolum juſſu ſcribunt epiſtolas, & æque habentur veræ ac ſi à Principe ſubſcriptæ fuiſsent. Budæus in *l. nequicquã, ff. de off. procons.* duo ſcriniorum genera ponit; altera quæ *ſtataria* appellat, in quibus monumenta ad Imperii & Regni ſtatum ſpectantia aſſervantur, cujuſmodi eſt apud nos Reg. Cancell., & hæc ſunt quæ *Principis adnotationes* ſupra nominavimus: altera *viatoria* nuncupat, & ad privatorum cauſas referuntur. Certe ſingula tribunalia ſuum habent ſcrinium, & ſcriniarium, quem adhuc *Secretarium* dicimus: & id quidem non parum confert ad Viceregis cum Præfecto prætorio comparationem quando in ſcriniis etiam conveniunt. Equitat etiam cum ſupra- 21
dictis Regens Mag. Curiæ Vicariæ, quem Præfecto Urbi, vel Prætori coæquare poſſumus. Poſt quos veniunt Principis Aſſeſſores, quorum munus verſatur circa cauſarum tum civilium, tum criminalium cognitiones; circa poſtulationes, ideſt an qui poſtulat ſit prohibitus poſtulare necne; circa libellos, an ſcili-

cet sint bene vel male concepti; circa edicta, circa decreta, & circa epistolas, seu, ut vulgo dicunt, *commissiones*, Judicibus alterius provinciæ mittendas, *l.1.* juncta Glo. *ff. de off. assess.* Dicuntur etiam *Comites*, *l.diem functo*, *eo. tit.* licet Angel. *ibi* contra sentiat; dicuntur tandem *Consiliarii*, nomine sibi vendicato à consiliis, quæ Principi dant, *l.pen. d. tit. l.7.* & *l. in consiliariis*, *Cod. eod.* Et hoc nomen ad huc communiter retinent, quando vulgo *Regii Consiliarii* appellantur: & communi scribentium usu, *Senatores* etiam appellari cœperunt; quod passim apud juniores est inve-
22 nire. Nos de Consiliariorum & Senatorum comparatione aliqua diximus in hoc libro. His qui præest, *Præsidens sacri Consilii* nunc dicitur: antiquioribus *Principis Candidatum* appellatum autumo; cujus opinionis est & Capyc. in *lib. de Magistrat.* ab Ulp. dicitur *Quæstor*, *l.1.ff.de off. quæst.* Bodæus autem *ibi*, *Quæstores candidatos*, à principis seu potius Cæsaris candidatis, ut ipse ait, alios esse censet: tu eum consule. Hi ab Augusto primum instituti fuere secundũ Dion. *lib.54.* eoque munere functum aliquando fuisse Tribonianum apud Justinianum, testis est ipsemet Justin. in pluribus suis Codicis sua-
23 rumque Institutionum locis. Sequuntur deinde Præfecti fisci, sive Procuratores Cæsaris, vulgo *Præsidentes Reg. Cameræ* appellati. Hi sunt qui litibus judicandis inter fiscum & privatos præsunt, *tot. tit. Cod. ubi cau.fisc.* Jurisdictionem autem extra fiscales causas non habent, *l.1.Cod. de jurisd. omn. jud.* In jure diversis significantur nominibus; aliquando enim, ut diximus, *Procuratores dominici* nominantur, *l.1.C. de repud. vel abst. hær.* Constant. Harmon. in *epit. jur. civ. tit. de dignit.* aliquando *Curatores Cæsaris*, *l.3. ff.de offic. procur.Cæs.* aliquando *Curatores Reip. l. curator*, *Cod. de modo mulct.* aliquando *Rationales*, *l.ad fiscum*, & *l.nullum*, *Cod.ubi cau.fisc. ff.de offic. procur. Cæs.* in *rubr. l.ult. Cod.de advoc.fisci.* & alibi passim: aliquando *Præsidentes sacri ærarii*, *d.l.ult.* Lamprid. in *Alex. Ubi aliquos voluisset vel rectores provinciis dare, vel præpositos facere, vel Procuratores*, idest *Rationales, ordinare*, &c. Hodie tamen diversi sunt Rationales à Procuratoribus Cæsaris: quippe qui non ipsi sunt procuratores, sed qui procuratoribus referunt quid receptum, quidve expensum sit ex patrimonio principis; vel qui acceptum & expensum rationibus referunt, idest in rationariis libris, (vulgo *Registra*) describunt: græce λογισαὶ, idest rationarii, ut protulit Marcell. iique idiotæ sunt: ex quibus tamen aliqui in procuratorum ipsorum cœtum cooptantur, & *Præsidentes idiotæ* dicuntur: cum cæteri ex Jurisperitis eligantur. Quibus, qui præest, *Locumte-* 24
nens Regiæ Cameræ nobis dicitur; antiquioribus autem *Comes rerum privatarum* dicebatur, vel *Comes sacri patrimonii*, *l. un. Cod. de offic. com. rer. privat. l.si quis*, *Cod. ubi cau.fisc.* interdum *Comes domorum*, *l.si.d.tit.* Quamvis hunc Comitem, *magno Camerario* rectius æquari censerem; quandoquidem *Locumtenens* vices gerit ipsius *magni ca-*

merarii, cujus etiam dicitur Locum-
tenens: eum Græci interpretes, ut
refert Prat. *lib. 6 Basil.* ita definiunt.
Κόμης τῆς ἰδικῆς περιουσίας τουτέστιν ὁ
φροντίζων τῶν πραγμάτων τῶν ἀφω-
ρισμένων εἰς τὰς ἰδίας χρείας τοῦ βασι-
λέως: *Comes privatæ substantiæ,
idest qui rerum in proprios usus
Principis designatarum, curam ge-
rit*. Idque per *Rationales*, idest
procuratores, agere, Cassiod. refert
in ejus form. *lib. 6. Var.* Is à Seve-
ro fuit prius institutus secundum
Spart. & diversis nominibus appel-
lari legitur, præter illud: dicitur
enim *Procurator Cæsaris*, de quo est
*tit. ff. de off. proc. Cæs. l. 1. l. 2. Cod. de
mo. mulct.* & *Curator Cæsaris*, *l. fi.
eod. tit.* & *Rationalis Cæsaris*, ut est
in *rubr. ff. de offic. proc. Cæs. vel Ra-
tional. l. ad fiscum, cum aliis, Cod.
ubi cau. fisc.* & *Procurator privatæ
rationis*, *l. procurator, Cod. de eden.*
& *Magister rei privatæ*, *l. fin. Cod.
ubi causa stat. agi deb.* & alias, ut
per Pancirol. in *Notit. imper. orient.
cap.* 87. ubi de eo abunde. Capyc.
Majorem Domus Principis esse dicit,
quod non omnibus probatur. Dicta
est autem *Summaria*, ut id obiter
appendam, præter ea quæ de hac re
superius dixi, vel quod sit *summa
hera*, idest domina rerum fiscalium;
vel quia agit *summa ara*, idest sum-
mas pecuniarum, quod eodem re-
fertur; vel quia summam rei prin-
25 cipalis examinet. Hos sequuntur
triumviri capitales, idest Judices
criminales; ad quos capitalium
causarum animadversio spectat, *l. 2.
§. deinde cum esset, ff. de orig. jur.* alias
Judices quæstionis appellantur, *l. 1.
§ 1. ff. ad leg. Cornel. de sicar.* Ulp. in
l. solemus, ff. de judic. Latruncula-
tores appellat: & communiter à
nostris, idest à Jurisconsultis, *Judi-
ces maleficiorum* dicuntur. Cum
his duumviri litibus dijudicandis
præfecti, idest Judices civiles, obam-
bulant. Quibus succedunt Advo-
cati fiscales duo, alter Mag. Cur. 26
Vicariæ, alter Reg. Cam. Summa-
riæ: & ille quidem, *Quæstor parici-
dii* dicitur, qui capitalibus rebus
perquirendis præest, *l. 2. §. deinde
cum ærarium, ff. de orig. jur.* Fest.
lib. 14. & dicitur *paricidium* quasi
paris cædes: unde qui sui parem,
idest, hominem cedit, paricida vo-
catur. Priscianus autem tam à pari
quam à patre deduci commonstrat,
unde & paricidum & parricidium di-
ci: hic autem, *fisci Patronus*, quia fisco
contra privatas personas patroci-
nium præstat. Hos ab Adriano pri-
mum institutos ait Bud. in *l. un. ff. de
off. quæst.* & probari videtur, ex
l. non intelligitur, *§. divus*, *ff. de
jure fisci*, de quib. in suo *tit. Cod.
de advoc. fisci*. Cum memoratis
sunt etiam commemorandi Judices
militares, vulgo *Auditores campi*
vel *exercitus* dicti, de quibus in
suo *tit. Cod. de offic. Jud. milit.* & ali-
bi. Terga Proregis cum Regentibus, 27
tenent etiam Consiliarii status, quos
alias, *bellicos Consiliarios* appella-
vimus; à Cæsaribus, *Comites con-
sistoriani*, vel *sacri consistorii* di-
cti, qui intimo Principis consi-
storio assistunt, secundum Prat. in
suo *Thesau. lib.* 3. de quibus fit men-
tio in *l. un. §. 1. Cod. de no. Cod. fac.*
& *l. laudabile*, *§. 1. Cod. de advoc.
diverſ. jud.* præter alia loca & suum
tit. Cod. de comit. consistor. lib. 12.
Est autem consistorium, ut Varinus
ait, θεῖον συνέδριον, id est, *consef-
sus*

ſus ſacer; quod ad Principis conſeſſum refertur: vel ut Suidas, Συνέδριον καὶ τὸ σύστημα ἔνθα περὶ τῶν ἀναγκαίων βουλεύονται: ideſt, *conſeſſus & congregatio ubi de arduis ſtatuunt rebus*: quapropter à ſtatuendo ſibi nomen ſumpſerunt, & *Conſiliarii Status* dicuntur. Id autem differt conſiſtorium à conſilio, quod conſiſtorium ad illud tantum conſeſſum refertur, ubi Princeps aſſidet, ut notatur ex Ammi. Marcell. *lib.* 15. & Varino modo citato, & *Auth. de appell. & intra quæ temp. §. ad hæc ſancimus*: & comitatus proprie de Principis aula dicitur, ſecundum Alc. in *l. pupillus*, *§. territorium*, *ff. de verb. ſignif.* licet ad alios etiam extendatur, ſicut & conſiſtorium ad eos etiam referri poteſt, qui juris dicendi poteſtatem habent, *cap. romana*, *de appellat. in* 6. Conſilium autem, uti Theophil. *Inſtitut. quib. ex cau. manum. non lic. §. eadem lege*, definit, eſt Συνέδριον φανερῶν ἀνδρῶν κατὰ ῥητὸν τοῦ ἐνιαυτοῦ χρόνον συνισαμένων, ideſt, *conſeſſus certorum virorum*, *præfinito anni tempore convenientium*. Conſilium igitur refertur ad ordinarios Magiſtratus; conſiſtorium autem ad eos qui Principis nutu congregantur: idque clariſſime conſtat ex *l. quiſquis*, §. 1. *Cod. ad leg. Jul. majeſt.* & ab Ambr. in *epiſt.* CONSISTORIANI dicuntur qui ad principale conſilium eliguntur.

28 Hi ſunt (quod à nemine quod ſciam, eſt hucuſque obſervatum) quos *Patricios*, ideſt *Principis patres* Juſtinianus appellat, *Inſtit. quibus mod. jus patr. poteſt. ſolv. § fil. fam.* & in *l. nemini*, *Cod. de conſul. lib.* 12. qui ob eam dignitatem liberantur à patria poteſtate. *Patreſque Principis* dicuntur, quod illi conſulunt quid ſit ipſi agendum in rebus arduis urgentibuſque, ad quod præcipue ipſos ſibi elegit, quaſi Reipublicæ patronos tutoreſque; inquit Bud. in *annot. prior.* Unde patriciatus dignitatem, ſummam omnium vocat idem Juſtinian. in locis jam allegatis. Idque ex Svida facilius, ni fallor, perſpici licet, qui eos patres Reip. eſſe ait, ac ſupremam dignitatem indictivi conſilii obtinere. Eſt autem indictivum ſive indictum conſilium, quod pro emergentibus reip. neceſſitatibus convocatur: ut differat ab ordinario conſilio, quod ſtatis certiſque diebus cogitur. Hos Bud. *Pares Franciæ*, 29
quos vocant, eſſe dicit, qui reip. conſtituendæ ſunt præfecti; eorumque uſum antiquiſſimum eſſe commonſtrat ex Hom. *Odiſſ. lib.* 8. Non ſum tamen neſcius quod apud hiſtoricos, haud ſane multum antiquos, *Patricii*, duces exercitus eſſe videntur. Paulus enim Diaconus *lib.* 3. *de geſt. Longobard. cap.* 6. Narſetem Juſtiniani ducem in Italia, *Patricium* nominat. & Joan. Zonaras in *Juſtin.* Beliſarium itidem *ducem patricium* appellat. & hujuſmodi innumera ſunt exempla & apud eoſdem authores, & apud Procopium, Joan. Curopal. Niceph. & alios ejus claſſis. Sed hanc ambiguitatem nemo morabitur, ſi ejuſmodi duces ex jam dictis patriciis eligi notabit ex Suida, & hodie in frequenti rerum uſu obſervabit. Illud non omittedum quod Sigon. in Annotat. in Liv. admonuit ex eod. Livio, Dionyſio, & Plutarcho edoctus: nempe patricios antiquos Romanorum, eoſdem prorſus fuiſſe, ac pa-

tres,

tres, & Senatores principio jam à Romulo electos numero centum ad remp. constituendam: eorum autem descendentes ex consuetudine vocari cœpisse etiam patricios: quo fit, ut differentia inter antiquos illos, & hos, de quibus loquimur, patricios, à Budæo annotata, quasi corruat. Solent profectò hi patricii, sive Comites Consistoriales, eligi ut plurimum titularii, & ex antiqua prole prognati, ac militari solertia & experientia illustres; & qui juvenilibus laboribus, magisteriæque potestatis sudoribus, clari facti sunt, *l.3.Cod. ubi senat. vel clar.* Ad quod facit nobilissimum axioma illud Justiniani in *constit. de confirmandis Institut.* Imperatorem scilicet & legibus & armis oportere esse munitum; ut pro pro legibus intelligat Jurisperitos; pro armis, armorum expertes; qui utroque tempore, nempe bellorum & pacis, rectè illi consulant, quò rempublicam apte gubernet. Quod in pace quidem, per magistros libellorum, aliosque togatos milites; in bellis vero, per hos Status Consiliarios assequitur. Et isti magisteriam consequi solent potestatem, idest magistri militum creari, *l.magisteriæ, Cod.de jurisd. omn. jud.* etsi non deficiant qui eam *l.*non de magistro militum, sed de magistro officiorum intellexerint. Ex eorum enim cœtu Proreges eliguntur, & milites aurei velleris, prout nostra tempestate vidimus M. Anton. Columnam Ducem Terræ Novæ, militem aurei velleris, Status Consiliarium & in Siciliæ Præfectum præt. elatum: & Andream Auriam ejusdem Consistorii Comitem, maris præfectura insignitum. Hunc Præfectum Græci *θαλασσοκράτορας*, idest *maris Imperatorem* nominant, ac à Polycrate Sami tyranno prius excogitatum refert Herodot. *lib.3.* Eliguntur ex iis etiam Comites rei militaris, idest *Capitanei ad guerram*, ut vocant, *l.1.Cod. de comit. rei mil.lib.12.* Luc.de Pen. in *l.tam collatores, col.2.Cod.de re milit.* Cassan. in *catal. par.6.consid.14.* Pyr. *de Magistrat.Rom.* Singu- 30
los autem horum procerum ordines, in sua loca distribui curat Ostiarius, quem *Usceriumm* dicunt, ni *magistrum caremoniarum* appellare mavis. Latine *Classicus*, vel *Classiarius* dici poterit, quia pompam in classes distribuit, Liv. *lib.5. vocatis classico ad consilium militib. &c.* Non absimilis illis videtur, qui in sacris constitutionibus *Silentiarii* dicuntur. Imo si Zonaræ creditur, idem erit: is enim in *3.to.annal.* dicit, Silentiarium infimæ esse dignitatis in palatio. Id autem lubens pertransire nequivi, quod Capyc. ait *Usceriumm* hunc, Magistrum officiorum esse: cum Magister officiorum supremæ sit dignitatis & excellentiæ: quippe qui aulicorum offi- 31
cialium causas disceptabat, *l.ne ad diversa, Cod. de silent. lib.12. l.in sacris, Cod. de prox. sacr. scrin.l.2. & 3. Cod. ubi senat. vel clar.* & aliis compluribus: sub cujus dispositione erant etiam fabricæ, & proinde Judex fabricensium erat, *l.fi. Cod. de fabricens. lib.11.* item & scrinia memoriæ, libellorum, epistolarum, dispositionum, & scholæ scutariorum, armaturarum, seniorum, agentium in rebus, admissionales, Cancellarii, cursus publici potestas, &c. *l. judicibus, Cod. de cursu publio.*

*blic. lib.*12. & notat Pard. Prat. in *Thes. jur. lib.*12. cujusmodi munere functum fuisse Tribonianum apud Justinianum ipsemet Imper. testatur in *l.*2.*in fi. Cod. de ver. jure enucl. in proœm. Instit.*& alibi non raro. Et Prat. *loc. jam citat.* Præposito hospitii in Gallia pene adæquari ait: de quo est *tit.* in *lib.Cod.* Ejus officii formula habetur apud Cassiod.*lib.*6. *Var.* & de eo vide Pancir. in *Not. Imper. orient. cap.*62. *cum seqq.*

ADNOTATIONES

Omnium igitur primos assiduos Regis equites apparere dicebamus, quos vulgus Continuos appellat.

Vel Celeres dicebantur milites 300.quos Romulus ad custodiam corporis sui delegerat; à celeritate dicti; quod belli necessitate tum equites, tum pedites expediti pugnabant, Zas. in *l.*2.*ff. de orig.jur.*

Sane cohors prætoria erat, &c.

Cohors prætoria instituta fuit à Scipione Africano, ut refert Carol. Sigon. *de ant. jure prov. cap.* 2. Hic enim primus, ait Festus, fortissimum quemque delegit, qui ab se in bello non discederent, & cætero munere militiæ vacarent, & sexquiplex stipendium acciperent.

Et is liber alias matricula dicitur.

Matricula dicitur à matrice in qua concipiuntur filii, quia in ea describuntur milites, officiales, & clerici, *l.*1. *Cod. de offic. mag. offic. l.fin. Cod. de offic. præf. urb.*

Reliquis autem militibus intestato decedentibus succedit legio, &c.

Idem in officiali decedente sine hærede; ut scilicet alter officialis collega ei succedat in certam portionem, *tex.* in *l. officialis, Cod. de episcop. & cler.*

Ut refert Sveton. in Galba.

Et Dion in *Severo.*

Secretarii, ut nunc dicimus, plures erant.

Et nos eum, qui *cifra* vocatur habemus, & penes Viceregem pro arduis belli statusque rebus inventus, ut late deduximus *supra* in *cap.*6. Sed certe Principes ipsi primo scribebant, sed postea inventus fuit qui Magister

A ſter epiſtolarum vocabatur, & ſacrorum ſcriniorum, de quo in *l.7. Cod. ſi contra jus vel publ. util.*

Equitat etiam cum ſupradictis Regens mag. Cur. Vicariæ.

Et Scriba rationum; qui præcedit Theſaurarium, & Theſaurarius Regentem Mag. Cur. Vicariæ, & iſte Secretarium Regni, qui omnibus eſt poſterior.

Quibus ſuccedunt Advocati fiſcales duo:

Fiſci advocatos etiam olim fuiſſe duos habemus ex *l.binos, Cod.de ad-* B *voc.diverſor.judic.* unus generalis, alter ſpecialis, de quibus in *l.1. & 2. Cod. de advocat. fiſci.* At in Francia unus reſidet ſemper in parlamento, alter in ballivatu, ſed non intitulatur procurator generalis, ſed Regius in ballivatu. De quorum deſtinatione meminit Præpoſitus Cardin. Alex. in *tract.de pa jur. ſir. §.ad hac, de uſib. feud.* quæ cum multis circa Fiſci patroni dignitatem habes ex Caſſan. in *Catal. par.7. conſider. 34.* Nos autem de ejus origine, neceſſitate, atque de incumbentibus ad ejus officium plene dicimus in noſtro *tract. de Regalib. Reg. Neap.* in quo praxis detegitur non inutilis pro rebus juſtitiæ adminiſtrationem concernentibus. Et ii quidem olim ex cœtu privatorum Advocatorum eligebantur, ac per biennium adminiſtrabant, ut tradit Guid. Pancirol. in *Notit. Imper. oriental.* Sunt igi- C tur etiam hodie duo, alter Mag. Cur. Vicariæ, alter Reg. Cameræ Summariæ. Et D. Orificius illum Mag. Cur. Vicariæ tanquam digniorem ſibi elegit, data ipſi optione, cum uterque prius unus eſſet; non quod ego in eo verſatus id meæ dignitati applicem, ne æmuli dicant contrarium, ut ne id ſervitium magnifaciam in ſuprema promotione.

Curſus publici poteſtas, &c.

In hoc Regno atque adeo in hac Civitate eſt hæc poteſtas curſus publici uni Archiverædario collata, qui propterea *Currerius major* vulgo dicitur, jamdiu quidem inſtitutus à Rege, qui ſolus curſum publicum exercet ad D literas regias ferendas, atque alia, quæ celeritatem requirunt, quod nemo alius facere poteſt. Et ratio quidem privativa quæ confidentias & Principis ſervitium concernit, ſecretum facit, & in Principis eſt arbitrio, ſi alias ferri velit cum ſuis. Et abſque Viceregis licentia non diſcedit, nec aliis inſervire poteſt, quemadmodum olim Præfecto prætorio. Cum autem occaſione extraordinaria diſcedit, nulli hoc pandere licet; & habet etiam facultatem aliarum rerum vehendarum per Regnum & extra; quam facultatem magno ære locat: quique id conducunt *Procacii* dicuntur & pro uniuſcujuſque oneris cuſtodia jus certum pro publico commercio tuendo conſtitutum eſt. Diſcedendum eſt autem certis diebus cum comitiva; tenetque domum & jus dicit contra eos, qui male ſe gerunt in rebus ita conducen-

dis

dis, præter res prohibitas exportari intra & extra Regnum pro regiarum A dohanarum diri&ibus, aliisque gabellis, diverso quidem modo si per mare vel per terram fiat, juxta regias complures sanctiones & pragmaticas & banna. Et cuique licitum est hoc facere cum sit contractus, locationi, emptioni & venditioni proximus: locant enim operas; ideo locator dicitur, prout & conductor qui pecuniam dat, *l.*1. §.*si quis*, *ff. depositi*, Glos. in *l. si uno*, §. *item cum quidam*, *ff. locat. & munus vehendi* dicitur: & *vectura* quæ vulgo dicitur, probatur ex *l. videamus*, §. *qui vinum*, *l. si merces*, §.*qui columnas*, & in muliere, *l. sed ædes*, §.*si quis mulierem*; & in mulis, *l. qui insulam*. §. *qui mulum*, & in mulione, *l cum in plures*, §. *servum*, & §. *vehiculum*, *l.colonus*, §. 1. *ff. eod.* ubi de vectura loquitur, Sunt autem & alii modi citra nomen *Procacii*, & *conducta* dicuntur, quæ conducunt res mercimoniales magni ponderis; res quidem B satis diversa. Et hæ habent limitatum etiam conducendi jus: ac imprǽsentiarum alia est erecta *conducta* Viceregis privilegio pro vehendis rebus omni cum securitate, custodiam militum centum præ se ferens, fidejussionem dictarum rerum pro mercatorum securitate præstando; & spatio sex annorum decem & octo mille ducatos Reg. Curiæ solvere obligata: quam Currerius major oppugnare non destitit etiam coram Rege, in officio suo hoc etiam inesse contendens, & Procaciorum, & ex consuetudine inveterata ex *pragmatica* desuper alias expedita, jus esse sibi prohibendi acquisitum. Novus vero conductor replicavit ut quilibet facit; & in his quæ meæ facultatis sunt non habet locum præsumptio. Tametsi ut Regia authoritate fiat, hæc nova conducta aliis cum circunstantiis publicam utilitatem parientibus jam actum est: re enim in controversiam pluries in Regia C Camera & in Collaterali Consilio etiam à fisco deducta, ne *conducta* diebus Procacii discederet; ne domum apertam haberet, sed dohanam ubi merces reponuntur, neve literas, comitivas equorum & mulorum, cum juribus deroget & authoritatibus: aditus Rex sibi consultatione explicandum demandavit & interim *conductam* suum conficere cursum: & dato termino ad finem faciendi prædictam consultationem, jura utriusque partis deducenda expectantur. Cujus autem erit sententiæ sive voti Reg. Camera quia futurum, non asseverem; etiam quia secrete procedunt & voti propalationem patefacerem. Equi autem cursus publici, quia currunt per D stationes, *equi stationarii* dicuntur, quemadmodum & *curiales*. Baro autem non potest præcipere subditis, ut vehant, nisi Rex; de qua materia vide Capyc. *de investit. feud. fol.*130. *in ver. jumentorum*: & colligentes gabellas tenentur itinera tuta reddere, idem Capyc.*de invest. feud. fol.*114. *ver. colligentes pedagia*, & *ibi* adducta; & quomodo vehuntur annonæ habes ex *l. pro locis*, & *l.nemo*, *Cod. de annon. & tribut. lib.*12. Et à quibus abstinere debeat Prorex, ut facere non possit, idem Capyc.*de investit. feud. in repet.cap.Imperialem*, *fol.*32. & 33.

SUMMARIUM

CAP. XXVII.

1 *Principi proximus esse, honor est.*
2 *Vita &) Honor) pari passu ambulant.*
Prærogativas magnificare, atque ad illas acquirendas colludere omnibus licet, eod.
3 *Ambitus, omni lege prohibitus.*
Princeps procurare debet ne dilicta patrentur, eod.
Magistratuum electio de regalibus est, & num. 8.
4 *Magistratus pars sunt corporis Principis.*
Princeps caput est Consilii, & num. 22.
Consilii appellatione Princeps venit, eod.
5 *Caput, corporis imaginem commonstrat.*
Prorege deficiente, Decanus Consilii, ejus vicem gerit, eod.
6 *Advocati, qui suo abutuntur officio, interdicuntur advocatione.*
Magistratuum cum Titularii altercatio de Præcellentia, eod.
7 *Magistratus una cum Regibus instituti antiquiss. origine, ac ad justitiam populis ministrandam adinventi.*
Titulariis à Rege Alphonso jurisdictio concessa, eod.
8 *Respublica sine justitiæ ministris corrueret.*
Princeps cur dicatur habere leges in scrinio pectoris, eod.
9 *Magistratus majestatem habere dicuntur: & quales eligendi.*
10 *Titulos, qui emunt, titularii non sunt.*
Magistratum offendens, Regem offendere censetur, eod.
Titularium qui offendit, majestatis reus non fit, eod.
11 *Magistratuum usus magis necessarius quam titulariorum.*
Sapientia melior quam corporis robur, eod.
12 *Magistratuum potestas.*
13 *Rege absente, ejus vicem subeunt magistratus.*
Præcellentia consistit etiam in administratione & authoritate, eod.
14 *Officium, majus est titulo.*
Titularii juramentum præstant fidelitatis, eod.
Magistratus jusjurandum singulis annis iterant, eod.
15 *Magistratus in loco suæ jurisdictionis cives efficiuntur.*
16 *Magistratus, illustres sunt.*
Titularii sunt spectabiles, Magnificus, &
Illustris, idem est titulus: imò pluris Magnificus, eod.
17 *Magistratus sunt sacri.*
18 *Principis, voluntas semper justa putanda est.*
19 *Regens Cancell. si titularius fuerit, an & quando cæteros Regentes præcellat.*
Cardinalis episcopus vel presbyter, Cardinali non episcopo vel non presbytero præfertur, eod.
20 *Doctor utriusque juris præfertur doctori unius tantum: ubi de præcellentiis aliqua.*
21 *Titularii præcedunt Collaterales Consiliarios.*
22 *Consuetudo ubi non apparet, servatur consuetudo viciniæ.*

Con-

Consuetudo Civitatis servanda est in toto comitatu, eod.

23 *Dignitas major per adeptionem minoris non amittitur.*
Dignitas diversis respectibus & locis major potest esse vel minor, eod.

24 *Consiliarii &*
Præsidentes Cameræ quomodo inter se præcedant.

25 *Appellatas causas ex Vicar. ad Sac. Cons. & inde ad Collater. referendi mos & tempus.*
Fisci patronus in præstandis votis adesse debet; si secus, sententia nulla, eod.

26 *Episcopus ubi sedet ut Canonicus non præfertur cæteris Canonicis.*

27 *Equites Hierosolimit. religiosi sunt & clerici; & proinde in feudo non succedunt.*

28 *Titularios seculares, exemplo religiosorum appellatos.*
Prælati nomen longe se extendit, eod.

29 *Equites Hierosol. magnæ Crucis, Episcopis comparantur.*

30 *Episcopi sunt de consilio* Regis. *Laici, rerum spiritualium judices esse possunt ex gratia Papæ*, eod.

31 *Episcopus præcedit titularios.*
Prior Prælatus est, eod.

32 *Fœderati unum corpus censentur cum suis fœderatis.*

33 *Equitibus Hierosolim. servantur omnia sua privilegia in regnis* Regis *nostri; aliis Equitibus non.*

34 *Mutatione loci, status personæ non mutatur.*

35 Religiosi *etiam simplices præferuntur quibuscunque militibus.*
Dignitate religiosa nulla major, eod.

36 *Titularii ex militibus electi.*
Principes *in castris qui dicantur*, eod.

37 *Equites Hierosol. ex professo primum invadunt hostes.*

38 *Titulorum majoritas an temporis antiquitati prævaleat.*
Consuetudo optima legum interpres, eod.

39 *Dignitas solo verbo confertur à Principe.*

40 *Magistratus primo electus nec possessionem nactus, an præferatur ei qui posterius eligitur, prius munus obit.*

41 Regentis Neapolit. *qui in* Regis *curia residet, origo.*
Subditi non tenentur quærere Regem extra regnum, eod.
Subditos esse locupletes, Principis interest, eod.

42 *Tribunalia plurium locorum unius Domini, non censentur diversa, sed unum & idem.*

43 *Sessionis Magistratuum Neapol. tum in Collater. cons. tum in reliquis tribunalibus ordo.*

44 *Sedes unde jus redditur, sive tribunal, in alto constitui loco, institutum antiquum.*
Tribunal Cæsarum quale fuerit, eod.

45 *Baldacchini, sive Tussellï etymologia: & quomodo dictus antiquis.*
Cymbius quid & unde, eod.

46 *Magistratus quando conveniant in collater. & in suis tribunalibus.*
Digniora præferenda, atque ab dignioribus incipiendum, eod.

47 *Fisci patronus in omnibus tribunalibus ultimum habet locum: & quomodo suffragetur. Procurator fisci non intervenit in praestandis votis*, eod.

48 *Proscribendi ritus & tempus in Mag. Cur. Vic.*

49 *Magistratus Neapolit. quando & quomodo congregentur ad jus reddendum.*

50 *Feriarum tempora quibus ocientur magistratus Neapolit. Feriae stativae, & indictivae, aut imperativae, quae*, eod.

1 IN solemni Proregis processu, unicuique pro sua dignitate & gradu, locum assignari diximus: sed quia prope Principem incedere, & honorificentiorem apud eum habere locum, majorem affert gloriam & dignitatem, non immerito cuncti in ejusmodi rem, velut in arduam, nituntur, *l. Julianus*, *ff. si quis om. cau. test. l. si inimicitiae in fi. ff. de his quib. ut indign.* Cassan. in *catal. par. 1. consid. 2. 12. & 16.* Glos. in *§. aliam vero, in ver. altiori loco, Instit. de bonor. possess.* Felin. in *rubr. de major. & obed. col. penul. in fi.* Bald. in *l. observare, §. antequam, ff. de off. proconf.* Fret. in *quaest. parlam. per tot.* Unde persaepe litium odia & altercationes, locique causae, & temporis turbationes oriun-
2 tur. Et in hoc majus periculum, cautius animadvertere solent, quia de honore agitur; & vita & honor pari passu ambulant, *l. justa*, *ff. de manum. vind. l. miles*, *§. socer*, *ff. de adulter.* Cassan. in *catal. par. 1. consid. 2.* Fret. in *quaest. parlam. n. 41.* Et suas magnifacere praerogativas illasque etiam jure naturali tueri, aequum est concessumque omnibus, *l. observare*, *ff. de off. proconf.* ad quas acquirendas etiam cum alio colludere licet, ut de Esau primogenitura à Jacob usurpata legimus in *lib. Geneseos*, *cap. 27.* Etsi supra modum eas ambire, lege Evangelica, exemplo matris filiorum Zebedaei, vetitum sit: quod superbiae parentem daemonem, in desperatum lapsum induxit: jureque etiam Cae- 3
sareo exploditur, cujus verba in *l. 1. ff. ad leg. Jul. de amb.* recensere incongruens non esset. Postquam enim Magistratuum creatio ad Imperatorem pertinere incepit, dictae legis Jul. poenam cessasse notum est: quia prudentis Principis est operam navare, ne dilicta patrentur: & hoc modo *d. l.* interpretanda venit: nec immerito, quia proprie est de regalibus, *cap. 1. quae sunt reg.* & Regis est importunas ac sordidas, & repentinas, dependentesque illorum electiones tollere: ad quod inter alia, nominatim inscripsere *tit.* in *Auth. ut jud. sine quo. suffr.* Quibus optimo Principi, supremisque magistratibus invigilare, maximum fore censeo, & muneris onus, & gloriae decus: & quales in Regno esse deceat, Alfonsus ille Aragon. Rex, in institutione Senatus Neapolitani, satis digne & scite expressit. In primis autem intuendum est, cum Vicerex ad dictum parlamentum, vel ad alia publica procedit loca, ut moris est, & cum opportunitas causarum suadet, Collaterale Consiliuti pars corporis Principis, *l. quisquis*, *Cod. ad leg. Jul. majest.* eum 4
immediate subsequens, ex illius vicinitate, dignius effici, ut supra fun-

fundatum est. Cum enim Princeps caput sit Consilii, membra à capite separari non debent, Roman. in *consil.23. vol.3.* De Consilio autem esse Principem, certi juris est; namque Consilii appellatione ipse Princeps venit, Boer. *de auth. mag. cons. n.130.* & Collaterale Consilium includit etiam ipsum Viceregem; imo à solo Principe, tamquam à capite denominatur, *can. ita dominus, 19. distin. cap. fundamenta, §.1. de elect. in 6.* Luc. de Pen. in *l. contra, n.67. Cod. de re milit. lib. 12.* Cassan. in *Catal. par. 1. consid. 24. n.75.* & *consid. 35.* Et ex eo ut plurimum Proreges eliguntur, ut in præcedente *cap.* diximus: unde optimo jure inter Senatores & commilitones numerantur. Et Princeps miles est, & milites suos, *commilitones* appellat, *l.1. ff. de testam. mil.* Franc. de Aret. & Accurs. in *proœm. Instit. §.1. in princ.* quod antea C. Cæs. fecerat ut Sveton. refert, in *vita* ipsius.
5 Et cum sit caput, monstrum esset sine corpore existere, quando caput, qualis cujusque imago sit, commonstrat, *l. cum in diversis, ff. de religios. & sumpt. funer.* & communiter scribentes in *§. religiosum, Institut. de rer. divis.* & in *l. intantum, ff. eod.* Et deficiente Prorege, Decurio sive *Decanus*, ut ajunt, Consilii status, cum ipsius etiam Consilii interventu, Regis vicem in cunctis gerit, ad instar Cardinalium summi consistorii, qui sede vacante, Summi Pont. vicem supplent; & Capituli antiquiores canonici Episcopum repræsentant illo absente, vulgato *tit. ne sede vac. aliq. innov.* Idque cum in controversiam aliquando duceretur, à Collaterali consil. decretum fuit. Nam defuncto Vicerege (is fuerat celebratissimus ille Complutí, idest Alcalan. Dux) Trivici Marchio tunc Collateralis decurio, ejus locum subjit: cumque Illustrissimo Card. Granvelæ, civitatem ut Regis locumtenens ingressuro, obviam hic exire intenderet; Dux Montis Draconis, Principis Stiliani primigenius ex Nidi nobilitate, quem universum illud sedile (cui tunc Syndici electio competebat ordine circulari more sedilitio, ut sæpius diximus) in Syndicum elegerat, ipsum concomitari, uti Syndicus renitebat, eo quod non vere Prorex esset, sed tantum ejus personam uti decanus, repræsentaret; & proinde sedile ipsum, eam prærogativam negligebat. Quod cum Collaterale Consil. absonum pronunciasset, indicta pœna mandavit dicto Duci & Urbis Decurionibus, ut suum munus exequerentur: & qui ipsis id consuluerat, causarum patronus alioqui percelebris, in vincula conjectus fuit, interdictusque ne de rebus publicis deinceps consuleret, tamquam qui eo privilegio abusus esset, *l. moris, ff. de pœn. l. judæos, Cod. de judæ.* Nec est prætereunda, 6
quæ inter Collaterale ipsum, & Ducem Montis Alti, præcellentiæ caussa alias evenit. Hic in festivitate Sanctissimi Corporis Domini nostri Jesu Christi, cum Titulariis incedere dedignans, quod ex Serenissimo Aragon. sanguine prognatus esset (& regii sanguinis ratio quas afferat prærogativas, late differit Fret. *de subfeud. in quæst. parlam.*) statim post d. Illustris. Cardin. Granvela Proregem, ante Collaterale Consil. ambulare cœpit: quod, Consilio ip-

ipso ægre ferente, & proinde con-
querente, ille non permisit: unde
jussum fuit Duci ut ne Collaterali
præiret, imo inde discederet. Quam
ob increpationem, Dux ad invictiss.
Regem se contulit, ab ipso eam quæ-
stionem decidendam postulans: ubi
quid actum fuerit, non satis liquet.
Et non inconsulto eum locum Dux
affectasse videtur, tamquam Prin-
cipi propiorem. Titularii enim
quartum occupant locum ab ipso
Principe, equitando; quandoqui-
dem primus, ut alias diximus, Syn-
dico debetur, secundus septemviris
Regni gubernandi, tertius Decu-
rionibus civitatis, quartus tandem
ipsis Titularils; non tamen imme-
diate septemviri Regni præeunt an-
te Viceregem; nam inter hunc &
illos, medium it satellitium: &
quamquam cum sedent in solemni
cœtu, ipsi Titularii ad dexteram
sedent, ut inde digniores videri
possint, per ea quæ diximus in *cap.*
23. *num.* 27. attamen tunc etiam
Syndicus & præfati septemviri, ip-
sos præcedunt. Et num extra hu-
jusmodi processum, & in locis dif-
ferentibus hæc eadem hæsitatio lo-
cum habeat, meminimus annis ela-
psis apud Regem nostrum in contro-
versiam deductum fuisse. Et cer-
te Collateralis jura potiora vide-
7 bantur; quandoquidem Magistra-
tuum vetustissimam esse originem
scimus; quippe qui cum ipsis
Regibus instituti fuere, ad justi-
tiam populis ministrandam, excogi-
tati, *can. regum*, 23. *q.* 5. 2. *reg. cap.*
10. Isern. in *tit. quæ sunt. regal.*
cap. 1. §. *argentaria*, *n.* 15. Baroni-
bus autem integram jurisdictionem
cum mero mixtoque imperio, à Re-
ge Alfonso I. concessam fuisse no-
vimus: & ab ipsorum Castrorum
rebus, ad eos appellatur, & non re-
tardatur exequutio. Magistratus 8
igitur uti antiquiores, præferendi.
Et sine justitiæ ministris, Respubl.
corrueret, cum frustra jura condita
fuissent, nisi essent qui ea redderent,
l. 2. §. *post originem*, *ff. de orig. jur.*
Gl. in *proœ. instit.* §. 1. *ver. per legiti-*
mos, Titularii vero necessitate non
adeo urgente instituti sunt. Et non
aliunde, quam ob Magistratuum
assistentiam & consilia, Impp. in
scrinio pectoris omnia habere jura
gloriantur, eo ut philosophiæ lega-
lis pleni dicantur, *l. pen. Cod. ad Syl-*
lan. l. omnium, *Cod. de testam.* Isern.
in *præl. feud. num.* 18. unde magi-
stratuum creatio inter suprema co-
ronæ connumeratur; & de regali-
bus esse dicit tex. in *cap.* 1. *quæ sunt*
regal. ex pop. Rom. enim translata
fuit in Principem, *l.* 1. *ff. ad leg. Jul.*
de amb. Et propterea Magistratus 9
majestatem quodammodo habere di-
cuntur, *l. pen. ff. de just. & ju.* nam
longe à commercio distant, *l.* 1. §.
proinde, *ff. de var. & extraord. co-*
gnit. l. Aquilius, *ff. de donat. l. fin.*
Cod. de episcop. & cler. Et cum eli-
guntur, personæ industria & vitæ
integritate & exemplaribus mori-
bus conspicuæ observantur: quibus
Principes vacant, & multas con-
cedunt prærogativas, ex tex. in *l.* 1.
§. 1. *ff. de off. præf. præt.* eorumque
electiones maximam pariunt digni-
tatem secundum Bald. *ibi*: & in
constit. Regni, *Disputare*: & ad po-
steros non transmittuntur ut Castra
& Tituli *l. inter artifices*, *ff. de fide-*
juss. & in *pragm. regis Alfonsi*. Et
qui titulos emunt, Titularii non 10
sunt

sunt, Anna in *sing.*166. ubi allegat Salyc. in *l. fin. Cod. ubi senat. vel clar.* Sunt etiam Magistratus de corpore Regis, *d.l.quisquis, Cod.ad leg. Jul. Majest.* intantum ut qui eos offendit, etiam si extra tribunal nec ratione officii, Regem ipsum offendere censeatur, Isern.in *tit.quæ sunt regal.* quod in Titulariis locum non sibi vendicat, cum nec active, nec passive, in ipsorum offensione, Regis Majestas offendatur Joan. Fab. in *proœm. Instit.in princ.* Bellam. *consil.*15. *col.*3. Oldrad.*consil.* 43. *num.* 8. Glos. in *Longobar. cap.relatum*, *in rubr. de scand.& composit.* Quamquàm pro persona, loco, & tempore, atrociora putantur contra eos facinora,*l.fin.ff.de injur. l.aut facta, in prin. ff.de pœn.*

11 Quinimo Magistratuum usus magis est necessarius,quam Titulariorum, cum parum arma foris valeant, nisi domi sit consilium, Cic. *lib.*1. *offic.* & ex eo Abb. in *cap. ex multa*, §.1. *extra de voto*; & res magnæ non geruntur viribus aut velocitatibus, aut celeritate corporum, sed consilio,auctoritate & scientia,idem Cic. in *Lal.*& plus habet in se consilium ponderis & momenti, quam corporis robur, Homer. *Iliad.*23. Cassan. in *Catal. par.* 11. *consid.* 8. & *Sapient.* 6. melior est sapientia quam vires,& vir prudens quam fortis, & alia quæ ad id allegat Fret. *lib.*1.*de*

12 *off.mag.Justit.n.*31. *cum seq.* Quibus consequens est, ex meri imperii potestate magistratibus tributa, omnium Romanorum magistratuum auctoritatem eos habere. Si enim Senatoribus comparentur,merum imperium, ut diximus, habent, *§.cumque*, *Instit.quib.mod. jus patr.pot.sol.* Si Consulibus, majorum jurisdictionem limitare possunt, Alex. in *l.*1.*num.*22. *ff.de off. ej.* Sever. in *l.imperium*, *ff. de jur. om. jud.* Si Dictatori, in facinorosos absque provocatione animadvertont, Fenest. & Pompon. Læt. *de magistrat. Roman. de Dictatore.* Si candidato principis Quæstori, libellis & epistolis in Collaterali legendis præsunt,*l.un.ff.de offic.quæst. l.*2. & *ibi* Glos. & Bal. *Cod. de petit. bon. subl. Auth. ut div. jussion. per tot.* Si Præfecto prætorio, negligentes judices movendi, ac in eorum locum alios constituendi facultatem habent, *l.si quos*, *Cod. de offic.præf. prat.* Si Præfecto urbi, advocatione & foro interdicunt, relegant, & deportant, *l.*1. *& per tot. ff. de officpræf.urbi*, Fenest. & Læt.*de magistrat. Rom.ead.rub.* Et Rege ab- 13
sente ejusque Vicario, eorum vices subeunt, ut Interrex Romanorum, de quo Liv. Dionys. & Plutarchus. Præcedentia quoque in administratione consistit, & proinde Archidiaconus major est Archipresbytero, *can.perlectis, ver.archipresbyter*, 25.*dist.* Cassan. in *Catal.glor. mun.consid.*29. Et in majore authoritate & commoditate,singulis communicanda, *cap.dudum ad audientiam, ext.de elect.l.Quintus*, §.*Pomponius*, *ff. de ann. legat. l.*3. §.1. *ff. de testib.* cum aliis adductis per Cassan. in *Catal. consid.*31. & nos *superioribus capp.* diximus. Officium 14
etiam majus est titulo, *l.*1. *Cod. de consulib. lib.*12. Fret. in *quæst. parlam. num.*29. ubi allegat in argum. tex.in *l. quæritur*, *ff.de statu hom.* Hæc omnia præter alia, quæ complura adduci possent, Collateralium

cœ-

cœtum Titulariis præponendum
demonstrare videntur . Nec quidem vel ex homagii fidelitatisque
jurejurando , quod Titularii præstant , *cap.1. qual. vas.jur. deb.fid.*
vel ex bellicarum rerum experientia , vel ex personarum & rerum &
servitiorum pondere, Titulariorum præcedentia sustinenda videtur;cum
& ipsi Collaterales , prout & cæteri omnes Magistratus , & jurijurando & servitiis sunt etiam obnoxii ,
§. *sic igitur* , *Auth. ut jud. si quo suffr. coll.* 2. Imo si iteratus actus
rem nobiliorem efficit , Ulp. *Insti. tit.*3. in Magistratibus id videmus,
qui singulis annis , Kalendis scilicet Jan. ex *nov. Reg.pragm.* jusjurandum iterant , Majores quidem ,
puta Regentes Cancell. Præsidens Sac.Consf.Locumt.Reg.Cameræ, coram ipso Prorege ; minores vero ,
idest Regii Consiliarii , Præsidentes Reg.Cam. , Judices Vic.coram suis
Præpositis . Jurant autem se tribunalium arcana religiose subticere ,
quamobrem quolibet mense ipsi Tribunalium Præsides arcanorum
custodiam ipsis memorant ; & continue per omnes vitæ horas & sine interpellatione militant ; & salario tam exiguo in maximæ emeritæ mercedis vicem , ut vix ad vitam suffulciendam ipsis sufficiat.Titularii vero nimis copiosa mercede
Regis munificentiam experiuntur ;
& servitiis non se continue expo-
15 nere videntur . Magistratus etiam
sacerdotes appellari cavetur in *l.1. ff.de just.& jure*.Sunt enim personæ
publicæ & Civitatis membra , adeo ut in quacunque urbe ministrent
justitiam ; sint cives , omnibus civium privilegiis , immunitatibus
& prærogativis potiantur, tum quia sunt Officiales , tum quia sunt milites , Glo. in *l. cives* , *Cod de incol. lib.*11. Barto. in *l.1.* & *l. municipes* , *ff. ad municip.* & refert Par. de
Put. in *tract. de Syndic. sub rubr. Civilitas Officialis* , *cap.2. in fi.* Barones autem non , nisi ubi feudum
habent , cives censentur , Guid.Pa. *decis.*631. Fret. *lib.2. de subf. auth.*
18. Hinc est quod præter destinata salaria , aliis etiam præmiis Magistratus à Principe honorantur , ut
paulo ante diximus . Unde non im- 16
merito illustres sunt , & sic in primo gradu dignitatum , *l.1. Cod. de præp. lab. lib.*12. ibi , *quos lateris nostri comitatus illustrat* , Fret. in
libb.de suffeud. tit. de Barone. Titularii vero , ut sunt Duces , Marchiones , Comites sunt *Spectabiles* , qui
est tertius dignitatum gradus , *l. fi. quando, Cod. de appell.* Glo. in *rubr. auth. ut ab illustr.* Bal. in *cap. cum accessissent* , *de consti.* & in *rubr. ff. de jur. om. jud.* ubi Alex. *in fine*:
ad quod allegat tex. in *l.raptores* , *C. de episc. & cler.* & in §. *similique modo* , & §. *fin. Auth. de appell.* Nec
obest quod Officiales à Rege dicuntur *magnifici* , Titularii vero *illustres* ;
nam *Magnifici* , & *Illustris* idem est titulus, Tiraqu. in *tract. de nobilit. cap.*8.*num.*15. & DD. in *d.l.1. ff. de off. ej. cui man. est jur.* Imo pluris
est *magnificus* quam *illustris* , ut patet ex *proœm. Instit*, § 2. *ubi* Tribonianus appellatur *magnificus* ,
Theophilus autem & Dorotheus , *illustres* ; & tamen longe dignior erat
ille quam hi . Ex quibus dictis in- 17
ferri potest , Magistratus sacros esse,
& jus publicum etiam in sacris consistere , *l.1. §.2. ff. de just. & jure* ,
§.*fin.*

§.fin.Instit.eod. Unde leges dicuntur sacratissimæ, *l.1. §. proinde, ff. de var. & extraord. cognit. l. leges, C. de legib.* Publico etiam statui conservando Collaterale invigilat, quod inter jus publicum censetur: imo eorum votis leges, & pragmaticæ sanciuntur, quibus etiam ipsi Titularii obligantur, *l. humanum, ff. de legib.* Servitii autem armorum quo se connixe suffulciunt, adhuc levis videtur ratio, cum in quæstione pendeat, ut alias diximus, arma sintne præferenda legibus, an contra. Postremo nec humerale eorum scamnis noviter ex Principis humanitate additum, ipsorum jura augere videtur, cum longe prius Collaterale fuerit illo decoratum; & specialium multiplicatio non datur, *l.1. Co.l. de dot. prom. ff.* Etsi ipsi Titularii se etiam officiales esse regios jactent, majoreque parte regalium honestatos, ut corona ipsorum insignibus communicata, *cap. imperialem, de prob. feud. alienat. per Frider.* & proinde *illustres* di-
18 ci, ut per Tret. in loco suo. Quicquid autem sit, vel quod validiores fuerint rationes pro Titulariis exhibitæ, vel quod temporis opportunitas, contrarium principis voluntati, (quæ semper justa censenda, & legis vigorem habet, *§. quod Principi, Instit. de jure nat.*) persuadere potuit; secundum eos pronunciatum fuit; ut in locis differentibus præcedere debeant: eique standum esse decet, qui subditorum commoditati studendo, non nisi æqua & sancta statuere solet. Sane autem Regens Cancell. ubi se gerit pro Rege, Titularios antecellit; quod in regimine Hospitalis Incurabilium, sententia prolatum esse scimus: ubi Regens, princeps idest medius, sedet; Titularius ad ejus dextram; sedilitius eques ad sinistram; quarto Reg. Consiliarius, aut Reg. Cameræ Præsidens: inter cæteros enim semper ex his unus illi administrationi præficitur, ut *lib.2.* dicemus. Qua eadem ratione Titularius Magistratui cedit, ubi Magistratus ipse Regis nomine intervenit; etsi reliquis non titulariis præferatur: quod decretum fuit Marchioni Caudii, vulgo Harpajæ, in recensione rationum Civitatis, sive revisione computorum, ut ajunt.
Sed an Regens titulari dignitate or- 19
natus, Regentibus, qui priusquam ipse in consilio allecti sunt, præferri debet? Disceptatum est hoc inter Dn. Marcellum Pignonum meũ avunculum, Regentem Cancellar. Oriulique Marchionem, & alios Regentes. Et certe in cunctis præcellentiam sibi jure vindicasse videtur: nam præter collateralem dignitatem, Marchionatus etiam titulo fulgebat; & duo vincula firmius quam unum ligant, *Instit. de adopt. § sed hodie, in fi. & de rer. divis. §. cum ex aliena, in fi.* & notat Bal. in *l. sed & milites, in princ. ff. de excusat. tut.* Isern. in *l. inter officium, ff. de rei vendic.* Unde Cardinalis Episcopus, Cardinali non Episcopo præfertur; sicut & Cardinalis presbyter, Cardinali diacono, *clement. 2. §. irritum, de elect. can. cleros, 21. dist. can. oportebat, & can. si quis ex episcopis, 79. dist.* Et 20
doctor utriusque juris, etiam posterior, præfertur doctori unius tantum, *cap. 1. de treuga & pa.* Abb. in *cap. clericus, de judic.* & dupli-

merarii, cujus etiam dicitur Locum-
tenens: eum Græci interpretes, ut
refert Prat. *lib.6 Basil.* ita definiunt.
Κόμης τῆς ἰδικῆς περιουσίας ἤγουν ὁ
φροντίζων τῶν πραγμάτων τῶν ἀφω-
ρισμένων εἰς τὰς ἰδίας χρείας τοῦ βασι-
λέως: *Comes privatæ substantiæ,
idest qui rerum in proprios usus
Principis designatarum, curam ge-
rit*. Idque per *Rationales*, idest
procuratores, agere, Cassiod. refert
in ejus form. *lib. 6. Var.* Is à Seve-
ro fuit prius institutus secundum
Spart. & diversis nominibus appel-
lari legitur, præter illud: dicitur
enim *Procurator Cæsaris*, de quo est
*tit. ff. de off. proc. Cæs. l. 1. l. 2. Cod. de
mo. mult.* & *Curator Cæsaris*, *l. fi.
eod. tit.* & *Rationalis Cæsaris*, ut est
in *rubr. ff. de offic. proc. Cæs. vel Ra-
tional. l. ad fiscum, cum aliis*, *Cod.
ubi cau. fisc. & Procurator privatæ
rationis*, *l. procurator*, *Cod. de eden.
& Magister rei privatæ*, *l. fin. Cod.
ubi causæ stat. agi deb.* & alias, ut
per Pancirol. in *Notit. imper. orient.
cap.* 87. ubi de eo abunde. Capyc.
Majorem Domus Principis esse dicit,
quod non omnibus probatur. Dicta
est autem *Summaria*, ut id obiter
appendam, præter ea quæ de hac re
superius dixi, vel quod sit *summa
hera*, idest domina rerum fiscalium;
vel quia agit *summa æra*, idest sum-
mas pecuniarum, quod eodem re-
fertur; vel quia summam rei prin-
25 cipalis examinet. Hos sequuntur
triumviri capitales, idest Judices
criminales; ad quos capitalium
causarum animadversio spectat, *l. 2.
§. deinde cum esset, ff. de orig. jur.* alias
Judices quæstionis appellantur, *l. 1.
§ 1. ff. ad leg. Cornel. de sicar.* Ulp. in
l. solemus, *ff. de judic.* Latruncula-
tores appellat: & communiter à
nostris, idest à Jurisconsultis, *Judi-
ces maleficiorum* dicuntur. Cum
his duumviri litibus dijudicandis
præfecti, idest Judices civiles, obam-
bulant. Quibus succedunt Advo-
cati fiscales duo, alter Mag. Cur. 26
Vicariæ, alter Reg. Cam. Summa-
riæ: & ille quidem, *Quæstor parici-
dii* dicitur, qui capitalibus rebus
perquirendis præest, *l. 2. §. deinde
cum ærarium*, *ff. de orig. jur.* Fest.
lib. 14. & dicitur *paricidium* quasi
paris cædes: unde qui sui parem,
idest, hominem cedit, paricida vo-
catur. Priscianus autem tam à pari
quam à patre deduci commonstrat,
unde & paricidum & parricidium di-
ci: hic autem, *fisci Patronus*, quia fisco
contra privatas personas patroci-
nium præstat. Hos ab Adriano pri-
mum institutos ait Bud. in *l. un. ff. de
off. quæst.* & probari videtur, ex
l. non intelligitur, *§. divus*, *ff. de
jure fisci*, de quib. in suo *tit. Cod.
de advoc. fisci*. Cum memoratis
sunt etiam commemorandi Judices
militares, vulgo *Auditores campi*
vel *exercitus* dicti, de quibus in
suo *tit. Cod. de offic. jud. milit.* & ali-
bi. Terga Proregis cum Regentibus, 27
tenent etiam Consiliarii status, quos
alias, *bellicos Consiliarios* appella-
vimus; à Cæsaribus, *Comites con-
sistoriani*, vel *sacri consistorii* di-
cti, qui intimo Principis consi-
storio assistunt, secundum Prat. in
suo *Thesau. lib. 3.* de quibus fit men-
tio in *l. un. §. 1. Cod. de no. Cod. fac.*
& *l. laudabile*, *§. 1. Cod. de advoc.
diverſ. jud.* præter alia loca & suum
tit. Cod. de comit. consistor. lib. 12.
Est autem consistorium, ut Varinus
ait, Θεῖον συνέδριον, id est, *confes-
sus*

ſus ſacer; quod ad Principis conſeſſum refertur: vel ut Suidas, Συνέδριον καὶ τὸ σύστημα ἔνθα περὶ τῶν ἀναγκαίων βουλεύονται; ideſt, *conſeſſus & congregatio ubi de arduis ſtatunnt rebus*: quapropter à ſtatuendo ſibi nomen ſumpſerunt, & *Conſiliarii Status* dicuntur. Id autem differt conſiſtorium à conſilio, quod conſiſtorium ad illud tantum conſeſſum refertur, ubi Princeps aſſidet, ut notatur ex Ammi. Marcell. *lib.* 15. & Varino modo citato, & *Auth. de appell. & intra qua temp. §. ad hæc ſancimus*: & comitatus proprie de Principis aula dicitur, ſecundum Alc. in *l. pupillus*, *§. territorium*, *ff. de verb. ſignif.* licet ad alios etiam extendatur, ſicut & conſiſtorium ad eos etiam referri poteſt, qui juris dicendi poteſtatem habent, *cap. romana*, *de appellat. in 6.* Conſilium autem, uti Theophil. *Inſtitut. quib. ex cau. manum. non lic. §. eadem lege*, definit, eſt Συνέδριον φανερῶν ἀνδρῶν κατὰ ῥητὸν τοῦ ἐνιαυτοῦ χρόνον συναγομένων, ideſt, *conſeſſus certorum virorum*, *præfinito anni tempore convenientium*. Conſilium igitur refertur ad ordinarios Magiſtratus; conſiſtorium autem ad eos qui Principis nutu congregantur: idque clariſſime conſtat ex *l. quiſquis*, *§. 1. Cod. ad leg. Jul. majeſt.* & ab Ambr. in *epiſt.* CONSISTORIANI dicuntur qui ad principale conſilium eliguntur.

28 Hi ſunt (quod à nemine quod ſciam, eſt hucuſque obſervatum) quos *Patricios*, ideſt *Principis patres* Juſtinianus appellat, *Inſtit. quibus mod. jus patr. poteſt. ſolv. § fil. fam.* & in *l. nemini*, *Cod. de conſul. lib.* 12. qui ob eam dignitatem liberantur à patria poteſtate. *Patreſque Principis* dicuntur, quod illi conſulunt quid ſit ipſi agendum in rebus arduis urgentibuſque, ad quod præcipue ipſos ſibi elegit, quaſi Reipublicæ patronos tutoreſque; inquit Bud. in *annot. prior.* Unde patriciatus dignitatem, ſummam omnium vocat idem Juſtinian. in locis jam allegatis. Idque ex Svida facilius, ni fallor, perſpici licet, qui eos patres Reip. eſſe ait, ac ſupremam dignitatem indictivi conſilii obtinere. Eſt autem indictivum ſive indictum conſilium, quod pro emergentibus reip. neceſſitatibus convocatur: ut differat ab ordinario conſilio, quod ſtatis certiſque diebus cogitur. Hos Bud. *Pares Franciæ*, 29
quos vocant, eſſe dicit, qui reip. conſtituendæ ſunt præfecti; eorumque uſum antiquiſſimum eſſe commonſtrat ex Hom. *Odiſſ. lib.* 8. Non ſum tamen neſcius quod apud hiſtoriccos, haud ſane multum antiquos, *Patricii*, duces exercitus eſſe videntur. Paulus enim Diaconus *lib.* 3. *de geſt. Longobard. cap.* 6. Narſetem Juſtiniani ducem in Italia, *Patricium* nominat. & Joan. Zonaras in *Juſtin.* Beliſarium itidem *ducem patricium* appellat. & hujuſmodi innumera ſunt exempla & apud eoſdem authores, & apud Procopium, Joan. Curopal. Niceph. & alios ejus claſſis. Sed hanc ambiguitatem nemo morabitur, ſi ejuſmodi duces ex jam dictis patriciis eligi notabit ex Suida, & hodie in frequenti rerum uſu obſervabit. Illud non omittedum quod Sigon. in Annotat. in Liv. admonuit ex eod. Livio, Dionyſio, & Plutarcho edoctus: nempe patricios antiquos Romanorum, eoſdem prorſus fuiſſe, ac patres,

tres,

tres, & Senatores principio jam à Romulo electos numero centum ad remp. constituendam: eorum autem descendentes ex consuetudine vocari cœpisse etiam patricios: quo fit, ut differentia inter antiquos illos, & hos, de quibus loquimur, patricios, à Budæo annotata, quasi corruat. Solent profectò hi patricii, sive Comites Consistoriales, eligi ut plurimum titularii, & ex antiqua prole prognati, ac militari solertia & experientia illustres; & qui juvenilibus laboribus, magisteriæque potestatis sudoribus, clari facti sunt, *l.3.Cod. ubi senat. vel clar.* Ad quod facit nobilissimum axioma illud Justiniani in *constit. de confirmandis Institut.* Imperatorem scilicet & legibus & armis oportere esse munitum; ut pro pro legibus intelligat Jurisperitos; pro armis, armorum expertes; qui utroque tempore, nempe bellorum & pacis, rectè illi consulant, quo rempublicam apte gubernet. Quod in pace quidem, per magistros libellorum, aliosque togatos milites; in bellis vero, per hos Status Consiliarios assequitur. Et isti magisteriam consequi solent potestatem, idest magistri militum creari, *l.magisteriæ, Cod.de jurisd. omn. jud.* etsi non deficiant qui eam *l.*non de magistro militum, sed de magistro officiorum intellexerint. Ex eorum enim cœtu Proreges eliguntur, & milites aurei velleris, prout nostra tempestate vidimus M. Anton. Columnam Ducem Terræ Novæ, militem aurei velleris, Status Consiliarium & in Siciliæ Præfectum præt. elatum: & Andream Auriam ejusdem Consistorii Comitem, maris præfectura insignitum. Hunc Præfectum Græci *θαλασσοκράτορα*, idest *maris Imperatorem* nominant, ac à Polycrate Sami tyranno prius excogitatum refert Herodot. *lib.3.* Eliguntur ex iis etiam Comites rei militaris, idest *Capitanei ad guerram*, ut vocant, *l.1.Cod. de comit. rei mil.lib.12.* Luc.de Pen. in *l.tam collatores, col.2.Cod.de re milit.* Cassan. in *catal. par.6.consid. 14.* Pyr. *de Magistrat.Rom.* Singu- 30
los autem horum procerum ordines, in sua loca distribui curat Ostiarius, quem *Usceriums* dicunt, ni *magistrum cæremoniarum* appellare mavis. Latine *Classicus*, vel *Classiarius* dici poterit, quia pompam in classes distribuit, Liv. *lib.5. vocatis classico ad consilium militib. &c.* Non absimilis illis videtur, qui in sacris constitutionibus *Silentiarii* dicuntur. Imo si Zonaræ creditur, idem erit: is enim in *3.to.annal.* dicit, Silentiarium infimæ esse dignitatis in palatio. Id autem lubens pertransire nequivi, quod Capyc. ait *Usceriam* hunc, Magistrum officiorum esse: cum Magister officiorum supremæ sit dignitatis & excellentiæ: quippe qui aulicorum offi- 31
cialium causas disceptabat, *l.ne ad diversa, Cod. de silent. lib.12. l.in sacris, Cod. de prox. sacr. scrin.l.2. & 3. Cod. ubi senat. vel clar.* & aliis compluribus: sub cujus dispositione erant etiam fabricæ, & proinde Judex fabricensium erat, *l.fi. Cod. de fabricens. lib.11.* item & scrinia memoriæ, libellorum, epistolarum, dispositionum, & scholæ scutariorum, armaturarum, seniorum, agentium in rebus, admissionales, Cancellarii, cursus publici potestas, &c. *l. judicibus, Cod. de cursu public.*

*blic. lib.*12. & notat Pard. Prat. in *Thes. jur. lib.*12. cujusmodi munere functum fuisse Tribonianum apud Justinianum ipsemet Imper. testatur in *l.2.in fi. Cod. de ver. jure enucl. in proœm. Instit.* & alibi non raro. Et Prat. *loc. jam citat.* Præposito hospitii in Gallia pene adæquari ait: de quo est *tit.* in *lib. Cod.* Ejus officii formula habetur apud Cassiod. *lib.6. Var.* & de eo vide Pancir. in *Not. Imper. orient. cap.62. cum seqq.*

ADNOTATIONES

Omnium igitur primos assiduos Regis equites apparere dicebamus, quos vulgus Continuos appellat.

Vel Celeres dicebantur milites 300. quos Romulus ad custodiam corporis sui delegerat; à celeritate dicti; quod belli necessitate tum equites, tum pedites expediti pugnabant, Zas. in *l.2. ff. de orig. jur.*

Sane cohors prætoria erat, &c.

Cohors prætoria instituta fuit à Scipione Africano, ut refert Carol. Sigon. *de ant. jure prov. cap.* 2. Hic enim primus, ait Festus, fortissimum quemque delegit, qui ab se in bello non discederent, & cætero munere militiæ vacarent, & sexquiplex stipendium acciperent.

Et is liber alias matricula dicitur.

Matricula dicitur à matrice in qua concipiuntur filii, quia in ea describuntur milites, officiales, & clerici, *l. 1. Cod. de offic. mag. offic. l. fin. Cod. de offic. praef. urb.*

Reliquis autem militibus intestato decedentibus succedit legio, &c.

Idem in officiali decedente sine hærede; ut scilicet alter officialis collega ei succedat in certam portionem, *tex.* in *l. officialis, Cod. de episcop. & cler.*

Ut refert Sveton. in Galba.

Et Dion in *Severo*.

Secretarii, ut nunc dicimus, plures erant.

Et nos eum, qui *cifra* vocatur habemus, & penes Viceregem pro arduis belli statusque rebus inventus, ut late deduximus *supra* in *cap.6.* Sed certe Principes ipsi primo scribebant, sed postea inventus fuit qui Magister

A ster epistolarum vocabatur, & sacrorum scriniorum, de quo in *l. 7. Cod. si contra jus vel publ. util.*

Equitat etiam cum supradictis Regens mag. Cur. Vicariæ.

Et Scriba rationum; qui præcedit Thesaurarium, & Thesaurarius Regentem Mag. Cur. Vicariæ, & iste Secretarium Regni, qui omnibus est posterior.

Quibus succedunt Advocati fiscales duo:

Fisci advocatos etiam olim fuisse duos habemus ex *l. binos, Cod. de ad-*
B *voc. diversor. judic.* unus generalis, alter specialis, de quibus in *l. 1. & 2. Cod. de advocat. fisci*. At in Francia unus residet semper in parlamento, alter in ballivatu, sed non intitulatur procurator generalis, sed Regius in ballivatu. De quorum destinatione meminit Præpositus Cardin. Alex. in *tract. de pa jur. fir. §. ad hac, de usib. feud.* quæ cum multis circa Fisci patroni dignitatem habes ex Cassan. in *Catal. par. 7. consider.* 34. Nos autem de ejus origine, necessitate, atque de incumbentibus ad ejus officium plene dicimus in nostro *tract. de Regalib. Reg. Neap.* in quo praxis detegitur non inutilis pro rebus justitiæ administrationem concernentibus. Et ii quidem olim ex cœtu privatorum Advocatorum eligebantur, ac per biennium administrabant, ut tradit Guid. Pancirol. in *Notit. Imper. oriental.* Sunt igi-
C tur etiam hodie duo, alter Mag. Cur. Vicariæ, alter Reg. Cameræ Summariæ. Et D. Orificius illum Mag. Cur. Vicariæ tanquam digniorem sibi elegit, data ipsi optione, cum uterque prius unus esset; non quod ego in eo versatus id meæ dignitati applicem, ne æmuli dicant contrarium, ut ne id servitium magnificiam in suprema promotione.

Cursus publici potestas, &c.

In hoc Regno atque adeo in hac Civitate est hæc potestas cursus publici uni Archiveradario collata, qui propterea *Currerius major* vulgo dicitur, jamdiu quidem institutus à Rege, qui solus cursum publicum exercet ad
D literas regias ferendas, atque alia, quæ celeritatem requirunt, quod nemo alius facere potest. Et ratio quidem privativa quæ confidentias & Principis servitium concernit, secretum facit, & in Principis est arbitrio, si alias ferri velit cum suis. Et absque Viceregis licentia non discedit, nec aliis inservire potest, quemadmodum olim Præfecto prætorio. Cum autem occasione extraordinaria discedit, nulli hoc pandere licet; & habet etiam facultatem aliarum rerum vehendarum per Regnum & extra; quam facultatem magno ære locat: quique id conducunt *Procacii* dicuntur & pro uniuscujusque oneris custodia jus certum pro publico commercio tuendo constitutum est. Discedendum est autem certis diebus cum comitiva; tenetque domum & jus dicit contra eos, qui male se gerunt in rebus ita conducendis

dis, præter res prohibitas exportari intra & extra Regnum pro regiarum A
dohanarum diri&tibus, aliisque gabellis, diverso quidem modo si per mare vel per terram fiat, juxta regias complures sanctiones & pragmaticas & banna. Et cuique licitum est hoc facere cum sit contractus, locationi, emptioni & venditioni proximus: locant enim operas; ideo locator dicitur, prout & conductor qui pecuniam dat, *l.1. §.si quis, ff. depositi*, Glos. in *l. si uno, §. item cum quidam, ff. locat. & munus vehendi* dicitur: *& vectura* quæ vulgo dicitur, probatur ex *l. videamus, §. qui vinum, l. si merces, §. qui columnas*, & in muliere, *l. sed ædes, §. si quis mulierem*; & in mulis, *l. qui insulam. §. qui mulum*, & in mulione, *l cum in plures, §. servum, & §. vehiculum, l. colonus, §. 1. ff. eod.* ubi de vectura loquitur. Sunt autem & alii modi citra nomen *Procacii*, & *conducta* dicuntur, quæ conducunt res mercimoniales magni ponderis; res quidem satis diversa. Et hæ habent limitatum etiam conducendi jus: ac impræsentiarum alia est erecta *conducta* Viceregis privilegio pro vehendis rebus omni cum securitate, custodiam militum centum præ se ferens, fidejussionem dictarum rerum pro mercatorum securitate præstando; & spatio sex annorum decem & octo mille ducatos Reg. Curiæ solvere obligata: quam Currerius major oppugnare non destitit etiam coram Rege, in officio suo hoc etiam inesse contendens, & Procaciorum, & ex consuetudine inveterata ex *pragmatica* desuper alias expedita, jus esse sibi prohibendi acquisitum. Novus vero conductor replicavit ut quilibet facit; & in his quæ meæ facultatis sunt non habet locum præsumptio. Tametsi ut Regia autho- C
ritate fiat, hæc nova conducta aliis cum circunstantiis publicam utilitatem parientibus jam actum est: re enim in controversiam pluries in Regia Camera & in Collaterali Consilio etiam à fisco deducta, ne *conducta* diebus Procacii discederet; ne domum apertam haberet, sed dohanam ubi merces reponuntur, neve literas, comitivas equorum & mulorum, cum juribus deroget & authoritatibus: aditus Rex sibi consultatione explicandum demandavit & interim *conductam* suum conficere cursum: & dato termino ad finem faciendi prædictam consultationem, jura utriusque partis deducenda expectantur. Cujus autem erit sententiæ sive voti Reg. Camera quia futurum, non asseverem; etiam quia secrete procedunt & voti propalationem patefacerem. Equi autem cursus publici, quia currunt per D
stationes, *equi stationarii* dicuntur, quemadmodum & *curiales*. Baro autem non potest præcipere subditis, ut vehant, nisi Rex; de qua materia vide Capyc. *de investit. feud. fol.* 130. *in ver. jumentorum*: & colligentes gabellas tenentur itinera tuta reddere, idem Capyc. *de invest. feud. fol.* 114. *ver. colligentes pedagia*, & *ibi* adducta; & quomodo vehuntur annonæ habes ex *l. pro locis*, & *l. nemo*, *Cod. de annon. & tribut. lib.* 12. Et à quibus abstinere debeat Prorex, ut facere non possit, idem Capyc. *de investit. feud. in repet. cap. Imperialem, fol.* 32. *&* 33.

SUMMARIUM

CAP. XXVII.

1 *Principi proximus esse, honor est.*

2 *Vita &*) *pari passu ambulant.*
Honor)

Prærogativas magnifacere, atque ad illas acquirendas colludere omnibus licet, eod.

3 *Ambitus, omni lege prohibitus.*

Princeps *procurare debet ne delicta patrentur*, eod.

Magistratuum electio de regalibus est, & num. 8.

4 *Magistratus pars sunt corporis Principis.*

Princeps caput est Consilii, & num. 22.

Consilii appellatione Princeps venit, eod.

5 *Caput, corporis imaginem commonstrat.*

Prorege deficiente, Decanus Consilii, ejus vicem gerit, eod.

6 *Advocati, qui suo abutuntur officio, interdicuntur advocatione.*

Magistratuum cum Titularii altercatio de Præ*cellentia*, eod.

7 *Magistratus una cum Regibus instituti antiquiss. origine, ac ad justitiam populis ministrandam adinventi.*

Titulariis à Rege Alphonso jurisdictio concessa, eod.

8 *Respublica sine justitia ministris corrueret.*

Princeps *cur dicatur habere leges in scrinio pectoris*, eod.

9 *Magistratus majestatem habere dicuntur: & quales eligendi.*

10 *Titulos, qui emunt, titularii non sunt.*

Magistratum offendens, Regem offendere censetur, eod.

Titularium qui offendit, majestatis reus non fit, eod.

11 *Magistratuum usus magis necessarius quam titulariorum.*

Sapientia melior quam corporis robur, eod.

12 *Magistratuum potestas.*

13 *Rege absente, ejus vicem subeunt magistratus.*

Præ*cellentia consistit etiam in administratione & authoritate*, eod.

14 *Officium, majus est titulo.*

Titularii juramentum præstant fidelitatis, eod.

Magistratus jusjurandum singulis annis iterant, eod.

15 *Magistratus in loco sua jurisdictionis cives efficiuntur.*

16 *Magistratus, illustres sunt.*

Titularii sunt spectabiles,

Magnificus, &

Illustris, idem est titulus: imo pluris Magnificus, eod.

17 *Magistratus sunt sacri.*

18 Principis, *voluntas semper justa putanda est.*

19 Regens *Cancell. si titularius fuerit, an & quando cæteros* Re*gentes præcellat.*

Cardinalis episcopus vel presbyter, Cardinali non episcopo vel non presbytero præfertur, eod.

20 *Doctor utriusque juris præfertur doctori unius tantum: ubi de præcellentiis aliqua.*

21 *Titularii præcedunt Collaterales Consiliarios.*

22 *Consuetudo ubi non apparet, servatur consuetudo vicinia.*

Con-

47 *Fisci patronus in omnibus tribunalibus ultimum habet locum: & quomodo suffragetur. Procurator fisci non intervenit in praestaudis votis*, eod.

48 *Proscribendi ritus & tempus in Mag. Cur. Vic.*

49 *Magistratus Neapolit. quando & quomodo congregentur ad jus reddendum.*

50 *Feriarum tempora quibus ocientur magistratus Neapolit. Feriae stativa, & indictiva, aut imperativa, quae*, eod.

1 IN solemni Proregis processu, unicuique pro sua dignitate & gradu, locum assignari diximus: sed quia prope Principem incedere, & honorificentiorem apud eum habere locum, majorem affert gloriam & dignitatem, non immerito cuncti in ejusmodi rem, velut in arduam, nituntur, *l. Julianus*, *ff. si quis om. cau. test. l. si inimicitiae, in fi. ff. de his quib. ut indign.* Cassan. in *catal. par.* 1. *consid.* 2. 12. & 16. Glos. in §. *aliam vero*, *in ver. altiori loco*, *Instit. de bonor. possess.* Felin. in *rubr. de major. & obed. col. penul. in fi.* Bald. in *l. observare*, §. *antequam*, *ff. de off. procons.* Fret. in *quaest. parlam. per tot.* Unde persaepe litium odia & altercationes, locique causae, & temporis turbationes oriun-
2 tur. Et in hoc majus periculum, cautius animadvertere solent, quia de honore agitur; & vita & honor pari passu ambulant, *l. justa*, *ff. de manum. vind. l. miles*, §. *socer*, *ff. de adulter.* Cassan. in *catal. par.* 1. *consid.* 2. Fret. in *quaest. parlam. n.* 41. Et suas magnificare praerogativas illasque etiam jure naturali tueri, aequum est concessumque omnibus, *l. observare*, *ff. de off. procons.* ad quas acquirendas etiam cum alio colludere licet, ut de Esau primogenitura à Jacob usurpata legimus in *lib. Geneseos*, *cap.* 27. Etsi supra modum eas ambire, lege Evangelica, exemplo matris filiorum Zebedaei, vetitum sit: quod superbiae parentem daemonem, in desperatum lapsum induxit: jureque etiam Cae- 3
sareo exploditur, cujus verba in *l. 1. ff. ad leg. Jul. de amb.* recensere Incongruens non esset. Postquam enim Magistratuum creatio ad Imperatorem pertinere incepit, dictae legis Jul. poenam cessasse notum est: quia prudentis Principis est operam navare, ne delicta patrentur: & hoc modo *d. l.* interpretanda venit: nec immerito, quia proprie est de regalibus, *cap. 1. quae sunt reg.* & Regis est importunas ac sordidas, & repentinas, dependentesque illorum electiones tollere: ad quod inter alia, nominatim inscripsere *tit.* in *Auth. ut jud. sine quo. suffr.* Quibus optimo Principi, supremisque magistratibus invigilare, maximum fore censeo, & muneris onus, & gloriae decus: & quales in Regno esse deceat, Alfonsus ille Aragon. Rex, in institutione Senatus Neapolitani, satis digne & scite expressit. In primis autem intuendum est, cum Vicerex ad dictum parlamentum, vel ad alia publica procedit loca, ut moris est, & cum opportunitas causarum suadet, Collaterale Consil. uti pars corporis Principis, *l. quisquis*, *Cod. ad leg. Jul. majest.* eum 4
immediate subsequens, ex illius vicinitate, dignius effici, ut supra fun-

fundatum est. Cum enim Princeps caput sit Consilii, membra à capite separari non debent, Roman. in *consil.23. vol.3.* De Consilio autem esse Principem, certi juris est; namque Consilii appellatione ipse Princeps venit, Boer. *de auth.mag.cons.n.*130. & Collaterale Consilium includit etiam ipsum Viceregem; imo à solo Principe, tamquam à capite denominatur, *can.ita dominus*, 19. *distin. cap. fundamenta*, §.1. *de elect. in 6.* Luc. de Pen. in *l.contra*, *n.67. Cod. de re milit. lib.* 12. Caffan. in *Catal.par.1. consid.24. n.75.* & *consid.35.* Et ex eo ut plurimum Proreges eliguntur, ut in præcedente *cap.* diximus: unde optimo jure inter Senatores & commilitones numerantur. Et Princeps miles est, & milites suos, *commilitones* appellat, *l.1. ff.de testam. mil.* Franc. de Aret. & Accurs. in *proœm. Institut.* §.1. *in princ.* quod antea C. Cæs. fecerat ut Sveton. refert, in *vita* ipsius.

5 Et cum sit caput, monstrum esset sine corpore existere, quando caput, qualis cujusque imago sit, commonstrat, *l.cum in diversis*, *ff. de religios.& sumpt.funer.* & communiter scribentes in §. *religiosum*, *Institut. de rer.divis.* & in *l.intantum*, *ff.eod.* Et deficiente Prorege, Decurio sive *Decanus*, ut ajunt, Consilii status, cum ipsius etiam Consilii interventu, Regis vicem in cunctis gerit, ad instar Cardinalium summi consistorii, qui sede vacante, Summi Pont. vicem supplent; & Capituli antiquiores canonici Episcopum repræsentant illo absente, vulgato *tit. ne sede vac. aliq. innov.* Idque cum in controversiam aliquando duceretur, à Collaterali consil. decretum fuit. Nam defuncto Vicerege (is fuerat celebratissimus ille Compluti, idest Alcalan. Dux) Trivici Marchio tunc Collateralis decurio, ejus locum subjit: cumque Illustrissimo Card. Granvelæ, civitatem ut Regis locumtenens ingressuro, obviam hic exire intenderet; Dux Montis Draconis, Principis Stiliani primigenius ex Nidi nobilitate, quem universum illud sedile (cui tunc Syndici electio competebat ordine circulari more sedilitio, ut sæpius diximus) in Syndicum elegerat, ipsum concomitari, uti Syndicus renitebat, eo quod non vere Prorex esset, sed tantum ejus personam uti decanus, repræsentaret; & proinde sedile ipsum, eam prærogativam negligebat. Quod cum Collaterale Consil. absonum pronunciasset, indicta pœna mandavit dicto Duci & Urbis Decurionibus, ut suum munus exequerentur: & qui ipsis id consuluerat, causarum patronus alioqui percelebris, in vincula conjectus fuit, interdictusque ne de rebus publicis deinceps consuleret, tamquam qui eo privilegio abusus esset, *l.moris*, *ff.de pœn. l.judæos*, *Cod. de judæ.* Nec est prætereunda, 6
quæ inter Collaterale ipsum, & Ducem Montis Alti, præcellentiæ caussa alias evenit. Hic in festivitate Sanctissimi Corporis Domini nostri Jesu Christi, cum Titulariis incedere dedignans, quod ex Serenissimo Aragon. sanguine prognatus esset (& regii sanguinis ratio quas afferat prærogativas, late differit Fret. *de subfeud. in quæst. parlam.*) statim post d. Illustris. Cardin. Granvela Proregem, ante Collaterale Consil. ambulare cœpit: quod, Consilio ip-

ip-

ipso ægre ferente, & proinde con-
querente, ille non permisit: unde
jussum fuit Duci ut ne Collaterali
præiret, imo inde discederet. Quam
ob increpationem, Dux ad invictiss.
Regem se contulit, ab ipso eam quæ-
stionem decidendam postulans: ubi
quid actum fuerit, non satis liquet.
Et non inconsulto eum locum Dux
affectasse videtur, tamquam Prin-
cipi propiorem. Titularii enim
quartum occupant locum ab ipso
Principe, equitando; quandoqui-
dem primus, ut alias diximus, Syn-
dico debetur, secundus septemviris
Regni gubernandi, tertius Decu-
rionibus civitatis, quartus tandem
ipsis Titulariis; non tamen imme-
diate septemviri Regni præeunt an-
te Viceregem; nam inter hunc &
illos, medium it satellitium: &
quamquam cum sedent in solemni
cœtu, ipsi Titularii ad dexteram
sedent, ut inde digniores videri
possint, per ea quæ diximus in *cap.*
23. *num.* 27. attamen tunc etiam
Syndicus & præfati septemviri, ip-
sos præcedunt. Et num extra hu-
jusmodi processum, & in locis dif-
ferentibus hæc eadem hæsitatio lo-
cum habeat, meminimus annis ela-
psis apud Regem nostrum in contro-
versiam deductum fuisse. Et cer-
te Collateralis jura potiora vide-
7 bantur: quandoquidem Magistra-
tuum vetustissimam esse originem
scimus; quippe qui cum ipsis
Regibus instituti fuere, ad justi-
tiam populis ministrandam, excogi-
tati, *can. regum*, 23. *q.* 5. 2. *reg. cap.*
10. Isern. in *tit. quæ sunt. regal.*
cap. 1. §. *argentariæ*, *n.* 15. Baroni-
bus autem integram jurisdictionem
cum mero mixtoque imperio, à Re-
ge Alfonso I. concessam fuisse no-
vimus: & ab ipsorum Castrorum
rebus, ad eos appellatur, & non re-
tardatur exequutio. Magistratus 8
igitur uti antiquiores, præferendi.
Et sine justitiæ ministris, Respubl.
corrueret, cum frustra jura condita
fuissent, nisi essent qui ea redderent,
l. 2. §. *post originem*, *ff. de orig. jur.*
Gl. in *proœ. instit.* §. 1. *ver. per legiti-*
mos, Titularii vero necessitate non
adeo urgente instituti sunt. Et non
aliunde, quam ob Magistratuum
assistentiam & consilia, Impp. in
scrinio pectoris omnia habere jura
glorientur, eo ut philosophiæ lega-
lis pleni dicantur, *l. pen. Cod. ad Syl-*
lan. l. omnium, *Cod. de testam.* Isern.
in *præl. feud. num.* 18. unde magi-
stratuum creatio inter suprema co-
ronæ connumeratur; & de regali-
bus esse dicit tex. in *cap.* 1. *quæ sunt*
regal. ex pop. Rom. enim translata
fuit in Principem, *l.* 1. *ff. ad leg. Jul.*
de amb. Et propterea Magistratus 9
majestatem quodammodo habere di-
cuntur, *l. pen. ff. de just. & ju.* nam
longe à commercio distant, *l.* 1. §.
proinde, *ff. de var. & extraord. co-*
gnit. l. Aquilius, *ff. de donat. l. fin.*
Cod. de episcop. & cler. Et cum eli-
guntur, personæ industria & vitæ
integritate & exemplaribus mori-
bus conspicuæ observantur: quibus
Principes vacant, & multas con-
cedunt prærogativas, ex tex. in *l.* 1.
§. 1. *ff. de off. præf. prat.* eorumque
electiones maximam pariunt digni-
tatem secundum Bald. *ibi*: & in
constit. Regni, *Disputare*: & ad po-
steros non transmittuntur ut Castra
& Tituli *l. inter artifices*, *ff. de fide-*
juss. & in *pragm. regis Alfonsi*. Et
qui titulos emunt, Titularii non 10

sunt

sunt, Anna in sing.166. ubi allegat Salyc. in l. fin. Cod. ubi senat. vel clar. Sunt etiam Magistratus de corpore Regis, d.l.quisquis. Cod.ad leg. Jul. Majest. intantum ut qui eos offendit, etiam si extra tribunal nec ratione officii, Regem ipsum offendere censeatur, Isern.in tit.quæ sunt regal. quod in Titulariis locum non sibi vendicat, cum nec active, nec passive, in ipsorum offensione, Regis Majestas offendatur Joan. Fab. in proœm. Instit.in princ. Bellam. consil.15. col.3. Oldrad.consil. 43. num. 8. Glos. in Longobar. cap. relatum, in rubr. de scand.& composit. Quamquàm pro persona, loco, & tempore, atrociora putantur contra eos facinora, l.fin.ff.de injur. l.aut facta, in prin. ff.de pœn.

11 Quinimo Magistratuum usus magis est necessarius, quam Titulariorum, cum parum arma foris valeant, nisi domi sit consilium, Cic. lib.1. offic. & ex eo Abb. in cap. ex multa, §.1. extra de voto; & res magnæ non geruntur viribus aut velocitatibus, aut celeritate corporum, sed consilio, auctoritate & scientia, idem Cic. in Lal.& plus habet in se consilium ponderis & momenti, quam corporis robur, Homer. Iliad.23. Cassan. in Catal. par. 11. consid. 8. & Sapient. 6. melior est sapientia quam vires, & vir prudens quam fortis, & alia quæ ad id allegat Fret. lib.1.de
12 off.mag.Justit. n.31. cum seq. Quibus consequens est, ex meri imperii potestate magistratibus tributa, omnium Romanorum magistratuum auctoritatem eos habere. Si enim Senatoribus comparentur, merum imperium, ut diximus, habent, §.cumque, Instit.quib.mod. jus patr.pot.sol. Si Consulibus, majorum jurisdictionem limitare possunt, Alex. in l.1.num.22. ff.de off. ej. Sever. in l.imperium, ff. de jur. om. jud. Si Dictatori, in facinorosos absque provocatione animadvertunt, Fenest. & Pompon. Læt. de magistrat. Roman. de Dictatore. Si candidato principis Quæstori, libellis & epistolis in Collaterali legendis præsunt, l.un.ff.de offic.quæst. l.2. & ibi Glos. & Bal. Cod. de petit. bon. subl. Auth. ut div. jussion. per tot. Si Præfecto prætorio, negligentes judices movendi, ac in eorum locum alios constituendi facultatem habent, l.si quos, Cod. de offic.præf. prætor. Si Præfecto urbi, advocatione & foro interdicunt, relegant, & deportant, l.1. & per tot. ff. de offic.præf.urbi, Fenest. & Læt.de magistrat. Rom.ead.rub. Et Rege ab- 13
sente ejusque Vicario, eorum vices subeunt, ut Interrex Romanorum, de quo Liv. Dionys. & Plutarchus. Præcedentia quoque in administratione consistit, & proinde Archidiaconus major est Archipresbytero, can.perlectis, ver.archipresbyter, 25.dist. Cassan. in Catal.glor. mun.consid.29. Et in majore authoritate & commoditate, singulis communicanda, cap.dudum ad audientiam, ext.de elect.l.Quintus, §.Pomponius, ff. de ann. legat. l.3. §.1. ff. de testib. cum aliis adductis per Cassan. in Catal. consid.31. & nos superioribus capp. diximus. Officium 14
etiam majus est titulo, l.1. Cod. de consulib. lib.12. Fret. in quæst. parlam. num.29. ubi allegat in argum. tex.in l. quæritur, ff.de statu hom. Hæc omnia præter alia, quæ complura adduci possent, Collateralium

cœ-

cœtum Titulariis præponendum demonstrare videntur. Nec quidem vel ex homagii fidelitatisque jurejurando, quod Titularii præstant, *cap.1. qual. vas.jur. deb.fid.* vel ex bellicarum rerum experientia, vel ex personarum & rerum & servitiorum pondere, Titulariorum præcedentia sustinenda videtur;cum & ipsi Collaterales, prout & cæteri omnes Magistratus, & jurijurando & servitiis sunt etiam obnoxii, *§. sic igitur, Auth. ut jud. si quo suffr. coll.* 2. Imo si iteratus actus rem nobiliorem efficit, Ulp. *Insti. tit.*3. in Magistratibus id videmus, qui singulis annis, Kalendis scilicet Jan. ex *nov.Reg.pragm.* jusjurandum iterant, Majores quidem, puta Regentes Cancell. Præsidens Sac.Conf.Locumt.Reg.Cameræ, coram ipso Prorege; minores vero, idest Regii Consiliarii, Præsidentes Reg.Cam., Judices Vic.coram suis Præpositis. Jurant autem se tribunalium arcana religiose subticere, quamobrem quolibet mense ipsi Tribunalium Præsides arcanorum custodiam ipsis memorant; & continue per omnes vitæ horas & sine interpellatione militant; & salario tam exiguo in maximæ emeritæ mercedis vicem, ut vix ad vitam suffulciendam ipsis sufficiat. Titularii vero nimis copiosa mercede Regis munificentiam experiuntur; & servitiis non se continue expo-

15 nere videntur. Magistratus etiam *sacerdotes* appellari cavetur in *l.1. ff.de just.& jure.*Sunt enim personæ publicæ & Civitatis membra, adeo ut in quacunque urbe ministrent justitiam; sint cives, omnibus civium privilegiis, immunitatibus & prærogativis potiantur, tum quia sunt Officiales, tum quia sunt milites, Glo. in *l.cives, Cod de incol. lib.*11. Barto. in *l.1.* & *l. municipes, ff. ad municip.* & refert Par. de Put. in *tract. de Syndic. sub rubr. Civilitas Officialis, cap.2. in fi.* Barones autem non, nisi ubi feudum habent, cives censentur, Gold.Pa. *decis.*631. Fret. *lib.2. de subf. auth.* 18. Hinc est quod præter destinata salaria, aliis etiam præmiis Magistratus à Principe honorantur, ut paulo ante diximus. Unde non im- 16
merito illustres sunt, & sic in primo gradu dignitatum, *l.1. Cod. de præp. sab. lib.*12. ibi, *quos lateris nostri comitatus illustrat*, Fret. in *libb.de suffeud. tit. de Barone.* Titularii vero, ut sunt Duces, Marchiones, Comites sunt *Spectabiles*, qui est tertius dignitatum gradus, *l.fi. quando, Cod. de appell.* Glo. in *rubr. auth. ut ab illustr.* Bal. in *cap. cum accessissent, de consti.* & in *rubr. ff. de jur. om. jud.* ubi Alex. *in fine*: ad quod allegat tex. in *l.raptores, C. de episc. & cler.* & in *§.similique modo*, & *§.fin. Auth. de appell.* Nec obest quod Officiales à Rege dicuntur *magnifici*, Titularii vero *illustres*; nam *Magnifici*, & *Illustris* idem est titulus, Tiraqu. in *tract. de nobilit. cap.8.num.*15. & DD. in *d.l.1. ff. de off. ej. cui man. est jur.* Imo pluris est *magnificus* quam *illustris*, ut patet ex *proœm. Instit.* § 2. *ubi* Tribonianus appellatur *magnificus*, Theophilus autem & Dorotheus, *illustres*; & tamen longe dignior erat ille quam hi. Ex quibus dictis in- 17
ferri potest, Magistratus sacros esse, & jus publicum etiam in sacris consistere, *l.1. §.2. ff. de just. & jure*, *§.fin.*

§. *fin. Instit. eod.* Unde leges dicuntur sacratissimæ, *l.1. §. preinde, ff. de var. & extraord. cognit. l. leges, C. de legib.* Publico etiam statui conservando Collaterale invigilat, quod inter jus publicum censetur: imo eorum votis leges, & pragmaticæ sanciuntur, quibus etiam ipsi Titularii obligantur, *l. humanum, ff. de legib.* Servitii autem armorum quo se connixe suffulciunt, adhuc levis videtur ratio, cum in quæstione pendeat, ut alias diximus, arma sintne præferenda legibus, an contra. Postremo nec humerale eorum scamnis noviter ex Principis humanitate additum, ipsorum jura augere videtur, cùm longe prius Collaterale fuerit illo decoratum; & specialium multiplicatio non datur, *l.1. Co.l. de dot. prom. ff.* Etsi ipsi Titularii se etiam officiales esse regios jactent, majorique parte regalium honestatos, ut corona ipsorum insignibus communicata, *cap. imperialem, de prob. feud. alienat. per Frider.* & proinde *illustres* di-

18 ci, ut per Fret. in loco suo. Quicquid autem sit, vel quod validiores fuerint rationes pro Titulariis exhibitæ, vel quod temporis opportunitas, contrarium principis voluntati, (quæ semper justa censenda, & legis vigorem habet, *§. quod Principi, Instit. de jure nat.*) persuadere potuit; secundum eos pronunciatum fuit; ut in locis differentibus præcedere debeant: eique standum esse decet, qui subditorum commoditati studendo, non nisi æqua & sancta statuere solet. Sane autem Regens Cancell. ubi se gerit pro Rege, Titularios antecellit; quod in regimine Hospitalis Incurabilium, sententia prolatum esse scimus: ubi Regens, princeps idest medius, sedet; Titularius ad ejus dextram; sedilitius eques ad sinistram; quarto Reg. Consiliarius, aut Reg. Cameræ Præsidens: inter cæteros enim semper ex his unus illi administrationi præficitur, ut *lib.2.* dicemus. Qua eadem ratione Titularius Magistratui cedit, ubi Magistratus ipse Regis nomine intervenit; etsi reliquis non titulariis præferatur: quod decretum fuit Marchioni Caudii, vulgo Harpajæ, in recensione rationum Civitatis, sive revisione computorum, ut ajunt.

Sed an Regens titulari dignitate or- 19
natus, Regentibus, qui priusquam ipse in consilio allecti sunt, præferri debet? Disceptatum est hoc inter Dn. Marcellum Pignonum meū avunculum, Regentem Cancellar. Oriulique Marchionem, & alios Regentes. Et certe in cunctis præcellentiam sibi jure vindicasse videtur: nam præter collateralem dignitatem, Marchionatus etiam titulo fulgebat; & duo vincula firmius quam unum ligant, *Instit. de adopt. § sed hodie, in fi. & de rer. divis. §. cum ex aliena, in fi.* & notat Bal. in *l. sed & milites, in princ. ff. de excusat. tut.* Isern. in *l. inter officium, ff. de rei vendic.* Unde Cardinalis Episcopus, Cardinali non Episcopo præfertur; sicut & Cardinalis presbyter, Cardinali diacono, *clement. 2. §. irritum, de elect. can. cleros, 21. dist. can. oportebat, & can. si quis ex episcopis, 79. dist.* Et 20
doctor utriusque juris, etiam posterior, præfertur doctori unius tantum, *cap. 1. de treuga & pa.* Abb. in *cap. clericus, de judic.* & dupli-

 catio

catio gradus majorem inducit dignitatem; & ubi major est dignitas, prioritas temporis non attenditur, Gl. in *can. placuit, ver. Isidorus*, 16. *dist.* & not. in *cap. statuimus*, *de major & obed. l. unicuique*, *Cod. de prox. sacr. scrin. lib.* 12. Luc. de Pen. in *rubr. Cod. ut dignit. ordo serv. lib. eod.* Et Episcopus doctor, Episcopum non doctorem, licet prius promotum, præcedit, Domi. & Card. Alex. in *d. can. Isidorum*, & artium & medicinæ doctor, doctorem artium tantum, vel medicinæ tantum
21 Det. in *cap. clerici*, *de judic.* & doctor & miles simul, simplicem doctorem, vel simplicem militem, Alex. in *l. centurio*, *col.* 5. *verf. adde tamen*, *ff. de vulg. & pupill. subst.* Det. in *l. cum quid*, *ff. si cert. pet.* Et est consuetudo in hoc Regno recepta, ut Titularii præcedant Regentes & Collaterales Consiliarios: quod statutum etiam fuit inter Illustrem Marchionem Vici, & Dn. Ciccum Loffredum, Regentem Cancellariæ: qui licet plura & prævalida in sui favorem allegarit, ut est videre in suis *parafr. feudal.* in *cap. si de feudi def. mil. fuer.* & *ut cap. omnes, verf. & quia de præcedentia*, nihilominus lata fuit sententia secundum d. Marchionem. Et hodie quilibet Titularius qui militari consilio ascribitur, Regentibus, etiam tempore prioribus præcellit: in quibus quidem, antiquus m[illegible]s attenditur, *can. conquæstus*, 9. *q.* 3. *cap. cum olim*, *de consuet.* & facit *l. cum antiquitas*, *Cod. de testa.* Innoc. in *cap. dilectus*, *de capell. monach. l. observare*, & *ibi* DD. & signanter Bald. *ff. de offic. procons.* idem Bal. in *cap.* 1. *§. marchio*, *de his qui feud. dare poss.* Det. in *l. cum quid*, *ff. si cert. pet.* Felin. in *cap. statuimus*, *de major. & obed.* Nec contra rem facit, quod consuetudo ista invaluit inter Gollaterales rei militaris, non autem inter Regentes, cum quibus in dubio videretur attendendum prærogativum antiquitatis; nam ubi con- 22 suetudo non apparet, servatur consuetudo viciniæ, *cap. ex parte*, & *ibi* Glos. *de censib.* Paul. de Castro in *consil.* 372. *vol.* 1. & *consil.* 437. *in* 2. *dub. vol.* 2. Afflict. in *decis.* 148. *col.* 4. Riccard. Malum. & post eum Cyn. in *l. etiam*, *ff. de jure dot.* Et consuetudo Civitatis observanda est in toto comitatu sive districtu, Glos. *fin.* in *l. ex ea*, *ff. de postul.* Det. in *consil.* 389. *vol.* 3. sicut & consuetudo metropolis attendenda in universa provincia, Roman. in *consil.* 123. *vol.* 2. Sed consilium collaterale est unum corpus, cujus caput est Prorex, & membra sunt Regentes & Collaterales, ergo consuetudo vigens inter Collarerales, debet etiam vigere inter Regentes, ne unum idemque corpus diversis censeatur juribus, *l. eum qui ædes*, *ff. de usucap.* Ubi enim est una ratio, una etiam dispositio esse debet, *l. illud*, *ff. ad leg. Aquil.* Ejus litis eventum scimus fuisse, ut ipse Dn. Marchio Dnn. ConRegentes præcederet in omnibus actibus publicis, & processionibus, ac etiam in ingrediendo & egrediendo collateralium tribunal, & in præstandis votis in rebus bellicis & militaribus negotiis; præterquam in causis ubi interveniebat ut Regens; prout latius Dn. Marius Surgens meus germanus in allegationibus, quas ad eam causam pro communi avunculo

scri-

scripsit, prosequutus fuit. Simile judicatum fuit pridem inter Præsidentem S. Conf. & Locumtenentem Reg. Cameræ, Regentes ambos, ut scilicet in Collaterali præcedat tempore prior Regens, extra secus. Et id quidem in aliis etiam officiorum generibus militare videtur: quod nuper evenit Dn. Montoyo de Cardona omni numero viro, qui cum Regius esset Consiliarius, R. Cam. Summariæ Præsidens creatus fuit, unde reliquis dictæ Cam. Præsiden-
23 tibus antequam ipse creatis, percellere intendebat, eo quod per acquisitionem minoris dignitatis, non amittitur major, nec è contra, *l.2.C.de dignit.lib.11*.at decretum fuit, ut dum in ipsius Cam. tribunali pro illius causis explicandis sedent, ac etiam in Coll.Conf.& coram Principe statis diebus in forma tribunalis, non præcelleret, nisi in Consiliarii dignitatem ante eos evectus esset, quo casu præcederet, præter Præsidentem decanum. Et hoc jure & legitimo & consuetudinario, ac etiam ex Principis constitutionibus roborato, uti aperte videmus. Et certe potest quis diversis respectibus & locis, major esse vel minor, Glos.2.in *can.quæritur, 11.q.7. can.perlectis, 25.dist.* Host. in *cap. indecorum. de ætat.& qual. l.tutorem*, qui est textus Iser. *ff.de his quibus ut indign.* cum concord. facit tex. in *l. inter officium, ff. de rei vendicat.* Præterea, cum Sacr. Consilium cum Regia Camera ex Principis jussu ad negotia terminanda convenire contingerit, ut persæpe contingit; idque bifariam, aut enim universum horum Tribunalium cœtus insimul congregatur, aut aliqui ex ipsis asciscuntur, quos *Adjunctos* vocant, præcellentiæ 24
jurgium oriri solet, & plane pro locorum diversitate diverse obtinet. Etenim ubi in Collater.Consil. collegium fieri accidit, vel universa concurrant tribunalia vel ex iis aliqui adjungantur, Regii Consiliarii, tanquam qui omnino præcedunt Præsidentes Cameræ, ad dextram Collater. Conf. sedent, Præsidentes vero Cameræ ad sinistram. Hoc tamen aliquando Reg.Consiliarii pervertere intenderunt, ut scilicet non secundus locus Præsidentibus daretur sed ultimus, & sic post se sedere juberentur; quod evenit in quæstione facinotis patrati à Dn.Felice de Aragonia in ipso Collaterali agitanda, ubi adjuncti fuere aliqui ex Reg.Consiliariis; & ex Reg.Cam.duo, quorum alter fuit Dn. Mutius meus germanus, qui in ea causa pro fisco intercessit: qua de re consultus Rex rescripsit, secundum illis locum, idest lævam Coll.Conf.deberi; & hoc jus prævalet. Cum autem in Sac. Consilium iidem Reg Cameræ Præsidentes adjungerentur occasione alterius criminis discutiendi; prætermisso hoc Regis mandato, non secundum locum, prout in Collaterali, sed posteriorem illis dare intendebant: cujus rei consultus Prorex, item jussit, ut quod solitum erat, observarent. Et sic ex loci qualitate, differentes oriri præcedentiarum altercationes, juri consonum est: etenim si quis ex Regiis Consiliariis ad tribunal Regiæ Cameræ adjungatur: primum à sinistris obtinet locum, dextera Præsidentibus relicta, quia in proprio loco degunt, Glos.in *l.apud, ff.de manumiss.* allegata per Fret. *de Synd.* unde ea-

dem qualitate contenti esse poterant: sed in his, etsi parum auctoritatis extitisset, consuetudo est eorum naturalis lex *l. diuturna*
25 *cum seqq. ff. de legib.* Et cum Regii Consiliarii, qui in criminali auditorio Mag. Curiæ Vic. morantur, biennium, ut *supra* diximus, ad Sacr. Consilium eunt referendi gratia causas appellationum (quod mane diei Jovis fit, & prima quidem hora Judices Civiles referunt, duabus ultimis, Criminales) ibi postremum habent locum, etiamsi antequam alii, sint in consilium allecti: estque ratio quia sedent ut Judices primæ instantiæ cum Judicibus appellationum, & sic superioribus. Et est moris, ut in ejusmodi appellationibus decidendis, omnes intersint Judices criminales & civiles: secus autem si relatio fieret in Collaterali Consilio coram Prorege, cum eodem Sacro Consilio: quia ibi qui refert, expedita relatione & audita fisci instantia, non intervenit in præstandis votis. Fisci autem patronus ubicunque agitentur quæstiones, etiam in Collaterali, semper adest; alias decreta & sententiæ prolatæ, nullæ essent etiam, ex nov. pragm. sanctione. Et in præsenti, cum æquites Sedilis Nidi colloquium inter se essent celebraturi de re ad Remp. spectante, Dn. Diomedes Carafa ejus Sedili eques, generalis hujus Regni Thesaurarius, & Collateralis Consiliarius, ac unus ex quinque viris dicti sedilis, ad tuendam sui officii præcellentiam, primum sibi locum vendicare intendebat; ejus tamen votum acriter oppugnavit alius ejusdem familiæ eques major natu, quod ibi non tanquam Thesaurarius Regisve Consiliarius, sed ut privatus ipsius Decuriæ miles interesset, & proinde ipsi præcellentiam non deberi, sicut nec debetur Episcopo ubi 26
ut Canonicus sedet, quando Canonicis ante ipsum institutis non præfertur, *cap. postulasti*, ubi Abb. *de concess. præb. cap. per tuas, de major. & obed.* Loffr. in *parafr. feud. si de feu. def. mil. fu. contr.* Quam facti speciem nuper terminavit Collegium hujus Civitatis, dum Episcopus Insularum, qui quod esset Episcopus, suis collegis præferri, & proinde sellam sibi deberi intendebat, in scamnis æque ac alii sedere jussus fuit. Unde primum locum sibi competere asserebat uti seniori, per ea quæ diximus hoc *lib. cap. 1.* Res in judicium deducta, ab omnibus quinque sedilibus recepta fuit: qua tamen decidenda, ad vitandas contentiones, ambobus fuit interdictus ad colloquium accessus: cujus rei veritas, ex sententia inde promulganda ceu notoria & forensis, omnibus patebit, juxta vulgarem juris regulam, *rem judicatam pro veritate accipiendam*. Insurrexit aliquando, & adhuc viget, alia circa præcellentiam dissensio inter Dn. Vincentium Carafam Ruborum Comitis filium Hierosolimitanæ D. Joannis religionis procerem, magna signatum Cruce insimul & Ungariæ Priorem, Collateralemque Regis Consiliarium, & alios ejusdem consilii milites non titularios. Is quidem illis præferri intendit, eandemque sibi deberi prærogativam, quæ titulariis, tum ex magnæ crucis, tum ex Prioratus dignitate; ii vero, idest consiliarii

ti-

titulo non fulgentes, temporis ordinem inter ipsos servandum contendunt. Et certe si dicti Prioris rationes recte pensentur, contemnendas non arbitrabuntur. Cum enim in eo Consilio, titularis dignitas temporis antiquitatem absorbeat, per ea quæ *supra* adduximus, quodque ex multis probari in promptu est; Priorem ipsum inter titularios censeri decet, cum eadem & fortasse potiora pro eo militent jura quæ pro
27 titulariis militant. Ejusmodi enim equites vere sunt religiosi, Abb.in *cap. ex parte*, *de regular.* Isern. in *cap.*1. *de milit.& vass. qui ar. bell. depos.* Brun. *consil.* 17. sunt etiam clerici, *cap.*1. *de relig.dom.in clem. can. duo sunt genera*, 12. *q.*1. *ubi gl.*1. *in fi.* Bar. in *l. semper*, §. *quibusdam*, *ff. de jure immun.* & *ibi* late per Alex. quam solam ob caussam à feudi successione cadunt, Cassan.in *Consuet.Burgund. tit.de feud.* §.5.Alciat.in *cons.*29. Bal.in *cons.*33. & 170.1.*vol.* Navar. in *tract. de regul.comm.*3.Curt.jun.*de feu.*2.*par.* 3.*part. n.*29.Ann.in *sing.*207.& alia quæ ad hoc congessit Dn. Mut. meus germanus in suo *tract.de regal.q.*11. Et si titularii à tuendo denominati sunt,quia remp. tueri debent, ut *supra* diximus;Prior ipse jure inter titularios referendus, cum ipsi potissimum sit munus christianam Remp. defendere; & titulus dignitas est, de quo nos late supra *cap.*23.& ipse in dignitate est constitutus:ubi obiter advertendum, non esse titularii nomen eo extraneum, quod quibusdam placuit,ut etiam ab ipsis legibus non agnoscatur, & secundum ipsas ethimologiã illi assignare non possimus: ecclesiasticorum enim & religiosorum titulorum exemplo, 28
titularios dictos esse par est considerare: & licet diversæ sint dignitatum species, secularium tamen Proceres, quos titularios esse diximus, ad instar religiosorum procerum, ut sunt Episcopi, Abbates, Priores, & hujusmodi, tanquam à dignioribus & antiquioribus, dictos esse, reverenter asseverare possumus. Unde sicut in temporalibus diversi sunt titulorum gradus, ut Principis, Ducis, Marchionis, Comitis; & omnes uno agnomine *Titularii* dicuntur; ita in spiritualibus: tamen inter hos & illos eadem erit affinitas, ut scilicet titularius religiosus & spiritualis, ut est Episcopus, Abbas, Prior, & similes Prælati, comparetur, imo potius præferatur titulariis temporalibus: quandoquidem Prælati nomen amplissimum est, ut contineat Abbatem, Præpositum, Ministrum, Custodem fratrum minorum, Priorem, & etiam qui officium habet perpetuum, ad libitum superioris revocandum, Abb. in *cap.*2. *de judic. in cap.*1.*de ætat.& qualitat.* facit tex. in *can. deinceps*, 16.*q.*7. sed in potentiori significatione sunt qui ordinariam habent jurisdictionem, ut per Felin. in *d.cap.*2. & *ibi* per Det. *col. pen.*& late per Lancell. Conr. in *Templo om.jud. lib.*2. *cap.*10. *num.*8. Commendatarius autem alicujus Abbatiæ, vel Prioratus, non dicitur *Prælatus*, nec ejus titulum habere; sed simplex minister & depositarius, Oldr. in *cons.*179.Felin. in *cap.cum olim*, *col. pen. de major. & obed.* Lancell.*ubi sup.cap.*8. Et qui digni- 29
tatem inspiciet, in qua magnæ Crucis Equites sunt, rite & recte titularis

lariis adæquabit: & eo magis hunc, qui præter magnæ Crucis signum, Prioratus etiam dignitate præfulget: quam ob dignitatem Episcopo comparabitur, tum ratione jurisdictionis, tum provinciæ sibi commissæ: & Episcopi *illustres* sunt, sicut & Titularii, quo honore ipsemet Rex ipsos prosequitur, ut *supra* diximus. Prior igitur *illustris* est, & proinde
30 inter *illustres* collocandus. Et eo magis procedit comparatio, quod Titularii sunt de consilio Regis, ut retulimus, de quo sunt etiam Episcopi, *cap. in archiepiscopatu, de raptor. can. duo sunt, 96. dist. cap. Imperialis, de prohib. feudi alienat. per Lothar. Auth. habita*, ubi Bal. Barbat. Salyc. *Cod. ne fil. pro patre*. Stefan. Aufrer. in *tract. de potest. eccl. super laic. casu* 95. & colligitur ex *proœm. consuetud. Neapol.* §.*ut igitur*, ubi Carolus II. illis Civitatis consuetudinibus auctoritatem dedit, quæ ab Antistite Urbis aliisque XII. viris approbatæ fuerunt, precibus ipsius Regis: sicut vice versa laici ex S. Pontificis gratia ad rer. spiritualium judicium & consilium vocari possunt, *can. adhac*, §.*verum suffragia*, 32. *dist.* & 10. *q.* 3. *can. illud*, *in cap.* 2. *de judic.* Archidiac. in *cap. ab arbitris*, *de off. deleg.* Bal. in *l. rescripta*. *Cod.*
31 *de precibus Imperat. offer.* Et Episcopus præcedit titularios; idque ex eo etiam dignoscitur, quod si quis est Dux, & Episcopus, & profert sententiam ut Dux, tunc appellatur ad Judicem ecclesiasticum, quia Ducalis dignitas accessoria est dignitati Episcopali, secundum Bal. in *addit. ad Specul. in tit. de appellat. col.* 3. quæ cum aliis notavit Stefan. Aufrer. *ubi sup. lim.* 19. *fol.* 128. Et dignitas Episcopalis major est Marchionali, cum Marchio *Spectabilis* sit ut *supra* diximus; Episcopus autem dicitur *illustris*, vel saltem illustribus similis, *cap. fin. de re jud. in* 6. *can. ult.* 3. *q.* 3. *l. quoties*, *in fi. Cod. de dignit. lib.* 12. & notat Bal. in *l. ad similitudinem*, *Cod. de decur.* Imo respectu ordinis Episcopalis, est super omnes illustres etiam supra Imperatorem, *can. Valentinianus*, 63. *dist.* Specul. in *tit. de lega. ver.* 17. & dicitur *frater Papæ*, *cap. quam gravi*, *de crim. fal.* cui Episcopi sunt æquales in ordine, cum successerint loco Apostolorum, *can. in novo*, 25. *dist.* & sunt majores etiam Cardinalibus non Episcopis: Barbat. in *cons.* 1. *col.* 1. Loffred. in *parafr. feud. tit. si de feud. def. mil. fuer. controver. cap. omnes*, *ver.* & *inhærendo*. Et, si generatim omnes Titularii Episcopi & Prælati præferuntur, quia sunt honorarii tantum Consiliarii; tanto magis præferri debet Prior hic, qui inter Prælatos jure connumeratur, *cap. fundamenta*, & *cap. quanto*, *extra de electione*, qui non honorarius est Regis Consiliarius, idest non nomine tantum, sed onerarius, qui re ipsa onus Consiliarii sustinet, & Regi nostro, verbis & operibus consulit: quod in famosa illa Melitensi obsidione satis gloriose commonstravit. Unde quia ipsa Hierosolimitana religio de universa christiana Republica semper est optime merita; Rex noster illam sibi per- 32
petua societate junxit; quod plus est quam si fœdere vel confœderatione junctus esset; ut propterea unicum corpus sit censenda cum suis

con-

consiliis, Bal. in *l. exequutorem, ver. quid de civitatibus confœderatis, Cod. de exeq. rei judic.* Bart. in *extravaganti, qui sint reb. ver. rebellando*, & unus spiritus ex reciproca adherentia, de quo in *cap. damnamus, de sum. Trin. & fide cath.* & late per Felin. in *rubr. de treu. & pa. col. ult. ver. declaratione*: idemque in adhærentibus dici potest, habes ultra Barto. & DD. in vulgata *l. non dubito, ff. de capt. & postl. reverf.* ex Loffr. in *conf. 5.* ubi multa super his affert. Et pari modo unicum atque idem consilium videtur ab eodem Præside amicabiliter protectum; ad quod faciunt allegata per Angel. in *l. solet, ff. de custod. reor.* Cassan. in *Consuet. Burg. fol. 465. num. 14.* & ante eos, Bal. in *d. l. exequutorem, num. 30. in fin. Cod. de exeq. rei jud.* & in *l. requirendi, Cod. de serv. fugit.* & alii per Jul. Clar. in *tract. crim. q. 38. ver. Successive: vers. hoc tamen*, &
33 in *quæst. 71. ver. quæro modo*. Ob quam fœderationem & corporis unitatem, Rex noster in suis regnis omnia privilegia dictæ religionis, ipsius Equitibus servari mandat, vigilanterque intendit ut serventur; quod cum aliis Religionibus, puta Divi Stefani, Divi Jacobi, Divi Lazari, & similibus observari non videmus. Et si temporis beneficium prævaleret, ipse Prior, illo uti jure posset; sicut in uno ordine multoties disceptatum est ut prior in loco cædat antiquiori in ordine; cum prius ordinatus in cunctis posteriori præferatur, *cap. 1. extra, de major. & obed.* & *ibi* Abb. *l. 1. ff. de albo scrib.* & prioritas ordinis & di-
34 gnitatis hoc etiam parit, *can. à subdiacono, 93. dist.* mutatione enim loci, status personæ non convenit immutari, *l. 1. Cod. de impon. lucrat. descript.* ex Bern. in *cap. 1. §. item si fidelis, in addit. num. 21. quib. mod. feud. amitt.* & in *cap. 1. 3. col. n. 9. prima rubr. de his qui feud. dare poss.* quæ cum nonnullis aliis circa præcedentiam monialium ex uno in aliud monasterium ejusdem ordinis translatarum, cum monialibus quas in ipso monasterio invenerunt, adduxit Dn. Mutius meus germanus, ac in suas quæstiones de regalibus, postea retulit. Et quamquam non esset Prior, & sic ut titularius spiritualis omnibus coæquandus atque adeo præferendus titulariis secularibus; attamen præferri deberet etiam si ut simplex interveniret religiosus: est enim in dignitate spirituali constitutus omni seculari dignitati anteferenda, sicut aurum ferro, ut exacte docuit D. Mutius in dictis quæstionibus; pro qua re summam facit rationem *l. sunt hæ personæ, ff. de relig. & sumpt. funer.* Et si quilibet simplex religiosus cui- 35
cunque militi præfertur, Boer. *de auct. mag. Conf. fol. 230. num. 44.* quanto magis hi, ex quorum cœtu Illustrissimus Magnus ejus ordinis Magister eligitur? qui monetam cudit, & præsens in Cardinalium collegium est allectus. Nulla igitur in his comparatio fieri posse videtur, cum nulla sit major dignitas quam Sacerdotalis, & Religiosa, *dict. can. duo sunt, 96. distin.* sicuti de duobus illis luminaribus dicitur, ut spirituale præferatur temporali, *cap. 2. de transl. episc. capit. solitæ, de major. & obedient.* Nec in ultimis habenda est ratio

mi-

militiæ quam ipse Prior profitetur, & in qua jamdiu sub eodem Rege est versatus: etenim titularii, milites sunt ut *supra* diximus, & ipse prior miles est; igitur inter milites locus ipsi debetur.

Quinimo si rectius intueamur, inter excelsiores milites est locandus: quandoquidem si verum est (& nemo negaverit) quod Titularii ex
36 militibus sunt electi, & secundum gradum militiæ quis demeruit gradum titulorum; hic Prior cum supremum gradum militiæ exerceat, supremum gradum titulorum meret: Et certe supremus gradus militiæ est esse Princeps militiæ, cujusmodi semper fuit ipse sub nomine Columnelli; igitur dignitas & præcellentia supremi gradus titulorum, qui est Princeps, ipsi debetur. Et Principes in castris dicuntur, qui in acie aliis præsunt & imperant; unde principia dicuntur illorum officia, *l. officium*, *ff. de re milit.* Et Liv. *lib.* 8. *ab Urbe*, Principes dici ait
37 illos, qui in prima fronte militant, & qui priores prælium conserunt, quod nomen Jure suo debetur militibus dictæ religionis Melitensis; cum in expugnandis hostibus, ex professo ipsi prius illos invadant, & si singuli ex dictis militibus ea ratione præferendi sunt aliis, tanquam antesignani in militia; multo magis præferendus est Prior, qui est antesignanus antesignanorum. Præterea ex virtute vocabuli arguendo, potior omnibus esse debet, nam prior idem est ac potior & prævalidior, *l. Claudius*, *ff. qui pot. in pign. hab.* Et sic confutata remanet eorum sententia, qui dignitatis majoritatem à loco & rei gerendæ ratione excludi affirmant, prout de Episcopo ut canonicus sedente ut diximus; quandoquidem hic locus non est censendus extraneus, tum ex societatis & fœderationis atque ordinis vigore, qua indissolubili nexu sunt Regi nostro colligati; tum ex identitate rerum gerendarum, quæ utrobique sunt eædem; puta bellicæ rei tractandæ & publico statui consulendi, vulgata *l. 1. Cod. off. vicar.* eoque magis quod ea insula fuit religioni huic dono data à Carolo V. cujus rei causa, religio ipsa singulis annis prid. Kal. Decemb. in devotionis signum Falconem Regi tribuit, & cum res exposcit maximum recipit adjumentum: quod vidimus in dicta Melitæ obsidione, quando Rex noster ex societatis obligatione statim illi suppetias misit; & Prior ipse eo se strenue & inexpugnabiliter gessit, ut magna pars gloriæ liberatæ insulæ, ipsi debeatur; quod bene noverunt & Rex & Magnus insulæ Magister; ut proinde ab hoc, magnæ Crucis signo & Prioratus dignitate honestari; ab illo vero, in sua suprema consilia allegi, sit emeritus. Et postea quandocunque res exegit, semper illi ardua & potiora belli munera injuncta fuere: ut sic dignosci apertissime possit, Regem reipsa declarasse, Priorem hunc, privatis præferendum omnibus, ac inter majores titularios referendum.
Insuper in Collat. Conf. ambigitur, 38
titulorum ne majoritas, an temporis antiquitas sit præferenda: exempli gratia, an Princeps posterior in consilium ascitus, præferatur Marchioni antiquiori in ipso consilio. Et siquidem quod tituli adeptio, in omnes, etiam antiquiores, præce-

dentiam

dentiam pariat, ex præfata consuetudine jam in foris recepta apparet: id enim servata ordinis & dignitatis prærogativa interpretandum esset, argum. tex. in *l. familiæ*, *ff. de verb. signif. Instit. de legit. agnat. tut. in fi. tot. tit. Cod. ut dignit. ordo servetur*, *lib.*12. Glos. in *l. unicuique*, *Cod. de prox. sacr. scrin. lib.*12. & in *l. nulli*, *Cod. de numerar. eod. lib. l.*1. *§. quamvis*, & ibi Glos. *ff. de ventre inspiciend. l. supra statu*, *Cod. de quæst.* Et nihilominus consuetudine receptum est, ut juniores Consiliarii quacunq; præditi dignitate, etiam titularii, iis quos jam in consilium ascitos reperiunt, non præferantur: cui quidem standum esset, ceu optimæ legum interpreti, *l. si de interpretatione*, *ff de legib. cap.*1. *quæ sit longa consuetud.* utcunque repugnante ipsius consuetudinis ratione in dignitatis majoritate fundatæ, cum plus ejus habeat titularius quam non titularius: & proinde Principatus dignitas, aliis uti major, præcellere deberet.

39 Quod si in his tempus electionis & titulorum collationem intuebimur; nulli dubium esse censeo quin tempus electionis duplomatumque subsignationis, non autem adeptæ possessionis attendendum foret, cum solo verbo & absque facti ministerio dignitas à Principe conferatur, Bald. in *l. humanum*, *Cod. de legib.* & in *l. si qua per calumniam*, *Cod. de episcop. & cler.* & nos amplius diximus *supra cap.*18. licet contrarium innuere videatur textus *Insti. quib. mod. jus patr. pot. sol. §. summa*, ibi, *illico imperialibus codicillis præstitis.* In iis autem, qui se in justitia ministranda exercent, adeptæ possessionis potius, quam electionis tempus inspici videtur; cum tria perficiant Magistratum, electio, acceptatio, & administratio, quod *supra* in *cap.*5. satis abunde disseruimus. An autem qui prius 40 eligitur, juste tamen impeditus quo possessionem obire minime possit, ei sit præferendus qui posterius electus, prius possessionem est nactus, nondum est prolatum. Pacti species accidit inter Dn. Carolum Spinellum, & Dn. Ludovicum Henricum, Consiliarios ambos: siquidem Dn. Ludovicus prius Consiliarius destinatus fuit; cumque regium ipsi duploma forte intercidisset; officium ingredi non potuit; interea Dn. Carolus designatur & munus obit: quare inter ipsos controversia orta, uterque partes fovebat suas, alter ex subsignatis codicillis, alter ex inita possessione: & profecto à jure statutum novimus, ut inter tria quæ requiruntur Magistratui, nempe creatio, captio possessionis & administratio, ut diximus *sup cap.*5. *n.*28. captio possessionis prævaleat creationi, & administratio possessioni captæ. Unde ait notanter Bal. in *l. sed & milites*, *§. quæsitum*, *ff. de exc. tut.* & ab illo Fret. *lib.*2. *de suff. in quæst. Regentium*, *num.*52. non prodesse creationem, nisi sit sequuta administratio, nec haberi pro creato, qui non administrat; quamquam honores & dignitates solo verbo à Principe transferantur, ut late sumus prosequuti in *cap.*18. hujus libri. Jurgium ab Rege placandum postulatur; decretumque fuit, ut neutrius rationes potiores

haberentur, sed alternatim præcellerent in ambulando, sedendo, suffragiisque præstandis, primæque Dn. Car. obvenerunt. Quemadmodum altercantur etiam cum quis in supremum Italiæ Consilium asciscitur, possessionem autem capere differt; dein alter in idem Consilium aggregatur ac munus adit, vel eadem vel majore dignitate fulgens, utri eorum præcellentia debeatur: cujusmodi altercatio aliquando evenit inter Sac. Conf. Præsidentem, & Regiæ Cam. Locumtenentem. Et has quidem aliasque ejusmodi dissensiones clarissime definiri puto in *l. unicuique*, *Cod. de prox. sacr. scrin. lib.* 12. his verbis: *Nemini penitus liceat cum sit posterior tempore, locum præcedentis ambire; nisi forte ab eo, qui tempore vincitur, laborum comparatione superetur*. Postremo siquis in supremo Italiæ Conf. possessionem nactus, postea ex Principis benignitate ad Collater. hujus Civitat. Consilium transmittatur, an prioribus in idem admissis sit præferendus, ambigitur: dubium vertit an sit idem, vel diversum Tribunal. Et licet sit majus, eadem tamen ratione, quam
41 supra identidem diximus, decernendum putarem, & Fret. late disputat, ut apud ipsum est videre. Adhoc nihilominus non parum conferre poterit istius officii originis notio: quæ inde incepit, quod cũ invictiss. Rex noster in tot tantisq; regnis interesse non possit; & in iis quamquam suos teneat Magistratus ad ordinaria solitaque illorum negotia expedienda; tamen quæ sui pectoris provisioni relicta sunt, ut tutius explicarentur, ex tribus Italiæ regnis suæ ditioni subditis, Neapolis, scilicet, Siciliæ, & status Mediolani, sex elegit in Magistratus apud ipsum continue moraturos; quamquam Regem extra regnum quærere sub liti non tenentur, sicut nec litem agere, Isern. in *cap. Imperialem*, *de prob. feud. alien. per Frider.* & nos diximus *supra cap.* 25. Ea scilicet ratione ne adducantur ad egestatem, *l. fi. Cod. qui admitti*, & subditos habere locupletes, Principis interest, *l. cum ratio*, *ff. de bon. damn. Pragmat. Ad subditorum*, *in tit. de off. Sac. Reg. Consil. & constit. Reg. Capitaneorum.* Hos igitur Magistratus ex prædictis regnis ad se ire jubet, ut ei de illorum rebus gerendis consulere possint; utpote qui tamquam indigenæ, illorum negotiis instructi censentur, *cap. quanto de præsum.* Iique ex ordinariis ipsorum Regnorum tribunalibus eligi solent, non quidem qui priores Magistratum gessere, sed qui potiores doctrina, majoreque præditi experientia videntur, ut sufficiat semel approbatus, *l. quidam consulebat*, *ff. de re judic. Insti. quib. ex caus. manum. non lic. in fin.* & nos in *cap. præced.* Cum quibus tres alii Hispanæ nationis eliguntur, & cum iis Secretarius est & generalis Thesaurarius, ex Regno Aragoniæ, cui hæc tria comparantur. Quibus præesse solet unus ex Primatibus Hispaniæ, quos *Grandes* vocant, Titularius: memoria autem nostra fuisse novimus Illustriss. Cardin. Granvelam, qui & supremi Consilii Status Consiliarius fuit, & in hoc Regno Locumtenens

tenens pluribus annis. In præsenti vero illi Consilio præest Illustriss. Cardin. Toletanus. Quod autem ad hujus Regni Regentes originem attinet, ea sic se habet. Cum advenisset huc Carolus V. Civitas postulavit ut virum ex ipsa Civitate vel Regno oriundum, apud se habere dignaretur, qui & Civitatis ipsius & Regni necessitates noscens, ipsi Imperatori opportune exponeret, quo vere consultus, necessaria conferre posset remedia: quibus postulationibus benigne annuens Cæsar, primo & per saltum ad id munus ascivit Dn. Hieronymum Severinum e Portus decuria nobilem, & doctrinæ sufficientia, & vitæ integritate præclarum, ut juris erat, & ut Cæsaream Majestatem decebat; cum nobiliores & optimates sint præferendi, prout late diximus *hoc lib.cap.17.n.15.& cap.25.* Quo deinde in patriam revocato, atque in Præsidentis Sac. Consf. munus elato, apud Cæsarem successit D. Ciccus Loffredus nobilis sedilis Capuanæ, deinde D. Marcellus Pignonus e sedili Montaneæ, meus Avunculus: qui quod & de Rege & de Patria optime esset meritus, præter cæteras mercedes, ad Marchionatus dignitatem evectus fuit, ac ad Regni Siciliæ generalis Visitatoris munus assumptus. Alii postea subsequuti sunt vel ex hac Urbe, vel ex Regno oriundi, & doctrina & meritis nemini postponendi, ut est videre in *capitulis.* Ad quod quidem Consilium, prout etiam ad alia, paucis abhinc annis invictiss. Rex accedere solebat, postea vero aliorum negotiorum mole gravatus destitit: illorum tamen voto & consilio, omnia negotia Regnorum suæ potestatis subditorum, explicanda curat: ac diplomata, & ipsius Regis, & Consiliariorum subscriptionibus robo- 42
rata, ad Vicereges, aliaque regnorum tribunalia, exequenda transmittuntur. Quæ quidem conferre possunt, ut cum sub eodem Rege militent ista tribunalia, loci diversitas proinde inferri non debeat, Isern. in *cap.1. §. contrahentium, num.17. quæ sunt reg* Clar.in *pract. crimin.* sed una eademque persona censeatur. Eveniunt præter commemorata, non raro præcellentiarum jurgia, eaque vel in judicium non adducuntur, vel adducta non prosequuntur: quæ si singula persequi vellem, præterquam quod satis prolixum excresceret opus; obdormientes dissensiones excitare velle viderer: unum tamen ne pertranseam, singularis personæ ac omni ævo commemorandæ promerita conclamant. Is est Dn. Joan. Franciscus Sangrius, Dominæ Adrianæ Carafæ, mulieri cuivis ex Romanis matronis præferendæ, connubio junctus, vir, præter antiquissima nobilitatis stemmata, præterque titulorum præfulgentes honores, (est enim Castri novi Marchio, Turris Majoris Dux, & Sancti Severi Princeps) ea strenuitate simul & prudentia ac magnanimitate omniumque virtutum specimine, vel primis ab annis præditus, ut dignissimus habitus fuerit, qui militaribus copiis terra marique semper præficeretur; & cujus opera Rex noster ubique invictus, & contra Turcas, & contra Mauros

aliosque suæ coronæ hostes, quasi ut tuto certaret, uteretur: tandem ubi corporis vires, quæ gravescentibus annis, in aliis elanguescere solent, in ipso agiliores evaserunt, in Patriciorum numerum sive Consiliariorum Status, est relatus; sic quod olim laborando de Rep.promerebatur; nunc & aborando, & consulendo promeretur. Is igitur cum in Ducem Turris Majoris esset electus, Marchionatus titulum, quo antea vocabatur, in Dn. Paulum filium primigenium, qui tanti patris se non degenerem præbet, transtulit: inciditque dubitari, num hic titulus in Paulo novus habendus esset, an vero paterna illi temporis deberetur prærogativa; ut scilicet Marchionibus ante dicti tituli translationem creatis præferendus, an postponendus esset. Et certe id dubio verti non debere videtur, quandoquidem cum tituli in filium transferendi gratiam Dux obtinuisset ab Rege, cum omnibus primis suis qualitatibus obtinuisse intelligitur, *l. 4. ff. de fun. instr. cap. translata, extra de const.* aliaque adducta per Dn.Mutium meum germanum in *tract. de regal. in ultimis quæstionibus*: & cum major dignitas minorem non absorbeat, *l.3. Cod.de dignit.* cum augetur status, conditio non mutatur; itaque utramque retineri posse non ambigitur, per ea quæ Restaur. Cast. in *tract. de imp. q.43.* ubi allegat *tex.*in *l.falsa*, §.1. *ff.de cond. & dem.* Cum autem de præcellentiis aliqua egerimus, commodum etiam putavimus, & sessionis ordinem tum in Collaterali Conf., tum in reliquis tribunalibus, percurrere. Profecto in Regio palatio tres sunt prorsus Cameræ Magistratuum aliorumque nobilium usui destinatæ, ad quas unus tantum aditus patet; ita ut qui ad intimam introire voluerit, per duas priores pertransire sit opus. Est autem intima prope cubiculum Viceregis, ubi Collaterale situm est tribunal, in quam introire datum est Antistitibus, Titulariis, Collateralibus, Consiliariis, Septemviris regni gubernandi, Scribæ portionum, Equitibus Hierosolimit. Magnæ Crucis, Præsidenti Sac.Conf.Locumtenenti Regiæ Cam. Regenti Mag. Cur. Vic. Thesaurario generali, Secretario regni, Primario Regiæ Sacerdoti, (quem Regium Archipresbyterum *supra* nuncupavimus) aliquibus titulariorum primigeniis ex gratia, & raris quibusdam nobilibus. Præsidens autem Sac. Consilio, Locumtenens Reg. Cam. & Regens Vicar. non intrant, nisi vocati cum suis Tribunalibus; at reliqui intrant statim. Hique omnes in introeundo, usque ad sellam; in exeundo, ad ostium usque associantur ab Hostiario, dignitatis & honoris gratia. In media, morantur Reg.Consiliarii, Præsidentes Reg.Cam. Judices Mag. Cur.Vic. Advocati Fiscales, Judices Mag. Cur.Siclæ, Judex Mag.Admiratus, Decuriones & Consultor Civitatis, Guidonerius, idest Continuorum vexillifer,Judices militares, Recensiores rationum,vel ratiociniorum, sive Revisores computorum, Regii Presbyteri sive Capellani, ut vocantur, Limenarcha sive Magister Portulanus, & novus pauperum.

rum militum in carcere coactorum patronus: & in ea, in scamnis tamen sedent, præter Tribunalium præfectos quibus sella datur serica: cui etiam Cameræ suus præest Ostiarius. In regio vero sacello, Judices Siclæ, & pauperum patronus non sedent, nec in Collaterali consilio aliisque Tribunalibus, nisi Judices Siclæ, & Judex Admiratus in Sac. Conf. quando causas referunt: & Civitatis Consultor in Sac. Conf. caput solummodo tegit, in Collaterali vero detegit: ut sic dignoscatur non omnibus quibus cum Magistratibus in media camera congredi licet, in Tribunalibus sedere jus esse. Ultima vero camera privatis omnibus patet, ingrediuntur enim in eam Cohortales, militum tribuni, milites retenti, causarum patroni, aliique ejus qualitatis viri: ultimam voco inspecto dignitatis ordine, nam ratione introitus est prima, cum statim sit post regale atrium, & quæ reliquis duabus aditus præbet: ibi perpetuo paratum est pallium, sub quo sedet Prorex cum publice omnium postulationes audit; quod ex constituto facit singulis diebus veneris, ut diximus *supra*: ejus ostium non Ostiarius ut duarum primarum, sed Alibarderii custodiunt. Et certe ea est custodia totius Tribunalis; Ostiarii enim interiores, potius honoris quam custodiæ causa adsistunt. Sessionis autem in ipso Collaterali ordo hic est: Proregi in excelsiori loco parata est serica sedes à pretioso pallio superobumbrata; ibi sedet constratis sub pedibus tapetis: ad ejusque dextram sita est mensula, serica instrata mappa, ubi tintinnabulum tenet argenteum, quo, cum libet, vel silentium indicit, vel Ostiarium ad se evocat aliquid imperaturus. Ante ipsum, ex intervallo tamen: mensa alia est, oblonga pannoque item serico superteçta; utrinque sericæ sellæ unicolores, Regentibus Collateralibusque Consiliariis sunt paratæ, & primus quidem Regens, idest antiquior, primus ad dextram Viceregis sedet; secundus, primus ad sinistram; tertius, statim post secundum itidem ad sinistram. Post Regentes, suo ordine etiam in sellis sedent Præsidens Sac. Conf. Locumtenens Regiæ Cameræ Regens Mag. Cur. Vic. Thesaurarius generalis: Regii vero Consiliarii, Præsidentes Reg. Cameræ, & fisci Patroni in scamnis absque humeralibus: in fine vero mensæ sedet Secretarius Regni in sella, ut Viceregis vultum ex diametro aspiciat; sic Vicerex ipse in capite sedet tametsi ex distantia. Sane autem Principum sedem, unde jura reddant, in eminenti constitui, ut hanc Viceregis esse diximus, antiquissimi est instituti; 44

Virg. *lib.2. Æne.*

Inde thoro pater Æneas sic orsus ab alto.

& Romulus eminentem locum in parte fori constituit, ubi jura daret, Pompon Læt. in *lib. de Magistrat. cap.2.* & facit Glos. sæpius repetita in §. *aliam vero Institut. de bon. possess.* At Cæsares non ductili sede, sed fixa & ex marmoribus structa utebantur, quatuor sustenta columnis, & desuper fornice item mar-

marmorea concamerata; qua forma utuntur hodie Prælati, cujusmodi nobilissima est in Archiepiscopatu hujus Civitatis, quam festis diebus, id est cum Archiepiscopus solemniter in ea est confessurus, sericis obtegunt cortinis, fornicis etiam convexo subtecto. At tegumentum illud, quod ornatus & ma-
45 jestatis causa ad caput sedentis superinducitur, quomodo sit dictum antiquis non satis legisse memini: nisi quis *Cortinam* appellatam autumet, Var. *lib.* 3. Cortina dicta est inter terram & cœlum, à similitudine cortinæ Apollinis: nec me fugit variam esse cortinæ significationem: Corippus Africanus, *lib.*4. *de laudib. Justini minoris*, CYMBIUM appellavit, forte quod caput operiat; à cymba, quæ Græcis caput significat secundum Phavor. unde nostrates, summitatem cujusque rei, *cymbam* dicunt: cujus carmina etsi supra retulerim, quia tamen sedem illius Principis describunt, hic etiam referre non pigebit:

> *Nobilitat medios sedes augusta penates,*
> *Quattuor eximiis circumvallata columnis;*
> *Quas super ex liquido præfulgent cymbius auro*
> *Immedico, similans convexi climata cœli*
> *Immortale caput, soliumque sedentis obumbrat.*
> *Ut latus Princeps solio consedit in alto, &c.*

Hodie *Baldacchinum*, & *Tussellum*, & *Pallium* nominant: & Pallii quidem nota est significatio, Baldacchini vero & Tusselli originem ignoro: nisi dicere velimus *Tussellam* corrupte dici pro *togella*, ut sit diminutivum à *toga*, quam *à tegendo* dici nemo nescit: quamvis Martialis togulam dixit non togellam, *lib.*1.*epigr.*

> *Ignosces, togulam Posthume pluris emo.*

& *Baldacchinum* ex duabus conflare vocibus; posteaque in unam coagmentatum & barbare corruptum; *valde*, videlicet, & *acclinam*, quod incurvum & inflexum significat, & sic adjective capi, ut intelligatur pallium valde acclinum, propterea quod non multum distans ad caput acclinet: hoc tamen dictum velim potius ut peritis animum excitem ad indagandum verum, quam ut pro vero tradam: sed inceptum jam prosequamur. In Collaterale 46
Conf. qualibet die Veneris ex præscripto convenit Regia Cam. & causas refert & dat suffragia, secundum Viceregis jussiones: suffragandi autem ordo is est, ut prius Præsidentes, tum Thesaurarius (qui in rebus Regium patrimonium concernentibus suffragrandi jus habet) tertio Locumtenens, tandem Regentes tanquam digniores suffragentur. At quando ob paritatem votorum in Sac.Conf.Regiave Cam. aliisque Vicariæ Tribunalibus, aliqui ex Viceregis jussu adjunguntur; ipsi adjuncti, nullo nec temporis antiquitatis, nec tribunalis præcellentiæ discrimine habito, omnium ultimi suas ferunt sententias. Et, si adhuc in paritatis coincidant perplexitatem, & in Collater. Conf. cum novis adjunctis res ter-

terminanda veniat, eodem statu & forma, singulorum suffragia repetuntur, sicut antea observatum fuerat. Quod cum aliquando aliquid habuisset controversiæ, in synodalibus causis stabilitum fuit. Id autem lubens subnecterim, eum qui ultimus suum fert votum, si, in quamcunque partem inclinet, faciat sententiam, eo quod reliqui utrinque sint pares, solere novos adjunctos petere, suamque opinionem promere recusare: quod prudenter fecisse novimus Dn. Franc. Reverterium Reg. Cancell. apud Illustrifs. de Alcalà. Die vero Mercurii in idem Collater. conveniunt Judices Vicar. Criminales cum Regente ipsius, qui similiter sedet in sella post ultimum Regentem. Generalis autem Thesaurarius quamvis in Collater. quo cum Reg Cam. ut diximus, convenit, post Regentes sedeat coram Prorege, in tribunali tamen ipsius Regiæ Cam. ubi esse solet die Veneris mane, secundum locum habet apud Locumtenentem, idest primum ad lævam: primus enim ad dextram sedet Præsidens decanus & Locumtenens ipse medius in sella serica & eminentiore, ut de Prorege diximus, quemadmodum & Regens Mag.Cur.Vic. tanquam digniores: & à dignioribus incipiendum esse docet Glos.in *§.fi.Instit.de jur.nat.gent. & civ.* & facit tex. in *can. quia tua*, ibi, *in capite*, 50. *dist.* & *l.2. §.Servius*, *ff. de orig. jur.* Sicut & qui in medio duorum æqualium sedet, dignior censetur, per ea quæ Cass. disserit in *Catal. par.1. consid.13. & 14.* Præsidentes vero idiotæ (qui nunc sunt numero tres, & in cunctis perinde ac alii suffragiorum jus habent præterquam in juris articulorum explicatione, in quibus tamen discutiendis etiam intersunt) penultimum habent locum, ultimo fisci patrono relicto: in omnibus enim Tribunalibus ultimus locus fisci patrono vendicatur, jusque est suffragandi: & certe in paciscendo cum facinorosis, quod *componere* dicunt, Fisci patronus 47
primo suam interponit sententiam, cum Regente & Judicibus; & in subscribendo mandatis pecuniarum fiscalium, præcedit omnes Judices, etiamsi ex illis duo sint Consiliarii, ut diximus: multasque habet alias prærogativas, quas in librum congessit Dn. Mutius meus germanus, qui ei muneri septennio operam dedit tanta cum integritate, ut Rex noster invictifs. sponte sua salarium illi primum adaugeri jussisset, & nunc eadem benignitate in Præsidentium numerum cooptavit. Sedet etiam post Fisci patronum Secretarius, non in sella quidem, sed in scabello: e regione vero Locumtenenti est scamnum cum humerali, ubi sedet Procurator fiscalium rerum & Rationarius, quando rationes ministrorum pecuniarum, & Baronum relevia, aliaque ad eorum officia pertinentia excutiuntur: ipsi enim referunt, & tecto capite primum dant suffragium: hic autem fisci Procurator etsi sedeat, non tamen intervenit in præstandis votis: at in Mag.Cur.Vic. aliisque tribunalibus Procurator Fiscalis non sedet, quinimo in sententiis interponendis abesse cogitur: & is ordo in tribunalibus servatur. In Ædiculis

culis autem non idem, (quippe singula tribunalia suas habent Ædiculas, ubi priusquam jus dici incipiatur, sacra peraguntur) sed Præsidens, & Locumtenens, & Regens Vic. ad dextrum altaris cornu scabellum habent in quo genuflectunt, ipsique soli ibi manent inter sacrificandum: cæteri vero inter se ordinem non servant, sed confuse sedent, forte quia in domo Dei non excipiuntur personæ. Id tamen non ita in Ædicula Regii Palatii negligitur: sed cuique suus status est locus, prout & in locis aliis. Quod autem diximus præfectos tribunalium in eminentiore sedere loco, quam cæteri, ex re erit scire, id in Sacro Consf. non esse ita. Præsidens enim etsi in capite sedeat, eminentior tamen non sedet, nec in sella serica, sed æquali cum aliis. Et cum in singulis Rotis (quæ sunt numero tres, in quibus singulis quaterni sunt Consiliarii) sit pro eo constituta sedes, ipse ad quam vult, accedit. Ejusque sedes semper vacua relinquitur, nec à decurione occupatur; quæque enim Rota suum habet decurionem quem *Decanum* & caput Rotæ appellant; quod munus antiquiori in ea debetur Consiliario: certe Decurio is munus est, Præsidentis vices substinere cum abest. In auditorio vero Mag Cur. Vicariæ Civili si Regens absit, Decurio in illius sedet sella: quod si inter judicandum advenerit, exurgens cedit illi suum locum, & ipse ad ejus dextram (qui locus est omnium
48 Decanorum) sedet. In proscribendis vero scelestis & criminosis, qui ob scelus in jus vocati se judicio sistere neglexerunt, (*id foris-judicare* dicunt, & ex præscripto fit IX. Kal. Jan. idest in vigil. Nativ. Domini) Regente Vicariæ sedente pro Tribunali in medio Judicum, à dextris quidem sedet Decanus Regius Consiliarius, qui per duos annos, ut sæpius diximus, in auditorium rerum criminalium assumitur, & post eum Judex civilis hebdomadarius: à sinistris autem Regius Consiliarius, & deinde Judices reliqui Criminales & Civiles: & peracta solita jurisdicendi formula, proscriptionum sententiæ palam leguntur, singulæ à singulis Judicibus quibus earum judicium commissum fuerat: eæque priusquam legantur, clerici omnes & religiosi explodunutur, ne irregularitatis nota inurantur; ut inde ignorantia in excusationem eorum allegari non possit. At Regens Cancell. (quem singulis diebus Saturni ad Tribunal Vic. ad cognoscendas custodias recensendosque qui in vinculis habentur eique à Regente Vic. ad scalas usque obviari, eodemque in recessu associari diximus *supra*) primo quidem loco sedet, scilicet ad dexteram Regentis Vic. in eadem tamen mensa, atque sellis indifferentibus, quippe in eo Tribunali solitis, quod & in Sacro Consilio observari diximus. Et in magna Curia Siclæ, cujus Tribunal in eodem est Vicariæ palatio, ut alias diximus, idem servatur ordo: illius enim Decurio, qui non antiquior est ut reliqui, sed ab ipsomet Tribunali ex suo gremio eligitur, & *Prior* nominatur, in capite sedet, & hinc inde Judices & Adsistentes. At in Tribunali Civitatis in

D.Laurent.

D.Laurent. Templo, ut sæpius dixi,
constituto, inter Decuriones Ele-
ctosve nulla discernitur in sedendo
differentia nec præcellentia, cum
nulla sit inter Sedilia inæqualitas,ut
infra de sedilibus dicemus; quapro-
pter quo quis venerit ordine, eo se-
debit, prout & in pertractandis cum
Vicerege publicis negotiis, vel al-
loquendo Civitatis nomine; præter
Tribunum pl. cui nedum nunquam
alloqui datur, sed ultimus semper
status est locus. Verum in eo Tri-
bunali, Præfectus annonæ, cum
ex Collateralium numero eligatur,
in capite sedet, idemque servatur
ordo in Tribunali excutiendarum
rationum, cui quandoque Reg.Con-
siliarius, quandoque ipsemet præfi-
citur Consilio Præsidens: & in Tri-
bunali duumvirum monetalium, in
quo Regius item ab Vicerege consti-
tuitur Consiliarius, & sic in cæteris,
ut Præfectorum muris reficiendis,
Curatorum aquarum, Præfectorum
viarum urbanarum, in quo item
Collateralis eligitur in præsidem.

49 Porro autem præfata omnia Tribu-
nalia summo mane conveniunt in
Palatium M. C. Vic. ubi & publi-
cæ sunt custodiæ: cujus magnificen-
tiam & magnitudinem subticere
quam hiulce & oscitanter explicare
malo: quantuncunque enim dice-
rem, verbosus videri possem, rem
prosequi nequaquam: & qui illud
norunt, me satis pauca; qui non
norunt, satis multa dixisse coar-
guerent: id tamen non dissimula-
bo, inde cujus sit molis cujusque
amplitudinis cogitari posse, quod
jam olim Castrum fuit, ut etiam
diximus alio loco; & singulorum
Tribunalium atria ejus sunt ampli-
tudinis, ut triginta hominum mil-
lia commode capiant; tot enim &
plura cum jus redditur illo concur-
runt: Ibi igitur collectis Magistra-
tibus, singula corpora, idest cun-
cti Magistratus singulorum Tribu-
nalium, ad suas sedes secedunt, &
tres horas dijudicandis litibus juri-
que dicundo impendunt: & mane
quidem omnia omnino conveniunt
Tribunalia; à meridie vero aliter
obtinet: nempe Sacrum Consil.
non revertitur nisi die Jovis; Re-
gia Cam. die Lunæ, Martis, & Jo-
vis; Mag.C.V. Judices Civiles die-
bus Lunæ, & Ven. Criminales sem-
per: ad delicta enim corripienda non
est interponendum tempus ne magis
ac magis concrescant & grassentur:
quam ob causam Judices hi crimi-
nales feriarum requie non juvan-
tur ut cetæri, sed tantum in diebus
festis & Natali & Parasceve Domi-
ni,& septem ultimis diebus carnis- 50
privii, seu carovale; cæteri vero
Magistratus nedum præfatis tem-
poribus feriantur, verum & quin-
quaginta diebus in æstate, (quot à
Romanis feriari solitum fuisse tradit
Greg.Gir. *de Deis gent. syntag.ult.*)
nempe ab Idib.Jul.ad VI.Id.Septemb.
Nequis autem redarguat me, qui
vulgari voce sim usus *Carovale*, ope-
ræ pretium duxi admonere duas esse
has voces, & latinas quidem; qui-
bus pro una vulgus utitur, *caro va-
le*, eaque nota est forma loquendi
antiquis cum ab aliquo erant lon-
gum discessuri; ut diximus *supra
cap.*21.sic quia à carne vescenda ar-
cemur per sesquimensem, id tem-
pus quo fit abdicatio, *caro vale* ap-

pellamus, quasi carnem longius discessuri salutantes. Feriarum autem apud antiquos plura erant genera, de quibus Macrob. *lib.* 1. *Saturn. cap.* 16. aliæ dicebantur *stativæ*, quæ statis certisque diebus fiebant cujusmodi sunt hæ nostræ; aliæ erant *imperativæ* sive *indictivæ*, quas Consules vel Prætores pro arbitrio & necessitate indicebant, nobis *extraordinariæ* & *repentinæ* dicuntur. Profecto apud Romanos, dies quibus jus dicere licebat, *fasti* dicebantur, quibus non licebat, *nefasti*: à fando, quia Prætori jus erat fari illa tria verba solemnia, *do*, *dico*, *addico*, in proferendis sententiis necessaria quæ interponerentur: nobis *curiales* dicuntur, vel *non curiales*: & quemadmodum nobis, non omnibus diebus curialibus mane & vespere jus dicitur, sed aliquibus mane tantum, aliquibus etiam vespere ut diximus; ita illis non omnibus diebus fastis, omnibus horis, idest ante prandium & post meridiem Prætori licebat fari; sed aliquibus, omnibus horis, aliquibus non: unde *fasti dies*, quibus omnibus horis fari licebat, dicebantur *toti fasti*; quibus autem non omnibus horis licebat, dicebantur *non toti fasti*: qua de re vide Paul. Manut. in *opin. de veter. dier. rat.* Non sum autem nescius, non deesse qui mirentur nos minutius ea esse prosequutus, quæ vulgari cuique patent, nempe Magistratuum ordines, sessiones, tempora jurisdicendi & feriarum, & talia: verum ii demirari desinent, si me futuris & exteris, non præsentibus nostris scripsisse credent. Nec est novum ut ob temporum vicissitudinem, res longe clarissimæ in abstrusissimam coincidant obscuritatem. Et florente Imperio Rom. non minus nota erant tunc viventibus quæ in eo erant officia & dignitatum nomina, quam sint nobis quæ in præsenti in hoc sunt Regno, & tamen in memoriam adnotationum Principis, ea conscripsere titulumque dedere: *Notitia Imperii*: idque eò sicce & quasi per indicem, ut lapsu temporis hominum latuerint cognitionem, adeo ut ad ipsa explicandà gravissimi insudarint homines & commentariis illustrarint; cujusmodi nuper in eam edidit sane non aspernanda Guidus Pancirolus. Et Sophotarus Curopalata (qui an idem sit cum Joanne Curopalata qui Principum conscripsit historiam non anxie moror) libellum græce scripsit de utrisque officiis, spiritualibus, scilicet & secularibus Constantinopolitanæ aulæ: quem eo tempore aut nihili, aut omnino parvi fuisse habitum par est considerare; nunc autem à doctioribus desideratur, quod ad intelligendos tres Codicis posteriores libros, quos Budæus difficillimos intellectu judicavit, non parum conferant. Quapropter ego ista copiose tractare debebam, non summo tantum digito indicare: veruntamen id aut aliis, aut alio tempore persequendum relinquo: res enim exigit ut unde longe divertimus, revertamur, & hunc claudamus librum.

AD-

ADNOTATIONES. A

Et proinde sedile ipsum eam prærogativam negligebat;

Et omnes alii, ex reliquis quatuor sedilibus, nobiles, hanc opinionem sequebantur.

Et qui titulos emunt, Titularii non sunt.

De Imperii emptione ad Restaur. in *tract. de Imperat.*

Res magnæ non geruntur viribus, aut velocitatibus aut celeritate corporum, sed consilio, authoritate, & scientia. B

Catonem dicere solitum ajunt: Majores nostros armis remp. ma- „
gnam fecisse: si ita quidem esset multo pulcherrimam nos haberemus, „
quippe sociorum atque civium; præterea equorum & armorum major co- „
pia est nobis quam ipsis: sed alia sunt quæ illos viros magnos fecerunt, „
quæ nobis nulla sunt, domi industria, foris justum imperium, animus „
in consulendo liber, nec delicto nec libidini obnoxius, &c. quæ Cassan. „
in *Catal. par.* 5. *consid.* 14. Cæterum vera est Principis scientia justitiam populo facere omni tempore & ubique; idque magis necessarium esse, quam contra hostes arma movere: ipsos enim Reges ad justitiæ administrationem ortos, esse late patent doctiorum authoritates & sententiæ. C

Nec obest quod Officiales à Rege dicuntur magnifici, titularii vero illustres.

At vero *magnifici* titulus datus est etiam Præfecto præt. & ipsi Regi Abb. in *cap. novit*, *de offic. lega.* Restaur. *de Imperat. q.* 59.

Secundum eos pronunciatum fuit, ut in locis differentibus præcedere debeant.

D

Sane progressus deambulationis in statu temporali aliquid indicat dubii, cum ipsi titulati anteeunt majores & præcedunt; in ecclesiastico vero secus, ut majores sint qui sequuntur: & rationem indagare multum cordi fuit authoribus. Cassaneus vero hanc sequitur, cum immediate superiores sequuntur & viciniores, ex Glos. in §. *aliam*, *Instit. de bonor. posses.* & in medio ponitur, ut per eum in *Catal. par.* 4. *consid.* 74. & 75.

A *Et cum Regii Consiliarii, qui in criminali auditorio Mag. Curiæ Vic. morantur biennium, &c.*

Profecto judices criminales mutari quolibet biennio, antiquus fuit mos: cujus contrarium in aliis tribunalibus observatum videmus, nempe ut perpetuo, id est quousque vivant, sint in magistratu: & quo ad temporalitatis rationem, abunde dixit Germanus in *hoc lib. cap.*17. Sed ob subjecti vim atque causam, alia est judicio meo, meliore proposito investigata; & est ne naturalis judicum benignitas, quam eos habere decet, ut asseverat Jureconf. in *l. Imperatores*, *ff de adul.* in sævitiam vertatur ob assuetum morem puniendi homines; etenim ex continua detestatione criminum iracundus fit animus: ad quod inter alia exempla illud recenseri non ab re erit de Claudio Imperatore, qui audito inhumano facinore, in judicii medio cultrum suum in criminosi faciem injecit, authore Sueton. in ejus *Vita*. Et Augustus ob puniendi continuam severitatem, à Mœcenate amico *carnifex* est appellatus, authore Dione: Proinde in Francia idem est acceptus mos, ut Camera criminalis Parlamenti in trimestre mutetur, prout ejus nationis illustres authores testantur.

B

Qui præter magna Crucis signum, &c.

C In Regno Siciliæ militibus magnæ Crucis per juris tramites datum esse titulum *illustris*, sicut & titulariis, nuper mihi relatum fuit.

Religio ipsa singulis annis prid. Kal. Decemb. in devotionis signum falconem Regi tribuit.

Id fieri cœpit post violentum recessum ob Turcarum impetum ab Rhodo insula, quæ alias *Ophiusa*, alias *Ethrea* dicta est secundum Steph. *de urb.* relatum per Interpr. Pind. in *Olimp. ode* 7. Qui quidem tametsi in signum superioritatis tribuatur, non propterea subjectionem parit; nam Civitas quæ pallium, bravium, cereum, vel aliud simile tribuit, eadem ratione censetur, etsi pactis custodiendis obnoxia est, Bald. in *l. etiam*, *col. fin. Cod. de jure dot.* & in *l. exequutorem*, *col.*8. *ver. sed quæro*, *Cod. de exeq. rei jud.* Pet. *consil.*360. & alii per Restaur. adducti in *tract. de Imper. quæst.*109.

D

Quod autem diximus præfectis tribunalium in eminentiore sedere loco.

De jure sedere debent in basilica Judices à mane usque ad vesperas pro litibus etiam futuris dirimendis, *auth. quan. sedere deb. jud.*

(quem

(quem singulis diebus Saturni ad tribunal Vic. ad cognoscendas custodias, &c. A

Hæc cognitio olim ad Legatum proconsulis spectabat, *l. solent*, *ff. de offic. procons.* Jacob. Rævard. in *l. nemo potest*, *ff. de reg. jur.*

Porro autem præfata omnia tribunalia summo mane, &c.

Cassanæus facit figuram omnium Tribunalium Franciæ ordinatim, in *Catal. par.* 12. *consid.* 68.

B

Prætermissa quædam in adnotationibus, suis locis reponenda.

Pag. 5. *Alioquin si ex superioris authoritate diruatur, &c.*

ADde Castald. *de Imper. quæst.* 110. *privil.* 39. Et diminuta Civitate incolis si fiscalia onera solvi non possunt, levantur ordine Regio, & superindicuntur locis convicinis, Luc. de Pen. in *rubr. de superind. lib.* 10. *Capyc. de investit. feud. in ver. diminuta*; quod etiam facit infidelitatis dedecus, Specul. in *tit. de instrum. edit.* §. 2. *ver. item ponitur*, Luc. de Pen. in *l. cum allegatis*, *Cod. de re milit. lib.* 12. Martin. Laudens. in *tract. de Princ. & rescr. quæst.* 68. Destructo autem castro ob bellum, si alibi ædificarent homines qui ejus custodiæ obnoxii erant, adhuc tenentur, Alber. in *l. si usufructus*, *ff quib. mo. ususfr. amitt.* Capyc. *de investit. feud. in ver. Castellanus*: quod si à Principe reficiatur, an ære Domini emendandum veniat, habes ex Bald. in *l. si in aliquam*, *ff. de offic. procons.* ubi singulariter dicit quod non, licet aliquam habeat hoc dictum difficultatem ex adductis per Cottam in *memorial. ver. Castrum*. At feudo dato à Rege cum hominibus & personis, si omnes moriantur, an remaneat qualitas feudi quaternati an vero simplicis feudalis, habes late ex Fret. *de subfeud. lib.* 2. *in* 29. *author. Baron. num.* 4. Idemque in eo qui per vim dominium amittit, ut puta si ab hostibus vis illi inferatur, Cassan. in *Catal. par.* 5. *consider.* 49. Et ratio quidem est in his defectus bonæ fidei atque justæ possessionis sine quibus dominia sunt imperscriptibilia, quæ in Status & Regnorum dominio bellico more adeptorum exemplificantur per eundem ibid. qua eadem ratione & Regni confines ait non præscribi. At certe dominus si castrum dimiserit, possessionem non perdit, *l. licet*, *Cod. de acquir. possess.* dum tamen hostes illud non occupaverint, *l. clam possidere*, §. *fin. ff. eod.* Laud. *de crim. læsa majestat. not.* 5. D

C

A *not.* 5. Capyc. *de investit. feud. ver. Castellanus* .

Ibid. *Cum locus sacer destruitur absque superioris auctoritate, &c.*

Adde §. *sacra instit. de rer. divis.* & ratio est ut in solo sanctitas remaneat, Alex. ab Alex. in *genial. lib.* 6. *cap.* 14. proinde si Tyrannus occupet ecclesiam vel civitates, earum privilegia non perduntur, Martin. Laudens. in *tract. de Princ. quaest.* 96.

Pag. ead. *Regum optimatumque delicta divulgantur, &c.*

B Princeps mendosus omnes habet ministros impios, Isern. in *cap.* 1. *in fi. qui success. ten.*

Pag. 6. *Vasalli à fidei nexu liberantur si Domini conspurcentur haeresi, &c.*

Domini enim delictum terram subjicit interdicto, *cap. non est, extra de sponsal.* & *cap. sane, in fi.* Isern. in *cap.* 1. *num.* 51. *de statut. & consuet. advers. libert. eccl.* Plane autem & Rege & vasallis infidelibus, si vasalli converterentur ad fidem, Rex autem non, adhuc tamen posset remanere Rex, si suos subditos secundum legem christianam vivere fineret, C Innoc. in *cap. qui super, de voto & voti red.* licet Hostiens. contra sentiat; vide Martin. Laudens. *de princip. quaest.* 49. Sed regulariter dominus tenetur intra triennium purgare suam civitatem haereticis, alias conceditur occupanti, idem Laud. *eod. tract. quaest.* 110.

Pag. ead. *Profecto advocati juniores, &c.*

Ad hoc vide etiam Cassan. in *Catal. par.* 11. *consid.* 17. Quod autem de Reg. Camera dicitur, idem & de Sacro Cons. intelligito.

Pag. 27. *Principis arcana celanda, &c.*

D

Circa secretorum custodiam Principibus bellorum, & pacis tempore servandam, ac etiam dissimulationis rationem necessario manutenendam tamquam quae Principis iram pacatiorem reddit, habes ex multis iisque memorandis exemplis per Jo: Boter. *de rat. stat. lib.* 2. *tit. de secreto.*

FINIS.

IN-

INDEX

RERUM NOTABILIORUM.

*Priores figuræ Caput ; alteræ Capitis Numerum ; postrema Paginam indicant . Ubi vero hoc signum * præponitur ; Paginæ tantum in Annotationibus cuique Capiti adjectis designatur .*

bus

Ar-

B.

C.

Com-

Fa-

F.

Gal-

Ju.

L.

N.

O.

Ob-

P.

Prin-

Sti-

T.

Ti-

V.

Usu.

X.

Y.

F I N I S.